This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

Scan 305.2

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH

THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORISKE KILDESKRIFTER

OG

BEARBEJDELSER AF DANSK HISTORIE.

I.

Digitized by Google

Digitized by Google

MONUMENTA HISTORIÆ DANICÆ.

HISTORISKE KILDESKRIFTER

OG

BEARBEJDELSER AF DANSK HISTORIE

ISÆR FRA DET 16. AARHUNDREDE.

UDGIVNE

MED UNDERSTØTTELSE AF DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE

AF

DR. HOLGER RØRDAM.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1873.

Digitized by Google

Scan 305.2

Harvard College Library
Von Maurer Collection
Gift of A. C. Coolidge
Jan. 13, 1904

x M980
4 vols.

Digitized by Google

Den store Samling af Kilder til Danmarks Historie, som under Navn af Scriptores Rerum Danicarum begyndtes af Langebek og senere, væsentlig paa Grundlag af hans Forarbejder, fortsattes af Suhm og andre, rækker omtrent indtil Reformationen, men overskrider sjelden denne Grændse. Det er nærværende Arbejdes Plan, i al Beskedenhed og uden Krav paa at stilles i Sammenligning med et saa udmærket, monumentalt Værk som Scr. Rer. Dan., at fortsætte, hvor Langebek standsede, samt at optage et og andet Stykke, som denne store Samler af historiske Kilder enten ikke har kjendt, eller som tidligere er mindre tilfredsstillende udgivet. En ikke ringe Del af hvad der i det 16de og 17de Aarhundrede samledes og udarbejdedes af danske Historikere, blev nemlig paa Grund af Tidernes Ugunst henliggende i Haandskrift, udsat for alle de Tilfældigheder, som lettelig ramme haandskrevne Sager. Hvor meget der imidlertid end kan være tabt, saa er der dog endnu levnet os ikke lidet af haandskrevne historiske Kilder og Samlinger fra hin Tid, der dels i og for sig fortjener Opmærksomhed som Bidrag til Fortidens eller Samtidens Historie, dels tjener til Oplysning om den danske Historieskrivnings Udvikling.

Udgiverens Opmærksomhed har særlig været henvendt paa de danske Haandskrifter, som ved Salg eller Erobring kom til Sverig i det 17de Aarhundrede. Thi da Adgangen til disse er forbunden med større Besvær, er det formentlig

Digitized by Google

af Vigtighed især at faa dem gjorte lettere tilgjængelige for danske Læsere. Vistnok findes der ogsaa andensteds i Udlandet Kilder og Bidrag til vor Historie, som fortjente Opmærksomhed. Jeg minder blot om hvad Waitz fra Tid til anden har fremdraget af saadant. Det var vel ogsaa muligt at i det mindste noget af v. Asperns Samling af danske Haandskrifter, der 1793 bortsolgtes i Altona, uden at man, som det synes, her i Landet havde Opmærksomheden henvendt derpaa, endnu kunde findes i nordtydske Bibliotheker. Det maa dog være Fremtiden forbeholdt, om jeg skulde faa Lejlighed til selv at anstille Undersøgelser for om muligt at tilbagevinde noget, af hvad der saaledes er gaaet tabt for vor Historie.

Dog mener jeg, at allerede hvad her meddeles vil kunne tjene til at styrke Overbevisningen om, at Kjærligheden til Historien aldrig har været uddød i vort Fædreland, ligesom vi ville haabe, at den fremdeles maa finde Næring i et kraftigt og oplyst Folkeliv. Erfaringen har lært, at den alvorlige Syslen med Fortidens Arv giver Kræfter til Nutidens og Fremtidens Arbejde.

Sluttelig maa jeg aflægge de Herrer Bibliotheksforstandere min Tak for, at de med redebon Velvilje have lettet mit Arbejde. Men i Særdeleshed har dog den høje Direktion for den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse Krav paa min Taknemmelighed, da Værket uden sammes Bistand ikke vilde have set Lyset.

Kornerup, d. 25. Marts 1873.

H. R.

Digitized by Google

Indhold.

	Side
Den skibyske Krønike af Lektor Povl Helgesen	1
Tillæg	108
Kong Christian den Tredies Klageskrift mod Danmarks Biskopper, oplæst paa Gammeltorv i Kjøbenhavn den 30te Oktober 1536	133
Tillæg	200
Aarbogsuddrag og Optegnelser fra 1266 til 1537, især vedkommende Ærkebisperne i Lund, samlede af Mester Peder Iversen	257
En dansk Aarbog fra 1286 til 1549	281
Roskilde-Aarbogen fra 1448 til 1549	297
Tillæg	382
Udtog og Fortsættelse indtil 1555 af den skibyske Krønike, ved Hans Henriksen	385
Tillæg	436
En dansk Krønike fra Valdemar Atterdag til Kong Christian den Tredies Død	499
Tillæg	550
En dansk Aarbog fra 1158 til 1560	557
En dansk Aarbog fra Svend Tveskjæg til Frederik II, samlet af Henrik Smith	571
Tillæg	651
Historiske Optegnelser fra 1545 til 1563 af Cornelius Hamsfort	663
Tillæg	722
Nogle Breve vedrørende Fængslingen af de danske Bisper i Aarene 1536 til 1537	729
Rettelser og Tillægsbemærkninger	741
Fortegnelse over Haandskrifter, benyttede eller omtalte i dette Bind	742
Navneregister	744

Digitized by Google

Den skibyske Krønike,

af

Lektor Povl Helgesen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Af alle de Skrifter, der ere levnede os fra Fortiden til Oplysning af vor Historie, har neppe noget — Saxes Historie maaske alene undtagen — i den nyere Tid i saa høj Grad nydt godt af den almindelige Opmærksomhed blandt Historikerne af Faget som den saakaldte skibyske Krønike. Ikke blot er det med stor Sikkerhed, ja man tør vel sige uimodsigelig Vished, blevet godtgjort, hvad Langebek allerede udtalte som en i høj Grad sandsynlig Formodning, at Lektor Paulus Heliæ er Forfatteren, men hele Krønikens Oprindelse, dens Bygning og Sammensætning er bleven underkastet den nøjagtigste Undersøgelse, og mange af de Efterretninger, den indeholder, ere blevne gjorte til Gjenstand for en omhyggelig Prøvelse. Man har ikke uden Grund misbilliget og forarget sig over den Hidsighed, Forfatteren lægger for Dagen, den Ensidighed og Ubillighed, ja undertiden den hadefulde Bitterhed, hvormed han bedømmer religiøse eller politiske Modstandere; men ingen Læser har dog kunnet forblive upaavirket af det Liv og den Kraft, hvormed den gamle Klostermand fører Pennen, ligesom man ærer den Aabenhed, hvormed han, skjønt Forsvarer af Katholicismen, dog paaviser og dadler adskillige af de Brøst, hvoraf den katholske Kirke, saavel i sin Helhed som navnlig hertillands, led paa hin Tid, og som med en historisk Nødvendighed, for hvilken han dog ingenlunde havde tilstrækkeligt Øje, medførte dens dybe Fald.

1*

Digitized by Google

Naar Krøniken nu paany udgives, da er Grunden ikke blot den, at det var et Ønske hos flere Venner af Historien at faa dette interessante Værk trykt i en let haandelig Skikkelse, men også den, at der var Grund til at udskille selve den skibyske Krønike fra de den uvedkommende Bestanddele, som vare vedføjede den i Langebeks Udgave. Endvidere maatte man ønske en om mulig ganske korrekt Udgave, hvad Langebeks, efter hvad Dr. Paludan-Müller har paavist, egentlig ikke kan kaldes[1]). Endelig var der for Udgiveren af disse historiske Kildeskrifter en væsentlig Grund til at stille netop den skibyske Krønike i Spidsen, idet flere af de Krøniker og historiske Samlinger, som i det følgende skulle meddeles, staa i et saadant Forhold til hin Krønike, at det maatte anses for hensigtsmæssigt, at Moderen gik i Spidsen for Døtrene.

Efterat Chr. Olivarius i forrige Aarhundrede og Biskop C. T. Engelstoft i vor Tid have offentliggjort udførlige og omhyggelige Levnedsbeskrivelser af Povl Helgesen[2]) — thi dette maa efter Adjunkt A. Heises Undersøgelse anses for den rette danske Form af Pauli Heliæ Navn[3]) — skal jeg ikke paany forsøge paa at give en Fremstilling af

---

1) Foruden de af Paludan-Müller i Hist. Tidsskrift, 3 R. I, 6 anførte Exempler paa Unøjagtigheder i Langebeks Udgave, har jeg bemærket ikke faa andre, hvoriblandt at der etsteds er sprunget en hel Linie i Haandskriftet over (se nedenfor S. 39). Det maa jo dog indrømmes, at det er lettere at læse Korrektur paa og at finde Fejl i hvad en anden har udgivet, end selv at undgaa Fejllæsninger i Gjengivelsen af et større haandskrevet Værk.

2) De vita et scriptis Pauli Eliæ Carmelitæ, vulgo Povel Vendekaabe, viri in historia reformationis Danicæ nobilissimi, Commentatio historica, literis consignata a Christierno Olivario. Havn. 1741. — Paulus Eliæ, en biographisk-historisk Skildring fra den danske Reformationstid af C. T. Engelstoft (Nyt hist Tidsskrift II, 1—174. 415—554). Det sidste Skrift fortjener at nævnes som et af de fortrinligste Arbejder, vor biografiske Litteratur har at opvise.

3) Ny kirkehist. Saml. V, 295—6.

Digitized by Google

denne Mands mærkelige Livsforhold og Skribentvirksomhed, især da selv et løseligere Omrids nødvendig maatte blive temmelig omfangsrigt; men jeg skal indskrænke mig til selve Krøniken. Hvad dennes Tilblivelsesmaade, Plan og indre Bygning angaar, kan jeg imidlertid ogsaa forholde mig henvisende til en andens omfattende Undersøgelser, idet Prof. C. Paludan-Müller for faa Aar siden i sine „Studier" over den skibyske Krønike har givet en saadan Udvikling af dette Emne, at jeg i det væsentlige ganske kan slutte mig til hans Fremstilling [1]). Navnlig har han, efterat Engelstoft alt havde vist Vejen i den Retning, med en høj Grad af Sandsynlighed søgt at paavise, at Krøniken er forfattet til forskjellige Tider gjennem et Tidsrum, der strækker sig omtrent fra Aaret 1519 til 1534, og han har tillige godtgjort, at Forfatteren ikke oprindelig har haft nogen fast Plan med sit Værk, som derfor ogsaa, især i visse Partier, i høj Grad bærer Tilfældighedens og den øjeblikkelige Stemnings Præg. Da de nævnte „Studier" imidlertid ere i alles Hænder, skal jeg ikke her gjentage, hvad der vanskelig lader sig fremstille paa en klarere og mere overbevisende Maade.

Paa dette Sted bliver der altsaa egentlig kun tilbage at tale om det her benyttede Haandskrift af Krøniken, den bekjendte Kodex i Arne-Magn. Saml. 858. 4to, der paa det forreste Blad har følgende Paategning med en Haand fra det 17de Aarhundrede:

> „Dette manuscriptum blef funden i Sieland i Skibbye Kirche muur bag altaret indmuret met atskillige andre brefve, da ved en sær Hendelse bleff vdbrudt nogle Steene der paa Stedet, der mand banchet paa Muuren og fornam, at der var tomt indentil. Anno 1650."

Vi kunne ikke med nogen Vished afgjøre, hvem der har skrevet denne Bemærkning, fra hvilken Navnet „Chronicon Skibyense" stammer; Haanden kunde ligne M. Peder

[1]) Historisk Tidsskrift, 3die Række I, 1—54.

Digitized by Google

Villadsens eller maaske snarere M. Vitus Berings, to Mænd, der begge gave sig af med historiske Studier ved Midten af det 17de Aarhundrede. Jeg tør i den Henseende dog kun udtale en Formodning. — Med samme Haand er forøvrigt Haandskriftet pagineret.

Hvad dette selv angaar, da bestaar det af 136 beskrevne Kvartsider foruden et ubeskrevet og upagineret Læg Papir bag i. Den Del af Krøniken, som gaar indtil Aaret 1526, er skrevet paa Papir, der har til Vandmærke en Roset og en Krone; den øvrige Del af de beskrevne Blade have som Vandmærke en udstrakt Haand. Det ubeskreve Papir bag i har derimod et andet Vandmærke, forskjelligt fra de to ovennævnte. Det er forøvrigt aabenbart, at Værket ikke er ført til nogen Afslutning, da Forfatteren ender midt i en Periode. hvori Eftersætningen mangler. Om Døden eller nogen anden Hindring har revet ham Pennen ud af Haanden, maa vi lade uafgjort.

Medens neppe nogen Historiker nu tvivler om, at Povl Helgesen er Forfatter af den skibyske Krønike, hvad Indholdet tilstrækkelig vidner om, skjønt Forfatteren omtaler sig selv i tredie Person, kunde det maaske synes mere tvivlsomt, om det nu bevarede Haandskrift er Forfatterens Autographon eller en omtrent samtidig Afskrift. Heldigvis lader denne Tvivl sig dog ogsaa føre til en sikker Afgjørelse, og det saaledes, at vi med al ønskelig Vished tør paastaa, at vi i den omtalte arne-magnæanske Kodex have et Værk skrevet med Povl Helgesens egen Haand. For denne Antagelse har allerede Dr. Paludan-Müller udtalt sig, idet han har gjort opmærksom paa, at de Rettelser og Tilføjelser, som ere foretagne i Haandskriftet (der efter hele sin Karakter viser hen til Reformationstiden) langt mere tyde paa en Forfatter end en Afskriver[1]). Da de vigtigste Rettelser ere anførte i det

[1]) Se Hist. Tidsskrift, 3. R. I, 12—13. De Tvivl, jeg tidligere har udtalt mod denne Antagelses Rigtighed (i mit Skrift, Hi-

Digitized by Google

følgende under Texten, forsaavidt det lod sig udfinde, hvad der oprindelig havde staaet, vil enhver kunne overbevise sig om Rigtigheden af denne Iagttagelse. Det mest afgjørende Bevis vilde det dog være, om vi kunde paavise samme Haand i andre Skrifter eller Skriftprøver, der uimodsigelig vare førte i Pennen af Povl Helgesen selv. Det lykkedes ikke Dr. Paludan-Müller at tilvejebringe noget saadant Bevis, thi det Haandskrift af Povl Helgesens Oversættelse af Erasmus's Institutio Principis Christiani, som af Olivarius og Engelstoft omtales som et Autographon, viser sig ved nærmere Eftersyn som en samtidig Afskrift [1]), og andre skrevne Stykker med Povl Helgesens egen Haand have ikke tidligere været offentlig omtalte. Ved Understøttelse af Pastor C. J. Brandt og Bibliothekar Chr. Bruun er det imidlertid lykkedes mig at komme et godt Skridt videre, idet jeg kan paavise en Skriftprøve, der med uomtvistelig Vished er fra Povl Helgesens egen Haand. I et Exemplar Flavii Josephi Opera, Basil. 1524, Fol. (i det kgl. Bibliothek) findes nemlig paa forreste Blad følgende skrevne Bemærkning:

„Liber fratris Pauli Helie carmelite emptus anno dominj mdxxxi. duobus aureis nummis.

Den Haand, hvormed disse Linier ere skrevne, har den allerstørste Lighed med den, hvormed den arne-magnæanske Kodex af den skibyske Krønike er skreven, saa at jeg for min Del ikke nærer den ringeste Tvivl om, at de

---

storieskrivningen og Historieskriverne i Danmark efter Reformationen, S. 50 Not.), maa jeg efter den omhyggeligste Prøvelse nu tilbagekalde.

[1]) Paa sidste Side af det paagjældende Haandskrift (Ny kgl. Saml. 247 4to) findes følgende Bemærkning med samme Haand som alt det øvrige: „Explicita est hic Christiani principis institucio authore Erasmo Rotherodamo in danicam linguam versa per Reuerendum patrem prouintialem Datie magistrum Paulum Helie Carmelitam sacre theologie bacchalaureum: Anno do. M. D. xxij." Men Povl Helgesen vilde ikke have tituleret sig selv „ærværdige Fader."

Digitized by Google

ere identiske. Dette stadfæstes endmere ved at sammenholde begge med det hidtil kun lidet benyttede, men i høj Grad mærkelige Haandskrift Nr. 1551. 4to i Gl. kgl. Saml., der af indre Grunde kan tillægges Povl Helgesen (et nu ved Indbindingen tabt Omslag til samme skal ogsaa have været mærket P. H.), skjønt ingen af dennes Biografer have omtalt det [1]). Dette Haandskrift, eller ialfald en stor Del deraf, er saa kjendelig skrevet med den Haand, som vi kjende fra den skibyske Krønike, at neppe nogen, der holder dem ved Siden af hinanden, kan tvivle om, at samme Mand har ført dem i Pennen, — og at denne Mand er Lektor Povl Helgesen, mener jeg for Fremtiden ikke vil være en Sag, hvorom de lærde skulle tvistes, idet indre og ydre Grunde lige meget tale for denne Antagelses Rigtighed.

Skjønt vi savne Oplysning om, naar vort Haandskrift af den skibyske Krønike er bleven skjult i Kirkens Mur, ligesom om Anledningen til, at man har valgt dette Gjemmested, maa vi dog antage, at Haandskriftet har været paa fri Fod endnu en Tidlang efter Lektor Povl Helgesens Død, inden det blev sat fast paa den omtalte Maade. Herfor taler nemlig den Omstændighed, at Krøniken idetmindste tvende Gange er bleven excerperet af Mænd, der levede i Roskilde i Christian III's Tid [2]), ligesom de Be-

---

[1]) Pastor C. J. Brandt, der har benyttet dette Hdskr. i Den danske Psalmedigtning, 1ste Del, har henledet min Opmærksomhed derpaa. I Tillægget til den skibyske Krønike her neden for skal jeg gjøre nærmere Rede for Indholdet af dette Haandskrift.

[2]) Nemlig af Hans Henriksen, Forfatter af det saakaldte mindre skibyske Haandskrift (hvilket senere vil blive optaget i denne Samling, hvorfor den nærmere Omtale deraf forbigaas paa dette Sted), og Peder Olufsen (Petrus Olai Minorita), om hvis Skrift det nærmere ogsaa vil blive meddelt i det følgende. Naar Paludan-Müller har paavist, at Svaning har benyttet den skibyske Krønikes fejlagtige Beretning om, at efter Ærkebiskop Birgers Død 1519 udelukkede en Rigsdagsbeslutning alle uadelige fra Bispestolene i Danmark, da lader sig deraf neppe slutte, at han har haft

Digitized by Google

mærkninger, der med forskjellige, men meget gamle Hænder ere tilføjede hist og her i Manuskriptet, ogsaa vidne om, at flere have haft det til Gjennemlæsning, inden det blev gjemt saa godt, at det i omtrent et Aarhundrede maatte anses for tabt[1]).

Ved Udgivelsen her er Povl Helgesens egenhændige Haandskrift — thi saaledes tør vi vel nu uden indskrænkende Tvivl benævne Arne-Magn. 858. 4to — udelukkende lagt til Grund; thi skjønt vi foruden en Afskrift i Univ.-Bibliotheket, Addit. 81 Fol. (begyndt med Arne Magnussens Haand og senere fortsat af en anden samtidig) have Langebeks Udgave i 2den Del af Scriptores rerum Danicarum, behøvedes der dog ikke at tages videre Hensyn til disse Kilder, da vort Haandskrift er saa vel bevaret, at der intetsteds kan være nogen Tvivl om den rette Læsning deraf. Kun paa et eller to Steder mangler der noget i Haandskriftet, idet nogle Blade ere udskaarne deraf. Men disse manglede udentvivl allerede, dengang Haandskriftet fandtes i Skiby Kirkes Mur, idet der ved den kort efter foretagne Pagination intet Hensyn er taget til dem, men Sidetallene ere fortløbende, som om der intet manglede. Den Antagelse ligger overhovedet nær, at Forfatteren af en eller anden Grund selv har udskaaret Bladene, eftersom ingen af de to Epitomatorer fra Christian III's Tid har noget, der kan svare til det manglende.

Da alle Henvisninger til Krøniken, siden Langebeks Udgave udkom (1773), ere givne efter denne, har jeg sat Sidetallene af 2det Bind af Script. rer. Danicarum i Randen indesluttede i Klammer, saa man vil være istand til

---

selve Povl Helgesens Hdskr. for sig, men snarere at han har benyttet Peder Olufsens (utrykte) „Paralipomena", i hvilket Skrift den skibyske Krønikes Beretning om denne Sag findes ordret optagen.

[1]) Disse Bemærkninger, hvoraf flere forøvrigt vel kunne stamme fra de to nævnte Epitomatorer, ere i det følgende meddelte under Texten.

Digitized by Google

uden Vanskelighed ogsaa i nærværende Udgave at efterslaa de tidligere Henvisninger.

Egentlige historiske Anmærkninger har jeg ikke villet give; thi naar saadanne skulde have haft nogen Betydning, maatte de have optaget megen Plads, og vilde dog i Almindelighed ikke kunne have ydet Historikerne af Faget sønderlig nyt. I det væsentlige har jeg indskrænket mig til at oplyse hvad der vedkommer Texten, paa hvis nøjagtige Gjengivelse jeg har lagt hele Vægten. Det skulde være mig kjært, om min Udgave af dette mærkelige Kildeskrift maatte være velkommen for Historikere nu og i Fremtiden.

Som et Supplement har jeg anset det for passende at vedføje Povl Helgesens bekjendte mærkelige Skrivelser. Desuden har jeg i Tillæget meddelt en Beskrivelse af det tidligere omtalte Haandskrift i Gl. kgl. Saml. 1551. 4to, ledsaget af Aftryk af de mærkeligste hidtil uudgivne Stykker i samme.

Digitized by Google

Anno ab orbe reconciliato Millesimo quadragesimo sexto, electus est in regem Danorum Sueno quidam, Chanuto duro ex sorore Estride nepos, a qua etiam cognomentum accepit, repudiato patris sui Wlffonis cognomento, ob maternam pudicitiam ab eodem Wlffone, pretextu legittimi coniugij, maximo dolo stupratam. Vnde non est vulgo dictus ab Wlffone patre, sed ab Estrida matre, Suend Estridsøn. Hic inter multos, quos genuerat filios, duos habuit insigni pietate ac probitate uiros, qui erant maxima patrię ornamenta. Quorum primus dictus Chanutus, martyr Dei effectus (quando Ottonie a perfidis Jutis et Pheonibus in caussa pietatis ac religionis interfectus occubuit) gloriosissimus euasit. Secundus uero Ericus, ex reipsa cognomento bonus, solo martyrio Chanuto fratre minor, in ceteris uero pietatis dotibus aut equalis aut etiam maior. Anno autem regni sui octauo Hierosolymam profectus, mortuus est in Cypro, insula toto orbe famatissima, ubi etiam non sine grandi miraculo sepultus est, eadem insula ab illius sepultura defunctorum cadauera continente, que antea continere non poterat. Igitur ex his preclarissimis uiris propagatum est, quicquid regie stirpis nunc [p. 556]

Digitized by Google

reperiatur in his tribus regnis, quod ex subiecta genealogia luce clarius deprehendi potest [1]).

Chanutus enim, post Haraldum fratrem ceteris fratribus etate grandior, vxorem duxit filiam comitis Flandrie, ex qua filium vnum nomine Carolum, duasque filias Ceciliam et Ingridim genuit. Carolus iste, factus postea Flandrie Comes hereditario iure, creditur pater fuisse multorum ac magnorum principum, inter quos plerique non tam ditionis, quam nominis fuerant heredes, ab hoc Carolo frequenter Caroli nuncupati. Ingrid uero iunior filia nupsit cuidam domino Folckoni, uiro in Suetia nobilissimo, cui genuit Benedictum quendam, patrem Magni Manneskiold, a quo ex Ingrid Wlffue genitus est nobilissimus quidam dux Birgerus cognomento Jerll. Hic igitur, quarto gradu distans a beato Chanuto rege et martyre, factus est pater (vt uidebitur) duorum regum, Waldemari ac Magni Ladelaas.

Ericus uero bonus (de quo paulo antea) genuit Chanutum ducem ac sanctum martyrem, patrem Waldemari primi Danorum regis, cuius filia Rykissa nomine nupsit Erico regi Suecorum filio Chanuti, filij sancti Erici regis et martyris, genuitque eidem Ericum regem ex re cognomento blesum, qui absque liberis mortuus est, et Ingeburgem filiam. Hec filia, linea quarta [2]) distans ab Erico bono, ducta est uxor a duce Birgero Jerll, totidem gradibus a sancto Chanuto martyre Erici

---

[1]) Om Anledningen for Povl Helgesen til at forfatte denne forøvrigt ingenlunde fejlfri Genealogi se Hist. Tidsskrift, 3die Række, I, 39–40.

[2]) Oprindelig har der i Hdskr. staaet: quinta linea; men quinta er — aabenbart under selve Nedskrivningen — udstrøget, hvorpaa quarta er sat efter linea.

Digitized by Google

boni fratre distante, genuitque duos reges Waldemarum et Magnum Ladelaas.

Porro Waldemarus duxit uxorem filiam regis Danorum Sophiam nomine, cuius pater Ericus, Waldemari regis (qui Danis legem scripsit ac in ordinem redegit) filius, a fratre suo Abel est dolose interfectus, que res causam dedit Waldemaro perpetrandi stupri, ob quod regno ac diademate est spoliatus. Habebat enim Sophia regina sororem nomine Judit, que interfecto patre sororis desiderio ardens, postquam in Sue- [p. 557] tiam uenisset, ab ipso rege sororis marito compressa est, maxima regni Suetie turbatione. Waldemaro igitur fugato ac tandem sine legittimis liberis defuncto, successit frater eius Magnus cognomento Ladelaas, qui ducta filia comitis Holsatie in uxorem, genuit tres filios, Birgerum regem, Valdemarum et Ericum duces. Porro Birgerus interfectis fratribus suis, atque amisso filio suo Magno, qui ob paternum scelus capite truncatus est, fugiens in Daniam, exul mortuus est, ac Ringstadij sepultus. Hic periisset regium semen, nisi dominus in Erico duce interfecto sibi posteritatem reseruasset. Quandoquidem iste Ericus tercius filius Magni Ladelaas regis, olim ex Auinione reuersus (quo fuerat peregre profectus amore ac desiderio summi pontificis ibidem tunc sedem habentis) duxit uxorem filiam regis Haquini senioris, Noruagie regis, ex qua binam prolem sustulit, Magnum Smeg regem Suetię ac Norvegię patrem Haquini iunioris, mariti Margarethe regine trium regnorum, et Euphemiam filiam.. Hic iterum periisset regie stirpis propago (quia vnicus Haquini et Margarete filius Olauus nomine sine liberis ante diem obiit) nisi dominus in hac filia nobis semen prouidisset,

Digitized by Google

Siquidem hec Euphęmia facta est mater multorum magnorumque principum. Nupsit autem duci Magnopolensi, cui peperit Albertum postea Suetie regem, et Henricum ducem, qui duxit uxorem, filiam Waldemari regis sororem Margarethe regine, ex qua genuit duas filias. Prima nupsit duci Pomeranię, cui peperit Ericum, regem trium regnorum. Secunda uero nupsit duci Bauarie, cui peperit Christophorum, etiam trium regnorum regem.

Hic iterum extincta fuisset regie stirpis scintilla, quoniam tam Ericus quam Christophorus sine liberis mortui sunt, nisi supradicta Euphemia Noruagiensis succurrisset nobis in filia, quam post duos filios Albertum et Henricum peperit duci Magnopolensi, nomine Ingeburgem. Hec filia nupsit Henrico comiti Holsatię, peperitque illi Gerardum comitem, qui ducta uxore Elizabeta filia Ottonis ducis Brwnsuicensis, genuit filiam nomine Helwig, que cum nupsisset Friderico[1]) comiti Oldenburgensi, peperit eidem tres filios Ottonem et Gerardum comites ac Christiernum primum Danorum regem, patrem duorum filiorum Joannis et Friderici, quorum uterque regnauit diuersa tamen sorte, ut ex sequentibus patebit.

Mortuo igitur Christophoro rege filio ducis Bauarię anno restitutę salutis nostrę .1448. Electus est in regem, consilio domini Adolphi ducis Holsatie, Christiernus primus eiusdem ducis consanguineus, qui ducta uxore Dorothea, relicta Christophori precessoris sui,

---

[1]) Med en senere Haand, som det synes den samme, med hvilken Bemærkningen foran i Hdskr. om dets Fund i Skiby Kirke er skrevet, er dette Navn rettet til Dieterico, hvilket jo er det rigtige.

Digitized by Google

que peperit duos filios Joannem ac Fridericum et filiam vnam Margaretam nomine, que regi Scotorum vxor facta, genuit Jacobum regem Scotię, qui pugnans aduersus Anglos fertur in bello occubuisse.

Huius Christierni temporibus defecit Suetię regnum a fędere trium regnorum, electo sibi proprio rege, Carolo Chanuti marscalco regni, sed maximo suo malo. Ob hanc enim defectionem afflictum est grauissima calamitate Suetie regnum usque in presentem diem. Considerantes enim proceres regni cordatiores tam sacri [p. 558] quam prophani Caroli regnum in tyrannidem esse uersum, nec seruari regiam fidem regni incolis publice iuratam, a Carolo deficientes, eumque ex regno deturbantes, postularunt regem Christiernum, qui adsumpto regni diademate, paucis annis regnauit in Suetia, sedicionem aduersus illum mouentibus quibusdam Suecis natura factiosis, Carolo iam ad regnum reuocato ex vrbe Gedanensi, in qua septem annis exilium passus fuerat. Paucis tamen diebus a reditu superuixit. Subrogatus igitur in locum Caroli Steno quidam Sture, qui iam non amplius regis, sed gubernatoris titulo ornaretur, id suadente Carolo rege eidem Stenoni ex sorore sibi nepoti, ob Suetici populi perfidiam, adeo regibus insidiosam, ut uix diu regium principatum absque rebellione sustineat, rebellauit etiam idem Steno aduersus regem Christiernum, regisque obedientie adhuc bona fide adherentes: que rebellio multis fuit occasio tribulationis et ruine, ut ex sequentibus patebit.

Porro cum Christiernus rex esset natura clemens, et egregius pecuniarum contemptor, nec odij tenax aut iniuriarum vindex, iccirco habuisset suo seculo regnum minime violentum, parum etiam cruentum, si calumnia-

Digitized by Google

tores quidam ipsius simplicitate non fuissent abusi in magnam regni Suetię perniciem. Archiepiscopus enim Vpsalensis D. Joannes Benedicti vir nobilissimus, falsis delationibus quorundam calumniatorum a rege Christierno captus [1]) atque multis ludibriis affectus, in Daniam etiam missus, ibidem magnam passus est calamitatem, verum summa iniuria. Archiepiscopi namque beneficio adeptus erat rex Christiernus regni diadema, qui proprie libertatis succensus amore (odio habens Caroli regis maximam perfidiam, crudelissimam tyrannidem, atque insatiabilem auaritiam) semper restitit Carolo regi principi perfidissimo, quem sciebat etiam contra trium regnorum solenne fedus, priuatis quorundam suffragiis electum fuisse regem. Rex tamen Christiernus cognita calumniatorum malicia; a captiuitate absolutum archiepiscopum in Suetiam magno cum honore remisit, qui restitutus gradui pristino, contempta captiuitatis iniuria, ad mortem usque, magna Suecorum perfidorum admiratione, permansit regis Christierni regno et principatui fidelissimus.

Huius Christierni temporibus anno domini .1452. graui incendio ac depopulatione vastauit magnam Schanie partem Carolus rex, Christierni presidia ex reliqua parte Danie prohibente glacie, mare Balticum adeo replente, ut nusquam haberetur in Schaniam traiectus.

Anno etc. 1472. visus est cometa magnus per totam Europam, quo anno vita defunctus est Reuerendus archiepiscopus Lundensis, sacre theologie professor D. Thuo Vibergensis. Cui successit vir nobilis D. Joannes Brostorp Christierni regis Cancellarius.

---

[1]) Efter captus har staaet est, der er udslettet under selve Nedskrivningen.

Digitized by Google

Anno .1474. Christiernus rex veterum principum religione ac pietate commotus Rhomam peregre profectus est, sub pontificatu Sixti quarti. A quo idem rex impetrauit facultatem erigendi publicam Academiam in ciuitate Haffnensi.

Anno .1476. eiectis monachis ordinis diui Benedicti Monasterij Ottoniensis, introducti sunt seculares canonici, magna monachorum iactura et iniuria. Vtrisque igitur de iure loci atque redditunm certantibus, tandem post quatuordecim annos victoribus monachis restitutum est monasterium.

Anno .1477. Missi sunt ad Ernestum ducem Mysnie a rege Christierno paranymphi, eiusdem Ernesti filiam Christinam nomine, sponsam ducturi D. Joanni electo regi Danorum primogenito filio regis Christierni.

Eodem anno ictum est fedus inter Danos et Suecos [p. 559]
Calmarnie, sub gubernacione Stenonis Sture, quod multis annis magno vtriusque regni bono durauit.

Anno .1478. celebrate sunt nuptie inter Joannem regem et Christinam filiam Ernesti supradicti in ciuitate Haffnensi, presentibus ibidem multis principibus viris.

Eodem anno venerunt ex Colonia, incepturi nouam vniuersitatem in ciuitate Haffnensi, magister Petrus de Scotia sacre theologie baccalaureus, magister Petrus Alberti medicinarum licentiatus, magister Tilemannus Slect Gelrensis de Ruremunda legum baccalaureus, qui processu temporis promoti sunt ad doctoratum, singuli in suis facultatibus.

Anno ab orbe redempto .1481. Christiernus Gotorum rex inter pascha et pentecosten, cum iam regnasset annis ferme triginta tribus, diem clausit extremum, fortitudine, armis et victoriis potens, misericordia, gloria

Digitized by Google

et magnificentia diues, fide uero ac religione pius, sepultusque est Roschildie in sacello quodam a se extructo et fundato, atque amplissimis possessionibus dotato, quod ad australem partem adheret basilice sancti Lucij martyris, cuius religiosus cultus et ornatus, sacre quoque diuorum reliquie ex urbe Rhoma delate, que ibidem visuntur, testantur Christiani principis religiosam pietatem. Huic Christiano principi successit in regno primogenitus eius nomine Joannes.

Anno .1482. celebratus est solennis dominorum regni conuentus in ciuitate Calundeburgensi, vbi fides castrensis omnium regni castorum resignata fuit D. Joanni electo regi nondum coronato.

.1482. Eodem anno mortuus est Reuerendus in Christo pater D. Joannes episcopus Arhusiensis, qui vt erat vir grauitate et authoritate clarissimus, ita erat Christierno regi charissimus, ex archidiaconatu Arhusiensi ad episcopatum electus, cum ob insignem probitatem tum vero ob singularem doctrinam, fuit enim vtriusque iuris doctissimus licentiatus, et ante episcopatum ad Concilium Basiliense missus legatus, vna cum episcopo Ripensi, nomine regis atque tocius regni, simulque domino Nicolao Raualdi archiepiscopo Vpsalensi [1]).

Anno .1483. iurata est publica fides et obedientia eidem regi Joanni prestanda ab vniuersis regni inquilinis, quibus vicissim ab eodem iuratum est, id quod a Christianis principibus seruandum solitum est iureiurando promitti, quo anno idem Joannes rex solenni

---

[1]) Ordene »simulque domino Nicolao Raualdi archiepiscopo Vpsalensi« bære Præg af at være senere tilføjede i Hdskr., skjønt skrevne med samme Haand som det øvrige.

Digitized by Google

more et ritu coronatus est in templo maiori ciuitatis Haffnensis.

Eodem anno D. Eylerus ex archidiaconatu electus ad episcopatum Arhusiensem consecratus est episcopus. Sed quoniam fauore principis ac populi destitutus erat, nullaque prudentia preditus, coactus est, cum paucis annis eam administrasset prouinciam, episcopatum resignare D. Nicolao Claussøn tunc Canonico Roschildensi.

Eodem anno ob publicam querelam tocius pene Germanie aduersus latrocinia D.* Gerardi comitis de Oldenborg, que exercuit in omnes viatores ac negotiatores ex arce sua Delmenhorst, lata est a Cesarea maiestate huiusmodi condemnationis sentencia, vt qui dictam arcem Delmenhorst armis vindicare posset, optimo iure possideret, tanquam patrie libertatis verus assertor. Igitur obsessa est predicta arx ab archiepiscopo Bremensi episcopoque Monasteriensi. Episcopo uero Bremensi de victoria desperante, ac solutis castris militiam reuocante, solus Monasteriensis exercitus ad finem vsque perseuerauit, vicit, triumphauit, possedit, possidetque modo optimo iure publice libertatis strenuus assertor et vindex.

Anno .1485. obiit Reuerendus in Christo pater D. [p. 560]
Olauus Martini episcopus Roschildensis, fastu et pompa ignobilis, pietate vero et misericordia nobilissimus, a cuius obitu successiones fuerant semper deteriores [1]).

Anno domini .1486. Christiernus primogenitus regis Joannis, cum adhuc puer esset .5. aut .6. annorum,

[1]) Dette Stykke er tilføjet i Randen, men med samme Haand som det øvrige.

Digitized by Google

assumptus est in regem publico homagio[1]) in placito Wibergensi.

Anno .1487. Dominus Iuarus Axelsøn pulsus est vi ex Gotlandia, ob suspicionem prodicionis, eo quod factus esset gener Caroli regis Suetie hostis tocius regni, restitutaque est insula Gotlandia dicioni Danorum, que videbatur alioqui Suecorum regno resignanda, maxima Danici regni iactura.

Anno .1488. Regina Dorothea, sequuta mariti sui pietatem, Rhomam profecta est magno comitatu nobilium virorum ac matronarum, aditura etiam Hierosolymam, nisi metus grassantis belli obstitisset. Impetrata igitur Hierosolymitani voti relaxatione ab Innocentio octauo tunc Rhomano pontifice reuersa est magno gaudio amicorum omnium.

Anno .1491. Resignauit episcopatum Arhusiensem D. Eylerus episcopus Reuerendo domino Nicolao Claussøn, reseruata sibi dicione Sylckeborg.

Steno Sture. Anno domini .1493. Steno Sture gubernator regni Suetie, ex administratore tyrannus factus, cepit ecclesiasticos ac nobiles quosdam regni, rapinis, insolitis censibus et exactionibus grauiter affligere, aiebat enim se velle periculum facere, num secundum vulgi opinionem aliqua vltio illos maneat, qui ecclesiarum bona et facultates violenter inuadunt. Nec frustratus est sua cogitatione, quandoquidem ab eo tempore perdidit omnem nominis sui claritatem, multis prodicionibus factus infamis, ac paulopost prodigiosa morte calamitosus.

---

[1]) Oprindelig har her staaet iuramento, hvilket er udstreget og med samme Haand i Randen sat: homagio.

Digitized by Google

Anno domini .1494.[1]) obiit regina Dorothea, iam anus facta, mulier insigni prudentia, sed ad rem nimis attenta. Sepulta est autem iuxta Christiernum regem maritum suum in Sacello trium regum ciuitatis Roschildensis. Dorothee obitus.

Eodem anno[2]) suspendio periit, ob furti et peculatus maxime suspicionem, quidam Andreas scriba, regis Joannis vicecancellarius, eidem regi antea valde dilectus, cui tam peculatus crimen, quam suspendii pena, fuit vltio condigna incredibilis fastus et elationis, qua adeo inflatus erat principis fauore et gratia, vt nullo iudicio, nullo etiam delectu, contemneret vniuersum regni magistratum sacrum et prophanum. Andree scribe exitus.

Anno domini .1497. Rex Joannes asseruit Suetie regnum a tyrannide D. Stenonis Sture, cum multis victoriis, tum vna insigni ipso die beati Michaelis archangeli, ac eodem anno, triumphato vniuerso regno, die beate Catarine uirginis et martyris in ciuitate Holmensi regni diademate est coronatus. .1497. Suetia victa.

Eodem anno mortuus est Reuerendus in Christo pater ac dominus, D. Joannes Brostorp archiepiscopus Lundensis. Cui successit archidiaconus Roschildensis, magister Birgerus olim regine Dorothee Cancellarius, homo simplex et obscuris parentibus natus, virtute tamen ac pietate nobilis et insignis. Joannis Brostorp archiepiscopi obitus. Successor Birgerus.

Anno domini .1498. Reuersus est ex Suetia illustrissimus princeps, Joannes rex, rebus omnibus ex illius sentencia ordinatis ac dispositis. .1498.

---

[1]) Det sidste Tal (4) er med en anden Haand, der dog aabenbart er omtrent samtidig, rettet til 5.

[2]) Med den samme gamle Haand, hvormed den forrige Rettelse af Aarstallet 1494 er foretaget, er istedenfor Eodem anno skrevet 1494.

Digitized by Google

Petrus de Scotia.

Eodem anno promotus est ad doctoratum in theologia magister Petrus de Scotia, per nobilem virum doctorem Ericum Decanum Haffnensem tunc vniuersitatis uicecancellarium, presente ibidem Christierno regis Joannis filio primogenito.

[p. 561] Obitus Nicolai Glob episcopi Vibergensis.

Eodem anno, vita functus est vir nobilis ac magne prudentie Reuerendus in Christo pater D. Nicolaus Glob episcopus Wibergensis, cui si contigisset vita diuturnior, clarissimus euasisset, tantus erat ingenij vigor, tantaque morum dexteritas, nisi iuuentutis licentia uite innocentiam corrupisset. Que res omnium ferme nobilium preclara ingenia optimamque indolem uastat ac destruit.

Legati in Rusciam missi.

Anno domini .1499. Quum magnus princeps Ruthenorum missis legatis in Daniam postulasset filio suo vxorem filiam illustrissimi regis Joannis Elizabetham nomine, remissi sunt ad eundem principem ex Danis legati, magister Joannes Andree deputatus episcopus Ottoniensis, Doctor Andreas Christierni Carmelita et magister Andreas Glob. Qui cum nomine regis Joannis inter cetera negotia dicto principi fecissent postulati coniugij maximam spem, magno honore sunt remissi. Verum eisdem Ruscie fines egressis nunciatum est, eandem iam esse recens desponsatam D. Joachimo Marchioni Brandeburgensi. Quod si huiusmodi rumor sparsus fuisset, legatis adhuc in Ruscia manentibus, fuissent perpetue seruituti obnoxij, si tamen uita donati[1]). Sic principes legatis imponere solent, Sic legati uicissim aliis principibus, nulla necessitate, sed mera licentia. Itaque in principibus viris fides desideratur frequentius quam inuenitur.

---

[1]) Efter donati var oprindelig skrevet fuissent, hvilket er udslettet af Forfatteren

Digitized by Google

Igitur eodem anno, Elizabeth regis Joannis filia desponsata fuit D. Joachimo Marchioni Brandeburgensi, sacri imperij perpetuo electori. Simulque eodem tempore, eiusdem Marchionis soror desponsata fuit Friderico duci Holsatie, regis Joannis vterino fratri, qua defuncta, postea duxit uxorem filiam ducis Pomeranie, Sophiam nomine, in fuga regis Christierni Danorum reginam, Friderico iam rege electo et coronato. Filia regis desponsata.

Anno domini .1500. ipso[1]) die Juliane virginis mense Februario, Inclytus Joannes rex, eius nominis primus, Ditmertiam (que[2] comitatus est olim regibus Danorum a Friderico iii Rhomanorum rege semper augusto donatus) est ingressus, animo uindicandi dictum Comitatum, qui ante aliquot annos libertatis auidus temere defecerat. Porro cum nec superi nec fortuna Danis fauerent, a paucissimis militibus, terreque incolis, exercitus Danorum fusus est, adeo ut solus rex (qui in posteriori agmine erat) cum paucis uix euaderet. Dicebatur vulgo illis diebus nostros iccirco infelici Marte pugnasse, quod aduersus sese diuinam ultionem iuste prouocassent. Priusquam enim ad miliciam conscriberentur, partiti sunt sibi proceres aliquot in Bohemicam factionem ualde propensi pinguiora regni sacerdotia atque monachorum cœnobia, que reuersi cum pace (ut aiebant) mox erant occupaturi. Sed potentissimo domino (qui natura impietatem ac sacrilegium odit) pro ecclesiastico ordine, ut solet, pugnante, non sunt reuersi. Perierunt enim omnes, atque vtinam spiritus illorum saluus sit in die domini. Adeo enim insaniebant auaricia et inuidia ceci, Bellum Ditmertiense.

---

[1]) Med en meget gammel Haand, der synes næsten samtidig med Haandskriftet, er ipso rettet til postera.

[2]) Her burde have staaet qui, som Langebeks Udgave har.

Digitized by Google

ut gauderent huiusmodi titulis compellari: Salue venerabilis abba Sorensis, prior de Antuordskow, Decane, Preposite, Archidiacone, Cantor Roschildensis. Itaque in nullo vnquam bello tantus cecidit numerus abbatum, priorum, Decanorum, Prepositorum, Archidiaconorum, Cantorum et canonicorum, quantus in Ditmertiensi prelio cecidisse compertum est. Quod si felicius successerit [p. 562] iis, qui sub exorto Lutheranismo non iam similia moliebantur, imo longe maiora, non solum in pernitiem abbatum aut quorundam minorum prelatorum, sed in exitium tocius cleri, omniumque sacrorum tocius Christiane religionis, posteritatis esto iudicium.

Hoc eodem anno mortuus est Reuerendus pater Dominus Nicolaus Schaffue episcopus Roschildensis, vir preclarus, sanguine ac virtute nobilis, qui tametsi regia authoritate magis quam capituli electione episcopatum obtinuit, nichil tamen pietatis in eo desyderatum est. Nam ut habebat speciem imperio dignam, ita animum misericordia et clementia ornatissimum[1]).

Defectio regni Suetie a rege Joanne.

Anno ab orbe redempto .1501. Defecit Suetie regnum ab illustrissimo Danorum rege Joanne primo, sub proditoribus Stenone Sture et Suantone Nielssen, quod pauloante ab eodem rege armis assertum fuerat, anno nimirum, ut supra dictum est .1497. Rege enim in Daniam reuerso, relicta fuerat Christina illius uxor, illustris regina, in presidiis arcis Holmensis, que post grauissimam ac durissimam obsidionem, cunctis iam fame et hyposarcha pereuntibus, dedicione dolosis ac falsis literis impetrata, tandem capta est, atque longo

[1]) Dette Stykke om Biskop Niels Skave er senere i Randen tilføjet (som det synes samtidigt med Indholdsangivelserne) med samme Haand som alt det øvrige.

Digitized by Google

tempore multis ludibriis a populo barbaro barbare afflicta. Nouissime uero opprobriis saturata ac calamitatibus plena in Daniam est remissa, cui magna gratulatione a regni proceribus occursum est in ciuitate Halmstadensi (que Hallandie ciuitas est). Porro Suecorum gens tam est barbara, tamque iugi impatiens, ut nullum principatum uncquam diu ferat, nec minus e proprio sanguine natos principes quam exoticos odio habet. Et quoniam natura perfidi nulli fidunt, etiam ipsis a nemine fiditur. Ceterum cum in defectione aduersus aliquot reges cum Datie tum Suetie a multis excusentur, deficientes nihilominus a rege Joanne, nec apud cordatos Suecos excusationem habent, quum ipsius regnum ab omni uiolentia omnique tyrannide liberum fuerat. Quod si Valdemari, Margarethe, Erici, Christophori, Christiernique secundi regna fuissent tam incruenta tamque procul a tyrannide et violentia, adhuc fortasse illibatum trium regnorum fedus durasset, nisi populi alioqui ad seditionem nati obstitisset perfidia.

Anno .1502. Conati sunt etiam Noruagienses quidam aduersus regem Joannem rebellare, cuius rebellionis author dicebatur Chanutus Adulphi in Noruagia eques primarius, sed simplici ingenio magis quam peruerso, cuius simplicitate ad rebellionem abusi sunt Sueci quidam proditores. Quo cum rex Joannes episcopum Roschildensem D. Joannem Jacobi, atque Henricum Crwmedig equitem, cum eodem Chanuto expostulaturos regis nomine misisset, uocatum ad se in naui, sub publica fide (que etiam crudelissimo Turche seruanda fuerat) ac nihil mali suspicantem crudeliter occiderunt, non aliter quam solent perfidi proditores, nec fidei nec iurisiurandi custodes. Chanutus iste duos elegantes

Noruagiensis Chanuti Adolphi exitus.

Digitized by Google

habebat filios, prudentia et armis patre superiores, Carolum et Ericum. Ille bombarda percussus, cum militaret Christierno regi secundo, in obsidione ciuitatis Holmensis occubuit. Iste uero triumphata iam Suetia ab eodem immanissimo principe capite truncatus est.

Crudelis et insidiosa mors D. Laxmand.

Eodem anno ipso die decem milium martyrum mense Junio, D. Paulus Laxmand equesauratus, atque regis Joannis magister equitum, per insidias est interfectus, tanti sceleris authoribus Ebbone Strangesen ac Berone Andree, qui perfecto tam immani flagitio adeo ducebant gloriosum facinus, ut inter sese decertarent, quisnam haberetur sceleris autor. Nec in hodiernum usque diem sequuta est tanti sceleris uindicta (nam hec scripta sunt anno ab orbe redempto .1524.[1]), nisi quod [p. 563] uterque immatura morte periit. Dicebantur enim subornati ab ipso principe, episcopoque Roschildensi D. Joanne Jacobi, quibus idem Paulus Laxmand inuisus erat ob dicendi libertatem, principibus uiris semper inimicam et suspectam. Hic magister equitum, dum adhuc uiueret, habitus est inter regni primarios precipuus, de quo nulla fuit vncquam perfidie suspicio, in iam uero mortuum nihil non dicebatur. Vnde in illum iam extinctum magnoque honore sepultum, extorta est sentencia vi et metu a regni consiliariis, qua condemnatus sit maiestatis reus, ad solius principis odio labefactati testimonium, qui nulla probatione fretus, deierauit, illum fuisse nescio quid doli et fraudis in regis perniciem machinatum. Ad quam vocem adiudicata fuit regis fisco uniuersa liberorum eius possessio, adeoque donationibus et uendicionibus distracta, ut in hodiernum

[1]) Denne Bemærkning findes i selve Texten i Flugt med det øvrige.

Digitized by Google

usque diem ad heredes nihil redierit preter curiam unam Asszerbo nuncupatam, cum sua ditione, in fuga regis Christierni famosi tyranni. Hanc unicam laudem meruit suo principatu rex Fridericus. Interfectus est autem dominus Paulus Laxmand Haffnie supra pontem, qui altus nuncupatur, cum descenderet ab arce principis iturus ad propriam domum, que ab illius morte donata est D. Joanni Andree episcopo Ottoniensi, cuius uersutia et fraude instructus rex Joannes obtinuit iniquam sentenciam, quam alioqui non obtinuisset. Illius enim arbitrio nihil non fiebat in regno viuente adhuc Joanne rege. Huius tamen tyrannidis, aliarumque uersutiarum, quibus in vita excelluit, multosque oppressit, sub principatu regis Christierni condignas dedit penas.

Eodem anno venit in Daniam a pontifice Rhomano missus legatus, Danus quidam doctor Hermannus, professor ordinis diui Joannis Monasterij Ottoniensis, predicaturus quam uocant cruciatam aduersus Turcham, qui suis remissionibus et bullis, hoc est mera licentia, extinxit multam pietatem. Neque docebant huiusmodi legati eorumque vicarij homines penitenciam agere, sed intrepide peccare, atque tunc primum aperta fuit Lutheranismo fenestra. Neque unquam potentior factus est Turcha, quam dum cepta est predicari aduersus illum cruciata, qua compilata sunt Christianorum regna, aucteque facultates cognatorum Rhomani pontificis, Turcha magis ac magis triumphante, posterioribus prioribus semper deterioribus. Hanc enim cruciatam non persuasit pietas sed auaritia. **Cruciata predicata in Danica. 1502.**

Ab anno domini .1507. et deinceps acriter pugnatum est terra et mari, inter regem Joannem, gubernatorem Suetie atque ciues Lubicenses, rege ubique tri-

Digitized by Google

umphante, verum non sine graui iactura suorum ciuium ac precipue negociatorum. Duces autem naualis belli erant uiri famatissimi Seuerinus Nørby, Otto Rud, Joannes Holgeri, atque horum similes pirate, ad predam atque pyraticam non minus natura quam arte instructi.

Nec tantum isti pirate male perierunt, sed etiam alij multi, qui olim sub principatu regis Joannis piraticam exercuerant aduersus Hispanos et Anglos, quorum e multis hec pauca nomina succurrunt, Pyning, Rutbeck, Pwthorss, Ræmmerkatt, Joannes cocus, Jeorgius cocus, Andreas Maurus, Tile Giitzill, Andreas Barton Scotus. Omnes hii male perierunt, vel a propriis familiaribus interempti, vel laqueo prefocati, vel etiam aquis obruti. Nec meliori fortuna fecerunt piraticam quidam sub principatu regis Christierni, de quorum numero erant Magister Lambertus Ripensis bombarda percussus, et Nicolaus Knyphoff ab Hamburgensibus captus, capiteque truncatus. Dignum profecto supplicium in omnes predones, qui mera libidine dominandi ac insania rapiendi, Christianis fratribus suis sunt infesti.

[p. 564] Obitus episcopi Joannis Roschildensis.

Anno domini .1512. mortuus est D. Joannes Jacobi episcopus Roschildensis, cum paulo antea episcopatum resignasset nobili uiro D. Lagoni Wrne legum doctori. Erat autem Joannes iste patre nobili uiro Jacobo Joannis de Rauensborg natus, qui cum adolescens Colonie operam literis nauaret, turpi amore captus et libidine cecus, uxorem duxit meretricem quandam nomine Christinam, non sine solenni ecclesie benedictione. Quod cum resciuisset illius pedagogus, nescia muliere, eum euestigio ad domum paternam reduxit. Cognita uero illius fuga, mulier statim est consecuta, verum magno capitis sui periculo. Pater uero prefati Joannis

Digitized by Google

filij pudorem redemit magna summa ab impudica femina, que mox, accepta pecunia, est in Coloniam reuersa. Huiusmodi igitur diuortio ab uxore simul et digamia solutus, factus est primo canonicus Roschildensis, mox sacerdos, deinde regis Joannis Cancellarius. Paulopost ad Angliam et Scotiam legatus. Deinde Prepositus Monasterij Dalby in Scania. Nouissime autem episcopus Roschildensis factus est. In episcopatu autem uixit duodecim pene annis, obiitque in magna omnium rerum inopia, adeo fuerat tota uita sumptuosus et inutilis. Erat tamen erga pauperes atque calamitosos admodum liberalis, qua benignitate multum laudis fuisset consecutus, nisi sanguine duorum eximiorum uirorum D. Pauli Laxmand et D. Chanuti Adolphi manus suas contaminasset.

Anno domini .1513. Cum Iuarus Mwnck celebraret suas primitias non ita diu ordinatus episcopus Ripensis, Consecratus est D. Lago Wrne episcopus Roschildensis in eadem ciuitate Ripensi, presentibus ibidem rege Joanne et regina Christina, multisque regni episcopis, maximoque dominorum conuentu.

Eodem anno mortem obiit peste captus illustrissimus princeps Danorum rex Joannes eius nominis primus, Christierni primi optimi principis filius, sed pater Christierni secundi famosi tyranni. Mortuus est autem in ciuitate Olburgensi, que est aquilonaris Cymbrię, ubi et natus erat. Hic multis annis, nimirum trigintaduobus propemodum, Christiane regnum Danorum moderatus est. Nam prophanorum consilium procerum secutus, principio regni sui, decreuerat molestus esse uiris ecclesiastici ordinis. Postea uero cum sentiret, prophanos id non candido animo suasisse, uerum magis

Obitus regis Joannis anno .1513.

Digitized by Google

inueterato odio, quo laici subinde clericis sunt offensi, sententiam decreti sui mutauit. Ad finem usque uite sue erga clerum igitur fuit optime affectus, deprehenso procerum dolo. Erat autem tanta preditus solertia, ut prudenter nobilium quorundam insania frueretur, quos cum mira comitate sibi conciliasset, ob mutua tamen ipsorum dissidia ac quotidianas iniurias, quibus se inuicem afflictabant, grauiter in eos animaduertebat, quibus tamen nulla uidebatur intolerabilis mulcta, quod omnia leniret incredibili affabilitate. Quod si Christiernus secundus huius patris sui uestigia fuisset insequutus, nunquam tanto dedecore fuisset e regno profligatus. Quod si rex iste coniugij fidem seruasset (que res in principibus est rarissima) temperassetque a bello et sanguine, in quo tamen casu magis quam proposito inciderat, abstinuisset etiam ab iniqua sentencia, qua decernebat contra heredes Pauli Laxmand, magistri equitum, fuisset princeps sane et optimus et felicissimus. Porro cum in rebus mortalium nihil sit ab omni parte beatum, et optima queque desiderantur semper, habentur uero nunquam, non minimam laudem merentur ij, qui uitam agentes in deliciis ac opibus,
[p. 565] huiusque caduci seculi strepitu et pompa mediocritatem seruare potuerunt. Hic princeps post fata multorum lachrimis est desideratus, etiam illorum, qui adhuc uiuentem auersabantur, quum iam uidebant, Christierni regis principatum quandam pre se ferre tyrannidem. Ea est enim mortalium condicio, ut absentia placeant, presentia uero displiceant.

Anno dominj .1514. desponsata fuit Christierno secundo regi Danorum soror Caroli quinti Cesaris

Digitized by Google

semper augusti, ac filia Philippi regis Hispanie ducisque Burgundie, uirgo uenustissima nomine Isabella.

Anno domini .1515. mense Augusto, postridie beati Tiburcii martyris, Nuptie facte sunt in Haffnia Siælandie inter Christiernum secundum Danorum Gotorumque regem ac eandem Isabellam illustrissimi regis Hispaniarum (ut prefertur) filiam, que tunc (tota estate magno desiderio expectata) nauigio recenter uenerat, magno nobilium comitatu uirorum ac mulierum, quibus nuptiis occidentales omnes sibi nouam quandam felicitatem ac perpetuam pacem pollicebantur, tametsi nunquam adeo uexarentur in Dania sub ullo rege. Mutatus est illis portus commodissimus, aucta telonia, retente naues falso belli pretextu, sed tamen in hoc, ut sese magna pecuniarum ui redimerent. Hanc itaque sponsam et uxorem, specie pulcherrimam ac stemmatis clarissimam, uiuente adhuc Columba quadam uetere concubina, non satis syncere dilexit, nec uncquam coniugii fidem seruauit. Adiecit namque primis illis famosis adulteriis multos incestus. Erat enim adeo libidini deditus, ut cum Salomone, alioqui trecentis concubinis nobili, collatus, uix Salomon fuerit semiuncia ad assem [1]), ut eruditus ille Petrus Suouenius de illo scribit in apologia pro Friderico rege aduersus tyrannidem dicti regis Christierni [2]). Et tamen hoc libidinis

Nuptie Christierni regis.

[1]) Med samme gamle Haand, hvormed Rettelsen S. 23 er foretaget, er i Randen tilføjet følgende Bemærkning til dette Sted: Fides his minime danda est, quemadmodum nec multis alijs hic de Christierno rege scriptis.

[2]) Det Skrift, hvortil der her hentydes, har til Titel: Serenissimi Domini D. Friderici Daniæ Norvegiæ Regis (etc.) ad Christierni Patruelis calumnias Responsio. Se Bruun, Aarsberetn. fra det st. kgl. Bibliothek, I, 332—3. Forfatterens Navn er ikke angivet

Digitized by Google

malum adeo graue ducebat in aliis, ut in noua lege (quam edidit) dercerneret morte expiandum. Sic cecutire solent impii principes, cum crudeliter in parua subditorum delicta seuiunt, ad propria uero, nimirum magna et horrenda flagitia semper conniuentes.

Eodem anno, mense Julio obiit Reuerendus pater sacre theologie doctor, magister Martinus Petrus Nestuediensis carmelita, proximo anno sequenti postea quam fuerat a prioratu conuentus Assensis destitutus. Fuerat namque duorum conuentuum prior insignis ac ualde uenerabilis, Landiscronensis ac noui conuentus Assensis primus prior, in quibus uite merito ac erudicionis exemplo multis fuerat pietatis occasio. Nam ut de multis donis taceatur, quibus illum ornauerat diuina benignitas, uno predicationis dono ita excelluit, ut suo seculo in Dania parem non haberet. A puero item tam innocenter tamque candide uixerat, ut nemo aliquam de illo habuerit sinistre opinionis suspicionem. Porro cum natura esset melancolicus adeoque tetricus et seuerus, affabilitas morumque suauitas in illo a pluribus sunt desiderata.

Joannis scribe proditio.

Anno domini .1516. suspensus est ob furti suspicionem quidam Joannes scriba, regi Christierno olim charissimus, qui cum nimia libertate sua, ac uana regij fauoris presumptione, multos offendisset, precipue uero Torbernum Oxe arcis Haffnensis prefectum, regis con-
[p. 566] cubine, nomine Columba, uehementer charum, eiusdem

---

i Skriftet, men der kan ikke være Tvivl om, at Forfatteren af den skibyske Krønike har været rigtig underrettet. Allen har paavist, at Skriftet i det tidligste kan være udkommet henimod Midten af Aaret 1525. (De rebus Christiani Secundi exsulis commentatio, p. 42). Vor Krønikes Bemærkning om Skriftet maa altsaa være ialfald noget senere affattet.

Digitized by Google

concubine odio periclitatus est, in profesto diui Martini; quod cum resciuisset in opido Helsingørensi constituta, dixisse fertur singultiens ac tunso pectore: Huic suspendio ualde sum cooperata, ignoscat michi diuina clementia. Erat autem iste Joannes homo blasphemus in Deum. Nam semel adeo insaniebat uindicte cupiditate, ut optaret, se Deum esse, quo liceret in gehennam perdere unumquempiam hostium suorum. Deinde calumnie morbo ita erat obnoxius, ut illius delationibus multi periissent, nisi fuissent diuina prouidentia seruati. Merito igitur in eum laqueum incidit, quem multis parauerat. Itaque cum duceretur a carnifice laqueo perdendus, ex calumniatore et blasphemo factus contionator insignis, suadebat adolescentibus, ut semper meminerint huius sententie prophetice: Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus.

Anno domini .1517. Missus est in Datiam a Leone decimo pontifice maximo D. Angelus Arcimboldus, qui nimio potestatis sue ac commissionis abusu dedit occasionem ipsi Lutheranismo, nunc per Germaniam grassanti aliasque finitimas regiones. Olim ueniebant legationes ex urbe Rhoma, que plurimum habebant edificationis, fructus ac utilitatis, aut ad pietatem promouendam, Christianeque religionis sacramenta propaganda, aut etiam ad fidei dogmata confirmanda, heresesque extirpandas. Verum hec cum paucis superioribus, inuersis rerum uicibus, adeo fuit scandalosa, ut omnem pietatem ac religionem mera licentia extinxerit, eo quod inciderat in Commissarios, luxu, fastu, ambicione, libidine, voluptate, aliisque innumeris uiciis perditissimos, quorum culpa factum est, ut sancta illa Romana

Arcimboldus in Daniam legatus mittitur.

Digitized by Google

ecclesia tocius orbis magistra, olim sanctissimis uiris eximia, nunc male audiat per multas orbis naciones, noceturque infamis Babylonia, que olim habita est Christiane religionis precipua mater, rectrix et gubernatrix.

Moritur regis concubina. Eodem anno mortua est Columba Christierni regis concubina, cuius morte ab impiissimo crudelissimoque principe quesita est ansa perdendi multos, ac imprimis duos nobiles uiros, Chanutum Petri et Torbernum Oxe, Quandoquidem illos pertinaciter aiebat ueneno tincta cerasa egrotanti scorto misisse, vnde perierit. Hec tamen regis querela fuit mera calumnia, ob quam nihilominus Chanutus exilio, Torbernus uero capitis supplicio punitus est, iniuste quidem, quod innoxias haberet manus erga mulierem, iuste nihilominus, si pensetur diuina prouidentia. Nam idem Torbernus erat homo multis uiciis opertus, omnibus violentus et intolerabilis, nec minor tyrannus futurus, quam erat Christiernus rex, si tam habuisset magnum principatum, quam habebat animum crudelem ac impium. Periit autem in profesto beati Andree, frustra pro illius uita rogantibus crudelissimum principem, D. Angelo Arcimboldo legato, vniuerso quoque regni magistratu, ac magno choro nobilissimarum feminarum inconsolabiliter flentium ac gementium, inter quas etiam regine Isabelle preces contempte sunt, magno non ipsius tantum sed omnium presentium rubore.

Torbernus Oxe capite truncatur.

Captiuitas episcopi Ottoniensis anno .1517. Eodem anno, Captus est episcopus Ottoniensis D. Joannes Andree in publicis comitiis Haffnie celebratis a Christierno rege, causam regis dicentibus ac defendentibus duobus iureconsultis, Doctore Amalongo Germano et magistro Jeorgio Scotborg Dano, postea archiepiscopo infortunatissimo. Captiuitatis uero causa erat

huiusmodi. Quum idem episcopus ante aliquot annos sub principatu regis Joannis missus fuerat in Lubecam legatus, una cum Friderico Duce Holsatie, pacem facturus inter Lubicenses ac eundem Joannem regem, nihilque efficeret, nisi prius soluta grandi pecunia, que non indicto bello Lubicensibus fuerat a predonibus [p. 567] Danorum Joanne Holgeri et Seuerino Nørby rapta, pro cuius solutionis fide mox Fridericus dux resignauit Lubicensibus uice pignoris dicionem quandam Holsatici ducatus, donec illis ad plenum solueretur, possidendam. Hanc itaque pecuniam cum iure et pollicitatione coactus resoluisset, priusquam regni diademate potiretur Christiernus rex, grauiter est offensus, caussans, huiusmodi summam non tam legati episcopi imperitia, quam malicia in odium regis Christierni Lubicensibus fuisse promissam. Nam prefatus Jeorgius Scotborg recensuit in defensione regis Christierni magnum iniuriarum catalogum aduersus episcopum Ottoniensem, quomodo illius delationibus frequenter haberet patrem suum regem Joannem sibi grauiter infensum, quomodo item matrem regis Christinam reginam graui contemptu offendisset, interfecto illius prefecto nobili uiro Ottone Portzfæld. Cumque ad hec omnia intrepide et magna constantia respondisset, ac efficaces rationes falsis persuasionibus et uanis suspicionibus opposuisset, magna admiratione etiam legati Rhomani pontificis Arcimboldi, qui tum aderat; Verum cum esset iure quidem superior, uiribus autem et copiis inferior, mox captus est, traditusque archiepiscopo Birgero, sub illius fideiussione adseruandus. Inde paulopost ereptus, missus est ad arcem Wordenborg, tetriore carcere affligendus. Nám quo crudelius tractaretur, additi sunt ei custodes milites gregarij

Digitized by Google

quatuor, qui quotidianis molestiis saturatum tandem extinguerent. Deinde aliquousque regi reconciliatus, illum in triumphatam Suetiam est sequutus, ubi re infeliciter gesta regis Christierni non parentis optimorum uirorum consiliis vicio, ac regno amisso, tandem ad Daniam reductus carceri mancipatus est, primo in arce Haffnensi, 2º sub Theoderico archielecto in arce Flyginge, 3º in arce Helsingborgensi. Nouissime uero diuina prouidentia ad insulam Borgenholm est transuectus, ubi Lubicensium beneficio liberandus erat. Itaque a Lubicensibus capta arce eiusdem insule, iam ui occupata a rege Christierno summa iniuria episcopatus Lundensis[1]), captus est cum ceteris, atque a Lubicensibus tantisper detentus, donec in fuga regis Christierni sue diocęsi est restitutus.

Anno dominj .1518. Reuerso ex Suetia D. Joanne Angelo Arcimboldo in Daniam posite sunt insidie a rege Christierno, quas cum resciuisset idem Arcimboldus, clam fugit in Suetiam et inde soluens traiecit in Germaniam magno suo commodo. In Dania interim confiscantur omnia, .que legati nomine diuersis in locis erant deposita. Carceri uero mancipatur eiusdem Legati frater D. Antonellus uir nobilis, ciuis Mediolanensis. Nec antea liberatus est, quam e regno fugeret Christiernus rex.

Obitus Birgeri archiepiscopi.

Anno domini .1519. mense Nouembri, ipso die beati Clementis pape et martyris, mortuus est Reuerendus in Christo pater ac dominus D. Birgerus Dei gratia archiepiscopus Lundensis plenus dierum. Hic ex patre Gwnnaro pauperrimo edituo parrochie Lindebierg aqui-

[1]) Forfatteren havde begyndt at skrive Roschildensis, men er i Tide bleven opmærksom paa Fejltagelsen.

Digitized by Google

lonaris Hallandie ortus, cum esset statura pusillus, ac toto corporis habitu humilis, creuit tamen in magnum uirum, nullis humanis presidiis adiutus, sola uirtute et diuina prouidentia. Fuerat primum pastor ecclesie Calundeburgensis, Cancellarius quoque illustrissime regine Dorothee, deinde archidiaconus Roschildensis. Nouissime uero anno dominj .1497. factus est archiepiscopus Lundensis. Huius archiepiscopi temporibus conabantur predones et sacrilegi aliquot Schanienses, solo titulo nobiles, vim inferre ecclesiasticorum rebus, uidentes illum humanis presidiis destitutum. Ipse uero in domino spem repositam habens, et in futurum nichil reponens, presentibus rebus tanta prudentia est usus[1]), ut uiribus et copiis militaribus supra innocentiam uite [p. 568]
omnibus hostibus, quantumuis uiolentis et ferocibus, semper haberetur superior. Ab huius obitu decretum est a magistratu regni, ut posthac nullus sit futurus in hoc regno episcopus, nisi qui fuerit claro genere natus. Qui huic decreto subscripserunt, putabant, rem ecclesiasticam amicorum potentia et humanis presidiis fore tutam, ignorantes miseri, non alia re magis offendi Deum, quam hoc personarum respectu, nec ullam esse[2]) maiorem ecclesie ruinam quam quorundam nobilium uanitatem et fastum, adeo seruientium uite licentie, ut uite innocentiam ac religionis Christiane pietatem non solum extinguunt, uerumetiam plane contemnunt. Quod potentia, uiolentia, strepitu, fastu, pompa, ambicione, ac humanis uiribus constat, non potest esse diuturnum;

---

[1]) Oprindelig var der skrevet: sed presentibus rebus tanta prudentia vtens, hvilket, som det synes, er rettet under Nedskrivningen.

[2]) Oprindelig var der skrevet: aliam esse, hvilket er rettet under Nedskrivningen.

Digitized by Google

sola uite innocentia, morum integritas ac religionis pietas, etiam hominis obscurissimi, meretur apud Deum tutissima ecclesiasticis rebus presidia.

Collegium carmelitarum Haffnie inceptum .1519.

Eodem anno, Dominica Letare, celebratum est prouintiale capitulum ordinis carmelitarum in monasterio Landiscronensi, vnde promoti erant ad nouum Haffnense collegium, iam recens extructum eiusdem prouintie sumptibus, a Reuerendo uiro tunc magistro prouintiali sacre Theologie doctore magistro Andrea Christierni, multi fratres eiusdem ordinis, simulque fratres aliquot de ordine Cistertiensi, qui erga carmelitas fuerat multis annis bene affectus. Porro huius collegii primus regens factus est in eodem capitulo quidam frater Paulus Helię Varbergensis, qui singulari fauore prosequutus est studiosos omnes, uerum suo magno malo. Quia quos ille suis suffragiis promouerat ex vtroque ordine, ornauerat litteris, atque honoribus affecerat, hij omnes pene in lupos uersi, defecerunt non ab illo solum, sed ab ecclesię obedientia, occasionem accipientes ab exorto eisdem diebus Lutheranismo, heresi omnium periculosissima, quę nullos quamlibet synceros ac pios non aliqua ex parte labefactauit. Que quoniam risit obedientiam Dei uicariis promissam, damnauitque omnia monastice uite instituta, adeoque pretextu euangelice libertatis quandam uite licentiam induxit, iccirco plerique a sua professione desciuerunt, quo suopte ingenio licentius uiuerent, ueri filij Beliall, quibus domini iugum suaue in amaritudinem uersum est, et onus eius leue in grauitatem intolerabilem. Sola carnis uoluptas imposuit miseris, ut caderent. Inter quos erant precipui, quidam frater Petrus Laurentii Nestuediensis lector, frater Franciscus Wormordi Hollandus etiam Lector,

Digitized by Google

frater Andreas Liung Malmogensis lector quoque sed indoctus[1]), frater Mauricius Sampsing lector sed illegittimus, nimirum sacerdotis cuiusdam filius, frater Magnus Steen Nestuediensis, f. Olauus Pynd spurius Arhusiensis, frater Marcus Petri Arhusiensis. Istorum peruersitas multos pertraxit in ruinam. Horum nebulonum causa apud multos male·audiebat dictus frater Paulus Heliȩ, quod crederetur esse astipulator impiissime illorum sentencie, eo quod illius calculo olim, cum nihil huiusmodi de ipsis suspicari poterat, probati sunt atque commendati. Nec ipse solum ob illos male audiebat, uerumetiam omnes studiosorum patroni ac Mecȩnates, adeoque ipse bone littere infamate sunt illorum uitio, qui ipsis abutebantur, quod bona pars illorum, qui synceriora studia uidebantur sectari, ad apostasiam ac defectionem erant propensiores, licet omnia fucarent pietatis specie ac euangelij libertate, ut sceleri nunquam defuit sua excusatio, et impietas suo semper gaudet patrocinio. Verum in sequentibus de his plura patebunt.

Anno dominice incarnationis .1520. in profesto feriarum diui Jacobi, Haffnie peste mortuus est uir eximia probitate adeoque longa uita dignissimus, magister Petrus de Scotia sacre theologiȩ doctor. Is namque, postquam erecta fuisset in eadem urbe publica academia, olim per Christiernum regem primum anno domini .1474. a sanctissimo[2]) domino papa Sixto eius nominis quarto impetrata, primus uenerat ex Colonia, factus-

Doctoris Petri Scoti obitus.

[p. 569]

---

[1]) Anders Ljung er sprunget over i Langebeks Udgave.

[2]) Istedenfor a stissimo (med Forkortelsestegn over) er med en gammel Haand i Randen tilskrevet astutissimo som Opløsning af Forkortelsen, hvilket utvivlsom er urigtigt. Det forudgaaende Aarstal er i Langebeks Udgave urigtig læst som: 1479.

Digitized by Google

que noue academie nouus moderator ac regens anno .1479. prefuit eidem .42. annis. Qui cum esset in scolastica Theologia egregie doctus, ac precipue secundum uiam beati Thome de Haquino, adeo tamen erat Aristotelis philosophie deditus (quod Thomistis solet esse peculiare) ut preter illam nix unquam aliud didicerit aut docuerit, etiam dum senuisset; excesserat enim (ni fallor) annum septuagesimum, cuius anime misereatur Deus, qui erga illum hac usus est benignitate, dum uiueret, ut nihil unquam ambiret, contentus semper prouentu suorum laborum ac studiorum. Nec in illum aliquando ulla cadebat sinistre opinionis suspitio, sed semper uerbo et exemplo erat multis honeste uiuendi occasio egregiumque uite exemplar. Hoc nostro seculo sunt plerique ueteris Theologie ac ueteris erudicionis studiosi, pauci tamen ex his sunt veteris pietatis cultores imitatoresque, magno utriusque rei dispendio, nempe pietatis et erudicionis. Hanc quidam [1]) auersantur, ob id maxime, quod huius amatores pietate uacui meram uite licentiam sectantur, illam uero supersticionis matrem calumniantur alij. Itaque desyderantur hec in omnibus, et pia erudicio et erudita pietas. Minus tamen offendit indocta rusticitas quam erudita malicia et peruersitas.

Anno dominj .1521.[2]) Quum Christiernus rex eius nominis secundus armato milite uniuersum Suetie regnum insigni uictoria triumphasset, que nec creditur absque fauore numinis contigisse, si accepta uictoria

---

[1]) Foran quidam har staaet ueteres, hvilket under Nedskrivningen er udstreget.

[2]) Her gjør Forfatteren sig skyldig i en slem Fejl ved at sætte Aaret 1521 for 1520 (jvnf. Hist. Tidsskr. 3 R. I, 17).

Digitized by Google

uti potuisset, atque iam regni diademate esset insignitus, cepit mox cogitare, quomodo vniuersos regni Suetię proceres uno supplicio perderet, quo deinceps solus tyrannidem occuparet. Vt igitur religionis pretextu inauditam fucaret crudelitatem, zelum se habere pro Rhomana sede, cuius erat alioqui acerrimus hostis, impudentissime finxit.. Accusabat namque illos conspirationis aduersus Rhomanum pontificem, cuius edictum se neglecturos obligauerant, si fuisset intentatum ob demolitam arcem archiepiscopi Wpsalensis ac uiolentam inuasionem eidem archiepiscopo factam, ad quam fuerant nihilominus coacti, potestate ac tyrannide domini Stenonis Suantesøn regni gubernatoris, qui iam perierat bombarda percussus primo bello, quod in Wesgotia commissum erat, ducibus ac principibus Ottone Krwmpen et Carolo Chanuti, iuxta opidum uulgo nuncupatum Bowswnd. Igitur tercio die a coronatione, postquam rogatus omnium lachrymis et precibus remiserat illis, quicquid unquam uel in illum uel in illius patrem peccassent, nec etiam sine lachrymis (ut erat ad lachrimas propensior quam ad clementiam [1]), ad conuiuium uocatos comprehendi iussit, atque iam comprehensos carceri mancipauit uiros ferme septuaginta nobiles ac ciues, inter quos erant Reuerendi in Christo patres D. Mathias et D. Vincentius episcopi, hic Scharensis ille Strengenensis. Hos omnes postridie e carcere eductos in publico foro ciuitatis Holmensis decollari fecit. Jussionis executores erant magister Theodericus Vestphalus proditor dominj Angeli

---

[1]) Denne i Parenthes indesluttede Bemærkning er med Povl Helgesens egen Haand tilføjet i Randen.

Digitized by Google

Arcimboldi legati Rhomani pontificis, et Jeorgius Hoffmod inter milites gregarios carnifex et penarum exactor. Sed neque hac crudelissima crudeliate satiatum est pectus illud sanguinarium. Post biduum namque fecit omnium trucidatorum cadauera extra urbem ferri, atque super ingentem rogum proiecta penitus concre-
[p. 570] mari, ne ulle superessent illorum reliquie. At iustus dominus non est passus hanc immanitatem inultam. Eodem enim anno defecit ab illo uniuersum Suetie regnum, eratque eadem defectio initium et occasio defectionis aliorum regnorum, ducatuum, comitatuum et ditionum eiusdem Christierni secundi famosi tyranni magno suo pudore.

Exitus magistri Theoderici.

Anno ab orbe reconciliato .1522. mense Januario, pridie conuersionis beatissimi Pauli apostoli, ultimo supplicio affectus est quidam magister Theodericus Vestphalus, olim familiaris domini Angeli Arcimboldi, legati Rhomani pontificis. Is cum prodidisset uniuersa domini sui archana, tandem turpi obsequio (patrocinio et suffragiis Sigisberte, mulieris flagitiis ac crudelitate famosissime) regi Christierno deuinctus est, ad patrandam omnem iniquitatem, adeoque factus est non autor et consultor solum, sed etiam executor uniuerse tyrannidis eiusdem regis, atque precipue decollationis episcoporum et nobilium ac ciuium Holmensium regni Suetie, submersionisque sex monachorum in Monasterio Nydall Cistertiensis ordinis, adeo tamen fuerat ad honores euectus per eundem Christiernum regem, ut primum esset ceu princeps uniuerso Suecorum regno prefectus, ac postea, cum infelicissime gessisset tantum magistratum, ui illatus est sanguinarius ille in archiepiscopatum Lundensem, episcopatumque Scharensem, quo

Digitized by Google

illis duabus ecclesiis pastor et episcopus preesset, homo sceleratissimus furca et tartaro dignus. Demum quum concepto odio in nullos seuiebat atrocius idem rex quam in suos familiares, ita in hunc Theodericum atrocissime grassatum atque seuitum est, quum in contumeliam Rhomane ecclesie, ac tocius ecclesiastici status ignominiam, absque publica iuris sentencia, combustus sit, posteaquam reductus fuerat ad rogum a patibulo, ad quod suspendendus ducebatur Haffnie in foro publico, quod uetus forum nuncupatur. Quo supplicio utinam omnes pereant, qui principum animos, non nisi optimis rationibus imbuendos, corrumpunt atque pessimis consiliis labefactant.

Eodem anno cepit Christiernus rex occasionem querere aduersus omnes regni proceres, ut uniuersos, quemadmodum in Suetia fecerat, una morte perderet, uniuersaque illorum bona suo fisco addiceret. Porro e principe iam tyrannus factus, cepit esse tam formidabilis multis, ut nemo uocatus accederet, nisi qui iam mori paratus esset, tam erat illius tyrannis famosa facta, ut quisque sibi timeret, quod aliis uiderat accidisse. Vnde cum intelligerent quidam cordati viri, Danice libertatis studiosi ac tyrannidis osores, completam esse ipsius maliciam, communicato cum amicis consilio, decreuerunt quibus possent modis succurrere periclitanti reipublice, idque fidelitatis debito iure. Quó factum est, ut nec coram Deo, nec coram hominibus astringerentur illi subesse, nec cuiuis aliorum principum, qui tanta crudelitate ac strage in sibi subiectum populum grassari contenderet, tanta etiam impietate Deum optimum maximum irritare atque prouocare, vti hec

Digitized by Google

tria regna horrendo didicerunt experimento, his que sequuntur rationibus aliisque innumeris.

Rex[1]) itaque Christiernus summa iniuria omnipotentis Dei, multorumque simplicium subditorum manifesto offendiculo, atque perniciosi erroris occasione, ad Haffniam regiam ciuitatem accersiri fecit manifestos et ab ecclesia damnatos hereticos atque schismaticos, qui orthodoxam fidem impia doctrina labefactarent, qui etiam freti uiolento prefati regis principatu, mira impudentia ac temeritate suaserunt defectionem ab obedientia ecclesię Rhomanę (quam subinde Satane sedem et antichristi regnum appellabant) que est tocius orbis, quoad fidem, atque omnium precipue uere Christianorum mater et domina. Cui et nos et maiores nostri pia deuo-
[p. 571] tione ac deuota pietate hactenus fueramus subiecti, in his que fidei sunt et res Christiane religionis postulant. Cui nos etiam, successoresque nostri, ut par est, reuerenter obedire debemus ac volumus, quemadmodum pios et synceros decet Christianos. Hinc factum est, ut ecclesiasticos uiros nullo duceret honore dignos, contemneret etiam sacros canones, patrum decreta, ecclesiasticos ritus, quos nimirum consilio spiritussancti, uetustissimorum sanctissimorumque primitiue ecclesie patrum autoritas nobis seruandos tradidit. Auersaretur item uota Deo dicata, adeoque existimaret nullum esse rerum discrimen, ut nihil putaret sacrum, sed omnia haberet prophana, ideoque sub ipsius tyrannico principatu nec parcitum est sacris secus quam prophanis.

---

[1]) Her begynder, som Engelstoft først har oplyst (Nyt hist Tidskr. II, 65—73), en noget udvidet latinsk Bearbejdelse af det Kong Christierns Synderegister, hvormed de danske Stormænd indledede Kong Frederik I's Haandfæstning af 3dle Avgust 1523.

Digitized by Google

Sed et reipsa multis exemplis declarauit suam crudelitatem. Nam sacratos episcopos atque prelatos contra omnem equitatem uiolenter captos in uincula et carcerem coniecit. Adhec equitesauratos, proceres permultos aliosque insigni probitate uiros, quos etiam inaudita crudelitate capitibus truncatos sinebat eodem quo fuerant interfecti loco, palam iacere, nullis adhibitis custodibus, qui uel canes aut porcos abigerent, quorum laniatui uidebantur expositi, qui tamen ad illum bona fide uenerant, freti illius commeatu atque securitate sacratissimo iureiurando firmata. Inter quos fuerant Reuerendi in Christo patres episcopi Strengenensis et Scharensis una cum electo Lincopensi, uniuersi etiam regni Suetie consules, uno et altero exceptis, plerique proceres atque Holmensis opidi magistratus. Nam vniuersi capitibus truncati, sacri et prophani, proceres et plebei, plures septuaginta fuisse creduntur.

Exemplum inaudite crudelitatis.

Deinde triumphata Suetia, cum rediret in Datiam, declinauit ad Monasterium quoddam Cistertiensis ordinis Nydall nuncupatum, vbi crudeliter uinciri fecit sacratum abbatem cum aliquot Monachis sacerdotibus [1]), eadem hora, qua ab altari (peracto uenerando eucharistie mysterio) uenerant, quos statim uinctos aquis prefocari

Crudelitate regis Christierni etiam Nero uictus.

---

[1]) Af en Codex Diplom. Nydal., paa Pergament, som Langebek havde tillaans, har han i sin Udgave tilføjet følgende: »Anno Domini 1521. martirizatus et submersus fuit Venerabilis pater Abbas Arwidus cum Conventualibus suis a nephandissimo tiranno Cristierno Rege Danorum, qvi etiam decapitari fecit Episcopos et Nobiles qvamplurimos Regni Swecie Conciliarios; ideo expulsus per Strenuissimum et Serenissimum Nobilastam Gostawum Eriksson, et inde evanuit, ut promeruit, predictus Cristiernus in pudore et confusione permaxima«.

Digitized by Google

atque submergi fecit, crudeliterque interfici, absque culpa, atque sine iudicio, iure et misericordia; nam adeo erant innoxii, ut ne uerisimile quidem crimen in eos confingi posset, nisi quod aliquam eiusdem anni commeatus partem ad secretiores nemorum secessus efferri curassent, ne a militibus gregariis cuncta distraherentur (quorum iniquitas hac in parte longa experientia plus satis est famosa) et quo future fratrum neçessitati prospectum vtcunque esset. Nam interim in monasterio tanta erat commeatuum copia, ut abunde sufficeret regi et vniuerso eius satellitio, etiam si illuc uenisset cum non exiguis militum copiis. Nec istud crudelitatis ingenium erat in illo nouum, Quia olim, cum regnaret in Noruagia, uiuente adhuc patre, detinuit in teterrimis carceribus atque dura captiuitate episcopum Captiui. Hammerensem Carolum nomine, uirum sanguine et uirtute nobilem, usque ad diem mortis sue, que ex diuturna captiuitate, situ ac squalore carceris, immature nimis accelerata fuit, idque factum est sola potestate et nullo iure, accepta dumtaxat hinc occasione, quod a dicto Carolo, tanquam fideli et Christiano consiliario, frequenter moneretur tyrannicos quosdam et plusquam ethnicos mores emendare, quibus in Noruegia ceu tyrocinio quodam ad futuram malicie libertatem preludere cepit.

[p. 572] Simili uiolentia et pari crudelitate captiuum duxit Reuerendum in Christo patrem, dominum Joannem Andree episcopum Ottoniensem, qui bona fide aduenerat, regiis litteris ad communem dominorum et procerum regni congregationem uocatus, qui iam pluribus annis detentus erat sub arctissima custodia, de vno carcere ad alium translatus, atque grauissimo seruitutis iugo

depressus, non absque maximo uite discrimine, preter iudicium, ius et æquitatem. Adhec sub tempus captiuitatis eiusdem Reuerendi patris cepit[1]) curiam episcopalem ciuitatis Ottoniensis violenter occupare, atque nonnulla eiusdem diocęsis castra, possessiones et predia, ut interea taceatur uniuerse eiusdem suppellectilis distractio, nempe armorum, equorum, uasorum, uestimentorum atque rerum preciosarum, que etiam nunc occupat, detinet malaque fide possidet.

Idem quoque rex uocatos ad se Lundensis ecclesie prelatos per bone fidei litteras carceri mancipauit, comminatus mox atrociora, ac deinceps ui metuque mortis adegit, ad tradendum sibi castrum quoddam, totamque eiusdem castri ditionem, et quicquid iuris habebat dicta ecclesia Lundensis in insula quadam nuncupata Borgenholm una cum ciuitate Aasensi ac aliis multis eiusdem diocesis possessionibus, ditionibus et iuribus, que non poterat prius iure usurpare. Quinetiam singulari quodam odio erga clerum affectus, sola potestate autoritateque et nullo iure uiolenter oppresserat iniustis ac insolitis exactionibus episcopos, prelatos, uniuersum quoque clerum, quos singulari pietate conueniebat defendere, tueri ac patrocinari, exemplo omnium Christianorum principum, quos nihilominus sua tyrannide spoliauit priuilegiis, libertatibus ac prerogatiuis, quas habent ex iure pontificio, iureque Cesareo, idque fecit contra iurisiurandi fidem, ipsis ac toti regno iam olim promissam. Itaque ob has prefatas, atque alias innumeras uiolentias et oppressiones sacrilegaque facinora, adeo sunt afflicta hec tria regna, Datia, Suetia et Noruagia, ut ne unum

Argumentum magne perfidie.

[1]) Efter cepit har staaet: uiolenter, hvilket senere er udslettet.

Digitized by Google

quidem habeant archiepiscopum suo munere fungentem, suoque iure utentem. Nam post obitum Reuerendi patris Birgeri (felicis recordationis) archiepiscopi Lundensis, ita fuit diocesis Lundensis afflicta, ut affligi magis non potuerit. Nunc enim quos uolebat, posito omni iure, archiepiscopos instituit, ac rursum destituit, metu mortis adigens iam ad religionis ingressum, nunc etiam uitam igne et patibulo eripiens, adeoque insaniens, ut denique ardelionem quendam, nebulonem ac sycophantam, hominemque peregrinum et alienigenam in archiepiscopum instituere mallet, quam uirum probum et bonum, omnium consensu electum, aut alium quempiam ex regni inquilinis.

Archiepiscopus Lundensis.

Archiepiscopus vero Suetie multo tempore exilium apud Danos passus est. Is enim, cum Christierni regis causa ac Danorum fauore sustinuisset in Suetia grauissimam obsidionem, letifera vulnera, omnium rerum ecclesie Vpsalensis direptionem, parentis etiam sui, ac amicorum duram captiuitatem, rerumque omnium depopulationem, insignis etiam castri euersionem, adeo non est consecutus apud regem Christiernum ullam gratiam, ut etiam idem rex, multis excogitatis dolis, ac mira uafritie, moliretur in penam capitis eiusdem Reuerendi patris.

Archiepiscopus Vpsalensis.

De exilio archiepiscopi Noruagie sic res habet. Cum enim rex Christiernus multa multis annis machinatus esset in perniciem eiusdem Reuerendi patris, tandem, ut diu meditata perficeret, subornauit per quendam Jeorgium scribam, uocari prefatum Reuerendum patrem ad quedam comitia in Bergensi opido cum regni Noruagie magistratibus celebranda, hac ratione, ut ad primum ciuitatis ingressum mox caperetur cap-

Archiepiscopus Nidrosiensis.

Digitized by Google

tusque in saccum coniiceretur ac demergeretur in profundum maris. Quum hec clam agerentur, uolente Deo, ac sibi fidentibus succurrente, insidie sunt eidem Reuerendo patri patefacte, qui confestim eodem quo iam uenturus erat ad comitia nauigio, transfretauit in Hollandiam, ac deinde Rhomam profectus migrauit ad dominum. [p. 573]

Sed et alij episcopi multi, quidam crudeliter morte affecti, nonnulli etiam suis sedibus pulsi, de quorum numero sunt episcopi, Ottoniensis, Strengenensis, Scharensis, Arosiensis, Oboen̄sis, Opsloensis, Bergensis, Hammerensis, Stauangensis, non absque maxima iactura et grauissimis istorum trium regnorum dispendiis.

Insuper idem rex sola potestate et nullo iure grauiter afflixerat insignes nobilitate uiros auorumque stemmate claros, et precipue regni consules atque magistratus, quos maxime honoratos oportuit, ueluti suos in regno coadiutores. Inter quos D. Chanutum Chanuti, equitem auratum ac regni Noruegie consulem, fecit absque ulla iuris spetie capite truncari, imo refragante toto regni concilio, quod sciebat crudelissimum regem nequaquam iure et equitate, sed odio et autoritate commoueri, ac postea non minori tyrannide, uniuersam eius ditionem, que heredibus debebatur, sub corona confiscari. Chanutus Chanuti eques Noruegie.

Pari etiam crudelitate decollari fecit nobilem uirum Torbernum Oxe, contra sentenciam ac decretum tocius concilij, Atque cum illo alium quendam in armis nobilem virum, Joannem nomine, ac deinde Stephanum Webersteen, suum fidelissimum belli ducem ac principem. Torbernus Oxe. Juncker Johan. Weffuersteen.

Idem rex nonminus impie quam iniuste fecit exhumari e templo fratrum predicatorum ciuitatis Arhusiensis corpus et cadauer uiri cuiusdam nobilis Magni Magnus Thome.

Digitized by Google

Thome, qui iam recenter mortem obierat more et ritu Christiani uiri, susceptis prius ecclesie sacramentis, quem etiam tam crudeliter exhumatum iussit in patibulo suspendi in foro ciuitatis Arhusiensis, ac demum vniuersam eius possessionem et uxoris illius fecit sub corona confiscari.

Consules regni Suetie. Adhec contra iurisiurandi fedus, ac fidem signatis libellis promissam, absque iudicio, misericordia et equitate, inaudita crudelitate decollari fecit nobiles equitesauratos, regni Suetie consules ac alios insignes nobilitate uiros in ciuitate Holmensi, negato illis penitencie sacramento, quorum corpora post triduum extra opidum elata ac super ingentem coniecta rogum concremari fecit. Adeo estuabat furore ac tyrannide sanguinarium illud pectus, ut non sineret ullas superesse illorum reliquias, Cum tamen iam recenter ab eisdem communibus suffragiis assumptus atque electus fuisset in principem, dominum ac regem tocius regni Suetie, diadematequе eiusdem regni insignitus.

Nec hac immanitate contentus, etiam sub corona fecit confiscari uniuersam ipsorum possessionem, fraudatis in hoc heredibus, multis etiam nobilibus domicellis ac feminis una cum filiis infantibus in captiuitatem ductis, que etiam usque ad illius fugam in captiuitate detinebantur. Nec alio spectabat auarissimus princeps, quam ut unus omnium possessiones sibi uindicaret. Nam biennio ante fugam exegit perpetuo iure duos aureos nummos singulis annis recipiendos a singulis tocius regni agricolis, ad quorumcunque siue ecclesiasticorum siue procerum prophanorum ius uiderentur pertinere. Cuius ferociam adeo tunc horrebant qui-
[p. 574] dam ex regni consiliariis, ut priusquam regiam arcem

Digitized by Google

conscenderent, admissa confiterentur peccata, formidine capitis aut carceris, ni consentirent regis imperio. Ab illo nanque die, cum non fieret uoti compos, cepit moliri in perniciem omnium procerum tam sacrorum quam prophanorum tocius regni Datie. Nec dubium, si impiis illius conatibus successisset, quin omnes nos aut nunc essemus de miseranda Rutenorum seruitute, aut Bohemica scelestissima factione. Insuper uniuersos regni Datie nobiles, equitesauratos, ac alios in armis claros uiros, grauissima exactione afflixerat, seu pocius expilauerat, interim nec parcens nobilibus uiduis, uirginibus ac mulieribus, quibus non magis parcitum est, quam seruilibus mancipiis. Quinetiam preter ius et decorum, sola tyrannica potestate fretus, priuauit eosdem suis priuilegiis, libertatibus atque debitis honoribus, quibus a principio gauisi fuerant maiores ipsorum. Atque hec omnia fecit contra iurisiurandi fidem nobis et regno promissam, obsignatos quoque sue electionis atque coronationis libellos.

Adhec nullo unquam honore dignatus est ecclesiasticos uiros, regni prelatos, consules ac magistratus, equitesauratos atque alios in armis strenuos uiros, Sed magis per impiam ac maleficam quandam feminam, concubine sue matrem, Sigisbertam nomine (omnibus regni proceribus authoritate, estimatione, honore ac dignitate antepositam) magno dedecore eosdem affecerat, que fuerat eidem regi maxima dictorum ac dicendorum causa, atque consilium ad alia impietatis crudelitatisque facinora in eiusdem regis atque omnium regni inquilinarum perpetuum dispendium. Vnde consilio eiusdem femine flagitiosissime, idem rex promouerat, atque honore et potestate extulerat homines nequam,

Digitized by Google

sycophantas ac nebulones seruilis condicionis supra uniuersos regni consules ac nobiles, quos etiam regni castris, ditionibus ac feudis prefecerat. Inde uiri nobiles et stemmatibus clari uidebantur, imo uere erant oppressi, despecti atque contempti.

Ad hunc etiam modum uiolenta potestate, contra iusiurandum, transtulit a Concilio ac regni magistratu fidem atque conseruationem castrorum, ditionum et eiusdem regni feudorum, in uxoris sue, liberorumque suorum ius et potestatem, que tamen in regis obitu debet regni consiliariis tradi atque consignari, alioqui non uideretur Datie regnum esse electionis iure liberum.

Preterea asserturus ac stabiliturus tyrannidem suam, ob tocies uiolatam fidem aduersus Suecos aliasque uicinas regiones atque Wandalie ciuitates, inconsultis regni consiliariis ac magistratibus, sibi pessime conscius induxerat in regnum Datie peregrinos quosdam exercitus, exterorumque militum copias, in perniciem eorundem, tociusque regni Datie et incolarum eius perpetuam ruinam atque dispendium. Tante enim erat perfidie etiam erga aliorum principum legatos, ut regis Polonie legatum, Holmis ad se missum, primum honorifice exciperet, magnisque muneribus donatum dimitteret, comprehensum tamen, postquam abnauigauerat, vna cum xxiiii uiris, quibus stipatus aduenerat, submergi fecit, uiolata omni equitate, a gentibus etiam olim obseruata. Nam huic legato archana quedam communicarat, que postea communicata penituit, ideoque extinctum uoluit, ne quod acceperat effutiret. Adeo futilis erat idem tyrannus, ut nihil tacere posset. Infelix tamen ille, apud quem effutiuerat, quod illum mox perdere contenderet, ueritus ne reticeret, quod illi

Regis Polonie legatus submersus.

Digitized by Google

creditum esset. Vnde solitus erat dicere: Si scirem (inquit) capitis mei galerum meorum consiliorum esse conscium, mox in ignem coniectum exuri sinerem.

Demum idem uiolentissimus princeps, absque ulla [p. 575] misericordia, et supra uires ac facultates regni, et incolarum eius immodicis exactionibus tam frequenter renouatis, nulla necessitate sed mera habenlidi bidine, uniuersas regni ciuitates atque rura afflixerat, grauiterque oppresserat nouis subinde excogitatis atque impositis censibus, tributis, teloniis, prohibicionibus, legibus ac aliis innumeris grauaminibus, de quibus singulatim scribere foret nimis prolixum nedum operosum, quarum rerum uiolentia omnes regni prouintie adeo sunt facultatibus uacuefacte, ut ubique regnaret mera paupertas omniumque rerum caristia. Et cum iniquissimis grauaminibus uniuersos pene thesauros suo fisco intulisset, tunc demum cudi fecit usualem monetam ex impositione magni pretij, sed ex re nullius prorsus ualoris, que iccirco non solum attulit regni inquilinis maxima damna, sed etiam est atque erit perpetuo, re et nomine, toti Danorum regno ingenti probro. Atque ut paucis dicamus, adeo cecutiebat crudelis princeps, solo priuati commodi respectu, ut diceret, omnes omnium possessiones, iura, predia, hereditates atque opes ad se pertinere, esseque sui iuris et potestatis, ideoque omnium rerum, que in regno erant, non dubitabat auarissimus rex se dominum appellare. Vnde sibi persuaserat licitum esse, quicquid uncquam animo illius collibuisset. Nec secus usurpabat sibi dominium in liberos homines Christi sanguine redemptos, quam in brutas pecudes, quod illos multo crudelius interficeret, quam bestias bestiarum laniatores.

Digitized by Google

Ob hec tam crudelia facta, ob impietates, cedes, strages, compilationes, aliaque innumera grauamina, iniquum atque impium erat, coram Deo et hominibus, hunc tyrannum ab ipsis diutius tolerari, cum reuerenter ac frequenter admonitus nunquam sese emendare curauit. Imo ut suam tyrannidem perpetuo stabiliret, uocari iussit omnes regni consules, precipue Jutos, ad Calundeburgam, ueluti ab illis postulaturus consilium aduersus rebellantes Suecos, sed reuera animo perdendi omnes uno supplicio. Sibi tamen probe conscij uocati ueniebant. Verum priusquam illo peruenissent, repulsi sunt ad littora Jutie contrario uento, domino de illis hac ratione melius disponente. Quod cum ille resciuisset, iterum iussit fieri solennem dominorum conuentum Ciuitate Arhusiensi ad diem conuersionis beatissimi Pauli apostoli.

Interea dum publico rumore discunt aquilonares Juti Christiernum regem ad Arhusiam uenturum cum grandi exercitu recens ex Germania uocato, atque precedere illum bombardas bombardicosque pulueres et globos, quibus erat de illis supplicium sumpturus, si ad sua presidia confugissent, preuenientes illum fecerunt et ipsi Wibergie conuentum, ubi ualida conspiratio facta est aduersus intolerabilem Christierni regis tyrannidem, creuitque quotidie conspirantium numerus. Communibus igitur litteris primum missis, significabant eidem iustissimas defectionis atque rebellionis causas, moxque miserunt litteras feciales. Rex uero suis copiis diffisus, animo destitutus, quod esset sibi male conscius, relicto in Pheonia exercitu, ubi tunc erat, ad Haffniam est reuersus, inde paraturus sibi fugam, quam fuerat iam diu meditatus.

Digitized by Google

Interim eligitur nouus princeps ac rex, illustrissimus Holsatie dux Fridericus, Christierni regis patruus. Cui iam per totam Cymbriam circumducto iuratum est, prestitumque fidelitatis obsequium, ab omnibus regni consiliariis, proceribus et magistratibus nomine tocius communitatis, quibus etiam ipse uicissim iurauit, quod iurari solitum est a suis precessoribus regibus, qui inaugurari solent ad huius regni magistratum ac principatum. Mutatus est itaque dominus, regnum uero minime sublatum, ut ex sequentibus liquebit. Electio Friderici regis. [p. 576]

Anno domini .1523. uigesima die Aprilis [1]) fugit ex hoc Datie regno, mala conscientia, et iusto Dei iudicio condemnatus ac territus Christiernus eius nominis secundus, rex Datie, Suetie et Noruagie, una cum uxore ac liberis, compilatis prius potioribus regni thesauris, Siquidem sibi pessime conscius ob tyrrannidem atque principatum crudelissime gestum, cum uniuersos regni thesauros suis nauibus intulisset, posteaquam iam ab illo desciuissent uniuersi proceres, magistratus et inquilini regni, per litteras patentes, quibus defectionis causas copiosissime prodiderant, ne inopinato ab illis opprimeretur [2]), collecta nauium suarum classe, traiecit primum in Hollandiam. Cumque ibidem non daretur tutus commeatus, statim illinc soluit, in Selandiam nauigaturus, quo cum uentum esset, obtinuit quem uoluit commeatum uxoris sue fauore, magis quam propriis meritis. Adeo male meritus erat de uniuersis Europe nacionibus, ut nusquam superesset illi Fuga regis Christierni.

---

[1]) Christiern II's Flugt fandt Sted d. 13de (ikke d. 20de) April. Om denne Fejltagelse se Hist. Tidsskr. 3 R. I, 7—8.

[2]) Forfatteren havde først skrevet proderetur, hvilket under Nedskrivningen er rettet til opprimeretur.

cuiusquam gratia aut fauor. Deinde multo tempore ut exul et peregrinus ac hospes uagus perlustrauit fere totam Germaniam, omnibus inuisus ob famosam tyrannidem.

Haffnia obsessa, .1523.

Eodem anno mense Junio in profesto Barnabe apostoli, Obsessa est ciuitas Haffnensis ab exercitu Friderici primi noui regis, Cui erant iuncte Lubicensium copie. Reliquerat enim in fuga Christiernus rex militum presidia, quibus pollicitus est, se reuersurum intra trium mensium spatia cum multa armatorum manu, ac rursum regnum, quod defecerat, recuperaturum. Persuaserat enim sibi, illud esse hac occasione factu facilimum, quod diu antea cogitauerat, nimirum ex regno libero facere hereditarium. Nam si armis uindicasset regnum e manibus deficientium, mox hereditarium fecisset, extinctis nobilibus regni presidiis. Sed Clementissimo Deo, qui natura crudelitatem et impietatem odit, aliter uisum est, qui flagellare ob peccata solet, non perdere, corrigere, non extinguere. Quod si predicta non reliquisset in regno presidia, nec Haffnia nec Malmogia rebellassent, sed mox uenissent in dedicionem cum reliquis regni ciuitatibus et castris. Durauit[1]) autem obsidio pertinacia militum (qui regnum in Haffnia uerius habebant quam miliciam) pene octo menses, scilicet usque ad festiuitatem trium regum anni xxiiii, durassetque diucius, si illos commeatus copia non destituisset, qua destituti fecerunt dedicionem, que liberis condicionibus suscepta est, abeuntibus e regno

---

[1]) Forfatteren har begyndt at skrive Durabat, men atter overstreget det og skrevet Durauit.

Digitized by Google

militibus una cum domino Henrico Gøye, Christierni regis uicario fidelissimo.

Anno domini .1524. mense Augusto, septima die eiusdem mensis, Cum multo tempore Haffnie celebrata essent solennia comitia omnium procerum et magistratuum tocius regni Datie, ad que etiam conuenerant magistratus ciuitatum Wandalie, pro firmando pacto aduersus regem Christiernum, qui iam publicus regni et dictarum ciuitatum hostis habebatur, ac missi essent etiam quorundam principum legati, nempe Caroli imperatoris, regis Anglie Henrici octaui, atque Ferdinandi archiducis Austrie fratris Caroli supradicti, hac ratione ut uel preter spem componere possent inter illustrissimum principem ac regem Danorum Fridericum primum, magistratus regni Datie et expulsum regem Christiernum, quorum tamen legatione nichil effectum est. Interea Illustrissimus princeps atque electus rex Datie Fridericus primus, qui Christierno communibus tocius regni suffragiis suffectus erat, regio diademate est solenniter insignitus, presentibus ibidem uniuersis regni magistratibus ac proceribus, Adhec consulibus et dominis dictarum Wandalie ciuitatum, cum ingenti multitudine domicellarum atque promiscue plebis, qui ex diuersis regni partibus noui principis felicibus auspiciis gratulaturi aduenerant. Coronatio Friderici regis. [p. 577]

Eodem anno et mense, ipso die beati Laurentij Martyris, correptus est subitaneo morbo, apoplexia siue paralysi, dominus Nicolaus Høg equesauratus in edibus sanctispiritus ciuitatis Haffnensis, quo mox priuatus est loquendi potestate ac membrorum usu, deportatusque est in stabulum, ubi diuersabatur, post nonum diem a correptione defecit ac mortuus est. Hic D. Nicolaus Høg.

Digitized by Google

habitus est a quibusdam ecclesiasticorum hostis, quod constanter insultaret quorundam uitiis ac insolentie, auersareturque luxum et fastum episcoporum, incertum an zeli aut odij aut auaricie affectu permotus, erat enim ualde eloquens mireque disertus. Subiectis uero rusticis (ut ferebatur) imminebat grauis et intolerabilis. Multi sunt ecclesiasticorum osores, quia opibus et possessionibus sunt felices, non quod ipsis male utantur, sed quod possideant, atque iccirco magis odio quam zelo cupiunt uiros ecclesiasticos reformari.

Eodem anno mense Augusto, ipso die feriarum beati Bartolomei, habitus est Malmogie solennis dominorum conuentus inter regem Danorum Fridericum primum ac D. Gostauum Erici, electum regem Suetie, pro firmanda perpetua pace inter hec tria regna, quo fortius obsistere possent trium regnorum immanissimo hosti Christierno, iam e regno profligato. In quo conuentu communi consensu statutum est, ut Gotlandia insula (de qua semper inter Danos et Suecos fuerat controuersia) esset sub ditione regni Datie, quemadmodum iam fuerat centum uiginti annos et ultra, a temporibus Waldemari patris Margarete regine trium regnorum. Restituta fuit etiam Blekingia, que duobus pene annis a Suecis fuerat occupata, dolo et fraude intercepta in fuga regis Christierni secundi famosi tyranni. Hec pax et concordia facta est authore magistratu Lubecensi, qui tum regebat dictum Gostauum, cuius suffragio et procuratione electus erat in regem Suetie, cum tamen tanto principatu uideretur indignus, cum ob generis ignobilitatem, tum maxime ob animi ferociam atque ignaui pectoris nimiam superbiam.

Digitized by Google

Eodem anno mense Septembri, xxiiii die mensis periit Naufragio magister Joannes Mwle recens consecratus episcopus Opsloensis, non procul a monasterio Westerwiig. Impegerat nanque in uadum ipsa nauis ui tempestatis impulsa, qua confracta coniecit se in schapham cum nouem aliis uiris, qui omnes una perierunt, procellis undique obruti et euersi. Nam qui permanserant super nauis fragmenta, salui ad littus tranquillo iam mari peruenerunt, ut frequenter usuuenire solet. Ferunt qui cum uulgo sentiunt fatidici, illum ita periisse, quod malis artibus episcopatum sit adeptus. Ad resignationem nanque suum predecessorem Andream Mwss, alioqui ob inertiam et ingenii stuporem episcopatu indignum, metu mortis adegerat. Nullus itaque presumat temere ante tempus iudicare. Naufragio etiam perire solent uiri sancti et Deo amabiles. Ipse Joannes ea fide, qua uulgus (pessimus uere probitatis censor) fidelem uocat, fuit olim Christierno regi fidelissimus, quod promptus esset ad gerendum illi morem in omnibus, nulla animaduersa ratione, an Christo digna mandasset nec ne, modo per phas et nephas regis fisco multa inferre posset. Huius item delationibus exilium [p. 578] pertulit usque ad mortem Reuerendus pater ac dominus D. Ericus Walkendorff archiepiscopus Nidrosiensis. Sic tum publica fama ferebat.

Joannes Mwle episcopus Opsloensis submersus.

Eodem anno mense Junio igne consumpta est maior ac potior pars ciuitatis Welensis, que est Jutie aquilonaris, irrumpente subito incendio ex domo cuiusdam ciuis Engelberti nomine ex incauta luminis custodia. Habebat enim hospites quosdam equisones, quorum incuria neglecta est in stabulo candela ardens, que cadens primum paleas deinde totam domum succendit. Vulgus

Wele ciuitas Jutie igne consumpta anno .1524.

Digitized by Google

autem predicte ciuitatis existimabat, ignem irrupisse iusto Dei iudicio, ob alearum et tesserarum lusum. Itaque falso prefato Engelberto imputabant, quod tota illa nocte lusisset alea, simul molientes insidias, ut illum perderent. Adeo nanque communis sensus aleam et tesseras auersatur, ut credat rem diuina ultione dignam, et tamen plerique huiusmodi rebus ita sese noctes et dies oblectant, perinde atque essent res maxime licite, declarantes se huiusmodi factis nec sensum habere communem nec proprium.

Seuerinus Nørby fit hostis Danorum.

Anno domini .1525. Cum Seuerinus Nørby prefectus Gotlandie adhuc militaret regi Christierno trium regnorum hosti, nullo iudicio sed summa desperatione, emisit aliquot naues duce Ottone Stigoti (homine perfidissimo, multisque sacrilegiis famoso) inuasurus nescio quas Danie partes nomine eiusdem Christierni regis famosi tyranni. Cumque iam occupassent arcem Syllisburgensem, Ciuitatem Aasensem atque arcem illi uicinam, statim obsessa est ciuitas Aasensis ab exercitu Danorum, D. Tuchone Crabbe principe ac belli duce. Ex obsidione igitur dicte ciuitatis missi sunt gregarii milites quingenti, duce D. Nicolao Bilde equiteaurato, repressuri insultus quorundam rusticorum, qui in saltibus latentes insidias moliebantur Domino Tuchoni Crabbe illiusque copiis, quibus dictam ciuitatem Aasensem obsidebat. Quo cum peruenissent, et diluculo trucidassent paucos quos offenderant rusticos, statim furore et insania perciti, irruerunt in opidum Syllisburgense, quo existimabant rusticos, quos querebant, fugisse. Quod opidum, crudelissime interfectis omnibus ciuibus, spoliarunt, omnibusque bonis uacuefecerunt, uixque temperatum fuit a sacris. Adeo seuiebant crudeles illi tortores

Digitized by Google

tartaro digni, apud quos nunc est rerum summa, quod soli hisce temporibus satis feliciter sibi fruuntur principum insania. Atque hec faciebant sanguinarii illi absque mandato Domini Tuchonis et dicti Nicolai Bilde, ut fertur. Hec facta sunt mense Martio, die mensis undecima.

Seuerinus Nørby fit uastator Schaniæ.

Eodem anno, Cum audisset Seuerinus Nørby rem iis, quos premiserat, successisse, statim subsecutus magna nauium classe, ac ingenti militum copia, uindicaturus sub potestate regis Christierni totam Schaniam, si pro uoto fuisset belligeratum. Porro qui cum domino Tuchone erant, obsidentes ciuitatem Aasensem, metuentes, Seuerinum esse uiribus et armis superiorem, relictis castris, ad Malmogiam profugerunt, ut auctis uiribus inde possent occurrere ueluti ex insidiis Seuerini copiis. Interim per uniuersam Schaniam libere grassatur Seuerinus, concurritur undique, conspirat insanum uulgus suo malo, quod autumat se iam ab omni uiolentia omnique principatu liberatum. Igitur uastant omnia, immanibus sacrilegiis monasteria et templa prophanantes, omniumque nobilium arces et edes spoliantes, que non habebant turres et munitiones, quasdam etiam igne succendunt. Cumque iam obtinuisset ciuitatem Lundensem ac Landiscronensem, fugientibus inde militibus, qui positi erant in presidiis, statim cepit opera rusticorum ciuitatem Landiscronensem aggere et fossis munire, [p. 579] aliisque propugnaculis, vnde hostes imminentes arceri poterant. Proinde hac coniuratione facta, cepit idem Seuerinus xviii die mensis Aprilis arcem Helsingburgensem oppugnare, Christierni regis nomine. Verum post decimum diem obsidionem soluere coactus est, propter subitam irruptionem, quam in illum faciebant

Digitized by Google

ex Malmogia irrumpentes proceres et regni copie, belli duce ac principe domino Tuchone Crabbe, quo eisdem temporibus nemo uisus est, pro asserendo Datie regno a Christierni regis, Seuerini Nørby ac ceterorum regni inuasorum tyrannide, fortius depugnasse. Nec alia fuit huius tragedie occasio, quam stulticia et sedicio ignobilis uulgi Lundensis diocesis, quod est tributorum ac censuum regalium impatientissimum. Quam uero calamitatem passa sit Schania ob negatum regium censum (cuius summa erat xxiiii solidorum a singulis soluenda incolis) ex sequentibus patebit.

Dominus Tucho Crabbe fit uictor.

Eodem anno xxviii die mensis Aprilis, Dominus Tucho Crabbe, Malmogiam egressus cum ualida armatorum manu cumque multis regni proceribus, pugnaturus aduersus instructam aciem Seuerini Nørby, que iam fixerat castra sua in ciuitate Lundensi, unde irruptionem parabant in reliquam Schanie partem adhuc a prodicione ac sedicione alienam. Habebat autem Seuerinus Nørby exercitum satellitum Danicorum, militum gregariorum, ciuium ac rusticorum. Igitur D. Tucho in aperta ac patente planicie non procul a porta Lundensi cum Seuerini copiis congressus, strauit ex illis tria milia et quingentos, ceteris in fugam uersis, atque ex militibus gregariis in captiuitatem ductis [1]) quingentis triginta sex. Erat autem tam atrox tamque crudele bellum, ut fugientes, in templis ac basilicis comprehensi, trucidarentur.

Obsidetur opidum Landiscronense.

E bello igitur fugientes mox reuersi sunt ad Seuerinum Nørby, qui tum ex opido Landiscronensi, quod occupabat, aduersus D. Tuchonem rebellionem parabat,

[1]) Oprindelig var der skrevet: in fugam uersis, hvilket under Nedskrivningen er rettet til: in captiuitatem ductis.

Digitized by Google

quem sciebat uictorem factum, mox obsidione cincturum dictum opidum Landiscronense. Cumque iam obsideretur, subornauerat quendam Ottonem Stigoti, qui coactis aliquot rusticorum milibus, ex insidiis inuaderet D. Tuchonis castra. Quod cum D. Tucho rescisset, exploratis rusticorum uiribus, relictis castrorum presidiis, intempesta nocte perrexit obuiam rusticis iam ex aduerso uenientibus iuxta lucum quendam vulgo nuncupatum Bwncketoffte, qui uidebantur insidiose conclusuri dominum Tuchonem Crabbe cum suis copiis, qui tum graui obsidione circumdederat Seuerinum Nørby, publicum regni hostem et inuasorem, in dicto opido Landiscronensi. Verum is insidiarum prescius illos inopinatos anteuertit, strauitque duo fere milia et ducentos, ceteris in fugam actis, nonnullis etiam in captiuitatem ductis. Huiusmodi turbas excitarunt quidam regni proditores, qui adhuc principis Christierni cause inique fauebant, qui insidiantes tocius regni saluti, abutebantur uulgi simplicitate usque ad grauissima dispendia, et horrendam tocius Schanie calamitatem. Quandoquidem qui ex bello superstites fuerant, maxima pecunia mulctati sunt, supra uires et facultates suas, que ad omnes Seuerino adherentes peruenit. In hoc prelio primus omnium fugit Otto Stigoti sceleris artifex, cum uidisset exercitum domini Tuchonis, qui postea captus ab iratis rusticis, traditus est dominis Schanie corrigendus, a quibus in carcerem missus super arcem D. Joannis Holgeri, Glymminge nuncupatam, ac inde dimissus, in arce Haffnensi carceri mancipatus est, supplicio capitis afficiendus, sed quia nondum erat illius completa malicia, iusto Dei iudicio alteri malo reseruatus, etiam multorum precibus inde liberatus est.

Digitized by Google

[p. 580] *De strage nigrorum rusticorum.* Hoc commune malum, odium uulgi contra proceres regnorum et principatuum, adeo infecerat totam Germaniam, ut initio facto ab atra ualle, eisdem ferme diebus uniuersum pene uulgus Germanie conspirauerit in perniciem omnium principum, satraparum, procerum, ac dominorum, accepta primum occasione ex Lutherana heresi, que ob animi stoliditatem egerrime ferebat primatum et presidentiam. Sic sibi libertatem quandam (authore Luthero) hoc est peccandi licentiam persuaserant, ut nulli principatui ducerent esse parendum. Postea uero quam primo egressi sunt rustici numero admodum pauci, uires et incrementa accipientes adhesione multarum prouintiarum et ciuitatum, euerterunt procerum castra, monachorum cenobia, et sacerdotum atque canonicorum collegia, sacrilega prophanatione, grauissimaque clade omnia uastantes. Principes itaque Germanie, uidentes imminere nouissimam cladem, ni obsisteretur tante uiolentie, coacto grandi exercitu, ceciderunt plures quam centum milia rusticorum, ceteris mulctatis maxima pecuniarum summa, oppressisque grauissima seruitute.

Coronatio Sophie regine. Eodem anno mense Augusto, ipso die feriarum beati Hypoliti, cum essent in ciuitate Haffnensi publica comitia, coronata est in Danorum reginam illustrissima domina Sophia, Friderici primi Danorum regis uenustissima coniunx, et filia ducis Pomeranie, multorum virorum nobilium maxima gratulatione.

Andreas Friiss Cantor Haffnensis moritur .1526. Anno domini .1526. mense Februario, xix die mensis, diem clausit extremum uir ualde uenerabilis, et ob id longa memoria dignus, magister Andreas Ffriis, Cantor Haffnensis dignissimus, posteaquam multis annis fuerat eiusdem ecclesie Haffnensis tutor et dispensator,

Digitized by Google

que sub illius tutela susceperat multa et preclara incrementa, rebus testantibus. Hic multis annis graui egritudine laborabat, cuius tolerantia pie credimus abolitum esse atque expiatum, quod per illum humana fragilitate in uita designatum est, maxime cum largiendis eleemosynis multis liberalibus uiris prestaret. Vnde ob insignem erga pauperes benignitatem omnium ore et uoce celebratus est. Semper enim in mente habebat hoc Christi uerbum: Date eleemosynam et omnia munda sunt uobis. Desideratur adhuc hodie, et posthac etiam multis annis desiderabitur, quem tulit dominus, ne uiderent illius oculi abhominationem illam horrendissimam, a Lutheranis postea factam, permittente Friderico sacrilego rege, sub Joanne Taussøn omnium hereticorum pertinacissimo.

Eodem anno mense Maio, xxviii die mensis, Cum per uniuersam Cimbriam serperet uirus Lutheranice factionis, submersus est quidam Joannes Esberni sacerdos, sacerdotisque filius, iuxta Olburgam, eiusdem factionis pertinacissimus sectator. Erat autem filius domini Esberni olim canonici Vibergensis. Iste Joannes post multas in Deum ac diuos omnes sanctaque ecclesie sacramenta blasphemias, cum dixisset execrabili sua lingua, se malle perungi stercore bouino, quam Chrismate aut oleo uerbo Dei et solenni benedictione sacrato, baptisassetque in fonte baptismatis diue uirginis statuam, iamque probe potus, tactus est fatali quodam desiderio, maris sinum, qui eandem urbem alluit, transmittendi. Cumque soluisset a littore, preceps in mari delapsus submersus est, puero tamen periculum euadente, quem dictus Joannes scapham secum coegerat ascendere. Occulta quadam dispensatione diuina factum est eisdem

Lutheranus quidam submersus.

Digitized by Google

temporibus, in ultionem scortacionum sacerdotalium, ut nulli magis fauerent impie secte quam sacerdotum
[p. 581] spurij, inter quos erant plerique michi noti, sed multo
Sacerdotum filij inter Lutheranos famosissimi. plures pluribus. Primus michi notus erat iste Joannes, filius domini Esberni canonici Vibergensis. 2us quidam magister Jeorgius cuiusdam Vicarii Vibergensis filius, cuius sororem, Dorotheam nomine, magister Joannes Taussøn, omnium priapistarum in Dacia primus, duxit uxorem. 3us sceleratissimus quidam dominus Laurentius Hwyd, Sigisberte secretarius, filius domini Petri Hwyd etiam Canonici Vibergensis. 4us quidam D. Joannes, olim Cancellarius episcopi Vibergensis. Nouissimus carmelita quidam lector, nomine Mauritius, filius cuiusdam prepositi in Sampsøø. Hic erat callide impudens et impudenter callidus. Taceo alios quosdam michi propius notos, de quibus forte olim, si uita fuerit comes, sum scripturus, nempe completa ipsorum malicia.

Fridericus rex palam fit Lutheranus. Eodem anno mense Junio, Cum ante biduum Haffniam intrasset Fridericus sacrilegus rex, Christierni secundi famosi tyranni successor et patruus, unacum Magno Gøye equitum magistro, aliisque Holsatis multis, cepit Lutheranorum more feriis sextis carnibus uesci, quibus Christiani omnes a temporibus apostolorum carnibus abstinuerant. Hoc pessimo exemplo Sialandis prius inaudito multi sunt scandalisati. Nec dubium, quin eiusdem magistri equitum consilio factum sit, quod is totis uiribus Lutheranismum in hoc regnum certaret inferre. Quandoquidem eodem anno idem Magnus Gøye sua sacrilega temeritate cepit communicare sub utraque spetie absque ulla preparatione preuia, qua ueteres Christiani expiari solebant, contritione, oratione, ieiunio, confessione, eleemosyna aliisque piis factis, Cepe-

Digitized by Google

runtque eodem anno, sic uolente et conniuente principe, proceres aliquot regni, uniuersa sacra conspuere, atque contemnere omnium seculorum sanctissima decreta, que a temporibus apostolorum ad nostram usque etatem fuerant religiose seruata. Quod si iustissimus Deus perpetuo tulit hec probra, iudicet posteritas. Ego uero non potui michi non persuadere, quin ultio diuina illis breui immineret, quod superbissime contemneret sacrilegus princeps omnium bonorum uirorum, nobilium et ignobilium, sacrorum et prophanorum, salutaria monita et consilia. Diuina enim dispensatione factum est, ut nec sacerdotes omnes, nec proceres omnes fauerent ipsi factioni, alioqui iamdudum de omnibus sacris rebus actum fuisset.

Filia Friderici fit coniunx magistro Prussie heritico et apostate.

Eodem anno et mense, ipso die decem milium martyrum, soluit e portu Haffnensi, multo nobilium comitatu, filia Friderici regis, mare Germanicum transmissura ad magistrum Prussie, cui iam nupserat, posteaquam contempto religionis uoto, quo tenebatur, defecerat ab ecclesie Rhomane obedientia, factus iam Lutheranice factionis peruicacissimus sectator, uindicato per tyrannidem toto cruciferorum ordine.

F. Paulus Helie pene lapidatus.

Eodem anno, die beati Joannis baptiste, accersitus fuit ad arcem Haffnensem quidam frater Paulus Helie carmelita iussu sacrilegi regis Friderici primi per dominum Tuchonem Crabbe, ut suam de Lutheranismo publice predicans sentenciam diceret, cui ob id promissus fuerat securus commeatus, ne ullo modo lederetur uerbis aut factis ab impiissimis impurissimisque dicti regis militibus, qui una cum rege erant sacrilege Lutheranorum secte addictissimi, cumque multis Holsatis, magistro equitum Magno Gøye, omnium Lutheranorum [p. 582]

Digitized by Google

in Datia antesignano. Cumque idem Paulus mediocri libertate suam de Lutheranismo sententiam dixisset, ingenue confessus, neutram partem esse sobriam, adeoque alteram non sine altera corrigendam, ab arce descendens, tantis fuit affectus contumeliis, conuitiis et calumniis, a turba frementium ac insultancium militum, ut a cede ipsius uix sit temperatum. Subornarant enim histrionem Magni Gøye, Jacobum nar appellatum, qui uibrato ense illum illiusque socium usque ad castri portam est insecutus, ac uere alterum illorum lesisset, nisi illius cursus a sequentibus sacerdotibus et clericis fuisset remoratus. Nec cessatum fuit a clamore et exprobratione, donec omnino ab oculis insanorum militum esset subductus. Aliqui uociferantes insanis uocibus clamabant, illum ad maledicendum Christo Deique uerbo muneribus esse corruptum, quidam lupum et animicidam appellabant, alij monachum et hypocritam, nonnulli uero lupum et impostorem. Talis erat fides principum illius seculi, talis etiam honos clericis habitus. Hoc eodem die, anno dominj mdxxii, cum idem Frater Paulus Helie concionaretur in dicta arce coram rege Christierno famosissimo tyranno, de Herodis ac adultere Herodiadis crudelitate, adeo offensus fuit idem tyrannus ob dicendi libertatem, ut proxima sexta feria donationem Hospitalis sancti Jeorgii, atque eius ditionis possessionem (quam perpetuo possidendam dederat collegio carmelitarum, cui tunc prefuit idem Paulus) reuocaret. Sic non tanguntur montes, nisi statim fumigauerint.

Anno domini .1527. mense Augusto, habitus est solennis dominorum ac magistratuum regni conuentus ciuitate Ottonia insule Pheonie, ubi aderat etiam Fride-

Digitized by Google

ricus sacrilegus rex, una cum suis Holsatis, penes quos tunc erat rerum summa. In hoc conuentu minis extortum est ius episcoporum, non tam principis quam prophanorum procerum malicia, quod habebant ex iure ecclesiastico, ex legibus Cesareis, ex lege Danica, ex longa consuetudine, atque etiam ex priuilegio omnium principum Christianorum, in criminosos, nimirum adulteros, incestos, atque eos, qui aliquousque in ius diuinum quicquam designassent, quos comprehensos et de crimine conuictos punire solebant, nunc pecuniaria mulcta, quandoque carcere et inedia, nonnunquam flagris et compede. Hoc qualecunque ius, quod tamen multum ponderis conciliabat pontificum authoritati, transiit ad singulos regni proceres, ut quisque cum sibi subiectis rusticis aut aliis quibuscunque subditis hoc iuris habeat, perpetuoque possideat, hac lege, ut cetera episcoporum iura omnia ipsis remaneant illibata. Qua in re nec est seruata publica principis ceterorumque nobilium fides, nec ulla diplomata, quantiscunque sigillis obfirmata, quoniam ab hoc conuentu minus est seruata publica fides et sigillata diplomata ecclesiasticis uiris, quam unquam regis Christierni temporibus. Ex hoc conuentu emanarunt etiam mira impudentia ac temeritate littere quedam decretales, episcopis et inuitis et irrequisitis, quibus omnes et singuli sacerdotes ac monachi recipiebantur sub publica regis tutela, qui euangelice libertatis pretextu uolebant uel clericatum abdicare, uel etiam uxorem ducere. Vnde sequuta est magna uite licentia, turpisque multorum scelerum seruitus, cepitque ab illo die publice et palam conculcari pietas, negligi religio, rideri pudicitia, prophanari uite sanctimonia. Talis erat fides sacrilegorum principum illius seculi, contra iusiurandum,

Abrogatum ius episcoporum. 1527.

Apostate defenduntur, fideles opprimuntur.

Digitized by Google

contra publicam fidem, ac contra signatos inaugurationum libellos et diplomata.

[p. 583] Lector Petrus Laurentij fit apostata.

Eodem anno defecit ab orthodoxorum ecclesia et ordine carmelitarum quidam frater Petrus Laurentij Nestuediensis, Lector, factusque est impudentissimus Lutheranice professionis sectator, ut erat ingenij peruersi ac peruicacis, qui aliquamdiu manens in monasterio Assensi eiusdem ordinis, dispersis fratribus, dissipatis atque compilatis monasterij rebus, ac monasterio arbitrio ciuium Lutheranorum tradito, tandem ad Malmogiam, sacrilegorum apostatarum speluncam, atque omnium hereticorum asylum, se transtulit, ibidem futurus priapista, quia noluit esse papista.

Defectio ciuitatis Malmogensis ab ecclesia.

Anno ab orbe redempto .1528. defecit ab ecclesie unitate tota pene Malmogia, sub predicatore quodam Nicolao uasculario, olim sacerdote, tunc uero apostata perfidissimo. Hic, mira regnandi libidine, in illius ciuitatis populo negotiabatur, quod esset rerum alioqui nouarum cupidissimus. Erat autem uascularius iste homo plane indoctus, bonarumque disciplinarum plane rudis, nullius etiam iudicij, sed uulgari lingua mire facundus et disertus, ac plusquam credi possit audax et temerarius. Cui eodem anno contigit socius et coadiutor, alius quidam apostata de ordine sanctispiritus, Joannes situlariūs uulgo dictus, Nicolao parum doctior, sed tamen authoritate minor. Vterque Malmogensis erat. Nec Christi uerbum (non est propheta sine honore nisi in patria sua) de illis impletum est, quia in sua patria habiti sunt uiri magni pretij, quamuis obscuris parentibus essent nati. Hii docebant populum diuos omnes blasphemare, omnia sacra Christiane religionis conculcare, sacramenta irridere, opera bona dam-

Digitized by Google

nare, prophanare templa Deo dicata, demoliri sacras aras, flammis ultricibus dare diuorum statuas, ridere ieiunia, solennes ac publicas preces, et quicquid hactenus seruatum est a fidelibus pro uirtutum custodia, uel ad cohibendam carnis lasciuiam, aut ad promouenda pietatis studia, contemnere, etiam publicam et multis seculis approbatam ecclesiasticorum authoritatem, eiicere monachos, spoliare templa, ui occupare monasteria. Dicebant autem mira impudentia, a temporibus apostolorum non esse uerum et germanum in orbe predicatum euangelium, nec ullos tantisper fuisse ueros syncerosque Christianos, nisi eos tantum, quos ecclesia semper pro hereticis habuit. Vnde et impudentissima impudentia ac stolidissima stoliditate dicebant, omnes pontifices Rhomanos, fidei nostre doctores, esse et semper fuisse ipsissimos antichristos, nec alium antichristum expectandum. Vniuersos uero tocius orbis episcopos, prelatos, monachos, sacerdotes et clericos Rhomano pontifici parentes, esse papistas atque Rhomane tyrannidis satellites. Proinde quicquid hactenus habitum sit sacrosanctum, ac ueluti ab apostolis et apostolorum auditoribus nobis traditum religiose seruandum, ut est sacer ritus celebrandi missam, uotorum obseruatio, ciborum abstinentia, defunctorum commemoratio, sacramentorum administratio, bene operandi studium, aliaque multa, que ad uirtutum scholam pertinent, aiebant esse papistica atque Rhomane auaritie figmenta, nec quicquam uolebant esse ad salutem consequendam necessarium, preter unam solam fidem, opera magis esse oneri quam honori, quod sint inanis glorie atque hypocrisis ineuitabilis materia. Adeo cecutiebant miseri homines, ut propter quarundam rerum abusum, ac quosdam impios [p. 584]

Digitized by Google

pontifices, mallent confundi ac subuerti omnia Christianismi sacramenta, ac pietatis rudimenta aboleri, quam quorundam impuritatem ad calculum et correctionem uocari. Habebant autem omnes eiusdem factionis sectatores uirulentissimas atque maledicentissimas linguas, quando absterso omni pudore nihil frontis erat in illis. Quandoquidem uiros sanctissimos, martyres et confessores (quorum memoria fuit semper sacrosancta) non uerebantur appellare lupos, impostores, seductores, fures, animicidas et latrones. Et cum hec agerentur, erant ciuitatis Malmogensis consules Vestphalus quidam Jeorgius cocus, faber monetarius, homo preter usuram, peculatum et imposturam, etiam multis adulteriis infamis, et quidam Jacobus Nicolai, ut natu maior, ita impietate ac impudentia altero non inferior. Hii duo uiri, sacrilegiis et perfidia insignes, fecerunt Malmogiam esse latronum speluncam, omniumque desperatorum et apostatarum asylum. Porro cum uidissent, prefatos contionatores, ob erudicionis inopiam, non satis posse nouatam tueri religionem, si quandoque ueniret in concertacionem, uocatis ad se duobus apostatis de ordine Carmelitarum postea ad omnem impietatem abusi sunt. Primus erat nacione Battauus, lector Franciscus nomine, alter Sialandus ex Nestuedia oriundus, lector Petrus Laurentij, Francisco non solum tunc impudentior, sed etiam natu grandior. Hic Petrus factus est ciuitatis Cancellarius. Editis enim aliquot libellis, conatus est hereticorum more, innouate apud Malmogenses religionis rationem reddere, qua in re se torsit uehementer, casso tamen labore, quum impietas contra pietatem nichil efficaciter statuere potest. Iste Petrus, uxore ducta, perseuerauit in sua perfidia, impudentior seipso factus.

Digitized by Google

Proinde Battauus ille Franciscus multo tempore sue perfidie uirus dissimulauit, in abusus ac malos mores uehemens declamator, interea nihil errorum admiscens pertinaciter et contentiose, alioqui de multis thematibus libere disputans. Verum hac cunctatione factus est omnium nocentissimus. Principio enim uidebatur mitigaturus correcturusque ea, que primorum contionatorum uel impudentia uel imprudentia irrepserant in ecclesiam Malmogensem, idque ad normam ecclesiasticorum dogmatum. Hoc autem faciebat, ne uideretur edificare super fundamento ab aliis iacto, alioqui erat opinione, sentencia, studio, et affectu aliis omnibus deterior, sceleratior, impudentior, qui postea quam multis spem perpetui celibatus fecisset, captus insano amore, duxit et ipse puellam quandam uxorem, inuitis eiusdem puelle curatoribus, omnibusque amicis reclamantibus, qui ut incredibilem libidinis sue furorem coniugij titulo fucaret, bis librum edidit de sacerdotum, monachorum ac monialium coniugio, uernacula lingua, uerum calumniis et mendaciis adeo plenum, ut sit ipso mendatio mendatior, et ipsa calumnia calumniosior. Nam coniunx factus, adeo mutauit ingenium, frontemque perfricuit, ut omnium Lutheranorum impudentissimus factus, multa et scripsit et docuit impudentissime, nullo iudicio, nullo item consilio, sed sola ambicione cecus, erat enim quoddam glorie mancipium.

Anno domini .1529. xxix Aprilis oppetiit mortem uir nobilis ac perpetua memoria dignus, D. Lago Wrnæ episcopus Roschildensis. Cepit nanque, uigente adhuc etate, anno etatis sue, ut creditur, sexagesimotercio, squinantia siue angina laborare, qua suffocatus, quinta die mortuus est. Solet morbus ille, quando fatalis est, quinta die a correptione mortem inferre, et ultra illum

Lago Wrnæ episcopus moritur.

Digitized by Google

diem uix sinit quenquam uiuere, cum plerumque etiam primo, secundo et tercio die interemisse compertum [p. 585] est. Porro cum ipsa natura, omnium rerum parens, aut potius nature Deus preclaro huic uiro eximias quasdam dotes contulisset, adeo ut erudicione, doctrina, facundia ac uaria morum grauitate uniuersos regni episcopos precederet, quibus rebus cum prudentissime authoritatem suam uindicasset a contemptu, appareretque paulo seuerior, non defuerunt tamen pontificie dignitatis osores, qui hec adscriberent fastui ac tyrannidi, idque dum adhuc uiueret. Quandoquidem post fata ab omnibus desyderatus est, etiam iis, qui adhuc uiuenti subinuidebant. Hec est enim eximiarum rerum condicio, ut tunc primum desiderantur, cum absunt. In suos nihilominus cognatos et affines erat propensior, quos magno affectu, sed nullo iudicio diligebat, non sine magna pauperum Christi iniuria, quos constat ueros esse bonorum ecclesiasticorum heredes. Tumebat enim nobilitatis titulo et maiorum imaginibus, quod quidem uicium cum multis sit commune, nobilibus tamen est proprium ac familiare, cum auaricia coniunctum. Sed quoniam ille lapsus humanus est, pie credimus ab illo condonatum, cuius proprium est misereri et parcere, una cum aliis, que per humanam fragilitatem admisit. Ab huius reuerendi patris obitu cepta est mox ruina ecclesie Roschildensis.

Joachimus Rønnow. Huic Lagoni successit uir nobilis Joachimus Rønnow, multis malis et uehementer iniquis condicionibus, non tam suo, quam[1]) sacrilegi principis Friderici regis uitio, qui tum abrogato per tyrannidem electionis iure,

[1]) Oprindelig var der skrevet: non tamen suo, sed (etc).

Digitized by Google

ui ac potestate omnium ecclesiarum iura occupauerat, adeo ut nulli contingeret ulla dignitas, nisi interueniente grandi pecunia, contempta religione, et abiurata obedientia perpetuo debita ac prestita Rhomanis pontificibus, doctoribus et magistris fidei tocius occidentis. Nec sublata fuit tyrannis, qua Rhomanus pontifex sibi omnes tocius orbis ecclesias subiecerat, sed uerius commutata. Quandoquidem confirmatio olim mille aureis a pontifice redempta, nunc a principe prophano et sacrilego sex milibus commercabatur. Et qui pontificis auariciam execrabantur etiam usque ad schismatis perfidiam, decuplo auariores facti, sibi pulchre placebant, iis non paruam gratiam habentes, qui hereseos ac schismatis occasionem euangelice libertatis pretextu inuexissent. Que res, cum tanto principum lucro coniuncta, magnam fenestram aperuit Lutheranismo in hoc regno propagando.

Joannes Taussøn apostata fit seductor Haffnensium.

Eodem anno eisdemque diebus, Cum Fridericus sacrilegus rex se totum Lutheranismo addixisset, pariterque decreuisset uniuersum hoc regnum labefactare, transtulit ex Wiberga ciuitate Jutie in Haffniam quendam Joannem Taussøn, apostatam ex ordine Hierosolymitanorum, ac omnium Lutheranorum in Datia antesignanum, ut pestifera sua predicatione Haffniam seduceret, quemadmodum Vibergam aliasque Jutię urbes antea seduxerat, quas, exterminata omni religione, miseranda abhominatione prophanauerat. Quo cum peruenisset, adeo creuit malicia, ut ea ciuitas, que pietatis ac religionis prius fuerat amantissima tenacissimaque, facta sit omnis impietatis ac abhominationis spelunca sceleratissima. Seductus nanque barbarus et ignauus populus incredibili furore et insania, tantum seuiebat contra templorum religionem, ut non solum euerterit

Digitized by Google

[p. 586] diuorum statuas, uerumetiam sacrosanctam eucharistiam horrendis conuitiis affecerit, atque demum patrauerit, quicquid impietatis audiuerat patratum, uel a perfidis Malmogensibus, aut etiam insanis Wibergensibus. Nec patiebantur scelerati ciues, ullas Lutheranorum urbes aliqua abhominatione et impietate esse se superiores.

Anno domini .1530. in festo Visitacionis beate Marie uirginis celebrata sunt Haffnie solennia comitia, ad que uocati fuerant cum orthodoxis episcopis et presbyteris etiam concionatores Lutherani, hoc animo ut sub iudice uulgo res uniuersa transigeretur, de qua tunc erat controuersum inter orthodoxos et Lutheranos hereticos. Lutherani uero destituti solidis ac synceris scripturis, rationibusque efficacibus, grauiter tamen iminebant orthodoxis, freti tyrannide ac fauore principis, cuius presidiis et protectione tuti erant et exempti ab omni iure, preualuissentque indubie heretici aduersus uniuersum clericorum ordinem, ni orthodoxi prudenti consilio diu fuissent tergiuersati, non esse eos idoneos iudices, quos Lutherani delegissent, atque tandem prouocassent ad generalis Concilij sententiam. Interea tamen fucum uulgo faciebant heretici, se uictores esse, se iactantes orthodoxos ad liberam disputationem tocies prouocasse, quod etiam reuera faciebant, uerum lege intolerabili, quia disputationem Danicam sub iudice uulgo insanissimis urgebant clamoribus, scientes hac ratione uictoriam esse certissimam, que maximopere pendebat ex populi clamore, atque sacrilegi principis et quorundam procerum fauore, nonminus insano quam uiolento. Cleri nanque odio execati, ac bonorum ecclesiasticorum cupiditate ardentes, neque ratione neque

Orthodoxi ad disputationem a Lutheranis prouocati sed noua lege. 1530.

Digitized by Google

consilio aut prudentia regebantur, sed affectibus peruersi, ac armis potentes et ualidi, una uiolentia totum ecclesiasticum ordinem simul uastare et perdere conabantur, ni externi hostis metus obstitisset, nempe regis Christierni, qui tum erat toti regno formidabilis, sed precipue satrapis ac proceribus. In eisdem comitiis, sacrilego principe non solum conniuente, uerumetiam instigante, ac adhortantibus quibusdam insanis proceribus sceleratisque ciuibus, tanta lingue petulantia debaccati sunt in episcopos ac regni prelatos contionatores Lutherani, ut omne conuitiorum genus contra eos euomuerint. Nec tantum eos perstringebant, sub luporum aut mercenariorum nomine in gratiam insanientis uulgi, sed perpetuo furore clamabant illos fures, latrones, seductores, proditores ac animicidas. Huius tante insanie rabiem nunquam impune tulissent princeps ac regni proceres, si in illis fuisset ulla mica pudoris, uerum odio, auaricia ac impudentia pleni nihil non et ferebant et faciebant.

Anno dominj .1531. tercio die natiuitatis domini[1], qui diuo Joanni euangeliste sacer est, Lutherani quidam Haffnenses, incredibili furore seuientes ac insanientes, inuaserunt templum diue uirginis, quod illius urbis est summum ac maximum, illudque sacrilegis manibus prophanantes, primum diuorum statuas omnes deiecerunt, ac securibus confringentes, sputis, colaphis ac blas- Execrabilis prophanatio templi diue uirginis ciuitatis Haffnensis.

[1]) Den Plads, Forfatteren anviser det Optrin, han her omtaler, nemlig i Spidsen af Aaret 1531, viser tilstrækkelig, at han har regnet Aarets Begyndelse fra Juledag, og at 1531 altsaa efter vor nuværende Tidsregning her betyder 1530. Dette stadfæstes ogsaa ved andre Vidnesbyrd (se nedenfor, S. 79, samt Knudsen, Joachim Rønnov, S. 65 flg., og Rørdam, Historieskrivningen i Danmark efter Reform. S. 25, Not.).

Digitized by Google

phemis uocibus irriserunt, deinde cleri locum ingredientes, subsellia ac uniuersa subselliorum tabulata prorsus destruxerunt. Summum tamen altare mansit incolume, illud protegente non sine capitis periculo urbis prefecto, cetera omnia sunt prophanata, etiam usque ad librorum dilacerationem. Que uero probra et conuitia in Christi sacerdotes, atque in omnia nostre religionis sacra sunt congesta, narrare non libet, quod
[p. 587] sint omni fide maiora. Huius autem sacrilegij precipui authores dicebantur esse, Ambrosius quidam, tunc ciuitatis primarius consul (quo magistratu paulopost ob prodicionis crimen est spoliatus) Conradus cognomento Kiøkinfiit, Andreas faber argentarius, Wilhelmus Ronge, Joannes Niger, Erasmus pistor, Theodegarius nauclerus, Hermannus Røling, Jacobus figulus, Petrus argentarius. Hij nanque cum essent sine mente, sine ratione, ac sine prudentia, homines plane deplorati, ac multis etiam sceleribus infames, quidam prorsus oberati, in Deum impij, atque in omnia sacra et diuina blasphemi, quod singulari quadam consuetudine adhererent seditionis authori Joanni Taussøn, monstro omnium immanissimo, cuius etiam lingua nihil unquam fingi potest impudentius, clancularíis conspirationibus coegerunt ex fece plebis magnam turbam, ut non esset certus tanti sacrilegii autor, cui tantum flagitium posset imputari. Hec itaque turba flagitiosorum hominum uix sub noctem cessabat a sacrilega prophanatione, ac procul dubio diei noctem coniunxisset, nisi tandem superuenisset sceleris artifex, Joannes Taussøn (qui totum diem latuerat) cuius iussu egre cessatum est. Vnde euidentibus compertum est argumentis, facilius esse insanos homines irritare, quam irritatos cohibere. Hec abhominatio facta

Digitized by Google

est, Petro Kempone Lutherano proconsule, qui cum nec esset genere clarus, nec uirtute insignis, nec prudentia conspicuus, ne non aliquid esset, hoc famoso scelere, aliisque sacrilegiis multis centendebat nobilitari.

Ab hoc sacrilegio notatus est Joannes Taussøn magna factorum suorum inconstantia, ut est inconstans hereticorum hominum genus, siquidem proximo sermone adeo laudibus extulit hoc nephandum sacrilegium, ut diceret esse perpetuis dignum premiis, ac facinus, quod precipue deceret euangelicos uiros. At ubi bonam magistratus partem hoc sacrilegio uehementer offensam comperisset, diraque minari, quibusdam etiam sacrilegis manus iniicere, magistratui gratificaturus conuerso iam sermone, clamabat, immane scelus esse patratum, nec uulgaribus suppliciis, sed patibulo et rota expiandum, ob quam inconstanciam multi desciuissent ab eo, nisi impiissimum iusiurandum ob[s]titisset, quo sic Satane persuasione multi erant obstricti, ut nunquam phas esset factionis leges deserere. Postea uero quam sic prophanatum est templum, mox clausum est, adeoque cessarunt omnia sacra, ut nec pateret Lutheranis nec orthodoxis, mansitque clausum integro pene anno, scilicet usque ad diem Anno domini .1531. Tunc enim egre apertum est iussu et consensu quorundam procerum regni, qui eisdem diebus agebant Haffnię, pro apertione tamen acriter instante et urgente domino electo Roschildensi, nec minus acriter reclamantibus repugnantibusque uniuersis Lutheranis, atque imprimis Joanne Taussøn, primario urbis concionatore. Qui nulla re uidentur magis offensi, quam quod templum tali lege sit apertum, ut neque Lutheranis neque Lutheranorum cultui pateat, sed tantum orthodoxis. Que res non

Iterum restituitur templum orthodoxorum cultui.

Digitized by Google

parum offendit sacrilegum regem, contristauitque magistrum equitum inter hereticos hereticissimum, quorum uiolentis presidiis uigebat, quicquid usquam erat Lutheranismi in toto Danorum regno.

Caussa episcopatus Joachimi Rønnow.

Sed neque alia causa, sublato electionis iure, ui ac potestate intrusus erat D. Joachimus Rønnow, tunc pro electo Roschildensi habitus, quam ut per illum tota Sielandia Lutheranismo adiungeretur. Nam cum uidisset princeps, irritam esse suam postulationem, qua filio suo adhuc infantulo episcopatum Roschildensem inde principatum facturo postulauerat, Odio tocius cleri sibi uehementer inuisi, prefatum D. Joachimum Rønnow, accepta ui magna auri, uiolenter intulit dicto episcopatui, quem sciebat esse animi ferocis ac impotentis, [p. 588] et in Lutheranam factionem ualde propensi. Verum ubi princeps sacrilegus comperisset, eundem dominum Joachimum Rønnow, accepta episcopatus ditione, sententiam mutasse, factumque paulo synceriorem, quam sperauerat ille (tametsi erat prophanior, quam uel decet episcopum aut etiam ecclesie rebus expediret) indoluit rex, penituitque magistrum equitum, quod illi unquam credita fuerat ecclesie Roschildensis dispensatio. Verum utriusque partis successus in sequentibus patebit.

Christiernus rex tentat iam tercio armis Danorum regnum uindicare.

Hoc eodem anno, Cum Christiernus rex famosus tyrannus semel et iterum frustra tentasset armis uindicare Danorum regnum, a quo fuerat iusto Dei iudicio deturbatus, iam magna recuperandi regni spe erectus, tercio tentauit, quod antea non successerat. Instructa igitur magna classe, atque coacto grandi exercitu, soluit ex Hollandia, ac alto mari diu iactatus, multa etiam naufragia passus, tandem in Noruegiam, circa festum

Digitized by Google

beati Martini, desperatorum Asylum peruenit, ubi diu fluctuabat inter spem et metum, incertus quorsum tandem diuerteret: Relictis igitur presidiis in obsidione arcis Agershwss, cum reliqua parte copiarum ui occupauit arcem quandam Karsborg nuncupatam, in ditione quadam que uulgo Wiigen dicitur, interfectis omnibus presidia ibidem habentibus. Deinde semel apud Ludosiam cum Suecis ac paucis Danis infelici marte conflixit, cui cum nec gloriosa nec sperata contigisset uictoria, et illo pugnante, exusta essent illius castra per dominum Nicolaum Bilde prefectum arcis Baahwss, que habebat in opido Kongælde, et que habiturus erat in Marstrand et Oddewald, uisum est redire cum superstitibus a bello et fame militibus in Opslo ciuitatem, ubi primum ueniens in Noruegiam appulerat, ibique aliquanto manens tempore uirium incrementa recepit adhesione quorundam episcoporum ac nobilium regni eiusdem, qui rebus deploratis ob grassantem Lutheranismum coacti sunt uel equis uel iniquis rationibus illi adherere.

Anno domini .1532. mense Aprili, celebrata sunt Haffnię publica comitia, in quibus consultandum erat de ratione exturbandi regem Christiernum e regno Noruegie, quod hostiliter inuaserat, cuiusque magnam partem iam occupabat. Interea iustissimo simul ac misericordissimo Deo pro Danis pugnante, contigit insperata uictoria. Electus enim ad episcopatum Ottoniensem Chanutus quidam Henrici, aurea stella uulgo nuncupatus, prefectus est Danorum copiis aduersus regem Christiernum in Noruagiam missis. Qui cum esset rege Christierno uiribus ac armis superior, non ausus rem bello transigere, ut illi iussum erat cum a regia maie-

Christiernus rex calamitosus fraude et prodicione fit calamitosior.

Digitized by Google

state, tum etiam a regni magistratu, dolo ac fraude cogitauit dolosum ac fraudulentum regem circumuenire, quem armis uincere desperabat, quod tamen factu erat facilimum, si tam fortem habuisset animum, quam inuictas habebat copias. Oblatis igitur regi Christierno pacis ac concordie legibus, facile impositum est regi non solum calamitoso, sed etiam uiribus ac copiis militaribus destituto. Nam ex sex millibus uix erant superstites sesquimille[1]), mari, fame, peste ac gladio simul aduersus regis Christierni crudelitatem iusto Dei iudicio (quia nunquam misereri didicit) conspirantibus, acriterque pugnantibus. Igitur post multas technas et uersutias, hac tandem lege, egre dolosum consilium persuasum est, ut rex Christiernus, dimissis per terras militibus in Germaniam profecturis, solus cum paucis familiaribus ac uniuersa suppellectili, conscensa naue, transmitteret in Daniam cum rege ac regni magistratu de ratione ineunde pacis tractaturus, que si non contingeret pro ipsius uoto, iam sineretur liber abnauigare[2]) [p. 589] aut in Hollandiam, unde soluerat, aut in aliam Germanię prouintiam, quam sibi commodiorem delegisset. Vbi tandem ad portum Haffnensem uentum esset, omisso pacis tractatu, de rumpendi fęderis modo cum prefato electo Ottoniensi initi acriter consultatum est. Itaque ruptum est fędus hoc pretextu, quod initum erat inuito rege, ut ferebatur, ac regni magistratu inconsulto, quorum iussu ac permissu potestatem acceperat dictus Chanutus, non componende pacis sed belligerandi cum rege Christierno. Friderici tamen regis arbitrio ruptum

---

[1]) Oprindelig har her staaet sex mille, hvilket er rettet under Nedskrivningen.

[2]) Forfatteren havde først skrevet abire.

Digitized by Google

est magis quam magistratus consilio. Quandoquidem ipsi Friderico haudquaquam uidebatur esse tutum, cum tam perfido principe de fędere pacisci. Igitur Christierno rege seducto, qui alios uenerat seducturus, uiolatis item litteris (non sine perfidię suspicione apud exteras naciones) quibus sibi persuaserat, tutissimum fore initum fędus, missus est tandem in arcem Synderborg insule Alss, carceri mancipandus, ibidemque asseruandus ueluti in loco tutissimo, donec de illo seruando aut perdendo plenius consuleretur. Thesaurus uero, quem secum attulerat rex Christiernus, curribus quinquaginta et amplius impositus, mox ad arcem quandam Slesuici ducatus dictam Gotterop translatus est, ubi tum erat noua regia, sed maxima Danici regni iactura, ingenti uero lucro Holsatici Ducatus, cui hac ratione uniuersum Danię regnum olim liberrimum uideretur multo tempore fuisse tributarium. Nec caret mysterio diuinę prouidentię sic iusta iudicia dispensantis, quod perfidus rex proditus sit a perfido ac personato episcopo, operculum sane tali patella dignum. Nam qui nulli unquam fidem seruauit, hoc iuste meruit apud Deum, ut nec illi seruaretur fides, sed ab eo, qui etiam nuper apostata factus, recessit a Deo. Prefatus nanque Chanutus, non amplius aurea, sed plumbea stella appellandus, cum malis artibus obtinuisset episcopatum (supplantato per dolum ac uersutiam suo antecessore D. Joanne Andree uiro constantissimo) nimirum non a Deo electus, sed a sacrilego rege grandi pecunia corrupto uiolenter intrusus, statim defecit ab obedientia uniuersalis ecclesie, factus Lutheranice hereseos nephandissimus sectator, omniumque sacrorum Christiane religionis sacrilegus uiolator. Qui denique tribus horrendis pro-

Digitized by Google

Chanutus Lutheranus episcopus Ottoniensis fit proditor tribus horrendis prodicionibus.

dicionibus euasit infamis, primum proditor Dei factus, cuius omnia sacra (que susceperat tutanda ac conseruanda) per apostasiam Lutheranis hereticis tradidit prophananda. Deinde orthodoxi episcopi antecessoris sui proditor, cui nec seruauit sacrosanctum iusiurandum, nec facte resignationis signatas litteras. Ac demum regis Christierni proditor, cui etiam iurisiurandi pollicitatione, ac signatis litteris, liberam abnauigationem promiserat, si de ineundo fędere desperatum fuisset[1]). Hosti enim quamuis immani fides etiam ab ethnicis solet seruari, nedum a Christianis. Cui proculdubio seruata fides fuisset, si dictus Chanutus strenue et constanter suum iusiurandum signatasque litteras tutatus fuisset. Christierno enim rege nauem ascendente, idem Chanutus quibusdam e circumstantibus dixisse fertur: Jam proditus est ille, qui uniuersum orbem prodere satagebat, quam quidem uocem imprudenter uerius quam scienter effutiuit animus diu meditate prodicionis sibi conscius. Iccirco iusto Dei iudicio, prodendus princeps proditor ab episcopo proditore proditus est, ut intelligant mortales omnes, qua ratione diuina prouidentia abuti solet quorundam hominum malicia ad ostensionem glorie sue, qua etiam in presenti seculo ulcisci potest sacrilegam tyrannidem ac infamem crudelitatem. Quod si Christiernus rex paterne pietatis, synceritatis ac fidelitatis strenuus emulator fuisset, non iam esset tanto suo pudore, tantaque omnium Danorum iactura, tam turpiter e regno deturbatus. Nunc habent in illo principes potentesque omnes exemplum, a quo caueant, admoniti [p. 590] nimirum a Deo sacrilege ac famosissime tyrannidis

[1]) Forfatteren havde først skrevet: fuisset desperatum.

Digitized by Google

potentissimo uindice, ut abstineant ab heresi, perfidia et crudelitate, olim alioqui confusionis, tribulationis, ac calamitatis consortes, cuius fuerant in participatione scelerum stulti imitatores. Nec alia res regem Christiernum in omnem scelerum lernam magis precipitauit, quam Lutheranismi perfidia, omnium malorum incentrix ac instigatrix, quam semel abiuratam in manu Caroli Cęsaris, iterum amplexus est, sceleratissimorum hominum consilio inductus, precipue cuiusdam Pauli Kemponis, qui illi factus Cancellarius, contra omnia Christiane religionis sacra euasit ipso Luthero blasphemior ac maledicentior. Hanc nihilominus perfidiam, heresimque omnium pestilentissimam, adhuc quidam insani principes, odio et auaricia execati, summam putant esse pietatem, qui, etiam sensu communi carentes, ad omnem sacram scripturam surdi, nec etiam ad penitenciam commouentur his horrendis exemplis, quibus diuina clementia, ad nostram omnium edificationem, iam multis annis seuierat in regem Christiernum, omnium tyrannorum facile principem, magis posthac seuitura, nisi tandem resipiscat.

Anno precedenti scilicet .1531. die beati Martini episcopi, mortuus est, longa egritudine fatigatus, venerabilis prepositus Roschildensis, D. Chunibertus Jacobi, quondam D. Christine regine Cancellarius. Hic tametsi uiuens a paucis sit dilectus, eo quod ad rem erat attentior, adeoque illiberalis, post mortem nihilominus a multis est desideratus, atque ab iis precipue, qui successiones uidebant semper fieri deteriores, eas potissimum, quibus plebeis successerunt[1]).......................... Obitus D. Chuniberti prepositi Roschildensis .1531.

....

[1]) Her er et Blad udskaaret af det originale Haandskrift.

Digitized by Google

eiusdem seculi episcopis habebat commune. Vnde factum est, ut zelus in eo non sit desideratus, sed tantum scientia, cuius neglectu diu labefactata fuit illis temporibus Christiane religionis uera pietas [1]).

Obitus magistri Laurentij Olaui cancellarij .1532.

Anno domini .1532. obiit mortem, diuturno morbo uexatus, Venerabilis magister Laurentius Olaui, Canonicus Roschildensis, duorumque episcoporum Cancellarius, nimirum D. Lagonis Wrne ac D. Joachimi Rønnow, qui utinam ita caruisset ceteris aulicorum uitiis, ut erat egregius pecuniarum contemptor, fuisset profecto longa uita dignissimus, maxime si ut affectu ita iudicio contempsisset. Ob hanc enim causam non solum obiit pauper, uerum etiam oberatus, multorum admiratione, atque illorum precipue, qui ex eadem functione diuites euaserant, maxime autem quia fuerat Reuerendi domini Lagonis officialis, que functio non paucos antea ditauerat. Hic erga omnes erat liberalissimus, isti nec in pauperes erant benigni. Ille putabat beatius esse dare quam accipere, isti uero utilius iudicabant accipere quam dare. Itaque si tam habuisset delectum, quam habebat affectum, fuisset amplissima ditione dignus. Cuius anime misereatur is, qui ut est misericordissimus, ita misericordiam ab omnibus exigit, Deus optimus maximus.

Obitus Friderici primi Danorum regis .1533.

Anno ab orbe redempto .1533. mortuus est in hebdomada sancta Fridericus primus Danorum rex, cum regnasset annis decem. Nam anno .1523. in fuga Christierni regis famosi tyranni ex Duce Holsatie est rex

---

[1]) Det er tydeligt, at denne Bemærkning ikke gjælder den i det forrige omtalte Domprovst Kønike Jepsen i Roskilde. Engelstoft har med gode Grunde paavist i Nyt hist. Tidsskrift, II, 535, at der her maa være Tale om Ærkebiskop Aage Sparre i Lund.

Digitized by Google

electus. Iste Fridericus ex clarissimo duce factus est rex obscurissimus, cum tamen esset clarissimis parentibus ortus, nimirum Christierno rege eius nominis primo Christianissimo patre, matre uero Dorothea principe clarissima ac religiosissima; omnem enim administrati Ducatus laudem ac gloriam infelix ac sacrilegum regnum obscurauit. Qui cum in arduis rebus [p 591] gerendis esset ingenio simplici ac propemodum ignauo et stupido, ad corradendam nihilominus undique pecuniam erat callidissimus. Sciebat enim, Christiernum regem, communem regni hostem, omnibus esse formidabilem, atque precipue satrapis et nobilibus, quos omnes uno supplicio perdidisset, si regno fuisset restitutus. Quoties igitur Friderico quicquam postulanti, aut negatum, aut non mox a magistratu regni concessum est, continuo simulata graui offensa, ac arte quadam furore mentito, ingerebat illis ineundi fęderis suspicionem, componendeque litis significationem cum rege Christierno, quo artificio nihil non impetrabat quantumuis iniquum. Collegerat enim quosdam e regni proceribus mira calliditate, quorum familiarem consuetudinem aut muneribus, aut conuiuiis, aut chartis et alea redemerat. Horum ingeniis ad persuadendum aliis, quicquid animo ҁoncepisset, uersutissime abutebatur. Illi uero in gratiam fucati principis territabant ceteros, donec ad tyrannidis consensum non iam inducerent, sed omnino cogerent. Inde factum est, ut apud hunc Fridericum minor esset libertas uel expostulandi uel tergiuersandi, quam olim fuerat sub principatu regis Christierni famosi tyranni. Nec sustinebat se obtestari per sacrosanctum iusiurandum aut signatas regie obligationis litteras, quibus de seruanda fide erat regno regnique consulibus solenni

Digitized by Google

fędere obstrictus. Ab aliis flagitabat fidem firmam et indubiam, iniquis etiam legibus extortam, quibus tamen nulla fides est seruata. Neque hoc ingenium fuerat illi perpetuum, sed primo natum cum noua Lutheranismi professione, que perfidie mater est, cum erga Deum tum erga homines. Huius Friderici temporibus, odio Rhomani pontificis, abrogatum est omne ius ecclesiasticum, adeo ut manifeste rideretur episcoporum authoritas, potestasque ecclesie plane contemneretur. Vnde in hoc regno magna uite licentia uidetur consecuta, sublata nimirum legum reuerentia, que homines inhumaniter uiuentes in officio continere solet. Sub huius principatu spoliata sunt templa campanis, imaginibus, preciosis uasis, sacratis sacrosancte eucharistię pixidibus, sacris uestibus, omnique cultu Christiane religionis, adhec decimis et oblationibus, nec spoliata tantum, sed etiam quedam monasteria et templa, diuinis usibus dicata, prorsus demolita sunt, adeoque prophanata omnia religionis nostre sacra, contra sacrosanctum iusiurandum, ac solennem fidem regni satrapis publice promissam, ut plerisque in locis uix reperiatur ullum Christiane pietatis uestigium. Nec ulli erant magis tuti ac securi regia protectione in hoc regno, quam tante impietatis authores et executores, quoniam apud hunc sacrilegum regem nullus erat uel iusticie uel innocentie respectus, apud quem pietas erat supersticio, pudicitia hypocrisis, religio stulticia, abstinentia insania. Habebat autem regiam suam in arce Gotterop Ducatus Slesuicensis (nunc violenta occupatione Holsatie subiecti, cum sit reuera uetustissimum Danie feudum) ingenti Danici regni iactura, maximo uero Holsatici Ducatus emolumento, cui hac ratione uniuersum Danię regnum,

Digitized by Google

olim liberrimum, uidetur longo tempore fuisse tributarium. Quicquid enim tributorum, censuum et uectigalium, quocunque pretextu extortum, in Ducatum Slesuicensem semper est transmissum. Promiserat enim tempore coronationis sue, se habiturum regiam suam in meditullio regni, sed ut neque cetera, ita ne hoc quidem seruatum est. Infelix semper Dania suis opibus emptam, auctam et locupletatam Holsatiam adhuc sustinet inimicam, insidiatricem ac deuoratricem. Quicquid etiam cum capto rege Christierno, compilatis eiusdem scriniis, corrasum est, ad eandem arcem Gotterop est deportatum. Habebant autem illius scrinia uetustos quosdam regni thesauros uarios ac preciosos, adhec diplomata et libellos priuilegiorum et immunitatum regni, multis thesauris meliores, quibus nunc gaudet et gloriatur Hol- [p. 592]
satia. Hac igitur ratione Danorum regnum adeo bonis omnibus uacuefactum est, huius sacrilegi principis astutia, uiolentia, uersutia et calliditate, ut relictum sit in illius obitu pauperrimum, uastatum et depopulatum uerius, quam regia gubernatione administratum. Quod si ita sanguinem sitisset ut opes et thesauros, regnum Christierni secundi non solum equasset, sed pene superasset. Cumque regnasset annis (ut dictum est) decem, transegissetque totum huius uite fluxe et momentanee stadium in uoluptatibus, lusibus ac deliciis, que sibi soli usurpabat, tanquam se digna, iusticie et equitatis cura in alios delegata, ueluti se indigna, quibus ob lusum intendere haudquaquam uacabat, irriso primum sacerdote, penitencie ministro, ceterisque ecclesie sacramentis studio contemptis, formidabili rugitu uociferans, trepidantibus pre horrore circumstantibus, mortuus est, mense Aprili anno etc. .1533. paucis dolentibus.

Digitized by Google

Comitia Haffnie celebrata post mortem Friderici.

Anno dominj .1533. in feriis beatissime trinitatis, cum in Dania esset interregnum, mortuo scilicet rege Friderico, celebrata sunt publica comitia in ciuitate Haffnensi, in quibus ab uniuerso regni magistratu erat consultandum de electione noui regis. Que quidem consultacio in hoc dilata est, ut tempore interregni priuatis magis quam publicis commodis seruiretur ac consuleretur. Erat enim rerum summa penes regni consules, sed inter sese adeo studiis et affectibus discordes dissidentesque, ut pene nulla de re inter illos conueniret, nedum de eligendo rege. Porro cum non alia re magis dissiderent, quam Lutherani schismatis perfidia, uariantibus utrinque sentenciis, Intelligentes quidam cordatiores ex proceribus tam sacris quam prophanis, futuram in regno occasione Lutheranismi grauissimam calamitatem, cui uolentes oportuno remedio occurrere, ceperunt nonnichil tractare de ratione corrigendi ac in ordinem redigendi sacrilegos contionatores populum regni a uera pietate ac simplicitate subuertentes, obedientiam ac prelationem contemnentes, de sartiendis patratis in diuersis locis sacrilegiis, de restituendis prophanatis sacris locis, ac de releuandis potenter oppressis sacerdotibus ac monachis. D. Magnus Gøye primarius eques, ne huic tractatui cogeretur consentire, clam se subduxit, assumpto secum gnatone suo D. Erico Erici, cuius clancularijs persuasionibus, cum esset pertinacissimus Lutheranice factionis adiutor ac defensor, factus est induratior ac intractabilior. Acta est autem res miro artificio, sed maxima insynceritate, quoniam Magnus ille Gøye absens erat presentissimus. Adeo preualuit Satanas in hoc Danię regno, ut in rebus fidei ac religionis dissentirent non solum laici quidam ab

Digitized by Google

episcopis et sacerdotibus, sed etiam pseudepiscopi (quales tum multi erant) a ueris episcopis, quibus adeo inuisa erant nostre hoc est Christiane religionis sacra, ut usque ad ipsa mysteria plane contemnerentur. Episcoporum titulos, honores, pompas, salutaciones, priuilegia, immunitates, possessiones, predia, fundos miro studio ambiebant multoque strepitu uindicabant; ab episcoporum officiis prorsus alieni, qua re factum est iusto Dei iudicio (quod nemo commoueretur ad conuersionem sanioris uite), ut aduersus impiissimam Lutheranorum sectam nihil poterat serio definiri, quod unico tantum exemplo compertum est. Victus enim regni magistratus improbis quorundam piorum efflagitacionibus unum tantum diem dederunt causse Lutheranorum, quo antesignanus ipsorum Lutheranorum Joannes Taussøn uocatus est, accusatus, auditus, conuictus, ac tandem, remissa sentencia capitali, exilio condemnatus, sed tanto insani uulgi Haffnensis tumultu et furore, ut de capite pene periclitarentur tam actores quam iudices, adeo nec honos nec reuerentia ulla habita est regni magistratui, in quorum etiam capita sediciosis hereticorum uocibus conspiratum est. Interea leuissimis rationibus acta est fabula aduersus eundem Joannem Taussøn, quandoquidem ad serium tante rei tractatum ob sedi- [p. 593] cionis periculum non est peruentum. Accusatus enim in paucis articulis impie predicatis, clamabat ficta quadam simplicitate, se falso accusari, pertinaciter negans, se id docuisse ac predicasse, quod etiam Lutheranorum testimoniis aperte confessum est, tametsi nemo aperte reclamaret, ne uiderentur esse coniurationis in factionem publicę factę transgressores, tantum ualuit impietatis et perfidię uinculum, ut factionis professores nec fate-

Digitized by Google

rentur uerissima, nec proderent falsissima, magno suarum conscientiarum detrimento. Qua re palam factum est, quam heresis res sit uehementer periculosa, que non solum hominum mentes dementat, uerumetiam plane execat. Nam cum negasset, se laudibus extulisse prophanationem sacrilegam templi diue uirginis, docuisse sacram eucharistiam non esse adorandam, permisisse laicis iudicium scripturarum, uetuisse plebi accessum templi diue uirginis, adeoque coegisse hominum conscientias ad consensum factionis, maledixisse episcopis, sacerdotibus ac monachis tocius regni, aliaque multa, de quibus iustissime accusabatur, et sine quibus haudquaquam fuisset Lutheranus, habuit nihilominus ex astantibus ciuibus acclamantes testes, eadem impudenter negantes, que ille prius negarat, non sine risu quorundam ex magistratu, qui ab eisdem ciuibus diuersam relationem audierant, priusquam res ipsa ad iudicium peruenisset. Verum rebus impiis palam diuersum testantibus obstructa sunt ora loquentium iniqua, ac tandem lata in illum condemnationis sententia, qua perpetuo sit damnatus exilio. Porro [1]) post mensis spatium secessit, ne uideretur contemptu manifesto dare occasionem grauioris dissidij. Sed quoniam diuertit ad magistrum equitum D. Magnum Gøye tocius Lutheranismi propugnatorem in hoc regno, quo uocatus erat, illius interuentu, eiusque filię [2]) ab episcopo adamatę, restitui meruit. Episcopus enim Roschildensis heresi quam religioni addictior, vtriusque, patris scilicet et

[1]) Dette Ord er i Randen tilføjet af Forfatteren.

[2]) Efter filie har Haandskriftet oprindelig haft Navnet Sophie, hvilket dog atter er udslettet.

Digitized by Google

filię[1]), importunitate uictus, nonminus stulte quam temere contra decretum tocius magistratus consensit, eundem Joannem Taussøn esse in Haffniam remittendum. Estque mox remissus, cum uix quindecim dies abfuisset, posterioribus prioribus deterioribus factis. Hanc uero grauissimam iniuriam mirandum est a magistratu regni fuisse toleratam. Quicquid igitur Lutheranismi erat in hoc regno, vsurariorum, adulterorum, meretricum, sacrilegorum et crapule seruientium, patrocinio uigebat, in odium cleri, pudicitię, sobrietatis, abstinentię, atque omnium sacrorum Christiane religionis. Quecunque enim multis seculis obseruata sunt, aut pro virtutum custodia, aut pro diuini cultus maiestate, ab hoc pseudepiscopo[2]) impudentissime sunt contempta. Porro quam erat fictus et fucatus, huiusmodi argumento palam fecit. Friderico nanque rege adhuc uiuente, solitus erat grauiter comminari Lutheranis a morte Friderici superstitibus, quibus postea non solum pepercit, uerumetiam magno fauore, magnificis donis, ac multis honoribus prosecutus est, maximo simplicium conscientiarum offendiculo, qui nihil aliud metuebant futurum ex huiusmodi prohemiis, quam ingentem religionis et pietatis ruinam.

Eodem anno, Cum Lubicenses insolescerent nimio rerum successu, iam facti hostes non tantum Cęsaris, sed tocius Christiani orbis ob Lutheranismi perfidiam, [p. 594] cui promptissimis ac pertinacissimis[3]) animis addicti erant, ceperunt pyraticam exercere in Hollandos ac

---

[1]) Efter filie har Haandskriftet haft Ordet meretricis, hvilket dog atter er udslettet.

[2]) Istedenfor pseudepiscopo havde Forfatteren først skrevet episcopo.

[3]) Ordene ac pertinacissimis ere af Forfatteren tilføjede i Randen.

Digitized by Google

uniuersos Cęsaris subditos, aut propria temeritate acti, aut quorundam Lutheranorum principum, defectionem a Cesare parantium, clancularis consiliis instigati. Cęsariani uero, non ferentes publicos predones liberum mare infestantes, emissa classe instructissimarum nauium, iusserunt inquiri Lubicensium naues, atque de illis dignum sumi supplicium. Quod cum in nonnullis prospere successisset, ceteri timentes mox fugierunt, uehementer gauisi, quod Cęsarianorum manus effugissent, uenientesque in proprium portum ibidem tota hieme quieuerunt. Quod cognoscentes Cęsariani decreuerunt in Dania hibernare, quo essent in proximam estatem paratiores uel ad resistendum, uel ad inuadendum Lubicensium copias. Vt enim erat dubius rei euentus, ita incertum vtrinque propositum. Res tota occultis quibusdam rationibus est acta, Interim Danis fluctuantibus non sine graui metu, quibus imminebat bellum uel a Lubicensibus, uel a Cesarianis, nisi utriusque partes prudenter dissimulassent.

Eodem anno Episcopus Roschildensis repertas in arce Hiortholm[1]) litteras super iure, quod ecclesia Roschildensis habet ad arcem Haffnensem, ueterem suam possessionem, postulauit a dominis capituli Roschildensis sibi suisque heredibus dari, non quod esset spes recuperande arcis ob longam prescriptionem, sed ad sopiendas in futurum omnes lites, credebat easdem ab se redimendas, aut perpetua aliqua possessione, aut certa pecunię summa, quod cum illi consultissime negaretur, grauiter in quosdam est offensus. Auaricie morbo adeo execatus erat, ut nec postulantis impudentiam anim-

[1]) Forfatteren havde først skrevet: Haffnensi.

Digitized by Google

aduerteret, nec negantium prudentiam iuste expenderet. Ab illo nanque tempore cępit palam et Lutheranus et tyrannus fieri, quum iam tentabat non solum uiolare publica et longo usu confirmata iura, uerumetiam proprium iusiurandum, quo se obstrinxerat non tantum ad conseruationem priuilegiorum ac libertatum ecclesie Roschildensis, sed etiam ad earundem defensionem aduersus quoscunque inuasores, quantumuis potentes et uiolentos, ne boni pastoris officium negligere uideretur.

Hanc prudentissimam simul ac iustissimam tergiuersationem [1]) sic ultus est in totum capitulum Roschildense. Occasione nanque et pretextu defensionis cleri, aduersus uiolentiam nobilium prophanorum, ui occupauit ius tocius cleri perpetuo possessum, accepta ab inquilinis eiusdem perpetua subiectionis obligatione, quo exemptos a iure propriorum dominorum semper haberet sibi obnoxios. Verum huius iuris occupatio (qua uisus est primo conatu tantum a singulis singulorum inquilinis vnam hauene tunnam quesisse) prestitit eidem magnam questus materiam, quod postea, rebus semper in deterius uergentibus, manifestis argumentis compertum est. Nec potuit ab hac inuasione ullis rationibus reuocari. Pulsatus primum instantissimis precibus, obtestatus deinde de fide iurisiurandi palam prestiti, ac sigillo et propria manu signati, sollicitatus demum consiliis et hortatibus cognatorum et amicorum ac precipue fratris Eleri Rønnow, Domini Tuchonis Crabbe, et D. Joannis Wrnæ, vt ceptis desisteret, adeo ad hec omnia obstupuit, ut factus ipsa impudentia impudentior, et ipsā insania insanior,

[1]) Ordet tergiuersationem er tilføjet i Randen af Forfatteren istedenfor postulationem, som han først havde skrevet.

Digitized by Google

omnino perduraret in sua sentencia, nec unquam clerus tantam pertulit tyrannidem ab ullo prophano principe, quantam ab hoc personato et heretico pontifice [1]). Huius tam uiolente tyrannidis caussa, erat regni Danię interregnum in hoc etiam studio quorundam potentium prorogatum, ut nullo rege iusto ultore existente, liberam
[p 595] exercerent impij tyrannidem. Quam ob caussam prestitisset iamdudum in Dania esse hereditatem non electionem, quum uidemus hereditatis regna semper esse florentissima, electionis uero miserrima et infęlicissima, multorumque prede et tyrannidi semper exposita.

Hac vnica violentia, in qua se crudelissime gessit, adeo terruit uniuersum clerum, ut eidem postea quiduis petenti nihil vnquam negaretur. Nam mox obtinuit postulationem super arcem Haffnensem, pauloantea negatam, eodem iure obtenturus Anglię aut Scotię regnum ab eisdem donatoribus, ipso postulatore stultioribus, quibus nec licebat iam possessa ulli mortalium donare, nedum olim amissa, siue illa per vim fuerant occupata, siue iure permutacionis alienata, nam de ea re uariabant multorum capita. Quod si arx Haffnensis ullo iure poterat obtineri ab iis, qui nunc possident, non minus pertineret ad sedem Roschildensem, quam cetere eiusdem sedis arces perpetuo possesse.

Anno dominj .1533. in festo beati Martini, celebri magistratus regni conuentu Ottonie congregato, ac presentibus ibidem Caroli Cęsaris nuntiis, ictum est perpetuum fędus inter Danos et Cesarianos, odio Lubicen-

[1]) Efter pontifice har staaet pertulit, hvilket atter er udslettet, da Forfatteren er bleven opmærksom paa, at han allerede havde sat Ordet tidligere i Sætningen.

Digitized by Google

sium, qui mira temeritate liberum mare infestantes, piraticam exercebant in occidentales omnes Cęsaris imperio subiectos.

Eodem anno mortui sunt equitesaurati duo, vnus in Schania, D. Mauricius Jacobi, alter in Pheonia, D. Joannes Biørssøn, decoctor magnarum et multarum possessionum maxima liberorum suorum iniuria. Vt enim contendebat uniuersos pompa armorum, equorum, frenorum, ephippiorum, phalerum, ornamentorum et conuiuiorum precedere, ita publica fabula factus, omnibus fuit risui, ut solent ij, qui stulta gloria sibiipsis plus satis placent.

Eodem anno .1533. Mortuus est in monasterio Burglanensi[1]) D. Nicolaus Stygge, uir nobilis plenus dierum, mundo magis quam Deo diues, qui tota uita sua vnicam sobrietatis uirtutem coluisse fertur, ceterarum egregius contemptor. Fuerat olim ex monacho Burglanensi episcopus Burglanensis factus, monachatu prorsus abdicato, ac uita spirituali procul ablegata. Nam ut diu ita semper male uixit, lusibus, lasciuiis, chartis, aleis, et tornandis sagittis totam uitam usque ad senectam transigens. Siquidem hoc artificio oblectabat sese subinde, lusibus et uanitatibus fatigatus, a nemine repertus alioqui blandus et exhilaratus, nisi quoties illi aderat nobilium meretricum turba, aut scurrarum, mimorum et adulatorum grata societas. Nam tempore regis Joannis ob infamiam semel fuit eiectus e cetu magistratus regni, tanto serio ut postea egre sit receptus, mulctatus prius graui pena. Cui tamen hoc nomine ignoscendum est, quod ex profunda ignorantia multa

[1]) For Burglanensi havde Forfatteren først skrevet: Børlumensi.

Digitized by Google

fecit ignorans et errans. Putabat longa consuetudine et multo rerum usu episcopatum non esse officium sed statum, non administrationem sed presidentiam, non functionem aliquam spiritualem dirigendis animabus destinatam, sed secularem quandam dignitatem congregandis pecuniis delegatam. Hunc tamen quia pie credimus obiisse penitentem, sibi ex animo displicentem, ac omnino diuine misericordie confidentem, commendamus ex Christiana charitate clementissimo Deo, misericordie ulnis recipiendum, qui seram penitenciam tum donat, tum approbat [1]).

Anno domini M.D.xxxiiii [2]), Cum exorta esset grauis simultas inter Lubicenses Lutheranos et occidentales orthodoxos Cesaris imperio parentes de iure nauigationum, a quibus Lubicenses contendebant occidentales esse arcendos, atque ad certum nauium numerum cogendos, [p. 596] acceptis vtrinque damnis, Hamburgenses uero, videntes, imminere grauem calamitatem, impetrarunt a Domina Maria Caroli Cesaris sorore, ac eius nomine per inferiorem Germaniam regente, celebrari in ciuitate illorum solennem conuentum inter eosdem super tractatu ineundi federis, aut componende perpetue pacis. Lubicenses igitur multis dolis et technis obtinuerunt fędus .iiij. annorum, animo interim belligerandi aduersus Holsatas,

---

[1]) Her er der udskaaret to Blade af Haandskriftet, men det er ikke godt at afgjøre, om der paa den Maade er tabt noget af Haandskriftets oprindelige Indhold, eller om Forfatteren mulig selv har udskaaret Bladene forat give en ny Redaktion af Indholdet paa de derefter følgende Blade.

[2]) Som man vil se, anvender Forfatteren her Romertal, medens han i det foregaaende har brugt arabiske Tal til Aarstallene. Dette tyder formentlig paa, at der er gaaet nogen Tid mellem Afslutningen af Beretningen om Begivenhederne i Aaret 1533 og Fortsættelsen, om hvad der hører til det følgende Aar.

Digitized by Google

Danos et Suecos, etiamsi conuentum erat cum occidentalibus et cęsarianis, ne vnquam fędus facerent cum Lubecensibus, nisi Holsatis, Danis et Suecis sub eodem fędere comprehensis et conclusis.

Eodem anno obsederat grandi exercitu (multorum principum symbolo coacto) urbem quandam Westphalię, nomine Monasterium, episcopus Monasteriensis, que Lutheranismi occasione rebellis et heretica facta, insania et impudentia omnium Lutheranorum vrbes uicerat. Erant nanque in ea vrbe, preter Lutheranos, etiam sacramentarij et anabaptiste, penes quos erat rerum summa, Lutheranis propemodum vbique pre nausea contemptis ac neglectis, quod quibusdam in rebus modestius insanirent, quam vel sacramentarij vel anabaptiste.

Lubicenses igitur iam a Cesarianis tuti, Coacto grandi exercitu, Duce eiusdem Comite Oldenburgensi, statim missis fęcialibus ex insperato denuntiant bellum Clarissimo principi Christierno duci Holsatie circa festum Ascensionis dominj, moxque Holsatiam ingressi uastant omnia, precipue nobilium bona, ferro et igne.

Interea dum hec aguntur ancipiti spe, incertaque uictoria, Malmogenses ueteri perfidia insignes, nimioque rerum successu elati, non tam Lubicensium fauore seducti, quam nobilitatis extinguende desyderio flagrantes, grauissimam moliuntur proditionem aduersus regni consules et magistratus, uniuersam quoque nobilitatem, Malmogensibus alioqui addictissimam. Porro euangelium, quod tum falso titulo a damnatis hereticis predicatum est, cum apud Malmogenses, tum etiam apud Haffnenses, non erat Christi negotium, sed regis Chri-

Digitized by Google

stierni famosi tyranni, in hoc magno studio magnoque artificio procuratum, ut perdito primum clero, ac uniuersa nobilitate extincta, uindicarent tandem diu affectatam carnis libertatem, ut sub personato rege, omnis nobilitatis osore, uitam uiuerent plane ignobilem, nimirum seditiosam, probrosam, ac prorsus sine lege detestabilem.

Animaduertentes itàque Malmogenses, nunc adesse oportunum tempus perficiendi, que olim decreuerant, non solum ob interregnum, aut nobilium periculosa dissidia, uerumetiam ex imminenti béllo Lubicensi, subornant sediciosi ciues huius infamis prodicionis infamem ducem ac principem, nimirum Jeorgium cocum Vestphalum, fabrum monetarium, primarium ciuitatis consulem, hominem furtis, vsuris, sacrilegiis, peculatu, multisque adulteriis infamissimum. Hic ex fece plebis collecto magno numero, feria sexta intra octauas pentecostes, que erat xxviii dies Maij, sub horam diei nonam, dolo uocatum ad commune colloquium Magnum Gyldenstierne, arcis Malmogensis prefectum, mox captiuum tenuit, arce quoque per fraudem intercepta, continuo eam arcis partem, que urbem respiciebat, demoliri fecit ab ipsis etiam fundamentis, aliosque duos e magistratu regni nobiles uiros, D. Trugotum Gregorij, et D. Nicolaum Podebusch, ad se bona fide uenientes, nec quicquam mali suspicantes, captiuos fecit. Quosdam etiam nobilium liberos, Malmogiam instituendi gratia missos, et iam a parentibus reuocatos, etiam tenuerunt captiuos. Ceterum de caussis ac circumstantiis huius horrende sedicionis, deque tante rei successu, uidebitur in progressu.

Digitized by Google

Eodem anno, ac ipso die pentecostes, moritur venerabilis quidam uir dominus Simon Canonicus Roschildensis, plenus dierum, semper religiosus et probus, tametsi quorundam opinione fuerat erga pauperes inclementior. Cui successit in Canonicatu filius nobilis uiri sed heretici Chanuti Ebbonis nomine Cornificius [1]), adhuc puer, quales tum multi fiebant canonici, futuri redditnum possessores, sed officiorum ac laborum handquaquam successores. [p. 597] Dominus Simon moritur.

Eisdem ferme diebus uita functus est vir valde venerabilis, vita et conuersatione integerrimus, moribus uero ac consuetudine grauissimus, magister Nicolaus Conradi, archidiaconus Lundensis, longa uita dignissimus, si ita uisum fuisset superis. Cui successit nobilis quidam ex Canonicis, magister Holgerus Schaldre, uir quidem humanis virtutibus preditus, sed parum spiritualis et religiosus. Archidiaconus Lundensis moritur M. Nicolaus Conradi.

Eodem anno Comes de Aaldenborg nomine Christophorus, regis Christierni consanguineus, ex Holsatia, quam inuaserat Lubicensium opera, Christierni ducis armis pulsus, ipso die decem milium martyrum uenit in portus Sialandię, Lubicensium nauibus transuectus, occupaturus, si pro uoto illi omnia succederent, non tantum Sialandiam, sed vniuersam Daniam nomine regis Christierni iam captiui. Cumque vnam tantum noctem quieuissent, diluculo profesti beati Joannis baptiste, terram ascendentes, eodem die Roschildiam peruenerunt, Christophorus Comes de Oldenborg fit hostis Danorum.

[1]) Med en temmelig gammel Haand, som ellers ikke forekommer i Haandskriftet, og om hvilken der kan være Tvivl, om den er fra det 16de eller 17de Aarhundrede, er i Randen skrevet: Corfitz Wilfelld. Dennes Fader, den ovennævnte Knud Ebbesen, var Biskop Rønnovs Lensmand paa Gjordslev.

Digitized by Google

vbi mira alacritate vulgi iuratum est in nouum principatum, nullo sanguine fuso, ac pene nulla ui admota. In curiam episcopi mira spoliandi libidine grassatum est, atque in quosdam clericos grauiter seuitum, idque potius seuitia militum quam iussu principis, a quo minarum uiolentia sic multis est intentata, ut nihil non impetraret. Hic uidere licuisset, quanta sit ignobilis uulgi insania, quod nullo iudicio, nulloue consilio preceps ruit in omnem immanitatem. Nam ante finem tridui adeo defecerat vniuersum Sialandie uulgus a propriis dominis, sic urgente ualida conspiratione, ut non solum incenderet ac spoliaret nobilium edes, sed etiam perderet ac captiuaret bonam nobilium partem, si licuisset. Erat enim iustum Dei iuditium, quod tunc nobilitati imminebat, nimirum crudelitatis, auaritię, superbię ac hereseos condigna pena. Nam Lutheranismus heresis omnium maxima adeo illorum ingeniis arridebat, vt solo Cleri odio facti erant omnium sacrorum Christianę religionis impudentissimi contemptores, hoc nequiores, quod euangelij titulo et pietatis spetie fucarent omnia, cum essent alioqui sceleratissimi. Nec alius secutus est predicati Lutheranismi fructus, quam communis uulgi rebellio et inobedientia, diu antea multorum uaticiniis prenunciata. Porro diuina vltione factum est, ut hec tragędia tanta celeritate gereretur[1]), ut ipsis nobilibus omne repugnandi consilium preclusum sit mutua a se distantia[2]). Nec tantum distabant a se corporum societate et commertio, sed etiam animis dissidebant,

---

[1]) Forfatteren havde først skrevet gerebatur, hvilket under Nedskrivningen er rettet.

[2]) Ordene »preclusum sit mutua a se distantia« staa i Randen. Oprindelig havde Forf. blot skrevet: precluderetur.

Digitized by Google

sibiinuicem parum fidentes, et ex nobilibus, qui tenues erant, non minus erant ditioribus et potencioribus infesti quam ipsum ignobile uulgus, unde factum est, ut plerique ex tenuibus etiam ad partes Christierni regis deficerent, sic edes et facultates suas ab incendio redimentes. Decreuerant enim Sialandię procęres, audito rumore uenturi hostis, ex Haffnia repugnare, quo tamen congregari non poterant ob innatam Danorum tarditatem, quorum iccirco tarda sunt semper consilia, ac tunc maxime, quando res ardua maturitatem flagitat. Quidam etiam illibenter credebant se Haffnensibus ob [p. 598] perfidię suspicionem. Erant enim ex Haffnensibus multi, quia Lutherani, Christierno regi addictissimi, quidam uero nobilitatis osores grauissimi, ob negociationes, quas exercebant ditiores, maximo omnium ciuitatum detrimento, ac perpetuo earundem murmure. Siquidem nobilium negotiationes et tyrannis uidetur fuisse precipua huius tragędię caussa, mercatus boum erat ciuitatum maxima iactura, pastura uero eorundem erat rusticis ut nouum onus ita intolerabile. Sicque factum est, ut auaritię et questus caussa ruerent in mutuam perdicionem.

Porro cum prefatus Comes de Oldenborg unam tantum noctem Roschildie transegisset, exusta ibidem curia episcopi, nomine Bystrop, et incenso castro Harildsborg, ad opidum Kiøgense profectus est. Quo cum peruenisset, ibidem castrametatus est, cepitque reparare ueteres municiones paulo antea destructas, quo illic haberet tutiora presidia, ac liberiores excursiones. Interea libere grassatum est in edes et bona nobilium, ac illorum imprimis, qui aliqua ratione uel differebant uel tergiuersabantur iurare fidelitatem regi

Digitized by Google

Christierno. Hinc ex omnibus Sialandię angulis confluebant nobiles et ecclesiastici, et pretio redempturi suas edes ab incendio, ac fidem promissuri regi Christierno, noua et insolita iurisiurandi forma, eaque dura et intolerabili, quandoquidem nemo iurantium fateri ausus est, quid et quomodo iurauerit. In omnibus regnabat domina auaritia, in exactoribus iuramentorum ut uindicarent regnum, in iurantibus ne regnum amitterent, imo ne fundum aut edem perderent, parati erant quiduis, quantumuis iniquis rationibus, iurare.

In Sialandia igitur nulla uictoria gloriosior fuit quam incendij et spolij, tametsi multa fęliciter gessit contra nobiles prodicione ciuium ac rusticorum. Huiusmodi nanque armis expugnata fuit ferme tota Sialandie nobilitas, a qua, ob imitacionem tyrannidis regis Christierni, populus semper meditabatur defectionem, adeoque tacitis uotis ambiebant regnum Christierni regis, quod aut contineret nobiles in offitio, aut prorsus extingueret. Et quoniam D. Joachimus Rønnow, tunc pro electo episcopo Roschildensi habitus, iram Dei ob heresim et impietatem contra se iuste prouocauerat, Erat enim uersutissimus ac callidissimus, nec ulla re insignis nisi impostura, uiolentia, tyrannide, ac auaricia, quare etiam omnium bonorum uirorum odia et inuidiam in se concitauerat, iusto Dei iudicio, ab inuasa functione, et occupata uerius quam legittime obtenta, turpiter depositus est non suo tantum pudore, sed etiam amicorum omnium, maximoque detrimento ecclesie Roschildensis, quum in hac depositione multa ecclesie bona tum distracta tum alienata sunt.

Eisdem diebus cum Haffnensis ciuitas esset multis prodicionibus infamis, fide nec seruata Deo, nec regni

Digitized by Google

magistratibus, quando occultis consiliis et clandestinis machinationibus idem molirentur Haffnenses, quod perfidi Malmogenses, simulabant, sese non facturos ciuitatis dedicionem, donec regem Christiernum carceribus exemptum uiderent portis Haffnensibus restitutum. Verum nondum exacto decem dierum spatio, tradita est ciuitas in potestatem Comitis, nulla urgente necessitate, sed mera libidine perdendi dominum Joannem Wrne arcis Haffnensis prefectum, ac uniuersos regni nobiles, quorum erant perfidissimi proditores, futuri etiam eorundem crudelissimi carnifices, si quod ardentissimis uotis moliebantur pro arbitrio successisset. Nec alia potiore lege tradita est ciuitas, quam ut circumiacentem uiciniam, integro miliari continuam Haffniensium ciuitati, perpetuo iure susciperet occupandam. Dedicionem igitur ciuitatis mox consecuta est arcis deditio, militibus a domino Joanne Wrne perfidissime deficientibus, adeoque [p. 599] uiolentia et proditione dedicionem urgentibus, ut omnino prohiberi nequiret. Neque eo prelio sine prodicione aliqua fuit parta uictoria, adeo inualuerat eo seculo proditorum malicia.

Schaniensibus interim tumultuantibus, ac rebellionem molientibus, eligitur in episcopum Roschildensem Gostauus Trolle, olim archiepiscopus Vpsalensis, homo leuis et inconstans, ac animi ferocis, minas et cedem spirantis in omnes, quibus ille male uolebat, sed nondum accepta possessione destitutus est, supplantante illum precessore suo domino Joachimo Rønnow, donatione decem milium marcharum Danicarum. Nam bina vice emerat ecclesiam Roschildensem, semel a rege Friderico sex florenorum milibus, et nunc iterum a

Digitized by Google

Comite Christophoro decem milibus marcharum Danicarum. Gostauus uero successit in episcopatu Ottoniensi turpiter fugienti Chanuto Henrici, qui magnam occasionem dederat huic bello, ob non seruatam fidem regi Christierno iam infelici captiuitate detento.

Schanienses uero, quoniam desperabant diu expectata Suecorum auxilia et presidia, timentes ualidam contra se irruptionem, nec habentes fidem ciuibus Landiscronensibus, apud quos parauerant sibi presidia, ynde fuissent repugnaturi, tandem etiam ipsi iurisiurandi sacramento iunxerunt se Comiti Christophoro, non sine graui offensa Gostaui Suecorum regis, a cuius etiam solenni fędere hac ratione discessum est.

Eisdem diebus, quoniam Pheonia contempta obedientia defecerat ad partes comitis de Oldenborg, inuaserunt Pheoniam Holsati et Juti, hanc defectionem grauiter ulciscentes, non solum direptione facultatum ciuitatis Ottoniensis, verumetiam interfectione crudelissima multorum ciuium eiusdem. Verum non potentes vti uictoria, a uigilantissima Comitis milicia, vsque ad vnum in opido Nyborg aut capti aut interfecti sunt, fugientibus paulo antea quam erat congrediendum Domino Joanne Rantzo et Petro Ebbonis eiusdem belli ducibus.

Illustrissimo interea Christierno Holsatię duce in regem a Jutis electo, mittuntur legati ad regem Suetie, eidem persuasuri, ut Schaniam inuadat, qui mox, coacto grandi exercitu, cepit opidum Halmstadense, non sine graui iactura Suecorum. Moxque Varbergense opidum obsidione cingentes oppugnant, sed diu frustra, irritis semper Suecorum conatibus, qui

Digitized by Google

tametsi erant uiribus superiores, fortuna tamen erant longe inferiores, si rerum exitus prohemiis respondebant[1]). Dum hec aguntur .... [2]).

[1]) Her synes at være en Skrivfejl, da Meningen udfordrer: respondebunt (sml. Nyt hist. Tidsskrift II, 535, Not. 28).

[2]) Saaledes ender Skriftet uden nogen Afslutning. Med en senere Haand, der dog ogsaa er fra det 16de Aarhundrede, er følgende Notits tilføjet: Anno M d xxix feria quinta proxima post Dominicam Cantate, de mane circa 8 horam, obiit Reuerendus pater D. Lago Vrne Episcopus Roschildensis in Curia Bestrup.

Digitized by Google

Tillæg.

Medens flere Breve af Povl Helgesen, om hvilke vi have Efterretninger, nu ere tabte, saasom hans Brev fra Avgust 1521 til D. Anders Christiernsen (se Olivarius, p. 42), hans i den nedenfor meddelte Skrivelse til M. Peder Iversen (1524) omtalte Breve til Biskop Lage Urne, D. Morten Børup og andre, samt flere senere, saa er der dog opbevaret enkelte indholdsrige Breve fra ham, som i flere Henseender danne et værdifuldt Supplement til hans Tidskrønike og derfor medtages her, skjønt Forfatterens egenhændige Skrivelser ere tabte, og kun Afskrifter ere os bevarede. Det Brev af 28de Oktober 1534 fra Kapitlet i Roskilde til Grev Christoffer af Oldenborg, som flere Gange er trykt, saasom i Dänische Bibliothek I, 45—9; Olivarius, De vita et scriptis Pauli Eliæ p. 174—6; Nye Danske Magazin V, 142—3, og i disse Skrifter, ligesom i flere ældre Afskrifter, angives som forfattet af Paulus Heliæ, er derimod ikke medtaget her, da en Undersøgelse af Brevets Stil ligesom af de historiske Forhold gjør det ganske usandsynligt, at Lektor Povl skulde være Forfatter deraf. (Se Engelstofts grundede Bemærkninger herom i Nyt hist. Tidsskrift II, 509).

Digitized by Google

1.

Povl Helgesen til Kong Christiern II.

Efterfølgende mærkelige Skrivelse findes som Tilegnelse foran i Povl Helgesens haandskrevne Oversættelse af Erasmus's Institutio principis Christiani. Da Skriftet blev trykt tolv Aar efter (1534), udelod Forfatteren denne Tilegnelse og forsynede sin Bog med en ny Fortale til det danske Rigsraad. Stykket meddeles efter Haandskriftet Nr. 247 4to i Ny kgl. Samling, der ikke er skrevet med Povl Helgesens egen, men dog med en samtidig Haand, ventelig en af hans Disciples. Om selve Skrivelsen, der tidligere har været trykt (men ukorrekt) hos Olivarius p. 159—63, henvises til Dr. C. T. Engelstofts Bemærkninger i Nyt hist. Tidsskrift II, 57 flg.

Høybaarin [1]) Første oc wærdig Herre, Cristiern met Gudz naade Danmarckis, Swærigis, Norghis, Wendis oc Godhis Koning, Hertwg wdij Sleszwig, Holsten, Stormarien oc Dithmerskin, Greffue wdi Oldenborg oc Delmenhorst, Broder Paulus Helie Carmelita ynskir Gudz naade oc wenskab, langt liff oc Cristelig død. Povl Helgesen til Christiern II. 1522, 24 Januar.

Eders naade sende meg ij aar forledhen met hederlig mand Doctore Alexandro, Deghen i Roeskilde, en bog, bedendis (en dog at eders Naade meer schulle haffwe bwdhet) at Jeg samme bog schwlle wdsætte paa Danske, effther myn formwe. Hwilket Jeg oc begynthe (dog at Jeg wor der till lidhet wijsz) oc vdsette nogre quaterner, som edhers naade haffwer seet oc læst. Men dhen tid Jeg fornam, at samme bog haffde stoor wmage oc enghen frwkt, thi at hwn meer lærde at gøre synd, en at bedre oc aflægge, som eders Naade kan en nw

[1]) I Ordet Høybaarin mangler i Haandskriftet det første Bogstav, der var bestemt til at tegnes med Fraktur, hvilket Skriveren ikke har faaet udført.

Digitized by Google

lade wiisze mend forfare, Dog at hwn war prist aff dhem, dher inghen forstand haffde, hwad heller hwn war ondh heller god. Dher til blændis oc møghet snack oc sqwaldher i samme bog, oc for di war hwn icke wærd at vdsættis paa Danske. Thi forholt Jeg dhen wnyttige wmage, saa lenghe Jeg haffde ydermere talet met edhers Naade dher om. Dess i mellom kom meg then bog i sind, dher Doctor Erasmus Rotherodam haffde dictid oc screffwid til Høybaarin Først Karll, som dhen tid war konge i Hispanien, oc nw er wdwaldh Romerske Keysere, Hwilken bog som kallis paa llatine Institucio principis christiani, oc maa syes paa Danske, En cristhen Førstis lære. Oc er samme bog i sandhed saa christelig, at inthet kan meer bekomme en cristhen konge, en widhe oc læsze samme bog, heller oc lade læsze aff dhe mend hos seg, dher sanninghen haffwer kær for wdhen smigher. Oc en dog at hwn ær screffwen aff Erasmo, dher i lærdom fleer offwer winner, en Jeg scriffwe tør, dha er hwn dog wdhen twilff digtid aff then Helliand, som tall dhen største parth, som i boghen staar. Dher til lærir samme bog icke alsom enisthe, hwor en cristhen konge schal cristelige reghere land oc righe, oc met hwad agt, men oc giffwer hwn dhe tingesthe faare, dher hwer mand staar wel oc behoff gøres, i hwad stath de ære wdi skicket. Thi sagde mith sind meg, at Jegh inghen ting kwnne gøre bedhre, for then troo oc kerlighed, Jeg wor myn konghe oc mith fæderne land pligtig, æn wd sætthe samme bog paa Danske, effther dhii Jeg haffde sandelige sport, at hwn oc wd sætthis paa ffransoos oc tyske, oc ær dher til saa merkelig, at wdhen hennis lærdom dha kan inghen Cristelige reghere Land oc Righe, ffor dhi hwn ær baade bewisth aff scriffthen oc dher til føyd oc skicket effther dhen leylighed, som nw finnes wdi wærdsins regementhe. Jeg saa, at mange klercke haffde samme bogh i Hender oc aff henne finge stoor wisdom, oc

Digitized by Google

mæst i dhe stycker, dher kongher bwrde at widhe, dogh inghen toordhe dhem paa mynne. Kongher oc stoore herrer haffwe alting wdhen sand mend, thi haffwe the aller mest gode bøgher behoff, hwilke som drystelige ffor wdhen blygsill oc Rædsle paa mynne os i alle wore gerningher. Dhe ære icke alle troo wænner, dher ære konge tiænere. Oc ffor di sier Sanctus Bernardus, at wi schwlle icke befaale wor salighed dhem, dher wor personer ælskir, men them som dheris eghen sæll haffwer kær. Dhen som icke er seg god, han kan aldrig wære en andhen rætthelige troo. Ffor sodan sag haffwer Jeg wdsæt samme bog, oc icke met myndre arbeyde, en hwn war poo latine dictid. Thi beder Jeg eders Naade ydmygelige, at tage dhette mit føye arbeyde til tacke, oc anamme dhet i dhen agt, som dhet giordt ær. Somme skæncke eders Naade guld oc dyre sthene, oc somme tiæne i krij oc orlog, men myn formwe ær icky større, en hwn kan føye bleck og papir aff sted komme. Dog hobes meg dher aff icke myndre kærlighed, æn mange wooghe halss oc liff ffor eders naade. Manghe kwnde dog bædir dhette haffwe giord æn Jeg, men Jeg wor dog icky til ffreeds met saa lang fforhalning. Thi kommer Jeg først fram blant saa manghe lærde mend, oc meer dorlige maa well skee æn klogelige. Dog hobis meg, at myn gode meening schal for tage i thenne sag alt mistancke till onde. Haffwer Jeg oc syndhet mod god Danske i thenne bog, dha schal oc dhet meg mildelige for ladis, baade fordi at Danske ær icke saare beqwem til at wdlægge andre maal, oc Jeg haffwer aff barndom wærid i closther oc føye omgang hafft met them, dher aff kwnst tale kwnne, aff hwilke Jeg schulle haffwe lærth konstelig snak oc mærkelig taall effther danske maals eyedom. Dog at stoor hast war oc en sag, for hwilken Jeg kwnne hwerkin renlige wdscriffwet, heller oc sætthet wdi dhe skicke oc pynthe, dher alting bwrdhe at staa. Meenin-

Digitized by Google

ghen hobes meg at Jeg haffwer icke for glæmd, dog at alle ord haffwe icke dhen ære dhem bwrde. Thi beder Jeg eders Naade for Guds skyll, at booghen icky strax bort leggis, om alle ting ære icke behagelig i alle maade, widhendis at thet, som (wel moo skee) met thet første ær hart oc wbehageligt, bliffwer dog met tidhen læt oc behageligt nok. Gud, som alle naade giffwer, thet wndhe, at alle cristhen førsther wilde laade thenne bog for seg læsze till ænde aff the mend, ther Gud frygthe oc rædeligt skæl haffwe, Heller oc wille hænne selffwe læsze i dhet stæd som dhe dheris beøne bøgher offwer læsze. Dha hobes meg at theris righe skwlle baade bliffwe stadeghere oc Gud meer taknemmelige. Bogen lærir først at wdkaare en konge, dher næst at oplære konge børn, som er fødde till land oc righe, oc ydhermeere hwor dan dheris mesther skall wære. Der næst gør hwn forskel paa konger oc tyranner. Item hwore land oc riige skwlle christelige regheris. Om god oc salig low at setthe. Om the ther smighre kwnne. Om skat oc exsiiss. Om freed oc dage. Oc dher næst om Orlog, met hwilket boghen ændhis. Gwd wndhe eders naade saa at reghere thette forgengelighe righe, at i matte faa parth wdi hemmerigis righe met then barmhertige Gud, som bør at wære alle kongers exempill i theris regementhe, om hwn skall være for wthen straff.

24 Januarij anno Dominj 1522, quo die vidimus flebilem exitum magistri Theoderici iam combusti, quo supplicio sunt digni omnes, qui animos principum falsis opinionibus contaminant atque corrumpunt etc.

2.

Povl Helgesen til Kanniken Hans Lavritsen i Roskilde.

Der var i Reformationstiden tvende Medlemmer af Roskilde Domkapitel af Navnet Joannes Laurentii. Den

Digitized by Google

ene af dem, som paa Dansk hed Jens Lavritsen, forekommer 1527 og følgende Aar som Ærkedegn eller øverste Prælat i Kapitlet og var død inden 1538; men forøvrigt savnes nærmere Efterretninger om hans Personlighed[1]). Den anden, der paa Dansk hed Hans Lavritsen, var fra Næstved og fortsatte, endnu længe efter at Povl Helgesen var gaaet bort fra Skuepladsen, den samme Kamp til Forsvar for den gamle Kirkeorden, som Lektor Povl i sin Tid paa en saa fremtrædende Maade havde ført[2]). Alt vidner om, at disse to Mænd vare aandsbeslægtede, og det har derfor ogsaa været den sædvanlige Antagelse, at det er til den sidstnævnte Joannes Laurentii, Povl Helgesen har skrevet det her omhandlede Brev. Herimod har Engelstoft dog rejst Tvivl, idet han har gjort opmærksom paa, at den yngre Joannes Laurentii endnu i Aaret 1534 kun var den sjette i Rækken fra neden af de roskildske Kanniker, hvorfor det maa synes tvivlsomt, om han allerede 11 Aar tidligere har været Medlem af Kapitlet[3]). Jeg mener dog, at der ikke kan tillægges denne Indvending nogen afgjørende Betydning, saa meget mere som den bekjendte Christiern Torkelsen Morsing allerede 1528 i Fortalen til sin Arithmetik omtaler „Joannes Laurentii Nestuedianus“ som Kannik i Roskilde og som en dygtig Videnskabsmand (meliorum disciplinarum studiosissimus), der havde opmuntret ham til Værkets Fuldendelse og Udgivelse[4]). Den frie Tone, hvori Povl Helgesen i Brevet ytrer sig om den Tids Magthavere, forekommer mig ogsaa sandsynligere i Henvendelsen til en yngre

---

[1]) Nye Danske Mag. I, 53. Knudsen, Joachim Rønnov, S. 174.

[2]) Se min Kbhvns. Univ. Hist. 1537—1621. I, 42. 162. M. Hans Lavritsen døde 1556 (Marmora Danica. I, 24. Ny kirkehist. Saml. II, 289).

[3]) Nyt hist. Tidsskrift. II, 74—5.

[4]) N. M. Petersen, Bidrag til den danske Literaturs Hist. (1ste Udg.). II, 72.

Digitized by Google

aandsbeslægtet Mand end til en ældre Prælat[1]). Jeg for min Del nærer ialfald ikke ringeste Tvivl om, at det er den yngre Joannes Laurentii, til hvem dette mærkelige Brev er rettet. Det har været trykt flere Gange tidligere; men da det danner et interessant Supplement til den skibyske Krønike, burde det ikke savnes paa dette Sted.

Venerando domino M. Joanni Laurentii, canonico Roschildensi, F. Paulus Helie carmelita salutem.

Povl Helgesen til M. Hans Lavritsen. 1523, 8 September.

Significare mihi uelis, obsecro, amantissime Joannes, per hunc Petrum nostrum, quando Reuerendissimo domino tuo oportunum fuerit illi rei uacare, quam tu nuper ex me secreto didicisti. Ego uero me ad uos iam dudum contulissem, sed ita grauioribus semper iudicabam uos occupatos negotiis, ut istis intendere minime uacaret. Interim res mihi cępit non admodum placere, imo penituit me laborum, quos illi operi impenderam, quod nouus iste principatus reipublice non cesserit ex animi mei sententia, per quem multi insignem quandam omnium hactenus collapsarum rerum restaurationem expectarunt, que adeo non secuta est, ut plures etiam seditiones, turbe et reipublice pestes uideantur exorte. Liberius nunc uulgus loquitur de totius regni prelatis et proceribus, quam unquam fecerit de rege Christierno ob magistratum infeliciter gestum tam turpiter expulso. Nec desunt etiam, qui ideo autumant profligatum esse Christiernum, quo priuatis procerum commodis consultum foret, atque utinam procerum turba tantisper dissimulasset ius suum, si quod habent in subiectos sibi rusticos, dum seditiones exorte fuissent prorsus extincte. Sed dum omnes ius suum, quod uel sibi finxerunt, uel nescio quo titulo habuerunt, exigere

[1]) Tiltalen »amantissime Joannes« i Begyndelsen af Brevet tyder ogsaa paa en vis Ligestilling. I et Brev til en høj Prælat vilde Povl Helgesen uden Tvivl have brugt en mere ærbødig Tiltale.

Digitized by Google

pertinaciter sategerunt, ita ignem admouerunt igni, ut periculum sit, ipsum magnum incendium conflaturum. Porro sunt plerique, qui existimant satius esse unius pertulisse tyrannidem quam tam multorum. Vnius auaritiam implere non est difficile, at inexplebilem multorum cupiditatem satiare impossibile est, adeoque sui dissimiles facti sunt magistratus et regni consules, ut omnem pene mereanter appellationem preter eam, quam sibi ex stemmatum dignitate uendicant, quandoquidem negotiatores eorum ita singulos regni angulos occuparunt, ut etiam facile muscas concluderent, si ipsis usui et commodo forent. Ideoque clamant multi, eos non fuisse meliore principe dignos, quam erat Christiernus omnium tyrannorum facile princeps. Etiam plerique iam magis aduentum Christierni quam olim discessum cupiunt, siue falso errore uulgi, siue etiam iuste prouocati presentium tyrannide. Ego nihil temere definio, sed hoc scio, quod nisi neglectis priuatis commodis incipiant publicis studere, futurum est, ut iustus dominus et equissimus omnium iudex preteritis plagis adiiciat multo atrociores. Hoc ad te scribo, mi Joannes, quod integritas tua mihi nimis perspecta est, quam iccirco non dubito boni consulturam, si quid raptus animi ardore etiam imprudenter effutiuero. Vale. Ex Helsingeer, anno a Christo nato M. D. xxiii die 3[1]) Septembris.

Forhen trykt hos Olivarius, De vita et scriptis P. Eliæ, p. 167—9; Dänische Bibliothek, I, 36—8; Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. II, 784—5; Kalkar, Isabella von Oesterreich (i Archiv für Staats- und Kirchengeschichte der Herzogthümer Schleswig, Holstein u. Lauenburg. V, 504—6). Afskrifter haves i Gl. kgl. Saml. 2548, 4. Ny kgl. Saml. 1136 og 1137, 4. Men ingen af dem ere meget gamle.

---

[1]) Olivarius har her: 30, medens alle de andre Kilder have: 3, hvilket da vel maa antages for det rette.

Digitized by Google

3.

Povl Helgesen til Kanniken Peder Iversen i Lund.

Kanniken Mester Peder Iversen eller Jarsen i Lund, til hvem nærværende Brev er skrevet, var paa den Tid en ung Mand. Men alt, hvad vi kjende til ham, vidner om, at han var en af de lundske Kirkemænd, som længst og ivrigst holdt fast ved Katholicismens Levninger. Ligesom Povl Helgesen var han født i Halland. Hans Indtrædelse i Lunds Domkapitel falder rimeligvis ikke længe før Aaret 1524. Da han havde beskyldt Lektor Povl for at ynde lutherske Meninger, gav denne et udførligt Tilsvar i nærværende Brev. At M. Peder Iversen under de følgende Aars Kampe med et lutherske Prædikanter i Skaane har hørt til det strængt katholske Parti i Kapitlet, kan neppe betvivles, skjønt han ikke var saa fremtrædende som Kantoren Adser Pedersen, der efter Povl Helgesens Mening ogsaa skulde have givet Anledning til, at Mester Peder rejste Beskyldningen mod ham for Hælden til Lutherdommen [1]).

I Efteraaret 1536 blev M. Peder Iversen indkaldt som Repræsentant for Lunds Domkapitel til at deltage i Forhandlinger angaaende Affattelsen af Kirkeordinansen [2]).

---

[1]) Da Adser Pedersens Dødsaar neppe hidtil har været bekjendt, bemærkes, at i den lundske Brevregistrant i Stokholm, af hvilken der nu haves en Afskrift i det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn, findes Udtog af et Brev, dat. Lund, S. Ægidii Dag (1ste September) 1540, hvorved Mester Adser Pedersens, Cantoris i Lund, Arvinger bekjende sig at have bekommet al den Arv, som efter bemeldte Adser dem burde tilfalde. Ventelig er han da død i samme Aar. I et tidligere Brev (af 22de Juli 1530) lover Peder Lavrenssen, Borger i Kjøbenhavn, at han intet vil tage eller kræve i Arv efter sin Farbroder Adser Pedersen, Kantor i Lund, da denne har opfødt ham fra Barndommen af og holdt ham til Skole, samt givet ham 24 Mark lybsk.

[2]) Se min Kbhvns. Univ. Historie 1537—1621. I, 473 Not. Ny kirkehist. Saml. II, 29.

Digitized by Google

Men da han med sine Anskuelser her var i absolut Mindretal, var hans Tilstedeværelse forsaavidt betydningsløs. Hans Navn (Petrus Jairi) findes dog blandt de øvrige Underskrifter, der tryktes ved Enden af den latinske Kirkeordinans (1537); men deraf kan neppe gjøres nogen Slutning angaaende den Stemning, hvori han har givet denne rimeligvis ved Forholdene fremtvungne Underskrift. Ialfald finde vi ham i Aaret 1544 deltagende i den offentlige Disputation, som adskillige Medlemmer af Kapitlet i Lund havde med Professorerne i Kjøbenhavn angaaende Religionssagen [1]). I sine ældre Aar har han ventelig forsonet sig med den ny Tingenes Tilstand, i ethvert Tilfælde underkastede han sig hvad der ikke stod til ham at ændre. I Oktober 1558 udvalgtes han til at beklæde Kantordømmet. et af Prælaturerne i Kapitlet [2]). Men den 21de Marts 1562 fik Mester Vessel Pallesen, Kannik i Lund, kongelig Befaling om at forestaa Kantors Embede i Lunds Domkirke, eftersom Mester Peder Iversen for hans Alderdom og Skrøbelighed ikke kunde forestaa sit Embede i Domkirken [3]). Ikke længe efter døde han, den 15de April 1562, som man ser af hans Gravsten i Lunds Domkirke [4]). Han er Forfatter af en kort Chronicon Danicum 1274—1497, især omhandlende Forhold, der vedrøre Lunds Ærkesæde. Skriftet er udgivet i Scr. Rer. Dan. V, 624—8, dog uden at Forfatterens Navn der er nævnet [5]).

---

[1]) Se min Kbhvns. Univ. Historie. I, 164—8.

[2]) Ny kirkehist. Saml. II, 223.

[3]) Udkast til Kongebrevet findes i Geh.-Arkivet, »Svenske Jordebøger« Nr. 32.

[4]) Sommelius, De templo cathedrali Lund. p. 138. Her kaldes han Magister Petrus Iarus Hallandus. Hans Død omtales ogsaa i et Brev af 22de April 1562, der findes i den i forrige Note omtalte Samling i Geh.-Ark.

[5]) At Peder Iversen er Forfatter af denne Krønike, er først oplyst i mit Skrift, Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reform., S. 56—7.

Digitized by Google

Venerando uiro domino Petro Iuari, bonarum artium magistro et canonico Lundensi, Frater Paulus Helie carmelita salutem.

Povl Helgesen til M. Peder Iversen. 1524, 8 November.

Non possum satis mirari, optime Petre, quod mihi nec uiso nec audito tam insidiose calumniam struis, nec habita ratione communis professionis atque patrie, cum tu Christianus et Hallandus me Christianum et Hallandum persequeris, idque odio tam atroci, ut non satis sit tibi quoduis scomma in me torsisse, nisi etiam hæresis, hoc est blasphemie crimen addideris, nunquam a me lesus, sed encomio subinde celebratus, quod semper mihi de te magna fuit eruditionis opinio, estque modo, nisi me fallunt, qui tibi impendio fauent. Sed qua tandem causa me persequeris? quia, inquis, Lutheranice factionis sum adiutor et defensor. Sic suggessit tibi, opinor, dominus Ascerus, etiam a me multoties commendatus, nec unquam uerbulo lesus, cum ego semper pro uiribus euangelium Christi propagare studui. Equidem ut quedam a Luthero usurpata (que digniora sunt, quam ut Lutheriana appellitentur) uehementer probo, ita nonnulla (que uere Lutheriana sunt, hoc est hæretica et absurda) adeo execror, ut nemo magis execrari possit. Quodsi maxime fauerem impiissime secte, meis tamen subsidiis parum iuuari posset. Ego olim legi quedam ex ipsius dogmatibus, sed priusquam furiosa illa scribendi licentia cępit insanire. At modo non licet, postquam emanauit pontificis diploma hoc prohibens. Quodsi maxime liceret, mihi tamen non uacat penitus ob publicum quem gero magistratum atque studiorum meorum occupationes. Quodsi quispiam temere docuerit, fretus aut mea authoritate aut meis presidiis, suo id faciet periculo. Ego nunquam fui, nec unquam ero contentiosi dogmatis autor. Vt nolo aliorum stupra, furta, sacrilegia, scortationes, tyrannides ac id genus uitia mihi imputari, ita ab aliorum erroribus perpetuo immunis ero. Non tamen his uerbis quenquam ex meis

Digitized by Google

errasse pronuncio, donec causam, de qua controuersia est, cognouero; sunt tamen hec exempli causa posita. Et quoniam non uacat nunc multis rationibus uindicare me ab hac iniuria, quod sim occupatissimus, inseram huic epistole fragmenta quedam aliarum epistolarum, uelnti centones facturus, quibus olim me excusarim apud quosdam plus satis suspicaces, etiamsi non sit apud omnes profectum. Quodsi his lectis atque equa lance excussis, adhuc hereticum me uocaueris, senties sane, quam male me habebit tam mendax epithetum, tunc enim mihi iusto dolore commoto licebit etiam multorum conuitiorum plaustris asserere me ab hac iniuria. Et ne diutius te morer, habes hic, quod uelim.

Cum olim Christiernus rex, omnium tyrannorum facile princeps, penes quem tum erat rerum summa, serio ex me esset percunctatus, quidnam ego sentirem de Luthero aut Lutheri dogmatibus, ita respondi: Qve Lutherus de moribus scribit, cynica sunt, quod in omnium mores stomachari uidetur; porro de aliorum moribus censuram ferre, non est meum, cum conseruus nequeat esse conserui iudex, unde Paulus: unusquisque propriam sarcinam baiulabit. Que autem scribit contra ecclesiasticam pietatem, Rhomanum pontificem ac ecclesie recepta sacra idem Lutherus, ita heretica esse duco, ut magis esse nequeant. Ob hanc responsionem atque dicendi in multis libertatem factus est idem tyrannus mihi ex olim amico capitalis inimicus, adeo ut capitis metu transfugerem in Jutiam, ubi mansi ad tempus defectionis ab eodem. Ostende, si potes, uel unum etiam ex his, qui ampullas proiiciunt, iactantes sese omnia fecisse, qui tanta libertate restiterit eius tyrannidi dicendo et scribendo, ut ego feci. Multi tamen et hoc beneficium agnoscentes habuerunt et modo habent mihi gratiam non uulgarem, ab ingratis autem ut nihil sum accepturus, ita etiam nihil ambio, atque utinam non pergerent pro bono malum reddere. Insuper in quadam epistola apologetica de

Digitized by Google

eadem re sic scribo, ut supra ad Dominum Roschildensem. Insuper accusabar a quibusdam, quod damnarem opes ecclesiasticorum, quibus ita respondi: Impingitur mihi, quod damnem opes ecclesiasticorum uirorum et pluralitatem, ut uocant, beneficiorum[1]); quodsi istud facerem, ut uere non facio, nec tamen seditionis autor essem, nimirum sanctorum patrum dogma esset, non meum. Fateor, me quorundam ecclesiasticorum diuitias et otia damnare, sed malorum. An uero is[2]), qui damnat et execratur quorundam sacerdotum opes, quas sibi conciliarunt per lites, fraudes, ambitiones, negotiationes ac uarias imposturas, quas male partas pessime distrahunt ad luxum, uanitatem, libidinem, pompam, Veneris curam ac alia infinita, et reliqua, ut in epistola ad Doct. Martinum Børup[3]) scripta. Hec ad uerbum scripsi cuidam me falso accusanti, quod opes ecclesiasticorum damnassem. Tu interim perpende, an hic aliquid sit, quod a sacris scripturis uel patribus, a conciliis uel canonibus, uel ad latum digitum dissideat. Item ad alium quendam, ut supra in epistola magistri Joannis Laurentii[4]). Quodsi ista tibi non sufficiunt, adiiciam adhuc ex catalogo accusationum aduersus regem Christiernum ea primum, que nuper ad instantiam cuiusdam

---

[1]) I den ene af Udgaverne af dette Brev og i et Par Afskrifter mangler Stykket: Impingitur . . . . beneficiorum.

[2]) Her synes at mangle et Prædikat, saasom: male facit, eller noget lignende.

[3]) Skjønt baade Haandskrifterne og Udgaverne af nærværende Brev, af hvilke ingen dog er ældre end fra forrige Aarhundrede, her have Borup, har jeg dog ikke taget i Betænkning at rette det til Børup, som er Navnets rigtige Form, der stadig brugtes, indtil man i forrige Aarhundrede af Uvidenhed eller Uagtsomhed forandrede det til Borup (se Ny kirkehist. Saml. III, 460—2. 503. 839—40).

[4]) Her synes at være Tale om et Brev fra M. Joannes Laurentii; der kan ialfald neppe menes det ovenfor meddelte Brev til denne Mand.

Digitized by Google

Rhomani episcopi feci latine loqui, cuius sunt hec uerba: Rex itaque Christiernus, iniuria omnipotentis Dei multorumque simplicium subditorum manifesto scandalo atque perniciosa erroris occasione, ad Hafniam regiam ciuitatem accersiri fecit manifestos et ab ecclesia damnatos hereticos atque schismaticos, qui fidem catholicam impia doctrina labefactarunt. Qui etiam, freti uiolento prefati regis principatu, mira impudentia et temeritate suaserunt defectionem ab ecclesia Rhomana, quam subinde Sathane sedem et Antichristi regnum appellitabant, que est totius orbis quoad fidem atque omnium precipue Christianorum uera mater et domina, cui et nos et maiores nostri pia deuotione et deuota pietate hactenus eramus subiecti in his, que fidei sunt et res Christiane postulant; cui etiam nos et successores nostri reuerenter cum timore obedire debemus et uolumus, ueluti bonos et sinceros decet Christianos. Hec ad uerbum. Que cum uisa sint mihi non satis esse pro atrocitate rei, adieci in posteriori emendatione ueluti coronidem ultra id, quod erat in uulgari, que nunc sequuntur. Hinc factum est, ut ecclesiasticos uiros nullo duceret honore dignos, contemneret etiam sacros canones, patrum decreta, ecclesiasticorum ritus, quos nimirum consilio spiritussancti uetustissimorum sanctissimorumque primitiue ecclesie patrum authoritas nobis tradidit; aduersaretur item uotis Deo dicatis, adeoque existimaret, nullum esse rerum discrimen, ut nihil existimaret sacrum, sed omnia haberet profana, ideoque sub eius tyrannico principatu nec parcitum est secus sacris quam profanis. Nonne hisce uerbis ceu breuissimo compendio damnantur et notantur atro calculo omnia, que Lutherus aut impie dixit aut scripsit. Et hic catalogus iam plus quam in quinquaginta exemplaria transscriptus est, legiturque ab episcopis omnibus, et adhuc cogor Lutheranus esse. Sed neque grauabor exhibere tibi et alium testem. In fuga nanque regis Christierni,

Digitized by Google

interpellatus a quibusdam magnis uiris, edidi commentarium in uulgari lingua super litteris illis, quibus regni magistratus defectionis causas prodidit, satis prolixum. Insuper et eisdem commentariis inserui prolixum caput de uiolentia uestro capitulo, ut uocatur, facta. An ego unquam ista scripturus fuissem, que ex diametro pugnant cum Lutheri scriptis et dictis, si ego Lutheranice factioni tantopere fauissem? Ista scripsi sola commiseratione pauperum, absque ulla spe lucri ad me redituri, quod semper toto pectore ac propemodum ex ui horrebam impietatem et tyrannidem. Quid putas fecissem, si ambiissem amplam ditionem et pingue sacerdotium quorundam exemplo, qui nihil non faciunt, quo undecunque lucelli aliquid corradant. Si scires, mi Petre, qua de causa et quibus autoribus natum est istud de me commentum, non dubito, quin aliter de Paulo sentires, quam facis, et forte multo negotio (si tantum in te est ulla mica salis) me ab hac iniuria assereres. Sunt qui nihil aliud cupiunt, quam ut exstinguantur penitus sinceriora studia, que putant meis uigiliis in nonnullis Dacie scholis esse adiuta, etiamsi in hoc falluntur. Conatus sum quidem pro uiribus, sed parum efficere potui cum ob meam imbecillitatem tum maxime ob stultos quosdam senes, qui nunquam non reclamant studiorum Mecęnatibus, adeoque pietatis studiis sunt obstrepentes, ut malint barbariem perpetuo regnare, quam uel tantillum estimationis amittere, qui olim habiti sunt Rabbini et Doctores. Non intelligunt, inuidum et non religiosum esse, eas odisse litteras, quas nesciunt. Nec solidis argumentis quicquam moliuntur, sed tantum strophis et technis instructi, furore et insania perciti, clamant hæreticum eum, qui uel Christum uel Paulum uel Petrum in scholis interpretatur. Ego in omnibus pietatem et authoritatem ueneror, dignitatem agnosco etiam in malis, sed impietatem, tyrannidem, fastum, auaritiam detestor et perpetuo detestabor,

Digitized by Google

etiamsi rumpantur ilia Codro[1]). Non quod id possim, faciam, sed cum res, locus et tempus id postulant; neque tamen nominatim quenquam perstringo, sed tantum in genere, unde nemo leditur nisi malus. Obsecro igitur, ne prodigiosis uocibus tuis me insecteris. Orthodoxus sum, non hereticus. Paulus uocor, non Lutheranus. Quodsi perrexeris facere, quod fecisti, et non officiis lesam famam meam sarcieris, etiam me tacente et dissimulante ab aliis etiam iuuenibus excipieris, ut dignus es. Alios uero hypocritas, quos uobiscum adduxistis, ipse suis coloribus pingam, nec patiar inultam esse eorum impiam garrulitatem, cum resciuero, quidnam ipsi egerint in uestro sodalitio. Vehementer nanque fidei uicem doleo, si talibus nitatur patronis. Tu interim caue, ne ab albo eruditorum, in quo scriptus es, eradaris. Habeo mihi fauentissimos adolescentes, qui non patientur uestem meam gratis lacerari, nedum famam aut nomen. Vale et Deum pro me exora. Ex Schelschør anno domini M.D.xxiv tertio die Nouembris.

Forhen trykt i Dänische Bibliothek. I, 39—45 og hos Olivarius, De vita et scriptis Pauli Eliæ, p. 169—74. Afskrifter i Gl. kgl. Saml. 2548. 4, og i Ny kgl. Saml. 1136 og 1137. 4. Hvor Texterne afveg fra hinanden, har jeg valgt den Læsemaade, der maatte synes at være den rigtige, idet jeg tillige i dette ligesom i det foregaaende Brev har søgt at tilbageføre den Retskrivning, som Povl Helgesen selv brugte.

4.

Uddrag af nogle Optegnelser af Povl Helgesen.

Idet der her meddeles et Udtog af det ovenfor (S. 8) omtalte Haandskrift i Gl. kgl. Saml. 1551. 4to, kan bemærkes, at saavidt jeg kan se, ere alle Stykkerne deri skrevne med Povl Helgesens Haand, men til højst forskjellige Tider, og de ere indførte uden Orden imellem hinanden, saaledes at nogle af de ældre Stykker staa sidst

[1]) Her hentydes til et Sted hos Virgil.

Digitized by Google

i Heftet, medens de senest skrevne (de nedenfor meddelte latinske Smædeskrifter over Luther) ere indførte midt i samme. Her hidsættes nu først en Fortegnelse over alle Stykkerne i den Orden, hvori de findes i Heftet, idet Samlerens egne Indholdsangivelser anføres, forsaavidt saadanne findes. Den, der kjender nærmere til de forskjellige aandelige Strømninger i Povl Helgesens bevægede Liv, vil i disse Optegnelser fra forskjellige Tidsperioder finde tilsvarende mærkelige Overgange, der undertiden næsten tage sig ud som skjærende Modsætninger.

1. Caput xxx libri beati Augustini de spiritu et littera ad Marcellum.
2. De non seruantibus modum, scilicet ad extrema semper declinantibus non solum in moribus, sed etiam in scripturarum explicationibus, sic loquitur beatus Augustinus libro de fide et operibus, ca. 4.
3. Fader y himmerig (Psalme, aftrykt efter dette Hdskr. i Den danske Psalmedigtning, 1ste Del, S. xxii).
4. Gabriel engill sagde (Psalme, aftrykt smst.).
5. Sententie grauissime ex paraphrasi Erasmi Rotherodami in epistolam ad Timotheum priorem selecte.
6. Nw er oss Gud miskundelig (Psalme med Noder, i en noget forskjellig Redaktion fra den, hvori Psalmen forekommer i de ældste danske Psalmebøger).
7. Gud fader oc søn, then Helliand (et Psalmevers med Noder. Hele Psalmen findes i Psalmebøger fra Reformationstiden udg. af Chr. Bruun. I, 15).
8. O stercke Gudt i himmelin boor (et Vers, aftrykt i Den danske Psalmedigtning. 1ste Del, S. xxii).
9. Een liiden wiise om Jomfru Maria (aftrykt smst. 1ste Del, S. xxiii).
10. Dhe x Guds bud korteleghen wdsette paa dantske (Psalme, aftrykt smst. 1ste Del, S. xxiv).
11. Wiltw syndhen offwerwinne (Leveregler paa Vers, aftrykte smst. 1ste Del, S. xxv—xxvi).

Digitized by Google

12. Septem peccata mortalia Martini Lutheri (etc.). (Aftrykt nedenfor).
13. Inicium noui euangelij Secundum Manicheum (samt flere lignende Stykker, aftrykte nedenfor).
14. Chrysostomus In Matheum homilia lxvij sic scribit (etc.).
15. An opus sit suffragatore apud Deum, videri potest in commentariis diui Ambrosij super epistolas Pauli (etc.).
16. Sequentia carmina excerpta sunt ex quodam vetusto codice bibliothece Sorensis (etc.). (Aftrykt nedenfor).
17. De animabus post separationem a corpore sic loquuntur quidam sancti.
18. De multiplici sensu scripture.
19. Quod vulgata editio noui testamenti, qua vtimur, non sit Hieronymi, ex subiectis liquet locis, quos Hieronymus ipse in suis commentariis taxat.
20. Subiectis scripture testimoniis ostenditur fidei virtus contra eos, qui nimis operibus tribuunt.
21. Ffidei virtus ex veteri testamento.
22. De astrologis, qui se matematicos vocant.
23. Quid sentiendum de astrologia diuinatoria, que et matematica dicta est.
24. Quod opera aliquid valeant (contra illos, qui totum fidei et illi soli tribuunt) subscriptis auctoritatibus probatur.
25. Subiectis locis enumerat Paulus peccata, que a vita excludunt eterna.
26. (Nogle latinske Bønner, tildels udsatte med Noder).
27. O stercke Gud y himmelin boor (se Nr. 8).
28. Corde natus ex parentis (Psalme).

Af de ovenfor opregnede Stykker hidsættes nu følgende, der formentlig særlig fortjene Opmærksomhed.

Digitized by Google

a.

Sequentia carmina excerpta sunt ex quodam vetusto codice bibliothece Sorensis, que tametsi non videantur omnibus numeris absoluta, sunt tamen prochdolor verissima[1]).

Rhoma tacet, simonia placet, decreta silescunt,
Deposuit claues Petrus et arma tenet,
Sedis apostolice maiestas eris[2]) amore
Fallitur, et leges dictat in orbe nouas.
Sat noua decreta, si dantur noua dona,
Si nichil accipiet, iura priora tenet,
Sedes auaricie venalis curia Rhome,
Jura paternitatis vertit in arma necis,
Percutit, interimit et non venalia vendit.
Ergo domus Petri non erit archa Dei,
Sed iam latronum dicetur iure spelunca,
In qua mammoneas ambit auarus opes,
Atque tot viciis obnoxia Roma teneris,
Seductrix orbis non bona mater eris,
Prebes exemplum multis ad crimen agendum,
Et fit de speculo pessima larua tuo.
Fallis grammaticos, nusquam sinis esse peritos,
Fallis pontifices iusticieque duces,
Fallis discipulos fidei legisque magistros,
Regibus et monachis scandala multa facis,

---

[1]) Efter Skrifttrækkene at dømme hører dette Stykke til de ældste i Samlingen. Den Klage, som her føres, over at alt var tilsalgs ved den romerske Kurie, og at et skamløst Simoni gik i Svang, minder os om Povl Helgesens ældste Skrift. For nylig er Opmærksomheden nemlig bleven henledet paa, at der i den gamle Fortegnelse over Bibliotheca Lymviciana (ɔ: den Bogsamling, Prof. Anders Lemvig 1603 skjænkede til Universitetet) findes følgende ellers ubekjendte Skrift nævnet: »De Simoniaca pravitate oratio Pauli Helije Carmelitani. Hafnie 1517«. Jfr. Bruun, Aarsberetn. fra det store kgl. Bibliothek. I, 253—4.

[2]) D. e. æris.

Digitized by Google

Mundi mater eras, nunc incipis esse nouerca,
  Nanque furens hominum decipis omne genus.
Ambicio regnat, non est qui munera spernat,
  Mors habet in titulis omnia regna suis.

b[1]).

Septem peccata mortalia Martini Lutheri.

Att bede, faste, scriffte, offre, tage wigd wandt, at giffue tiende oc almwse, at kalde paa helgen oc bøye thenom knæ.

Octo beatitudines eiusdem.

Att wære gantz frij, att forløbe closter, at foragte paffue oc keysere, att holde huerckin eedt eller ieth, att æde kiødt om fredag, att drage allehonde kledeboen, att icke høre messe eller begang for the døde, att høre Gudtz ordt oc giøre inghen godt gierning.

Decem precepta eiusdem.

At sette een sterck loffue till Gudt mett mwndhen.

At holde Gudt huerckin tro eller loffue.

Æsthu mwnck eller nwnne, saa løb aff thin pryswn, thet er closter thu fangis wdi.

Hør predickin om søndaghen aff een Luthers prest.

Messe, ottesang, affthensang, natsang oc andre tyder schaltu icke læse eller høre.

Fader oc moder, Jøder oc hedninge, keysere oc konger, skøger oc skalke acte alle for een statt.

Giør inghen ting, wdhen aff Luthers presters befaling.

Hielp mwncke, prester oc nwnner till een erlig statt.

---

[1]) Dette Stykke synes at være skrevet endel Aar senere end det foregaaende, men dog maaske nogle Aar før de følgende latinske Stykker.

Digitized by Google

Thet som thu loffuede y gaar eller dag scalthu y morghen igienrobe.

Tag teg till huadt thu kantt faa, mett rett eller wrett.

Begær presters gotz oc rigdom, om thw wilt worde salig.

Sex peccata in spiritum sanctum Martini Lutheri.

Att tale Gudtz helgen gott.
Att wære klerckeridt gwnstig.
Att fyre hellidage.
Att beiaffue skerdsyldt.
Att sighe helghen wære y himmerige.
Att bede gott for Christhen siele.

4or peccata clamantia Martini Lutheri.

Att bygge kircker oc closter.
Att smycke tempill mett altere oc belede.
Att giffue mwncke korn oc oste.
Att giffue prester messe penninge.

Septem opera misericordie eiusdem.

Att negte then siwghe kirckins sacramentt.
Att mette then hwngrw mett tag oc roff.
Att røffue prester oc klede then nagne.
Att giøre hospitall aff kircker oc closter.
Att hugsuale een oc bedrøffue een andhen.
Att trenge oc fange prester oc mwncke.
Att begraffue then døde y kær oc moose.

Septem dona spiritus eiusdem Lutheri.

Att haffue ett staalt oc stragt sindt.
Att frøcte huerckin Gudt eller menniskin.
Att forsmaa wnderwiisning paa scriffthen.
Att haffue raadt mett syn eghen aandt.

Digitized by Google

e[1]).

Inicium noui euangelij
Secundum Manicheum.

Liber generationis antichristi, filij perdicionis, filij diaboli. Diabolus genuit iniquitatem. Iniquitas genuit mendatium. Mendatium autem genuit infidelitatem. Infidelitas autem genuit Simonem magum et fratres eius. Simon autem genuit Marcionem. Martion autem genuit Hebionem. Hebion autem genuit Cherintum. Cherintus autem genuit Eunomium. Eunomius autem genuit Basilidem. Basilides autem genuit Arrium. Arrius autem genuit Sabellium. Sabellius autem genuit Macedoninm. Macedonius autem genuit Luciferum. Lucifer autem genuit Donatum. Donatus autem genuit Vigilantium. Vigilantius autem genuit Pelagium. Pelagius autem genuit Sergium apostatam. Sergius autem genuit Machometum Arabie regem. Machometus autem genuit Porphyrium. Porphyrius autem genuit Auerrhoim. Auerrhois autem genuit Patauinum. Patauinus autem genuit Wiclephum ex ea que fuit Belial. Wiclephus autem genuit Huss. Huss autem genuit Pragensem. Pragensis autem genuit Rochezanam et fratres eius in exilio Bohemico. Et paulopost exilium Bohemicum Rochezana genuit Wesselum. Wesselus autem genuit Gocchium. Gocchius autem genuit Lutherum protopriapistam. Lutherus autem genuit Carolostadium. Carolostadius autem genuit Pomeranum. Pomeranus autem genuit Ecolampadium. Ecolampadius autem genuit Capitonem. Capito autem genuit Zwinglium. Zwinglius autem genuit Lambertum. Lambertus autem genuit Brunpheltium. Brunpheltius autem genuit Bucerum. Bucerus autem genuit Cruciferum priapistam. Crucifer autem genuit Nestuediannm lictorem. Nestuedianus au-

---

[1]) Stykkerne c—e synes at være fra samme Tid, og Skrifttrækkene i dem ere ganske de samme som i den skibyske Krønike.

Digitized by Google

tem genuit Vascularium. Vascularius autem genuit Ruffum et ceteros perfidie viros, de qua nascetur filius, qui vocabitur Antichristus[1]).

d.

Per hec diabolica dicta seducat vos
Lutherus protopriapista.

In principio erat error, et error erat apud Lutherum, et Lutherus erat error. Hic erat in principio apud Lutherum, omnia per ipsum destructa sunt, et sine ipso destructum est nichil, quod destructum est. In ipso mors erat, et mors erat tenebre hominum, et tenebre in luce tenebrescent, et vita eas non apprehendit. Erat homo missus a diabolo, cui nomen Joannes Huss, hic venit ad testificandum, vt testaretur de tenebris, vt omnes errarent per illum. Non erat ille tenebre, sed missus erat, vt testaretur de tenebris. Erant tenebre ille tenebre vere, que obscurant omnem hominem venientem in suum mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum destructus est, et mundus eum non cognouit. In aliena venit, et alieni, qui ab omni vento doctrine mouentur, eum receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios diaboli fieri, iis qui credidissent in eum. Sed non tantum ex sanguinibus, et ex voluntate carnis, et ex voluntate viri, sed ex diabolo nati sunt. Et error eius heresis facta est, et habitauit cum illis, et vidimus heresim eius, heresim quasi a cacodemone inspiratam, plenam mendacij et impietatis.

---

[1]) Medens det er klart nok, at Nestuedianus lictor betegner Lector Peder Lavrenssen fra Næstved, og at Vascularius er Klavs Mortensen Tøndebinder, saa er det ikke klart, hvem der menes med Ruffus, — formodentlig Frands Vormordsen eller Hans Olufsen Spandemager.

Digitized by Google

e.

Te Lutherum damnamus, te heriticum confitemur,
Te errorum patrem omnis terra detestatur,
Tibi omnes angeli, tibi celi et vniuerse potestates,
Tibi clerici et laici incessabili voce proclámant.
Totus, totus, totus blasphemus in Deum sabaoth,
Pleni sunt celi et terra horrende miserie tue.
Te odiosus tyrannorum gladius,
Te hypocritarum detestabilis numerus,
Te fornicatorum adulterinus laudat exercitus.
Te per orbem terrarum sancta detestatur ecclesia,
Patrem immense immanitatis,
Venenosum tuum dictum, et perniciosum documentum,
Falsum quoque per te accipiunt spiritum.
Tu rex inique secte,
Tu patris antichristi sempiternus es filius,
Tu ad perdendos homines non horruisti religionis hinnitum,
Tu destructo veritatis fundamento, aperuisti saquacibus [1]) tuis portas inferorum.
Tu ad luciferi dexteram sedes in perpetuis penis.
Tu lucifer crederis in luctum venturus.
Te ergo quesumus, tuis discipulis subueni, quos errore falso imbuisti.
Eterna caue cum illis flamma comburi.
Saluum fac populum tuum, quem erroribus decepisti, et valedic hereditati tue,
Et corrige eos et exterge eos vsque ineternum.
Per singulos dies maledicimus te,
Et damnamus nomen tuum in seculum et in seculum seculi.
Dignare lucifer ipse isto pacto exilire.
Miserere tui lucifer, miserere tui.

---

[1]) Sic! Her bør læses: sequacibus (Følgesvende).

Digitized by Google

Fiat iusticia tua domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

In te lucifer qui sperabit, confundetur ineternum.

Antiphona.

O periurum virum, Martinum Lutherum, cuius anima voluptatem possidet, vnde exultant lubrici, letantur heretici, chorus stultorum proclamat, turba demonum inuitat. Mane nobiscum ineternum.

Versiculus.

Constitue super eum peccatorem,
Et diabolus stet a dextris eius.

Ploremus.

Deus qui conspicis, quia heretici omnes humanis suffulti presidiis, nullis scripturis, miraculis aut rationibus vincuntur. Concede propicius, vt penitenciam agentes, aut cito conuertantur a seductione populi tui, aut pertinaciter obstinati in infernum precipitentur, commeritas penas luituri, per omnia secula seculorum. Amen.

Digitized by Google

Kong Christian III's

Klageskrift mod Danmarks Biskopper,

oplæst paa Gammeltorv i Kjøbenhavn

den 30te Oktober 1536.

Digitized by Google

Digitized by Google

Den 6te Avgust 1536 holdt Kong Christian III sit Indtog i det erobrede Kjøbenhavn, og samme Dag udstedte han Breve, hvorved han indkaldte Repræsentanter for alle Rigets Stænder til at møde i Hovedstaden den 15de Oktober samme Aar til „en almindelig Herredag" for at erfare Kongens Vilje [1]). I Mellemtiden foregik der vigtige Ting. Efterat Kongen nemlig i en Forsamling med sine holstenske Raader og tydske Høvedsmænd der 11te Avgust paa Kjøbenhavns Slot havde aftalt, at de katholske Bisper skulde fængsles, fordi de ikke godvillig vilde bidrage til at betale Kongens hvervede Ryttere og Knegte deres resterende Sold, blev Planen allerede Dagen efter sat i Værk, idet Bisperne af Roskilde, Lund og Ribe, der vare i Kjøbenhavn, tidlig om Morgenen bleve paagrebne, samtidig med at der blev truffet Anstalter, til at de øvrige Bisper ogsaa snarest mulig kunde blive satte i sikker Forvaring [2]). De verdslige Medlemmer af det danske Rigs-

[1]) Indkaldelsesbrevet i Danske Mag. 3 R. 5, 319—21 er udateret, men da et umiddelbart derefter i Registranten følgende Brev er af 6te Avgust, er det rimeligt, at Indkaldelsen er af samme Dag, saa meget mere som man ser, at den er udstedt i Kjøbenhavn, og det er bekjendt, at Kongen først den 6te Avgust holdt sit Indtog i denne Stad.

[2]) Se Johan Peins Beretning, der er trykt nedenfor som Tillæg til Klageskriftet. Den nyeste og bedste Fremstilling af alle Begivenhederne haves forøvrigt hos Helveg, Den danske Kirkes Historie indtil Reformationen. II, 1013 flg.

Digitized by Google

raad bleve nødte til at give deres Samtykke til Bispernes Afsættelse og Bispegodsernes Inddragelse under Kronen. De af de tilstedeværende Rigsraader i den Anledning udstedte Erklæringer ere daterede den 12te Avgust 1536, og senere maatte de øvrige Medlemmer af Raadet afgive lignende [1]). Man har ogsaa Vidnesbyrd, om at Borgmestere og Raad samt et vist Antal dertil udvalgte Borgere idetmindste fra nogle af de større Kjøbsteder udstedte Erklæringer af samme Indhold [2]). Endelig udgik der endnu den 12te Avgust en hel Række kongelige Befalinger om Indtagelse af de bispelige Slotte og Gaarde over hele Landet, hvilket da ogsaa inden kort Tid blev sat i Værk [3]).

I Tiden, der forløb, inden Herredagen samledes, synes Kongen at have holdt Raad med et større Udvalg af Adelen, vistnok baade for at forberede de vigtige Regjeringsakter, der ved Herredagen skulde gjøres til Lov og i flere væsentlige Henseender skulde grunde en ny Statsret, og for at samle Anklageposter mod de afsatte Biskopper [4]). Skjønt det nemlig vel var saa, som en samtidig beretter, at der var mange, som glædede sig over Bispernes Fald [5]), var der dog ogsaa andre, og det ikke blot blandt Reformationens Modstandere, men ogsaa blandt dens Venner, der misbilligede Kongens Fremgangsmaade eller ialfald betragtede den med stor Betænkelighed. I en lidet yngre dansk Krønike berettes: „Der Lutherus det spurgte til Vittenberg, at Kong Christian III havde ladet fange de fribaarne papistiske Bisper paa een Tid, lastede han den Gjerning aabenbare paa Prædikestolen, menendes, at det var Uret, at han lod dennem fange uforhørt og

[1]) Nogle af disse Erklæringer ere aftrykte nedenfor som Tillæg til Klageskriftet.

[2]) Kirkehist. Saml. II, 385. 391—3. Danske Mag. 3 R. VI, 30.

[3]) Danske Mag. 3 R. VI, 28 flg. Jfr. Tillæget til Klageskriftet.

[4]) Danske Mag. 3 R. VI, 46.

[5]) Se Tillæget, Johan Peins Skrivelse.

tog deres Embede fra dennem, og havde ikke efter den hellige Kirkes Brug forhørt deres Meninger om Lærdommen og forsøgt, om der var nogen Forbedring hos nogen af dem, saa at det maatte synes, at han havde gjort det mere for deres Gods end for Religionen“ [1]). At Kongens voldsomme Skridt, som forøvrigt, set fra en vis Side, vel kan forsvares [2]), maa have haft noget forhadt ved sig, ogsaa efter Samtidens Opfattelse, skjønnes desuden deraf, at blandt flere Besværinger, som Kong Gustav i Sverig 1539 førte over den danske Konge, var ogsaa den, at Melchior Rantzov (Kongens holstenske Raad) skulde have udspredt blandt Borgere, Bønder og Adel, og gjort det landkundigt, at den Tid Kongen af Danmark var i Sverig, fik han det Raad at fængsle alle Bisperne, hvilket — siger Gustav Vasa — Kongen veed bedre [3]).

Da de fængslede Bisper desuden havde mægtige Slægtninge og Venner, maatte det være magtpaaliggende for Christian III at retfærdiggjøre sin Fremgangsmaade, der maatte staa som en Voldsgjerning, naar det ikke ved gode Grunde kunde godtgjøres, at han til en vis Grad havde været nødt til dette Skridt, og at Bisperne virkelig havde fortjent den Medfart, der var bleven dem til Del. Kongen gav derfor ikke blot Luther en skriftlig Beretning om Forholdene, hvilken vi dog kun kjende af dennes Svar [4]), men han lod ogsaa udarbejde en udførlig Fremstilling af de Ankeposter, han havde mod Bisperne, i den

---

[1]) Se Kirkekalender for Slesvig Stift, 1ste Aarg. S. 159. Den Krønike, hvoraf dette Citat er uddraget, vil senere blive meddelt i denne Samling.

[2]) Et saadant Forsvar er med ikke ringe Dygtighed ført af Helveg, Den danske Kirkes Hist. indtil Reform. II, 1019 flg.

[3]) Hvitfeldt, Danmarks Riges Krønike. II, 1507.

[4]) Luthers Svar, der er dat. d. 2den December (Sonnabends nach S. Andreas Tag) 1536, findes trykt hos Schumacher, Gelehrter Männer Briefe an die Könige in Dännemark. II, 260—1. Originalen gjemmes i Geh.-Ark.

Digitized by Google

Hensigt at samme skulde oplæses paa den forestaaende Herredag.

Efter Bestemmelsen skulde Herredagen — eller som den rettere maa kaldes: Rigsdagen — være aabnet midt i Oktober 1536, men da Forarbejderne formodentlig endnu ikke vare tilende, skete det dog først henimod Slutningen af Maaneden[1]). Simonis et Judæ Dag (28de Oktober) aabnedes, ifølge Hvitfeldt, Herredagen. Vi skulle imidlertid ikke her opholde os ved de vigtige statsretlige Akter, som her vedtoges, og da navnlig Haandfæstningen og den (første) kjøbenhavnske Reces, saa meget mindre som Paludan-Müller har givet en omhyggelig Fremstilling af disse Loves Indhold[2]), men skulle alene holde os til Klagemaalet over Bisperne. Herom beretter Hvitfeldt: „Paa samme Herredag, den 30te Octobris, Mandagen for Allehelgensdag, holdt Hs. Naade Bursprog med menige Adel, Borgere og Bønder paa Gammeltorv, og var der midt paa Torvet opbygt et Pallads, som Kongen og Raadet stode paa, hvoraf Kongen lod tale til Almuen". (Nu meddeles først Hovedindholdet af Haandfæstningen og Recessen, og derpaa fortsættes, som følger). „Udi lige Maade lod Hs. Majestæt give tilkjende, hvorfor Hs. Maj. dennem saa almindelig havde ladet forskrive, fordi Hs. Maj. med deres Raad agtede at gjøre nogen ny Skik og Ordinans baade

---

[1]) Endnu den 19de Oktober 1536 udgik der kongelig Befaling til Kapitlet i Viborg om ufortøvet at sende tre eller fire af sine Medlemmer til Herredagen (se A. Heises Meddelelse om denne ret mærkelige Indkaldelse i Ny kirkehist. Saml. V, 576).

[2]) Grevens Feide. II, 372 flg. I en samtidig tydsk Fortegnelse i Gehejmearkivet over vigtige Statsakter fra Aaret 1536 findes følgende mærkelige Stykke: »Der Reichs Rhete briff, darinne sie herzog Fridrich Konig Christians des Dritten sohn zu einem Printzen vnd angehenden Konige in Dennemarck erwelt, wiewol ko. Mtt. einen von Iren Brudern vorgeschlagen, ist doch di wahl vf hochgedachtem herzoge ergangen. Actum Coppenhagen montage nach Simonis et Jude. Ao. 36«. Selve Brevet er vistnok nu tabt.

Digitized by Google

udi den gejstlige og udi den verdslige Handel, hvorudi Hs. Maj. vilde bruge deres gode Raad og Samtykke. Og blev da foregivet, af hvad Aarsager Hs. Maj. havde ladet fængsle alle Bisperne, som var, fordi Hs. Maj. vilde, at Guds Ord og Evangelium rent og klart skulde prædikes over alt Riget, hvorimod Bisperne altid have sat dem, at de deres Stift, Vælde og Magt maatte beholde, hvormed de gave Aarsag til forledne Krig, baade dermed, og desligeste at de ingen Konge have villet udvælge efter hans Herre Faders Død, og ladet Riget hovedløst. Og blev derforuden oplæst en hel Bog udi artikelsvis stillet over Bisperne, hvad Hs. Maj. hver havde at beskylde udi sær. Efter at samme Artikler vare oplæste, blev Menigheden bespurgt, om de vilde, at enten disse Bisper eller andre udi deres Sted udi lige Magt skulde nogen Tid igjen tilskikkes. Da raabte Almuen, den ene i den andens Mund, at de vilde blive hos det hellige Evangelium og ikke have saadanne Bisper mere, og at Stiftens Gods skulde lægges under Kronen, Kronen til Bestyrkelse og dennem til Lise, at man ikke saa ofte skulde skatte den fattige Almue“ [1]).

Det er den „Bog“, som Christian III lod oplæse mod Bisperne, der her udgives, forsaavidt den nu er i Behold. Originalen er nemlig forlængst tabt, og en ganske fuldstændig Text existerer neppe mere. Anklageskriftet er dog et Aktstykke af saa stor historisk Vigtighed, at det ikke vil findes overflødigt at faa det udgivet, nu da Lejlighed tilbyder sig til at bringe det for Lyset i en meget fuldstændigere Skikkelse, end man i lange Tider har kjendt det. Vi finde Spor til, at det 16de Aarhundredes danske Historieskrivere have kjendt og benyttet det. Herom foreligger navnlig Vidnesbyrd i et endnu bevaret Udtog, som Anders Sørensen Vedel har gjort deraf. Det findes i det kgl. Bibliothek, Gl. kgl. Saml. 2558. 4,

---

[1]) Hvitfeldt, Danmarks Riges Krønike. II, 1489—90.

Digitized by Google

og er aftrykt i Nye Danske Magazin III, 23—28 men ukorrekt[1]). Gram mener, at dette Udtog er skrevet med den ældre Hans Svanings Haand, men Kjendere af Vedels Haandskrift ville ikke være i Tvivl, om at han er Epitomatoren. At baade Hvitfeldt og Krag have benyttet Klageskriftet stærkt i deres Historier, er kjendeligt nok, om de end ikke udtrykkelig beraabe sig derpaa, da de jo overhovedet ikke pleje at angive deres Kilder. Hvitfeldts Efterretning, om at Mogens Gøye brød med Rigsraadet 1533 i Anledning af Kongevalget, beror saaledes vistnok paa en mindre rigtig Forstaaelse af Klageskriftets Ord. Alt hvad denne Forfatter har om Joachim Rønnovs Konfirmation, med Undtagelse af de meddelte Breve, har han ligeledes øst af denne Kilde[2]).

I lang Tid har man dog nu ikke kjendt mere af Klageskriftet end de temmelig store Brudstykker af samme, der efter Grams Afskrift findes udgivne i 3die Bind af Nye Danske Magazin[3]). Det var derfor en behagelig Overraskelse at erfare, at der i det svenske Rigsarkiv, i en gammel Kopibog, fandtes en omtrent samtidig Afskrift af den største Del af „Bogen" under Overskrift: „Om

---

[1]) I mit Skrift, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge efter Reformationen, S. 94, har jeg meddelt en Del Rettelser til Aftrykket i N. D. Mag. III.

[2]) Jeg maa takke Adjunkt A. Heise for først at have henledet min Opmærksomhed paa Hvitfeldts og Krags Benyttelse af Klageskriftet.

[3]) Det Grundskrift, som Gram har afskrevet, synes nu tabt. Hans Afskrift, hvori han dog ikke har fulgt Grundskriftets Retskrivning, findes derimod endnu i Gehejmearkivet. Men den har ikke mere synderlig Betydning som Textkilde, efterat den er bleven aftrykt i N. D. Mag. III. Grams Bemærkninger om »Bogen«, der i sin Tid fandtes i den store Samling af Breve fra adelige Personer i det 16de Aarhundrede, især Esge Bildes Breve, som gjemtes i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, og hvoraf ialfald de fleste endnu findes i Gehejmearkivet og i Brevsamlingen til Adelens Historie i det store kongelige Bibliothek, fortjene at efterlæses i N. D. Magazin III, 22—3. 28—30.

Digitized by Google

Bespernis Handell etc. j Danmark och hwarfore the haffue kommit ifrå theris stifft och andre åger“. Det var Bibliothekar Styffe, der gjorde denne Opdagelse, og ved denne Videnskabsmands Godhed er der erhvervet en nøjagtig Afskrift af det i Stokholm værende Exemplar, hvis Grundskrift udentvivl af Christian III er sendt til Gustav Vasa for overfor denne at retfærdiggjøre den danske Konges Fremgangsmaade, da det er bekjendt, at Kong Gustav gjentagne Gange bestræbte sig for at skaffe Joachim Rønnov løs af hans Fængsel, men uden at hans Hensigt opnaaedes[1]). Kong Christian nærede nemlig en uforsonlig Forbitrelse mod denne Prælat, noget hvorom Klageskriftet selv ogsaa bærer noksom Vidnesbyrd, da der imod Rønnov opregnes omtrent ligesaa mange eller flere Klageposter end over alle de andre Bisper tilsammen, navnlig hvis man undtager Biskop Styge Krumpen i Børglum, der ogsaa synes at have været Gjenstand for Kongens særlige Vrede, maaske netop paa Grund af den nøje Forbindelse, han havde staaet i med Joachim Rønnov.

Fastholdes Formodningen, om at Kong Christian selv har sendt Kong Gustav Klageskriftet, finde vi maaske deri Forklaringen af den ellers besønderlige Omstændighed, at det i Stokholm bevarede Exemplar af dette Skrift, uden at bære Præg af at være mutileret, mangler baade Begyndelsen og Slutningen. Begyndelsen, som man kjender af Udgaven i Nye Danske Magazin III, er nemlig en mere almindelig Indledning, hvori Kong Christian henvender sig til alle Rigets Stænder, forklarer hele Situationen efter Frederik I's Død, kritiserer Rigsraadets Adfærd under Mellemregjeringen og søger at begrunde og forsvare sin Fremgangsmaade i Almindelighed. Slutningen, af hvilken vi kun have et kort Udtog af Vedel, synes dels at have indeholdt en Art Recapitulation, til Godt-

---

[1]) Se Knudsen, Joachim Rønnov, S. 176–8. Rørdam, Historieskrivningen i Danmark etc. S. 145.

Digitized by Google

gjørelse af at Herrebisperne vare unyttige, dels en Redegjørelse for, hvorledes Kirkesagerne for Fremtiden agtedes ordnede, i væsentlig Overensstemmelse med hvad der, samme Dag Klageskriftet oplæstes, fastsloges som Lov i den kjøbenhavnske Reces. Da „Bogen“ nu uden Indledningen og Slutningen var udførlig nok endda, har man ventelig fundet det ufornødent at give Kong Gustav Afskrift af hine Stykker, men indskrænket sig til selve Klageposterne.

Paa Grund af de her omtalte Forhold har det ikke været muligt at tilvejebringe en ganske ensartet Text. Indledningen til Klageskriftet har nemlig maattet udgives efter Grams Afskrift med dens temmelig moderne Retskrivning. Hovedstykket er gjengivet efter den stokholmske omtrent samtidige, men ikke altid korrekte Afskrift; og af Slutningen har kun Vedels korte Udtog kunnet tilvejebringes. En Sammenligning mellem de i N. D. Mag. udgivne Brudstykker og den stokholmske Afskrift viser imidlertid ikke ganske faa Uoverensstemmelser, om end for det meste kun i Smaating. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt at meddele alle Varianter, og det behøves formentlig heller ikke, da Aftrykket af Grams Afskrift i N. D. Mag. er almen tilgjængeligt. Her har jeg derfor indskrænket mig til under Texten at angive de fra den stokholmske Afskrift afvigende Læsemaader i N. D. Mag., der kunde synes at indeholde Berigtigelser og Forbedringer, eller som forøvrigt vare særlig værd at mærke. Enkelte af Afvigelserne ere hel paafaldende og afgive slaaende Beviser for, hvor nødvendigt det er at anvende stræng Kritik ved Benyttelsen af gamle Afskrifter eller Aftryk af historiske Dokumenter.

Digitized by Google

Disse efterskrefne Artikler ville Vi Christian udvaldt Konning til Danmark og Norge etc. hafve gifvet Eder, menige Ridderskab, Kiøbstæder, Borgere og Bønder her udi Danmarkes Rige, for derom at raadslaae, begierendes gandske naadeligen, at I ville samme Ærinde og Sager vel betænke og udslage, som I ville ansvare for Gud, og være bekiændt for alle ærlige Mennesker, og at I derpaa ville med det allerførste lade Os faae at vide Eders Svar.

Først betakke Vi Eder gandske naadeligen, at I efter Vor Skrifvelse ere hørsommeligen komne hid tilstæde til denne almindelige beramde Herredag; hvilket Vi med ald Gunst og Naade mod Eder alle og hver særdeles udi ald god Villie bekiende.

Og efterdi at dette gamle lovlige Rige, hvilket nu udi en stakket Tid, formedelst et ondt og argt Regimente er saa slemmeligen fra hvert andet adsplidt, forvirret, sønderrevet og adskilt, dertilmed er kommet udi saadant Mørk og Foragtelse, at det ikke meere er kaldet at være et Rige, uden aleniste at være en Skygge og et Skin, ja og vel maae kaldes en Røfvere-Kule; og Vi derfore ere tilnegde at ville giøre en bedre

Digitized by Google

Ordinants og Reformation'; hvilket Vi ikke vel giøre kunde, med mindre end Vi tilkiændegifve Aarsagen, hvorfor saadant blifver giort; og om Vi da udi saadan Aarsage paarører nogen, det være sig enten Geistlig eller Verdslig, Edel eller U-Edel, da ville Vi hermed hafve protesteret, at Vi saadant ikke giøre af Had, Nid og Afvind, at ville forurette eller besvige nogen, meden for at hver maae see og mærke, at Vi hafve skiællig Aarsage til denne Vor Fortækt.

Og at Vi nu hafve paasatt denne Rigsdag anderledes end Sædvane og brugeligt hafver været af gammel Tiid, udi det at Vi hafve ladet forskrifve hid saavel Borgere og Bønder som Adelen, og dog tilforne ikke hafver været Sædvane at forskrifve til Herredage uden Ridderskabet og Adelen, hafver denne Aarsage, det Eder alle og hver særdeles vel vitterligt er, uden Tvifl, hvorledes at udi dette gamle Kongerige nu udi halftredie Aar indtil denne Tiid hafver været stor Oprør, formedelst hvilket Ridderskabet, og saa Borgere, Bønder og menige Rigens Indbyggere mærkeligen og høyligen ere vordne besvigede, og mange af dennem ere komne om Lif og Lefned: dertilmed, som ynkeligt er at sige og skrifve, hvad af saadant Oprør er kommen med Roff, Brand, Christne Menniskers Blods Udgydelse, Guds store Laster og Fortørnelse, og dertil Qvinders og Jomfruers Bekrænkelse og andet mere, deraf kommet og opstandet er. Og derofver da ere fremmede Herskabe, hvilke til samme Kongerige og Lande ingen Ret hafve havt, ja og aldeles ingen Ret, og i det ringeste at tale derpaa, eller derom at fodere eller mane, imod Gud og ald Skiæl, formedelst saadant Oprør, indførte udi dette Kongerige og der indsatte; og er saavidt

kommen deraf, at Kæyseren, Konninger, Korfyrster og Fyrster, og hver Mand udi fremmede Nationer ofver ald Verden, nu vide hvad dette Rige formaaer eller ikke formaaer, og hvis her udi Riget hafver været hemmeligt og hver uvidendes var, dennem nu alle kund og aabenbare vordet; saa at befrygtendes er, at saadanne fremmede Herskabe ikke endnu skulle ville aflade, men emere og mere hafve et Anseende paa dette Rige, det samme paa det nye og fremdeles at føre i saadanne Oprør, Skade og evige Forderfve, og det aldeles undertrykke, uden saa er at udi denne Tiid blifver derudi seet og det samme forekommet med oprigtelige Christelige Ordinantie og Reformation og god Politie med betimelige got Raad.

Og paa det sidste, om saadan Oprør skulde stilles og Riget motte komme til sig self igien til Fred og Eenighed, at hver kunde kiænde sig self, dermed Kiærlighed, Hørsomme og Venskab imellem Konningen, Adelen, Stæderne, Borgere og Bønder motte blifve plantet, hafve Vi beladt Os med et statteligt Krigsfolk, og det samme indtil denne Dag med stor Svarhed underholdet, saa at Vi ikke aleniste gandske og aldelis hafve udgifvet alle Penninge, Sølf og Klenodier og andet, som Vor Herr Fader høyloflig Ihukommelse Konning Friderich lod Os og Vore umyndige Brødre efter sig; meden ogsaa hafve udsætt og forpantet alle Huse og Slotte udi Vore Fyrstendomme Slesvig og Holsten, og end ofver det taget Pendinge paa Rente udi Omslagene inden og udenlands, udi Fyrstendommene, Brunsvig, Lyneborg og udi Stigt van Bremen, og mange andenstæds der Vi vidste Pendinge at bekomme. Saa Vi ere endnu udi en stor Giæld, som Vi paa denne

Digitized by Google

Dag endnu ere skyldige Rytterne, og endnu skulle betale dennem dermed; og alle de store Beskattninger, som menige Rigens Indbyggere og Bønder hafve været paalagde, deslige aldrig udi noget Kongerige tilforn er skeet, hvilket alt er klart for Dagen, og hafver hver Krigsforstandig, som vort Krigsfolkes Mangfoldighed seet hafver, lætteligen at ofverveye og besinde, hvad Bekostning derpaa ganget er.

Nu kand vel skee, at I alle, eller nogen af Eder, maae tænke, eller det og kand være Eder saa af dennem, som Os ikke vel unde, være sig Geistlige eller Verdslige, inden- eller udenriges, foregifvet, at Vi saadanne Beskattninger skulde hafve modvilligen taget af Eder, og ville udsue Eders Sveed og Blod, udi den Meninge, at Vi dem vilde forsende ind udi Vor Fyrstendomme, og giøre Os rige og Eder fattige dermed, og at nogle vore Åfgunstige, formedelst saadanne ugrundede løse Foregifvelse, som Os vel vitterligt er, og Vi hafve des visse Kundskab om at een Vor Underdan og Indbygger udi Riget, af hvilken Vi det ikke hafve forskyldt, og vel hafde været billigt, at hand anderledes skulde hafve betænkt hans Skyld og Pligt imod Os, hafver sig ladet høre og tillagt Os, at Vi skulde være til Sinds og der tilnegde, at ville giøre dette Rige til et Arfve-Rige, des Vi dog ikke ere til Sinds eller tilnegde, uden hvis af Eders Gunst og Villie maae blifve tilladet; dertilmed, at Vi vilde besætte Riget med fremmede Folk, og fortelge og udslukke de Danskes Nafn; udi hvilket alt Os skeer Uskiæl og Uræt, og aldrig skal udi saadant vorde befundet, uden aleniste saa mange, som Vi ikke kunde ombære til Vor Konningslige Regieringe, at beskytte Lande og Rige med; og

Digitized by Google

dersom Vi kunde fange saa mange af Dansk Blod her inden Riget, som Vi kunde bestille Vor Handel og Ærinde med inden og udenlands, hos fremmede og indlændske Folk, da ville Vi, som Skiæl følger, unde og give dennem Fortogget og drage dennem for alle andre. Alligevel understaaer mand sig saadant at foregifve og undervise Eder, og dermed at ville opvække Eder til Uhørsomme. Saa hafve Vi nu for den Skyld ladet gifve Eder dette tilkiænde, at Vi af stor anliggendes Nød og for saadanne grundelige Aarsagers Skyld, som nu fortalde ere, da ere Vi førte derudi; thi at Vi og Vore umyndige Brødre til saadant opvækt Oprør aldrig vore Dage hafve gifvet den ringeste Aarsage.

Vi hafde ogsaa vel efter Leylighed ladet Os nøyes med en ringe Stat, dersom det Os hafde mott' vederfares, og haft et Medlidende ofver denne store Jammer, Ælende, Fortrykkelse, Sorg, opvækt Oprør og andre uchristelige Handlinge, som sig hafve begyndt[1]) udi Vort oldefæderlige og faderlige Rige, og Vi saae for Øyne, at Vi det samme Vort olderlige og faderlige Rige ikke vilde ladet komme fran Vore og Vore Brødres Hænder, foruden det Vi hafde ikke begieret for Os nogen større Høyhed, som hver Mand og Rigens Raad vel er vitterligt.

Og efterdi Vi nu ere korede og udvaldte til Riget, og det nu som Vort oldefæderlig og faderlige Rige er faldet Os til, og Vi hafve det indtaget, da hafve Vi betænkt og taget Os fore, med alles Eders Raad, Villie og Vidskab at ville derudinden giøre og oprette en Christelige Ordinantie og Reformation, dermed først

---

[1]) Her bør sikkert læses: begivet.

Digitized by Google

Guds Ord og Ære og en ret bestandelig Christelig Troe maae oprettet, plantet og begyndet vorde.

Dernæst at ingen udi Riget, Geistlig eller Verdslig, eller hvad Stat og Værdighed den udi være kand, skal af Os eller Vore Efterkommere besværes af Skiæl og Ret, og ikke heller skal bruges nogen Tyrannie ofver dennem, men at hver maae blifve holden ved samme oprettede Ordinantie og Konning Valdemars Lovg, gode gamle Sæder og Sædvane og Lands-Lovgen, saa at Vi og Vore Efterkommere kunde blifve underholdene ved Vor Kongelige Stat, Værdighed og Ære: og dette Kongerige og des Indbyggere mue blifve holdne og regierte i Fred og Rolighed, Kiærlighed og god Enighed; og mue ogsaa blifve beskyttede og beskiærmede for ald udlændiske Magt, Krig og Overfald; og saa om Rigens Indbyggere befinde dennem at være af Os, Vor Regieringe og Regimente eller af gammel Sædvane ofver Skiællighed besvarede, at det maae remederes og formindsket vorde, eftersom Skiæl følger.

Sammeledes og at den Geistlige Stat blifver satt og stillet udi en Christelig Ordinantie, Lefnet og Værelse, til Guds Æres og Lofs Oprettelse og Formerelse.

At Ridderskabet og Adelen blifver holden ved Værd, Ære og Magt, og ved lovlige Friheder og ved alt got.

At Kiøbstæderne og menige Borgere blifve holdene udi Flor, ved Magt, Næringe, Bieringe og Kiøbmandskab, og derudinden forfordres og handthæves.

Sammeledes skulle og Bønder og menige Almue holdes ved deres Næringe, ihvad det helst er eller være kand, og holdes ved Lovg, Skiæl og Rett, og derudinden forfordres og handthæves.

Digitized by Google

Og enddog at Os vel burde, og Os efter Vores Konninglige Embede vel tilhørde at grandske og forfare, hvem der hafver gifvet Aarsage til saadant Oprør, Krig, Orloff, Blodstyrtninge, Brand, Forstyrringe, Slottes, Stæders og Byers Forwüstinge, som hver Mand, fremmede og andre, er aabenbarligt at see, og de samme efter Sædvane deres Giærninger at stille for Rette, saa befinde Vi dog, saavidt Os selfve alene angaaer, tvende Artikler, deraf saadanne Oprør ere komne og herflødne.

Den første, at efter Konning Frederik var død og afgangen, da hafve Rigens Raad, eftersom det for Gud paa alt ret Skiæls Vegne og eftersom deres Embede eskede, desligeste efter deres Eed og Pligt, som de Riget med pligtige vare, og besynderligen efter deres Breves og Segels Liudelse, som de derom hafve gifvet Os og Vore umyndige Brødre, ikke koret Konning, og Vi dog for den Skyld formedelst Vort Raad Her Wulff Pogwisch Ridder og Melchior Rantzau Marschalk tilforne havde dem beskikket, og troligen og flitteligen ladet dennem formane, at de vilde gribe til saadant, og dog ikke med det ringeste Ord ladet gifve dennem tilkiænde om Vor Persone hos samme Rigens Raad, men aleniste hafve ladet bede dennem, at de vilde skikke og ordne Riget et Hofvet og Konning, dermed Os som deres Naboe theraf ikke motte opvoxe nogen Uheld, Skade og Forderff, dersom de dermed fordroge og ikke korede. Men om Rigens Raad for nogen mærkelige og skiællig Aarsages Skyld vilde saadant Konningens Kor og Udvællelse forlænge og opsætte, at de da et bestandigt og ordentligt Regimente, med Kiøbstædernes og Rigens Indbyggeres Villie og Vidskab,

Velfærdt og Tilladelse, vilde saalænge opreyse og holde lade. Hvilket alt ikke er skeet; men samme Tiid udi det Stæd er af meste Parten af Rigens Raad, og besynderligên af Bisperne, derhen handlet, og med alvorlig Fliid vordet forarbeidet, udi hvilke Maade hver for sig kunde føre stor fyrstelig Stat og Pral, den menige Adel, Borger og Bønder udi Riget til ævige Skade, Nachdeel og Forderf, og at de saadant des statliger og den Sag uformærkt kunde fulddrifve, da hafve de, efter Konning Friderichs Afgang besynderlig, Rigens Raad imod gamle lovlige Sædvane med mange Personer udspredt og formeret, udi saa Maade, at hver Biskop hafver haft udi Raadet tu eller tre Brødre, eller jo i det mindste hans næste Blodsforvandte, eller Fader-Sønner, eller een Broder den anden; hvilket dog en Part af dennem førre eller gandske intet vare der nyttige eller skikkelige til at hafve, dog saa indtrængt og indskudt dennem udi Rigens Raad (Vi ville dog hermed ingen hafve talt for nær), paa det at Bisperne og deres Anhængere motte hafve desflere Stemmer og Anhang inden-Raads. Thi hafve de og samme Tiid i Kiøpenhaffn deelet, byttet og pantet meeste Deelen af alt Riget, alle Kronens Slotte og Lehne imellem dennem, at beholde deres Lifs Tiid, een Part paa nogle Aar, een Part paa deres Børn forbrefvet og forskrefvet. Hvilket alt er skeet menige Adel og Ridderskab til Skade, paa det at de og deres Børn herefter ikke skulde komme til nogen Forleninger, og hafve udi saamaade[1]) forlenet de Personer, som Riget kunde giøre Tieneste. Hafve og saa groveligen og uskikkeligen omgaaet med samme Handel, at den menige Mand hafver

[1]) Her synes at mangle: ikke.

Digitized by Google

formærkt og forstandet det, og er blefven rygtet ofver ald Kiøpenhaffn Stad, at mand ikke kunde faae saa meget Vox fall for Pendinge, som Rigens Raad haffde Behoff til deres Forseglinger. Deraf da nogle af Rigens Raad ere blefven uvillige, ved Nafn Hr. Mogens Gyøe Ridder og Erik Banner, udi det at de hafve seet og forfaret, at deres Raad og gode Meninger ikke motte høres eller noget giælde, at de derom hafde seet, at Riget hafde faaet et Hovet, men ere af Bisperne og deres Partie undertrykte, hafve de ikke kundet lide eller fordrage længer saadan Uskikkelighed, og hafve gifvet sig fra dennem, og ere bortredene af Staden, og aabenbare sagt, at de vare komne did at udvælge Riget en Konning, da befunde de ikke andet, end at mand byttede og partede Riget, og udrettede deres Præste-Sager. Mand hafver og ikke været tilfreds aleniste med Kronens Slotte og Lehne, men mand hafver og ordineret og sætt, og under dennem besluttet, at intet Biskopdømme, Provestiidømme, Degendømme, eller andre Prælature og Dignitet skulde blifve forleent nogen Borgers eller Bonde-Søn, om hand end var den lærdeste og skikkeligste og den forfarenste, der Konningen hafde i sit Rige til Raad og Giærning, og hannem derudinden tiene kunde, men saadanne Prælature skulde de alene af Adelen beholde, og end om de der plat intet vare til skikkelige, og Borgeres og Bønders Børn, som og de lærdeste og skikkeligste vare, skulde lade dennem nøyes med Lands-Kirker, Cannikedømme, Vicarier og andre simpele Kirkens Lehne; enddog at Vi herhos vel mue bekiænde, at naar Adelens Børn ere skikkelige og forfarne, at de da for andre til saadanne Prælature, Dignitæter og

Digitized by Google

andre Rigens Benaadinger forfordres skulle: der skal dog derhos Borgeres og Bønders Sønner, som lærde og skikkelige ere, efter saadanne deres Vilkor ikke vorde forglemte, og ikke med saadan svar Ordning være fortrykte og besværede. Og skulde Rigens Raad udi disse Maade anderledes hafve besindet sig, anseendes at saadant udi Riget aldrig hafver været brugt eller sædvanligt, dertilmed er imod deres egen Geistlige besvorne Rett, som de self hafve lovet og svoret Paven paa, som hver Mand vel veed, og udi intet andet Rige eller Land befindes. Thi at om end udi Tydske eller Valske Lande, eller andre Riger, ere høye Stifter og Lehne, som ere stiftede paa Adelen, da blifver der dog udi hvert fem eller sex Personer forsætte, som ikke ere af Adel, paa det at Landene kunde hafve lærde og skikkelige Folk; hvilket her aleniste er blefvet forglemt. Men Bisperne og deres Anhængere alene hafve søgt deres Nytte og Profit, og hafve saa opsætt Konningens Kor og Udvællelse til deres beqvæmmelig Tiid, at de kunde hafve en Konning efter deres Behag. Den vilde de saa med Brefve, Forskrifninge og Beseglinge forbundet og forknytt hafvet, at hand hans Kongelige Embede og Frihed, med at administrere hver Log og Ret og bruge Rettes Tvang, ikke skulde hafve været des mægtig; men meget mere hvor at de kunde fortrykke Adelen, Borgere og Bønder: og hafve saa intet betragtet, som de dog at giøre pligtige vare, og hafve derfore været Riget lofvene og svorne, hvorledes den menige Nytte, Gafn, Velfærdt, og Christelig Fred og Forbedring udi Riget motte blifve underholdene og forbedrede: hvilket alt er afvendt og aftrængt af Bisperne.

Digitized by Google

Den anden Artikel; at menige Rigens Indbyggere, Borgere og Bønder, den Tid de formærkte, at Rigens Raad ingen Konning eller Hofved ofver sig og dennem alle udvælge vilde, dertilmed at der intet bestandigt varigt Regimente blef giort og forordnet udi Riget, saa hafde dog de menige Rigens Indbyggere og Underdanige ikke burdet, som en Hob galne ubesindige Hunde, udi Uhørsomme at ofverfalde Rigens Raad og forstyrre Huse og Slotte, og komme saadan en erbarmelig Krig og Oprør afstæd. Og er og ingen Magt gifven dennem af Gud, men meget mere er dennem budden, at de udi Kiærlighed og Frygt skulde være Øfrigheden hørige og lydige fore, som de og med ald Skiæl skulde hafve giort. Og om dennem var udi nogen Maade vederfaret nogen Besværinge, Tyrannie eller Fortrykkelse af Rigens Raad, da skulde de jo tilforne gifvet det deres Naboe og afdøde Konningens Søn altsammen tilkiænde, og beklaget dennem for hannem, eller og med gode formanet hafve Rigens Raad, at de paa nogle Maaneds Tiid hafde koret og udvaldt et Hoved og Konning udi Riget; eller udi det allerringeste udi midlertid hafve stillet og skikket et godt Regimente udi Riget; eller og at de hafde aflagt og afstillet den menige Mands Skade og Fortrykkelse, som dennem udi saa maade var paalagt. Og for den Skyld da kand deres gruelige Tyrannie og Foretægt ikke forundskyldiges; men maae tilskrifves baade Rigens Raad og den menige Mand, Borgere og Bønder, som oprøriske været hafver, at være en Aarsage til dette Oprør. Og kunde Vi dog intet andet deraf formærke i rette Grunden, end at der er og hafver været en Straf og Plage af Gud, som hand ofver dette Rige og disse Fyrstendømme for vore

Digitized by Google

Synders Skyld hafver ladet komme og ganget. Derfore Vi ville hafve Eder fordret, manet og bedet, at I ville dagligen formane og bede Gud vor Herre, at hand vil afvende sin guddommelige Vrede fra os alle, og framdeles bevare og beskiærme os fra saadant Oprør, Krig og Blodstyrtning. Og enddog at Os efter Vort Konninglige Embede, paa Guds Vegne og med ald Rette, burde herimod at fremfare med Straf, hvilket da vilde anrøre Lif, Ære, Gods og Blod nu paa det nye igien, dersom saa skee skulde, saa ofverveye Vi dog, at desværre udi dette Oprør altformeget Christeligt Blod erbarmeligen udøst og udstørtet er, og omkommet; deraf da hos hver Mand paa alle Sider jo mere og mere Oprør, Nid og Had vilde opvoxe.

Dertil hafve Vi oprettet og fra Os udgifvet nogle Fordrags-Brefve, lindendes og indeholdendes, at saadant alt paa alle Sider skal være tilgifvet og forladt: hvilke Brefve Vi og ville hafve uforkrænkede.

Og ville Vi saa for Guds Skyld og god naadige Tilnegende tilgifve begge Dele saadanne Mishandling, og lade falde den Straf, som derfor hørde, og naadeligen forlade hver sin Skyld udi de Maade, hvilke som og hafve været med udi dette Oprør, og ere dermed befundene. Og de Vi hafve det tilgifvet og forladt, de skulde herefter derfore ikke lide nogen Tiltale, saaframt at de dennem herefter skikke og holde tilbørligen mod Os og hver Mand, og at det samme, som Os eller Vore Befalningsmænd er udi denne Rumors og Oprørs Stilling lofvet, forholdet og betinget, maae Os igien holdes og vederfares udi alle Maade.

Og Eder, som hafve været skyldige udi saadant Oprør, og ere I ædle eller uædle, dennem ville Vi

Digitized by Google

tage af Unaade og Ufred, og igien sætte dennem udi Naade og Fred, og dennem som Vore Børn og Sønner lige med de andre, som sig ærlige og vel hos os holdet hafve, udi Vort naadige Regieringe og Regimente underholde, beskytte, beskiærme, fordre og handthæve, og være og blifve deres naadige Herre og Konning, med saadant Tilforsigt, at de igien blifve Os villige og hørsomme, og holde Eder underdanelige imod Os, med Lif og Gods, som fromme, troe, ærlige Undersaatte bør at giøre og opsætte hos deres Herre og Konge; og Eder alle og hver særdeles ikke at lade sig bevæge eller opføre imod Os, eller lade Eder ofvertale og vrangeligen undervise, at Vi ville saadan Ordinantie og Reformation foretage, at giøre Os riig og vældig deraf, og at fordelge og udslukke Adelen med; og at Vi for den Skyld skulde fængsligen holde Bisperne udi Riget, paa det Vi desbedre motte beskaffe saadan Vor Villie og Fortægt: hvilket alt udi Sandhed sig aldrig befinde skal. Men Vi sige ved Vor Kongelige Værde og Troe, at Vi ikke af Had, Nid og Fiendskab, ikke heller fore Vi ville fortelge og udslukke Adelen, hafve ladet fængsligen annammet Bisperne, uden for deres Brøst og Brødes Skyld, som de ere skyldige imod Os og Riget, hafve Vi annammet dennem udi Bestrikkinge. Thi at dersom de udi saadan Maade hafve blefvet, som tilforne, ved deres Værde og Magt, da var det umueligt, at Riget kunde nogentiid komme udi en bestandelig Ordninge, Fred og Rolighed: hvilket alt Gud kiende Vor Mening og Villie er, paa det Vi dog engang motte redde dette Rige af saadan Blodstyrtning, Mord, Rof og Brand.

Digitized by Google

Paa[1]) thett att alle mue szee och forfare, att vij haffue altt ene ladet anholde oc vtj bestrickinge taget Bisperne for theres mishandling, paa thett att vij kunde komme Riiget vtj en bedre oc bestandiger freedt oc ordninge, thaa ville vij heer effter vtj artickels viissze giffue tillkiende theres vschiicklighedt oc onde handell, huilcke[2]) vij och mett breffue oc segell och mett leffuendis folch ville giøre beuiisseligt.

Førsth, huor vschiickeligenn Bisperne effter Koningh Fredericks dødt ere vmgangne mett koor oc vduelelse, och huorledis thee som thee øuerste houide och Regenthere haffue draget till thennom theres brødre oc andre theres venner oc Riigens radt, och samme koor oc vduelelse vpsatt thiill theres fordell, oc ingen koning korit oc vduoldt: menn haffue forbundet thennom mett huer andre, att thee ingenn Koning then tiidt keese eller kore vilde, menn viilde selffue regere offuer Riiget, oc thett effter theres leylighedt holde till thennom selffue, och vilde ther fore all indlendske oc vdlendske voldt oc macth affwerie. Saadant viide vij altt mett theres breffue oc segell att beuiisse, endog wij oc saa vell viide, att nogle aff Riigens Radt icke haffue beuilget heer vdinndenn, meenn all ene Bisperne mett theres tilhengere haffue verit thee høgiste, som haffue dreffuit thette spill, ther aff thette oprør meesth er kommet aff[3]).

[1]) Her begynder den stokholmske Afskrift, som er lagt til Grund for Udgaven af den øvrige Del af Klageskriftet, saalangt den rækker. I Nye D. Mag. III, 11 sluttes dette Stykke til det foregaaende, idet der begyndes: Og paa det at (osv.).

[2]) N. D. Mag. har: hvilket.

[3]) Dette »aff« mangler i N. D. Mag.

Digitized by Google

Jtem, Besperne ere oc saa hartt oc fasth standne och forherdede paa thenne artickell, att thee ingenn koning haffue viilde, før end theres leylighedt till sagde, till saa lenge att altt Schone, Sellandt, Fyenn och Smoolandene ere vordne tapte formiddels vdlendske macth oc then menige mandz vprør. Och saa lenge haffue thee bidt, till att ildenn och saa begynte att brende vtj Jutlandt: [till saa lenge att thee aff thet menige Ridderskab och Adelen vtj Jutlandt[1])] och nogle aff Fyenn ere mett voldt nødde oc trengde ther heenn, att thee motte keyse oc vduellie enn Koning. Och ther som thee thett icke haffde giortt, thaa haffde thee andre mett sampt menighedenn slaget ther vtj eblant mett knøtte neffuer. Och besønderligenn huor hartt att bespenn aff Vendsyssell then samme tiidt haffuer standet ther emodt, och ingenn Koning vilde haffue, som Riiget schulde regere, ville wij berobe oss paa thett menige Ridderskab oc Adell, som samme tiidt ther hoess vare. Hwadt mandt ther mett haffuer hafft vtj sinde, kandt huer letteligenn betencke.

Jtem, Hworledis thee haffue forschreffuit oc vddelt Kronens lenn och forlenigz gotz vnder thennom oc theres brødre oc venner, och icke haffue anseeth personens schiickelighedt och vschickelighedt, och ther meth haffue tilbage seeth gandsk oc menige Ridderskab oc adell[2]) oc forglemt thennom, liige som thee aldrj haffde verit fødde: thette er altt tillfornn berørt, oc thee breffue oc

[1]) De indklamrede Ord findes ikke i den stokholmske Afskrift, men da de aabenbart savnes, ere de supplerede fra Nye Danske Magazin.

[2]) N. D. Mag. har: og dermed hafve tilbagesat gandske og aldeles det gandske Ridderskab og Adel.

Digitized by Google

segell vduiiste[1]), som thee ther om haffuer vdgiffuet, then stundt Riiget var vdenn Houidt oc Koning.

Jtem, Huadt handling thee haffue hafft, for att thee motthe beholle theres Støffte: oc Kronens Slotte oc lenn villde thee schiicke vtj Riigens radz hender. Och paa thett att Koningenn icke schulde robe eller skriige, haffue thee viildt seth ij p^{ne}[2]) tolnn paa huer lest gotz, som aff Riiget føres schulde. Och then tiidt then menige mandt vtj Stederne haffue fanget thette att viide, och nogle Kiøbmendt haffue formerct thett, haffue thee taget ther en Orsage aff, liige som mandt vilde liegge Stederne oc borgerne en vdreegelig byrde vpaa och besuaring, och ther offuer vpuecth saadann eth vprør. Saadant viide vij att beuiisse mett nogle borgere, mett huilcke ther om er handlet.

Jtem, Hworledis att Bisperne haffue ladet handlet hoess Paffuenn, hoess Koningenn, hoess Capittell etc., att theres venner och blodz forvante altt ene schulde nyde oc beholle Styfftene effter theres dødt: thett samme er klarligenn for dagenn.

Jtem, Hworledis att Erchebisp dømit vtj Lundt er veltrit aff then ene handt vtj then andenn, saa att ther er icke mere[3]) paa thenne tiidt leffuendes endt iiij eller v Lunde Erchebisper, som huer mandt vell vittherligt er[4]). Om thett er schickeligen handlet eller

---

[1]) N D. Mag. har: udvise.

[2]) Her bør aabenbart læses fl^{ne} (florene) eller g^{ne} (gyldene), jvfr. nedenfor S. 175. N. D. Mag. III, 12 har: tu Gyldens. Vedels Udtog har ii fl. (ikke 11 fl. som der fejlagtig staar N. D. Mag. III, 23).

[3]) N. D. Mag. har: mindre.

[4]) Nemlig Jørgen Skodborg, Johan Wes, Aage Sparre, Torben Bilde og endelig Cardinalen de Cesis.

Digitized by Google

oc icke, ville wij giffue huer mandt att besinde. Och maa vij for then schyldt end nw dauligen formode oss, att Riiget aff keyser oc koninger motte liide nogenn schade. Och ere vij ther fore beschickede oc attvaret aff kiørførster oc førster, att vij schulde lade then komme till Erchebiscopdøme oc Lunde Stiicth, som ther haffuer reth till, szaa frampt att vij icke viilde stande euentyr ther fore.

Jtem, Hworledis nogle Besper for mangfoldige vellgierninger, szom vor herre fader (høfflofflige ihwkomelsse) thennom giortt oc beuiist haffuer, och besønderlig att handt frelste thennom aff Koning Crestherns Tiiranij, haffue hannom ther fore berimet: thett beuiisse thee rim vell, som stander screffne vtj thett grønne Kammer paa Kiøbinhaffns Slott.

Jtem, Hwor besuarlige Besperne haffue verit Ridderskabbet, Addellenn oc Closterne vtj Riiget, ther som thee haffue hafft ligendes nogle garde eller gotz, som thennom bequemmeligen oc beleyligenn haffuer verit, paa thett att thee kunde faa samme garde och gotz aff theres hender till thennom och theres styfft: och huor thee oc fast vdsuede gandske addelen, och mett hinderlist kommit theres arffue gotz oc eye vnder thennom: stille vij till Ridderskabet och Addelenn selffuer ther om att bere vittnisbyrdt: Endog att thee saa driistig oc saa kiøne[1]), att foregiffue addelenn oc giøre thennom viiss, som thee end nw giøre, att saadant skier Addelenn altt till ere oc nøtte oc theres Stadz vpholdelse, saa dog anderledis twert emodt findis och er klarligenn fore dagenn: Thij att theres rigdom, gotz oc penninge

[1]) Her synes at mangle: ere. N D. Mag. III, 13 har: Enddog ere de saa dristige og saa kiønne.

Digitized by Google

oc andet bliffuer fast dauligenn formiddels theres prenge och fast aff vschickelige oc verlige folch forterit, och gandske faa erlige folch oc Addell[1]), och om then[2]) er end en aff theres neste frender, ther kandt bliffue noget forbedret ther aff: saadant er oc klarlig fore dagenn.

Jtem, Huer mandt vtj Riiget, besønderlig Addelenn oc Ridderskabbet, som haffue gotz eblant theres gotz, er viidendis, huor vliidelig tiiranij oc vfordragelige handell thee bruge emodt Addelenn, Borgere och bønder, om thee komme vtj nogenn naabolige trette oc vuillie mett thennom, mett dødtslag, Bordag, sorelse, iaget[3]) thennom fran Herritztinge oc reth: och ingenn Dom ville liide eller fultgiøre, om endt Koningenn oc hans radt haffde then affsagt, menn all eneste forlade thennom paa theres eget voldt, store macth oc mange suene, saa att thett er hartt eth menigt sprogh hoess thennom alle oc huer besønderlig, nar thee haffue att giøre mett en fattiig Riddermandzmandt eller mett en borger eller bunde, oc komme mett thennom vtj trette oc vuillie, thaa thørre thee vell obenbare sie offuer theres bordt till theres suenne oc thiennere: Haffuer Sancte Pedher icke suerit, Sanctus Lucius en hest, haffuer Sancte Lauritz icke brødt, Sancte Knudt en suendt, etc. Och ther mett giffuet theres voldt oc macth till kiende. Och strax er ther mett Domen giffuenn och[4]) offuer then arme fattiige. Och wee vorde thaa then, som

---

[1]) N. D. Mag. har: af Adelen.

[2]) Her skulde man vente: ther. N. D. Mag. har »Dennem«, hvilket endnu mindre passer.

[3]) N. D. Mag. har: jage.

[4]) Dette »och« bør vist udslettes. I N. D. Mag. mangler ikke blot dette Ord, men ogsaa »giffuenn«.

Digitized by Google

saa vorder Sanctus Lucius, S. Peder, S. Lauritz till deels. Och haffuer thaa theres suenne moth kommit then om halszen vdenn all dom, reth oc skiell. Och ther meth haffuer hwer att szee oc forfare, huorledis thiisse besper, som nw ere, haffuer hafft thennom vtj thee andre[1]), som tillforne haffuer verit. Szaa ville wij oc giffue till kiende aff huer besønderligenn, hwor meth thee haffue forbruth thennom, ther fore vij haffue ladet bestricke thennom. Vij som then, ther nw nyligenn er indtredt i Regimentet, ville tie thett, som oss vuiidendes er, och giffue alle att betencke selffue heer om, som lenge haffue boitt hoess thennom och verit vnder theres fortryckning.

Førsth Erchebespenn
aff Lundt.

Efſterthij att alle vell vittherligt er, att thett haffuer verit gammell seduane heer vtj Riiget, att nar kongenn er dødt oc affgangenn, att Erchebispenn thaa strax aff Gudt oc hans embide haffuer verit plictig att forscriiffue Riigens Radt, och holle, twiinge oc formaa thennom ther till, att thee strax vilde vduellie en Konge, paa thett att Riiget, then stundt thett var vdenn Houit, icke schulde bliffue attskiildt oc attspliith, som nw skieth er: Szaa haffuer handt saadant allene icke fordret, menn haffuer thett aff synn høgiste formue forhindret och vtj hans tiidt och Administreringe Riiget gandske iilde fore standet. Och om handt seg heer ydermere vill vndskylde seg[2]), siendis seg ingenn hielp att haffue hafft ther till aff thee andre Riigens radt, saa kandt saadann vndschyldinger hannom dog inthet

[1]) N. D Mag. har her: Tider.
[2]) Dette »seg« mangler i N. D. Mag.

Digitized by Google

hielpe: thij att ther som mandt[1]) vtj thee made ingenn hielp eller tillfeldt haffde hafft aff Riigens radt, thaa schulde handt saadant haffue giffuit menige Ridderschabbet, Addell oc Steder thett[2]) till kiende, oc thaa haffde handt skielligenn verit vschyldiig. Handt[3]) vedt dog vell oc er obenbarit, att handt haffuer meere forhindret koorit endt forfø[r]drit thett.

Jtem, vtj huadt Religion, geyslig tucth oc thenn hellig Christelige troes plantelsze handt haffuer hollet oc vnderuiist syne vnderbesper vtj, som vnder hans Erchebiscop dom haffuer verit: thett samme er fore øynee. Thij att mandt hoess then meesthe dell aff Bisperne paa thenne tiidt heer vtj Riiget icke kandt kiende en vell, om thett er Biscoppe, Predigere, Riithmestere, Høffuitzmendt eller Kriigzmendt, huilckers geyslighedt icke stoer paa kiirckens embide, att holle messe eller att predicke, menn paa mange Drauanther att holle. Och then tiidt Riiget haffuer verit vtj stoer nødt, haffuer mandt hoess thennom befundet gandske ringe trøsth oc hielp, menn all theres indkomsth oc renthe, som thee haffuer hafft heer vtj Riiget, haffue thee mett theres hoffmodt omkommit oc vnøttelige forterit.

Jtem, Erchebespenn haffuer icke søgt eller førdret om freedt heer vtj Riiget, och besønderlig vtj thenne suare oc swiinde handell: menn møgit meere forhindret then. Thij att ther handt och hans tilhengere viilde ingenn koning keyse eller vduellie, schnlde handt io tilbørligenn søgt och fundet thee veye, att Riiget haffde bleffuit vtj freedt, roolighedt och goedt endrectighedt.

[1]) N. D. Mag. har: hand.
[2]) Ordet »thett« mangler i N. D. Mag.
[3]) N. D. Mag. har: mand.

Digitized by Google

Saa haffuer handt saadant icke allene[1]) giortt, menn meere handt oc hans tilhengere haffuer stillet all theres sag ther heenn, att thee kunde komme Riiget vtj stoer vroo oc vfredt.

Och besønderlig saa haffuer handt effter koning Fredericks dødt och affgang vtj then første Herredag ther nest effter, effter att handt kom till Regimentet, condemnerit oc fordømpt alle Euangelische predicanter. Och haffuer handt saadant giortt vtj borgernes oc then menige mandz neeruerelse: huilcke samme tiidt emodt robte samme Condemnering oc Dom, oc viilde then icke fuldt byrde oc samtøcke. Saa haffuer handt oc syne anhengere giortt eth forbundt oc receess, att thee saadanne predicanter mett iildt, vandt oc stene att bere aff by viilde forfølge[2]): och ther offuer haffuer giortt borgerne i kiøbstederne Trelborg, Vææ och anderstedz i Schone fredtløsse, och standet thennom effter liiff oc gotz, formiddels handt thennom haffuer vpuacth till att giøre modtstandt. Om nw saadant vtj then tiidt, att riiget haffde ingenn konghe eller houidt, er viseligenn eller vell haudlet, thett giffue vij alle att betencke.

Ther aff huer mandt vell haffuer att formercke, att effter thij att samme Erchebiscop er thett største

[1]) N. D. Mag. tilføjer: alt ikke.

[2]) I N. D. Mag. lyder dette Sted ikke lidet forskjelligt: »Saa hafver hand og i Malmø tilladt imod hans egen Forbundt og Recess, de sande Guds Ords Prædikantere med Ild, Vand og Stene at beængstige, ofverslaae og forfølge«. Den Vanskelighed, man hidtil har fundet ved dette Sted (se Ny kirkehist. Saml. II, 197—8) — da Udtrykkene synes at hentyde til ellers ubekjendte og lidet sandsynlige Voldsgjerninger mod de evangeliske Prædikanter i Malmø — bortfalder, naar man følger Hdskr i Stokholm, hvis Text derfor sikkert bør foretrækkes.

Digitized by Google

oc principall houidt for Riigens radt oc altt regimentet, och Riigens handell haffuer meest hengdt indt paa hannom, och handt haffuer saa vschickelig ther hoess ladet seg finde: saa er handt oc en reth principall Orsage till all thenne krij oc vprør, huilcket handt vell motthe haffue forkommit oc affuent, och mett rette verit theszplictig oc schyldig att giøre.

Jtem, Huorledis handt haffuer hafft seg oc hollet vor kiere herre faders, hans herres oc koningz breff och indsegell, vtj thett att handt haffuer taget enn arm mandt oc predicanter, som haffde koningelige beschermelse breff, och seth then vtj siw aar vtj hart fengzell, huilcket saa findis vtj sandhedt, och huess Koning Frederich ther om haffuer screffuit hannom till, haffuer hannom inthett moth hiolpet. Och then tiidt handt loedt lade samme arme mandt aff fengzell igenn, haffuer handt moth seth vissenn oc loffuenn for seg for v^{c} løde marck att schulde fortie samme sag och aldrj klage eller kierde ther vpaa. Thenne Erchebiscop haffuer oc belagt alle vegne for Malmøe Stadt vdenn all skiellig orsage, oc formeenit thennom all tillføring oc afføring, oc giortt borgerne fredtløss, slaget och ilde handlet thennom, som vell er beuiisligt, mett mange andre støcker, huilcke vij for tiidzens korthedt lade bestaa.

Om Bespens vdj
Szellandz handell.

Førsth er alle vell vittherligt, att then tiidt samme Biscop kom hiem till Danmarch hans federne landt igenn aff Scholenn, thaa nogle aar ther effter haffde vor herre oc fadher Koning Frederiich taget hannom vtj synn thienniste oc vnderhollet hannom som en andenn

Riddermandzmandt oc Hoffzindt, vtj thenn trøsth oc tillforsiicth, att handt vtj alle sager oc handell schulde lade seg finde hoess ko^e Mt. och Riiget vprectig, troelig oc erlig. Och haffuer saa vptaget hannom aff stwff oc skarnn oc giortt hannom till en stoer herre[1]) oc foeth hannom Roschylde Styfft vnder føderne: Ther vpaa handt haffuer forplicthet, bebreffuit oc forseglet seg, och stillet borgenn for seg, som er vedt naffnn her Mogens Gøye, her Tyge Krabbe, her Oluff Rosenskrandz, Erich Banner oc meere andre merckelige mendt, att handt som en reth biscop viilde lade førdre oc leere vtj Roschylde Biscops styfft Christi lerdom oc Gudz ordt oc then rette Christelige troe, och forsørge oc forsee kiirckerne mett gode Euangelische predicanter, oc for synn persone att vilde indgaa oc føre eth Christeligt oc biscoppeligt leffnit, mett mange andre forplictinger, huorledis att handt schulde vere Koning Frederich oc hans sønner foruant. Huilcket vij for tiidens korthedt paa thenne tiidt ville lade effter bliffue att fortellie. Handt haffuer dog icke vdj saadann hans forscriffuinge hollet wor herre fader oc oss then ringisthe oc mindste bogstaff, meen er bleffuen oss breffløss, segelløss oc troeløss fore, och ther till mett haffuer saa ladet thee gode erlige mendt, som theres ære, troe, loffue oc theres anborne segell haffuer for hannom vdtseeth, bleffuit saa besiddendes vtj baddet och icke betaget thennom theres løffte. Menn emodt saadann hans breff oc segell haffuer handt forfuldt thett hellig euangelium oc Gudz ordt[2]) predicanter oc

[1]) N. D. Mag. tilføjer her: ofver try og tredive Slotte og Herre-Sæder.

[2]) Her bør læses: Ords, som N. D. Mag. ogsaa har.

Digitized by Google

thee som Gudz ordt haffue lerth. Folcket haffuer handt ladet fanget och vchristeligenn offuerfaldet, och haffuer taget seg alle sager saa fore, att handt paa thett siiste haffuer verit saa kiønn och saa driistig, att handt haffuer ladet grebit och meth veldiig dath forfølget thennom, som haffue hollet vor herre faders breff oc segell, oc verit vtj hans ko[e] beschiødding oc bescermelse. Saa handt dog till saadann gierning icke haffuer verit nødt eller trengdt aff nogenn, och haffuer dog standet hannom frij fore, om handt viilde taget oc anammet Roschylde styfft vnder saadann villkoer, som forscreffuit stoer, eller och icke. Och besønderlig haffuer handt attspurt en predicant, huem hannom haffde wieth till presth. Ther till haffuer handt swarit hannom, att Spandemager haffuer thett giortt. Strax haffuer handt ladet sette hannom vdj eth hiuell[1]) oc sagde: Jeg maa oc vie teg. Oc haffde saa iamerligenn ladet slaget samme predicant mett kneple, och vtj en hordt koldt vinther ladet offuerslaa hannom meth kolth vandt. Huilcket handt oc haffuer giorth emodt hans ære, eedt, breff oc segell.

Jtem, Szom handt oc er kommen till ordz oc thals mett en predicante[2]) oc viilde nøde oc trenge hannom ther till att schulde forlade euangelium, och predicantenn ther offuer haffuer giffuet seg mett hannom vtj en thaale och Disputation, och bespenn paa thett siiste endeligen vilde trenge oc nøde hannom till att forlade euangelium, for then schyldt samme predicant haffuer

[1]) N. D. Mag : Hul.

[2]) N. D Mag. har: en anden Prædikant Denne Prædikant har formodentlig været Hans Tavsen (se Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537—1621. I, 466 Not 2).

Digitized by Google

berobit seg oc appellerit till første almindeligt Concilium: Ther paa bespenn haffuer suarit och spurth hannom, huem handt tenckte att vilde haffue for dommere, och om handt viilde haffue then Narr aff Hesszenn eller then geck aff Holstenn. Handt wiilde were hannom konge oc domere noch. Om vor Herre fadher oc wij haffue nw saadant aff hannom forschyllet eller forthient, eller oc om thett er liige foreenighet mett hans breff oc segell, giiffue wij alle att betencke.

Jtem, Handt er oc velldeligenn indfallet vtj Riigens och Kronens kiøbsteder oc besønderlig vtj Slauelse och andre steder, och ther grebit och fanget predicanter och borgere oc thennom borttførdt: icke anseendes saadane Kiøbsteder er vden all middell vndergiffuen kronen, och handt tillforne seg fasth anderledis forscreffuit, forbreffuit oc forseglet. Hwor erligenn handt haffuer heer ydermere handlet emodt wor herre fader, sammeledes oc emodt thennom, som hannom haffuer loffuit oc forseglet, ville vij stille till alle ther att kiende om. Thij att handt alleniste for euangelium skyldt er kommen till Sticthet, ther handt saa[1]) vnødt oc vtrengt haffuer anammet, oc dog strax ther effter er vordenn Euangeliums høgiste fiende oc Tiirann: menn thett haffde møgit bedre standet hannom, ther som att handt icke haffde villd hollet syne breffue oc segell, att handt alldeles haffde werit vbeuarit mett Roskylde stiicth. Saa haffde oc ingen begeret eller førdret aff hannom hans troes bekendelse. Ther kandt oc huer mandt tencke heer aff och besinde, hwor falskeligenn oc bedrageligenn handt haffuer handlet mett wor herre fader oc hans borgere.

[1]) N. D. Mag. har: det hand ogsaa.

Digitized by Google

Jtem, Handt er oc icke alleniste vordenn befunden velldeligenn oc tiiranskeligenn emodt syne breffue och segell att handlet[1]) mett euangelio, men oc saa vforskemmit oc vdenn all blyszell, aff hans eget Houit oc foretecth, torffuit streckit seg emodt then verdzlig øffrichedt oc vndersotte, bode eddell oc veddell. Oc besønderligenn er en arm borger vtj synn rettferdige sag, mett vor Herre faders leyde och beschermelse breff, kommen for hannom oc haffuer fortrøstet oc forlath seg paa samme koningelige breff oc segell: Och som handt haffde antuordet hannom samme breffue, haffuer Bespenn spurth hannom ath, huadt thett var for breffue. Thaa haffuer then arme mandt suarit hannom, att thett var Koning Fredericks leyde oc beschermelse breffue. Ther vpaa oc strax reff breffuene sønder och kaste then fattige mandt thennom till igenn och badt hannom giøre seg reen bag mett thennom. Thette ville vij altt mett leffuendes oc erlige mendt beuiisse, som ther hoess stode, ther thette skiede. Om nw en erlig mandt burde saadant att giøre emodt synn Herre oc koning, huilcken hannom haffde giort oc beuiisth saa møgen ære oc vellgierning, ia oc haffde giffuet hannom saa goth som eth helt førstedømme, och om hannom ther fore icke burde att stande till swars oc liide straff ther fore, ville wij lade ether selffue dømme oc kiende.

Jtem, Hwor troligenn handt oc haffuer meenth riiget, huilcket handt oc meth eedt oc plicth haffuer vedt[2]) foruant, loffuit oc sworit: Ja oc haffuer verit then øuerste Riigens Canceller, som besønderlig for alle andre schulle haffue hanthabet, beschermit oc forde-

[1]) N. D. Mag. har: handle.
[2]) N. D. Mag. har: været.

Digitized by Google

dinget Riigens reth oc rettehedt aff hans høgiste macth oc formue: Thett findis vtj Kongens koer oc vduellelse, then tiidt att Koning Frederich var dødt oc affgangenn oc riiget och kronen var vdenn herre oc koning. Thaa haffuer handt tenckt: Nw er thett reth tiidt paa att drage thee tree Danske løffuer (som endt thaa liidet haar haffde) hudenn all sammell aff ørnene[1]). Och ther haffuer i rette thalet Riigens Slott oc houit stadt Kiøbinhaffnn, som Danmarckz Koninger haffuer hafft theres koningelige seede rooligenn meer och lengere end vtj two hundert aar, och vilde saa for hans gerighedt schyldt draget then frann riiget, kronen oc koningen, oc vnder seg och siitt voldt, och menthe, att forthij att paa then tiidt icke var koning till, som kunde suare oc thale for kronens reth oc retthehedt, och handt haffde alle breffue, segell oc beuiissninger vtj syne hender, som mandt schulde forsware kronens rett meth, att handt thaa thesz letthere kunde vinde sagenn och fuldtkomme synn villie. Endog att samme tiidt haffuer verit nogle gode erlige mendt aff Riigens radt, som haffuer thalet ther vtj och sagt hannom, att thett icke vell wilde schiicke seg, att handt vtj then tiidt schulde drage houitstaddenn Kiøbinhaffnn frann Riiget: menn ther som handt menthe seg nogenn reth eller tilltale att haffue om samme Stadt, att handt saa lenge ther mett lade bestaa, till att riiget finge en koning

[1]) Dette Sted er paa en besønderlig Maade forvansket i N. D. Mag., hvor de tre danske Løver ere blevne til »de tre danske Kirker her i Staden«. Mine og andres tidligere Gjætninger om, hvad Rønnov vilde gjøre ved »de tre danske Kirker« i Kjøbenhavn (Knudsen, Joachim Rønnov, S. 58. Rørdam, Kjøbenhavns Kirker og Klostere i Middelalderen S. 228) kunne nu altsaa uden Skade kasseres.

Digitized by Google

igenn, som kunde forsware oc fordedinge kronens[1]): Ther szom handt thaa viilde kalle sagenn vtj rette, thaa vederfoer hannom vell ther oc saa møgit som reth var. Szaa haffuer handt dog affuiist same gode erlige mendt Riigens radt same tiidt mett mange spiidzige, tradsziige puckerij oc vschiickelige ordt oc thale. Och om saadann handell er seg saa forløbenn oc gangen, ville vij setthet ind till ether Riigens radt selffue att giffue vitnisbyrdt ther om. Och er ther och mange andre flere erlige mendt vell vittherligt, att saa gangit oc farit er.

Och besønderligenn kunde vij beuiisset mett nogle erlige vprectiige mendt, Danske oc Tydske, att then tiidt mandt var vtj handell oc radt om en koningz koer och vdtuelelsze, haffuer handt obenbare sagt, att handt aldrj viilde haffue nogenn koning i Riiget, før end handt var mett penninge stillet tillfredz for then retthehedt, som handt haffde till Kiøbinhaffns Slott och Stadt. Huilckenn vij dog alldelis ingenn reth bestaa att haffue ther vdtindenn, och viide vij thett vell mett retthe att affwerie. Och haffuer saa till meth ladet seg mercke, liige som macthenn stoedt all ene hoes hannom att sette koning vtj riiget, huilcken handt vilde haffue och ingenn andenn.

Handt haffuer oc thett samme for oss oc andre flere vforskreckit oc vdenn all blywsell ladet seg høre, att then schulde bliffue koning, som handt vilde haffue ther till, oc elders ingenn andenn. Och att handt haffuer vnderstandet seg att ville haffue regiment offuer Riiget, kandt mandt obenbare oc klarligenn formercke:

[1]) N. D. Mag. tilføjer: Rett.

Digitized by Google

Thij att handt effter koning Fredericks dødt oc affgang haffuer handt[1]) verit begerendes aff Riigens radt, att mandt schulde lade giøre hannom eth Riigens indsegle och antuorde hannom thett: och samtøcke, fuldbyrde oc beuilge hannom thett, att huess handt ther meth bebreffuit oc forseglet, ath riigens radt schulde giffue thett fuldt macth, liige som thee thett alle haffde bebreffuit och forseglet. Om handt nw ther meth haffuer verit tillsindz att viilde keysze, kore eller vduellie en konge, ville wij giffue ether selff att betencke. Och ville vij giffuet indt paa ether Riigens radt, om saa ganget oc farit er, eller oc icke.

Jtem, Hworledis handt er oc omgangenn mett Addelenn och Ridderskabbet vtj Riiget vtj koning Fredericks tiidt, er huer mandt well vittherligt, och besønderlig, huadt biscoppelig stycke handt beuiiste her Holgerdt Rosenskrandz (huess sziell Gudt nade) paa Bierge herritzting, thett er klarligenn fore dagenn. Then gode Riddere[2]) sende synn scriffuer vrøstedt oc vuebnet till tinge paa en vogen[3]), ther meth logen oc retthenn att vdrede hans sager oc ærinde: haffde Bispenn schiicket tiidt tree hans suenne vebnede till hesth, och ther hoess tinget och for Doms reth loedt then arme ælendiig mendiske vdenn all skyldt oc brøde, reth oc skiell myrdt och ihiell slagenn[4]). Och er vtj sandhedt en klagelig och erbarmelig sag, att en arm mandt vtj eth frieth[5]) koning riige: som søge[r] till tinge effter synn

[1]) Dette »handt« mangler i N. D. Mag.

[2]) For »then gode Riddere« har N. D. Mag. »den Gang Hr. Holger«.

[3]) For »paa en vogen« har N. D. Mag. »en Morgen«.

[4]) N. D. Mag. har: myrde og ihielslaae.

[5]) Den stokholmske Afskrift har: friesth, hvilket jeg har rettet.

reth och formoder seg icke andet endt freedt oc reth, att handt schall ther vederfares voldt oc vfredt, och besønderlig aff then, som Dom oc reth schulde skydde oc bescherme. Haffde handt io hafft sønderlig løsth till att bruge synn modtuillighedt emodt her Holgerdt, thaa haffuer vell huer mandt vtj Riiget vell kient her Holgerdt, som och paa thett siiste er kommen om halszenn for Riigens schyldt: att handt icke haffde veyrit hannom huess diell hannom haffde burth att giøre mett retthe. Menn then arme scriiffuere motthe att liigeuell bethale laget mett hans blodstørtning, och er bleffuen slagenn ihiell. Och haffuer her Holgerdt (haffde handt end en gang verit saa en berømdt Ridder) icke motthe vederfares skiell aff Bespenn eller hans for saadanne gierninger, medenn haffuer alltiidt forlath seg och stillet synn sagh paa syne mange suenne oc heste och paa styfftens store gotz. Om noget gott, erligt oc Christeligt Regimente kandt bliffue varendis eller bestandendis hoess saadant vredeligt folch, giffue vij alle att besinde oc betencke.

Jtem[1]), hworledis handt oc vtj Koning Fredericks tiidt vdaff hans riighe[2]) vnde oc forgifftige foretegt haffuer ladet holle for alle porthe oc tillucth alle veye for Kiøbinhaffnn, och formeenth thennom all tillføring och afføring, och meth saadant voldt haffuer handlet emodt thennom vdtklaget[3]) for Koningenn oc Raddet: ther aff først er kommenn en twiisth och vuillig emellom kiøbstederne och prelatherne, och szaa then ene vuillig haffuer født then anden aff seg, till saa lenghe att paa

[1]) Her begynder det Stykke, som mangler i N. D. Mag. III, 20.
[2]) Her er vistnok en Fejlskrift for: eighen.
[3]) Her menes formodentlig: uklaget.

thett siiste then hemmelig hadt, affwendt oc niidt haffuer vdbroth seg och giffuet seg tillkiende vtj thenne kriig oc vprør: Thette er oc saa klartt oc obenbare fore dagenn.

Jtem, hworledis handt haffuer handlet met Ebbelholtz Closter, och wiilde vndrøcke thett frann kronen, thett giffue thee breffue oc beseglinge selffue tillkiende, som ther paa giortt er[1]). Sammeledis huorledis handt formiddels alle hande Practicher haffuer handlet mett Soore om Closters gotz, huilcket handt paa thett siiste haffuer fanget en stoer parth vnder segh: er huer mandt och vittherligt.

Jtem, hworledis handt oc haffuer standet effter Anduordschows Closters gotz oc vilde kommit thett vnder szegh, er huer mandt vittherligt, vtj saa made att handt giestede ther till Closter och var begerendis noget aff Closters gotz till kiøbs, och presterne ther samme stedz haffuer taget thett vtj theres beraadt, och paa thett sziiste sende theres kiircke prier till hannom att giffue hannom suar: att thee icke kunde ombere samme gotz fran Closterit. Och ther handt thett haffuer fornummet, att handt icke kunde faa samme gotz effter hans villie, haffuer handt sliith en kneppell paa kiircke prieren, oc saa gandske iammerligenn slaget hannom, att handt thett aldrj eller szeenth forwiinder.

Jtem, hworledis handt oc haffuer beschattet en arm borgeske i Roskyldt two twszenn marck aff emodt koninglige leydis oc beschermelszebreff: stoer vell till att beuiissze.

---

[1]) Et saadant Brev er tildels aftrykt hos Knudsen, Joachim Rønnov, S. 91—2, Not

Digitized by Google

Jtem, huess vschickelig forglemmelse bespenn haffuer befliitiget segh vtj, siidenn vij kommen ere till Regimenthet och Riigens regeringe: aff huilcken hans forsømmelse riiget er kommen vtj møgit vheldt, schade och forderuelse: ville wij nw lade giffue ether tillkiende.

Effter att Koning Frederich var dødt oc affgangen och ther Erchebespenn i Lundt, som forscreffuit stoer, schulde haffue fødret om en andenn Koningz koer och vdtuellelsze, huilcket handt forsømmit haffuer: thaa haffuer samme biscop giiffuet seg indt till Erchebespenn, ia icke allene giffuet seg till hannom, men och saa for alle andre haffuer giffuet seg vdt, och ther till meth behiartiget oc formanet thee andre Riigens radt, endt dog att handt seg fasth anderledis haffde forbreffuit oc forseglet till vor herre fadher, att mandt icke schulde trede till noger Kongens koer, menn vpsette thett till en anden bequem tiidt: paa thett handt motthe føre Riigens regimente effter hans villie oc velbehaffue. Thette haffuer handt icke hemmeligen inden radz oc inden lucthe dørre giffuet tillkiende, menn obenbare i sellskab oc Collatz, oc andre stedz bode ædrw oc druckenn ladet seg høre och mercke. Huilcket wij mett eddell oc veddell ville vtj sandhedt bewiisse, att handt ingenn koning viilde haffue eller liide vtj Riiget vden effter synn egenn villie och vell behaff: Ther till meth att handt ingen Koning vtj fiire første aar vtj Riiget haffue vilde, mett mindre endt handt schulde først giøre hannom en eedt oc suerie hannom huess handt aff hannom haffue viilde: Och ther offuer lagt seg selffuer en straff paa aff Gudt oc bedet, att om handt anderledis giorde, att Gudt schulde lade hannom en arm affalde. Och vtj thett samme rag[t]e

Digitized by Google

synn handt vdt frann seg. Om nw thenne biscop haffde verit tillsziindz att villde haffue en koning vtj Riiget och att ville tilhielpe och vdvellie en koning: ther giffuer hans egenn bekiendelse selff vittnisbyrdt om.

Och om handt end schulde haffue korit oc vduoldt en koning, oc handt haffde verit tillszindz, som handt aldrj var, anderledis endt handt motte effter synn egenn villie oc vell behaff hafft Riigens Regimenthe, och motthe saa plauet oc beschattet eddell oc veddell effter hans egenn villie, som for er rørdt: Thaa haffuer handt dog mett saadann eedt oc løffte vildet indtaget hannom aff, att henderne schulde haffue verit hannom bundne oc tillucthe fore, paa thett att handt aldrj schulde haffue kommit till noget vprectiig, erligt, gudeligt, skielligt oc koningelige Christelige regimente, och beskiøddet oc beschermet oc fordedinget hans fattiige vndersatte, eddell oc veddell, encker oc faderløsse børnn.

Jtem, haffuer handt samme tiidt sagt, att ingenn koning schulde om aarit haffue meer endt femten twszen g^{ne}, och ther till meth en vtuctig oc verlig quinde. Ther haffde [handt] noch vtj. Landens oc Riigens regering schulde henge hoess hannom oc riigens radt, och att huer biscop var koning noch vtj sziitt Stiicth. Thij att[1]) visthe vell, att en koning icke regere motthe anderledis, endt som thee viilde. Thij att thee haffde tillfornn hafft koninger, som liige saa motthe giøre. Handt visthe vell, hwar handt schulde gaa om mett thennom, nar thee tydske vare vdaff landet. Nw kiendet Gudt, oc handt vere en retther och dommer offuer thenne sagh. Och willde vij thett mett vor koninglige ære

[1]) Her maa være glemt et Ord

Digitized by Google

oc eedt beuiisse, att vij aldrj haffue førtt heer indt vtj Riiget nogenn tydsk, fransosk, valsk eller noget andet mendiske aff fremmit Nation. Och aldrj vij ville giøre att beskiedige eller belaste noger Besper eller noger Dansk mandt, vere seg eddell eller veddell, vden all eniste att affverie riigens fiendir meth. Thee samme vij haffue meth oss indførdt till thesbehoff mett vor store arbeydt, swar vkosth, penninge spilling och wore vmyndige brødrers erffuelands forpantsetning[1]). Schullde thette haffue then mening, att vij for saadann vor gode villie, troe hiartiige vellgierninger oc stoer nade oc gunsth, som then samme biscop oc mange andre flere aff vor herre fader er vederfarit, och vij icke heller ringer ville holle all Dansk Addell, Borgere och bønder veedt ære oc verde huer effter synn Stadt, beskiødde oc bescherme thennom for all offueruoldt: tiisligeste oc ville mett all Nade och gunsth och all vellgierning beuiisse oss emodt thennom, som schiickelige ere att thienne oss oc Riiget, och ther till er forfarenn: thennom ville vij forsee oc forsørge mett benadi[n]ger och forleninger. Och schulle vij ther offuer forbiude(!) oc stande saadant eth euentyr mett bespenn och hans anhengere, thaa vill wor noturfft thett forførdre oc eske, att vij beuarit oc foruiste(!) oss bode mett Tydske, Walsk och andre Nationer: paa thett att vij schulde icke sidde vtj Veyskollenn, nar saadann en mandt, som Bespenn aff Sellandt er, løste eller thett saa haffue vilde. Thij att vij kunde beuiisset mett erlige och redelige mendt, thett handt mett synn egenn mundt haffuer sagt, att mandt icke haffde behoff for en koning

[1]) Baade her og i det følgende er Stilen uklar.

Digitized by Google

schyldt att føre saadant æth houidt kriig, som skiede vtj koning Christherns tiidt, ther mett landt och folch bleff forderffuit: thij att mandt kunde vell slaa hannom ihiell, liige som theres foreldre thiitt oc offte tillforne haffde giortt. Ther paa en haffuer swarit hannom: Om i wore en koning, visthe i oc vell att fornare ether ther fore. Haffuer handt swarit hannom igenn oc sagt: Jeg er som Tatherne, ieg kiender vortt folch vell. Vij ville dog forhobis oc forsee oss till ether oc alle huer serdelis besønderligenn gandskeligenn oc vdenn all twiiffuell, attj som erlige, æreriige, redelige, vprectiige, dydelige oc addelige mendt schiicke ether emodt oss som emodt ethers rette korne, keyszde oc vduoldt konge, oc icke lade ether formiddelst saadan en vprørings mandt eller hans liige beuege eller vpføre ether emodt oss: menn fasth meere oc heller betencke, acthe oc besinde ethers eedt, pliicth oc redelighedt, och som andre troe vndersatte oc fremidde Nationer pleye att giøre vedt theres heerskab och koning, vpsette oc fornoffue hoess oss ethers liiff, gotz oc vellfartt. Thaa ville vij oc vndslaa oss thenn vdlendiske macth oc icke belade oss mett mere fremmit folch, end som vij till koninglige regiment behoff haffuer, mue oc schulle.

Jtem, hwadt spodske oc spiidsze ordt handt haffuer giffuet vortt radt och thiennere, Peyther Swobbe, som var vtj wor fran verelsze aff wore Stadtholdere och befalings mendt vdaff leyrit for Kiøbinhaffnn, vedt naffnn Cresthofer vann Velthwm, Johann Friis, her Oghe Vincentius oc Dytloff Brocthrop, vtj eth ringhe verffue oc ærinde afferdiget och schiicket till hannom: Oc saa snarth handt begynthe att szie hannom thee verffue oc

ærinde, handt vtj befaling haffde, och sagde att handt vor aff koningelige Stadtholdere vtj leyrit afferdiiget oc schiicket vtj thenne mening etc, och wiilde saa haffue giffuet hannom synn befaling tillkiende: haffuer handt strax berobt och offuerbuldret then gode mandt mett mange vnde ordt, sziendis att handt sette hannom saa mange Stadtholdere vtj landet, att handt skiøtt icke visthe, hwadt handt schulde szie ther till: handt kiende ingenn Stadtholdere: handt var Stadtholdere och herre vtj Sellandt, ther schulde mandt och kiende hannom fore, thett schulde och huer mandt viide oc forfare. Och sagde handt samme tiidt till Peyther Swobbe: Schalt thw oc ieg leffue noget lienge tillsammell, och thw esth mynn vnderdane, och thw viilt lade teg schicke oc bruge emodt meg, thaa maa wij eudt haffue mangenn goedt oc vndt dag tillsammell: och thw schaltt endt loffue oc suerie meg. Huadt goedt till neyende oc huess troe thiennisthe oc hørsumhedt vij oss aff saadann en biscop haffue att formode, thett giffue vij ether alle selffue att betencke. Schulde vij icke haffue then macth oc velde, effter vort eget och wortt elskelige Riigens radz radt, att vij vtj wore merckelige anliggendis sager motthe sette oc tillschicke en Stadtholdere vtj wor frann verelse vden bespen i Sellandz villie oc viidtskab: och handt icke schulde vere samme vore Stadtholdere oc hiemme ladende radt vtj wor fraauerelse høriig oc liudiige fore: thaa vore vij vtj sandhedt en arm eble koning, viilde och fasth heller att en andenn haffde Riigens regimente, ther thett wiilde vell forstaa. Och effter att Bespenn vtj Sellandt paa then tiidt var saa geschiickt till krigzhandell oc saadann vmagh oc arbeyde, thaa vilde vij gierne

Digitized by Google

haffue vnth hannom then ære for nogen andenn. Szaa motthe handt och att liigeuell forløffue Peyther Swobbe, end dog att handt er en Deghenn vtj Roschyldt, att thiene oss for nogenn andenn for vore penninge. Huilcket bespenn oc selff icke schulde skamme seg att giøre, om vij thett aff hannom begerendes vore. Ther till meth huadt Myttherij handt vtj dryck oc sellskab haffuer anretthet hoess ether danske herrer oc Addell, att handt kunde drage ether till segh och giøre ether seg anhengende, paa thett att [handt] siidenn thesbedre kunde haffue bekommit att bruge och fuldt komme hans modt villighedt emodt oss: ther ville vij icke szie meere aff, thij att ether er thett vell selff vitterligt.

Jtem, hwadt handt for vschiickelige ordt oc thale haffuer hafft paa wor persone paa wor bag for vdlendiske rytther, ther meth handt oc vor ko^e^ høghedt oc verde haffuer anrørth: thett ville vij aff Christelig kierlighedt oc saa hans slegt oc venner till ære oc saa for all lempe schyldt paa thenne tiidt haffue fortaffdt.

Jtem, huorledis handt haffuer fanget, grebit och ladet szette thennom, som haffue ko^e^ leyde, och besønderligenn en Borger i Nestwiidt, Jens Skram, haffuer handt taget frann och beschattet hannom aff, huadt handt formotte. Och ther vij haffde venligenn thalet hannom till och vtj thett besthe straffet hannom ther fore: thaa haffuer handt inthet andet suarit oss endt onde løsse ordt, huilcket vij alt motthe liide till synn tiidt: och altt motthe liide aff hannom, liige som vij haffde verit hans vnderdane. Och effter thij att saadannt er anrørendes vor ko^e^ høyehedt, ere vij, effter

Digitized by Google

som skiell følger, beuegede till att finde andre veye emodt hannom.

Jtem, vtj thenne forgangenn kriigz handell haffue vij hafft møgenn møde, vmag oc arbeyde, som huer mandt vell haffuer att besinde, oc haffuer verit møgit arbeyde meth att skandze oc graffue och andet saadant arbeyde: och nar vij thaa lode ther om tillsie hans bønder oc thiennere vtj Stiicthet, att thee saa vell som andre Riigens indbyggere och vndersotte schulde komme oc graffue oc skandze: thaa haffuer handt forbodit thennom thett igenn, och ther mett giortt oss stoer merckelige skade oc forderffue, szaa att vij thiitt och offte motthe lade falde vore anslag, som vij haffde foretaget emodt vore oc Riigens fiender.

Jtem, Then tiidt Kiøbinhaffns Stadt bleff vpgiffuenn, och samme Biscop er kommen ther indt, oc haffde nogle dage verit ther inde, haffuer handt sendt budt effter en borger Jacob Rwssz, att handt schulde komme till hannom paa hans gardt: huilckenn borger strax goedtwilligenn er kommit tillstede. Saa haffuer handt kallet hannom indt vtij sziitt heerberge till seg, och offuer goedt troe oc loffue er fallen offuer then arme mandt och gandsk erbarmeligenn mett en Striidzhammer slaget oc trelborit hannom, att paa thett siiste hans egne suenne vdaff stoer medtønck, som thee finge aff then arme mandz iarmerlig(!) rob oc skriigende, haffue slaget dørrenn vp, oc taget then arme mandt aff henderne paa hannom. Saa haffuer oc bespenn alldeles ingenn reth ther till saa att handle mett wore borgere oc saa veldeligenn oc vforseendes att vffuerfalde thennom mett offueruoldt. Ther fore samme biscop schall sware oss for ether vortt elskelige oc Danmarckz Riiges

Digitized by Google

radt, och stande oss ther fore for ether till retthe. Och haffde samme biscop icke saa burth att handlet emodt wor ko° frij seckerhedt, leyde, troe oc loffue, ther paa oc samme borger haffde forladet szeg. Och ther som vij ingenn [anden] orsage haffde till hannom end then, thaa wore thett oss noch, att wij holle oss vedt hans liiff oc gotz. Och ther som vij thett icke giorde, thaa wore vij mett retthe ingenn erlig første eller koning.

Jtem, Ther Kiøbinhaffnn, som førre er rørdt, var vpgiffuet, och vij vilde giffue thee fremmide Rytther orloff, haffue vij ladet radtslaa mett samme biscop och andre Riigens radt, hwor vij kunde fange att bethale samme Rytther meth: anszeendes att vij vtj saa lang tiidt haffde hannom oc flere riigens indbyggere till beste brugt thennom vtj wor oc Riigens thienniste. Vij haffue dog ther till aff hannom fanget huerckenn hielp eller trøsth: menn samme biscop haffuer giffuet seg vdt for alle andre oc sagt, att handt tenckte icke till att bethale vore Rytther. Och[1]) som vij thaa haffde ladet handlett mett hannom oc mett andre, att thee liige mett thee Holster vilde vere borgenn for oss, haffuer handt oc saa veyrit oss. Och er vtj sandhedt en klagelig oc erbarmelig ting, att mandt saa schall mett oss om gaa. Thij att vij for Riigens schyldt, paa thett att Riigens radt motthe bliffue vedt theres store gotz, landt och folch, haffue vij moth taget oc anammet till oss mange Rytther oc Knecthe. Oc ther bespenn schall haffue hielpenn[2]) till att bethale thennom, haffuer

[1]) Saavidt strækker den første Lakune i N. D. Mag sig.
[2]) N. D. Mag. har: hiulpen.

Digitized by Google

handt oc andre flere hafft ther gandske ringe løst till. Oc ther handt schulde haffue verit borgenn for oss, haffuer handt thett vtj ingenn vey giøre vilt. Vij kunde oc icke viide, huadt handt oc andre haffde ther mett vtj szinde, att mandt stiller seg saa gandske fremmit emodt oss, och att mandt alldeles inthett vill sette seg i euentyr for wor schyldt, effter thij att vij for hans och theres schyldt haffue moth sath vortt Landt oc folch, liiff oc gotz vtj fare. Och war thett icke heller nøtte[1]) vtj Danmarck, att Riigens radt vtj saadann handell bleffue borgenn for kongenn, effther thij att thee thett dog tillfornn vtj koning Hanss, koning Christherns tiidt gierne godtuilligenn oc vueyrendis giortt haffue, och vor herre fader (thett vij dog szie vdenn rossz) haffuer betaget thennom aff saadan løffte, som thee for hans Broder oc frende giortt haffde: aff[2]) foedtspoer vij icke gierne træde viilde. Vij kunde dog vell tencke, att bespenn, kandt vell skee, haffuer hafft noget andet vtj szinde: kandt vell skee, att thett haffuer verit thenne mening, att om vij icke lienge bleffue koning vtj Danmarch, att handt thaa icke for samme gieldt schulde bliffue manith. Huilcket vij altt stille vtj Gudz hender: meen kandt dog ther aff vell formercke, hwor troeligenn handt haffuer meenth synn herre oc koning. Och ther som thett schulde haffue thenn mening, oc vij for Riigens skyldt komme vtj nogen stoer merckelig skyldt oc gieldt: att mandt icke vilde hielpe oss then att bethale, thaa stode vij ther icke vell meth, visthe oc icke, mett huadt troeskab vij schulde mene riiget igenn.

[1]) N. D. Mag. har: nyt.
[2]) N. D. Mag. tilføjer her: hvis.

Digitized by Google

Jtem, Ther vij vdj saadann vor oc Riigens store nødt oc trang haffue vtj saa made, som fore er rørdt, søgt radt oc hielp hoess for[ne] Biiscop, oc handt thaa plath oc alldeles haffuer vndslaget seg frann, och haffde alldeles inthet kundet eller trøstet till att hielpe meth till saadanne Rytthers bethaling. Menn nogen tiidt tillfornn, ther handt var aff oss begerendis oc reedt effter ther om till Helsingør, att vij wiilde szellie hannom och hans anhengere erffueligenn alle herre Closter vtj Sellandt, mett alle thee thienere oc gotz ther tilligger: huilcket seg thaa vilde haffue beløbit en merckelig swm penninge att kiøbt saadan enn vor oc kronens heerlighedt erffueligenn fore: Ther som vij vilde hannom thett haffue indrømth och effter ladet, thaa haffde handt vell wisth att fundit radt till en stadtlich oc mercklig swm guldt, sølff oc penninge.

Mett mange flere støcker, som vij en partt viide, oc oss en parth vuiidendis er: huilcket vij dog for kort[h]et lade bestaa.

Bespenn i Aarssz
anrørendis.

Thenne Biscop haffuer fasth verit houit for altt papistrij, och haffuer for pawens oc hans egenn moduillighedt schylde forhindret kouingenns vduelelsze oc koer. Thij att ther Riigens Radt forschiickede till hannom till Siilckeborgh och loedt handle mett hannom om koningenns koer: thaa handt formercth haffuer, att handt schulde thett indgaa, er handt vordet gredendis och haffuer saa aff thee andre Bisper ladet leeth oc førth segh aff thenn rette vey, saa handt icke haffuer (som handt well plictiig var) acthett oc besindet Riigens menige nøtte, gaffnn oc vellfartt. Ther aff thenne

Digitized by Google

Riigenns schade och forderffue er kommen oc vpuoxth. Och ther szom handt elders i thenne sag haffde beuiist seg saa troeligenn, szom handt elders alltiidt tillfornn haffuer beuiisth seg vtj Riigens ærinde oc thienisth, thaa haffde vij icke sønderligenn visth att beschyldige hannom, Vij haffue[1]) och saa vntholdet oss vtj noger made att anrøre hannom. Och effter thij att vij haffue oss thett att besørge och befrøcthe, att handt icke schall kunde verit till fredz, mett minde endt handt kandt fuldkomme synn villie, och handt motthe ther offuer giøre oss nogenn forhindring paa then Reformation oc Ordinandz, som vij acthe att giøre vdoffuer altt Riiget, paa thett att Riiget matthe en gang komme vtj en goedt bestandighedt, freedt och rolighedt igenn: ther fore haffue wij, paa thett vij saadant motte fore komme, ladet forhindret hannom. Och viilde wij thett icke strax haffue giortt, haffde vij icke formercth, att handt haffde mett voldt och macth villet hollet oss Silckeborg fore: ther aff vij dog inthet goth kunde formercke. Och motthe vij for then schyldt schiickedt oss anderledes emodt hannom, endt vij elders haffde tenckt att giøre.

Bespenn aff Riibbe
anrørendis[2]).

Thenne Biscop er oc en aff thee, som aff rette schulde haffue Riiget till besthe och bestandt hiolpet

---

[1]) N. D. Mag. har: hafde.

[2]) Den Biskop i Ribe, om hvilken der i det følgende er Tale, er Iver Munk, og ikke hans Koadjutor og Brodersøn Oluf Munk, der faktisk bestyrede Bispeembedet, men over hvem der ingen særlig Klage findes. At Iver Munk ogsaa har været fængslet, hvilket man tidligere ikke har antaget, fremgaar af den af

Digitized by Google

oc fordret koningens wall oc koer. Szaa haffuer handt dog effter hans formue thett samme forhindret oc affueriet. Thij att handt er en aff thennom, som szeg haffuer forbreffuit oc forseglet, att valdett schulde vpsettis. Och haffde vij well besønderligenn formodit oss till hannom for nogenn anden, att handt samme sag effter breffue oc segels vduiissning schulde haffue forfordret samme sag[1]), anseendis att handt haffuer møgit stadtlicht Landz gotz vnder oss oc wore vmøndige brødre beliggendes, och for thenn schyldt io skielligenn haffde oss till hannom forseeth, att handt schulde haffue betrachthet och acth hans breffue oc segell: och om thee andre Biscopper icke haffde villet hørtt oc effter fuldt hans radt, att handt thaa vtj thette faldt haffde thaa hullet seg frann thennom oc icke ladet hengdt siitt Jndszegell for szadant eth breff.

Jtem, haffuer handt ther till meth emodt Capittels vtj Riibbe villie, samtøcke oc fuldtbyrdt mett giifft och gaffue indtrengdt hans broders sønn vtj Riiber Stiicth, och haffuer saadant dreffuit hoess vor Herre fadher oc anderstedz[2]), vanszeendis och icke acthendis huess handt tillforne haffuer loffuit, sworit och tillsagt Capittellet vtj Riibbe: menn all eniste ther seeth vpaa och ther forfødret alle sager, hworledis att handt samme Styfft kunde komme vnder hans sliegt oc byrdt, erffue effter erffue, emodt kiircke friihedt.

---

mig fremdragne Forpligtelse, som han ved sin Løsgivelse af Fangenskabet udstedte. (Ny kirkehist. Saml. IV, 5—6).

[1]) Ordene »samme sag« mangle med Rette i N. D. Mag.

[2]) Se Oluf Munks Forpligtelse til Kong Frederik I, dat. Flensborg Søndag Reminiscere 1531, trykt i Indledningee til min Udgave af Malmøbogen (S. LXXIII—IV).

Digitized by Google

Jtem[1]), hworledis handt oc haffuer vtj Varde paa kiircke gardenn ladet ihiell slaa en arm mandt vden reth och schiell: thett er huer mandt vell vittherligt. Men om thett er saa vell handlet, lade wij bestaa ther om att kiende.

Vij kunde dog vell tencke, att handt haffuer forlath segh paa hans biscoppelig embide att slaa en arm mandt ihiell paa kiirckegardenn. Thett kosthet bespenn eth ringe arbeyde att vie kirckegardenn igenn. Och haffuer thenn Regell oc sproch: haffuer S. Peder icke suerdt oc S. Lauritz icke brødt etc. Thett ganger fore seg.

Bespenn aff Viiborgh
anrørendis.

Jtem, Thenne Biscop er oc en, som haffde forhindret koninglige valdt oc kor. Huilcket er beuiisligt mett Jndsegell. Och haffuer handt forbuddet, att mandt schulde ingenn troning eller loffue sette till koning Fredericks breff eller segle. Och hwor mange vschiickeligheder, modtuillighedt oc vhørswmhedt handt seg vtj koning Fredericks tiidt haffuer befliitiiget, vtj huilckenn dog aldrj engten mett goedt eller hordt straff kunde komme hannom till att bedre oc rette segh, menn alltiidt er bleffuenn varafftiig vtj hans modtuillighedt och vhørswmhedt: Och for hans liifz skrøbelighedt oc siugdom bliffuer vnderholdenn (!). Szaa vill vij oc icke viidere paa thenne tiidt lade artickels viisse antegne hans mishandlinge. Menn huess oss aff hannom[2]) vtj thenne ringe tiidt, vij haffue regerit, ville vij icke forladet att giffue tillkiende.

[1]) Alt det følgende af Anklageskriftet mangler i N. D. Mag.

[2]) Her synes at være glemt: er vederfaret.

Digitized by Google

Jtem, huadt spidziige, spodske oc vnøtte ordt oc thale handt haffuer hafft paa vor herre fader (miildt oc høfflofflig ihwkommelse) er oss vell vittherligt, oc ville thett att liigeuell paa thenne tiidt fortie oc icke giffue tillkiende. Vij lade oss dog saa tøcke, att vor herre och fader haffde thett icke aff hannom forthient eller forschyllet, att handt strax effter vor herre fader vor dødt oc affgangenn, haffuer handt sagt och fliitelige bedet aff Gudt och vunsket seg, att handt motte vere enn dieffuell, thaa viilde handt saa plaue koning Fredericks sziell, och vilde bøde hende stoer hede till, och viilde saa bere kolth paa igenn. Szaa haffuer handt icke selff visth, hworledis handt viilde plauet then arme sziell, huilcken Gudt all eniste haffuer att dømme oc rette offuer. Och om koning Frederich end haffde verit hans høgisthe och største fiende, huilcket Bespenn mett sandhedt icke kandt szie. Menn haffde koning Frederich villet handlet vnadeligenn mett hannom, thaa var hannom giffuet aff Bespenn orsage noch ther till. Thaa schulde Bespen att liigeuell som en rettsindiig Christen mandt, ther schulde leere Christet folch then hellig Christelig troe, icke bedet och vunsket seg aff Gudt, att hand motthe bliffue till en dieffuell. Thij att Gudt vell vedt, huem handt vill haffue till dieffuell, och huem handt vill haffue till Engell. Menn vill io Bespenn selff paa thett siiste faare fiendenn i voldt: thaa mue vij vell vnde oc tillade hannom thett. Menn huadt thett er for en biscop, som seg selff beder och begerer att vere en dieffuell, och om then bør att vere veedt saadant embide, eller ther aff foruandles: giffue vij alle att betencke.

Digitized by Google

Jtem, Vij haffue och mett vortt elsk^e Radz villie, viidtschab oc radt sagt en dom aff vtj en sag emellum hannom och en Sogne prest till Heggelundt[1]) vtj saa modhe, att Bespenn schulde igenn giffue samme Sogne presth, hues haffue oc gotz handt haffde taget frann hannom: Thaa er handt dog bleffuit samme wor dom oc sententie offuerhørig fore och haffuer then icke saa fultgiortt, menn acthett thenn saa møgit, som en hundt haffde sagt hannom thenn aff: och haffuer alldeles inthet giffuet then arme mandt igenn, och end nw paa thenne dag holler hannom samme hans gotz fore. Om vij thaa icke mett reth oc skiell schulde saadann vhørswm straffe, ville vij giffue ether selff att mercke oc beszinde. Och vtj Summa ther er bleffuenn saadan en sedtuane eblant Besperne vtj Riiget, att fuldt faa aff thennom, och nøyeste en eblant thennom fandis, som vilde schicke, holle eller retthe seg effter koningens dom och sententie, vdenn saa møget som thennom selffue vell løste oc behaffuede. Menn huer aff thennom haffuer villet verit selff første oc herre vtj siit stiicth: liige som ther[2]) thennom selffue haffue berømdt oc ladet thennom høre: Jeg vill were heer[3]) vtj mitt Stiicth.

Bespenn aff Fyenn
anrørendis.

Thenne Biscop er oc enn, som forhindret kongens valdt och koer etc. Och haffuer handt huercken vildet

---

[1]) I Ny kirkehist. Saml. V, 723—4 har Adjunkt A. Heise formentlig klart godtgjort, at det er Præsten Mads Mortensen Hegelund i Vorning, Kvorning og Hammershøj, om hvem der her er Tale, og ikke en Præst i Hegelund, af hvilket Navn intet Kirkesogn findes.

[2]) Her bør læses: the. [3]) D. e. Herre

veret papisth eller Euangelisk, meenn haffuer førtt eth egit regimente for seg selff, och vilde kallis herre aff Fyen. Till then anden haffuer handt viildt hafft Stiicthet, eller e io halffdellenn ther aff till arffue, ther handt dog huerckenn for Gudt eller verdenn er forordine[re]t eller schicket till. Till then tredie viilde handt haffde bleffuit papisth oc viilde beholle styfftet hans liffztiidt. Till thett fierde haffuer handt huerckenn vildt verit geyslig eller verdzlig. Huilcket alt ether alle oc mange aff Addelenn vell vittherligt er: att handt haffuer hafft saadann ordt oc thale icke paa en, men mange stedz. Om nw saadan en Biscop schall bliffue ther vedt, eller ther frann affszettes, ville vij giffue ether selff att betencke.

Jtem, haffuer handt siiddet offuer hans bordt och obenbare sagt och bekient, att handt vell visthe tillfornn, att thenne feyde oc vprør schulde komme, och var hannom bodenn, om handt vilde vnderstoe segh thes oc anamme oc lade seg bruge ther till for en høffuitzmandt. Thette haffuer hørtt Øuerstenn Albreth Pelsk, Heydenstorff och Rwdolff van Bonnich høffuitzmendt. Hwor redeligenn oc erligenn handt ther vdtindenn haffuer handlet, att handt till forne haffuer visth saadant, oc thett haffuer verit hannom tilboden, och handt haffuer fortagt thett och nederlagt thett hoess seg, och icke attuarit eller giffuit thett siitt federne Riige tillkiende och tilhiolpet saadant onth att forekomme: thett ville wij oc saa giffue alle att betencke.

Jtem, hwadt handt for ordt oc thale haffuer hafft for Riigens radt om koning Christherns fengzell, thett er ether Riigens radt alle vittherligt. Vij ville dog paa thenne tiidt, hannom oc hans sliegt oc venner till

ære foretiet thett. Men att schyldenn ther effter schall giffues oc liegges indt paa vor herre oc fadher och paa ether Riigens radt: och end dog att thett oss oc Riigens radt dauligenn hoes kongher, kiørførster oc første oc aff fremmit oc indlendske Adell foruiidis, och wij thett liide mue, saa kunde vij dog inthet giøre ther till, och maa befalet vtj Gudz hender: Vij viide dog vell att vndtschylde vor herre fader, oss oc Riigens radt ther vdtindenn.

Bespenn aff Vendzysszell
anrørendis.

Thenne er oc en, som koningelige vdualdt oc koer haffuer forhindret, paa thett att handt motte bliffue vedt hans tiiraniske och vdtuortelig regimenth, som handt lienge haffuer førth.

Jtem, Thenne Biscop haffuer alltiidt verit pawisk och haffuer alltiidt hafft oc stillet seg for thenn meene mandt, liige som handt alltidt vilde viide pawens och Romere Kiirckis nøtte oc fordell och bestandt, och att handt viilde holle Romere kircke vtj stoer fordell och friihedt, menn dog vtj grunden haffuer then Romere kiircke vtj hans Stiicth icke hafft en større fiende endt hannom. Thij att hworledis handt for hans girighedz, hadt oc awendt skyldt, och icke for euangeliske troe schyldt haffuer foriaget oc fordreffuit muncke oc Nwnner aff theres Closter, och vdenn pawens oc Koningens loff haffuer anammet till seg theres haffue oc gotz: er ether oc alle, som bygge oc boe vtj Vendzyssell, vell vittherligt. Och ther vij nw loedt fange samme biscop, thaa bleff ther icke mere end iij Closter Jomfruer funden vtj Øø Closter. Thee andre vore alle foriagne: en parth aff thennom om natthe tiide mett voldt er

Digitized by Google

offuerfalne, huilcke oc ære vndløbne oc flyde offuer vandt och anderstedz, att thee kunde vndtkomme frann hans hender.

Jtem vtj Hundzlundt Closter haffuer handt mett riiss ladet stube en Closter Jomfrue, som handt haffde huerckenn reth eller skiell till. Ther till meth, ther handt ingenn anden lempe kunde fange till att foriage samme Jomfruer aff forne Clostere, thaa haffuer handt lagt syne suenne opaa søffuenhusset, att handt ther meth kunde trenge thennom att forløbe samme theres closter[1]).

Jtem, handt haffuer draget till seg saa goth som alle Sogne kiircker offuer alt hans Stiicth, vtj huilcke mandt schulde leere oc vnderuiisse thett arme menige folch then hellig Cristhelig troe: och for hans gierighedt schyldt haffuer handt szeth en Capellann till tree eller fiire kiircker, paa thett att handt motthe tage renthen oc vpbørelszenn aff thennom. Hwor farligenn vtj saa made aff hannom er handlet mett thett arme Christne folch, kunde i well besinde.

Jtem, huorledis handt mett voldt vtj lang tiidt emodt koning Crestherns oc koning Fredericks villie haffuer hollet en godt erlig from Riddermandzmandt hans ecthe høstru for, huilckenn oc wor Bespens nesthe frencke aff slecth oc byrdt, och haffuer leffuit mett henne vtj eth obenbarligt skiendeligt leffnet: thett er huer mandt offuer thette gandske koning Riige vell vittherligt: och giøres ingenn ydermere beuiissning ther om behoff, thij att samme gierninger ere klare oc obenbare foredagenn. Och endt dog then samme gode

[1]) Se Danske Mag. 3 Række. IV, 217—8.

Ridder mandz mandt, then stundt handt leffde, haffuer thiitt oc offte ladet beschiicke bespenn, och tiisligeste mett rette haffuer thett ladet forførdre, att handt viilde lade hannom faa synn ecthe høstrw igenn: Thaa haffuer dog huerckenn bønn eller reth moth hielpet hannom, men haffuer saa hollet then gode mandt synn ecthe høstrw fore, emodt Gudt, reth, schiell och altt Christeligt schiickelse. Och paa thett sziiste ther then arme mandt haffuer formercth, att thett icke motte hannom icke[1]) hielpe, haffuer handt paa herritztinge ladet vdrobe, att huilckenn som haffde indelucth hans høstrw, att handt vilde lade hinde komme vdt och till siwne igenn: vore hwn oc nogenn stedz pant szeth, thaa viilde handt oc løsse hinde igenn. Vore hwn oc bortt-soldt, thaa viilde handt giffue kiøbmanden syne penninge igenn, paa thett att handt motthe komme till syn ecthe høstrw igenn. Thett haffuer dog altt sammell inthet meth hielpet(!) hannom. Om thette er nw en biscopelig gierning, som seg berømer aff saa stoor hellighedt, giiffue vij ether selffue att mercke oc besinde.

Jtem, huorledis handt er omgangenn mett thee Clostere i Vendzyssell, huilcke dog vdenn all middell hører kronen till och er then vndergiffuen, oc kronen vtj koning Hanss tiidt och ther effter haffuer hafft thennom vtj synn besidning, oc handt thennom mett voldt haffuer draget fran kronenn: Thett samme er ether alle, eddele och veddele, som bor vtj Vendszyssell, vell vittherligt[2]).

Jtem, huorledis handt haffuer till seg anammet och vndrøcth koningen vtj konning Frederickz tiidt thenn

[1]) Dette Ord bør udslettes.
[2]) Jvfr. Danske Mag. 3 Række. IV, 219—20.

sølff skatt, som koning Frederich var beuilgett aff Riigens indbyggere att mue vdfaa. Och handt haffuer behollet hoess seg till saa lenge att thette vprør kam, oc handt begrow thett vtj iordenn. Och siidenn att thette oprør var stillet igenn, haffuer handt vpgraffuit then vtj ghenn oc behollet then hoes segh. Saadanne er mange aff ether aff Addelenn, som heer nw stoer, vell vittherligt: paa huilcket kundskab och vittnisbyrdt vij wille berobe oss. Oc then tiidt vij haffde ladet tilltalet hannom om saadant sølff, thaa haffuer handt giffuet oss for swar, att handt haffde thett mett retthe, thij att thett var vtj hans stiicth, och hørde thett ingenn till vden hannom. Om nw saadant hører hannom till eller oc icke, ville vij lade kiende om. Menn vij lade oss saa betøcke, att effter thij saadant sølffuer er icke kommit frann samme Biscops slecth oc foreldre all ene, menn fran Ridderskabbet oc aff Borgere oc bønder er giffuet till kiirckenn, thaa meene vij, att Bespenn icke haffde burt at anamme thett till segh, menn haffuer thett iilde aff hendiget riiget oc koningenn fore, och thett frann thennom forekommit.

Jtem, hworledis handt seg nw forsniimen vedt vort regimente, emodt vor till hannom tillforsiwnn, haffuer handlet: thett ville vij heer meth giffue ether till kiende. Endog att vij well haffue formodit oss, att handt for then store straff, som Gudt nw haffuer ladet ganget offuer hannom och hans stiicth, schulde nw haffwe bedrit seg: szaa formercke vij dog, att ther er ingenn forbedring paa ferde, menn att handt bliiffuer varafftiig oc forstockit vtj hans modtuillighed.

Och besønderlig som vij vtj thenne vprør oc kriig haffuer ladet screffuit nogenn bręffue till menige Ridder-

skabbet offuer all Vendzyssell oc formanit thennom, att thee viilde giøre modtstandt emodt thee vprøriske bønder, oc andre vore oc Riigens ærinde, vij vtj samme vore breffue oc scriffuelsze loedt samme tiidt giffue thennom tillkiende: huilcke breffue vij loedt sende oc forschiicke hannom som then ypperste vortt radt och en Biscop vtj Vendzyssell tillhande: och giffuet hannom befaling, att handt framdelis schulde forsende oc forschiicke thennom Addelenn till hender. Huilcket handt icke giortt haffuer, menn haffuer samme wore breffue nederlagt hoess seg oc vnderslaget thennom. Huilcke wore breffue vij hoess hannom vtj eth hans skriin haffue fundet end thaa tillstede vupbrudne, ther vij lode tage oc anamme stiicktet indt. Och wiilde saa haffue kommit Addelenn om theres ære, lempe och redelighedt, och vtj wor vhylde, vnadhe oc vgunsth. Hwadt reeffz listighedt handt ther meth haffuer hafft vtj sinde, kunde vij end nw till thenne tiidt icke viide. Vij ville dog well fange thett att wiide mett tiidenn. Menn vij haffde menth och forseeth oss till, att handt schulde haffue giortt vor ko^e^ befaling fuldisthe.

Jtem, Vdj huadt made handt seg mett Bespenn vdj Sellandt, oc bespenn vdj Sellandt igenn mett hannom vdenn vor villie oc viidtskab haffue thennom mett huer andre forbundet, och tillsagt huer andre, att om ther var nogenn Riddermandzmandt, Borger eller bunde eller anden, huem thett vere kunde, ther mett huerckenn koningenn vndertagenn, vtj hans Stiicth, som hannom var emodt, hworledis handt viilde hielpe att straffe thenn[1]): Thett kunde vij mett theres breffue,

[1]) I det foregaaende er sikkert nogen Fejlskrift; men det er ikke let at paavise, hvorledes Fejlen bedst bør rettes.

Digitized by Google

indsegle oc handscrifft beuiisse[1]). Om nw en biscop eller nogenn andenn vtj riiget bør eller maa vprette eller giøre noger forbundt vdenn vor oc Riigens radz villie oc viidtskab: thett ville vij oc giffue ether selff att betencke.

Jtem, hworledis att handt oc saa haffuer behiartiget, formanit oc forbudet Bønder oc allmue vtj Vendsyssell, att thee oss icke schulde lade følge then skatt, som oss aff Riigens radt var indrømth, och handt selffuer meth haffde beuilliget, att vij motthe vdfaa. Saadant ville vij beuiisse mett herritzfogitterne till N. oc mett menige bønder ther samme stedz, till huilcke vij ville referere och berobe oss ther om att giffue vittnisbyrdt. Och om vij endt ingenn andenn sag haffde till hannom, endt att handt haffde forbø[d]it Bønder oc allmue att giffue oss skatt, lade vij oss tøcke, att thett vare hannom sagh noch.

Jtem, huorledis att handt oc obenbare till tinge haffuer villet giortt allmuen vprørisk oc vpstyrdt seg emodt wore lensmendt, och besønderlig Eriich Banner, ther handt haffuer sagt: Icke lader ieg henge, icke lader ieg steyle folch, som handt giør. Och haffde handt tillforne boden fem hundret bønder till tinge oc begynte saadan thale for thennom, paa thett att thee schulde haffue offuerfaldet oc slaget samme vor lendzmandt oc radt ihiell. Och samme tiidt sagde handt till en andenn Riddermandzmandt Niels Jensszenn till Brodtschow, och forweedt hannom, att handt var mett for Alborg oc slaa ther bønder ihiell: altt paa thett att

---

[1]) Beviset haves neppe mere. Mulig finde vi dog Spor deraf i den Fortegnelse »der geheimen hendell«, der er aftrykt nedenfor som Tillæg.

Digitized by Google

handt viilde vpuecke Bønderne till vprør. Ther till Erich Banner suarit hannom oc sagde: Thett wore bedre, atj haffde verit ther meth. Thaa wore i krøbenn i Peder Riddemandz ogenn. Och en andenn Riddermandzmandt sagde ther till, att Katthens pandzer var icke saa onth, som mandt tenckte. Oc ther handt thett hørde, stoedt handt vp oc sagde: Heer mue i høre i gode allmue, saadanne spodske och honnlige ordt maa ieg alltiidt liide for ether schyldt. Oc vilde saa haffue vpuecth bønderne att slaa wore lensmendt oc radt ihiell, och komme thennom vdj sadant faldt oc schade, paa thett att vij schulde haffue sendt ther eth thall kriigz folch ind i landet oc ladet straffet allmuenn.

Jtem, huadt handt haffuer sagt till Borgemesterne vtj Sæby vtj Vendzyssell, som spurde hannom ath, om thee schulde oss lade følge then sølff schatt, som oss aff Riigens radt var beuilget oc samtøct: thaa haffuer Bespenn spurth hannom ath igenn, hwadt vij wore for en karll. Ther paa samme borger haffuer suarit hannom, att handt haffde hørtt szie, att vij vore en goedt from herre. Ther till sagde Bespenn: er handt meere end en karll, handt tager icke fran oss i Jaar. Oc attspurde oss (!) framdeles igenn, om thee icke nyligenn haffde fornummet skiib i Søenn. Ther till suarit Borgemester ney, och ia thee haffde formercth ther skiib. Hwadt handt ther mett haffuer hafft vtj sinde, thett kandt huer mandt vell mercke, hwor troeligenn handt oc aff hans hiarte och sindt haffuer meenth oss: meth huilcket handt oss dog tillforne till Gudt oc hans helgenn suorit haffde. Och huadt handt er for en erlig mandt, thett ville vij giffue ether alle att betencke: om vij icke skielligenn oc tilbørligenn

Digitized by Google

schulde tracthe oc tencke emodt saadan en mandt och vnderdane.

Jtem, hworledis handt nw i thenne feyde haffuer hemmeligenn oc vdenn vor villie och viidtskab forschiicket synn Canceller Mesther Henrich vann Kiell[1]) till fienderne i lanthe Mechelborg till Hertug Albretz radt oc ther samme stedz vtj Rodtstoch och vtj Sweriin ladet handle mett thennom, och att handt ther haffuer vorit hoess thennom, ville wij beuiisse mett breff oc segell: ville oc saa vell forfare, huadt handt ther haffuer handlet. Och ville thett mett tiiden vell lade giffue ether tillkiende. Om thett nw bør en vprectiig, erlig oc redelig mandt vtj en obenbare feyde saa att handle oc saa hemmeligenn att forschiicke siitt budt till fienderne, handt handle huadt handt vill, thett ville vij giffue alle att betencke: Vij kunde dogh vell tencke, att thett icke er skiett till vortt besthe.

Jtem, huorledis handt haffuer fram oc tilbage screffuit till Erchebispenn vtj Norge som till vor fiende, och haffuer elders hafft meenskab mett hannom. Om saadant er skiedt oss och riiget Danmarch till beste, haffuer huer letteligenn att formercke. Vij ville oc ther om saadant att beuiisse berobe oss paa then menige addell vtj Vendzysszell. Vij haffue oc saa affsagt en dom oc sententie emellum samme Biscop oc en arm bunde, och besønderligenn foruiist samme bunde mett vortt Breff och scriiffuelse till Bespenn. Ther handt er kommenn till hannom, haffuer handt horde-

[1]) At dette er den under Navnet Henrik Gerkens mere bekjendte senere Regnskabsprovst i Vendsyssel, har jeg i Ny kirkehist. Saml. V, 784 søgt at godtgjøre.

Digitized by Google

ligenn slaget hannom och stunget then arme mandt egemmell hans arm. Och haffde Bespenn kundt giortt oss mere spott oc honn, thaa haffde handt thett oc icke forlath.

Mett mange andre flere stæcker, practicher oc vschickelige handlinge, som samme Biscop er meth omgangen: thee wij dog mett thett korteste offuer gaa. Vij ere dog øffuerbødige saadant altt att beuiisse och santh att giøre mett breffue, segell oc leffuendis røsth.

I Anders Vedels Udtog af Klageskriftet (i det kgl. Bibliothek, Gl. kgl. Saml. 2558. 4) findes følgende Udtog af en, saavidt vides, iøvrigt tabt Slutning paa dette Skrift.

Omnes inutiles.

1. Neque papistici neque euangelici sunt doctrina.
2. Inepti ad officia sacra, indocti.
3. Inepti ad vsus regni, legati scilicet.
4. Sumptuosi.

Den Lydighed de riget ville, den førte vel en flue bort paa sin rumpe.

5. Impediunt ius et leges.

Forscreffve sig Raadet oc stæderne, ne admittant vlterius Episcopos tales, ante concilium generale. Et quod Statuta sequenda(?).

Statuta.

1. De noua ordinatione Ecclesiastica et quod reformatæ religioni velint adhærere. Rex sua faciet curando synceros doctores.
2. Bona Episcoporum sub corona.
3. Jus patronatus Episcoporum ad Regem, cetera vt prius maneant.

Digitized by Google

4. Bona Ecclesiis concessa maneant apud eas.
5. Superintendenter skulle opholdis aff biscopstienderne.
6. Canonicatus maneant pro doctis, et Academia restauranda.
7. Coenobitæ maneant, si velint, sin minus discedant.
8. Hospitaler stiftis.

Digitized by Google

Tillæg.

Til nærmere Oplysning om Bispernes Fængsling, Bispedømmernes Afskaffelse og den hele historiske Situation i Tiden nærmest efter Statscoupet 1536 meddeles herved en Række for største Delen hidtil utrykte Aktstykker.

1.

Den preussiske Admiral Johan Peins Beretning om de danske Bispers Fængsling.

Efterfølgende Brev, hvori den preussiske Admiral Johan Pein[1]) meddeler sin Herre, Christian III's Svoger Albrecht, Hertug af Preussen, Markgreve af Brandenborg, Efterretning om hvad der foregik i Kjøbenhavn den 11te og 12te Avgust 1536, findes blandt nogle Afskrifter fra Arkivet i Kønigsberg, som for endel Aar siden ere erhvervede til det kgl. Gehejmearkiv, og hvoraf flere indeholde mærkværdige Efterretninger. Dette er navnlig Tilfældet med nærværende Brev, hvorpaa Universitetsbibliothekar L. Daae i Christiania først har henledet Op-

[1]) Om denne Mand har Kaptajn Joh. Grundtvig meddelt gode Oplysninger i Danske Mag. 4. R. III, 215.

Digitized by Google

mærksomheden i en lille Beretning i det norske Videnskabers Selskabs Skrifter 1867, S. 204 flg. Skjønt han der har meddelt Udtog af Skrivelsen, som senere ere benyttede af L. Helveg[1]), er der dog Grund til at offentliggjøre hele det indholdsrige Brev.

Furstlicher Durchleucht in Preussen, meinem gnedigsten fursten vnd herrn.

Johan Pein til Hertug Albrecht af Preussen. 1536, 12 Avgust.

Gnedigster furst vnd herre. Nachdem E. f. g. ich dise beygelegte briffe gestriges tages geschriben vnd zugemacht, vnd ich e. f. g. 4 schiff heimwerts lauffen lassen, so habe ich mich doch der montz halben mit meinen bossleutten nicht vergleichen konnen, dan sie die denisch montz im abzug nicht haben nhemen wollen, vnd in dem wie ich mit Jn im handel gestanden, hath Ko. Maj. zu mir geschickt, mich in rath forderen lassen, doselbst die obersten von Lantsknechten, die Velther vnd Rittmeistere, sambt her Johan Rantzau auch Melchior Rantzau erschinen, allenthalben geratschlagt, wie Ko. W. ferner ir thun anstelleten, dieweil die bisschoff gar nichts zu ablegung reutter vnd knecht thun woltten, doruff im nhamen Gottes beschlossen die bisschoff von stunt bei den Coppen zunhemen, welchs dan ins geheimbst nechten bestellet, das heut ganz frue vmb seigers 4 die 3 bischoffe, als Selant, Schone, Ripen, dorch die profosen vnd lantsknechte vffheben lassen, vnt sint von stunt vffs haus Coppenhagen gefurt vnd an 3 orth setzen lassen in vergatterte gemach, vnd di statlich mith hakenschutzen vnd drabantten vorwaren lassen. Diselbige stunde do man die leut angetastet, ist Copenhagen mit wach zu wasser vnd lant bestellet worden, das nymants aus oder in kan on befehl der jenigen dorzu vorordent, vnd es wirt also bis in den 3 tag zustheen.

[1]) Den danske Kirkes Hist. til Reform. II, 1016 flg.

Digitized by Google

Vmb seigers 8 dornach hat Ko. W. den andern Reichs Rethen, als her Magnus Gey, her Ovi Lungen, her Magnus Guldenstern, Erick Krummendick, meister Johan Frisen, sambt andern, auch den Bischoff von Arhusen, auch vffs schlos zu sich gefordertt, vnd ist diser handel mit Jn vorgenommen. Welcher mit Ko. W. sambt den obbestimpten krigsrethen zustimmen wirdt, mit dem hat es kein mangel, wer aber nicht, wirdt auch bei dem Cop genommen werden. Jch haltte aber, sie werden zu Creutz crauffen. Ko. W. werden aber nichts entlichs oder beschlislichs der veranderung des Regiments halben handeln bis vff bestimpten Reichstag, im ersten briff vermelt, vnd mittler weil wirt sein Ko. W. in dem Jr herrn freunde vnd e. f. g. vmb rath ansuchen.

Die andern altten reichsreth als her Andres Bilde, her Johan Vr[n] etc., die in Meklnburgk gefenglich gesessen, die werden lauts dem vertrage in lant zu Holsten in Ko. W. hant vnd gewarsham kommen, die werden auch nicht gross czeichen thun konnen.

Mit disem vornhemen ist der gemein jung Adel, di von Copenhagen vnd die andern stett, auch die Paurschafft wol zufriden mit grosser frolockung, desgleichen reutter vnd knecht sint des auch hochlich erfreuet. Got geb Ko. Maj. in dem vnd in allem gluklichen aussgang.

Die Bischoff, itzt hir ingelegt, werden in Holsten geschickt, domit sie statlich vorwarth, so sint dises tages auch schiff vnd knecht in Fune vnd Jutlandt abgefertigt, di Bischoff, di noch vorhanden, auch anzugreiffen. Disen tag hat K. W. nach Drachsholm, dem bischoff von Selant zustendig, ettlich reutter geschickt dasselbig inzunemen, auch in Schone daselbst des bischoffs heusser inzunemen. So wirt her Johan Rantzau strax nach Juttlant doselbst solchs auch ausszurichten, vnd wirt sich Drachsholm nicht an Ko. W. ergeben,

Digitized by Google

so wirt man flux ettlich grob geschutz vnd knecht dohin fertigen, dasselbig mit gewalt inzunhemen. Diss gnedigster furst hab e. f. g. ich gantz vndertheniger meinung nicht konnen verhaltten, vnd der almechtig Got spar e. f. g. lang frisch vnd gesunt mit al den Jren. Mein hant datum gantz eilents Sonnabents nach Laurenti nach mittag vmb zeigers 2, Anno 1536.

E. F. G.
vndertheniger gantzwilliger diener
Johan Pein.

2.

Tvende Aktstykker vedkommende Biskop Joachim Rønnovs Fængsling.

Efterfølgende tvende Aktstykker omtales mærkeligt nok ikke af H. Knudsen i hans udførlige Fremstilling af Biskop Joachim Rønnovs Levned, ligesom han aabenbart heller ikke har kjendt dem, da det nedenanførte Brev fra den fangne Biskop til Johan Rantzov (af 14de Avgust 1536) indeholder Berigtigelse af en Formodning, som den nævnte Forfatter udtaler, om det Sted, hvor Biskoppen sad fængslet. Begge Stykker findes dog i Gehejmearkivet, og gamle Afskrifter i Diplomatariet sammesteds.

a.

Wenligh hiilsen tiillforn sent met Christo. Kære her Jehan, syndherlig gode ven, som ether vell fortencker, atj vore hoss mig paa thet bloo torn, oc ij vor kirkens sl[ott] Dragsholm, begerindes vdaff mig paa kong^e^ may^e^ vegne, oc Jegh samme tiidt aff edher begerindes v[or, atj] ville være mitt budt tiill vor nodige hærre, ath hans node vellde verdes tiill ath ansee hue[s skade] Jeg oc kirken ij thenne kry fongit haffuer, oc vor paa thet negesthe alle kirkeniis slott oc gaa[rder bren]de oc øde lagde saa nær som thet enne hus, huilket Jeg icke

Joachim Rønnov til Johan Rantzov. 1536, 14 Avgust.

Digitized by Google

vdhen stoer bekostning oc besuaring hollet haffuer, aff huilkit oc andiit Jeg vor sammee tiidt oc enn nu er offuer budigh att være ha[n]s node viilligh oc for en tro tiennere. Kære her Jehan, saa fiick Jeg inghen suardt ther paa ighen aff edher paa vor nodige hærris vegne, medhen strax ther epther bleff om nathen sent hiidt tiill Kroghen. Kære her Jehan, ther som kong^e^ may^e^ mindtt nodige hærre icke tiillsindtz er att lade the andhre bisper (som y gaffue tiillkænde) oc icke helldher m[ig] nyde hues dell vy tiill forn nytt haffue paa kirkens vegne, medhen er hans node endiliige begerindes samme slot, tha vell Jeg icke være hans node genstridiig faare, medhen føge mig epther hans nodis villie bode ther y oc y andre flere mode, som Jeg plyctugh er, oc hans node viilde ther fore verdis tiill att føghe mind lempe ther iblant, hues mig mueligt er y samme sagh att giøre, oc vore Jeg edher gerne sellffuer tiill ordts, ther som y indhen en kortt tiidt hiidt kommindes vorde. Kere her Jeha[n, thermet ether] Gudt befallendes. Screffuit paa Kroghen vor frue affthen assumptionis Anno etc. mdxxxvi°.

Ja. Rønnow.

Udskrift: Erlig oc velbyrdig mand oc strenge riddher her Jeh[an Rant]zov høffuitz mandt paa Kroghen k^e^ tiillscreffuit.

Beskadiget Orig. i Geh.-Ark. Topogr. Saml. Dragsholm Nr. 1. Hullerne ere tildels udfyldte ved Hjælp af en ældre Afskrift i Diplomatariet i Geh.-Ark.

b.

Anno domini Mdxxxvi mondaghen nest effther wor ffroe dagh assumptionis bleff thette inuentarium schreffuit paa Draxholms solth[1]), offueruerendes velbwrdighe

---

[1]) Ligesom paa dette Sted omsætter Skriveren flere Steder i det følgende Bogstaverne paa en underlig Maade, saasom: bwckdtke

Digitized by Google

mendt paa kon^e Ma^ts wegne Thomes Sturæ och Arwit Wlffztand.

Fførst paa bespens egetth kammer vdi en hwid kisthe fandz xvij stycke smaa och store silcke sydhe dwge, slethe dwghe, skyffue dwghe och handkledhe, it par smoo laghen, i pudhe wor, ij by legghen. Item vdi en andhen hwid kisthe indhen døren ix stycke blaa køller ath henghe om senghe, item it sylcke omhengendhe, ith sort skryn laa en sylcke ffenycke vdi, item en andhen hwid kisthe ffandz vdi iij skiortther oc en sort blommie fiedher, item ith skaff hoess senghen ffandz vdi en læer pudhe, ij smoo pudher met sardwg, oc er inghen voer offuer, en pudhe met sytth wor, ij flamske skyffue tecken, ij pudhe wor, en ny rødt fflegels trøye, en sortth fflegels kiortell met it maaer fodder, en sortth kiortell aff tafft och bremmett metth sortt fflegell, xxx sortthe Rwmmeniske skingh, ytth dwn dyne wor, v flamske sengkledhe smoo och store, viij læer laghen, iii par groffue laghen, en langh bordtdwgh, item en tresengh met ytth blaath omhengendhe, en skyffue, en bencke dynæ, iiij nøy fflamskæ hyndher, ij arbust for vdhen vindhe, ytth treswr skaff, v glass met theres loogh, ith skingh hyndhe, iij smoo bwckdtke met beledhe, ytth ffooer met v theen fflasker, ytt handtfadt aff theen, en ildskeed, en brande tivffue, item bysseræ knyffue beslagne mett søllæ oc forgylthe, eth kogghe beslaget mett søllæ oc forgylth, ij sølff skollæ, en lydhen och en stoer. Item vdi ffogedhe kammerett en tree sengh, en skyffue, en skyffue dwgh, en stoer sort thom kisthe, ij gamlæ kisther, i then ene ere v stycke blaa omhengendhe till senghe, en sort fflegels taskæ, item en andhen hwyd kisthe met iiij par laghen, en

Inventarium paa Dragsholm Slot. 1536, 21 August.

(ɔ: Buddike), skyssbs ackeræ (ɔ: Skibsankere), ikke at tale om andre Særheder i Skrivemaaden, f. Ex. harske (ɔ: Harniske), der undertiden gjør Forstaaelsen vanskelig.

Digitized by Google

langh bloo sytt dwgh, iij handkledhe, yth pudhe wor, iiij byleghghen. Item vdi ffadebwretth xxi senghe dyner onde och godhe, x hoffuet dyner onde och godhe, xxxij sengkledhe, viiiij par swene laghen, item nogre gamle laghen, dwghe och handkledhe, som platth inthet dwer, ij store gamle kelle oc ij smoo, iij gryddher, ij gamle blaagarns laghen, viij t^r met fiedræ, iij t^r wldt, en ffwldt aff giørn, vij hwdher till skoo, x skyngh till pløsse leer, ij gamlæ theen ffadt, ij store mvllwer, iij smo mwllwer, ii bencke kisther, oc lyggher noghen hør i hwer kisthe, ith gamell lydetth skaff, en gamell t^e met noget gamelt iern, vi skingh tecken, eth stycke caniffas, en glar lycthe, iii bencke dyner aff skingh, iii dwn dyner, v becken, iiii lerlaghen, v dwghe. Item vdi harske kammeretth xxi rivgh och krefth, xxiij par kne kopper, xxi høtharske, xxiij par armetøygh, xxi par handske, xxi kraffue, xi par skyørth och fflancker och iiij skørtt offuer, iiij stredz hamre, xix glaffuens odde, en gamell franzozer sadell, ii tree senghe, iii harske kisther. Skytth som ffyndes paa slotthet, paa torneth j slanghe af koffuer, j falckenetth aff koffuer, iii koffuer hagher, iii iern hagher, i^c lxxxxvij iern kloddher, ix stycke bly brødytt aff kyrcker, j t^e swaaffwell, en ottingh salepytther oc er ycke ffuldt, etth kabelltw, xix halffslange lodt aff bly, iii^c stenkloddher store och smoo, aff samme kloddher komme nogre, till Hio[r]tholm etc., iiii t^r groff krwdt, ij f. kyrnæ krwdt, viii iern formæ och koffuer formæ store och smoo, i^c xl iern kloddher till en halff slanghe, iiij skerppetyner paa mwren met ix kammer, ii iern kammer forvdhen bysser. Paa lofftyt hoess cancellerieth ii halffue falckenetther, item ii trekuorter slangher, iii falckoner aff koffuer paa ii hiuell, xiii iern hagher, iii langhe hagher, vi koffuer hagher, et brwdett falckenetther, en hell falckenet aff koffuer, ii stert hagher aff koffuer, ii stert hagher aff iern. Paa ryckeindt en skerpetyne mett iii kamer, iii smoo iern

Digitized by Google

kammer i en stock, vdi rwndelen en skerpetyne met iii kammer. Item paa lofftytth x modelige sydher fflesk, iij oxe kroppe, i^c^xxv ffore kroppe, xiii^c^ fflindher, iiij t^r^ thør hwillingh, iii t^r^ thør hornffisk, iiii t^r^ thør sild, iii smo thøre torske, iii degher iii lambskingh, xiiij marswyn bulcke. Item xxiiii marswyn bulcke ffyndes paa Nixell. Item vdi ffadebwrs kellerendt vii pryssingh fadt met dansøoll, et stort thomt fadt, iiii thome t^r^, en thom livsse kisthe, ett mellfadt er i p^d^ mell vdi, j t^e^ bremmer salt, ij tremett hwmlæ. Vdi spijsse kellerendt vii t^r^ ii ffadt spijsse øll, vii thome t^r^, etth tomth ffadt, v store thome ffadt, iiii twdher kandher, iiii knaffue stoffue. Item vdi smør kellerendt ii hellæ t^r^ smør, vii halffue t^r^, ii halffue t^r^ smør, som ycke ere ffuldhe, iii balier smør, xxxvi fierding en otting oc en spandt smør. Item ii f. smør i ffadebwrs kellerendt.

Vdi brygersset en brygghe pandhe, vi ølckar onde och godhe, en øsse, en yrtthe keedell, ii iern vegghe, ii saaer, etth pyffue kaar, ii dien trw, ett mell soldt, en saa. [Vdi] bagersset en secthe dwgh, item iiii smoo skyssbs ackeræ. Item vdi stegerssetth iii kuldgrydher, en andhen grydhe, ii store keldhe oc iii smoo, en brødhen grydhe, en mortheræ vdhen studeræ, ett brande iern met iiii twngher, ii braer spytth, ii røsther, en øxe, en iern skulffue, ij keill kroghe. Vdi dwgehwsseth ii theen ffadt, xi theen tallercken, vii knaffue ffadt och dwe inthet, en lydell gammell kedell, en kuldt grydhe, iii gamlæ dwghe. Vdi Capellen iiii altheræ kledhe, it ryckelin, ij messe haglæ, et messe redhe, en kalck oc disk, en messe boogh, en klocke, ii amplæ aff bly, item ii beseglæ kisther toges aff Capellen och settes i bespens kammer, etth skaff. Vdi bwrgestwen v skyffuer, etth boer. Vdi ffruer stwen ett ffollebordt, ii skyffuer en lidhen och en stoer, et brande iern, en ildskedt, en brande tiwffue. Vdi brødt kelleren iii iern stengher, ii torffue spadher, ii andræ spadher, ix pycker. Vdi

Digitized by Google

smedhen ett lydett steedt, v hamræ store oc smoo, iii smaa brodde dwe inthet, en halff sperhaghe, ett lydett stocke iern, ett lydet nagelltoogh, iiii tengher onde oc godhe, en naglæ krampe, ii belighe, ii slyffue stene. Vdi saltkelleren viii t^r bayesalt, en t^e beck, xxxii sydher marswyn fflesk, vi oxe hwdher, ii koo hwdher, iij t^e marswyn wilbradt, j t^e tieræ. Paa kornlofftytth iii lesther ii p^d ix sk^r malt, ij lest bygh, vii lesther iii p^d rw, iiij lest iiii p^d mell. Jtem xlxiii (sic) kartwe kloder ligghe vdhen paa mwren, som bleffue skytthne till slottetth. Item ther ffyndes inthet vdi ladhe gordhen vdhen sædhen, thy thet er bort tagetth alsamen etc.

Udenpaa: Inuentarium castri Draxhollm.

Original i Geh.-Ark. Topogr. Saml. Dragsholm Nr. 2 a.

3.

Forpligtelser til Kongen, udstedte af det danske Rigsraads Medlemmer angaaende Afskaffelsen af Bispernes verdslige og gejstlige Regimente.

I det kongelige Gehejmearkiv opbevares der ialt sytten originale Breve paa Pergament, alle udstedte i den sidste Halvdel af Aaret 1536, hvori de verdslige Medlemmer af Danmarks Riges Raad erklære de hidtilværende Bisper for afsatte og forpligte sig til at forhindre, at disse eller andre i deres Sted beklædes med en saadan verdslig og gejstlig Magt, som de afsatte Bisper havde haft. Disse sytten Breve lade sig imidlertid henføre til tre Hovedformer. Jeg indskrænker mig derfor til her at meddele et Brev af hver af disse tre Former, med Angivelse af Navnene paa de Mænd, der have udstædt de øvrige Reverser.

a.

Tolv Rigsraaders Revers. 1536, 12 August.

Wij efftherschreffne Mogenns Gøye Danmarcks Riigis Hoffmester, Tygge Krabbe Danmarcks Riigis

Digitized by Google

Marsk, Offue Lunge tiill Tyrsbeck, Axell Bragde tiill K[r]ogholm, Knudtt Biille, Oluff Rossennkrantzs tiill Walløø, Holgerdtt Wlffstandtt tiill Heckebeck (sic), Trudtt Vlffstandtt, Axell Vgeruppe[1]), Mogens Gyllenstierne, Riddre, Erick Krumdyge tiill Alnerupp och Jahann Friiss tiill Hessellagger gaardt, Danmarcks Riigis Raadtt, giøre vittherligtt, att effther thij hogborne Første och megtiige Herre Her Christiann mett Guds naade vdtuoldt koning tiill Danmarck och Norge, Hertug vdj Slesuig, Holstenn, Stormarnn och Dytmerskenn, Greffue vdj Oldennborg och Delmenhorst, vor keriste naadige Herre, haffuer nu aluorligen offuernegett och besindett, att Danmarcks Riige icke kand vdj fred, rolighedtt, endrettighedt och goed polici regeres, vdenn thett sker igiennem en offuerighedt och et verdtzeligt Regementte, huor for for^{ne} hogbornne Første vor kieriste naadige herre haffuer veritt fororsagett tiill att giøre och skicke andre ordinantzer och skickelser her vdj Riigett, end her tiill veritt haffuer, och besønnerligenn vdj saa maade att hans koninglig Maiestatt icke will, att Danmarcks Riigis Regementte skall epther thenne dag henge hoss noger entig hoss Erchibispen eller andre bisper, men Danmarcks riigis Regementte skall were och bliffue hoss kon. Mt. och hans naadis kon. Mts. efftherkommer koninger vdj Danmarck och hoss the verdtzelige Danmarcks Riigis Raadtt och hoss theris efftherkommer. Och effther thij att for^{ne} kon. Mtt. vor naadigste Herre seg thedtt saa forliigtt, foræenigett och fordragett haffuer mett oss, och vij thette saa forsieglett haffue, att her effther vdj Danmarcks Riige saa

---

[1]) I Hvitfeldts Udgave (i Folio, p. 1486-7) af dette Brev er »Trudtt Vlffstandtt, Axel Vgeruppe« — blevet til: Truid Vlstand til Torup I Krags Christian den Tredies Hist II, 316, hvor Brevet er aftrykt efter Hvitfeldt, staar der: Truidt Vlstand til Vgerup.

Digitized by Google

hollis skall:, thaa kenndis vij att haffue loffuitt och tiilsagdtt, och nu mett thette vortt opne breff mett vor frij willie och welbetengtt hug loffue och tiillsiige vedt vor Christelig tro och eddelmaands loffue, ære och redelighedtt for^ne^ Ko. Mt. vor naadigste herre, att vij aldriig effther thendne dag wille tiilhielpe eller vdj noger maade practicere entig hemelig eller abenbare, entig vij sielff eller vedt noger andere, entig indenn lands eller vdenn, ehuadt maade thett neffnis kandtt, att noger biscop, entig the som nu leffue eller nogre andre bisper, skulle komme tiill nogett verdtzeligt eller geistligtt regementte eller tiill noger biscopdom eller rentte vdj Danmarcks Riige, fore end saa sker, att ther bliffuer sambtygt och hollett et almyndeligt generale och Christeligtt Consilium vdj Christendomen, saa att Danmarcks Riige saa vell som andre nationer, bode Tyskelandt och andre vdj Christendomen, ther vdj beuilge, fuldbyrde och sambtygke. Och nar slig beuilning effther ett aldmyndelig Consilium giortt vdj Christendomen, thaa wille vij dog icke practicere entig hemelig eller abenbare, att noger biscop skall komme tiill nogett Regementte vdj Danmarcks Riige, geisteligt eller verdtzeligtt, vdenn thett sker mett kon. Mtts. eller hans naadis ko. Mts. efftherkommer koninger vdj Danmarck och mett menige Danmarcks raads, adels och Indbyggeres vdj Danmarcks riige fuldtbyrdtt, willie och sambtygkæ. Tesligeste beplygtte vij oss mett thette vortt opne breff, att vij icke wille emodt staa, att thett hellige Euangelium och ræne Guds ordtt retteligen maa predickes och forkyndes her vdj Riigett. Och wiille vij were forplygtett att vpsette hoss for^ne^ kon. Mt. liiff, gots och all vor velfardt bode vdj thesse for^ne^ och alle andre maade, som oss bør att giøre hoss vor rette Herre och Koning och fæderne Riige. Thiill thetzs ydermere vindisbyrdt haffue vij alle mett villie och vidskab ladett henge vor Indsiegle och Signetter neden

for thette vortt opne breff. Giffuitt vdj Kiøpnnehaffnn Løffuerdagen nest epther Sancti Laurentij martiris dag, Aar etc. Thusindt femhundrit trediug paa thett siætte.

Original paa Pergament med tolv Segl i Geh.-Ark. Sammesteds findes ligelydende Forpligtelser udstedte enkeltvis samme Dag og Sted af Axel Wrup, Ridder, af Magnus Gyldenstiern, Ridder, af Holgerdtt Wiffstandtt, Ridder, til Heckebierg, af Knud Biilde, Ridder, til Gladsaxe, af Tyge Krabbe, Ridder og Danmarks Riges Marsk, af Trudt Wiffstandt, Ridder, og af Axell Brade, Ridder, til Krogholm.

b.

Jeg Niels Lunge kiendes met thette mith obne breff fore meg och myne arffuinge, och giør alle witther- ligt, som thette same mith breff seer eller høre lesse, at effter thij at alle well wittherligt er, huorledes ath Greffue Christoffer aff Oldenborg oc Herthug [Albrecht] till Meckelborg ære vdj neste forgangne aar weldeligen indfaldne vdj Danmarcks Riige, oc Jeg ther effter haffuer giffuit meg vdj for^ne^ greffuens thieniste, eedt ock forplichtinge, oc Jeg nogen thiidt ther effter emodt oc offuer then gode throo oc loffue, Jeg satthe till samme myn herre greffue Chrisstoffer, som Jeg suor- riidt haffde, er aff hannom oc Hertug Albrecht vdj Meckelborg greffuit och fangith, forskickit, førdt oc forsend ind vdj Lanthe Meckelborg till Lubtz, ther Jeg wnferlig ith aar langt haffuer warit holdit fencklig paa samme huuss, oc effter ath hogborne furste oc stor- mecktiigste Herre, Her Christiann meth Guds Nade vduold Konning till Danmarck oc Norge, hertug i Sleszuig, Holsten, Sthormarn oc Dytmerskenn etc., effter Hans Kon. Maiets. vduelgelse till koning at wære offuer Danmarcks Riige, haffuer meth vold och magt bekrefftiiget Danmarcks Riige oc intthagit alle Riigens slotthe och sthedher meth ald anden Rigens tilbehøring, oc ther till meth ith gantske helt aar langt bestaldith

Niels Lunges Revers. 1536, 28 Okt.

oc hordeligen belagdt Kiøpnenhaffnn, oc paa thet siste (effter Guds willie) threngdt samme stadt ath vppgiffue seg vdj Hans Kon. Mts. hendner meth alle thennom ther inde ware, ock ther offuer trengdt oc thinget for^ne greffue oc Herthug ther till, at thee effter en fordrags lydelse, som thaa bleff Hans Kon. Mats. oc thennom emellom giordt oc beslutthet, at thee skulle lade meg oc thee andhre gode mendt af Danmarcks Adell, som meth meg ware fangne ock ther bestrickede, lediige oc løse paa wore frii fødder igen, oc forskicke oss till Hamburg, och lade ther offuer antuorde oss Hans Kon. Mats. Embitzmandt paa Szebæriig, Godske Rantzau. Saa haffuer Jeg dog framdelis skickith till for^ne Kon. Mat., fore then skyld ath Jeg haffuer wæret vdj for^ne greffuens eedt, thiæniste, pligt oc forwanthniss, och bedet oc wdmygeligenn begerindes, at hans nadis Kon. Mat. wille giffue meg en Christelig leigde ath mwe komme hans nadis Kon. Mat. sielffuer till ords. Och effter sadan en forhuerffuidt leigde er Jeg vdj dag kommith fore Hans Kon. Mat. her wdj Rensborg, oc wuderdanligen, wdmygligen oc gerne bedeth Hans Kon. Mat. fore Guds skyld oc fore then wold oc magt, Gud almechtigste Hans Kon. Mat. wnth oc giffuith haffuer, ath wille thage och annamme meg till nade, saa Jeg motthe komme vdj mith fædderne Riige igen. Och om Jeg vdj noger made haffuer foerseeth meg emod Hans Kon. Mat., vdj thet Jeg haffuer waret vtj for^ne greffuens eedt, pligt och thieniste, ath Hans Kon. Mat. fore Guds oc myne slegt oc wenners skyld will nadeligen, mildeligen ock gunsteligen forlade oc forgiffue meg thet. Ock om Hans Kon. Mat. funde seg ther wdinden beswarith, thaa will Jeg thet sette till Hans Kon. Mat. eigne hender nadeligen ath skaffe oc handle meth meg ther om. Huilckith alth Hans Kon. Mat. aff hans sønderlig gunst ock Nadhe haffuer wnth ock tilladit meg, saa Jeg maa nu igen wden ald beskatting drage

Digitized by Google

till myn hustru, bornn, hoffue[1]) och goedz. Huilcket alt haffuer standith vdj Guds och Hans Kon. Mats. hender oc ingen andens, fore huilcke Hans Kon. Mats. welgerninger Jeg Hans Kon. Mat. wnderdanigen och høyligen meth alld fliid betacker, och ther offuer loffuer oc tilsiger fore Gudt oc hans hellige ordhe, at Jeg her effter, saa lenge Jeg leffuer, will wære for^ne hogburne furste och Kon. Mat. Her Christiann konning Fredericks sønn huld och throo, altidt wide hans gaffn oc beste, oc affuerge oc wende hans argeste natth och dag, thiidt och stundt. Och will Jeg aldrig her effter lade meg findes ath wære Hans Kon. Mat. emodt oc till argeste vdj raadt eller gierninger vdj noger maade, oc aldriig Jeg her effter meth Raadt eller gierninge formyddelst meg sielffuer eller nogen anden myn blodz forwantthe eller fremmeth hemmeligen eller appenbarligen will handle emod Hans Kon. Mat. eigen persone, Regementhe eller regeringe, eller thet hoes nogen anden, inden Riges eller wden, Hans Kon. Mat. wnder øigne hemmeligen meth breffue, scriffuelse eller hemmeligen budt forskicke, forsende eller forfurdre. Ther som Jeg oc vtj noger made kand hemmeligen eller abenbarligenn formercke eller fornømme sodant aff nogen anden handles eller prachticeres, ther hans Kon. Mat. kunde vdj saa made komme till skade oc forfang, thaa beplichter Jeg meg widt myn eed oc plicht sadant strax wforthøffuit atth giffue hans Kon. Mat. tilkiende wden all forsømelse, oc ther till meth beplichter Jeg meg meth myt liff och goeds ath affuerge Hans Kon. Mats. skade oc forderffue, huadt heller then kommer Hans Kon. Mat. till wden Riget, inden Rigeth, eller huor then hender paa at komme. Oc effter thij at Hans Kon. Mat. haffuer nu forethagit seg alle Danskemendt till ære och meninge Danmarcks Riige till beste, be-

---

[1]) I andre af de ligelydende Breve: haffue.

Digitized by Google

standt oc till euig welfardt, huilcken nu formiddelst megen oprør, languaringe (!) kriig, ondt skickelse och ordinantze vdj Riigeth, sammeledis och formidelst ith onth och wskickeligt regementh, som nogle Bischopper haffuer hafft, førdt oc brugdt vdj Riigeth till thenne dag, at wille giøre en nye Reformatz och Ordinantz om alting, saa at riiget kandt komme vdj en goedt, fredelig och rolig skick igen, oc ther fore haffuer fangith nogre Bisper och setthe thennom aff theres biscoppelig embede, oc haffuer ladith indthage theris slotthe, stigthe, huuss, gordt och haffue, oc lagdt oc forordneth thet wnder Danmarcks Krone at wære ock bliffue, huilcket ocsaa aff thet werdzelige Danmarcks Riiges raadt, Adell oc aff Kiøbstedzmendt beuilliget er: Saa loffuer oc tilsiger Jeg wedt myn adeligh ære, loffue ock goede throo, ath Jeg aldrig will wære eller vdj noger made findes vdj Raadt eller gerning, hemeligen eller abenbare, nath eller dag, thidt eller standt, formiddelst meg sielffuer eller nogen anden, frunth eller fremmeth, thet ath beskaffe eller ther om nogerledes at handle oc practicere, ath thee samme bisper eller nogre andre skulle komme vdj theris Regementhe igenn eller till theris bischoppelige embede, stigthe, huuse, slotthe, gorde eller stigthens eyendom effter thenne Dag till euig tidt. Menn heller skall Jeg her emodt hielpe, styrcke oc hanthaffue for[ne] Kon. Mat. aff all myn magt och formwe. Oc ther som Jeg vdj noger made worder her effter formerckendes aff nogre andhre at wille her emodt staa, thaa will Jeg oc schall thet strax wden all forsømmelse oc meth thet iligste giffue thet Hans Kon. Mat. tilkiende. Thette alth oc huert besønderligenn, som forscreffuit staar, haffuer Jeg Niels Lunge saa wnødt, wthrengdt och wthuongen vdj en aben, frij, secker oc christelig leigde meth myn frii willie indgangit ock indrumeth, thij ath thersom thet icke haffde worit myn frij willie, thaa haffde Jeg well

haffdt thet wdj myn magt, at Jeg motthe hafft giffuit meg tilbage igien her aff vdj mith beholdt effter myn Leylighedt. Oc effter thij ath thette er myn frij willie, thaa loffuer oc tilsiger Jeg nu som tilforn myn adelig throo, ære oc goede loffue, som forscreffuit staaer, throligen, fasth och wbrødeligen at wille holde. Tiill yddermere wittnesbyrdt oc bedder foruaring haffuer Jeg meth myn frij willie och widskab hengdt mith Jndzegell fore thette myth obne breff. Screffuit paa Kiøbnenhaffnn slott Sanctorum et apostolorum Simonis et Jude Dag, Aar etc. Mdxxxvj°.

Jegh Nyels Lvnghe effter thy atth yegh ycke ssell haffver yncellee eller ssyngnetthe, thaa beder yegh myn kære broder Her Ove Lvnghe rytter til Tyrssbeck, atth han besseller thette mytth breff metth ssytth yncellee vdy mytth sstedh, hvilketth yegh vell ssaa ffvlltt haffvee vetth macth y thette sstedh ssom mytth eghett yncelle herffor hengedhee.

Original paa Pergament med egenhændig Underskrift og Segl i Geh.-Ark. Sammesteds findes ligelydende Breve udstedte samme Dag og Sted af Joachim Hardenberrig (dette Brev er trykt efter en ikke ganske nøjagtig Afskrift i Danske Mag. III, 83—6), Knud (Pedersen) Gyldenstierne, Eyler Rønnov, Mattis Bølle og Erik Bølle (disse to forpligte sig i samme Brev) og Knudt Sparre.

c.

Jegh Hans Biilde Ridder till Egede giør alle vittherligt, att effter som høgborne første och stoermectigste Herre, Her Cristhiann mett Gudz Nade vduoldt Konning till Danmarch och Norge, Hertug i Slesuiig, Holstenn, Stormarnn och Dytmerschenn, Greffue i Olldennborg och Dellmenhorsth, nw haffuer verit meg vnadig och vgunstig, for att ieg haffuer handlet emodt Hans koninglig Maiestadt, och haffuer ther fore ladet esket aff meg, om ieg kunde liide dom oc rettegangh, for hues tilltale Hans ko° Mt. kandt haffue till meg, vdj Hans Bildes Revers. 1536. 8 December.

huilckit ieg finder meg beswaret att gange vtj nogenn rettegang mett mynn Herre och Koning, besønderligenn for hues handlet er vtj thenne feyde. Och effthertbij att Hans ko^{e} Mt. haffuer dog aff sønderlig gunsth och nade, szaa oc for mange Danmarckz Riiges radz, Addels fruers och Jomfruers bønn schyldt nadeligenn omdragit oc tillgiffuet, huess ieg i thenne feyde emodt Hans ko^{e} Mt. handlet och giortt haffuer, szaa att ieg maa igenn komme till mitt arffue oc eyndoms gotz: Thaa haffuer ieg loffuit, sworit oc sagt, oc nw mett thette mitt obne breff loffuer, sнerer oc szier Hans ko^{e} Mt. Huldskab, Mandskab och myn troe thiennisth. Sammeledis haffuer ieg och loffuit oc tillsagt, och mett thette mitt obne breff loffuer oc tillszier for^{ne} ko^{e} Mt., att effterthij Hans ko^{e} Høgmectighedt mett menige Danmarcks Riiges radt, Adell, Kiøbstedtmendt och menige allmue heer vtj Riiget: haffue nw i thenne nesthe forgangne Herredag i Kiøbinhaffnn Mandagenn nest effter Sanctorum Simonis et Jude Apostolorum dagh siisth forgangenn, thette endrecteligenn forligt oc beslutet, att effter thenne dag schall ingenn Besper vere eller bliffue vdj Danmarckz Riige, vdenn thee som kunde och retteligenn ville predicke eller lere thett hellig Euangelium oc reene Gudz ordt, som en Christelig biscop bør att giøre, och thee bisper eller liige andre, som heer till vtj Danmarcks Riige verit haffue, schulle aldrj komme till theris regimente igenn, eller noger andre sliige bisper vdj theris stedt. Och alle thee Biscopsdoms hwssze, Slotte, garde, gotz oc eyndom, som heer till haffue leyet vnder biscops dømmene, schulle heer effter vere oc bliffue vnder kronen till ko^{e} Mt. och till Hans ko^{e} Mts. vnderholding, som thette vprette forbundz breff, Constitution oc recees, for^{ne} ko^{e} Mt., Danmarcks Riigis radt, Adell, Kiøbstedtmendt, Bønder oc allmue emellom giort er, ydermere vduiisser och indeholler, huilckenn for^{ne} Contract, Constitution och receess, och tiisligeste

Digitized by Google

thett Koer, som Danmarcks Riigis radt haffuer giort paa ko^{e} Mts. sønn effter ko^{e} Mts. dødt och affgang, Jeg vdj alle made haffuer fuldbyrdt, stadtfesth oc samtøcth, och nw mett thette mitt obne breff fuldtburder, stadtfester, samtycker oc besluter vedt alle syne puncther, ordt oc artickler, som for^{ne} Receess indeholler och vduiisser. Och beplicther ieg meg vedt mynn Christeliige troe oc loffue,ære oc reedelighedt aldrj effter thenne dag ther emodt att practicere hemmeligenn eller obenbare vedt meg selff eller nogen andenn, men vill oc scall were oc bliffue for^{ne} ko^{e} Mt., Hans Nadis arffuinge oc efftherkommere Koninger vdj Danmarch huldt oc troe aff myn yderste macth oc formue. Och ther som ieg noger formercker, som ville handle eller practicere emodt for^{ne} ko^{e} Mt. och Hans Nadis arffuinge och efterkommere vdj Danmarch och Danmarckz riigis indbyggere och emodt thenne for^{ne} Receess, szom ko^{e} Mt. och Danmarckz Riigis radt, Adell och menige indbyggere thennum emellum forligt och forseglet haffue, thaa vill och schall ieg thett affuerie aff myn yderste macth oc formue. Och ther som ieg thett icke affverie kandt, thaa schall ieg, strax ieg thett formercker, giffue thett ko^{e} Mt. myn nadigste Herre, then som nw er oc Hans Nadis arffuinge oc effterkommere koninger i Danmarch, som heer effter kommendis vorder, oc Danmarckz Riigis radt strax vfortøffuit tillkiende, och aldrj ieg vill sidde vtj thett radt, som handles oc praticeris emodt Hans ko^{e} Mt. eller Hans Nadis arffuinge och effterkommere Koninger i Danmarch, men vdj alle made beuiisse meg emodt for^{ne} ko^{e} Mt., Hans Nadis arffuinge oc effterkommere Koninger i Danmarch som en erlig, troe, vprectig Ridder och Riddermandzmandt bør att giøre emod synn rette Herre oc Koning, oc aldrj arge eller ancke emodt for^{ne} ko^{e} Mt. eller Hans Nadis arffuinge oc effterkomere Koninger i Danmarch, for thij att Hans ko^{e} Mt. nw

Digitized by Google

haffuer affseth Bisperne aff theris biscops dømme, eller for nogen sag, som heer till emodt meg eller noger andre paa myne vegne handlet eller giortt er. Och oplader oc offuerantuorder ieg nw mett thette mitt obne breff fran meg oc myne arffuinge och till for[ne] ko[e] Mts. hender alle thee forleninger oc pant, som ieg till thenne dag haffuer hafft aff kronen och kiirckenn mett all then reth och rettichedt, som ieg ther till noger tiidt hafft haffuer eller haffue kandt. Thesse for[ne] Artickler och puncther alle och huer serdelis, som forscreffuit stoer, beplicther ieg for[ne] Hans Biilde Ridder meg vedt myn ære, redelighedt och Christelig troe oc loffue att holde vbrødeligenn i alle made och till thetz ydermere vitnisbyrdt och bedre foruaring haffuer ieg for[ne] Hans Biilde Ridder mett villie oc viidtschab ladet henge mitt Jndsegle nedenn for thette mitt obne breff. Giffuit vdj Kiøbinhaffns Stadt vor Frue dag Conceptionis Aar etc. mdxxx sexto.

Original paa Pergament i Geh. Ark Ligelydende Breve findes smst udstedte af Otte Krumpen, Ridder, dat Kjøbenhavn, Løverdagen næst efter Sancti Andreæ Apostoli Dag 1536, og af Anders Bilde, Ridder, dat. samme Sted og Dag. (Jfr. T. A. Becker, Orion, Hist. Qvartalsskrift. I, 268—70).

4.

Bispernes Forpligtelser udstedte ved Løsladelsen af deres Fangenskaber.

Bisperne bleve alle fængslede omtrent paa samme Tid, men deres Løsladelse fandt Sted til forskjellige Tider, saa at der ligger over fem Aar mellem det Tidspunkt, da Oluf Munk og Styge Krumpen slap ud af deres Fængsler. Og Joachim Rønnov, mod hvem Kongens Forbitrelse var størst, maatte blive i Fangenskab indtil sin Død, den 1ste Maj 1544. Det er nemlig af flere Omstændigheder klart, at Fængslingen for flere af Bispernes Vedkommende ikke blot varede, indtil de gav Kjøb og erklærede sig villige

Digitized by Google

til at gaa ind paa de Betingelser, Kongen foreskrev, men at den for nogle af dem tillige har været en Straf for de Forseelser, hvorfor de i Klageskriftet beskyldtes. I ethvert Tilfælde har Kongen villet sikre sig deres Personer saa længe, indtil han ansaa dem for uskadelige. Ved Løsladelsen maatte enhver af Bisperne udstede en Revers, hvorved de frasagde sig deres Bispedømmer og gik ind paa den ny Tingenes Orden. Af disse Reverser er Iver Munks trykt i Ny kirkehistoriske Samlinger IV, 5—6 (efter et udateret Udkast, da Originalen neppe mere findes), og Ove Bildes, dat. Nyborg 1ste Juni 1537, er trykt i Nye Danske Magazin I, 237—9 (Originalen gjemmes i Gehejmearkivet). De øvrige Bispers Reverser ere hidtil utrykte og meddeles derfor her, alle efter Originalerne i Gehejmearkivet. Jeg har været i nogen Tvivl, hvorvidt jeg burde udgive dem fuldstændig eller kun aftrykke eet af Brevene ledsaget af Varianter fra de øvrige, da de dog tildels ere ligelydende eller ialfald i Hovedsagen stemme overens. Men da Afvigelserne, trods Brevenes Lighed, vilde blive talrige, antager jeg, at det vil være mere tilfredsstillende for Historikere at faa Brevene in extenso. Til de danske Bispers Forpligtelser har jeg føjet det Brev, hvorved Biskop Hans Reff den 1ste November 1537 oplod Oslo Stift for Kong Christian III, saa meget mere som dette Brev hverken omtales af Paludan-Müller eller af Keyser.

a.

Jegh Oluff Mwnck giøre alle vitterligt och kiendis mett thette mitt øbne breff, att effterthij hogborne Fursthe och Herre, Herre Christiann mett Gudtz Nade wdualdt Konning tiill Dannemarck och Norghe, Hertug vdi Sleszwiig, Holsthen, Stormarnn och Dytmersken, Greffwe vti Oldenborgh och Delmenhorst, mett menighe Dannemarckis riigis raadt, adell, kiøbstedmendt och menige almoe haffwe nw vti thenne nesthe forganghne Oluf Munks Forpligtelse. 1537, 7 Maj.

herredaghe vti Kiøbenhaffnn, Mandagen nest effther Sanctorum Symonis et Judę apostolorum dagh sist forleden them endrecteligen forlicthe och beslutthet, att effther thenne dagh skall ingen biscopper være eller bliffwe vti Danmarckis riighi, vden the som kunde och retteligen ville predicke och lære thet helige euangelium och regne Gudtz ordt, som en Christhen Biscop bør att giøre; och the Biscopper och sliigh andre, szom her tiill vdi Dannemarckis riighi værett haffue, skulle aldrigh komme tiill theris Regiment igien eller noger andre sliigh Biscopper y theris stedt; och alle the Biscopdoms hwsze, slotthe, gaarde, gotz och egendom, szom her tiill haffue liggett vnder Biscopdommett, skulle her effther være och bliffue vnder Kronen tiill Konninglig Matt. och Hans Kon. Mats. vnderholdingh, szom thet vpretthe forbondtzbreff, Constitution och Recess, forbeneffnde Kon. Matt., Dannemarckis riigis raadt, adell, kiøbstedmendt, bønder och almoe emellom giordt er, ythermere vdwiiszer och indholder. Huilcke for^ne^ Contracth, Koer, Constitution och Recess och thesligeste thet Koer, szom Dannemarckis riigis raadt haffue giordt paa Kon. Mats. szøn effther Kon. Mats. dødt och affgangh, iegh vdi alle made haffuer fuldbyrdt, stadfeste och samtycth, och nw mett thette mitt obne breff fuldbyrder, stadfester, samtycker och beslutther vedt alle puncther, ordt och articler, szom for^ne^ Recess vdwiiszer och indholder. Och beplicther ieg megh vedt myn Christeligh troo, ære och redelighedt aldrigh ther emodt effther thenne dagh att handle hiemeligen eller obenbare vedt megh sielff eller vedt nogher andre, meden vill och skall være och bliffue forbeneffnde Kon. Mat., Hans Nadis arffwinghe och efftherkomme[re] konninger vti Dannemarck huldt och troo aff myn ydersthe macth och formoffue. Och ther szom iegh noger formercker, szom ville handle emodt for^ne^ Kon. Matt. och hans nadis arffwinge och efftherkommere, Konninger vti Dan-

Digitized by Google

nemarck, och Dannemarckis riigis indbyggere och emodt then for^ne^ Recess, szom for^ne^ Kon. Matt. och Dannemarckis riigis raadt, adell och menige indbyggere them emellom forlicthe och forsegelt haffue, tha vill och skall iegh Oluff Mwnck forbeneffnde thet affwerge aff myn yderste macth och formoffue. Och ther szom iegh thet icke affwerie kandt, tha skall iegh, straxt iegh thet formercker, giffue thet Kon. Matt. myn nadigste herre, then szom nu er, och hans nadis arffwinge och effther-kommere Konninger vdi Dannemarck, szom her effther kommendis worder, och Danmarckis riigis raadt straxt wfortøffuett tiillkiendhe, och y alle madhe bewiisze megh emodt for^ne^ Kon. Matt. och Hans Nadis arffwinge och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck, szom en erliig troo vprectiig ritthermandtz mandt bør att giøre emodt syn retthe herre och konningh, och aldrigh arghe, ancke eller handlee emodt for^ne^ Kon. Matt. eller Hans Nadis arffwinghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck, fforthij att hans Kon. Matt. nw haffue[r] affsett megh aff mitt biscopdom, eller for noger sag, szom her till emodt megh eller noger andre paa myne vegne handlett eller giordt er. Och ther szom saa skeer, att noghre aff myn effther^ne^ borgen och forløffsmendt, szom iegh Kon. Matt. och Hans Nadis arff-winghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck for megh att loffue och besegle setthet haffuer, døde eller affgangendis vorder, førre endt iegh, tha beplicther iegh megh Oluff Mwnck forberø[r]dt vedt myn Christeligh troo, ære, redelighedt och adeligh loffue, att saa thitt och offthe som thet skeer, alle then stundt ieg leffuer, tha vill och skall iegh inden sex vgers dagh ther nest effther tiilskicke en anden riddermandtz mandt vdi then dødis och affgangendis stedt igien, szom Kon. Matt. och hans nadis arffuinghe och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck ville nygis medt, szaa tallidt alletiidt bliffuer fult. Huilcken szamme riddermandtz mandt, att

saa thiit och offthe szom thet skeer, skall vdi liige madhe mett sytt eygen obne beplictelse breff forplicthe segh emodt Kon. Matt. och hans nadis arffuinge och efftherkommere Konninger vdi Dannemarck att ville indgaa och indt tredhe mett megh och andre myne forløffs mendt vti thette lofft, och tiilhielpe att holle och fultgiøre alle puncther och articler, szom thette mitt obne breff formelder och indholder. Thesligiste beplicther och tilbinder iegh megh mett thette mitt obne breffvis krafft vedt myn Christeligh troo och adeligh loffue, att iegh inden aar och dagh nest effther iegh aff thenne forhinderingh, szom iegh nu vdi er, frij och forløst vorder, [vill] giffue megh vdi ett Christelig ecthe-skab. Och ther szom iegh for^{ne} articler alle och hwer serdelis vedt puncther och ordt, szom the wdwiisze, icke wbrødeligen holdendis worder eller her emodt handler eller giør vedt meg sielff eller vedt nogen anden, tha vill iegh megh thet nw vdi thette mitt obne breffs krafft forplicthet haffue, liiff och gotz att haffue forbrøtt vden alle rett och rettegangh vdi Kon. Matts. och hans nadis arffwingis och efftherkommeris Konningers vdi Danmarckis hender och voldt, och haffwer aff-sagdt megh, och nw mett thette mitt obne breff affsiiger alle then rett och retthergangh vdi thenne sagh, bode geistliigh och verdzliighe rett, szom megh kandt komme y tisse for^{ne} articler tiill bade eller behielpenigh vdi noger madhe. Och vy efftherscreffne Mogens Mwnck, Oluff Roszenkrantz tiill Valløø, Knwdt Rudt till Ved-bye, Knwdt Gyldenstiarne tiill Tym, Mechell Brocken-hwsze till Bramstrup, Jørgen Qwitzow till Sandaggher, Anders Emicksszen till Stiensgaardt och Jep Friiss tiill Skiffwe vdi Lodwiigh Mwnckis stedt, giøre alle vitterligt och kiendis mett thette vortt obne breff, att vy haffue loffwett och tiilsagdt, och nw mett thette vort obne breff loffue och tiilsiighe for^{ne} Kon. Matt. vor nadigste Herre och hans nadis arffwinghe och efftherkommere

Digitized by Google

Konninger vdi Danmarck, att forne Oluff Mwnck tisse forne articler alle och hwer serdelis, szom forscreffuet staar, fast och wbrødeligen holle skall vdi alle madhe. Och om szaa skiedde, att forne Oluff Mwnck sigh vti nogher tisse forne puncther eller articler forsoghe och icke y alle made wbrødeligen holdendis vordhe, tha beplicthe vy oss sielffue alle tiilszammen och huer besønderligen mett sammeligt handt att indridhe vdi Kiøbinhaffn eller vdi ett andett stedt vdi ett herborgh(!), hwar forne konningligh Matt. eller hans nadis kon. Matts. arffwinghe och efftherkommere konninger vdi Dannemarck oss tiilsiigendis worder, och ther holle ett erliigt, ridderligt indleger, och icke ther vdt igien vdi nogher made, vden ther (!) skeer mett Kon. Matts. och hans nadis arffwingis och efftherkommeris konningers vdi Dannemarckis vilie och samtøcke, fførrendt vy haffue antwordett forne Oluff Mwnck vdi Kon. Matts. eller hans nadis arffwingis och efftherkommeris Konningers y Danmarckis være och hegthe, effther hans Kon. Matts. eller hans nadis arffuinge och efftherkommere Konninger vdi Danmarckis vilie och begiere. Och ey vy vti noger made hiemmeligh eller obenbarligh ville eller skulle practizere eller vptencke, bruge eller forhandle nogen finantzer, hielperede, meddell eller anslagh eller nogen Herrer eller Furster, frøntt eller fremmeledis (!) hielp, raadt eller forbything, giennom oss sielffuer eller giennom nogen anden, oss for szamme indriidening och indholdt eedt och forplicth, siigelsze och forløfft, oss ther fran att wdredde, vndskylde, afftrede eller vndslaa, men thet vedt voris christeligh troo, adelligh ære och redelighedt fast och wbrødeligen att holle och fultgiøre. Och tiill thess ythermere vitnesbyrdt och bedre forwaringh haffuer iegh forne Oluff Mwnck och vy forbeneffnet Mogens Mwnck, Oluff Roszenkrantz, Knwdt Rudt, Knudt Gyldenstiarne, Michell Brockenhusze, Jørgen Quitsow, Anders Emicksszen och Jep

Friiss vdi Lodwiig Mwnckis stedt mett vilie och vidskab ladett henge vore indzegler neden for thette vortt obne breff. Giffuet vdi Viborgh Mandagen nest effther Szøndagenn Vocem iocunditatis Aar etc. Tusindt femhundrett treduge paa thet siffwendhe.

Original paa Pergament med ni Segl i Geh.-Ark Vedlagt findes et samtidigt udateret Udkast til en Forpligtelse for Oluf Munk, der vel i Meningen stemmer overens med ovenstaaende, men i Ordene adskiller sig en Del fra samme.

b.

Torben Bildes Forpligtelse. 1537, 12 Avgust.

Jeg Torbernn Bilde gør alle witterlicht och kendes mett thette mitt obne breff, att effther thii hogbornn Første och Herre, Her Christiann mett Gudz nade wdtwold Koning till Danmarch och Norge, Hertug vdj Sleswig, Holstenn, Stormarn och Ditmerskenn, Greffue vdj Oldenborg och Delmenhorst, mett menige Danmarchs riigis radt, Adell, Købstemendth och menige almue haffue nu y thenne neste forgangne Herredage y Købnehaffn, mandagenn nest effter Sanctorum Simonis et Jwde dag sist forleden, thenum endrecteligen besluthet och forligt, att epther thenne dag skall ingen biscoper were eller bliffue vdi Danmarchs riige, wdhen the som kunde och rettferdeligen wille prediche och lere thet helige Euangelium och rene Guds ordt, szom en Christelige biscop bør att gøre; och the bisper eller sliig andre, som her till y Danmarchz riige werit haffue, skulle aldrig komme till theris regimente ygen, eller noger andre sliig bisper y theris stedt, och alle the biscopdoms hwse, slotte, gorde, godtz och egendom, som her till haffue ligget wnder biscopdomen, skulle her effther were och bliffue wnder kronenn till koniglig Maiestadt och hans kon. Matts. wnderholding, som thet wprette forbundtz breff, Constitution och recess, for^{ne} koning^{e} Mat., Danmarchs riigis radt[1]) haffue giordt

[1]) Her synes at mangle noget, idet Skriveren har sprunget et Par Linier over, hvilket er besønderligt nok i en saa vigtig Original.

Digitized by Google

paa koning[e] Mats. Sønn, effther koninglige Mats. dødt och affgang, Jeg vdi alle made haffuer fuldbyrdt, stadtfest och samtøckt, och nu mett thette mit obne breff fuldbyrdher, stadtfester, samtøcker och besluther, wid alle punchther, ordt och articler, som for[ne] recess wdtwiser och indeholder. Och beplichter Jeg meg widt myn Christelig tro och loffue, ære och redlighedt, aldrig her emod effther thenne dag att handle hiemeligenn eller abenbar, wedt meg selff eller wedt noger andhre, meden will och skall were och bliffue for[ne] koning[e] Mat., hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarch huld och tro aff myn iderste macht och formuge, och ther som Jeg nogen formercher, som will handle emod koning[e] Mat., hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger y Danmarch, och Danmarchs riigis indbøgger, och emod thenne for[ne] recess, som koning[e] Mat. och Danmarchs riigis raadt, adell och menige indbøgger thennum emeldom forligtt och forseglitt haffue, tha will och skall ieg thet affuerge aff myn iderste macht och formuge, och ther som ieg thette icke affwerge kand, sza skall ieg, strax ieg thet formercher, giffue thet koning[e] Mat. myn nadigste Herre, then som nu er och hans naadis arwinge och efftherkommer koninger vdj Danmarch, som her effther kommendis worder, och Danmarchs riigis raadt straxt wfortøffuitt tillkende, och wdi alle made beuise meg emod for[ne] koning[e] Mat. och hans nadis arwinge och efftherkommer koninger wdi Danmarch, som en erlig, tro, vprettig riddermands mandt bør att gøre emod syn rette Herre och Koning, och aldrig arge eller handle emod for[ne] koning[e] Mat. eller hans nadis arwinge och efftherkommer koninger vdi Danmarch, forthii att hans koning[e] Mat. nu haffuer affsett meg aff mitt biscopdom, eller for nogen sag, som her till emod meg eller nogre andre paa myne wegne handlet eller giordt er. Och thersom Jeg for[ne] articler alle och hwer serdelis widt

Digitized by Google

punchther och ordt, som the wdtwise, icke wbrødeligen holdendis worder, eller her emod handler eller giøre widt meg selff eller nogre andre, tha will Jeg meg thette nu wdj thette mitt breffs krafft forplichthet haffue, liff och godtz att haffue forbrodt wdhen all rett och rettergang vdj koning^e Mats. och hans nodis [arwinge] och efftherkommer koninger vdi Danmarchs hender och wold, och haffuer affsagdt meg och nu mett thette mitt obne breff affsiiger all thendt rett och rettergang vdi then sag, bode giestlig och werdtzlig rett, som meg kand komme y thesse for^{ne} articler till bade eller behelping vdi noger made. Och wii efftherscreffne Tygge Krabbe, Holgerdt Wlffztand, Knudt Bilde, Trudt Wlffztandt, Claus Bilde, Eske Bilde, Knudt Guldensternn och Erig Krumdige gør alle witterlicht och kendis mett thette wort obne breff, att wii haffue loffuitt och tillsagdt, och nu mett thette wort obne breff loffue och tillsiige for^{ne} koning^e Mat. wor naadigste Herre och hans nadis arwinge och efftherkommer koninger vdi Danmarch, att for^{ne} mester Torbern Brilde thesse for^{ne} articler alle och hwer særdelis, som forscreffuitt staar, fast och wbrødelige holde skall vdj alle made. Och om saa skede, att for^{ne} mester Torbernn Bilde seg wdi noger thesse for^{ne} punchter eller articler forsøge och thenum icke y alle made wbrødeligen holdendis worde, tha beplichte wii os selff och wore arwinge alle tillsammen och hwer besønderligen mett samptlig hand att indride vdi Købnehaffn eller wdi ett andhet stedt wdi eth herberg, hwor for^{ne} koning^e Mat. eller hans naadis arwinge och efftherkommer koninger wdi Danmarch oss tillsiigendis worder, och ther holde et erligtt, ridderligt indlegger, och icke ther wdt ygen wdi noger maade, wdhen thet skeer mett koning^e Mats. och hans naadis arwinge och efftherkommer koninger wdi Danmarchs willie och samtøcke, førend wii haffue andtwordet for^{ne} mester Torbernn Bilde wdi koning^e Mats. eller hans nadis

arwinger och efftherkommer koninger wdi Danmarchs were och heglle (!) effther hans koning[e] Mats. eller hans nadis arwinger och efftherkommer koninger wdi Danmarchs willie och begere. Och ey wii eller wore arwinge, all then stund for[ne] mester Torbern Biilde wdi leffwendis liffwe er, wdi nogen maade hiemmelig eller abenbar wille eller skulle practizere eller vptenche, bruge eller forhandle nogen finantzer, hielppe rede, middell eller anslag eller nogen Herres eller Førsters, frønt eller fremmett, hielp, radt eller forbitting, gennom oss selff eller gennom nogen andhen, oss for same indriding och indhold eedt och forplicht, sigelse och førløffthe, oss ther fran att wndtredde, wndtskylde, afftrede eller wndtslaa, medhen thet widt wor Christeligenn tro, adelig ære och redlighet fast och wbrødeligenn att holde och fuldgiøre. Och till thetz idermere windisbyrd och bedre forwaringe haffuer Jeg for[ne] Torbernn Bilde och wii for[ne] Tygge Krabbe, Holgerdt Wlffstand, Knudt Bilde, Trudt Wlffstand, Claues Bilde, Eske Bilde, Knudt Gyllensternn och Erig Krumdige mett wilge och widtskaff ladett henge wore endsegler nedhen for thette wort obne breff. Datum Nykøpping Søndag effter Sancti Laurentii martiris, anno domini mdxxxvij.

Original paa Pergament med ni Segl, hvoraf det ene nu er affaldet, i Geh.-Ark.

c.

Knud Gyldenstjernes Forpligtelse. 1537, 10 Avgust.

Jegh Knudt Gyldenstiern aff Jffuersnees giør alle witterligt och kendis mett thette mitt opne breff, att effther thi hogborne Første och Herre, Her Christiann mett Gudts naadhe Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Konning, Hertugh i Slesuick, Holsten, Stormaren och Ditmersken, Greffue i Oldenborgh och Delmenhorsth, mett menige Danmarcks rigis Raadt, Adel, Købstedmendh och menige almue haffue nu vtj thenne

Digitized by Google

neste forgangne Herredagh i Køpnehagen, mandagen nest epter sanctorum Simonis et Jude dag siist forleden, thennom endregteligen forligt och beslutttett, att effther thenne dag schall inghen Biscoper wære eller bliffue vtj Danmarckis rige, vthen the som kunde och retteligen wille predicke och lære thet hellig Euangelium och rene Gudts ordth, som en Christen Biscop bør att gøre, och the bisper eller slig andre, som her tiill vtj Danmarckis rige wæritt haffue, schulle aldrigh komme tiill theris regimenth yghen, eller noger andre sliig bisper vtj theris stedh, och alle the Biscops Husse, Slotte, gaardhe, goidtz och eyndom, som her till haffue liggett vnder Biscops dommene, schulle her epter wære och bliffue vnder kronen tiill kong^e^ Matt. och hans ko^e^ Matts. vnderhollingh, som thet opretthe forbundtzs breff, Constitution och recess, for^ne^ ko^e^ Matt., Danmarckis rigis raadh, Adell, Køpstedmendh, bønder och almue emellom giortt er, yttermere vduiser och indholler. Huilcken for^ne^ Contracth, kaar, Constitution och recess, och tesligeste thee kaaer, som Danmarckis rigis raadh haffue giordth paa ko. Matts. søn effther ko. Matts. dødh och affgang, Jeg vtj alle maadhe haffuer fuldbyrdh, stadfest och sambtyckt, och nu mett thette mitt opne breff fulbyrder, stadfester, sambtycker och beslutter wedh alle puncte, ordh och artickle, som for^ne^ recess vduiser och indholder. Och bepligther Jeg megh wedh myn Christelige troe och loffue, ære och redelighet, aldriig ther vtjmodt effther thenne dag att handle eller handle ladhe, hemelige eller obenbare, wedh meg selff eller nogle andre, men will och schall wære och bliffue for^ne^ ko. Matt., hans naadis arffuinge och eptherkommere konningher vtj Danmarck huld och troe aff myn yddersthe macth och formue. Och ther som Jeg noghen formercker, som vil handle emodh for^ne^ ko. Matt., hans naadis arffuinge och efftherkommere konninger vdj Danmarck och Danmarckis rigis

indbyggere och emodh thenne forne recess, som ko. Matt. och Danmarckis rigis raadh, Adell och menige Jndbyggere thennom emellom forligt och forseylit haffue, tha will och schall Jegh thet affuerghe aff myn idderste magt och formue, och ther som Jeg thet icke affuerge kand, tha schall Jeg, strags Jeg thet formercker, giffue thet ko. Matt. myn kieriste naadige Herre, then nu er och hans naadis arffuinge och epterkommere, konningher som her epter kommendis worder, och Danmarckis rigis raadh strags vfortøffuid tilkendhe, och i alle maadhe beuise meg emodh forne ko. Matt. och hans naadis arffuinge och efftherkommere konningher vtj Danmarck mett ordh och gerningher, som en erlig, troe, oprettick riddermandts mandh bør att gøre emod syn retthe Herre och Konning, och aldriig arge eller handle emodh forne ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och efftherkommere konninger i Danmarck hemelige eller obenbare, ffor thi att hans ko. Matt. nu haffuer affsedt megh aff mit biscops domme, eller for noghen anden sag, som her tiill emod megh eller emod noghen andre paa myne wegne handlet och giortt er. Och ther som Jeg forne artickle alle och huer serdelis wed puncter och ordt, som the vduiser, icke vbrødeligenn hollendis worder eller her emodh handler eller giører wed meg selff eller nogen anden, tha will Jeg meg thet nu vtj thette mitt breffs krafft forpligtigt haffue, liff, goits ath haffue forbrodt vthen all rett och rettergang vtj ko. Matts. eller hans naadis arffuinge och epterkommere konningers vtj Danmarckis hender och wold, och haffuer affsagt megh och nu mett thette mitt opne breff affsiger all then retth och rettergang vtj then sag, bode gestelig och verdslig retth, som meg kandh komme vtj tisse sager och artickler tiill baadhe eller behielping vtj noger maadhe. Och wij efftherscreffne Tyghe Krabbe till Vegholm, Axel Bragde tiill Krogholm, Erick Banner tiill Asdall, Knud Gyldenstiern tiill Thiim, Mogens Gylden-

Digitized by Google

stiern, Jørghenn Qwitzow tiill Sandagger, Gabriell Gyldenstiern tiill Reffstruppe och Otthe Gyldenstiern giøre alle witterligt och kendis mett thette wortt opne breff, atth vij haffue loffuit och tiill sagt, och nu mett thette wort opne breff loffue och tilsige for^{ne} ko. Matt. wor kieriste naadige Herre och hans naadis arffuinge och epterkommere konninger vtj Danmarck, att for^{ne} Knudh Gyldenstiern tisse for^{ne} artickle alle och huer serdelis, som forscreffuit staar, fast och vbrødeligen holde schall vtj alle maadhe. Och ther som saa skede, att for^{ne} Knud Gyllenstiern segh vtj noger tisse for^{ne} puncther och artickle forsoghe och thennom icke i alle maadhe vbrødeligen hollendis worder, tha bepligther wij oss sielff och wore arffuinge alle tilsamell och huer besønderligenn mett samblidt handh att indridhe vtj Køpnehagen eller vtj etth andett stedt entig her i Danmarck eller vtj Slesuick eller Holsten førstendome vtj eth herbergh, huor for^{ne} ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och epterkommere konninger i Danmarck oss tiillsigendis worder, och ther holde eth erligth ridderligt indleggere, och icke ther vdt yghen i noghen maadhe, vthen thet skeer mett ko. Matts. och hans naadis arffuinge och epterkommere konningher i Danmarckis willie och sambtycke, før end wy haffue antuordet for^{ne} Knud Gyllenstiern vtj ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och efftherkommere, konninghers vtj Danmarck wærie och hegthe, nar och huor hans ko. Matt. eller hans naadis arffuinge och eptherkommere konninger vtj Danmarck thet begerendis er, och ey wy eller wore arffuinge, then stund for^{ne} Knud Gyldenstiern leffuer, vtj nogen maadhe hemeligen eller openbare wille eller schulle practicere eller vptencke, brughe eller forhandle noghen finantzer, hielpperedhe, middell eller anslag eller nogen herrers eller førsters, frønth eller fremmedh, hielp, raad eller forbittinge, gennom oss selff eller nogen anden, oss for same indridinge och indholdh ædh och forpligt, sigelse

och forløffthe, oss ther fraa atth vndredhe, vndskille, afftredhe eller vndslaa, men thet wedh wor Christelig troe, Adelig ære och redelighet fast och vbrødeligen att holle och fulthgiøre. Och tiill thess yttermere windisbyrdh och beder foruaaringh haffuer Jeg for[ne] Knudh Gyldenstiern och wy forbeneffnde Tyge Krabbe, Axell Bragdhe, Erick Banner, Knud Gyldenstiern, Mogens Gyllenstiern, Jørghen Quitzou, Gabriel Gyldenstiern och Otthe Gyllennstiernn mett willie och widskaff ladetth henghe wore Jndsegle nedhen for thette wortt opnne breff. Giffuit vtj Køpnnehaghenn Sønndaghenn nesth epter wor frue dagh Assumptionis, Aar effther Gudtzs byrdh Tusenndhefemhundredhethrediughe paa thet siffuenndhe.

Knud Guldenstierne
met eghen handt.

Original paa Pergament med ti Segl i Geh.-Ark. Med dette Brev er følgende sigillatorisk forbundet:

Jegh Axell Vgeruppe tiill Vgeruppe giør alle witterligt och kendis mett thette mit opne breff, att Jeg nu haffuer loffuit och tiill sagdt hogborne første och stormegtigste Herre, Her Christiann mett Gudts naadhe Danmarckis, Norgis etc. konning, koningh Fredericks søn, myn kieriste naadige Herre, och hans naadis arffuinge och eptherkomere konningher vtj Danmarck, att Jegh vil vtj lighe maadhe indtredhe mett thisse for[ne] gode mendh vtj thette løffthe for Knud Gyllenstierne aff Jffuersnes, och att Jeg Axell Vgeruppe och myne arffuinge, all then stund for[ne] Knud Gildenstiern leffuer, mett the andre godhe mendh alle puncthe, ordt och artickler i alle maadhe, epther same hoffuit breffs lydelse, wedh myn ære, godhe troe, adeligh loffue och redelighet fast och wbrødeligen holde schall, haffuer Jegh hengdt mitt indzegle neden for thette mit opne breff. Giffuit och screffuit dag, tiid och stedh epter som forscreffuit staar.

Digitized by Google

d.

Hans Reff oplader Oslo Stift for Kongen. 1537. 1 November.

Jeg Hans Reff giør alle vittherliigt oc kiendis met thette mytt obne breff, att Jeg mett myn ffrij williig oc well beraadt Hwg, vnødt oc wtrengdt haffwer resiignerett oc wpladett, oc nw i thette mitt obne breffs krafFth resiignerer oc alldeliis wpladher fran meg oc tiill høgborne Ffursthe oc megtiige Herre, Her Chriistian mett Guds Naadhe Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gottis koning etc. myn naadigste Herre, allt Opslaaes Stiigt, mett alle Opslaaess stiigtz gorde, godz, eyndom, renthe oc rettiighedt, wed hnad naffnn thett hellst neffniis kandt, ingthet vndertaghet vdj noger maadhe, oc kiendis meg inghenn Retth eller Rettiighedt att haffwe tiill for^{ne} stiigt, eller tiill nogett samme stiigtis renthe eller tiilliigellsze epther thenne Dag vdj nogre Maadhe, men for^{ne} stiigt mett att szynn renthe oc rettiighet ingthet wndertagiit schall epther thenne Dag vere oc bliffwe hoess for^{ne} Kong. Mg^{t} oc Hans Naadis Arffuinge, eptherkommere, Koningher vtj Danmarck. Sammeledis hawer ieg beuilget, stadfest oc samtyckt, oc met thette mit obne breff beuillger, stadfesther oc samtycker then Contracth oc Recess wedt fulldt magt att bliffwe, szom Danmarckis Riigis raadt, Adell oc indbygere haffwe beuillget oc samtyckt, alle biiscopdommess slott, gorde oc renthe att bliffwe oc vere wnder ffor^{ne} koningliig Mg^{t} oc Hans Naadis Arffuinge eptherkommere koninger vtj Danmarckis riige, epther som thet opretthe Contracths breff, ther om vdgiffuet, ydermere wdwiiszer oc indholler, oc bepliicther Jeg meg vedt myn chriisteliig tro, loffwe, ære, redeliighet oc Siells saliighet her epther att vere oc bliiffue for^{ne} myn naadigste herre oc hanss naadis arffwinge eptherkomere, koninger vtj Danmarck, hwlld oc tro, oc rame oc wiidhe Hans Naadis oc Hans Nadis Arffwinges eptherkomere Koningher wdj Danmarck gaffnn, besthe oc bestandt, oc aff-

Digitized by Google

wendhe Hans Naadis oc theriis skade oc forderff aff myn ydherste magt oc formwffwe, oc alldriig hemmeliig eller obenbare will eller schall ved meg selff eller ved noghenn andhenn practicere eller handle, att for^ne^ Opslaaess Stiigt eller noghre andre biiscopdomme her vtj Danmarck eller Norghe schulle komme vnder noger andhenn enthen geizeliige eller verdzeliige, men vere oc bliffwe vnder ffor^ne^ Kong. M^t^ myn naadigste Herre oc Hans Naadis Arffwinge, eptherkomere, kouinger vdj Danmarck, ved sliig sckiick, som ther om beuilget, fforszeglet oc samtyckt er aff menige Danmarckis riigis raadt, Adell oc Indbygere. Ther szom Jeg noger tiidt befwndhenn vordhe (huilchet Gudt meg naadeliige for beware) att ieg enthen met Raadt eller Daad, ordt eller gierninge, hemmeliig eller obenbare her emodt practicerer eller handler ved meg sellff eller noger andhenn, tha maa oc schall for^ne^ myn naadigste Herre eller Hanss Naadis Arffwinge eptherkomere koningher vtj Danmarck vden all dom oc retthergang lade straffe offwer meg, szom ther bør att straffes offwer thenn szyne ordt, æde, ære, breff oc beszegell icky holle wiill. Tiill hues ydermere vindzbiwrdt haffwer Jeg mett viilliig oc viidscaff ladett henge myt indsegle nedhen ffor thette mit obne breff. Giffwett wtj Otthensze Allehelgene Dag, Anno Domini Mdxxxseptimo.

Ego Johannes qui supra in testimonium omnium premissorum hac mea manu propria subscribo.

Original paa Pergament med Segl i Geh.-Ark.

e.

Jegh Jørghen Ffriis giøre alle witterligtt och kendis mett thette miitt opne breff, att effter thj att høgborne Fførste och Herre Her Christian mett Gudtz Nade Danmarcks, Norgis, Wendis och Gottis Koning, Hertugh vtj Slessuigh, Holsten, Stormarn, Ditmersken, Jørgen Frises Forpligtelse. 1538, 9 August.

Digitized by Google

Greffue vdj Olldenborg och Delmenhorst, mett menige Danmarcks rigis raadtt, adell, kiøbstedt mendt och menige almoe, haffue nu wtj thenne neste forgangne Herredag ett aar siden wtj Kiøbnehaffn mandagen nest effter Sanctorum Simonis et Jude Dag siisth forleden thennom endrecteligh forligtt och beslwttett, att effter thenne Dagh schal inghen biscopp were eller bliffue vdj Danmarcks rige, wden the som kunde och rettelige wille predicke och lære thet hellige euangelium och rene Gutz ordtt, som en Christen biscop bør att gøre; och the biscopper eller sliigh andre, som her tiill vdj Danmarcks riige werett haffue, schulle aldrig komme tiill theris regimenth ighen, eller noger andre sliigh y theris stedtt, och alle the biscopdoms Hwse, Slotter, Gorde, godtzs, eiendom, som her tiill haffue ligget wnder biscopdommen, skulle hereffter were och bliffue wnder kronen tiill koninglige Matts. och hans kon. Matts. wnderholdinge, som thet wpreckte forbundtz breff, Constitution och Recess, for^ne^ kon. Matt., Danmarcks rigis radtt, Adell, Kiøbstedtmendt, bønder och almoe emellom giordt er, yddermere wduiser och indhollder. Huilcken for^ne^ Contracth, Kor, Constitution och recess, och tiissligeste thet Kor, som Danmarcks rigis radtth haffue giordt po kon. Matts. søn effther kon. Matts. Dødt och affgangh, Jegh wtj alle made haffuer fwlburdt, stadtfestedt och samtøcktt, och nu mett thette miitt opne breff fuldbiurder, stadtfester och samtøcker och beslwtter wedtt alle puncther, ordth och artickelle, som for^ne^ Recess wdtuiser och indhollder. Och beplickter Jeg migh wedtt min Christelige troe och loffue, ære och redelighedtt aldrige ther imodt effther thenne Dagh atth handle hemmelige eller obenbare widt megh sielff eller nogher andre, men will och schall were och bliffue for^ne^ kon. Matt. och hans nadis arffuinge och efftherkommere konninger wtj Danmarck huldt och traa aff min ydderste mackt och formoue, och som Jegh noghen for-

mercker, som will handle emodt forne ko. Mt. och hans nodis arffuinge och effterkommer konninger wtj Danmarck och Danmarcks rigis indbøgere och emodtt thenne forne recess, som kon. Matt. och Danmarcks rigis radtt, adell och menige indbøgere thennom emellom forligtt och forseglett haffue, tha vill och schall iegh thet affuerge aff min ydderste mackt och formoe. Och som iegh icke thett affuerge kandt, tha schall iegh, strax iegh thet formercker, giffue thet kon. Matt. myn nadige Herre, then som nu ere och hans nadis arffuinge och efftherkommere koninger wdj Danmarck, som heer efftber komendis worder, och Danmarcks rigis raadt straxtt wfortøget tiillkende, och wdj alle made beuise megh emod forne kon. Matt. och hans naadis arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarck, som en erlige, traa, wprechtiigh Riddermandtz mandt bøer att giøre emodt sin rette herre och koningh, och aldrig arge eller handle emodt forne kon. Matt. eller hans nadis arffuinge och efftherkomere koninger wdj Danmarck, for thi att hans kon. Matt. nu haffuer affsetth megh aff miith biscopdome, eller for nogher sagh, som her tiill emodt megh eller nogher andre paa mine wegne handlet eller giordt ere. Och ther som iegh forne artickle alle och hwer serdelis wedtt pwncther och ordtt, som the wduiser, icke wbrødeligen hollendis worder, eller her emodt handler eller giør widt megh sellff eller nogher andre, tha vill Jegh megh thet nu wtj thette mytt opne breffs krafftt forplicktett haffue, liiff och guodtz att haffue forbrott wden alle retth och rettergangh wdj kon. Matts. och hans nadis arffuinge och efftherkommer koninger wdj Danmarcks hender och wolldtt; och haffuer affsagdtth megh och nu mett thette miitt opne breff affsiger megh all then rett och rettergangh wdj then sagh, bode geistlig och werdsliigh retth, som megh kandt komme y tisse forne artickle tiill baade eller behelpeningh wtj noger made. Och wij efftherne Chri-

Digitized by Google

stiern Friiss tiill Aaugaard riidher, Jep Friiss tiill Liøngholm, Niels Jenssen tiill Bradtskoff, Jffuer Friiss tiill Nees, Erick Høg tiill Klarupgaard, Lucus Krabbe tiill Westelesgaard och Niels Mogenssen tiill Damssgaard, giøre alle witterligtt och kendis mett thette wortt opne breff, att wij haffue loffuit och tiillsagdtt, och nu mett thette wortt opne breff loffue och tiillsiige for^ne^ kon. Matt. wor nadige Herre och hans nadis arffuinge och effiherkommer koninger wdj Danmarck, att for^ne^ Her Jørgen Friiss thesse for^ne^ artickle alle och huer serdelis, som forscreffuit stoer, fasth och wbrødeligen holle schal wtj alle made. Och om so skeede, att for^ne^ Jøren Friis sigh wtj nogher tisse for^ne^ puncther eller artickle forsoge, och them icke vdj alle made wbrødeligen hollendis worde, tha beplickter wij oss selffue och wore arffuinge alle tiillsammen och huer besønderlighe mett samblit handtt att indriide y Kiøbnehaffn eller wdj ett andhet stedtt wdj ett Herbergh, hwar for^ne^ kon. Matt. eller hans nadis kon. Matts. arffuinge och efftherkommer koninger vdj Danmarck oss tiillsigendis worder, och ther holle ett erligtt redeligtt Jndleggere och icke ther wdt ighen y noger made, wden thet skeer mett kon. Matts. och hans nadis arffuinge och efftherkommer koninge wdj Danmarcks wilie och samtøcke, før end wij haffue antwordett for^ne^ Her Jørgen Friiss wtj kon. Matt. eller hans [nadis] arffuinge och efftherkomere koningher wdj Danmarcks were och heckte effther hans kon. Matts. eller hans nadis arffuinge och efftherkomere koningher wdj Danmarcks wilie och begiere. Och ey wij eller wore arffuinge, then stundt for^ne^ Her Jørgen Friiss leffuer, y noger made hiemelige eller obenbare welle eller schulle practizere eller optencke, bruge eller forhandle noghre finantzer, hielpe rede, middell eller anslagh eller nogher herrers eller førsters frønth eller fremmedtz hielp, raadt eller forbitingh, giemmen oss selffue eller giennom noghen anden,

Digitized by Google

oss fraa same indridingh och indholldt ædtth och forplicktt, sigelse och forløfftt, oss ther fran att wndrede, wnschylde, afftrede eller wndslaa, men thet wedtt wor Christelige tro, adeligh ære och redelighet fasth och wbrødeligen att holle och fullgiøre. Och tiill tiss yddermere wintnisbørdt och bethre foruaringe haffuer Jeg forne Jørgen Friiss och wj forne Christiern Friiss tiill Aaugaard rider, Jep Friiss tiill Liøngholm, Niels Jenssen tiill Bradtskoff, Jffuer Friiss tiill Neess, Erick Høgh tiill Klarupgaard, Lucus Krabbe tiill Westelesgaard och Niels Mogenssen tiill Damssgaard mett wilie och widtskab laditt henge wore Jndsigeller nedhen for thette wor opne breff, som giffuitt och screffuit er paa Esker fredagh sct. Laurenti affthen Anno Domini mdxxxviijo.

Original paa Pergament med otte Segl i Geh.-Ark.

f.

Jeg Stygge Krumpenn giør alle witterligt och kienndis mett thette mytt obne breff, att epter thij hogborne Første och Herre, Her Christiann mett Gudtz Naade Danmarcks, Norgis, Wendis och Gottis Koning, Hertug vdi Sleszuig, Holstenn, Stormarnn och Diettmerschenn, Greffue vdj Oldennborg och Dellmennhorst, mett menige Danmarcks Riigis raadt, Adell, Kiøbstedtmenndt och menige allmue haffue nu vdj then herredage, szom stodt vdj Kiøbnehaffnn Aar ther screffues Mdxxxvj Mandagenn nest epter Sanctorum Simonis et Jude dag sist forledenn, thennom endrechteligenn forligt och beslutet, att epter thenne dag schall ingen Biscoper were eller bliffue vdj Danmarcks riige, vdhen the som kunde och retteligenn wille predicke och lære thet hellige Euangelium och rene Gudtz ordt, som en Christen Biscop bør att giøre. Och the Biscoper eller slig andre, som her tiill vdj Danmarcks riige werett haffue, schulle aldrig komme tijll theris regimente igenn eller

Stygge Krumpens Forpligtelse. 1542, 24 Juni.

nogre andre slig biscoper y theris stedt; och alle the Biscopdoms huse, slotte, gaarde, godtz och eyenndom, som her tijll haffuer liggett vnder Biscopdommen, schulle her epter were och blijffue vnder kronen tijll kongelige Maiestat och hans kon^{e} Mts. vnderhollinge, som thet vprette forbundtz breff, Constitution och recess, for^{ne} k^{e} Mt., Danmarcks riigis raadt, Adell, Kiøbstedtmendt, bønnder och menige allmue emellom giørdt er, ydermere vdtuijser och indtholder. Huelcken for^{ne} Contract, Constitution och recess, och tessligeste thet kor, som Danmarcks riigis raadt haffue giordt paa kon^{e} Mts. sønn epter ko^{e} Mts. død och affgang, Jeg vdj alle maade haffuer fuldtbyrdt, sambtygt och stadtffest, och nu mett thette mytt obne breff fuldtbyrder, sambtycker och stadtfester och besluter wedt alle puncter, orde och artickler, som for^{ne} recess vdtwijser och indtholler. Och bepligter ieg meg wedt myn cristelige troo och loffue, ære och redlighedt aldrig ther emodt epter thenne dag att handle hiemmeligen eller obenbare, wedt meg sielff eller nogre andre, meden will och schall were och bliffue for^{ne} ko^{e} Mt., hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck huldt och troo aff myn vderste magt och formue. Och ther som ieg nogen formercker, som will handle emodt for^{ne} kon^{e} M^{tat} eller hans Naadis arffuinge och epterkommer koninger vdj Danmarck och Danmarcks Riigis Jndtbyggere, och emodt thenne for^{ne} recess, som kon^{e} Mt. och Danmarcks riigis raadt, adell och menige Jndtbyggere thennom emellom forlijgte och forseglett haffue, tha will och schall ieg thet affuerge aff myn yderste macht och formue, och thersom ieg thet icke affwerge kandt, tha schall ieg, strax ieg thet formercker, giffue thett kon^{e} Mt. mynn nadigste herre, then som nu er och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, som her epter kommendis worder, och Danmarcks riigis raadt strax vfortøffuett tijlkiende, och vdj

Digitized by Google

alle maade beuijse meg emodt for^{ne} ko^{e} Mt. och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, som en erlige tro och oprettige Riddermandtz mandt bør att giøre emodt syn rette herre och koning, och aldrig arge, ancke eller handle emodt for^{ne} ko^{e} Mt. eller hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, forthij hans ko^{e} Maiestat haffuer nu affsatt meg aff mytt Biscopdom, eller for nogen sag som her tijll emodt meg eller noger andre paa myne wegne handlet eller giørdt er. Och ther som ieg for^{ne} artickler alle och huer serdelis wedt pungter och ordt, som the vdtwijse, icke vbrødeligen holdendis worder, heller her emodt handler eller giør wedt meg sielff eller nogre andre, tha will ieg meg thett nu vdj thette mitt obne breffs krafft forpligtett haffue, lijff och godtz att haffue forbrott vdhen all rett och rettergang vdj kon^{e} Mts. och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarcks hender och woldt. Och haffuer affsagdt meg och nu mett thette mitt obne breff affsijger all then rett och rettergang vdj then sag, bode geistlige och werdtzlige rett, som meg kand komme vdj for^{ne} artickler tijll baade eller behielpening vdj noger maade. Och wij epterscreffne Jehan Friis tijll Hesselagger, Otte Krumpen tijll Høybygaardt, Holgerdt Wulffstandt tijll Heckebierg, Knudt Rudt tijll Wedebye[1]), Claus Bilde tijll Liungsgaardt, Knudt Gyldensternn tijll Thym, Jørgen Quitzow tijll Sandagger, Jacop Hardenbierg tijll Sandholt, Jyrgen Lycke tijll Huering, Hans Jehanssenn tijll Jullschoff och Cristoffer Hanssen tijll Drendrup, giøre alle witterligt och kiendis mett thette wortt obne breff, att wij haffue loffuett och tijllsagdt och nu mett thette wortt obne breff loffue och tijllsijge

[1]) Man har endnu Styge Krumpens Taksigelse til Knud Rud (dat. Højbygaard, S. Jakobsdag 1542), fordi han gik ind paa at være Forlover for ham (se Ny kirkehist. Saml. IV, 472).

for^{ne} koninglige Maiestat wor nadigste herre och hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck, att for^{ne} her Stygge Krumpen tesze for^{ne} artickler alle och huer serdelis, som forscreffuit staar, fast och vbrødeligen holde schall vdj alle maade, och om saa scheede, att for^{ne} her Stygge Krumpen seg vdj nogre tesse for^{ne} pungter eller artickle forsaage och thennom icke vdj alle made vbrødeligen holdendis worder, tha bepligte wij oss sielff alle samen och huer besønderligen mett sambtygt handt att indtriide vdj Kiøbnehaffn eller vdj ett andett stedt vdj ett herberge, huar for^{ne} ko^{e} Mat. eller hans naadis ko^{e} Mats. arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarck oss tijllsiigendis worder, och ther holle ett erligt ridderligt Indleger, och icke ther vdt igen vdj noger maade, vdhen thet scheer mett ko^{e} mats. och hans nadis arffuingers och epterkommers koningers vdj Danmarcks willge och sambtycke, førre end wij haffue andtuordett for^{ne} her Stygge Krumpen vdj ko^{e} Mts. eller hans naadis arffuinge och epterkommere koninger vdj Danmarcks were och hegte, epter ko^{e} Mats. eller hans naadis arffuinges och epterkommere koninger vdj Danmarcks egen willie och begiere. Och ey wij, then stundt for^{ne} her Stygge Krumpen leffuer, vdj noger maade hiemmeligen eller obenbarligen wille eller schulle practicere eller vptencke, bruge eller forhandle nogen finantzer, hielperede, middell eller anslag eller nogen herris eller førstis, frøntt eller frembtz, hielp, raadt eller forbitninghe, gennom oss sielff eller gennom nogen andenn, oss for same indrijdinge och indholdt eedt och forpligtelse, sijgelse och forløfft, oss ther fran att vndredde, vndtschylle, afftrede eller vndtslaa, meden thet wedt wor Christelige tro, adelige ere och redelighedt fast och vbrødeligen att holle och fuldtgiøre. Och tijll tesse yttermere wittneszbyrdt och bedre forwaringe haffuer ieg for^{ne} Stygge Krumpen och wij for^{ne} Jehan Friis, Otte Krumpen, Holgerdt Vulffstandt,

Digitized by Google

Knudt Rudt, Claus Bilde, Knudt Gyldensternn, Jørgen Quittzow, Jacop Hardenbierg, Jørgen Lycke, Hans Jehanssen och Cristoffer Hanssen mett willige och widtschab ladett henge woris Jndtsegle neden for thette wortt obne breff. Giffuett vdj Ottense Sanctj Hans midtsommers dag Aar etc. Mdxlij.

Original paa Pergament med tolv Segl (hvoraf det ene nu er affaldet) i Geh.-Ark.

5.

En Arkivfortegnelse over vigtige Statsakter, derblandt Stykker vedkommende Klagemaalet over Bisperne.

Efterfølgende Arkivfortegnelse fra Aaret 1541, der er funden paa et løst Blad i Gehejmearkivet, fortjener formentlig Opmærksomhed, da der i samme blandt andet omtales flere Stykker vedkommende Klagemaalet mod Bisperne og Inddragelse af Bispedømmerne, som neppe mere ere i Behold.

Vortzeichnüssen der geheimen hendell, so ich der kon. Matt. zw Dennemarken etc. meinem aller gnedigsten Hernn zu Odensee in Fhune am dinstage nach Omnium Sanctorum Anno xlj zw eigen handen gesteltt[1]).

1. Der Bischoue inn Dennemarken vhorwirkunge vnnd handlunge.
2. Ausschreiben widder die Bischoue inn Dennemarmarkenn [mitt B. gemerckt. Item ein bericht den Bischoff zu Seelandt belangen mit B gezeichnet. Darbey allerley Copeien die bischoff belangen].
3. Des Bischoffs zu Seelandt vhorpflichtung gegen kon. Matt. zu Dennemarken.
4. Vhorpflichtunge des Bischofs von Seelandt gegen dem zu Wentzhusel weybnhemens halbenn.

[1]) Det i det følgende indklamrede er senere tilføjet.

Digitized by Google

5. Wes sich der Bischoff zu Seelandt gegen konnig Friderichenn, ehe er zum Stifft kommen, vhorpflicht.
6. Wobissers vhorpflichtung vff Gottlandtt.
7. Wes Hertzog Frantz von Sachssen freuchen Elisabethen halben geschrieben, vnnd Kon. Matt. Anthwortt hirtzu gehortt woll.
8. Vortzeichnus des geldes, so aus dem Reiche zu Kon. Matt. behuff kommen.
9. Copy wie vnd welcher massenn sich der Reichs Rath gegen Kon. Mt. der Bischoue halben vhorpflichtet.
10. Wes sich Kon. Mt. gegen den Stenden des Reichs Dennemarken vhorpflicht.
11. Die Briue, so vff der Hollendischenn Binckenn im krige vhor Helleschnor genohmen worden.
12. Bericht, wie vnd welcher gestalt Kon. Mtt. zu dem Reiche Dennemarken kommen.
13. Copia des Recesses den Denischen Rethen vnnd geschicktenn gebenn.
14. Cantzley bestellunge.
15. Dennische Register.
16. Des Printzenn Regierunge belangen.
17. Preussischer Rathschlagk Kon. M. Regierunge inn sonderlichen vff irenn eigenn leyp gesteltt.
18. Inuentharium nach Konnig Friderichs seligenn tode.
19. Recess zwischenn Holstein vnnd Denen zu Odensee vffgericht vnnd den Holsteinischen vhorsiegeltt zugestelltt worden, belangen Kon. W. schulden.
20. Register vber die vhorlenunge in Dennemarkenn.
21. Gedenck zettell der Ordnung vff Kon. Matt. eigenn leyp.
22. Register Kon. Matt. schuldenn.
23. Copy des Wassergrabens zwischen Lübegk vnnd Hamburgk.
24. Alle die Brieff vnd Siegell, Recesse vnnd anders uber das fürstenthumb Slesewig gehorende.

Digitized by Google

25. Copie der Bunthnusse zwischen kon. W. vnd Sachssen vnd Hessen.
26. Rechnunge der kriegs kosten im Dithmarschen krige.
27. Recess zwischen Kon. Matt. zu Dennemarkenn vnnd dem Capittell zu Slesewigk.
28. Bericht des Capittels zu Slesewigk, wie vnnd wellicher gestaltt es nach des Bischoffs zu Schlesewigk thotlichem abgange mit dem hause Schwabestede gehaltenn worden. Item darbey das Innentharium in alle des Bischoffs zu Schlesewigk nachgelassenen guether.
29. Vortrag zwischen konnigin Sophien vnd konnig Christiann zu Dennemarkenn.
30. Geheime schrifft denn Dithmarschen Secretariern belangenn.
31. Wie der Lutter die Christliche lehr inn etzliche Artickell summirtt.
32. Vhorschreybung des Bischoffs zu Rothschilde Konnig Fridrichen seligen gegebenn, als er das Stifft angenohmmenn Ao. 1529.
33. Die Reichs Rethe erwhelen Hertzog Friderichenn Konnig Christians Sohn zu eynem Printzenn vnnd angehendenn konige zu Dennemarkenn.
34. Die Reichs Rethe zu Dennemarken vorschreibung, das hinfurder kein Bischoff inn Dennemark zugelassen werden solle.
35. Vortzeichnus der gewerbe, welche an Kon. Matt. gebraucht sin, vor des Churfursten zu Sachssenn vnd Landtgraffenn zu Hessen wegen, durch den Vice-Canntzler des Churfursten etc. [Ock wath Kon. Matt. vhor Anthwortt wedder darup gegeuen Ao. etc. 42 gescheen tho Coppenhagenn].
36. [Wath de huser in Judtlandt alse Ripen, Halle, Alborch vnnd Sylkeborch jarlichs thoheuende hebben, mit einer Ordenunge, wo idt Kon. Matt. hir-

Digitized by Google

nhamhals mit densuluen husen thoholdende geneget. Och derbeneffen wouhele Schloete, Clostere, Garde, Herde vnd Koepstede inn Judtlandt sin, dar Kon. Mtt. nichts van tho heuende hefft].

37. [Des Bischoppes tho Wentzhusells vhorschreybunge vnnd vhorplichtunge].

Samtidig original Optegnelse i Gehejmearkivet.

6.

Otte Breve vedrørende Bispernes, især Ove Bildes, Fængsling.

Af de efterfølgende Breve stiller det første os Situationen for Øje, to Dage før den skjæbnesvangre Beslutning om Omstryrtelsen af den gamle Kirkeorden endelig toges. Biskop Ove Bilde anede ikke noget: det var Havblik før Stormen. De andre Breve handle tildels om forskjellige Ting, men i dem alle berøres Bispernes Fængsling. Af et Par af dem ere Brudstykker tidligere trykte i Nye Danske Mag. I, 235 flg. Andre Breve, der høre til samme Suite, findes trykte i Paludan-Müllers Aktstykker til Nordens Hist. i Grevefejdens Tid II, 308—11, og i Nye Danske Mag. II, 150—4.

a.

Auo Bilde, Dei gratia episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536, 9de August.

Salutem cum syncerrima fraterna dilectione. Kierre broder, wii giffwe teg kierligenn tilkiende, ath then frededag nesth effther sancth Oluffs dag bleff Kiøpnehaffn kon. mat. wor nad[e] herræ tillsagt, och om løffuerdagenn ther nesth effther wpgiffwet met nogle atskyllige wilkoor, som wii teg (nesth Guds hielp) selff personlig tilkiende giffwe wille, nar leylighedenn seg førsth begiffwe kand, wii teg tiill ordz komme kunde, huilken wii icke nu schriffue kunde. Och om søndagen nesth effther sancth Peders dag ad vincula reedt wor nad[e] herre met

pom och proell ind wdj Kiøpnehaffn, oc haffuer forordinedt eth nyth raad och borgemester, hans naade och riget tiill gaffn och trooskaffb werre kand. Søndagenn nesth effther sancth Dyens dag schall end almyndig herre dag stande herræ wdj Kiøpnehaffnn, then alsommect[e] Gud giffwe lycke och naade thertiill, ath rigens ærindhe och bestand ther tha saa forregiffwes och forhandles motthe, thet Gud motthe loffwes, wor nad[e] herræ fremmes, oc rigens indbyggere och wndersaatthe motthe komme tiill gaffnn, freedt och god samdregt. Kierre broder, andet inthet sønderligt wiide wij nu at forschriffwe, end wii altiidt gerne begere thyn swndhedz met hwsfrwe och børnns framgang tiill liiff och siell at spørriige. Alle thee maade wii kunde werre teg tiill willig och kierlighet, och beuisse teg brodelig willig och kierlighedt giørræ wii altiidt gernæ. Gør uell och siig thyn kierre husfrwe mange gode netther paa woræ wegne. Schreffuet wdj Kiøpnehaffnn sancth Laurendz affthenn aar etc. Mdxxxvj. Wnder wort signeth.

Udskrift: Erlig och welbiirdig mand Esky Bilde, høfftzmand paa Bergennhus, syn kierræ broder kierligen tilschreffuith.

Orig. med Segl i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

b.

Christiann met Gudts naade vdtualdt Konning tiill Danmarck och Norge, hertug vdj Slesuig etc.

Vor sønnerlig gunst tilfornn. Kierre Esky Bille, giffue wij ether k[en] tilkende, att ændog Erchibispen i Trundhem lader seg høre mett tillbørlige ordt emodt ether och flere wore tro vndersotte, saa formercke wij dog vdj sandigen, att thet icke er vden idell hinderliist och bedregerye, hand hemeligen bruger emodt oss, som hand och altiidt tilfornn giordt haffuer emodt wor kiere

K. Christian III til Esge Bilde. 1536, 1. Septemb.

Digitized by Google

her fader, och haffuer hand nu vdskickett hanns ambassatt tiill paldtzsgraffuen, och drog nu vdj thesse neste forgangnne dage igiennom Hamborge. Saa befrøctte wij oss storligen, att hand skall indføre hemeligen vdj riigett eth thall fremmede kriigsfolck och ther mett komme oss och Noriiges riige end nu vdj større skade och forderffue, end hand her till giordt haffuer. Ther for skicke wij nu till ether oss elsk^e Jens Spliidt, wor mandt och tienere, met en krawell, en boyertt och ij^c dantske skytther och j^c lansknectte, som skulle ligge ther vdj Bergenn hoss ether wyntherleye, och skulle the were ether høriige, lydige, fylgagtiige och vdj alle maade bistandige, huor i thennom behoff haffue och paa wore wegnne tilsiigendis worder. Huorledis nu om theris bethalinge och besoldinge er met all anden leilighedt, skall for^ne Jens Spliidt ydermere giiffue ether tilkende, och ther som i ydermere hielp behoff haffue aff oss emod for^ne erchibispen eller i andre maade att komme samme wort riige Norge besønnerligen Norden fieldtzs till hørsamhedt, attj tha wille skicke met thet aller fyrste hiidt tiill oss ethers wisse budt effther huadt i ydermere begere eller behoff haffue tiill samme tug och regse. Thij bede wij ether k^en, attj wille giøre ethers største fliidt tiill ath affuerge sliig riigsens store skade och forderffue, och effther thij att samme erchebisp aff Trundhem wender seg vdj all vtroskab och haffuer seg saa vtilbørlig emodt oss, ether och flere wore tro vndersotte skickett, attj ther tiltencke och giøre hannom affbreck, huor i thet bekomme kunde. Och ther som ether tyckes gott were, attj tha strax paa foraarett, nar ysen er vpuechtt, lade samme wore orlogs skiibe, som wij nu till ether skicke, løbe tiill Trundhem att nederlegge Erchebispens skiib och affwerge, att hand icke vnkomer, om hand wille giiffue seg bortth, eller vdj huadt maade i kunde tencke, i kunde giøre for^ne erchebispe affbreck. Och forsee wij oss icke, att

Digitized by Google

nogen loffuen er att sette tiill hannom, mett myndre end hand will antuorde Stennigsholm fran siig. Vij sende ether och wortt obne breff tiill alle ædelle och vedelle i Norge besønnerligen norden fieldtzs, att the skulle were ether høriige och lydige paa wore wegnne, huor i thennom tilsiigendis worde. Sameledis haffue wij tiilscreffuitt Laumenden och raadmend met menige borgere vdj wor kiøpstedt Bergen, att the wille forlegge samme wortt folck vdj thenne wyntther ther vdj byen. Och haffue wij ladet antuorde forne Jens Spliidt x lester rug, xxiiij ter vdj lesten, och xv store lesther malth, ijc siier flesk tiill hielp och vnsettning, och attj wille vdj thesse och andre maade ramme och wiide wortt gaffnn, beste och bestandt, och ingtet tuiffle paa, i well giørendis worde. Thet wille wij vdj alle maade mett all gunst och naade mett ether forskylle och bekende, saa i oss tacke skulle. Befalendes ether Gudt. Screffuit vdj wor kiøpstedt Roskildt sanctj Egidij dag Aar Mdxxxvj.

Vnder vortt signnetth.

Udskrift: Oss elske Esky Bylle, wor tro mand, raadt och embitzmandt paa wortt slott Berghenhuss.

Orig. med Segl i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Paa en indlagt Seddel findes følgende:

Kiere Esky, giiffue wij ether och ydermere tilkende, att noger handell haffuer seg tildraget emellom oss och the bisper her vdj riigett. Thaa bede wij ether, attj vdj samme handell ingtet lade ether bekommer, før end i komme oss sielff till ordtzs. Vij wille met then almege Gudts hielp ingen handell fortage vdj thette riige anden end then, som wij met wort elskelige Danmarckis riigis raadtz raadt kunde tencke menige Danmarckis riige kand were till beste och bestandtt. Sameledis bede wij ether, attj anttuorde oss elske Jens Spliidt thuo stycker leidesk paa wore wegnne, som wij hannom skyldige ere.

Digitized by Google

c.

Christiann met Gudts nade vdualdt koning tiill Danmarck och Norge, hertug i Slesuig etc.

K. Christian III til Esge Bilde. 1536. 30 November.

Wor sønnerlige gunst tilfornn. Kere Esky, wiider at wij met twende eders bud haffue fanget eders schriffuelse, och met thet første bud haffue wii fanget thet hyldings breff, som Bispenn aff Staffanger, i sielffuer, Johann Kruckow, Capittell i Bergenn, Lagmandenn ther sammestedzs och two abbeder haffue vdgiffuit[1]), thaa tacke wij eder kierligenn bode fore thend eders weluillighedt saa well som fore andenn ethers troskap, i oss beuisdt haffue. Som i och vdi samme eders schriffuelsse giffue tilkiende, huorledis at koningen i Suerige haffde forskicket sit bud till eder, och huad swar i gaffue hannum ther paa, thaa tyckes oss thet gott were, och war saa wiseligenn giordt. Om the andre ærende, som i oss tilschriffue om erchebispenn, huorledis at hand wilde søge thet mode vdi Bergen etc., formercke wij dog vdi thenne anden hans schriffuelsse, som hand eder tilschriffuer, at hand plat affslar, icke at wille komme tiill samme mode i Bergenn. Wij giffue eder och kierligenn tilkiende, at eders schriffuere haffwer nu andtuordet oss halfftredie thusinde marck danske, som i schriffue oss tiill atj skenckhe oss till hielp ath løne wort kriigis folck met, och betacke wij eder kierligenn fore samme eders skenck, och wille thet met alt gunst och nade met eder forskylde och bekiende. Menn om thet kaaber, merssing och thynn, som i schriffue, at wdi Malmø schall were, och eder tilhører, tha tuiffler oss at thet schall nu were ther tilstede, thii at thet schall were forrugt vdi thenne feigde och belag. Som i och giffue tilkiende vdi thend andenn eders schrif-

[1]) Dette Brev er nu trykt hos Paludan-Müller, Aktstykker til Nordens Hist. i Grevefejdens Tid. II, 283—5.

Digitized by Google

fuelsse om erchebispenn i Trundhiem, at hand er paa Stenwigholm och lader bygge ther, och at bispenn aff Hammer er hoes hannum paa slottet, och at hand lader tage skatt aff presther oc sædeswenne, sameledis at hand haffuer taget alle lænene ind, som Her Vincentius och Her Niels Lycke i wære haffde, thaa kunde wij ther ingtet mere giøre om paa thenne tiid, førre end Gud will, at tiiden och leylighedenn siig anderledis ther om skickendis worder; dog bede wij eder, ati giøre eders yderste fliidt tiill at thinge almoen vnder oss och oss till hendner, och at i paa wore weignne kunde faa lænene indh, saa meget eder mweligt kandt were. Som i och schriffue om eders boyerdt met rodsker,. hwalspeck, huals raad, reckling och andenn dell, i sende oss, thaa er samme boyerdt icke endnu fram kommen, och forwundrer oss, hwore hand bliffuer saa lenge. Som i och schriffue om slots loffwem tiill Bergenhus, thaa haffuer oss elsk[e] Biskop Hans aff Vpslo beseiglet thet breff, som i sende oss, och siiger oss elsk[e] Her Clawes Bilde siigh at haffue sagdt Norgis Riigis Raad vp icke at wille were vdi Norgis Riigis raad lenger, ther fore hand och besuarer siig at beseigle samme breff. Wij sende eder och samme breff ighen met thette eders budh, och haffue wij schreffuit oss elsk[e] Her Gude Galde Riddere till, sameledis och Erick Vgerup, at the och samme breff wille forseigle. Wij forlade oss dog aldelis paa eder och ingtet paa twiffle, i worde oss till troer hande holdendis slotzloffuenn tiill Bergennhws, som en tro erlig vprechtig mand, wij wille thet och saa met eder vdi alt gunst och nade kierligenn forskylde och bekiende, saa i oss betacke schulle, och bede eder, ati wille vdi alle maade wiide och ramme wort gagnn och beste, som wij aldelis eder til tro.

Kere Esky, ther som eder och komer noget rygte fore om thesse bisper her vdi riiget, thaa lader eder thet iugtet bekumre, thij hues som giordt er, thet er

Digitized by Google

skeedt menige adelenn och riiget till beste, som i sielff vdj framtidenn schulle haffue at formercke, och hues her om giortt er, thet er skeedt met alt menige Danmarcks riigis raadts, adels, køpstedts mend och menige almoes wilge, ja och sambtycke. Wij wille dog skicke oss saa emod eders broder, Her Offwe Bilde, saa hand oss icke schall haffue at beskyldige. Befalendes eder Gud. Schreffuit paa wort slot Køpnnehaffnn sancti Andree apostoli dag aar etc. mdxxxvi. Vnder wort signeth.

Udskrift: Os elsk^e Esky Bilde, wor tro mand, raad och embitzman paa wort Slot Bergenhus.

Orig. med Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

d.

Knud Pedersen Gyldenstjerne til Esge Bilde, 1536, 2. December.

Wenlig helsenn altid kierlig forsend met Gudh. Kiere Esky Bylle, morbrodersen och synderlig godhe wenn, tackir ieg teg·k^e och gierne for alth gott, som thu meg beuist haffuer, huicket thu skalt altid findhe meg weluillig till att forskylle och fortiene met althet ieg y all werdenn gott fórmaa. Kiere Esky, iegh tackir Gudh almeck^e och kong^e matt. myn nad^e Herre, som haffuer nu hulped megh met the andre godhe mendh wor slecth och wenner, som haffuer werid fongen och forferdh her wdaff riiget och till Lanttemeckilborg och ander stedz, frii leddigh och løs her ind y riigid till wor høstruer och bornn, dog att wy haffuer liidth stor skadhe y thenne feydhe, tha wordhe wy ther met att wære till fredz och tacke Gud almeck^e, att wy maa haffue en nodig och gunstig herre. Kiere Esky, maa thu wydhe, att thyn broder Her Owe Bille hand er paa Drausholm och gaar ther leddig och løs ind och wd paa slottet tidth och offthe, som hannom løsther, och handlis ther mellom kong^e matt. och hannom, so ieg hobis met Guds hielp, att hans sag bliffuer snartt fordragen, disligest och saa nogell flere aff the gode herrer hans medbrøre. Kiere

Esky, saa wed jeg nu ingen synderlig tiiding, som ieg nu ydermere kand scriffue teg till paa thenne tidth, men effter then leylighet, som ieg kand forfare, att seg ther nu i Norge begiffuer, tha roder ieg teg fuldkommeligth, att thu haffuer god acth och opsien oppo thyn sagh bodhe om slottens leylighet disligeste och so paa thyn egenn personn, och beder ieg teg kiere Esky, att nar som teg stedes bud her y riigidh, att thu wille well giøre och scriffue meg till, huilckelund thet gaar teg och kiere høstru och børnn, och om thu wedst y nogher mode, att ieg kand were teg till wilge eller tienist, antten her wdaff riiget heller nogell ander stedz, tha skalt thu altid finde meg so ganske weluillig ther till, som ieg war thyn egenn brodher, som ieg teg altid pligtig er, thet kiende Gud almeck[e], then ieg teg met thyn kiere høstru och børnn euindelig will haffue beffallid. Kiere Esky, lader Cittzille och sige teg och Soffye mange tusind gode natter. Datum Kiøbenhaffn octava Katherine virginis anno domini mdxxxvj.

Knud Gyllenstiernn
Danmarcks riiges marsk.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mandh Esky Bille, høusmand paa Berenhus, myn kiere morbrodersøn k[e] sendes.

Orig. med Spor af Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

e.

Min ydmig[e] plictiige vnderdannige tro tienneste altidt mett vor herre. Kære Eske, maay vide, att etthers kere børn her paa garden lyder vell, Gwdt oc the hellige trefollighet vnde oss thet samme tiill etther att spørye. Kære Eske, skulle jeg vell schriffue etther ny tiinde tiill, taa effther etthers eghen befalning haffuer Anders oc jeg leffuereret koningliig Magestat iij[m] mark danske, ther paa haffuer jeg Hans Naadis quittantz saa lyindes, som jeg sender etther thenne Copie aff. Oc ville Hans

Niels Bersøn, Foged paa Valden, til Esge Bille. 1536, 24. December.

Digitized by Google

Naade huerchen høre Anders eller mig tiill ors, men penningene annammit Hans Naadis·kamersuendt.

Jtthem er thet beschreffuit oc beseglet aff menige Danmarckis Rodt, att her skall inghen Besper være vtj Danmarck, oc er etthers kære broder en nw paa Dragsholm, oc syde en nw the andre Besper huer vtj sin stedt, som the sade.

Jtthem som y schriffue, att vy skulle handle mett Henrich Holck om thet degendom y Berghen, thet haffuer vy giortt, oc y skulle giiffue hannom orligen ther aff xlv gyllen vtj gull oc thennum hanum laffuereredt her paa Vallen, saa lenge att Gwdt vill y komme sielff tiill hobtz.

Jtthem skall thet godtz, som køptt er entthen aff kircker eller aff closther, thennum nyde oc beholle tiill euerdelig att eye, som køptt haffue aff for[ne] closther eller kircker. Saa tørre y engen thuill haffue paa thet godtz, som jeg køptte aff Ringstedt klosther[1]).

Jtthem vor thet oc paa talle om thet suenske godtz, som the gode mendt her vtj Danmarck haffuer køptt, taa bleff thet opsatt tiill thenne tiillkommendes Herredag nw stande skall vtj Danmarck.

Jtthem alle the gode mendt oc fattige karlle, som tienntthe the gode Herrer Besper her vtj Danmarck, the haffue icke segtt konneliig Magestat tienneste, men drage sin koess vdt aff landiit eller att Sueriig. Huadt ther vill fødes aff, vedt men icke etc.

Kære Eske, maay vide, att etthers kære broder Bespen aff Aarss oc Her Knudt Bilde rodde oss tiill, att vy icke skulle sende thett skeb op mett thet maltt, ty att her gyck suorre tiinder, att thet skulle icke komme vell frem, om thet hadde løffuit vdt. Kære Esky, ther som att vy kunne noger lunde faa skeb

---

[1]) Jvfr. Paludan-Müller, Aktstykker til Nordens Hist. i Grevefejdens Tid. II, 292.

Digitized by Google

entthen att leye eller att køffue, taa skulle y faa samme malt op mett thet alder første som her kandt løffue skeb emellum.

Jtthem kære Eske maay oc vide, att clede er meghet dyertt her vtj Danmarck, ty kunne y vell være fortenctt, om y ville sende clede neder tiill suennene, oc maay vide, atthe icke velle tienne for leyesth, thy kunne y ther være fortenctt vtj. Thesliig[e] haffuer jeg forstodt, att Her Claus Bilde oc Her Truit skulle komme op tiill etther mett thet første, saa beder jeg etther for Gwdtz skiill, att jeg motte komme op tiill etther, att jeg motte faa nogenn reett aff hanum, som slaa min farsøsther sønn vtj hiell, mett etthers help oc trøsth, ty er thet saa, attj kommer ther aff, før enn jeg finde then sag tiill ende, syden er thet mig langtt syermere att fonge ther noghen reett. Ty er mitt hob altt tiill etter, att mig motte vederfares retthen, oc vill jeg være etters fattiige tienner, y huor y mig behoff haffuer, saa nest Gwdtz hielp y mig intthet skille skall. Men mett etters hielp stander mig ther tiill vtj Riigiit vell iij[m] gyllen for alle hande tyngeste. Kære Eske, tag mig icke tiill mystøcke, att jeg saa schriffuer etter tiill vtj min eghen sag, thet kende Gwdt, att jeg nødes tiill, ty thet er ix aar syden handt bleff slaghen, oc taa bødt samme Peder Finbo mig j[m] gyllen for hans døødt. Men hand tog effter Besp Hans oc Lycke alt thet the otthe, oc thet vor Lyckes døødt. Kære Eske, er her inden (!) anden ny tiinde, som jeg nu schriffue kandt. Men børnene lader syge oc min ffrue monge gode netther. Her mett etther then alder mectt[e] Gwd till euigtiidt befalindes. Ex Vallen, Julle affthen anno dominj 1536.

Niels
Berelsen[1]).

---

[1]) Om denne Mand har jeg meddelt nogle samlede Efterretninger i Saml. til Fyens Hist. og Topographi. I, 215—7.

Digitized by Google

Udskrift: Erlig velbørdig mandt Eske Bille, Høffuitzmandt paa Bergen huss, ydmig[e] sentt thette breff.

Orig. med Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

f.

Kansler Johan Friis til Esge Bilde. 1537, 27. Januar.

Wenligh och kierligh helsenn tiilfornn screffuit mett wor Herre. Kiere Eske Bille, sønderlighe gode wen, som thu scriffuer meg tiill, att jegh schuldhe widhe thyn broders beste hooss kong[e] Mtt. etc., tha maatthu widhe, att kong[e] Mtt. haffuer saa sagt, att Hans Naadhe will saa beuise segh emodh thyn broder, att huercken handh eller noghen hans wenner schulle haffue noget att beskilde hannom, och wor jeg hooss thyn broder egoor och tallet mett hannom, tha er handh well tilpasse och skaar aldelis ingthet, och skalthu fuldkomeligen forladhe teg tiill, ath hues jeg vtj noghen maadhe kandh entig were tegh eller thyn broder tiill willig och tienesthe, schulle y altiidh findhe megh weluilligen till, och gør well och raadh och biudhe altiid offuer meg, som offuer thendh gerne wil gøre och ladhe for thyne skyldh, ther well er giordt. Her mett teg Gudh befallendes, och gør well och sige Sophie manghe gode natther paa myne vegne. Screffuit vtj Ottense leffuerdagen nest epter sancti Paulj Conuersionis dag Aar etc. Mdxxxvij.

Jahan Friiss.

Udskrift: Erligh och welbyrdug mand Eske Bille, høffuitzmand paa Berghenhuss, syn sønderlighe godhe wen, kierligenn tilscreffuit.

Orig. med Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

g.

Oluf Rosenkrands til Esge Bilde. 1537, 18. Marts.

Wenlig och kierlig helssen altiidt fforsendtt mett wor Herre. Kierre Eskell och kierre syskenbarn, thacker ieg theg ganske høgelyg och gerne ffor alt

gott, som thu meg y mange mode giort och benisth haffuer, och thyn kierre høstru, thyslygeste skall thu altiidt ffynde meg ganske god willyg tiill ath fforskylle och fforthienne thet yderste ther vdj myn fformue och mackt er, som ieg thysplycthug er. Kierre Eskell, som thu skryffuer, ath ieg wille werre thyn broder behielpelig nu vdj hanss elendighet, daa skall thu wide y sandyngen, ath ieg haffuer giortt saa megett, som y myn formue haffuer werytt, och will gerne giøre saa yderlig, som han war myn egen broder, saa santt hielpe meg Gudt, och maa thu vide, ath han er erlig och well hollen och mo goo vdt och yn, ner han will, och haffuer hanss kanseler och kock hoss seg, och mo thu wide, ath hanss nodess byspgortt och gorre haffuer hanss egen ffolck och emmessmen en nu ynde, och alle hanss nodess suene ryde enu y fforyng, som the pleger ath giøre, och haffuer k^e maytt. latt gyffuit thennom kle och penge, och kan thu icke throett, ath huer thiidt ath hanss thalle kommer ffor k^e maytt., daa kan thu aldryg throett, huor megett ere och gott han thall hannom paa, thy thør thu nesth Gudtz hielp yngen thuyll haffue paaett, ath hanss nodes sag blyffuer ey godtt. Kierre Eskell, som thu skryffuer herom, ath ieg skulle hanlle met Her Moenss Gyøe paa hanss søn Albretess wegne, dett wil ieg gerne giøre, och bethacker ieg theg gerne paa Her Moenss vegne. Thet fførste Her Moenss Gyøe kommer y landett, thet fførste muelickt er ath her stedess budt y mellom, da skall Her Moenss sielf scriffue theg ydermere, en ieg nu giør. Kierre Eskell, wedt ieg ynthet synderlyck ath skryffue theg tiill andett, en som thyn egen suene well vedt. Kierre Eskell, giør well och syg thyn høstru och børn mange gode nether paa mynne wegne. Her met theg Gudt alsomectigste befalyndes, rodt och biudt altiidt offuer meg som offuer thyn egen broder.

Digitized by Google

Skreffuitt paa Kiøbenhaffnn fførste søndag effther meffaste anno Dominj Mdxxxvij.

Oluff Rosenkranss rydder.

Udskrift: Erlig og welburdig man Eske Bylle, Høfman paa Berenhuss, syn kierre negsysken barn k[e] tiillskriffuet tiill egen [hand].

Orig. med Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

h.

Geble Pedersen til Fru Sophie Esge Bildes Hustru. 1537. 19. Juni.

Helsen met waar Herre Jesu Christo. Betacker iegh eder kere Ffru Sophia, gode wen, for alle største ere, dygd oc kerligheit, eder kere husbonde oc i migh bewist haffue, for hwilket eder Gud beløner, ther myn fatige formogen ey formaar. Doch skal were reide effter myn yterste macth etc. Kere Ffru, eræ her ingen tiende, som merkeligen er ath scriffue eders kerligheit til, wtten Her Eskes kere broder, werduge fader i Gudh Biscop Aaghe Bille er wel til eins kommen met waar kere herre oc haffuer faaet Skaukloster oc Solt i forleningh, Gud thess loff haffue. Then ewighe Gud giffue thet motte komme i roligheit met the andre effter sin benedide gode willie etc. Hwar myn fatige formogen kan were eders kerligheit til willie gør ieg altijd gerne. Her met eder Gud befallendes altijd. Scriffuit i Københaffn tysdagen fore sancti Joannis dagh Anno 1537.

Eders godheitz fatige wen
Geble Pederzon[1]).

Udskrift: Edele Erligh oc Welburdigh ffrue, ffru Sophia Henrichz dotter, boendes til Bergen i Norghe.

Orig. med Segl, Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

---

[1]) Blev ikke længe efter indviet til evangelisk Superintendent i Bergen.

Digitized by Google

Aarbogsuddrag og Optegnelser

fra 1266 til 1537,

især vedkommende Ærkebisperne i Lund,

samlede af

Mester **Peder Iversen.**

Digitized by Google

Digitized by Google

Af nærværende Optegnelser er den Del, der gaar til Aaret 1497, tidligere trykt, efter en fejlfuld Afskrift, i Ludewigs Reliquiæ manuscriptorum IX, 158—65, og Ludewigs Text har Suhm, uden Benyttelse af nogen anden Kilde, atter ladet aftrykke i Scriptor. Rer. Dan. V, 624—28, ledsaget af nogle berigtigende Anmærkninger[1]). Senere har Usinger oplyst[2]), at Begyndelse af Aarbogen, indtil 1307, væsentlig er et Udtog af Fortsættelsen af Annales Lundenses (jvfr. Scr. Rer. Dan. I, 246 ff.). Ingen af de nævnte Historikere have dog kjendt Forfatteren til disse Optegnelser. Ved Benyttelsen af Vedels efterladte Samlinger blev jeg imidlertid allerede for længere Tid siden opmærksom paa, at de skrive sig fra M. Peder Iversen, Kannik i Lund († 1562), om hvem der ovenfor S. 116—17 er meddelt nogle biografiske Oplysninger, og jeg indførte en Bemærkning derom i min Afhandling om Historieskrivningen efter Reformationen (S. 57). Men først for nylig er jeg kommen i Besiddelse af en Text, der ikke blot stadfæster Efterretningen om Forfatteren eller rettere Samleren, men ogsaa indeholder en god Del mere

---

[1]) Optegnelserne kaldes her »Anonymi Chronicon Danicum 1274—1497«; da der imidlertid lidt inde i Aarbogen findes en Notits fra Aaret 1266, har jeg paa Titelen til nærværende Udgave foretrukket at sætte dette Aar som Begyndelsesaaret.

[2]) Die dänischen Annalen und Chroniken des Mittelalters, S. 98—9.

Digitized by Google

af Optegnelserne, end man tidligere har kjendt. En Udgave af det hele Stykke vil derfor formentlig her være paa sin Plads, baade fordi det nu er muligt at levere en noget korrektere Udgave af den forhen trykte Del af Texten og fordi den hidtil utrykte Del af samme indeholder adskillige specielle Efterretninger vedkommende Lunds Ærkebispesæde, idet Peder Iversen dels har øst af Traditionen i Domkapitlet, dels af ældre Optegnelser og Dokumenter i Lunds Stiftsarkiv. Det skjønnes forøvrigt, at han for dette Afsnits Vedkommende for en Del har benyttet de samme Kilder, hvoraf der er øst i Fortsættelsen af „Nicolai Archiepiscopi Lundensis Chronica Episcoporum Lundensium“ (udg. 1709 af Th. Bartholin, senere optrykt Scr. Rer. Dan. VI, 621 ff.).

Ved Udgivelsen er Vedels Afskrift i Kjøbenhavns Univ.-Bibl., Addit. 114, 4, tildels lagt til Grund, saa langt den rækker[1]), dog stadig sammenholdt med og undertiden rettet ved Hjælp af en anden og fuldstændigere, men forøvrigt mindre god Afskrift, der findes i en Kodex i Upsala Universitets-Bibliothek, betitlet „Varia historico-chronologica Danica“ (Stjernelds Donation). Denne Kodex indeholder en Samling Afskrifter fra det 16de Aarhundrede af Stykker til dansk Historie. Haandskriftet maa i sin Tid have tilhørt Arild Hvitfeldt, da man hist og her finder Anmærkninger, Randbemærkninger og Rettelser deri med hans Haand. Afskriveren har ikke skilt sig sønderlig godt ved sit Arbejde, da der findes ikke faa Fejl deri af den Slags, som tankeløse Afskrivere pleje at begaa. Alligevel fortjener Haandskriftet Opmærksomhed, baade fordi det indeholder nogle historiske Stykker, som vi ikke have andensteds, og fordi det kan hjælpe til at bøde paa andre Afskrifters Mangler. Dertil giver det os nogen Oplysning om Hvitfeldts Kilder, et for den historiske Kritik meget vigtigt Spørgsmaal. Jeg skal derfor her give en lidt ud-

[1]) Den slutter ved Ærkebiskop Byrge (se nedenfor S. 276).

Digitized by Google

førligere Udsigt over Haandskriftets Indhold med nogle Prøver af samme.

„Varia historico-chronologica Danica“.
(Hdskr. i Upsala Univ.-Bibl.).

Paa et Par af de forreste, ikke folierede Blade findes med Hvitfeldts Haand skrevet:

Her Loduig Marsk (alias Albrittssen) som leffde i kong Erick Menduedz thiid och hans broders kong Crestoffer[s], wor en greffue aff Euersten komen aff lanthe Pomern. Hans woben en bloe løue, som samme greffuer thet fører, findis offuer hans graff till Wiiborig, hand kallid seg epther sin fader omisso titulo comitis, dend thiid hand nedersatte sig her i Riigitt. For[ne] greffue och Rigens Marsk lontte kong Erick Mendued en stoer hoeb pendinge, att betalle thennd giælld, hand wor komen wdj, bello Suetico, cum Byrgerum regem conaretur restituere, therfor fick hand all kronens Rentte i Skaanne till wnderpantt, Møntten oc biscopsthienden (occupabat enim rex tum decimas, capto archiepiscopo Johanne Grand). Men der kong Erick døde, thog kon. Crestoffer samme pantt igien och icke betallde pendingene derforre, forbantt samme greffue och nogle andre aff adellen her i Riigett sig med greff Giertt aff Hollstenn emod Kongen, cuius foederis tabulas habet Georgius Rosenkrantz. Vnde sequuta est captiuitas filij regis Crestophori Erici, som bleff satt fangen i Hadersløff, et fuga regis.

Bl. 1—29. „Ex libro Henrici Weygeris y Malmø“. Dette Stykke vil senere blive meddelt i denne Samling, hvorfor den nærmere Omtale deraf opsættes.

Bl. 30—45. En Danmarks Krønike paa Latin, uden Overskrift. Den begynder saaledes:

Snio Rex LIIII.

Snio Siualdj filius, Hic patriæ res non solum seruauit, sed etiam diminutas in pristinum habitum reuocauit. Scaniam quoque a Danicæ iurisdictionis integritate submotam

Digitized by Google

ad societatem patriæ victoria insigni reduxit. Hic regis Sueciæ vxorem vi rapuit magno regni detrimento. Huius temporibus exorta grauj fame, exijt e regno grandis exercitus, qui superatis Alpibus proximam illis Italiæ partem, quæ nunc Longobardia dicitur, ab ijsdem vocabulum sortita, quod essent longis barbis (Barba enim Germanica lingua dicitur bardt), inuadentes occupabant, et interfectis omnibus viris, relictas vxores accipiebant, vnde creuit tota Longobardorum posteritas. Hæc autem fuerunt facta anno ab orbe reconsiliato per Christum 686(!).

Krøniken slutter med Christiern II paa følgende Maade:

Centesimus tertius rex Christianus secundus Johannis filius. Hic ex florentissimo regno post patrem accepto reliquit tam calamitosum, vt nunquam fuerit a condito orbe calamitosius. Erat enim etc.

Mod Slutningen har Forfatteren, som Linierne om Christiern II allerede vise, benyttet den skibyske Krønike eller et Udtog af samme som sin Hovedkilde. Hele Krøniken med den her manglende Begyndelse og en Fortsættelse indtil Christiern IV er udgivet under Titel „Historia compendiosa ac succincta serenissimorum Daniæ Regum“ (Lugd. Bat. 1595. 4to) af Erpold Lindenbruch, og senere optrykt af Stephanus Joh. Stephanius i hans „De regno Daniæ et Norvegiæ etc. Tractatus varii“ (Lugd. Bat. 1629. 16mo. p. 168—224). Jvfr. Pertz, Monumenta Germaniæ historica XVI, 387.

Bl. 46—53. „Ex libro M. Petri Jarij, post alia, quæ alias habeo“. Meddeles her nedenfor.

Bl. 54—58 a. „Dette haffuer ieg udskreffuit oc noteret af en rulle, som hørde Her Claus Bilde thiill“. Stykket, der gaar til Aaret 1323, begynder som følger:

Anno domini 1027 S. Olauus martirizatus est in Styristadt (!).

Denne Aarbog er en maadelig Udskrift af den „Chronologia rerum memorabilium ab anno 1020 ad an. 1323“,

Digitized by Google

der er trykt i S. R. D. II, 520—29[1]), med Udeladelse af de universalhistoriske Notitser. At Hvitfeldt har haft denne Kilde til sin Raadighed, fremgaar ikke blot af nærværende Kodex, men ogsaa af hans Danmarks Riges Krønike (Fol. Udg. S. 187) paa det af nyere Historikere oftere omtalte Sted om Kong Valdemars Rigdom, til Hjemmel for hvilket han nævner „en gammel Pergaments Bulle (sikkert en Trykfejl for: Rulle), som tilhørte Her Claus Bille". At ogsaa Vedel har gjort Udtog af denne Kilde, har jeg ved en anden Lejlighed tidligere gjort opmærksom paa[2]). Den Klavs Bilde, som i sin Tid ejede „Rullen", er den bekjendte Rigsraad og Ridder Klavs Stensen Bilde til Ljungsgaard og Vandaas, der døde 1558[3]).

Bl. 58 b—76 b. „Hæc sunt ex vetustissimo quodam libro, quem habet Stigotus Pors in pergameno inscriptum". Udtoget begynder paa følgende Maade:

777. Obijt Godefridus rex Danorum et Henningus patruelis eius successit et regnauit 28 annis. Qui pacem cum imperatore fecit et Eydoram fluuium terminum regni accepit.

---

[1]) Bibliothekar Styffe i Upsala gjør i nogle haandskrevne, vedlagte Bemærkninger opmærksom paa, at naar Langebek siger, at Membranen Nr. 50 4to i Stephanius's (De la Gardies) Saml. i Upsala Bibliothek ligger til Grund for hans Udgave i S. R. D., da er det ikke ganske rigtigt, eftersom der findes betydelige Afvigelser, som alene kunne forklares derved, at Langebek stundom har benyttet Westphalens Udgave og andre Afskrifter. Hertil er dog at bemærke, at Langebek jo ikke selv havde set Originalen og beklager, at den Afskrift, han havde faaet, ikke var ganske fuldstændig. Et Par Afskrifter, som Langebek har benyttet, findes nu i Ny kgl. Saml. 570 e. Fol. (Jvfr. forøvrigt Usinger, Die dänischen Annalen. S. 85—6).

[2]) Historieskrivningen i Danmark og Norge. S. 123, Not. 2. Det der anførte gamle Poem om de forskjellige evropæiske Folkeslag har dog intet med Klavs Bildes »Rulle« at gjøre. Det findes derimod hos Petrus Olai (se S. R. D. I, 70—71).

[3]) Se min Udgave af Lyskanders Scriptores Danici, S. 211—13, hvor jeg har meddelt flere Oplysninger om Klavs Bilde.

Digitized by Google

Det slutter med følgende Notitser:

1307. Rex Ericus in natiuitate domini duxit validissimam expeditionem in Sueciam, sed grauissima hieme impeditus redijt acceptis treugis. Hoc anno obijt dominus Jon Litle, miles deuotissimus et præclarissimus regni Daciæ, pridie Nonas Augusti. Obijt etiam domina Cecilia domini Joenn prædicti Litle in quinta die natalis dominj, cuius corpus sepultum est in choro monasterij Esrom prope patrem suum. Requiescat in pace, Amen[1]).

Den „Liber vetustissimus", som her er excerperet, er kjendelig nok den i Arne-Magn. Saml. 841. 4, endnu bevarede gamle og smukke Pergaments-Kodex af Annales Lundenses (trykte i S. R. D. I, 229—50 under den mindre rigtige Titel Annal. Esromenses). Aarstallet 777, hvormed der begyndes, er sikkert kun en Fejlskrift for 776, som Originalkodex har. Stig Pors, som ejede Bogen, døde 1556, efter i en Række Aar at have været Stiftslensmand i Lund.

Bl. 76 ff. „Hæc annotata sunt ex libro isto, quem accepi mutuo a domino Petro Minoritano Roschildensi". Jeg antager at denne Overskrift gjælder næsten alt, hvad der findes skrevet indtil Blad 88. Først kommer der følgende tre Smaanotitser, der, som det synes, ere hentede fra Petri Olai Annal. Dan. (jvfr. S. R. D. I, 187—9).

1283. Cecidit Ecclesia beatæ virginis Ripis in nocte natiuitatis domini post primam missam, vbi multi viri et mulieres obruti sunt.

1271. Combustum fuit Nestuith et maior Ecclesia.

1282. Ecclesia Sancti Lucij Roschildis combusta est circa meridiem exterius et interius et plures residentiæ canonicales.

---

[1]) Nedenunder har Epitomatoren skrevet: »Hæc sunt sunt excerpta ex libro isto supradicto domini Stigoti Pors«. Disse Ord maa angaa det forudgaaende Stykke og kunne ikke gjælde som Overskrift til de følgende tre Notitser, der ikke findes i Ann. Lund., men som det synes ere hentede fra Petri Olai Samlinger.

Digitized by Google

Bl. 76 b—77 a. En kort Notits om nogle Vers fundne i Skeninge Kloster i Sverig.

Bl. 77 a—78 a. „Episcopi Roschildenses“. Begynder: Gerbrandus factus est Episcopus per Adeldagum Archiepiscopum Hamburgensem agente Suenone Otto piissimo rege Danorum. (I Randen staar Aarstallet 987, som det synes med Hvitfeldts Haand). Denne tørre Bispeliste ender med: 33. Joachimus Rønnow. Den er et Uddrag af Bispefortegnelsen hos Petrus Olai, som er trykt i S. R. D. VII, 152—5.

Bl. 78 b—87 b. Udtog af forskjellige latinske Danmarkskrøniker, udentvivl mest af Petri Olai Samlinger. Notitserne ere kastede temmelig uordentlig imellem hinanden. Etsteds begyndes der paa følgende Maade: Anno dominicæ incarnationis 826 Haraldus rex Danorum apud Moguntiam est baptizatus ab Othgario archiepiscopo. (Jvfr. S. R. D. I, 112). Et andet Sted staar der: In antiquo libro sic inuenio. Helgo frater Rhoe secundum Saxonem sequitur fratrem in imperio (etc.). (Jvfr. S. R. D. I, 79). Mod Slutningen findes en Fortegnelse over kongelige Personer jordede i Ringsted. (Jvfr. S. R. D. IV, 278—81).

Bl. 88. „Genealogia ex libro Georgij Gylte“ (med en anden Haand, maaske Hvitfeldts, staar i Randen: potius Christofori Andersen). Begynder: Magnus Manneskiold i Suerrige haffde enn hustrue hed Ingret Vlffue, som wor Birger Jarls moder. — Det er tildels den samme Genealogi, hvormed den skibyske Krønike begynder. Det kunde bemærkes, at Lyskander tillægger den svenske Kansler Christoffer Andersøn, der døde i Landflygtighed 1548, en „Genealogia Regum Sveciæ a Magno Manescholdio“. Men han tillægger ogsaa Jørgen Gylte († c. 1580) en lignende Genealogi[1]).

[1]) Se min Udgave af Lyskanders Scriptores Danici, S. 213 og 230, hvor jeg ogsaa har meddelt biografiske Oplysninger om begge de to nævnte Forfattere.

Digitized by Google

Bl. 89 a. En dansk Fortegnelse over, hvormange Herreder der var i hvert Landskab eller Syssel i Danmark. Findes trykt i Scr. Rer. Dan. II, 528. Det er en Del af Klavs Bildes „Rulle" (se ovenfor).

Bl. 89 b. „Ex libro Georgii Gylte" (med Hvitfeldts Haand er tilføjet: vel potius M. Crestoffer Andersens). En kort Notits, hvortil med Hvitfeldts Haand er føjet en rettende Bemærkning.

Bl. 90—93 b. „Hæc sunt excerpta ex libro D. Petri Roschildensis Minoritæ". Begynder: „Et post multam etc. Prima ergo pars seu regio Europę est Schitia inferior.

Bl. 93 b—99. Uddrag af den Aarbog, som er trykt i Scr. Rer. Dan. I, 387—98 (og i Scr. Rer. Svec. I, 50—61) under Titel: Anonymi veteris Rerum Danicarum et Svecicarum Chronologia ab anno 826 ad an. 1415. Da den Afskrift i Stephanius's Systema Chronologiæ Danicæ (i Upsala), der er lagt til Grund ved Udgaverne, er meget fejlfuld, fortjente nærværende Uddrag vistnok at jævnføres, om Aarbogen skulde blive udgiven paany.

Bl. 100—45. Krønikeuddrag, fornemmelig af Petri Olai historiske Optegnelser og Samlinger. (Bl. 107—14 Uddrag af den Chron. Dan. 1241—1410, som er trykt i Scr. Rer. Dan. V, 528—34).

Bl. 146—8. Uddrag af Dokumenter og Optegnelser vedkommende Lunds Domkapitel.

Saavidt Indholdet af det upsalske Haandskrift, som ved Henvisninger i det følgende er betegnet: U. Ved Udgivelsen af Peder Iversens Optegnelser har jeg ikke anset det fornødent at anføre Haandskrifternes aabenbare Skrivfejl, ligesaa lidt som de grove Fejl, der findes i de tidligere Udgaver; kun hvor der kunde være nogen Tvivl om den rette Læsemaade, har jeg tilføjet en Anmærkning.

Digitized by Google

Ex libro M. Petri Jarij, post alia, quæ alias habeo [1]).

1274. Obijt Jacobus archiepiscopus, et sequitur Erlandus, vnico sedens anno.

1275. Soluitur interdictum per D. Jacobum Erlandi inductum [2]).

1277. Bellum fuit in Schanør inter Danos et Noricos, et victoribus Danis ciciderunt vltra 5 milia Noruagicorum [3]).

1283. Celebrauit episcopus Trugotus concilium prouinciale in Vedel [4]).

Ericus Erici filius regnum suscepit in generali nobilium conuentu Nyborg habito anno 1276, et regni principes, excepto Stigoto marschalcho, eidem fidelitatis præstiterunt iuramentum.

1266. Venit Guido cardinalis in Daniam.

---

1) Vedel: Ex libro M. Petri Jarij uel Jarøensis.

2) Denne Notits findes ikke i Annal. Lund., hvoraf Peder Iversen ellers mest har øst, men derimod i andre Aarbøger. Jvfr. Suhms Historie af Danmark. X, 716.

3) Det samme gjælder denne Notits, som rigtigere burde henføres til Aaret 1278. (Jvfr. Suhm X, 768—9).

4) Nedenfor henføres det samme Koncilium rigtigere til Aaret 1279.

Digitized by Google

Eodem anno[1]) natus est Christophorus secundus ex priori Erico.

Eodem anno Trugotus est a summo pontifice consecratus archiepiscopus.

1277. Redijt Roma Trugotus. Alibi sic:

1279. Habitum est concilium prouinciale ab eodem Trugoto Vedel, et anno 1280 moritur, et sequitur Johannes Dros.

1283. Valdemarus filius Erici factus est dux Jutiæ, et Jacobus filius Nicolai comitis factus est comes Hallandiæ in Orinborg.

1284. Rex adiecit libro legum quosdam articulos multum necessarios in parlamento apud Nyborg[2]).

Aluerus egit pyraticam etc. vt alibi.

1285. Idem Aluerus prædatus est Horsens et Kallenborg.

Eodem anno capitur Valdemarus dux Jutiæ, et rex subuertit arcem Tunder. Jacobus comes Hallandiæ creatur eques auratus ab Erico rege Noruagiæ, et Ericus dux Hallandiæ eodem decoratur honore a Magno rege Sueciæ.

1286. Soluitur Valdemarus dux Jutiæ in parlamento apud Nyborg. Eodem anno occiditur rex in Finderop.

1287. Pulsi fugatique occisores regis in Noruagiam toto in id regni consentiente populo.

---

[1]) Baade denne og den følgende Notits henhøre til Aaret 1276, idet den nærmest forudgaaende Notits om Kardinal Guido (som hos Vedel staar i Randen) er senere indskudt.

[2]) Hvitfeldt bemærker i Randen af U.: Hand giorde en Handfestning.

Digitized by Google

Eodem tempore appulerunt Noruagienses ad Lalandiam, vbi a terræ incolis plurimi sunt interfecti, verum post obsessam Nykiøping diuertit Stigotus marschalcus ad regem Noruagicum tunc apud Amage pausitantem, et hoc in ferijs ad vincula Petri; venit cum eodem Othen Hestekorn. Sabbato proximo vna petierunt sinum Grønesund castrumque domini Wislaui de Rugia diu noctuque inpugnabatur, plurimisque Noruagicorum interemptis, velificantes deinde Stubekiøping combusserunt. Tandem ipso die assumptionis Mariæ confusi consternatique in Noruagiam sunt reuersi. Eodem anno post ferias Johannis baptistæ rex Noruagiæ Ericus cum suis accessit ad Alaborg, ibidem quindecim diebus pacifice moram ducens. Deinde ad Suineborg nauigantes eam incendio populabantur. Et cum in itinere prius partem de Langland igne absumsissent et spolio, parsque residua pecunia et argento redempta est, postea Noruagienses ad Noruegiam, exules ad arcem Hielm dilapsi sunt, arcemque ipsam vna cum insula Samsø cibarijs et commeatibus varijsque rei bellicæ instrumentis instruxerunt.

Eodem anno rex Noruagiæ Daniam inpugnare cogitans instructa classe moram apud Akerø[1]) per 6 septimanas faciens redijt. Sed interim exules Medelfar et Hinseholm combusserunt.

1289. Rex Ericus Noruagiæ Sielandiam veniens cum exercitu combussit Skielskøer, Tornburg, Helsingør, Nykiøping, aliasque insulas.

---

[1]) I Randen af U. bemærker Hvitfeldt: Agers oc Omme. Men af S. R. D. I, 249 ses, at der menes Ekerø, som ligger ved Kysten af Bahuslen.

Digitized by Google

[1290]. Johannes Krack episcopus Roschildensis.

Alff rotatus apud Helsingborg.

1294. A rege Erico Danorum missus exercitus in insulam Hisingen, cuius dimidiam vastarunt partem.

Eodem anno captus est archiepiscopus, et omnes gratiarum et priuilegiorum literæ in choro Lundensis ecclesiæ combustæ sunt.

1295. Rano Joensen rotatus est.

Eodem anno archiepiscopus clam euasit de castro Siøborg.

Isarnus venit nuncius in Daniam ex Roma iussu Bonifacij octaui.

1296. Rex Ericus fecit nuptias cum Ingeburg sorore regis Sueciæ Birgeri.

1299. Johannes Grand et Isarnus Roma redeuntes totum regnum supposuerunt interdicto feria sexta post Agatæ, quod durauit annos 4 et 10 hebdomadas.

1300. Rex Ericus terram Rostoch in suam redegit potestatem.

1301. Obijt D. Johannes Krack episcopus Roschildensis, et cassata electione cuiusdam Florentij, dominus archiepiscopus prænominatus elegit D. Olauum et confirmatum misit ad ecclesiam Roschildensem de Bornholm.

1302. Facta est translatio Domini Isarni de Rigensi episcopatu ad Lundensem, et Domini Johannis Grand prænominati de Lundensi ad Rigensem, quem noluit acceptare, et hanc translationem fecit Bonifacius octauus. Hic Isarnus sedit annis septem.

1303. Regnum Daniæ absolutum ab interdicto per eundem D. Isarnum Nyborg in Coena Domini, renouataque sunt et iterum stabilita priuilegia sedis et ecclesiæ

Digitized by Google

Lundensis per prænominatum dominum regem Ericum Menuit. Alibi sic:

1304. Redijt dominus Joen Lille de curia Romana, et absolutus est rex ab excommunicatione. Obsessa fuerunt castra Hallandiæ in hyeme, sed non expugnata.

1305. Sæua pestilentia et epidemia totum vexabat orbem.

1306. Magna Noruagicorum multitudo apud Thornborg gladio et aqua perijt, et in illo conflictu D. Jacobus Olsøn eques auratus strenuissimus hostilem insiliens nauim incaute submersus est.

1307. Rex Ericus in natali Domini validissimam duxit expeditionem in Sueciam, eam hostiliter deuastans vsque ad castrum Stegelholm, sed rigidissima hieme impeditus, redijt tandem factis treugis. Hæc hyems durauit 14 septimanas.

Eodem tempore Dani primum cœperunt habere vsum capitiorum dictorum Kaphetter, quod non solum caput tegebant, sed et pectus capiebant.

Hoc anno obijt Joen Lille eques auratus Daniæ præclarissimus.

Isarno successit Esgerus Jul tunc factus[1]) episcopus Arusiensis.

Hoc tempore rex Ericus misit marschalcum suum Hermannum de Jutia cum expeditione magna contra[2]) Stralsund, nempe Lxxx liburnos cum multis alijs nauibus et septem millibus armatorum præter vulgares homines, et sub anno 1315 in festo Valburgis[3]) ciuitatem obsedit deuastauitque omnem circumquaque regionem et totam terram Rugiæ, vsque ad ferias diui Martini.

---

[1]) Dette Ord bør udslettes.
[2]) Vedel: In. [3]) Vedel: Vulborg.

Digitized by Google

1322. Idem archiepiscopus duos reges Danorum Christophorum et Ericum filium simul consecrauit in ecclesia Orenborg, et mox secundo a consecratione die idem rex omnia iuramenta sua, quæ eidem nomine regni præstiterat archiepiscopo, violauit et rupit, illi omnia mala minando atque intentando.

Hoc tempore idem rex anno regni sui quarto[1]) decimam omnium bonorum suorum nobilium in Dacia recepit. Sed anno 1323(!) expulsus fuit cum filio et filijs, regnabantque pro eis crudelissimi domini comites de Holsatia multis annis, videlicet dominus Johannes in Schania, Hallandia, Blekingia, Sielandia et Lalandia, Gerardus in Fionia, Jutia septentrionali et per totum Jutiæ ducatum, et in omnibus insulis eorundem. Qui quidem comites cum complicibus suis et famulis omnem substantiam, omnia clenodia et omne, quod pulchrum erat visu in regno, ad partes exteriores abduxerunt. Comes tandem Gerardus interfectus in Jutia perijt, et rex Christophorus in regnum reuocatus non sine magna miseria in castro Nykiøping mortuus est[2]).

Esgerum sequitur Carolus prius præpositus Lundensis, de quo alias. Carolo successit Petrus, hic pronunciauit et singulis annis pronunciari iussit in synodis sententiam excommunicationis in ecclesiasticarum rerum et personarum inuasores et libertatum earundem viola-

---

[1]) Vedel: quinto.

[2]) Hertil har Hvitfeldt i U. føjet følgende Anmærkning: Nota quod expulso Christophero Dani elegerunt Woldemarum Slesuicensem, puerum duode[ce]nnem, cuius tutorem se vndique in literis scribit Gerhardus. Fuit autem tutor Gerhardus 15 annos, antequam occideretur, huilket er att see aff the breffue, Jørgen Rossenkrantz meddeller mig, att hand haffuer saa mange aar syddit retterting.

Digitized by Google

tores, et singulariter Leonis papæ censuram legi iussit 1336[1]). Idem celebrauit per omnes regni prælatos prouinciale concilium in Helsinborg 1345. In quo concilio conclusum est de subsidio dando ei ex episcopis, qui in exilium deportatus fuerat.

1467. Sabbato Trinitatis serenissimus rex Christiernus primus curauit filium suum Johannem eligi in regem Daciæ in generali concione Scaniæ, modo ille patri superstes fuerit.

Anno eodem vnus ex regni summatibus Iuarus Absolonis eques auratus, dissoluto fidelitatis iuramento et homagij vinculo, hostem se regi[2]) perpetuo futurum publice nunciari fecit, fidemque datam abdicans, hostem regis[2]) egit. His rex permotus castrum Sylletzborg, quod Iuarus ille tunc habuit in feudatione, obsedit, obsidione etiam perstrinxit castrum Lilleø vno eodemque tempore. Verum eodem anno die S. Michaelis castrum Sylletzborg pulsis occupatoribus obtinuit, castrumque Lilleø anno proxime sequenti circa medium quadragesimæ[3]) in suam redegit potestatem, quod et in totum deleuit solo adæquans[4]).

Archiepiscopo Tuoni successit D. Johannes Brodstorp, prius archidiaconus Lundensis regisque Danorum cancellarius, 1471, qui sedit annis xxvi. Hic vltra taxam communem dedit cardinali de Mantua aliam taxam maiorem, qui ad instantiam Christierni regis in Romana

---

[1]) Denne Bandsformular er meddelt nedenfor S. 278—80.

[2]) Vedel: regni. [3]) Vedel: quinquagesimæ.

[4]) Ordene: quod et .... adæquans, ere satte i Klammer i U., og udenfor har Hvitfeldt skrevet: posterius falsum est, vt patet in contractu originali apud me reseruato. Sml. forøvrigt Scr. Rer. Dan. VI, 635–6.

Digitized by Google

curia personaliter constituti dimisit Johanni Brodstorp ius suum.

Hic Christiernus in reditu suo a curia Romana diu in Agrippina Colonia moratus, eo tempore quo Charolus Burgundiorum dux Nusyam[1]) obsedit, ipsum Imperatorem Fridericum et ducem confœderauit amicosque fecit[2]).

Idem Christiernus in hoc reditu suo filio suo Johanni regi Christinam filiam Ernesti ducis Saxoniæ duxit vxorem.

Idem archiepiscopus Johannes Brodstorp multas et eas quidem nobiliores Lundensis ecclesiæ possessiones amicis suis aut in pignus dedit aut in feudum, quas post eius mortem D. Birgerus redemit et ad sedem archiepiscopalem reduxit non sine multis laboribus et contentionibus. Obijt hic Johannes Brodstorp subita morte in Flyginge 1497, paulo ante ferias diui Erasmi. Hic emit multa prædia et multa immobilia bona preciosa et mobilia, sed omnia ista reliquit filijs et filiabus fratris sui, cæterisque cognatis[3]).

Feuda possessionesque sedis Lundensis per prænominatum Johannem archiepiscopum alienata vel per rationem pignoris vel per institutionis perpetuæ modum.

Niels Olsøn in pignus habuit Hwelinge len pro iiij^{c} mar.

Otte Andersøn Karleby pro iiij^{c} mar.

Peder Stygge Noseby len, quia domino archiepiscopo suas diuendidit possessiones et prædia.

---

[1]) Vedel: Rusclam.

[2]) I Randen af U. bemærker Hvitfeldt: Studuit reconciliare, sed non perfecit.

[3]) Saavidt række Udgaven i S. R. D. V, 628.

Christoffer Tagesøn habuit Sandby len, quia ab eius genitoribus prædia nonnulla receperat idem archiepiscopus.

Gysløff habuit domina Birgitta, quia vendiderat ei Skaberssøgard.

Tolstorp habuit Jens Holgersøn in compensationem pro quibusdam contractis debitis.

Hielmsholt et omnes curias ruralium ecclesiarum in Kullen habuit Jens Olsøn, quia vendidit archiepiscopo aliquot prædia.

Quatuor curias ab ecclesia Mielby habuit Odstret Matzøn in Sandager in perpetuam possessionem.

Strø len Niels Hack aff Hickebierg habuit cum omnibus iuribus, quia affinis eius erat.

Wram habuit Theitz Brodstorp, quia consanguineus.

Slogorp oc Kløorp Henning Brodstorp.

Borenholm ad annos viginti libere habuerunt Hans Brodstorp et domina Metta.

Fultoffte oc Espolt idem ad dies vitæ.

Westerstade, Heglinge et monasterium Bosie habuit Tage Henricksøn.

Walby len habuit Age Bing.

Stenckelsø in Sielandia Jep Michelsøn.

Birckebierge len et monasterium S. Petri Lundense et Suanecke in terra Burundiæ et Stenestade habuit Petrus Lang.

Fønye len habuit Nicolaus Erlandi pro vna curia, quam dedit archiepiscopo perpetuo possidendam.

Snestorp habuit domina Birgitta.

Eleholm cum omnibus bonis ecclesiæ in Blekingia habuit Christiern van Haffn.

Kassløse habuit Tue Bagge.

Digitized by Google

Sørby høstru Kirstine.

Rønebierge len Anders Gallen.

Enslebierg Andreas Roberti.

Rye len vxor Andreæ Stigsøn.

Mielby et Ilsbierg in Hallandia habuit Kiørning Pedersøn.

Clackorp Peder Swensøn.

Høorp et Øssløff domina Cecilia.

Asum Erick Vgerup.

Glumsløff Truet Gedt.

Haffnebierg, Hanns Grabo, cum Boosgard.

Agerup, Petrus Jutus, cum omnibus iuribus.

Omnesque decimas archiepiscopales in Biergeherit habuit Her Greers Jepsøn.

Præter hæc non parum æris alieni contraxerat idem D. Johannes archiepiscopus Brodstorp, quod tandem in totum dissoluit successor D. Birgerus archiepiscopus[1]). De hoc Birgero habes plura post.

Birgero successit M. Georgius Skotborg non per capitulum electus canonice, verum contra capituli electionem de D. magistro Achone Spare factam, ad preces et voluntatem Christierni 2 regis in possessionem sedis introductus et per eundem tandem eiectus, dum sedem per duos annos ferme bene gubernasset.

Hunc sequitur Theodoricus Slagheck Teutonicus ad preces dicti regis introductus in die Chatarinæ virginis, incineratus anno eodem(!) Hafniæ in profesto conuersionis Pauli. Huius successor factus est D. Johannes Wes etiam Teutonicus, qui cum per duos ferme annos

---

[1]) Hertil rækker Vedels Afskrift. Resten haves kun i den upsalske Kodex.

Digitized by Google

sedisset, emigrauit a regno cum rege Christierno. Tandem iam omnium posthabito metu sedem adeptus iure primæ electionis nobilis vir D. M. Ago Spare, qui 9 sedebat annos.

Postremo per viam resignationis sedem adeptus est nobilis vir M. Torbernus Bille, qui cum 4 sedisset annis, captus est Hafniæ et in castro Nykøpinge per annum detentus.

De Birgero archiepiscopo.

1497 die 7 Junij eligitur post obitum Johannis Brodstorp M. Birgerus Gunari filius, tum illustrissimæ Christinæ Danorum reginæ cancellarius. Natus erat hic Birgerus in Norehalland in pago, qui dicitur mons tilię, Lindebierg, ex humilibus pauperibusque sed honestis parentibus, nempe ex Gunaro ministro parochi illius ecclesiæ, sognedegen. Intra domestica patris septa ingens creuerat stetitque tilia ramis late patentibus. Ex huius arboris imagine Birgerus, iam in archiepiscopum electus, suorum delegit insignium rationem et formam, quippe qui tiliam decem habentem folia in memoriam decem Domini præceptorum semper obseruandorum pro insignibus gestauit, quibus quidem folijs quincque rosas insertas curauit ad odoranda quincque Jesu Christi seruatoris nostri vulnera passionemque jugiter commemorandam; tiliæ in insignibus subiecti videbantur septem quadrati lateres et quasi in pauimento crustati, qui ad calcanda 7 mortalia peccata semper commonefacerent horum insignium gestatorem. Erat postremo radix huius tiliæ trifida propter trinitatis fidem, in cuius virtute 7 hæc peccatorum monstra venirent proculcanda. Sedit hic annis 22 cum dimidio, obijt enim anno 1519 ad ferias diuæ Annæ.

Digitized by Google

Hic restitutas curauit omnes sedis possessiones per prædecessorem quouis titulo alienationis distractas, reparauit præterea criptam maioris ecclesiæ non sine magnis expensis, vbi et tres fundauit vicarias, etc[1]).

Leo[2]) episcopus, seruus seruorum Dei, dilectissimis filijs et fratribus archiepiscopis et suffraganeis eorum, abbatibus et monachis in Francia et Dacia et vbique in locis fidelium commorantibus salutem in Domino. Indicatum est nobis, fratres charissimi, quod in vestris regionibus malignorum hominum peruersitas ita creuerit, vt res vestras in suos prauos vsus redigere cupiant, contra quos authoritate Dei patris omnipotentis et Domini nostri Jesu Christi et Spiritus paraclyti, atque ex vice beati Petri apostoli, nec non et beatæ Mariæ virginis matris Domini, et per beatos angelos atque apostolos, martires, confessores ac virgines excommunicamus eos atque maledicimus eos, qui furati et deprædati sunt possessiones beatorum Petri et Laurentij martyrum atque omnium ecclesiarum fidelium, ac quicquid ad illos pertinet inuadunt perperam. Sit pars eorum cum Dathan et Abiram, quos terra pro sua superbia viuos absorpsit, et cum Juda traditore Domini, qui Deum precio vendidit, amen. Fiant filij eorum orphani et vxores eorum

---

[1]) Om Ærkebiskop Birger har Hvitfeldt i U. tilføjet følgende Anmærkning: »En forachtede hannem engang honligen, for hand icke war kommen aff adell. Respondit: Kierre, breyder mig icke min herkompst, jeg missunder ether icke, att ethers farfader drog lerrid medt henderne. Putabat calcearium fuisse, quæ familia hodierno die magni adhuc est præcij, tametsi huius loci non est recensere.«

[2]) Her følger den i det foregaaende (S. 273) omtalte Bandsformular.

viduæ, amen. Nutantes transferantur filij eorum et mendicent et eijciantur de habitationibus suis, amen. Scrutetur fenerator omnem substantiam eorum, et diripiant alieni labores illorum, amen. Omnes qui dixerunt, hereditate possideamus sanctuarium Dej, Deus noster pone illos vt rotam et sicut stipulam ante faciem venti, sicut ignis, qui comburit syluam, et sicut flamma comburens montes, ita persequatur illos in tempestate sua Dominus et impleat facies eorum ignominia, vt erubescant et confundantur et pereant, amen. Sintque maledictiones illæ, quas Dominus super filios Israël per Mosen promulgauit, super illos, qui furati sunt bona et villas beati Petri et S. Laurentij deprædarunt, amen. Sint maledicta cellaria eorum, maledictus fructus ventris eorum et fructus terræ eorum, et maledicta omnia, quæ illorum sunt, et sint ipsi maledicti ingredientes et egredientes, amen. Sint maledicti in agro, maledicti in ciuitate et in omni loco, amen. Disperdat eos Dominus de terra, vt pereant velociter, amen. Percutiat eos Dominus fame, siti, egestate, frigore et febre, et omnis circumdet angustia, donec pereant, amen. Terreat eos Dominus in manus hostium suorum, vt corruant coram ipsis, sintque cadauera eorum in escam cunctis volatilibus coeli et bestiis agri, amen. Percutiat eos Dominus vlcere pessimo, scabie et putredine, amentia et coecitate, palpent in meridie, sicut solet palpare coecus in tenebris, amen. Et sicut Dominus beato Petro apostolo eiusque successoribus, cuius vicem quamuis indigne tenemus, potestatem dedit, vt quęcunque ligarent super terram, essent ligata in coelis, quæcunque soluerent super terram, essent [soluta] in coelis, ita illis, si emendare se noluerint, claudimus coelum et terram, ac sepulturam negamus, vt demergantur in inferno inferiori,

Digitized by Google

soluant quod gesserunt sine fine, amen. Si autem ad pænitentiam et emendationem venerint et secundum modum culpæ fructus dignos pænitentiæ fecerint, omnia mala ista auertat Deus ab illis, et nos parati sumus illos recipere et orare pro illis, amen. Si autem ad emendationem venire noluerint, perpetuo feriantur anathemate, ita vt ecclesiam Dei non intrent, pacem cum Christianis non babeant, nec vllam participationem, corpus et sanguinem Domini nec in die mortis percipiant, sed æternæ obliuioni traditi, tanquam puluis ante faciem venti fiant, et cum diabolo et angelis eius perpetuis ignibus tradantur, amen. Et sicut lucerna ista extinguitur, sic extinguantur animæ eorum in fetorum(!) inferni, amen. Fiat, fiat!

In fundatione quarundam prebendarum per D. Eschillum archiepiscopum institutarum habetur excommunicatio talis, vt sequitur.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona contra huius constitutionis paginam venire temere præsumpserit, et ex his quippiam auferre, diminuere vel alienare non timuerit, omnipotentis Dei vindictam experiatur, duplici contritione conteratur, a facie Dei pereat, cum sonitu memoria eius pereat, sit pars eius cum Dathan et Abiram, fiat sicut Jabin in torrente Kyson. Venient super eo omnes maledictiones, quas populo rebelli Dominus comminatur, et quo iratus Dominus animas percutiat, mucrone feriat, sitque anathema, maranatha, amen. Cunctis etiam quæ iusta sunt seruantibus fiat misericordia a Deo salutari, descendatque super eos pax et benedictio Dei, amen, amen, amen.

Digitized by Google

En dansk Aarbog

fra 1286 til 1549.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nærværende Aarbog findes i en Blandingspakke i Universitetsbibliotheket, Addit. 110, 4to. Den udgjør et lille Hefte i Kvart, udenpaa hvilket Arne Magnussen har skrevet: Annales Rerum Danicarum in charta veteri. Skriften er kjendelig nok fra Midten af det 16de Aarhundrede, og der var for den Sags Skyld intet i Vejen for at antage, at Stykket kunde være en Original, dersom flere paafaldende Skrivfejl deri ikke vidnede om, at det kun er en samtidig Afskrift, der her foreligger[1]). At Skriveren har været en Lægmand, skjønnes af hans mangelfulde Retskrivning, navnlig hans barbariske Bogstavering af latinske Ord. Medens andre danske Krøniker og Aarbøger fra samme Tid haves i talrige gamle Afskrifter, har jeg ikke fundet nærværende Aarbog nogensteds afskreven i sin Helhed. Dog er det utvivlsomt, at M. Anders Vedel har kjendt og benyttet den, da vi i et Haandskrift, som har tilhørt ham (Rostgaardske Saml. 61. 4to), finde en Del Notitser skrevne med hans Haand, hvilke ordret ere uddragne af den her omhandlede Aarbog[2]). Undertiden har

---

[1]) I den første Notits staar saaledes: Paa samme tyd regherede koniing Wollemaris Sønn. Istedenfor de to sidste Ord bør utvivlsomt læses: Wollemar i Suerige. Da Konjekturen forekommer mig saa indlysende rigtig, har jeg tilladt mig at optage den i Texten, i hvilken jeg ellers ingen Ændringer har foretaget.

[2]) Se nedenfor Side 302.

Digitized by Google

han gjengivet vedkommende Notits paa Latin, men Kilden, hvoraf han har øst, er dog let nok at kjende, naar man først er bleven opmærksom paa Forholdet.

Optegnelserne begynde med Erik Glippings Mord, men der findes dog kun saare lidet antegnet før Kong Hans's Tid. Med faa Undtagelser følger Forfatteren Tidsordenen i de Begivenheder, han meddeler. Skjønt Optegnelserne just ikke er meget ejendommelige eller kunne befæste vor historiske Viden i nogen sønderlig Grad, er Aarbogen dog ikke nogen blot Kompilation af andre os bekjendte Aarbøger af lignende Art, og kan vel derfor fortjene at medtages her. At Forfatterens Tidsangivelser maa sammenlignes med andre paalidelige Kilder, for at staa til troende, behøver næppe at bemærkes, naar man ser, at han allerede snubler ved det første Trin, idet han sætter Erik Glippings Død til 1276, en Fejl, der forøvrigt ogsaa findes i andre Aarbøger[1]). Kun hist og her har jeg ved et Udraabstegn eller en Anmærkning gjort opmærksom paa nogle af de værste Fejl. Der er mange flere, hvoraf dog de fleste let falde i Øjnene, som naar Aarbogen sætter Dronning Christines Hjemkomst fra Sverig til 1505[2]), lader Tyrkerne erobre Rhodus 1512 og andet mere.

[1]) Saaledes i en dansk Aarbog fra 1158 til 1560, der senere vil blive meddelt, men som forøvrigt ikke har noget kjendeligt Slægtskab med nærværende Aarbog.

[2]) Samme Fejl findes ogsaa i den næst efter følgende Roskilde-Aarbog.

Digitized by Google

Aar etc. M ii^{c} lxxvj(!) bleff koniing Eriick slagen wdy Fynderup Sante Sidtzelle Jomffrws affthen eller natt. Paa samme tyd regherede koniing Wollemar i Suerige.

Aar effther Gwdts byrdt M iii^{c} xl, then førsthe Søndag wdy Abbriildt Monidt, tha slog Niels Ebbessen then kwlledhe greffwe wdy Randers.

Aar etc. M iiii^{c} xli stodt thed slag wdy Hanherriit wdy then woghenborghe paa Sante Jørinsbiergh.

Aar etc. M iiii^{c} lij tha brende koning Karll Schone.

Aar etc. M iiii^{c} lv, then torsdag nest fore Kiønder misse dag, tha bleff koniing Hans født.

Aar etc. M iiii^{c} lxxviii tha stodt koning Hanssis brøllup wdy Kiøffwindhaffn medt drotniing Chiistine hertug Chriistin(!) y Saxin oc kiørfførste hans daatther. Oc tha galt thiisse effthersc^{ne} ware wdy Kiøffuindhaffn eller wdy Danmarck:

j t^{e} smør galt . . . . . . vj marck.
j t^{e} honing galt . . . . . viii marck.
j feedt ko . . . . iii ß grott.
j feedt oxe . . . . vj ß grott.
itt feedt lam . . . . iii grott.

Digitized by Google

Aar etc. M iiii[c] lxxxi, then første dag wdy Jwllij Monit, ther Clocken wor wiidt ii slett effthermedag oc xvj Menwtther, tha bleff koniing Chresthen then anden født paa Nybwrghe.

Aar etc. M iiii[c] lxxxiii bleff koniing Hans oc drotning Chiirstine krwnit wdy Kiøffwindhaffn.

Aar etc. M iiii[c] xc bleff koniing Hanssis daatther Ffrwcken Ellytzabedt troloffwitt Margreffwind aff Brandebwrghe.

Aar etc. M iiii[c] xcvii bleff koniing Hans krwnitt wdy Sweriighe.

Aar etc. M d, Vallentyni dag, stodt thiidt slag wdy Dytmerschen. Oc strax ther efftter falt Sweriige koniing Hans fra thedt aard nest efftther.

Aar etc. M iiii[c] xcvj døde drotning Doritthe.

Aar etc. M d ii bleff Her Powiildt Laxmandt hoffmesther ihiell slaghen aff Her Ebbe Strangessen paa Høghebrog y Kiøffwindhaffn.

Samme aar bleff Ffrwecken Elliitzabedt koniing Hanssis daatther førtt tiill Margreffwind aff Brandebwrghe.

Aar etc. M d iii bleff koniing Chresthen then tredye født.

Aar etc. M d v kom drotniing Chiirstiine till Danmarck ighen aff Swerighe, then thydt hwn haffde werriit fangiit y Stockholm. Oc samme aar fwndheriit hwn Klare Closther wdy Kiøffwindhaffn.

Aar etc. M d vii wor then feygde imellwm koningh Hans oc the Swensche oc the Lybsche.

Aar etc. M d x, otthe dage efftther Gwds legwms dag, schiøde the Lybeske laariit aff en katt for Hel-

Digitized by Google

singer. Oc samme aar brende the Lybesche Naxschow y Laallandt.

Aar etc. M d xii tha døde Byschop Her Jahan Jepssen.

Samme aar want Thwrckind Rodiis Jwlle dag: thy keysserindt hagde tha mygit att giøre medt the Chrestne Herrer, besynderliig medt kongen aff Francke-ryghe.

Aar etc. M d xiii, Sante Pedhers dag Catedra om fastelaghen, tha døde koning Hans paa Aalborg Slott.

Thed samme aar døde Her Eriick Ottssen[1]).

Aar etc. M d xiiii, Helliigtreffolliigheds Søndag, bleff koning Chresthen krwnet tiill koniing wdy Kiøbindhaffn y wor froe kircke.

Thed samme aar bleff Elliitzabet eller Jessabelle kieysserins Søsther troloffwiit koning Chresthen.

Samme aar, Sante Lawrits afftthen, tha kom drotning Elliitzabedt tiill Kiøbindhaffn.

Samme aar, wor frwe dag Nattiuitatis, tha stod koniing Christhens Brøllwp y Kiøbindhaffn.

Samme aar, Helliig korsdag Inuentionis, tha døde koniing Fredriicks førstinde drotniing Anna, koning Chresthens frwe Modher.

Aar etc. M d xvii wor en prediicke Mwnck wiidt Naffn Jahan Diitzell wdschycket aff pawindt tiill Tyskландt att skwlle ther effther then Romersche sedwane medt afflads breff samle pendinge. Oc effther thy then samme Dytzell førde itt forargheliigt leffniidt, oc skammede seg icke y syn priidycken, oc wor alt for mygiit drysthiig: thy hand sagde, att alt then stwndt som

[1]) Erik Ottesen (Rosenkrands) døde ikke 1513, men 1503.

gylderiin, ther mandt kaste y afflads kysthen, endt nw klingedhe, tha foer Siellin aff Skierssylds pyne ind y thed ewiige lyff: tha kwnde Gwd ycke liingher lygde saadan forttredelighedt oc løghen oc bespottelse oc forderffuelyg bedraffwery, ther the arme Sielle forffərdis medt: oc Gwdt wpwagtte then werdiige Herre Marttiinwm Lwttherwm, doctther y then helliige schrefft, aff Agwstyner orden, hwiilcken ther setter seg mod thene affladts predicker med en dyspottatio, oc kwnde icke theres predicken oc Dytsell bestaa oc forsware sytt affladt, oc wylle effther Romersche paweliige skiick werie seg medt ildt oc swerdt, oc icke med schrefften. Tha wdbredis handellen dag fra dag med then helliige schrefft oc dyspwtterelse, saa att the Mysbrwg, som aldellis wellelig hagde syn fremgang wdy prediicken oc modt Gwdts tieneste wdy pawedømett, bleff formedelst Gwdts ordt obenbariit.

Aar etc. M d xlvj, then xvii dog wdy Februario, døde Marttinws Lutther wiidt then tredye thyme effther Medag wdy Isslewin, ther som hand wor døbt. Oc bleff begraffwiidt y Wiittenberghe paa slotthet hos predickestollin, ther hand wor lxviii (!) aar gammell etc.

Aar etc. M d xviii bleff Jwncker Hans født.

Samme aar tafftte koniing Chresthen itt slag for Brende kercke wdy Sweriige.

Aar etc. M d xx tha wandt koning Chresten Sweriige.

Samme aar bleff Her Sten Stwre, Gwbernator wdy Swerige, schwtt paa sytt ene ben medt itt lott oc døde ther aff: wdy hans sted kom Her Thwre Jenssen.

Aar etc. M d xxi tha døde drotniing Chiirstine wdy Onsse wor froe dag biergang.

Digitized by Google

Samme aar[1]) bleff Koniing Chresten førtt tell Stockholm wor frwe dag syghermere, oc Søndagen ther nest effther bleff hand krwniit.

Siigher mandt oc, att [hand] paa samme tiid schulle haffue giiffuit the suensche breff oc seygell, att alle the gherninger, som wor giortt aff thennum oc theris foreldre, till ewiig tiid schulle were en død oc afftallen sag for føde oc wfføde.

Siigher mand oc, att torsdagen ther nest efftter lodt hand affhwge Byschop Mats aff Strengenes, Byschop Winscentiws aff Skare med xlvii Reder oc Redermendtsmendt, Bwrghemester oc Raadt oc andre manghe Herrer.

Strax ther effther lod Mesther Dyriick affhwge Electtws Gadt och Her Jahan Roning med ix Redermendtsmendt aff Fyndlandt.

Paa Helliig trekongher dag ther nest efftther lodt koniing Chresten quateer Swend Høg oc Per Smedt y Wadsten, oc hengde theres swenne paa thoriit.

Sanctte Powelds dag ther nest effther wdy Engkiøbing[2]) lodt koniing Chresten affhwge Lauriits Rebbing[3]) oc Per Rebbiing med alle theriits swenne oc en lyden dreng wiid naffn Per Anderssen x aar gammell.

---

[1]) Den Fejl, Forfatteren her — med mange andre Aarbogsforfattere — gjør sig skyldig i, ved at henføre Christiern II's Kroning i Stokholm og de derpaa følgende Begivenheder til Aaret 1521, stammer vistnok fra det svenske Manifest af 29 Decbr. 1523 mod Christiern II, hvor Fejlen allerede findes (Hvitfeldt, S. 1223).

[2]) Skal være: Jønkjøping.

[3]) Kaldes ellers Lindorm Ribbing.

Digitized by Google

Søndagen ther nest efftther lod hand sencke Abbeden aff Nydale Closter med sex aff Munckene wdy en beck, som lygher wdy Closter, ycke saare dyb.

Aar etc. M d xxii, Ffredagen nest effter thywiinde dag Jwlle, bleff Mester Dyriick brendt y Kiøbindhaffn paa gammell thorre.

Samme aar, Sante Berttolomey afftten, tha bleff Helsiingør affbrendt.

Aar etc. M d xxiii, om fastelagen, rømde koniing Chresten Jwllandt oc [foer] offuer tell Fyn, oc syden fremdelliis offwer tell Siellandt tiill Kiøbindhaffn.

Samme aar, Sante Jørinsdag eller then Mondag nest effther Søndagen qwassi modo geniti[1]), rømde koniing Chresten aff Danmarck medt syn drotniing Eliitzabedt tiill Hollandt.

Samme aar, Helliig treffolliigheds Søndag, drog høgborne første Hertug Fredrick offwer tiill Siellandt med alt syn mactt.

Samme aar, Onsdagen nest for sancte Botwlphy dag, bleff Kiøbindhaffn først bestolliit.

Samme aar, Thamper Onsdag for sante Mattis[2]) dag, kom koniing Fredriick med syn førstiinde tell Nykiøbing wdy Falsther.

Samme aar bleff koniingen aff Franckeryge koniing Fransciscbus fangen aff kieysserin, som hiid Carolus.

Aar etc. M d xxiiii, Helliig trekonghers dag, bleff Kiøbindhaffn wpgiiffuit, oc Her Maghens Gioæ, Danmarcks Ryges ho[ff]mesther, bleff ther ind førtt oc anamidt thiidt paa konghens wegne, koninge Fredriicks.

---

[1]) Den 13de April; men S. Jørgensdag er den 23de April.

[2]) Skal vel være Matthæi Dag (21 Sept.). Tamperdag i Høsten faldt i Aaret 1523 den 16de September.

Digitized by Google

Samme aar, Søndagen nest for sante Lawriits dag, bleff koning Fredriick kruntt y Kiøbindhaffn aff Giøste Erckebescop wdy Wpsall.

Samme aar, fredagen nest for Berttolomey dag, foer koning Fredriick oc Danmarcks Rygis Raadt offwer tiill Malmø paa thin herre dag medt Gustaff Eriickssen koning aff Swerige.

Samme aar, wor froe dag Nattiuitatis, kom kieysseligge Mag^{t}, kongen aff Engelandt oc hertug Fredriick aff Ørsther Ryge sendebwdt tell Nykiøbing wdy Falsther.

Samme aar laa koniing Chresten om wintheriin med itt stort thall folck for Elffwen. Hwilcke folck dog aff Gwdts telladelse bleffue omsyger adsprede.

Aar etc. M d xxv nest efftther, then Søndag efftther Sante Lauriits dag, bleff kong Fredriicks drotning Sophie krwntt wdy Kiøbiindhaffn.

Samme aar, fredagen nest efftter Wolbwrghe dag, stodt thedt slag y Lundt y Skone imellum Her Tyge Krabe oc Søuffrin Norby, oc bleff Søwrin Norby bestolliit y Lantskrwne.

Samme aar fynge the Lybsche Wysby ind paa Gwllandt, oc Søwrin Naarby rømde hen: oc worrit then feygde imellwm kongh Chresten oc the Lybsche oc Søwrin Norby wdy iiii aar.

Samme aar bleff Claws Knyphoff medt lx affhwgen for Hambwrghe.

Samme aar rymde Søwrin Norby aff Blegindt om høsthind oc tiill theh Rytsche Nerwen.

Samme aar bleff koning Fredriicks dotther Frwcken Dorritea wdsent tel lantte Prytsen.

Aar etc. M d xxix døde Byschop Lawe Wrne.

Digitized by Google

Aar etc. M d xxxii, Onsdagen for sanctte Oluffs dag, kom koniing Chresten ind for Kiøbindhaffn, oc bleff paa skyffuit y v dage: saa bleff hand førtt [tiil] Sønderbwrge.

Samme aar laa wdy Laalandt halfftredie twssindt landts knectte paa gaarde wdy vj netther.

Aar etc. M d xxxiii, Thorsdagen nest for S. Barnabe dag, bleff konyng Fredryck sywg, oc paa skierttorsdag døde handt: oc Thorsdagen wdy paasche wghe bleff begraffwiit wdy Slesswiig wdy Domkircken.

Samme aar, løwerdagen nest effther Søndagen Myssericordias domini, døde Her Hendryck Giøe.

Aar etc. M d xxxiiii Sante Hans baptista afftten, som wor om en tysdagh, kom Greffwe Chrestoffer tell Roschyldt y Siellandt, oc giorde for Huidør landgang. Itthem Sanctte Hans dag drog hand aff Roskyldt oc tiill Kiøge. Om løwerdagen ther nest efftther wor Greffuiind medt. Bwrgherne oc Bønerne forsamlede paa Wlffmossen[1]).

Samme aar Torsdaghen for sante Margrette dag kom Greffwe Chrestoffer inndt y Kiøbindhaffn.

Samme aar regherede Skypper Clemindt wdy Wendsøssell, oc hagde ryst Bønnerne ther: oc hagde hand indtaget Aalborge, oc fwlde the Wendelbo Bønner hannum aff Aalborge oc tiill hertug Chrestens folck, som laa wdy en by en Mylle weys fra Aalborge, som hiidher Swendstrwp: oc stodt slagit hos tho gaarde, hyder Lære, paa Sante Galle dag, oc wor Hertugh Chrestens folck iii[c] dansche Rycgtther oc itt hwndritt tydsche

---

[1]) I Havdrup Sogn, omtrent der, hvor Jernbanestationen nu er anlagt.

wdlendische Ryctther, oc wor Bønerne vj thwssindt oc flere. Oc dreffttes ther icke then dag wdhen iii^{c} dansche Ryctther med samme Bønnerne, men the hwndrit Thydske oc wdlendiske Ryctther wdrapt(!) med wpract fennicke, oc theris Kystmesther hiid Jost van Glaabeck. Oc bleff ther slagne samme dag aff the danske Her Holgher Rossenkrants tiill Bøller, Niels Brock tell Estrup, Mester Andhers Hack tiill Palsgaar, Chrestin Skram, Eriick Fleming tell Bauelsø, Jens Tomessen oc Jørin Clemitssen, medt flere fattyge karlle, som mandt ycke wiidt tall paa. Oc bleff ther ycke samme dag [fangen] wdhen iii herremendt oc j fattyg karll, som er Albredt Giøe, Iwer Krabbe, Frantsysschws Powisk, som tientte Her Holgher Rossenkrants, oc en aff Niels Brocks swenne wiidt naffn Berñidt Harnsweske: oc laa the fangne wdy Aalborge fra Sante Galle dag oc tell viii dage for Jwll. Ther nest effther stormede hertwg Chrestens folck Olbwrge, oc slaae ther mere end ii^{m} Bønner ihiell ther inde, oc meste parttindt aff bwrgherne for wden the, som fangne bleff, oc the, som forløffue byen paa thin anden syde oc offuer tiill Wendsøssell. Saa bleff samme for^{ne} fanger løst.

Samme aar, Torsdagen nest effther sante Olaui dag, tha foer Greffuyndt offwindt offwer tiill Skone.

Samme aar, Thorsdagen nest effther Simiones et Jwdy dag, stod thend skermøsse wdy Halmstedt y Schone.

Samme aar, fredagen nest for sante Cleminds dag, brende the Swenske Lagholm aff y Skone.

Samme aar foer Greffue Chrestoffer aff Siellandt oc offwer tell Fyn.

Digitized by Google

Samme aar, wor froe dag wisitationis, som wor om en Onsdag, tha bleff Hertwg Fridrick prynts tiill Danmarck født paa Harsløff hws for medag wiid x slett.

Aar etc. M d xxxv, Thiisdagen for sante Marselly dag, stodt then skiermøsse for Helsyngbwrge wdy Skone.

Samme aar for Roskiilde Marckiit kom hertwg Albredt aff Lantte Myckilbwrge oc tell Kiøbindhaffn.

Samme aar, sante Bodelsdag, thind fredag for, tha stod thet slag wdy Fyn paa Oxebierget imodt Assins emellwm Hertug Chrestins folck aff Holsten oc Greffwe Chrestoffers folck aff Ollenbwrge: oc ther want Hertug Chrestens folck samme slag: oc bleff slagne ii greffuer samme tydt, som wor greffue Jahan van ther Høy, oc greffue Otthe van Tyckelbwrge, oc bleff ther mange flere slagne aff Greffue Chrestoffers folck, som mand ycke wiidt tall paa. Oc bleff ther fangen samme dag aff Greffuens oc Hertug Albredts folck Byschop Giøstaff, som wor Erckebescop y Swerige, oc then største part aff alle theris Høffwitzmendt oc Beffallnyngs mendt, oc ther tell med mere end ii^{m} aff theris Ryctther oc Landtz knectthe.

Samme aar, thend løuerdag nest fore sante Jocobs dag, the kom Herttwg Christen koniing Fredriicks Søn for Købiindhaffn oc bestollit byindt.

Aar etc. M d xxxvj, Tiisdagen nest effter the Helliig trekongher dag, tha bleff Krogen wpgiiffwendt.

Samme aar, sante Oluffs dag, tha gaff Greffue Chrestoffer aff Ollenbwrge Kiøbindhaffn wp for Hertug Chresten aff Holsten, koniing Fredricks Søn.

Samme aar, Søndagen nest fore sante Lauritsdag, tha kom hertug Chresten ind y Kiøbindhaffn med syn Førstinde.

Digitized by Google

Samme aar drog herttwg Albredt oc greffue Chrestoffer aff Rygit.

Aar etc. M d xxxvii, Onsdagen nest for sante Lawrits dag, kom Hoffmestherind aff Prytzen med syn førstinde, koning Chrestins Søsther, ind for Kiøbindhaffn tell koning Chrestens krwning.

Samme aar, Søndagen efftther sante Lawritsdag, tha bleff koniing Chrestian med syn førstinde, drotniing Dorittea, krwnit aff Docthher Jahan Bwginhaffn Pommer wdy Kiøbindhaffn y domkerckin.

Samme aar, 14 dage efftther kong Chrestians krunilse, som wor then Søndag nest efftther Sante Bertolomej appostoli dag, tha ordinerit doctter Jahan Bugenhaffn vii superintendenther wdy Kiøbindhaffn y domkerckin y koning Chrestians oc Rygens Raads nerwerelse, som wor the første superintendenther her bleff sett y Rygiit.

Aar etc. M d xl, Torsdagen efftter sante Bertolomei dag, som wor then 26[1]) dag Augusti monit, tha bleff hertug Mogens født paa Kiøbindhaffn slott, om xi slett.

Aar etc. M d xlii, Mondagen nest efftter Helliig threfolligheds Søndag, bleff then wnge prynts hertug Fredriick hiillit tell Wyborge Landstiing, oc strax ther efftther wdy Onsse: ther nest efftther y Ryngstedt y Siellandt, oc syden wdy Lund y Skone.

Aar etc. M d xliiii tha døde Her Mogens Giøe, Danmarcks Rygis Hoffmester, paa Skanderbwrge imellwm Palme Søndag oc Palme Mondag, ther klocken hwn wor wiid x slett om afftthenen.

[1]) I Hdskr. staar: 16, hvilket dog maa anses som en Fejlskrift.

Digitized by Google

Samme aar, wor froe dag y faste, som wor then xxv dag y Martii monidt, om afftthenen emellwm vii och viii, bleff hertug Hans født wdy Kolling.

Aar etc. M d xlvj, Sante Peders oc Powels dag, som wor then xxix dag Junij Monit, om afftthenen, bleff frwecken Doritea født wdy Kollyng mellum vii oc viii.

Aar etc. M d xlviii, then dag nest effther Bwtwlphi abattis dag, tha affløff koniing Chrestians vii skyff med Hans Naadis Søn Hertug Fredriick then wnge Prynts tell Norige att skwlle ther hiillis, oc sante Oluffs dag kom hand tilbaghe ighen.

Aar etc. M d xlix, om Medfaste tyde, bleff frwecken Anna koniing Chrestians dotther troloffwit hertug Augustws wdy Kollnyngh.

Samme aar, Søndagen nest effter sante Myckilsdag, stodt Ffrwecken Anes Brøllups kost til Turgo wdy Corførstedom, men then tysdag efftther Nattiuitatis Marie, tha førde the henne aff Flensbwrge med stor proll.

Samme aar, thendt 13 dag Febrwarij Monett, drog konyng Chrestian then anden fra Sønderbwrge offwer tell Als, oc wor ther y tre eller fyre dage. Tha then 14 (!) dag bleff hand førtt offwer tell Hagenskow y Fyn. Om Mondagen wor kong^e^ Mag^t^ hannum tell ords, oc wor the wnge herrer ther tell stede, kong^e^ Mag^t^ Søn Hertug Fredriick oc kon^e^ Mag^t^ Broder.

Samme tyds paa aariit, then Mondag nest efftther inuocauit, bleff koning Chrestian førtt offuer belt oc tell Siellandt tell Kallingborge, oc wor med hannum Rygens Raadt Her Andhers Bylle, Her Claus Bylle, Børge Traalle, oc Chrestoffer Otthessen wor oc medt.

Digitized by Google

Roskilde-Aarbogen

fra 1448 til 1549.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nærværende Aarbog eller Krønike synes i anden Halvdel af det 16de Aarhundrede mere end nogen anden Kilde at have afgivet Grundlaget for den almindelige historiske Viden hertillands, hvad et vist Afsnit af vort Fædrelands og den almindelige evropæiske Historie angaar. Den findes nemlig i mangfoldige Afskrifter, af hvilke atter en Del ere øgede med Tillæg baade i Begyndelsen og Slutningen, og da især paa sidstnævnte Sted. Svaning og Hvitfeldt have kjendelig nok benyttet den, og vi besidde endnu et Exemplar af Aarbogen, hvori Vedel har tilføjet en Del Randbemærkninger og Tillæg hentede fra andre Kilder. I sin Helhed er den ingensinde trykt; kun et meget tarveligt Udtog, ovenikjøbet efter en mindre god Afskrift, er trykt i Suhms Samlinger til den Danske Historie, I, 2, 166—74.

Selvfølgelig maatte denne i sin Tid saa stærkt benyttede Kilde finde en Plads i nærværende Samling. Men der kunde dog rejses Tvivl om, hvilken Plads der burde anvises den. Den er nemlig, som jeg allerede tidligere paa et andet Sted har godtgjort[1]), væsentlig kun et dansk Uddrag af Peder Olufsens (Petri Olai Minoritæ) større latinske Værk, Danorum gesta eller Paralipomena, men affattet ti Aar, inden dette Værk afsluttedes af Forfatteren, uden at vi kunne afgjøre, om Peder Olufsen selv eller

[1]) Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reform. S. 24—30.

Digitized by Google

nogen anden har gjort Udtoget. Kun dette skjønnes, at Aarbogen er forfattet i Roskilde, og det af en Mand, som kjendelig nok endnu har været en Tilhænger af Romerkirken, samt endvidere at mange Efterretninger i Aarbogen stamme fra den skibyske Krønike, dog med Peder Olufsens ovennævnte Værk som Mellemled. Da nu nærværende Aarbog slutter med Aaret 1549 og ikke heller er forfattet senere[1]), medens dens Hovedkilde, Peder Olufsens Danorum gesta, er fortsat til 1559 og altsaa ikke kan være fuldendt før dette Aar, men vel lidt senere, saa faar saaledes det afledede Værk en vis Prioritet fremfor sin Grundkilde og derfor ogsaa en tidligere Plads i denne Samling[2]), og det saa meget mere, som den meget snart gjennem Afskrifter synes at være bleven udbredt i en vid Kreds i langt højere Grad end det Værk, hvorfra den stammer.

Af de forhaandenværende Haandskrifter af Aarbogen fortjene følgende formentlig mest Opmærksomhed:

1. Hdskr. i Univ.-Bibl. Rostgaardske Saml. 61. 4. Afskriften er ikke yngre end Aaret 1550 og udmærker sig ved en særdeles fast og smuk Haandstil og en ret god Retskrivning. Afskriveren har dog hist og her glemt enkelte Ord eller endog Sætninger, hvilke imidlertid uden Vanskelighed kunne suppleres fra andre Haandskrifter. Paa et af de forreste Blade er skrevet:

> Thenne Bog hiør Oluff Mechilsen tiill, Borger y Roskilde, y huem som thenne Bog hendher for att kome, thaa er hun myn aff Retthe, Anno Dominj mdlj[3]).

---

1) Se Bemærkningen i Aarbogen under Aaret 1495.

2) Jeg haaber nemlig, om ikke just i første Bind, saa dog i et senere at kunne optage Peder Olufsens ovennævnte Værk, af hvilket jeg for Tiden har en gammel Afskrift tillaans fra Upsala, der er fuldstændigere end noget her i Landet bevaret Exemplar af Værket.

3) En Mand af Navnet Oluf Michelsen forekommer nogle Aar senere som Byfoged i Roskilde, men om det er den samme, kan jeg ikke med Vished afgjøre.

Digitized by Google

Oc thene Bog er nw redt offuer sett oc corrigerett, oc alt thett y thene Bog er screffuitt, thett er visseligt for faridt y Sandhidt, oc aff forffarne Herrer oc Koningher, som forscreffuit, bode wdj Konings Hanssis tiid oc Konings Frederiks tiidt, oc wdj Greffue Linbas tiidt met syne bøndher oc kiøbstedz mendtt, som gerne ville røffue oc tage fraa Riddermendz mendt. Gud vnde bode Greffuen oc hans tiill hengger forræderløn in eternum etc.

Oluf Michelsens Haand har nogen Lighed med den, hvormed Aarbogen er afskreven, dog kan jeg paa ingen Maade anse dem for identiske. Hans ovenstaaende Bemærkning ligesom ogsaa en Slutningsnotits fra 1551, som han har tilføjet Aarbogen, ere aabenbart skrevne senere end selve Aarbogen. Udenpaa det gamle Pergamentsbind, der indeslutter Haandskriftet, findes skrevet: ANNALES REGVM OLDENBVRGICÆ FAMILIÆ Ab 1448 ad 1548[1]). Haandskriftet har i sin Tid tilhørt Anders Vedel, med hvis Haand der findes tilføjet en Del Bemærkninger og Tillæg i Randen eller paa løse Sedler, samt paa de rene Blade bag i en Fortegnelse over Herrederne og Sognene i Skaane, Halland og Bleking, Kirkerne i Lund i Middelalderen og andet mere.

Ved nærværende Udgave er dette Haandskrift (der i det følgende kaldes R.) lagt til Grund, da det baade er det ældste og ikke staar lidet over alle andre mig bekjendte i Nøjagtighed, skjønt det langtfra er fejlfrit og ikke kan anses for Originalen, men vel for en samtidig Afskrift af denne. De Ord, der i det følgende ere inde-

---

[1]) Af Hensyn til denne Titel har jeg tidligere (i min Afhandling om Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reformationen) kaldt Aarbogen »De oldenborgske Kongers Krønike«, men da den dog indeholder meget, som ikke vedkommer de oldenborgske Konger, medens den saa tydelig bærer Præg af at stamme fra Roskilde, har jeg foretrukket at kalde den: Roskilde-Aarbogen.

Digitized by Google

sluttede i Klammer, ere saadanne, som Afskriveren har oversprunget, men som ere supplerede fra andre Afskrifter. Af Vedels Randbemærkninger er en Del optagen i Anmærkningerne. De stamme dels fra den tidligere meddelte Aarbog fra 1286 til 1549 (hvad Vedel har udskrevet af denne Kilde, har jeg dog for det meste her udeladt), dels fra nogle kronologiske Optegnelser, som jeg maaske længere hen i denne Samling vil finde Lejlighed til at meddele, og om hvilke det foreløbig er nok at bemærke, at de blandt andre Steder findes i Hdskr. Thottske Saml. 1543. 4 (mod Slutningen), dels endelig fra andre Kilder. I det hele maa det indrømmes, at Vedels Anmærkninger ikke ere af stor Betydning, men da de nu engang findes i det Haandskrift, der ved Udgaven er lagt til Grund, har jeg dog ikke ganske villet forbigaa dem.

2. Hdskr. paa Ledreborg (90. 4to). En Afskrift (i det følgende betegnet L.) omtrent fra 1560, i hvilken de bitreste Udfald mod Lutheranerne ere udslettede. Da dette Haandskrift indeholder en Del mere end Roskilde-Aarbogen, nemlig kronologiske Notitser fra 1158 og en Fortsættelse indtil 1560, vil det senere finde særlig Omtale under Titel: En dansk Aarbog fra 1158 til 1560.

3. Hdskr. i Univ.-Bibl., Arne Magn. Saml. 838. 4to (i det følgende betegnet: A.). Afskrift fra Aaret 1556 (eller Afskrift af en Afskrift fra dette Aar), som det ses af en Bemærkning i Aarbogen under Aaret 1495. Haandskriftet har følgende Titel:

> En lyden Bog oc indehollendis huad besønderliigt her skedt i Danmarck och her omkring disse hundre aar fraa koning Christofers Tid och til nu.

Paa Foden af Titelbladet er med en senere Haand skrevet: „Mogenns Mickelsenn, Egenn haannd. 1632 denn 16 Decembris, Tersløsegord“. Etsteds inde i Haandskriftet findes Navnet paa en anden, maaske tidligere Ejer: Jørgen Høgh Albritssen. Efter dette Haandskrift er Udtoget af Aarbogen meddelt i Suhms Samlinger. Det synes ogsaa at være benyttet af Hvitfeldt.

Digitized by Google

4. Hdskr. i Univ.-Bibl., Arne Magn. Saml. 837. 4to (i det følgende betegnet: M.). Afskrift fra det 16de Aarhundrede. Paa Bindet er trykt Aarstallet 1575. Afskriveren har aabenbar været en Lægmand, og han kan ikke roses for sønderlig Nøjagtighed.

5. Hdskr. i Kongl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 2432. 4to (i det følgende betegnet: H.). En Afskrift, som den yngre Hamsfort har foranstaltet. Udtrykkene ere paa flere Steder moderniserede noget, og enkelte af de universalhistoriske Notitser ere udeladte. Haandskriftet indeholder i det hele følgende Stykker:

a. En Rimkrønicke om de danske Konger fra Dan til Frederik II, som „lod dette Arbejde gjøre Aar 1582“. (Forfatteren, der ikke nævnes, er M. Iver Bertelsen). Afskriften er forsynet med Randbemærkninger af Hamsfort.

b. De danske Prælaters og Adelsmænds Opsigelsesbrev til K. Erik af Pommern, dat. Lybek, vigilia Nativitatis S. Joh. Bapt. 1439. (Tr. hos Hvitfeldt, S. 807—9).

c. Opfordring fra Christoffer af Baiern og det danske Rigsraad til Iver Jensen, Foged paa Korsør Slot, om at opsige Kong Erik Huldskab og Troskab, dat. Hafniæ, sabbatho ante festum b. Laurentii 1439. (Tr. hos Hvitfeldt, S. 824).

d. Roskilde-Aarbogen.

e. Bergens Fundats og Herlighed. (Se Nicolaysen, Norske Mag. I, 513 flg.).

f. Bergens Rimkrønike 1560. (Se Nicolaysen, a. Skr. I, 1 flg.).

g. „Quarter vnd Heubtstedte der Erbarenn Ansehe (ɔ: Hanse) diese vier im Zahl“.

h. „Eine Vtschrifft van dem Nordtsch int Düdtsch gestellet van Grönlandt allerley gelegenheit des Landes“.

i. „Folgen Neuwe Zeitunge, deren sich eine in dem negest vorlauffenem Achtigsten, die anderen in dem itzigen [15]81 Jahre in Isslandt zugetragen haben“. (Om Naturbegivenheder).

Digitized by Google

j. „Beschreibung von Grönlandt, wye M. Albertus Meier dieselbige dem Hern Cantzelern Adam Tratzigern in denscher sprache zu gesandt, vnd aber in nachfolgendem deutschen vam hern Jacobo pastorn zw Tumbui transferiret worden“.

k. Om Sejladsen til Grønland (tildels det samme Stykke som det foregaaende, men paa Dansk). Begynder: Saa siger wise Mendt, som føder er wdi Grønlandt.

l. Frisiæ Eidorensis descriptio, auctore Casparo Høyero.

m. Fragmenta de Frisiis Septentrionalibus.

n. De veteribus Anglis, qui cæteris Anglis Britanniam incolentibus dederunt originem.

o. De Frisiis orientalibus et occidentalibus paucula quædam.

p. De Comitatu Oldeburgensi. (Stykkerne l.—p. ere skrevne med Hamsforts Haand, og en Del deraf udarbejdet af ham selv).

q. Slesuici oppidi olim metropolis Cimbricæ chersonesi Topographia, auctore Adamo Trazigero, Ducis Adolphi cancellario. (Se Westphalen, Monum. inedita. III, 320—26).

6. Hdskr. i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 573 Fol. (i det følgende betegnet: N.). Afskrift fra 1583, skreven med en fast og tydelig Haand, som forekommer i flere andre endnu bevarede Afskrifter af historiske Stykker fra samme Tid. Haandskriftet er i det hele af følgende Indhold:

a. Enn Wdschrifft aff atskillige gamble schribenters bøger om naagle slaus folck, som met beueffnit haand haffuer wdj fordum tidt wdfarit aff disse nordiske lande, och siden faait Regimente offuer mange land och Riger wdi werden. P. N. 1583. (Hele Stykket er efter et andet Haandskrift, der dog er skrevet med samme Haand, aftrykt af C. J. Brandt i Christiern Pedersens Danske Skrifter V, 334—53).

b. Register paa de Herrer, Førster och førstinder och andre naffnkundige personer, som ligger begraffne y Ringsted, Sore och Antuordskouff.

Digitized by Google

c. Her effterfølger merckelige artickler, som skeede erre y mange fremfarne Herrers oc Konningers tiidt her y Rigit och anden sted, som werde erre at acte och wiide. (Det er nærværende Roskilde-Aarbog fortsat med nogle uordnede, lidet værdifulde kronologiske Notitser hentede andensteds fra).

Ethvert af disse sex Haandskrifter har saadanne Ejendommeligheder, at intet af dem godt kan være afskrevet efter noget af de andre. Der maa derfor have været en ældre fælles Kilde, hvilket ikke udelukker, at nogle af dem kunne være Afskrifter paa anden eller tredie Haand.

Foruden de sex ovennævnte Afskrifter findes der endnu mange andre af ringere Beskaffenhed, navnlig i Kongl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 829. 1180. Fol. 2534. 4to. Ny kgl. Saml. 880. 917. 923. 924. 925. 926. 4to. Kallske Saml. 425. 4to. Det er saa godt som udelukkende nyere Afskrifter efter et eller andet af de sex ovenfor beskrevne Haandskrifter. En Afskrift, som jeg dog ikke har haft Lejlighed til at undersøge, findes i Stokholm (se Molbechs Fortegnelse i Hist. Tidsskrift. IV, 139).

Ved nærværende Udgave er som sagt Hdskr. R. lagt til Grund[1]); af de andre Haandskrifter er der i Regelen kun taget Hensyn til større Afvigelser og til de Varianter, der kunne anses som Forbedringer af Texten. At opregne alle Smaaafvigelser, hvorved Meningen lidet eller intet forandres, ikke at tale om aabenbare Skrivfejl, vilde nemlig være ligesaa unyttigt som uoverkommeligt, da deres Tal er Legio.

[1]) Paa et Par Steder, under Aarene 1521—2 og 1525, har jeg, hvad Notitsernes Orden angaar, dog fulgt Hdskr. L., da Ordenen saavel i R. som i de fleste andre Afskrifter paa disse Steder er forvildende.

Digitized by Google

Mccccxlviij Aar effter Gudtz fødelsse døde konning Christoffer then tredie aff thet naffn paa Hælsingborge hellige tre koninghe dag, oc bleff hand begraffuen y Roskiilde Domkircke. Hand styrdhe Danmarck, Suerighe oc Norghe frommeliige y vij[1]) aar, oc wor tiill fforn en wældiig Hertug y Beyrne oc en palandtz greffue paa Riighen[2]), oc for hans erliighedt oc fromhedt, tesliigeste ocsaa for handt wor aff Danmarckis kongelig slect, bleff hand wduollt tiil konningh.

Samme aar wor Greffue Christiern y Aldenborg oc Delmenhorst (for hans erliige oc fromme regement, oc forthj handt ocsaa wor aff Danmarckis rigis kongelige sleckt) wduoltt tiill konning i hans stædt, Sanctj Michels afften wdj Lundt j Skone y almindeliig Herre hoff. Oc andet aar ther effter wedt Sanctorum Simonis et Judhe apostolorum dag bleff handt smortt oc krontt tiill konning y wor Ffrue kircke y Kiøbmenhaffn aff Lundhe Erche biscop, Biscop Tughe.

Fforne aar trodde oc fran ginge the suænske then contractt, besuæring oc forbondt, huilcken the haffde

---

1) N. viij. 2) L. Rin. A. Ryen. M. Ryinn. N. Rien.

Digitized by Google

forbundet thiisse try konge riige tiill sammen, at en hærre oc koning skulde them bestaa oc regære; oc skøtte the huærcken ordt, ære, breff eller segl, som the ther paa giiffuet haffde, men wduolde Hær Carll Knudssen, theris rigis marsk, tiill konning, them sælffue tiil lidheu fromme.

Mccccxlix bestollede koning Carll aff Suerige paa Gutlandt koning Erick, som kom aff Pommerne, oc wor tha wdffaren aff Danmarck oc haffde Gotlandt; men koning Christiern then første aff thet naffn, som wor tha bleffuen koning, sænde hannum tiil hiælp en stor flaade skiib met kriigs folck, huilcke ihiel sloghe mange aff the suænske oc greffue mange, oc iagede the andre tædhen, oc fride koning Erick Sanctj Olauj dag. Oc sidhen foer hand hiæm tiill Pommerne, som hand wor kommen aff, oc koning Christiern beholtt Gottlandt.

Samme aar giorde koning Christiern siit brøtlop paa Kiøbmenhaffn slott mett Drotning Dorothea koning Christoffers effterleuerske, oc wor hun Hær Hansses margreffues dotther aff Brandeborg.

Thette samme aar døde Biscop Jens Perssen aff Roskiilde, Hellig Kors afften Exaltationis, oc er begraffuen ther y kourdet emellom liuse stagen oc spinder døren.

Samme aar bleff Oluff Daa wduoltt oc tagen tiill biscop y hans stædt.

Effter at konning Christiern wor bleffuen Danmarckis koning, holdt hand kriig oc orloff mett the Suænske wdj viij aar, før the wiildhe anamme hannum tiill theris hærre oc konning, men ther emellom

Digitized by Google

Mccccl bleff hand anammet tiill konning y Norge oc kront y Trondhiæm Sanctj Olauj dag[1]).

Mccċclij Koning Carll y Suerige met eth stort talfolck stall seg mett forrædelsse indt i Skone nogen tiidt fore fastelagen oc brænde oc skændhe en stor part aff Skone landt, oc besynderliig Erchebiscopens godtz oc hærregaarde, som er Hælsingborg, Borgeby, Varpinghe[2]) oc Galdtoffte[3]), aldelis opbrænde, oc taarsdagen for fastelagen belagde handt Lundt, oc en stor partt aff stadhen sætte hand ildt paa oc affbrænde. Men Erchebispen met sit folck beskermede domkircken oc biscops gaarden, oc greff hand offuer M mendt aff the Suænske; oc siidhen foer koning Carll hiæm tiill Suærige, oc affbrænde handt paa weygen noget saa nær Ger[s]hærrit[4]) oc Willandz hærret, forthj Konning Christiern icke kunde komme the Skaaninghe tiill hiælp, thi Øre sundt wor offuer lagt mett ijs, huilcken icke kunde bære at gaa, aghe eller riidhe paa.

Samme aar Joannes Faustius først paa fant thenne edelige konst, som er at prænte bøger eller prænteriit vdj Mændtz y Tyskelandt. Men y Cronica mundj (een bog saa hedher) findis, att thenne konst begyntes før, ther wor Herris aar wor Mccccxl.

Ffor[ne] aar foer Keyseren Frederick indt y Wallandt oc anammedis ther met stoer heder, oc wdj en stadt wedt naffn Sænis giorde hand siit brøtlup mett Leonora, koningens daatther aff Portugalen, oc siden

---

1) Vedel retter det til: søndag effter S. Olaui dag.
2) M. Werpinge. Jvfr. Scr. Rer. Dan. VI, 634.
3) M. og H. Guldtoffte. S. R. D. VI, 634: Gieltoffte.
4) L. Bierre herrit. A. Berherrit. M. Saamsø herriit. H. Sønig oc Gøddinge herrit. N. Sønder herrit.

Digitized by Google

foer hand tiil Rom oc bleff ther kront oc hans hustru aff paffue Nicolaus then fempte aff thet naffn xviij Martij.

Mccccliij tog Mahumeten Turckenis keysere met storm thenne megtige oc keyserlige stadt Constantinopell y Grekelandt, effter hand haffde bestollet oc stormett tiill hannum dag oc natt wdj halfftredie sindtz tiuge dage, oc giorde handt eth ynckeliige mordt oc anden wherliig slæmhedt oc fulhedt y hannum, huilcket engen tunge kandt wdtrycke, aff huilcket ther bleff een stor graadt, sucker, iammer oc rætzell y mænige Christendommen, oc troen bleff noget nær kuldkast j Grekelandt.

Mccccclv bleff Johannes, koning Christierns søn, født wor Ffrue dag purificationis[1]).

Samme aar døde paffuen Nicolauus then fæmte aff thet naffn. I hans stædt bleff wduolt Calixtus then tredie, huilcken som wor en godt from mand oc haffde mange gode wilkor. Hand skickede, at ther skall ringes y middags stundt, naar klocken slar xij, at mandt skall ther aff paa mindes att bede gott for the Christne, som strider emodt Turckeren oc andre hedninge.

Mccccclvj Sancte Marie Magdalene dag gaff Gudt almectiiste skinbarlige sine Christne een megtiig oc wnderliig seyger offuer Turckerne y Wngerne landt hoss then floedt, som kaldis Danubius paa latine, huor som styrte xl tusinde mendt aff Turckerne, oc saa mange gaffue flucten oc myrde huer andre indbyrdis mæste parten, oc christne menniske finge tiill roff alle theris tingesther. Gudt obenbarliige forfærede them, som the selffue siden sagde, at thønum taatte the Christne saa

[1]) Vedel: allj Tisdag for kyndermøss.

Digitized by Google

mange at wære, att the næppelige thore see them tiil bage, the wthen tuiffl wore Gudtz engle[1]).

Thette samme aar skede tuænde store, græseliige, forfærdeliig oc whørliig iordskæll, thet første skede fæmte dag y Decembrj maanett, som er Sanctj Nicolauj afften. Thet andett xxx dagen y samme maanet, som er Sanctj Siluestrj afften. Aff huilcke iordskæll mange kircker, steenhuss, slott, paladtz oc andre huss oc bygning neder fulde oc dræpte mange M menniske oc andre queg. Oc samme aar wor en Comethe seet oc andre forschræckeliig ting y wæret.

Mccccclvij[2]) sende koning Christiern eth stortt tal kriigs folck tiill Ølandt, huilcke bestollede thette slott Borcholm oc paa thet siiste wunde thet met storm.

Samme aar sende koning Christiern een flaade skiib met kriigs folck tiil Ffindtlandt, oc thet slott ther paa, som hedher Wiburg, sætte the ildt paa oc affbrænde.

Samme aar offuergaffue the Suænske Konning Carll oc fulde fra hanum oc iagede hanum aff riiget, fordj handt ey holt syn loffue oc eedt, men brugede tyranniske støcke, saa foerdt hand hæden tiil Dantzsken wed faste tiidhe.

Vdj samme aar wduolde the Suænske oc anammede konning Christiern tiil theris hærre oc koning. Oc Sanctj Johannes Baptiste dag bleff hand kront paa Morensteen oc [y] Wpsalen[3]).

---

[1]) L. thi vden tuiffuel vore Guds engell mett thennom. A. Vden tuiffl var Guds engel med thennom. Hele dette Stykke mangler i H.

[2]) Vedel: 1456.

[3]) Vedel: kront til Stockholm oc paa Morensteen vor frue dag visitationis, oc i Wpsalens domkircke neste søndag der effter.

Digitized by Google

Samme aar fødde Drotning Dorothea Konning Christiern een dotther[1]), bleff kaldet Margareta. Huilcken koningen aff Skotlandt fiick siiden tiill sin hustru[2]).

Thette samme aar wor teet oc seet y været eth wnderliigt oc forfærdeliigt tægen, som kaldis Comethe.

Mccccclviij døde Calixtus paffue then tredie. Oc Pius then anden aff thet naffn bleff paffue wdj hans stædt.

Mccccclix døde Hærtug Alff, kaldis Adolphus paa latine, som wor Hærtug y Slæsuiig oc Greffue i Holsten, oc haffde ingen rætt arffuing effter seg. Oc saa kom Slesuiigs Hærtug dømme tiil Danmarckis krone, som thet aff rætte til hører.

Mccccclx oc thet aar hær nest wor alle wægne oc stæder en snar pæstelentze, saa mæste parten aff folckit bleff dødt, oc minste parten leffde igien, oc thet betegne the Comether oc mange iordskæll, som skede tiill fforn.

Samme aar, som er 1460, wduolde Riidderskabet y Holsten koning Christiern tiil Greffue y Holsten, fforthj forschreffne Greffue Alff wor konning Christierns moderbroder, oc samme Koning Chrestiern gaff Greffue Otte aff Scouenborg xliij tusinde gyldene for sind part, som handt ther wdj haffde, siden bleff Holsten tiill Danmarckis krone.

Mccccclxj wor Drotning Christine født.

Samme aar døde Biskop Oluff Daa Sanctj Valentinj afften oc er begraffuen y Roskiilde Domkircke alder næderst wedt tornene[3]).

---

[1]) Vedel: 23 Junij, Onsdag effter hellig kaars dag exaltationis.

[2]) Vedel: 1469 bleff hun ført til Skotland.

[3]) Denne Notits mangler i L.

Thette samme aar bleff Mæster Oluff Mortenssen, prouest j Roskiilde oc Koningens Cancelær, wduolt tiil Biscop j hans stedt.

Mccccl xiij Koning Christiern loedt griffue Erchebiscopen[1]) aff Suerige oc føre hannum tiill Kiøbmenhaffn wdaff nogre Suænskis falske kiæremaall. Men ther handt fornam hans wskyldiighedt, lodt hand hannum føre tiill bage met stor heder oc ære, oc sætte hannum indt y siit stiigt ygien.

Mcccclxiiij[2]) consecrerede oc wide Biscop Oluff Mortenssen Roskiilde Domkircke, huilcken tha wor bøtt, forbædret, kalket, malett oc seet spær oc tag paa, effter hun wor ynckeliige brænt oc forderffuitt tiill forn, som skede Anno Dominj 1443, xiiij dag y Maymaanett.

Samme aar døde paffuen Pius then anden aff thett naffn. Oc Paulus then anden aff thett naffn bleff paffue y hans stedt.

Ther Koning Christiern haffde y nogre aardt well oc frommeliige regeret oc styrtt Suerigis riige, tha begynte the Suænskis wanartt att stinge them, saa at the opsætte them emodt hannum oc huercken skøtte tro eller loffue, eedt, ære, breff eller segll, men fulde hannum fra oc igien kallede koning Carll fra Dantsken, huor hand tha haffde wæret y vij aar, them selffue tiil wsigeliig skade oc forderffuelsse. Men koning Carll leffde icke mange aar ther effter. Ther hand wor dødt, toge the Suænske een aff theris Riiddere y hans stædt, samme koning Carls søsters søn, heedt Her Sten Sture,

[1]) Vedel tilføjer: Jens — samt det urigtige Aarstal: 1464.
[2]) Ved Aaret 1464 tilføjer Vedel: Om Fastelaffn sette biscop Kield sig op imod K. Christiern.

Digitized by Google

icke att hand skulde wære koning eller haffue kongelige naffn (thj the icke lenge holde hanum tro eller loffue) men hand skulde styre oc wære en regenthere offuer landet, som koning Carll thenum raadde.

Thenne Sten Sture sette seg op emod koning Christiern oc opuacte andre thet samme att giøre.

Her effter foer koning Christiern tiidtt indt y Suerige, icke y kriigz wise eller handell, men att tractere om fredt oc eendrectiighedt, for almuens beste. Aff huilcket hand annamede stor skade oc forderffuelsse. Thy att the Suænske, y som the saage theris raaderom, giorde the hanum stor skade oc sloe fast paa hans folck, oc tesligeste [hand] paa them igien, siden hand fornam theris falskhedt oc forrederj. En gang sloes hand mett them y Herliung oc want seyger, oc fick fæm theris banere, huilke bleffue ophængde wedt huæluingen y wor ffrue kircke y Kiøbmenhaffn.

Mccccclxvij Her Iffuer Axelssen wndsagde koning Christiern [wed pindtz dags tide], strax belagde konningen thiisse Slott Sylingsburg oc Litleø. Och samme aar fick hand Sylingsburg, Sanctj Michels dag. Andet aar ther nest fiick hand Litleø medffasthe tiidhe.

Sidhen[1]) 1470 foer atther koning Christiern indt y Suerige om fredt oc god dagtingning. Medhen han laa paa Bruncke biærge oc bidde effter gode suar, som the Suænske hannum dagliige loffuede: Ther forindhen

---

[1]) Ved Aaret 1470 tilføjer Vedel: Otte dage effter Petri et Pauli annamede Droning Dorothea Segbierg. Samme aar bleff Hertug Gert førd til Segbierg. K. Christiern annamet 1. Rensborg, 2. Slessuiig vor Frue dag bebudelse, 3. Gottrup søndag der nest effter, 4. Flensborg vor Frue dag assumptionis, 5. Tisdag der effter hyldet aff Friserne i Husom, 6. S. Bartolomæj dag Flensborg Slot, 7. Droningen Sønderborg Decollationis Johannis.

haffde the forrædere lønliig bud omkring landet oc saffnede eth stort talfolck oc offuerfulde wforuarindis hannum oc hans folck. Dog gaff Gud løcken saa, ath the icke wunde seyger. Men mange bleffue slagne paa bægge sider, oc koning Christiern bleff ildhe saar. Mange ocsaa aff hans folck bleffue forgiorde oc fortryllede aff een dieffuels trolkarll, oc løffue thønum selffue y sænck. Tha hand thet fornam, att the Suænske holde huercken tro eller loffue, breff eller segl, holt hand seg fra thønum, oc lod them wære for seg selffue. Thy at hand elskte roo oc fredtt.

Mcccclxxj[1]) døde paffue Paulus then anden aff thet naffn. Vdij hans stedt bleff paffue Syxtus then fiærde aff thet naffn. Hand wor tiill fforn en Minister generalis oc en formand offuer altt Sanctj Franciscj orden, oc wor en drabeliig lerdmandt, oc for hans dygdelighedt oc fromhedt bleff hand tagen tiill Cardinall wden hans wiidt oc wilge, oc siden tiill paffue, oc leffde hand saare well ther wdj oc for wthen straff, wthen denne brøst (som almindelig findis wdj andre) att hand formøget elste syne. I thenne paffues tiidt kom sendebudt fra the Weneder oc berætte for hannum, huorledis at Turckerne haffde tagett fran Christendommen tuende keyserdømme, fire koninge rige, tiuge andre landt oc mange stæder oc wtalligt folck.

Mcccclxxij wor theett paa hemelen eth forfærdeliigt, forskræckeliigt oc wnderliigt tegen, som kallis Chometæ, offuer ald Christen dommen. Ther effter øppedis stort

---

[1]) Vedel: Det slag paa Brunckebierg for Stockholm. (I Aarbogen er Slaget jo hensat til et urigtigt Aar). Natus Rex Fredericus vor Frue dag natiuitatis, en søndag, 7 Hora A. M.

Digitized by Google

oprør, wsamdrectiighedt, krj oc orloff, suar pæstelentze oc megit andet ont y mange stæder y wærden.

Samme aar døde Erchebiscopen y Lundt y Schone, Biscop Tuge, doctor y then hellige skriifft. Wdj hans stedt bleff welbyrdiig mand Jens Brosterup, koning Christierns Canceler, Erchebiscop.

Mcccclxxiij wor en suar heed oc brendende sommer oc ther tiill megit thør. Och mange stæder wor seet oc funden ildt optænd y iorden, tiill sanden brendendis, oc y mange land wor megit kry oc orloff.

Mcccclxxiiij ffoer konning Christiern til Rom, oc wor hand alle stæder, huor hand kom, aff alle annamet mett stor ære oc wærdighedt, oc ther hand kom tiill Rom, ginge the wd emodt hannum aff staden, ocsaa Cardinalerne, oc Paffuen Syxtus then fiærde tog hannum ind y siit paladz, oc først løsde hannum aff alle sine synder oc band, oc siden gaff hand hannum megen helligdom oc mange helligens been tiill siin Cappelle oc manghe priuilegier, oc besynderliig att hand motthe stigte eth wniuersitet oc almindelig schole eller studium y Kiøbmenhaffn[1]); gaff hand hannum ocsaa then forgylte rosen, som hand pleger att consecrere oc wie medfaste Søndag oc giiffue een aff the Christne førster, som tha tiill stædhe ær. Keyser Frederick then tredie aff thet naffn betede hannum ocsaa stoer ære y mange maadhe, besynderliig att hand gaff hannum Dytmersken oc giorde thet tiill eth Hertug domme. Tesligeste Holsten ocsaa, huilcket tiill fforn wor eth greffue domme, thætt giorde hand tha tiill eeth hertug domme.

[1]) For: »y Kiøbmenhaffn«, har L. enn sted her y Riigit, huilckit hand ordinerit her y Kiøbinhaghenn.

Digitized by Google

Samme tiidt lod koning Christiern gribe wed metsommers tiidhe iiij Engelske skiib, komme fran Prydtzen ladde mett mange dyrebare tingesther[1]) och kiøbmandskaff, forthj att samme Engelske thett aar tiill fforn ihiæl sloe hans foget paa Island.

Mccccl xxv bleffue Sanctj Benedictj muncke wlofflige oc wskællige wddreffne aff theris Closter y Otthens, huilket the haffde rolige besiddet aff Christendommens første begyndelsse her wdj Danmarckis rige. Oc Canicker wore indsætte igen. Men xiiij aar ther effter, som wor 1489, bleffue Canickerne wddreffne oc muncke indsætte igien, som tilbørliigtt wor[2]).

Mcccclxxvij sende koning Christiern høgtidelig bud tiill Margreffuen aff Myssen oc Hertug y Saxen, hed Ernest, oc fæste hans dotter Jomffru Christine tiill syn szøn koning Hans. Hertug Albret Ernestj broder førde hende hiid y Danmarckis rige, oc haffde hand otthe sindtz tyuge reyse tøyg[3]) mett seg; offueruættis riig wor hun paa guld oc sølff oc andre dyrebare tingesther oc klenoder.

Samme aar bleff wenskab oc fred giortt emellom the Danske oc Suænske, huilcken warede y mange aar, begge rige tiil stor profitthe oc gaffn.

Mcccclxxviij giorde koning Christiern syn søns brøtlup, koning Hansses, mett forne drotning Christine

---

[1]) L. vare. A. tingist.

[2]) L. Miiiic lxxv bleff Sancti Benedicti muncke vddreffne aff deris Closther y Othens y Fynn, huilckit the hagde rolige besiiddiit y Dannemarckis rige, oc Canicker vor indsett igenn, som tilbyrliig vor. (A. har denne Notits paa samme Maade). N. som R., dog mangler Sætningen: som tilbørliigtt wor.

[3]) L. otthe tiuffue Reysnere. A. ottesinds tiffue resse tyff. M. y Ottensse xx reyss tøg. H. og N. 160 Reyse tøg.

Digitized by Google

paa Kiøbmenhaffns slott then Søndag nest fore wor ffrue dag Natiuitatis, som wor vj dag wdj Septembrj maanett.

Ffor^ne^ aar kom fran Colne tiill Kiøbmenhaffn mester Peder Skotte, Peder Albretssen oc mesthere, oc mester Tilemandtt, oc begynte ther eth studium eller Vniuersitet oc almindelig schole, huor aff disse koninge rige megit fremmedis y wiisdom oc bogelige konsther.

Mccccclxxx kom then Turckerske keysere mett hundrede Galeyder fulde aff kriigs folck oc belagde Rodiis oc stormede til byn idelig y tre maanede oc neder skøde murene oc Tornene. Dog hialp Gud skinbarlige oc gaff them styrcke oc dristighedt y byn, saa att the mandelige stridde oc sloe fran them, saa att paa thet siiste Turckerne gaffue flucten mett skam oc blusell, oc mange aff them sloge huer andre indbyrdis ihiæll[1]).

Mccccclxxxj koning Christiern then første aff thet naffn Danmarckis, Suærigis, Norgis, Gottis oc Wændis Koning, Hertug y Slæsuiig, Holsten, Stormaren oc Dytmersken, Greffue y Aldenborg oc Dælmenhorst, ther hans haffde well, Christeliige oc frommelige styrtt oc regeret diisse koninge rige oc første dømme y try aar oc træddiuge, kallede wor Herre hannum aff thenne wærden, oc døde hand paa Kiøbmenhaffns slott emellom poske oc pyngetze dag, then første oc tiugende dag y Maymaanett, oc bleff hand begraffuen y Roskiilde y sin Capelle, huilken hand nogre aar tiill fforn mett stor

[1]) Dette Stykke mangler i M. og H. Derimod har H. paa dette Sted en Notits om Priserne paa »Fetallie«, der er den samme, om end noget forvansket, som findes i Aarbogen 1286—1549 (se foran S. 285).

Digitized by Google

bekostning oc prydelsse haffde ladet bygtt oc mett stor rænthe begaffuett.

Samme forschreffuit aar, huilcket ocsaa wor paa thett tredie aar effter koning Hansses brøtlup, fødde Drotning Christine en søn[1]), bleff kaldet Christiern, wor ffrue dag Visitationis, huilcken bleff koning effter sind fader koning Hans.

Vdj thette samme aar kom een græselig pæstelentze oc dødt offuer wskællige creatur, saa ath wedt tredie parthen aff them bleffue døde: Ther tiill wor ocsaa en suar dyr tiidt.

Ffor[ne] aar gaff watnett seg aff Stranden høgt oppaa landet oc giorde stor oc wbodelig skade, oc wor eth stor wæder oc een forskræckelig storm, huilcken giorde stor skade paa skoug, huss oc anden bygning oc paa strandhen[2]).

Mcccclxxxij wor herre dag y Kalundborg, wdj huilcken slotz logen tiill alle slott bleff antuordet wduolde koning Hans tiill Danmarck.

Mcccclxxxiij besorde altt Danmarckis rigis indbyggere den wduolde koning Hans troskaff, huldskaff oc mandskaff, oc hand tesligeste igien them att holde wed loug, skæll oc rett.

Vdij for[ne] aar bleff samme koning Hans[3]) mett stor ære oc glede krontt tiill koning wdj wor ffrue kircke y Kiøbmenhaffn pingetze dag.

Samme aar kom thenne suare frandzoske singe oc kranchedt, som kaldis pocker, eblant Christet folck.

---

[1]) Vedel tilføjer: Neopyrgi.

[2]) Hele denne Notits mangler i A. I L. er den mere kortfattet.

[3]) Vedel: oc droning Christine.

Digitized by Google

Ffor^{ne} aar wor koning Hans wduolt tiill koning y Norge oc kront y Trondhiem Sancte Margrette dag[1]).

Thet samme aar oc thet aar nest, som wor 1484, wor ald som suariste folcke dødt oc pestilentze besynderliig y Walland oc Tyskeland.

Wdi for^{ne} aar s. 1484 bleff Syxtus paffue then fiærde aff thet naffn død. Oc Innocentius then ottende aff thet naffn bleff wduollt tiil paffue wdj hans sted.

Mcccclxxxv døde Biscop Oluff Morthenssen y Roskiilde oc bleff begraffuen y Sancte Byrgitte Cappell, huilcken hand bygde oc stigtede oc begaffuede mett godtz oc rænthe, oc bygde ther en Residentze oc gaard tiill mett steen huss hoss Magle kiælde. Hand ocsaa lodt bygge bode wogn husene[2]) wed Tornene. Tesligeste ocsaa lod færge[3]) orgeuercken, oc megit andett gott giorde. Hans lige oc mage wdj miskundhed, almøsse gerninger oc y anden godhed, dygdeliighed oc fromhed kom icke end nu y Roskiilde stiigtt.

Effter hans død bleff Her Niels Skaffue, koning Hansses Cancelær, Biscop, for samme koning Hansses bøn skyldt.

Mcccclxxxvj lod koning Hans hylde tiill koning sind første søn Juncker Christiern paa Wiburg landzting hellig legomme afften.

Samme aar lod keyseren Frederick then tredie aff thet naffn wduælge sin szøn Maximilianum tiill Romerske koning oc keysere, oc nogen stundt ther effter [krone

---

[1]) L. tilføjer følgende Notits: Vdi thett samme aar bleff docther Morthen Luther fødtt.

[2]) L. vaben husen.

[3]) L. ferde. A. ferge oreuercken. M. og H. ferde baade orgeuerckene.

hannum] y Achen, thet er paa latine Aquisgranum, oc regærede hand mett faderen mere end xxxij aar.

Ffor^{ne} aar bleffue alle Saracener oc Hedninge wddreffne aff Hispanien oc besynderliig aff Granate oc Bethice rige.

Wed thenne samme tiidt igien løsde koning Hans ffor guld oc sølffue tiill Danmarckis krone nogre land, stæder, slott, toldle[1]), som wore wdsætte tiill fforn, oc hand mett sind broder Hertug Fredrick indløsde Slæsuig hertug dømme.

Paa samme tiidt brugede koningen aff Franckerige oc koningen aff Engeland tyrannij, morderj oc røffuerij emod the Danske paa stranden oc tiill søess: men koning Hans sænde een stor flaade skiib thønum emod, oc galt them thet samme igien, saa att the bade om fred, oc giorde en euig fred mett them[2]), alle thisse rige tiill stor profitthe oc gaffn.

Mccclxxxvij Her Iffuer Axelssen, som haffde Gutlandt, loed koning Hans driffue tæden for forrædelsse, thj att hand fick seg koning Carls dotter aff Suerige tiill husfrue.

Mccclxxxviij foer Drotning Dorothea til Rom oc wilde fræmdelis farit tiill then hellig graff: men for wfred, kriig oc orloff motte hun offuer giiffue then reyse. Och paffue Innocentius ther wdj dispenserede oc saa offuer mett hende.

Mccclxxxxij wor stor lyun, yld oc torden, ther wdj kom een stor stæn neder aff hemelen.

---

[1]) toldle (ɔ: Tolde) mangler i L. og A., men findes ogsaa i M. H. og N.

[2]) L. emellom dennom. H. med hannem.

Digitized by Google

Samme aar døde Innocentius paffue then ottende aff thet naffn. Oc Alexander vj bleff paffue y hans stædt.

Mccccxxxxiij Her Steen Sture regentere y Suerige brugede stor Tyrannij emod kirckenis personer, klærckeriit oc adelen mett roff, wlouliig skatt, tynge, besuæring oc y anden hadt oc forfølgelsse, oc sagde offuerdaadelig, seg att wille forsøge, om thet er sanden almindelige sigis, at huo kirckenis personer forfølger, fanger hæffn ther fore, oc farer ilde, oc kommer wdj wædermodt ther fore. Huilcket saa skede. Thj att nogre aar ther effter bleff hand en wdrug oc æreløss mand oc møste siit gode naffn oc røckte oc bleff dømpt tiill en forrædere for mange wchristelige støcke, hand haffde brugett oc paa siiste fick een ond auffgang aff werdhen.

Samme aar døde keyseren Frederick then tredie aff thet naffn, oc hans søn Maximilianus (som then tiidt haffde regæret mett ffaderen mere end xxxij aar) bleff keysere effter hannum y xxvj aar.

Mccccxxxxiiij wor Anders schriiffuere hengt wden Kiøbmenhaffn for tyffuerij oc wtroskaff emodt sind herre oc koning, som hand bleff sagett fore, endog mange sagde hannum att wære wskyldiig. Koning Hans holtt megit aff hannum oc haffde hannum kiær. Oc wor wdj Cancelers stedt y hans frauærelsse, aff huilcket hand bleff megit offuerdaadiig oc høfferdiig oc forsmaade baade adelen oc klærckeriit, oc forthj gick thet hannum ildhe.

Mccccxxxxv[1]) wor een suar huass oc grum winther, huordan engen myntis tiill forn oc ey helder

[1]) Vedel: alij 1494.

Digitized by Google

siden til thenne tiid 1549[1]), saa at thet wor suar frost oc saa megen oc dyb sne, att mange huss wore skiulde oc offuer fugne mett snee, szaa att mand kunde gaa, ridhe oc age offuer them[2]). Och begyntis hand Sanctj Mortens afften mett snee oc frost, oc noget saa nær warede tiill Sancte Walburgis dag, men then største sne begyntis flæske søndag, oc snede saa dag oc natt y xiiij dage.

Samme aar døde Drotning Dorothea Sanctj Martinj Episcopj afften y Roskiilde, oc bleff begraffuen wdj hellige tre koningers Capelle, hoss syn kiære hosbonde, koning Christiern then første aff thet naffn.

Paa samme tiid belagde Her Sten Sture aff Suerige Boringholm[3]), men koning Hans sænde strax een flaade skiib tiill Øland. Ther Her Sten thet sporde, opgaff hand then bestolning oc foer tiill koning Hans, oc sagde hannum huldskaff oc mandskaff, oc flyde thet saa, ath alt Suerigis adell oc menig almue wduolde hannum tiill koning. Huilcket ocsaa bleff stadfæst mett eedt, breff oc segl, dog paa falsk oc suig, att the kunde fordrage tiden, oc att hand kunde drage fran thønnum. Huilcket obenbare gaffs tiill kiænde siden, ther the fulde fra hannum oc slæmmelige ginge emodt theris eedt, breff oc segll.

Mccccl xxxxvij Hellig legomme afften wor koning Hansses søn Juncker Christiern wduollt tiill koning aff altt Danmarkis rigis raadt oc indbyggere.

---

1) A. 1556. N. 1555. I L. mangler: oc ey helder .... 1549. Men M. og H. have ligesom R. 1549.

2) Der er i de forskjellige Afskrifter en Del Afvigelser i Udtrykkene paa dette Sted, hvorved Meningen dog ikke forandres.

3) Her menes Borgholm. Fejlen stammer fra Grundskriftet, Peder Olufsens Danorum gesta, der har: Burringholm.

Digitized by Google

Samme aar bleffue paa fundne nogre store land oc øer wdj haffuett paa hin side Hispanien, oc kallis the then fierde partt aff wærden eller then nyg wærden. Huilcke øer thenne wærden, som kallis Asia, Europa oc Affrica, ey wiste aff att sige, oc ey hælder the aff hænde, oc folcket ther paa ginge nøgne oc huærcken wiste aff thet nyg testamente eller aff thet gamle, oc ey hælder att ther er een sand euig Gud tiill.

Vdij thette samme aar drog koning Hans tiill Suerige mett een stor oc wældiig hær oc kriigs folck tiill land oc watn. Oc endog hannum kom megit hinder fore[1]), oc mange forrædelsse stycke brugedes att forhindre hans fremgang, dog hialp Gudt, att hans forsætt oc wiilge gick fore seg, saa att hand wandt thet rige wældelige oc frommelige mett manghe skermytzer oc strider, besynderliige mett eth slag Sanctj Mechils dag hoss Rode bro, huor bleffue slagne oc y sænck iagede wedt xxx tusinde bønder oc mest Dale karle, huilcke Her Sten Sture (som tha wor bestollet y Stocholm aff koning Hansses folck) hemelige mett budt oc breff haffde forsamblet tiilhobe, att the skulde paa then ene siide, oc Her Sten aff byn paa then anden siide, fordærffue koning Hansses folck y leyren[2]). Men thet bleff theris deell, fforthj [ther] koning Hans thet fornam, strax drog hand aff leyren mett siit folck om natten emod them oc slo them aff om morgenen, oc strax søgte leyren igien, oc Her Sten (som tha haffde fangett falske tidende, att hans folck wunde

[1]) For »hinder fore«, har L. till mode.

[2]) L. bedriffue .... aff leyren. I A. er en Linie sprungen over. H. fordriffue .... i leyeren.

Digitized by Google

striden) drog wd aff byn mett x M mend stærck[1]), oc kom tiill slags mett koning Hansses folck paa Bruncke biærge. Men Her Sten oc hans folck gaffue flucthen tiill [byn] igien, oc mange aff them bleffue slagne, oc mange sænckte. Thj att saa mange søgte broen, att the trængde somme nedher y floden, oc Her Steen selff kom ther nedher oc haffde nær bleffuett ther. Sidhen bestollede koning Hans Stockholm hardeliige paa alle sider tiil land oc watn, oc stormede ther tiil dag oc natt, tiil saa længe the bade om fredt oc opgaffue byn oc slottet fore then gode herre. Oc Her Sten oc ald Suerigis adell oc menig almuge annamede hannum tiill theris herre oc koning Taarsdagen effter sanctj Francisci dagh. Oc saa bleff hand krontt Sancte Katherine dag ther nest mett stor ære oc priiss.

Ffor^ne aar meden koning Hans wor y Suerige, fødde drotning Christine hannum een szøn, bleff kallet Franciscus, die diuisionis apostolorum, thet er then dag wor Herris Apostle skyldis oc spredis att huer tiill syn part aff wærden, att predicke oc lære, huilcken dag falder ottindhe dag fore Sancte Marie Magdalene dag.

Thet samme aar døde Her Jens Brosterup Erche biscop y Lund, oc mesther Byrge, som tha wor Erche degen y Roskiilde oc tiill fforn drotning Dorothee Cancelær, bleff Erchebiscop igien.

Mccccclxxxxviij Ther koning Hans haffde wældeliig oc frommelige wundett Suerigis land oc alting well pyntett oc well ylag kommett effter sin wilge oc begære, foer hand hiæm tiil Danmarck igien, oc alle

---

[1]) stærck mgl. i L. og H. A. størcke.

Digitized by Google

Danske hannum faunede oc annamede [mett] stor glede, ære oc priiss.

Mcccclxxxxix wor keyser Carll then fæmpte aff thet naffn født Sanctj Mathie apostolj dag. Huilcken end nu regærer oc styrer thet romerske oc Christendoms keysere dømme megett wældelige oc frommelige.

M D foer koning Hans mett synd broder hertug Frederick tiill Dytmerschen, thet land att bestride oc windhe (huilcket keyser Frederick then tredie gaff theris ffader koning Christiern then første aff thet naffn) mett vj tusinde landtz knegte for wthen wtalligt kriigs folck, som togis oc sauffnedis aff landtz byerne, kiøbstæderne, slottene oc herre gaardene offuer ald Danmarckis rige oc Holsten. Men fordj at huærcken Gud, ey [heller] løcken, ey [heller] wærligen wore mett the Danske, ther fore taffte the oc bleffue ynckeliig aff slagne, faa wndertagne, aff eth saare stort talfolck ey flere endt cccc. Thet sagdis y the dage, att the finge saadan heffn oc straff, thi at mange aff adelen haffde offuerlagt, att nar the haffde wundett striden, wille the tage godtzet fran kircker oc closter oc fra andre kirckenes personer oc sælffue raade ther fore. Oc forthj haffde nogre saa flytt oc bestillet, oc koning Hans skulde ther bleffuit forraadt oc slagen, att the kunde siiden sælffue raadt, szom the wilde. Men thet bleff theris deel oc part. Forde the ocsaa hæden tiill striden mett stor offuerdaadighedt, høffærdighedt oc bram, icke som tiill striid, men lige som tiill eeth stort brøtlup eller wærdskaff, mett kosteliige klæder, guld oc sølffue oc stoer praall oc mett mange wogne, tæden att age huess the ther tage oc røffue kunde. Oc y then første stadt the tiill komme (hedder Meldorp) sparde the huærcken

Digitized by Google

mend, quinder eller børn, huilcket Gud ey wilde lade wpintt. Then striid stod icke Sanctj Valentinj dag oc ey helder Sancte Juliane dag, som somme bøger haffue, men hun stodt then xvij dag wdj Februarij maanett, then er then første dag nest effter Sancte Juliane dag.

Samme aar døde wærdige ffader Biscop Niels Skaffue then søndag nest effter sanctj Martinj dag y Roskiilde, oc er begraffuen fore wor ffrue altere, som hun staar y soelgislen nest wed Capittels døren, huilcket altere hand gaff megit skøntt godtz tiill oc bygde een skøn residentze oc gaard tiill. Oc endog hand bleff Biscop icke aldelis mett Capittels wilge, men for koning Hansses bøn skyld, dog skickede hand sig saa well, erlige oc frommelige, att the wore glade, att the finge hannum tiill theris biscop.

Thet samme aar bleff Her Johan Jeipssen biscop y Roskiilde j hans stedt. Hand wor Cannick y Roskilde, ocsaa koning Hansses Cancelær oc sændebud tiill Engeland oc Skotland, siden Prouest y Dalby.

M D j fulde atther the Suænske fran koning Hans, ther the sporde, hand taffte thett slag wdj Dytmerschen, icke forthj hand brugede nogett tyrannj emod them eller giorde thønnum nogen wræt, men aff theris rætte slæmme oc fule wanart. Men forthj at thenne forrædere Her Sten Sture well wiste, att hand icke kunde beholde regementen y Suerige mett fred, saa længe att koning Hans leffde, thj lagde hand wind paa att tage hannum aff dage. Her fore skreff hand hannum tiil aff eeth falskt hiærte, att hand skulde komme tiill Suerige mett eth lidet tallfolck, thj att kosten y landet wor føye oc dyr, oc loffuede sig att rygte hans ærinde hoss almugen, saa thet skulle gaa well tiil. Koning Hans

Digitized by Google

wor formegett god troende, oc foer tiil Suerige, oc Her Sten Sture fulde hannum omkring landett oc lønlige wænde almugen fran hannum, oc hemelige saffnede try tusinde bønder, huilcke skulde ligge ilage for hannum, nar hand hiæm skulde fare, oc forderffue hannum oc hans folck. Koning Hans thet sporde, strax om natthen søgte hand Stockholm oc wndgick then fare, oc skreff strax ald Suerigis raad tiill, att the schulde komme tiil hannum y god tro oc loffue oc giffue tiil kiænde, huad hans brøde wor emod them, effter thj att the brugede saadanne forrædelsse støcke emod hannum. The komme tiill hannum, men engen klage haffde the emod hanum, men hanum huldskaff oc mandskaff suorde igien. Koning Hans loed them strax giøre eth stort gestebud oc wærdskaff. Meden end før thet fick ænde, foer then wanartige forrædere Her Sten hemmelige wdaff byn oc sænde koning Hans wndsigelsse breff indt y byen igien. Ther koning Hans fornam theris forhærdede wanartt, ondskaff oc forræderj, foer hand hiæm tiill Danmarck effter mere folck, oc forloedt Drotning Christine met noget folck, att the skulde holde Stockholm, tiill hand komme igien. Men andre stæder j Suerige, huor koning Hans haffde sætt syne fogeder, embitzmend oc høffuitz mænd, them sloe the Suænske ihiæll.

M D ij Begynte nogre aff the Nordske att giøre oprør oc sætte them op emod koning Hans; theris høffuitzmand wor Her Knud Alffssen, ypperste Riddere y Norge. Huilcket oprør nogre aff the Suænske forrædere øppede. Men koning Hans sænde ther hæden Biscop Johan aff Roskiilde oc Her Hændrick Krummedige riddere, att handle mett samme Knud Alffsen. Hand kom tiill them y god tro oc loffue. Men ther

Digitized by Google

hand kom tiill them y skibet, gaffue the hannum horde oc skændtz ord, oc paa thet siiste bleff wærlige oc wskællige aff thønnum ihiæl slagen.

Samme aar x M ridderes dag bleff Her Pouell Laxmand Riiddere oc Koning Hansses Hoffmæstære ihiæl slagen paa Høye bro y Kiøbmenhaffn aff Ebbe Strangessen oc Biørn Anderssen wæpnere.

Ffor^{ne} aar bleff koning Hansses dotter Elizabet trologet mett Her Joachim margreffue aff Brandeburg, oc samme tiid bleff for^{ne} Joachims søsther [Anna] trologet Hertug Frederick koning Hansses broder. Effter huess dødt hand fick Hærtugens dotter aff Pommerne, hed Sophia, god oc dydeliig y alle maadhe.

Samme tiid sænde koning Jacob aff Skotland koning Hans, sind moder broder, eeth stort tall kriiges folck, mett huilcket oc mange fromme Danske mendt Hær Christiern koning Hansses søn drog tiill Norge oc tog thet igien wnder Danmarck. Huor ocsaa hand bleff wduolt tiil koning, oc strax mett samme krigs folck foer ind y Suerige oc affbrænde Løse oc thu slott, oc mange tusinde aff the Suænske ther bleffue slagne oc møsthe theris banere. Siden ther effter fordærffuede the Danske een stor partt aff Suærigis landt mett roff, suerd oc mord oc brandh.

Ther Drotning Christine mett siit folck haffde længe wæret y Stockholm bestollet, saa nødis the tiill at opgiiffue slottet, thj the icke haffde spise eller kost. Ther wor tha døde paa slottett ix^{c} aff hunger oc skiiffuerbug.

Ther slottet wor opgiiffuet mondagen fore pingetze dag, kom koning Hans Taarsdagen strax effter mett eth stort tal folck. Men ther hand sporde, att slottet wor

Digitized by Google

opgiiffuett, bleff hand bedrøffuett, oc forthj hand kunde ther inthet bedriffue, foer hand hiæm tiill Danmarck, oc paa reysen røffuede, skænde oc brænde hans folck the Suænske, som theris forskylning wor.

Sidhen forbødt koning Hans (tesligeste ocsaa koning Jacob aff Skotland hans søsterssøn) the Lubeske, att the engen kost, fitallie eller anden kiøbmandskaff skulle føre the Suænske, saa fræmpt the wilde haffue theris wænskaff och nogen forhuerffue oc fred j theris land, rige oc strømme. Men the skøtte en føye ting ther om, huor fore theris kiøbmandskaff bleff tagen fran them oc finge stor skade.

M D iij døde paffuen Alexander then siætte aff thet naffn, j huess sted Pius then tredie bleff wduoltt, een meget gamell mand oc from. Men hand wor ey wden 30 dage paffue. Saa bleff Julius then anden wduolt, hand wor [paffue] wdj ix aar oc iiij maanede.

Samme aar døde Her Erick Ottssen, Danmarckis rigis marsk oc koning Christierns hoffmestere, y Marieager Sanctj Chanuti ducis dag. Hand wor lige som een fader fore Danmarck. Hans mage oc lige soge wy icke end y ære[1]), dygd, fromhed [oc] y alle gode wilkor.

Samme aar bleffue the Lubeske oc the andre søstæder forliigte mett koning Hans. Men the brøde snartt thet wænskaff oc forligelsse. Meningen wor hær paa, att the Lubeske hulpe fast tiill att the Suænske øppede saadant oprør oc forrædelsse emod koning Hans.

Paa samme tiid kom en legat hed Raimundus fran Rom tiill Lubeck. Hand forarbeydede meget, at ther

[1]) L. og A. icke end nu y thenne dag vdi Ere. H. og M. icke endnu i ære.

Digitized by Google

skulde bliffue fred emellom koning Hans, the Lubeske oc Suænske, oc bestillede thet saa, att the Lubske sænde eth skiib tiil Suerige mett nogre fromme mænd, som skulle raade the Suænske at falde tiil føye mett koning Hans oc fly drotning Christine fra Suerige oc hiæm tiill Danmarck.

M D v kom drotning Christine igien fran Suerige tiil Danmarck aff siit fængsel, sanctj Francisci dag. Og samme aar lod hun bygge Sancte Clare Closter y Kiøbmenhaffn.

Wdj samme aar belagde keyserens hær hertugen aff Gælren, oc tuingde hannum, saa att hand motte giiffue seg fangen wdj theris hænder.

M d vj døde Philippus koning y Hispanien oc hertug y Burgunden, Maximilianj keyseris søn oc keyser Carls oc drotning Elizabetz fader, ther hand wor ey mere end xxviij aar gammell.

The Suænske bleffue suarlige plagede tiill land oc watn aff the Danske, huor fore sænde the høgtideliig bud tiill koning Hans, att the wilde wære hannum wnder-giiffne oc holde hannum for theris herre oc koning. Men thet wor aff eeth falskt hiærte, som the tiidt tiil forn haffde giort. Paa thet siiste beplictede the them tiil en stor sum pæninge aarlige att giiffue, ind tiill the engthen hannum eller hans søn toge ind y riget tiil koning.

Samme aar begyntis thenne konst oc wærck, som kaldis bliide, att storme tiill slott oc kiøbstæder mett: men bysser begyntis langt tiill forn, som wor Mccclxxx.

M D vij fran thette aar oc saa fræm att holt koning Hans feyde, kriig oc orloff mett the Suænske oc Lubeske tiil land oc watn.

Digitized by Google

Samme aar holt koning Hans en herre dag wdj Kiøbmenhaffn næruærindis nogre aff thet Suænske raadt, huor engthet andet kunde besluttis, end ther wor sæt een herre dag andet aaret wdj Calmeren[1]).

[Samme aar[2]) holtt keyseren Maximilianus kriig oc orloff mett the Fenedier. Kong Loduig aff Franckeriige holtt først mett the Fenedier oc siiden mett keyseren. Julius paue holtt først met keyseren oc siiden mett the Fenedier. Konningen aff Franckeriige, som da hagde sit kriigs folck hos keyseren y Valland, bleff vred oc sende paffuen vndsielse breff tiil, fordi hand holtt mett the Fenedier emod keyseren. Ther keyseren fornam, att pauenn oc kongen aff Franckeriige vndsagde huer andre, frøctede hand, att finge kongen seyger, tha schulle hand mett mact tiil tage siig dett riige Neapell eller nogit andit, som keyser dømmit tiil hørde, ther fore sende hand høytiideliig bud tiil paffuen, att hand icke schulle stride mett konghen aff Franckeriige, men giøre friid mett hannom, huilckit hand ey giørre viille, thi hand hagde megit oc veldiigt kriigs folck tiil hoffue saffnitt aff Valske oc Spanske, oc trode visseliig, att the schulde vinde slagit. Nu vel, the komme tiil hobe pasche dag oc slogis mandeliig oc veldeliig, oc mange fulde paa baade siider, men paa thet siste vantt konningens folck, oc paffuen taffte; y then striid styrthe xvi tusind mand. Strax giorde pauen friid met keyseren, huilckit hand tiil foren icke giøre viille. Keyseren, paa thett hand kunne bliiffue aff mett koningens folck, som tha vor y Vallannd, be-

[1]) Denne Notits mangler i L.

[2]) A. har: M D viii. Hele det følgende Stykke mangler i R. og er derfor suppleret fra L. (og A. H. M. N.)

Digitized by Google

bant fick mett paffuen, saa att the baade opuacte kongen aff Engeland oc the tyske herrer oc førster emod konningen aff Franckeriige, for huilckit hand nødis tiil att viige oc hiem kalle siitt folck aff Valland].

[Wdy denne stryd myste dy Fenedianer deris beste steder dy haffde, som var Verona, Padua, Teruis och mange andre; syden forlicte samme Fenedianer dennom med keyseren[1])].

M D viij kom koning Hans met Danmarckes oc Norges oc nogre aff Skotlands raad, mett margreffuen aff Brandeborg oc Hertugen aff Mechelburgh tiil Calmeren Sanctj Joannis metsommers dag oc længe tøffuede the Suænskis tiilkommelsse, som the loffuet haffde. Om sier sænde the them bud: men the wilde icke komme. Ther koning Hans thet fornam, lod hand strax læse atskillige breff for the gode herrer, tiil stæde wor, lydendis huorledis the Suænske paa theris gode tro oc ære haffde beplictett them tiill att wære koning Hans wndergiffne oc lydige, oc holde hannum fore theris herre oc koning. Saa begærede koning Hans dom offuer them aff alle the gode herrer oc førster, ther tiil stæde wore. The gaffue endrectelige en wryggelig dom offuer them oc dømpte Her Sten Sture oc mange andre aff then suænske addell fran skiold oc hiælm, æreløsse, fredløsse oc forrædere. Koning Hans sende strax thenne dom beschreffuen til keyserlig Matt. oc hans raad, huilcke strax stadfæste samme dom mett breff oc segl. Koning Hans genesthen sænde for^{ne} breff tiil the tyske stæder oc forbød them nogen kiøbmanskaff oc godtz att føre

[1]) Denne Notits fattes baade i R. og L. og er suppleret efter A. M. H. N.

tiil the suænske, hues the thet giorde, wilde hand holde them for syne fiender. Ther thette wor giortt, sende koning Hans een flaade skiib wdj then Østre strand tiil att werge fore att engen skulde føre tiil Suerige noget godtz, kiøbmanskaff eller andre gode ware.

Samme aar affbrænde een stor part aff Roskiilde stad Sanctj Petrj martiris dag, som tha falt første Søndag effter poske.

Ffor[ne] aar bleffue the Veneder offueruunde oc bestridde[1]) aff keyseren, paffuen oc koningen af Frankerige.

Sidhen holt koning Hans herre dag y Nykiøbiing, huor the wendiske steders sendebud beplictede them engen fital, kiøbmanskaff eller andre gode ware at føre tiil the Suenske. Men mange thet icke hulde, fordj bleffue the røffuede aff koning Hansses skiib: for huilcket the bleffue wrede, oc wdsende een megtig skiibs her, Danmarck at røffue, skænde oc brænde.

M D ix komme siuff mend (som y skougen eller ødtken haffde boet) aff een øø, som kallis thet nyg land eller wærden, tiil Rotomagum, som ligger y Normandiet, huilcke haffde een bodt mett thønnum [aff barck] stor[2]) som mand kunde mett thet ene hand kaste hannum[3]) paa sine herder[4]), oc theris wobn wore som store horn bue, stræングene aff wskellige creaturs tarme eller sener, theris pyler oc skudt wore aff røer,

---

[1]) »oc bestridde« mangler i L. — I A. savnes hele denne Notits, som jo ogsaa kun er en forkortet Gjentagelse af den Efterretning, som de fleste Haandskrifter have ovenfor under det urigtige Aarstal 1507.

[2]) »aff barck« fattes i R., »stor« fattes i L., men A. og M. have alle tre Ord. N. aff Læer.

[3]) Dette Ord fattes i L. A. og M.

[4]) H. mangler: stor som .... herder.

Digitized by Google

odden wor huass aff sten eller fiske ben, oc wore samme mend brun suorte paa theris krop oc haffde store tycke brede læber oc haffde store striger neder fran theris øre offuer theris kind oc myt neder paa theris hage blaa suorte, som store aarer paa menni-sken størst ligge kunde, oc haffde eth stort busket, tyckt, suort haar, som en heste man. Oc the haffde engthet skæg, huercken paa hagen oc ey nedhen tiill, oc ey eth haar paa alt theris krop wden paa theris houedt oc øgen braar, huilcke wore sorte, oc the haffde eeth stor bræt bælte om theris liiff, wed huilcket hengde een pung, som theris lønlig tingest skiultis wdj, oc met theris læber sluddrede the tiil at tale. The ode tørt oc brændt kiødt oc drucke watn. Brød, win oc peninge brugede the icke, oc the ginge plat nøgne, eller haffde paa them byørne huder, hiorte huder eller siæle skind oc andet saadant. The haffde engen reli-gion, ey Gudtz budord, ey thet gamle eller nyg testa-mente at leffue effter.

M D x Thesse effterschreffne Vendiske stæder, Lu-beck, Rostock, Strolsund, Vismer, Lønborg, wdsende een stor skiibs hær att lade røffue, skænde oc brænde wdj Danmarck, oc the Suænske hulpe fast tiill (thønum tiill liden fromme). Huilcke giorde nogen skade paa Smaalandene, før the kunde bliffue rede them emodt att staa oc affuise.

Sidhen foer Her Aage Hanssen aff Suerige mett eth stort talfolck ind y Skone. Men Her Tyge Krabbe paa Helsingburg, høffuitz mand y Skone, drog hannum emod oc genesthen wed landemercket hannum slo oc megit aff hans folck, oc toge theris banere oc hængde them y wor ffrue kircke wdj Kiøbmenhaffn.

Digitized by Google

Ther effter droge the Tydske oc Suænske indt i Laalandt, oc forthj the wore wberedde att staa them emod, opbrænde the Nacskoug oc andre stæder y landet, røffuede, skænde oc brænde.

Her effter wille samme fiendher oppaa Siælandtz Land, men the finge ther modstandelsse, saa ath the kunde ycke landgaa oc ey helder giøre ther nogen skade, wden i Helsingør, huor the skøde laaret sønder paa een kath[1]).

Sidhen komme the Tydske oc the Suenske oppaa Møens Land oc belagde byn Stege oc slottet, men the wore[2]) them mandeliig, oc paa thet siiste gaffue them dristelige wd aff byn oc slottet oc bort iagede oc forfulde them oc mange ihielsloge oc grebe. The andre flyde tiill stranden oc y skibene met skam, wanheder oc stor skadhe.

Paa thet siiste wilde [the] op paa Langland, men the indbyggere stode dristelige oc mandelige [emod oc] affuergede theris landgang.

Wed thenne tiidt lod koning Hans bygge thu store skiib, wed naffn Engelen oc Marien, huert paa cccc læster, met huilcke oc andre flere skiib hand stride mett the Tydske och Suænske oc sloes mett them mange gange. Men paa thet siiste sloes hand met them y tre samfælde dage oc nætther oc iagede them hiem tiill Tyskeland oc forfulde them ind y haffnerne oc ther opbrænde theris skiib, oc sidhen hulde Danmarckis strømme frij.

---

[1]) L. tilføjer følgende Nidvers:
De lybske skøde en katt for Helsingørs hus,
Hand blider end nu baade rytther oc mus

[2]) L. varede. A. verde. M. wobnede. H. førede.

Digitized by Google

Sidhen bygde koning Hans eth stærckt oc fast slott y Laaland oc kallede thet Engelborge.

Endog thenne feyde mett Tydske oc Suenske wor lang oc suar oc meget bekostede tiil land oc watn, dog gaff Gud syn naade oc koning Hanss wisdom oc snildhedt att well offuer komme hende, saa at hans land wore wedt magtt oc gode æffne paa fytalie oc alt mand kand neffne. Thet findis y sandhed, att lang feyde pleyger wd y armodt at gaa, oc thess længer hun haffuer fremgang, sætther hun huer mand y nød oc trang. Men thenne feyde bar seg langt anderledis att, thj hun gaff stor rigdom aff findernis godtz.

M D xj sloes Her Jens Holgerssen riiddere tiill skiibs hardelige mett the Tydske hoss Boringholm, oc the gaffue flucten fore the Danske.

Samme aar døde Juncker Franciscus koning Hansses oc Drotning Christenis søn y Kiøbmenhaffn, oc bleff han begraffuen y Otthens wdj graabrødre closter, huor hans ffader oc moder siden bleffue begraffne.

Aff thenne feyde, som the Wændiske stæder hulde mett the Danske, finge the wbodelig skade aff oc brøst, armod paa alle honde tingesther, saa att the offuerlagde at wille sende bud tiil koning Hans oc giøre fredt mett hannum.

M D xij døde Biscop Johan Jeipssen aff Roskiilde paa Hiortholm, sancti Tiburtij martiris dag, y stor fatigdom oc armod, thj hand wor megit ødsle y syn liffuis tiidt, oc holt stor praaell mett sangere, legere oc anden forfængelighedt, mere end koning Hans. Dog wor hand arme oc fattige menniske god oc rundeliig halp them.

Digitized by Google

Effter hannum bleff welbyrdiig mand Doctor Lage Wrne Cantor biscop, dog biscop Johan haffde nogen tiid tiill fforn opladt hannum stigtedt for syn siugdom skyldtt, endog hand icke haffde syn confirmadtz oc stadfæstelsse.

Samme aar bleffue the Wændiske stæder fordragne oc forligte mett koning Hans y Flensborg, oc the quittede ther huer andris skade oc bleffue siden wænner, oc loffuede koning Hans mett mund, breff oc segl, att the Suenske skulde engthet godt faa fra theris land, før end the koning Hans mett troskaff tiæne wilde, som the wore pligtige wedt ære oc skæll.

Saa haffde the wændiske stæder koning Hans frested, att the tha bleffue the beste wænner, hans sind fulde the altsom best, ind tiil døden bleff hans gest[1]).

Ther[2]) suænske mend thet finge att høre, att wændiske stæder ey kriig wilde føre, men tiill koning Hans

[1]) N. indtil hans døde dagh.

[2]) Som man vil bemærke, er dette og det følgende Stykke paa Vers. I L. fattes Stykkerne ganske tilligemed de nærmest foregaaende Linier. I Kallske Saml. 74 Fol. findes en gammel Afskrift i Verseform med Overskrift: »Et gammelt Vers om Kong Hans forefunden i et gammelt Chronologisk Manuscript, skrefven af en borger ved Nafn Oluf Michelsen i Roskilde« — altsaa netop det Haandskrift, som er lagt til Grund ved nærværende Udgave. N. har istedenfor Versene følgende kortere prosaiske Stykke: Der de suenske finge at høre, at de wendiske stæder ey wilde bruge kriigh mod Koningh Hanss, thj sende de bud til hanum och gaffue hanum breff paa ny paa deris Christelige tro och Redelighed, at de skulde endthen hanum eller hans søn inden aars dagenn y Rigit anamme eller giffue dennum baade enn skat, som de mæst formaatte. Huor paa bleff giort stercke Recess, som mand endnu wdij Danmarck maa læsse. Och dersom Koningh Hans bleff død, skulde de wdgiffue hans søn denne skatt. Saa bleff der da giort fred imellum disse try Riger, att alle de Wendiske stæder och indbyggere y Landene glædde sigh der wedt.

Digitized by Google

sætthe tro og loffue, theris raad kom tha paa nyg tiill hanum, fortiænt løn haffde the wndfanget, thet wor them dog icke altt betalt, hand wilde them geste, ehuad thet galtt. Hand lod siith raad seg dog besye, the mente suenske skulle trofaste bliiffue, anseindis then store skade och trang, som them wor skeet tiill landtt oc watn. Paa nyg gaffue the hanum tha breff, paa christelige tro oc redelighedt, hanum eller hans søn wilde the tage, inden aarsdagen mett ære, eller giffue them baade y middel frest en erliig skat, som the formotte mest. Ther bleffue paa giort saa stærcke recesse, som mand end nu y Danmarck maa læse, oc ther som hanum forstacket bleffue, skulde the hans søn then skatt wdgiiffue. Ther bleff tha giort saa god en fred, emellom tesse try rige oc stæderne mett. Indbyggere y landet glede seg, oc alle som skulde lyde hanum, aandelig stadt oc wærdzeliig bode, beuisde hand altt gunst oc naade, for alt troskaff the haffde hanum giort, som offuer alle land er well sport. Wdj xxxij aar regærede hand, bode leeg oc lærd tackede hanum, oc the hanum længe haffde weret emodt, mett stor fromhed fulde hanum tiill foedt, for hand them met troskaff holtt: huad hand them sagde ont eller godt, motte the wænthe wden all spott. Mange konger wise oc rige, begerede hans raad y alle tiide, oc dess meer the effter hans raadt giorde, dess meer hanum andre om gode raadt sporde. Ther alting war saa komett y læmpe, skød hanum Gud y huu oc tæncke, att thenne tiidt forløffuer meget snartt, oc døden kommer medt een fart. Siith testamente giorde hand y sin welmagt, oc fick bort at giiffue effter sin agt, guld, penninge oc dyrebar gaffue, tiill kircker oc Closter oc andre at haffue.

Digitized by Google

Ther nest foer koning Hans tiill Nørre-Jutlandt, mett drotning, søn oc mangen stolt mandt. Hand wilde ther hielpe fattige oc rige, tiill loug oc rett alle tiill lige: then første Løffuerdag y faste thet wor, ther mand skreff M D oc paa thet trettende aar. Hand tiill syn stad Aaleburg kom, forsamblet ther wor mangen mand from, som hanum mett kærlighedt oc troskaff stoer, idelig tiænte huor hand fooer. Then Løffuerdag ther nest effter kom, hand først syn siugdom oc helsott fornam, oc att Gud wilde hanum tha kalde, hand sette tiill hanum sit hierte mett alle, som hand altiid giorde y sin welmagt: Tiill Gud sette hand bode huu oc actt. At dø oc leffue wor hanum een ting, hand sette thet oc tiill Gud indt. For thet wor hans stadig tro, Gud skulde hanum giiffue euig roo. Ther effter hand sine sacramenter fick, for døden hand hanum hardeliig effter gick. Hand lod Her Christiern ind tiill seg kalle, thet hørde hans raadt oc gode mend alle. Hand gaff hanum raad, the beste hand visthe, at hand skulde ey paa wdlændinge driste: men tiill Danske mend sætte sin liidt, som hanum haffde tiænt for wtthen ald suig: The hanum troskaff beuisde y all nødt, badt the motte thet nyde effter hans dødt: Hand them fuld ret aldrig tacke kand, the wore hanum tro tiill land oc watn. Then anden søndag wdj faste: Begynte døden mett hanum att haste: Gud vnthe hanum Christeliig skeell oc tale, tiil hans hierte lagdes y duale. Hans førstinde mett flere grede saare, for the soge hanum ligge paa bore. Tesligeste alle som hanum kiende, sørgede aldriig mere for theris frende, end the tha giorde for hanum. Slig naade Gud wnthe hanum. Mellom ix oc x wdj Gudtz haand, gaff hand op om afftenen syn aand. The førde

Digitized by Google

hans liig tiill Otthens mett ære: I graabrødre monne hanss graff vere.

Samme aar[1]) wor stor forfærdeliig iordskeell, lyun ildt oc torden j Grecken y thenne keyserlige stad Constantinopel, saa att wtallige huss neder fulde oc nogre slot oc torn. Eblant huilcke thet ypperste slott oc borge, som then Turckeiske keysere y bode ocsaa neder faltt, oc hand flyde aff staden oc mange menniske bleffue ihiel slagne oc opbrende ther aff.

Paa thenne tiid Hertug Carll aff Gelren emod gick oc brød then forligelsse, fred oc huldskaff oc mandskaff, han haffde giort oc suordet keyseren Maximilianum, oc førde kriig oc orloff paa hans landtt Brabant, oc tog ther een mectig stad met magt oc forderffuede hanum met koniugen aff Franckerigs biistand oc hiælp.

M D xiij sang Iffuer Munck, Biscop i Ribe, sin første biscops messe y samme stad. Oc Doctor Laghe Wrne, wduolt biscop tiill Roskiilde, bleff samme tiid oc samme sted consecrered oc wiidt tiil biscop nerneerendis Koning Hans, Drotning Christine, mange aff rigens bisper, oc flere andre gode herrer oc friiborne mend.

Samme aar døde Koning Hans paa Aaleburg slott Sanctj Petrj apostolj Catedre afften, som tha wor then anden Søndag i faste, oc bleff begraffuen y Otthens y graabrødre Closter. Hand regerede oc styrde Danmarc wdj xxxij aar frommelige oc Christelige, oc haffde got yndest oc held oc ord paa seg inden landtz oc wden landtz, oc wor een drabeliig opsetz Herre, snild, wiss, klog, kærliig, retuiss oc mild. Hand forlod Danmarc y

---

[1]) D. e. M D xij, som flere Afskrifter have.

Digitized by Google

stor fred, rolighed oc ære; oc y godtz, rigdom, guld, sølffue, oc y andre gode oc dyrebar tingester. Oc mange begræde oc gaffue them ilde for hans dødt. Oc end somme aff the som hanum ey well motthe lide oc fordrage, oc ther tiill mett baare affuind paa hanum y hans liffs tiid.

Vdij forschreffne aar døde paffuen Julius then anden. Oc Leo then tiende aff thet naffn bleff wduolt tiill paffue igien. Hand wor paffue y viij aar, viij monedhe oc xiij daghe.

M D xiiij bleff keyser Carlls søsther Isabella eller Elisabet troloffuet koning Christiern. Huilcken wor koning Philippj dotther aff Hispanien, som ocsaa wor hertug y Burgunden oc Østre rige.

Samme aar wor forschreffne koning Christiern kront tiill koning y Kiøbmenhaffn hellig trefoldigheds søndag aff Biscop Byrge, Erchebiscop y Lundt.

M D xv Tiuffuende dag Jule, som er hellig tre koningers ottende dag, som tha faltt om Løffuerdagen, wor eth forferdeligt suart iordskeell emellom fire oc fem om afftenen.

Samme aar sanctj Gregorij afften, som tha wor tredie søndag y faste, wor eth forskræckeligt wæder oc storm een hiel dag oc natt. Huilcket wær giorde wbodeliig skade paa land oc watn, oc tha blesde knappen aff wor ffrue spyr y Kiøbmenhaffn.

Fforschreffne aar [then søndag] effter sanctj Laurentij martiris dag, som wor sancte Clare dag, wor koning Christierns brøtlup met for^{ne} førstinde Elizabet, paa Kiøbmenhaffns slott[1]).

---

[1]) Vedel tilføjer: bleff hun krunet hellig trefoldigheds søndag (!).

Digitized by Google

MDxvj[1]) Torbern Oxe slotz foget paa Kiøbmenhaffns slott lod hengge Hans schriffuere sanctj Martinj afften, huilcken koning Christiern haffde meget kiær[2]).

Samme aar loed koning Christiern halshugge samme Torbern Oxe sanctj Andree apostolj afften for nogre sager hand hannum tiillagde. Een sag wor for hand lod hænge for^ne^ Hans skriiffuere: Huilcken hand strax lod tage neder aff gallen oc met process indføre y byen oc høgtidelig begraffue.

Vdij for^ne^ aar, søndagen nest effter alle helgene dag døde ypperliig oc welbyrdiig mand oc strenge Riiddere Her Niels Erickssen, Her Erick Ottsens søn, paa Walløff, oc wor ført tiill Randers oc ther høgtidelig begraffuet y graabrødre Closther.

M D xvij kom en Legate fran Rom hiid tiil Danmarck wed naffn Angelus Arcimboldus. Hans beffalnings offuertrædelsse oc misbrug oc hans medhængeris gaff een suar orsage tiill Lutheriit, som nu regnerer.

Samme aar lod Koning Christiern fange Jens Anderssen biscop y Fyn oc antuorde hanum Erchebiscopen Byrge aff Lund, huilcken sette hanum y atskillige stæder y fængsell[3]). Paa thet siiste sende hand hanum tiill Boringholm, huor hand bleff, tiill the Lubeske wunde slottet oc toge hanum tæden met them. Een sag haffde han emod hanum eblant andre, som wor at hand giorde hanum oc besynderlig hans moder Drotning Christine stor forhaanelsse oc forsmedelsse,

---

[1]) Ved dette Aar tilføjer Vedel: Engelholm funderet aff K. Christiern.

[2]) L. tilføjer: Samme aar bleff Sancti Nicolai kirckis huelning langt (!) y Kiøbinhagen.

[3]) L. y it skielligt fengzell.

mest at hand lodt sloe hendes foget ihiel, som wor aff adelen.

Vdij forschreffne aar begynte Morten Lutther først sind lerdom oc skreff hand først emod affladt.

M D xviij Sanctj Petrj apostolj Catedre afften wor Koning Christierns første søn født, Juncker Hans.

Samme aar wor Roskilde Domkircke offuer tagt mett kaaber.

Fforschreffne aar wor Keyser Carll kront tiil koning offuer Hispanien.

Vdij samme aar kom først tidende tiill Danmarc om Morten Luther.

I for^ne^ aar wdsætte Erassmus Roterodomus thet nyg testamente paa gretske oc latine.

Paa samme aar sende koning Christiern een stor flaade skiib C xx tiill Suerige, thet rige att winde. Huilcket icke tha kunde ske, men andett aar ther nest effter.

M D xix fødde Drotning Elisabet Koning Christiern een søn y Julij maanet, wor kallet Philippus. Hand bleff strax døffter, oc nogen tiid ther effter dødt oc begraffuen y grabrødre koer y Kiøbmenhaffn[1]).

Samme aar døde Maximilianus, oc hans sønne søn Carolus then fempte, som tha wor koning y Hispanien oc Cicilien oc Hertug y Burgunden oc Østre rige, bleff wduolt tiill Keysere y Franckfurtt.

Ffor^ne^ aar døde Biscop Byrge, Erchebiscop y Lund, Sanctj Clementis paffue oc martiris dag. Hand wor een lag oc liden mand oc fød aff fattige forældre. Dog

[1]) Vedel tilføjer: M. Jonas annotauit A. Dni 1519 obiisse domicellum Maximilianum 2° genitum et sepultum apud fratres minores Hafniæ. A. 1520 obiisse Philippum 3° genitum et sepultum eodem loco.

Digitized by Google

gaff Gud hanum naade, ath hand e saa frommelige oc weldelige regerede oc holt Lunde stigt geeseliig oc wærdzelig, som nogen Erchebiscop ædell eller wædel for hanum wdj nogen mandtz mindhe.

Effter thenne gode oc fromme Erchebiscops dødt, bleff Lunde kircke mangfoldelig ilde plaffuet oc fick een ond løcke y saa maade, Canickerne strax wduolde tiill Erchebiscop een aff Capittel heed mesther Aage, een friboren mand, god oc from wdj dygdelighed, men Koning Christiern begærede, att the skulde tage mesther Jørgen Skotburg, hans anden Cancelær, ocsaa een god from mand. Huilcket the ocsaa giorde, oc mesther Aage wigede for hanum. Men siden ther forschreffne mesther Jørgen ey wilde slippe oc antuorde Koning Christiern Boringholm, huilcket hand wilde haffue fran stigtedt oc tiill krunen, saa bleff oc hand forskudt oc kom y koningens wrede, oc aff fruckt oc redzell att thet skulde gaa hanum verre, tog hand kappe hoss graabrødre y Kiøbmenhaffn, icke at hand ther bliffue vilde, men att hand y saadan kledebone kunde wndfly oc komme aff landet. Huilcket oc skede, oc kom hand siden tiill Rom, oc bleff ther wiidt aff paffuen tiil Lundhe Erchebiscop, oc ther sang sin første messe. Oc forthj hand icke kunde mett fred wære y Lunde stigt for hans slegt, [som først bleff wduold,] drog hand tiill Colne oc bleff ther suffraganeus.

Sidhen stæffnde koning Christiern Lundhe Capittell fore seg oc sætte them y fængsel oc truuede them mett wærre, wden the wilde antuorde hanum Boringholm oc Aass mett noget andet godtz, som stigtedt tiill høre.

Ther effter trengde Koning Christiern een anden ind y Lunde kircke, heed mesther Dyrick, att were

Digitized by Google

Erchebiscop, huilcken hand siden for nogre sager skyld bleff wred oc lod hanum først hænge och siden brænde paa gamle torge wdj Kiøbmenhaffn.

Vdij hans sted sætte hand een anden, heed mesther Hans, hand fulde hanum siden, ther hand rumde wd aff riget.

Siden toge Cannickerne Mesther Aage igien, som the [først] wduolde, men ther hand icke wilde lidhe Lutheraner, som tha wore indførde aff koning Frederick y riget, saa oplodt hand stigtet for mesther Torbern Bilde, een aff prelaterne j Capitel, huilcken siden bleff greffuen, ther koning Christiern then tredie aff thet naffn lodt fange alle bisper oc sætte them aff theris embede, statt oc rænte, oc sætthe Lutheraner igien, huilcke icke skulde kaldis Bisper, men superintendenter eller offuersyuns mendt.

Samme aar[1]) wed Norgis side bleff tagen een fisk kallis Rosmer: hand wor xij alne lang, hans hud eller skind wor tyckt som een tommell finger, wnder hans bug haffde hand tho føder som en siell, wdj hans øffuerste kiebe haffde hand tho tændher halffanden foed oc tre fingre lange.

M D xx want Koning Christiern Suerige wældelige oc frommelige Langfredag, [oc bleff ther] ihiel slagne wedt xx^{m} Suenske bønder oc mange aff adelen, oc somme greffne. Huor ocsaa Her Steen Suantessen regentere y landet bleff ihiel skuden, oc saa bleff koning Christiern tiill Suerigis koning kronth[2]).

---

[1]) D. e. MDxix, som andre Afskrifter have.

[2]) Vedel tilføjer· Var Slagting 1. i Vestergylland, 2. hoss Tidweyen. 3. ved Vpsal langfredag. Kom ind i Stockholm vor frue dag Natiuitatis. Krunet søndag effter S. Mortens dag.

Digitized by Google

Tredje dag[1]) ther effter lod hand giøre rigens raad oc stadtzens eth stort gestebud. Ther thet wor endt, lod hand gribe oc fange aff rigens oc stadzens raad wed Lxx mend, eblant huilcke wor Biscop Mattis aff Skare oc Biscop Vincentius aff Stræogenes. Thisse alle sammen tredie dag effter lod hand tage aff fængsell oc meett paa torgaaden y Stockholm halshugge, oc gaff saadan sag oc klage paa thønum, at the haffde bruget atskillige wchristelige støcke oc forrædelsse emod koning Hans, hans fader, oc ilde tractered hans moder, Drotning Christine, ther the haffde hende fanget ther y landet, oc nu met breff oc segll haffde besordet oc bebundet them emod hanum selff, koning Christiern. Tesligeste ocsaa haffde the bruget mange slemme wchristelige oc whørlige støcke emod theris Erchebiscop, Biscop Gøsthe, som wor aff ypperste Addell y Suerige, for hand wilde holde then eedt, tro oc loffue, huldskaff oc mandskaff, hand haffde loffuett koningen aff Danmarck: først haffde the bestollet hanum paa siit slott, siden greffuet, fanget, fængslet, bastedt oc bundedt samme Gøste, slaget, draget, stunget oc hugget hanum dødeliig saar[2]), røffuet hanum oc hans gaarde, taget fra hanum alt hans godtz, rørliigt oc wrørligt, neder slaget oc brudet hans slot, oc greffuet oc fængslet hans fader Her Erick Trolde, Riiddere, oc andre hans wænner, mett andre flere stycke the haffde bedreffuett, for huilcke støcke the wore wdædiske mendt oc bandtz menniske[3]). Huilcke støcke samme Gøste ynckelige

[1]) Vedel: Onsdag.
[2]) I L. bruges noget færre Ord til at udtrykke den onde Medfart. Gustav Trolle havde lidt.
[3]) L. bands kroppe.

Digitized by Google

beklagede for koning Christiern oc begærede loug oc rett oc dom offuer them.

Anden dagen effter the wore halshugne, lod koning Christiern brende theris legomme wtthen Stockholm lige som wdædes oc baudtz menniske.

Tha koning Christiern wilde fare aff Suerige hiem tiill Danmarck, sætte hand nogre, som skulde regere oc styre landet. Eblant them wor mesther Dirick, som siden wor indtrengt tiill Erchebiscop. Huilcke brugede stort tyrannij oc mange slemme oc whørlige støcke eblant almugen, for huilcke oc for thet morderij, koning Christiern lod giøre, the sette them op emod them[1]) oc dreffue them[2]) aff landet, oc saa ginge the Suenske plat oc endelig fra Danmarck oc thet forbund, som diisse try rige wor sammen bundne.

Samme tiid koning Christiern drog neder aff Suerige, tog [hand] nogre aff adelen i landet tiill Danmarck mett seg. Eblant them wor een, heed Gøste, huilcken hand antuorde Erick Ericksen riddere aff Jutland, hans frende, wnder sex tusinde gyldernis faldt, om hand wndkomme. Men for[ne] Erick Ericksen wor formeget god troende oc lod hanum fare der oc hær paa sin ære. Hand saa sin æffne oc fick andre kleder paa oc hemelige foer tiill Lubecke, oc the Lubske hiulpe hanum mett folck ind y Suerige, oc hand siden kom y Dallen oc fick mere folck oc tiilhengere oc tog seg saa riget tiill och kongelig naffn, sompt mett magt oc sompt met falskt løffte, faure oc søde ord, oc bleff een megtig oc weldiig Tyranne oc tog oc røffuede fran kircker oc

1) L. og A. hannum. H. Konning Christierns Folck.
2) L. og A. hannum.

kloster kalcke oc diske oc ornamente oc dyrebar tingesther.

Paa samme tiid[1]) koning Christiern foer neder aff Suerige, kom hand tiill eth aff sanctj Bentz Closter, heder Nydall, huor hand lod grummelige gribe Abbeden selff siætte, samme stund som the wore gangne fran alterne oc haffde sagt messe, oc bundne them oc sænckte oc myrde them for wtthen sag, brøde oc dom, rett oc miskundhed[2]). Icke for anden sag end the haffde wdført y skougen wdj een hemelig sted nogen kost oc fitalie, at alt samen icke skulde opædis, thæris oc bort tagis for them. Dog wor ther nock y kloster igien tiill koningen oc [hans] folckis behoff[3]).

Ffor^ne aar, som wor M D xx, skattede koning Christiern suarlige kiøbstæderne, bønder oc riidderskabet, een whørlig skath.

Samme aar y Junij maanet bleff Carll then fæmpte wduolt tiill Rommerske koning oc kront then xij dag y Octobri[4]) maanett.

Vdj samme aar y Kiøbmenhaffn Sanctj Jacobj apostolj afften døde Docter Peder Skotte, som wor then første, ther læsde ther samme sted y then høye skole eller wniuersitet[5]).

---

[1]) Vedel: A. Dni 1521 puto recte.

[2]) For »oc bundne .... miskundhed«, har L. »oc lod binde oc sencke thennom«.

[3]) Vedlagt findes en Afskrift med Vedels Haand, paa en løs Seddel, af de Notitser om K. Christierns Tog til Sverig, som Aarbogen fra 1286 til 1549 indeholder (se ovenfor S. 289).

[4]) R. L. A. M. H. N. have alle: Februarij. Men det maa dog være en Fejlskrift for Octobri, som Peder Olufsens Grundskrift har.

[5]) Vedel tilføjer: 1520 S. Mortens afften bleff frøiken Dorothea fød. 1524 printz Hans fød S. Peders afften.

Digitized by Google

M D xxj døde drotning Christine i Fyn wdj Otthens wor frue dag Conceptionis oc bleff begraffuen ther y grabrødre Closter hoss sin kære hosbonde oc søn. Hun lod bygge sancte Klare klosther y Kiøbmenhaffn, ocsaa wdj Fyn y Otthens.

Samme aar Keyser Carll mett paffuens hielp Leonis then tiende want Meylan mett sin borge oc slott.

Samme aar Ferdinandus Keyser Carls broder haffde brøtlup mett koningens dotther aff Vngerne, hed Anna.

Fforschreffne aar Loduig koning y Wngerne haffde brøtlup mett Maria keyser Carls oc Ferdinandj søster.

Wdj samme aar foer Koning Christiern then anden aff Danmarck tiill Keyser Carl oc bleff fauffnet oc annamett aff hanum mett stor ære oc priiss.

Samme aar døde paffuen Leo then tiendhe aff thet naffn. Oc Adrianus den siætte [bleff] wduold y hans stedt.

M D xxij Sanctj Paulj apostolj conuersionis afften wor mester Dirick (som wor indtrængt tiill Erckbiscop y Lund) først hængt oc siden brænt paa gamle torge y Kiøbmenhaffn[1]).

Samme aar wdj Januarij maanet bleff paffue Adrianus then siete aff thet naffn, huilcken wor een drabeliig god mand oc from, oc wor først keyser Carls lærer oc tuckte mesther oc siden regerede oc styrde hans land y Hispanien oc tog sin gaard oc huss y Løffuen oc giorde ther aff eth vniuersitet oc studium oc skicke[de] ther ræenthe tiill.

---

[1]) Vedel tilføjer: Her Ture Jenssen bleff slagen for Vardbierg ved vor Frue dag visitationis.

Digitized by Google

Samme aar Paffuen Adrianus, Keyser Carll, Koningen aff Engeland Henricus then viij, Ferdinandus Hertug y Østre rige, alle kiøbstæder y Walland oc the Wenedianer bebundne oc besorde them sammen emod Franciscum then første aff thet naffn koning wdj Franckerige.

Samme aar Sanctj Bartolomej afften brænde the Lubeske Helsingør aff[1]).

For^{ne} aar sette koning Christiern een herre dag wdj Aarhuss sanctj Paulj apostolj conuersionis dag[2]). Ther the Judtske Herrer sporde, at koning Christiern wor wæntendis tiidt mett eth stort talfolck, bysser, byssekrud, bysse lodt, befructede the thønum, att hand skulde fare mett them, som [hand] lod fare mett the Suænske herrer. Ther fore giorde the tiil forn een herre dag wdj Viburg, huor the bebundne oc besorde them hordelig tiil hobe emod hanum oc først mett breff opsagde hanum huldskaff oc mandskaff oc sager ther tiill, oc siden sende the hanum wndsigelsse breff. Ther koning Christiern thet fornam, bleff hand forfærdet oc forskræckedt oc strax foer aff Fyns land oc offuer tiill Sieland oc kom tiill landtz tinget oc ynckelige beklaget, huorledis Jutland wor hanum wrættelige fran faldet. Hældst forthj att hand mett bud oc breff bødt seg tiill att wille rette seg emod them, oc raade bodt paa alle the artickle oc sager, the emod hanum haffde. Ther Sielandtz farer thet hørde, suorde the hanum

---

[1]) Vedel: Bellum regis cum ciuitatibus. 1522 vilde de Lybske giord landgang i Skone ved Rollung oc bleffue affslagne aff Otte Krumpen høffuitzmand paa Helsingborg.*

[2]) I Aaret 1523, til hvilket Aar da ogsaa de følgende Begivenheder ere at henføre.

Digitized by Google

huldskaff oc mandskaff paa thet nyg, oc loffuede, att the wilde staa oc gaa y døden met hanum. Men faa dage ther effter hand sporde, att the iij øpperste y landet, som wor Bispen aff Roskilde, Abbeden aff Sore oc prior aff Antuorskoug, wore heden farne tiill the andre herrer y Jutlandt, oc giorde eth mett them, strax falt alt hans moed oc hob, oc enthet andet sette seg fore, end att fare heden oc fly aff Danmarck, oc mest forthj ath Sancte Byrgittis prophetie oc spaadom lyde ther om, huilcken hand haffde ladet læse for seg.

Strax koning Christiern wor faren aff Jutland oc Fyn oc offuer tiill Sieland, wduolde the Judske Herrer Hertug Fredrick tiill Koning oc førde hanum omkring Jutlandt, oc alle suorde hanum huldskaff oc mandskaff, oc hand igien them at holde wed loug oc rett, som sed er at suerge huer andre.

Ther koning Christiern haffde oplagt, at hand wilde fly wd aff riget[1]), tog hand xx aff the største oc bæsthe skiib oc belagde[2]) them mett guld, sølffue, kaaber oc teen oc andre atskillige oc kostelige oc dyrebar tingesther, liggendefæ oc boskaff oc rigens breff, bøger oc priuilegier oc frihedt, huilcke ere bedre end megett liggende fæe.

M D xxiij[3]) ther alting wor redhe then xx dag y Apriill maanet, som sanctj Tiburtij dag faldher paa oc tha wor mondagen nest effter første Søndag effter

[1]) Vedel: Sibret bleff huggen ij dage tilforn.

[2]) L. lade. H. lagde.

[3]) Paa dette Sted har Vedel skrevet i Randen: A. Dni 1523 peperit Elizabetha 16 Januarij filium nomine Maximilianum qui obiit et sepultus est in cœnobio beatæ .... (der er aabent Rum til Navnet, og derpaa følger noget mere, som jeg ikke ret forstaar).

Digitized by Google

poske[1]), tog samme koning Christiern hustru oc børn oc gick tiill skiibs for Kiøbmenhaffn oc flyde oc skyndede seg wd aff Danmarck, att hand icke skulde offuerfaldis, slaes oc griffuis, huilcket oplagt wor mett the Lubskes hiælp, oc saa seglede hand hæden tiill Sæland, huor hand fick leyde for syn hustrues skyld, drotning Elisabetz, oc siden foer oc færdis hand største parten Tyskland offuer oc saae oc beskudde landet.

Samme aar kom hertug Fredrick, som tha wor wduolt koning, fra Jutland offuer Fyns land tiill Sieland oc kom tiill Roskiilde stad Affladtz søndag, som wor then søndag nest effter hellig legomme dag[2]).

For^ne^ aar døde paffuen Adrianus then siætte aff thet naffn. Oc Clemens then siuffuende aff thet naffn kom y hans stedt.

Vdj samme aar sanctj Barnabe apostolj afften wor Kiøbmenhaffn belagt oc bestollet aff koning Fredricks hær oc kriigs folck, huilcken the Lubske giorde oc bistandelsse.

Koning Christiern ther hand wor wdrømt aff riget, forlod hand y Kiøbmenhaffn Her Henrick Gøye oc nogre Landtz knegte mett andet krigs folck, at beuare oc holde hanum tiill gode Kiøbmenhaffn, oc loffuede seg igien at komme mett eeth stortt tallfolck inden tre maanede oc igien att tage sine land oc rige. Huilcket hand icke kunde bekomme, oc warede samme bestolning tiill hellig tre koningers dag nest komendes.

---

[1]) Aarbogen har her angivet tre forskjellige Dage: 20de, 14de og 13de April. Den sidste er, som bekjendt, den rigtige. Vedel har allerede bemærket Uoverensstemmelsen.

[2]) Vedel tilføjer: Obuiam factus est Rex Reginæ Nikopiæ Falstrorum Temperonsdag for S. Michaelis dag. (Jvfr. foran S. 290).

Digitized by Google

Samme aar bleff thenne øø Rodis (effter hun længe haffde været bestollet y vj maanede) opgiiffuen for Turckeren, oc the Christne finge loff att fare heden mett theris godz oc boskaff, wdj huilcken bestollning fire sindtz tiuge tusindhe mend styrte oc bleffue slagne.

Forschreffne aar komme tiill Keyser Carll fire merckelige landtz herrer oc sende budt fran then syndre partt aff wærdhen, som kallis Affrica, oc giorde hanum stor ære oc skænckte hanum xxiiij Camelle diur belagde mett attskillige klenoder oc dyrebare tingesther, oc Elephanter, løffuer oc andre atskillige oc wnderlige diur: oc gaffue them weluillige wnder hanum oc kænde hanum for theris herre.

Samme aar komme andre fire sendebudt tiil keyseren fran thet nyg Indie land, som tha nyglige paa fundet wor, wdsende aff xij konger, theris klæder wore besætte met atskillige fugle feydre oc duun, the skænckte keyseren een høne aff guld mett xij kyllinge ocsaa aff guld, besætte oc prydede met atskillige dyrebare stene. Hønens kam wor aff Carbunckell stene, hendes neb wor aff adamante stene, wingene wore aff pærle steene. The skængte [hanum] ocsaa mange slags fugle oc klæder aff fugle vinge, penne fedre oc duun giorde, Item [xl] paulun oc boder ocsaa giorde, Item skiolde, pile oc andre skud ocsaa wnderlig oc aff wnderlig ting giorde. Thesse sendebud giorde keyseren ære, oc paa the xij kongers wægne wederkiende them met knee fald, bucken oc neyen oc mett andre tegen att wære keyseren wndergiffne oc wnder hans lydelsse.

Forschreffne aar wdj Hispanien y Granate rige om effterhøsten siuncke mange stæder oc slott, oc y thet rige Neapell wed sanctj Gallj dag wor saa stor storm

Digitized by Google

wæder oc regn met lyun ild oc torden, att mange byer, stæder, fæste oc slot [b]læsde nedher oc affbrendis, oc store suore tre søndher blesde, oc somme opblæsde mett roden.

M D xxiiij opgaffs Kiøbmenhaffn hellig tre koningers dag fore koning Fredrick, ther the fornumme, att koning Christiern ey kom igien, som hand loffuede, och the icke lenger haffde kost oc fitalie att holde byen mett[1]).

Samme aar wor een stor herre dag wdj Kiøbmenhaffn, wdj huilcken wore the Wændiske stæders sendebudt. Huor tha alle sammen bebundne them oc besorde thønum emod koning Christiern.

Vdj samme herredag bleff koning Fredrick kront aff Erchebispen aff Suerige, Biscop Gøsthe, Sanctj Donatj episcopj et martiris dag, som er then vij dag wdj Augustj maanett.

For[ne] aar Sanctj Laurentij martiris dag døde Her Niels Høg riddere y Kiøbmenhaffn.

Thette samme aar[2]) wor herre dag y Malmø sanctj Bartholomej dag, huor koning Fredrick oc koning Gøste aff Suerighe wore sauffnede att giøre fred emellom thesse try koninge rige, at the diiss bedre kunde staa emod koning Christiern. Huor bleff skickedt oc besluttet, at Gutland skulle wære wnder Danmarck, som thet tha wæret haffde mere endt C xx aar fran koning Waldemars, Drotning Margrettes faders tiidt.

---

[1]) Vedel: oc Her Mogens Gøye det annammet paa kongens vegne som hans hoffmester. (Jvfr. foran S. 290).

[2]) Vedel: foer kong F. offuer til Malmø fredag for S. Bartolomej. (Se foran S. 291. Flere Randbemærkninger af Vedel, der ligesom denne ere hentede fra Aarbogen 1286—1549, udelades her).

Digitized by Google

Kom ocsaa Blekinde tiill Danmarck igien, huilcket the Suænske haffde taget them tiill wdj thu aar.

Samme aar bleff mesther Hans Mule, biscop y Opslo, skiib bruden oc forgick wtthen fore Wæsteruig.

Vdj samme aar bleff største oc bæste parten aff Weyle stad y Nørre Jutland opbrendt y Maymaanett. Tesligeste ocsaa Roskiilde stad y Siælandt y same maanett, then løffuerdag nest hellig taarsdag.

Samme aar foer keyseren y sin egeen person emod koningen aff Franckerige att stridhe.

M D xxv Her Søffren Nørreby[1]) (som tha haffde Gutlandt, oc end tha holt koning Christiern tro oc loffue) sende først noget folck tiill Skone oc selff kom effter mett eth stortt tall folck, thet land ind at tage paa koning Christierns wegne. Oc først fick hand Sillesburg, Aars by oc slottet, Landtzkrone, oc siden Lund, huor hand forlod meste parthen aff folcket, oc selff mett then anden part foer tiill Helsingburg[2]) slott oc bestollede thet. Meden foer Her Tyge Crabbe wd aff Malmø mett meget kriges folck oc mest reysetøyg aff Ridderskabet, oc gaff seg tiill slags mett Her Søffrens folck, som tha haffde slaget leyr y Lundt oc wtthen fore, oc want seyger oc bleff ther slagne aff Her Søffrens folck (then xxviij dag y Apriil maanett, som er Sanctj Vitalis martiris dag) try tusinde oc fem hundrede, oc mest bønder, oc ccccxxvj landtz knegte gaffue them fangne. The andre gaffue flucthen. Oc wor thet saa græseligt oc ynckelig slag, at Her Tyges folck ingen sparede huercken y kircke, kirckegaard eller wthen fore.

[1]) A. Norreby. M H. N. L. Norby. [2]) R. Sillingsburg.

Digitized by Google

Ther Her Søffren spurde thet, søgte hand strax Landtzkrone (huilcket hand haffde fast giort tiill forn mett graffuer oc wolde) huor Her Tyge Krabbe bestollede hanum. Dog fick hand lønlige bud wdaff byen oc saffnede een hob folck, bønder meste parten, huilcket skulde affslaget Her Tyges folck y leyren. [Ther] Her Tyge thet sporde, foer hand strax aff leyren mett siith folck meet om natthen emod them oc slo them aff wed [ij] tusinde oc thu hundrede. The andre gaffue flucten, oc mange aff them bleffue fangne[1]).

Sidhen bleff Her Søffren Norreby saa fordragen mett koning Fredrick oc adelen, at hand skulde antuorde them Gutland, oc haffue Bleckinge igien ther fore. Men nogen tiid ther effter foer hand wd aff Danmarck oc gaff seg[2]) tiill keyser Carl, som then tiidt haffde bestoldet Florendtz, huor hand bleff saar giordt aff een bysse, oc ther aff bleff hand dødt.

Samme aar wdj Taarmaanet annamede keyser Carll tiill sin husfrue Isabellam koning Emanuelis dotther aff Portugalen wdj then stad Hispalim [y Hispanien]; huilcken fødde hanum een søn [kallis Philippus].

Samme aar wor Franciscus [koning] aff Franckerige greffuen oc fangen y striidt aff keyser Carls then fæmptes krigs folck y Lumbardien oc sidenført tiill Hispanien. Emod huilcken keyseren aff sin godhedt oc fromhedt giorde een vnderliig oc mild gerning. Thj hand icke aleneste gaff hanum løss aff sit fengsell, men ocsaa gaff hanum tiil hustru syn egen søsther, heed Leonora.

---

[1]) Vedel: Fredag nest for S. Valburgis dag ved Buncketofftlund. — For »fangne« har R. urigtig: slagne.

[2]) Vedel tilføjer: ind i Ryssland oc siden.

Digitized by Google

Forschreffne aar wdj Tyskelandt wor forsamblede oc besordne offuer hundrede tusinde bønder, huilcke icke wilde wære wnder nogens lydelsse eller øffrighedt, men wilde mett magt atspørge thønum frihedt, oc nedher sloge nogre slot, fæste, herregaarde, herre closter, canicke oc preste gaarde oc bolige. The toge orsage aff nogre Lutheraners predicken oc lerdom, huilcke y the dage saa lerde, att Christne menniske ere ingen wndergiffne eller wnderdanige, men frij, thj Christus haffuer them kiøbt oc løst oc giort them frij. Tesse bønder bleffue forderffuede oc aff slagne aff the Tyske herrer oc første her, wed hundrede tusind lige som wskællige Creatur ihiel slagne.

Vdj samme aar j Augustj maanet Sanctj Hipolitj martiris dag j almindelig herre dag y Kiøbmenhaffn bleff drotning Sophia, koning Fredricks husfrue, kront tiill drotning, som wor Hertugens dotther aff Pommerne oc wor en god, gudfrugtig quinde, dygdelig oc from y alle maade.

M D xxvj the hellige thj tusinde ridderes dag kom koning Fredricks dotter tiil skiibs fore Kiøbmenhaffn, oc siden hæden tiill Mestheren aff Prydtzen, huilcken hun vor trologet tiill forn.

Samme aar, then xix dag y Februarij maanett døde Mesther Anders Friis Cantor oc kircke wærge tiill wor ffrue kircke y Kiøbmenhaffn, huilcken wor een drabelig god oc from mand oc rundelig trøstede oc halp fattige folck, oc forschreffne kircke forbædrede hand meget y sin tiidt.

Samme aar giorde Turckerne stor skade oc offuerlast wdj Wngerne, oc koning Loduig mandelige stride emod hanum, men forthj hand haffde føye folck sauffnet,

oc nogre aff hans egne forraadde hanum, her fore motte hand fly, oc j thet hand flyde oc wndrænde, kom hand wdj een hylle oc quegsænck[1]), huor hand bleff død oc hæsten mett hanum. Siden finge the hans legomme oc thet høgtidelig begraffuede.

Vdj samme aar bleff Ferdinandus keyserens broder wduoldt tiill koning y Beemen.

For[ne] aar paffuen Clemens then siuffuende saffnede eeth stort talfolck, nogre aff the Walske herrer oc stæder tiill hiælp att forhindre keyserens indkomme y Walland. Men hand kom met saa meget folck oc stærck aff Tyskeland oc Hyspanien, at hand alligeuel indkom oc fick sin fremgang.

I thette samme aar wor høgtideliig ringt och siunget vigilias oc siele messe offuer altt Danmarcks rige for drotning Elizabetz siel, som døde wdj Flanderne oc ther begraffuet y een stad heder Gandauum.

M D xxvij Ferdinandus keyserens broder wor kront tiill koning offuer Beemen wdj een stad heeder Praga.

Samme aar bleff hand ocsaa wduolt tiill koning y Wngerne oc kront sanctorum Simonis et Jude apostolorum dag.

Samme tiid noget saa nær y try aar wor Tyskeland oc Franckerige ilde plaget mett suar hunger oc dyr tiidt.

Samme aar Anabaptister oc Sacramentarer indførde stoer wildfarelsse oc kiætterij eblant Christet folck.

Vdj thette aar bestollede keyserens hær Rom oc toge thet mett magt oc storm, och ynckelige røffuede thet, ihiel sloge[2]) mange, oc paffuen søgte siith slott

---

[1]) L. queszbusk. A. questbusk. [2]) R. slagne.

Digitized by Google

Engelburg, men siden gaff hand seg fangen wdj keyserens folcks hænder. Ther keyseren thet spurde, gaff hand hanum strax løess, oc kom hanum y sin friihed igien.

M D xxix døde Biscop Lage aff Roskiilde paa Bistorp xxix dag y Apriil maanet, thet er sanctj Petri martiris dag, oc er begraffuen y Sanctj Laurentij martiris Capelle wdj Domkircken. Hand wor een from, drabelig wiss oc klog oc opsedtz oc talende mandt oc haffde manghe gode wilkor, som een herre oc biscop bør att haffue. Effter hans død fick Roskiilde domkircke een ond løcke oc eeth snart faldt.

Effter hanum bleff Joachimus Rønnou biscop i Roskiilde, huilcken haffde mange onde wilkor. Først kiøffte hand biscops stigthet aff koning Fredrick for sex tusinde gyldene. Sidhen kiøffte hand thet aff greffue Christoffer fore x tusinde marck Danske, oc mange tyranniske støcke hand brugede etc. Paa thet siiste bleff hand fanget aff koning Christiern oc sætt wdj atskillige fengsell tiil hans døde dag etc.

Samme aar sende koningen Mester Hans Taussen fra Viborg (huor hand længe haffde predicket Luthers lerdom) oc tiil Kiøbmenhaffn, at hand skulde ther indføre samme lerdom. Huilcket hand ocsaa giorde oc paa een stacket tiidt foruende[1]) største parten aff almugen oc foriagede brødrene aff graabrødre closter oc nunderne aff Clare closter.

Ffor^{ne} aar kom den Turckerske Keysere indt i Østre rige met føretiuge oc hundrede tusinde striidtz mændt oc bestollede thenne stad Viænne, oc gresselige

---

[1]) L. omuende

Digitized by Google

stormede tiil hanum. Men Gud almectigste skinbarlige halp oc gaff them dristighedt oc styrcke y byen, ath the mandelige stode, stridde oc wore[1]) them oc ihiel sloe fire sindtz tiuge tusinde aff Turckerne. The andre flyde oc meste parten aff them døde aff hunger oc stor kuldt[2]).

Samme aar the Wenedianer, paa thet the kunde formindske keyserens magt, saffnede the sammen halff tredie sindtz tiuge tusinde kriigs folck: Huilcke koningen aff Franckerige giorde behielpningh met siit krigs folck. Thesse alle sammen wilde indtage them thette koninge rige Neapell. Ther keyserens krigs folck fornam theris tiilkomelsse, forde the emod them tiendis om natthen, oc først sloe the theris wægtere oc them, som hulde y hold, ihiel. Siden fulde the paa folcket, som the laae wberedde att stride, oc dræpte mange, før the komme tiil werge. Men ther the wore tagne tiill wærge, stridde the mandelige paa begge sider. Strax kom koning Ferdinandus keyserens folck tiil hiælp: oc saa sloe the samme Venedianer oc Frantzosere tiill bage, oc mange aff them dræpte oc greffue the tiill fange.

Koningen aff Franckerige bleff meget vredt oc ærret her aff oc lod strax redhe halff tredie sindtz tiuge store suare skiib fulde mett kriigs folck oc andet, som ther tiill behoff giordes, oc sende tiill Hispanien at røffue, skænde oc brende oc att frij och wdtage hans børn, som ther wor y gissell for hanum, om the kunde faa fremgang. Ther the komme fore Hyspanien, landginge the strax oc giorde stor skade, engen stod them emod

[1]) L. og A. verde. M. worde. H. vergede.

[2]) Ordene »oc stor kuldt« mangle i L. og A. — M. og H. have: oc kulde. N. och aff kuld.

Digitized by Google

mett thet første. Tha the wore komne høgt oppaa landet, komme the Hyspanier tiill hobe oc sloe bag paa them oc største parten aff them ihiel sloe oc greffue.

Samme aar wdj Julij maanet, som nogre aff keyserens folck loe y Meylan oc haffde thet wnder seg, koningens kriigs folck aff Franckerige (som ocsaa then tiidt laae y Wallandt) giorde them nyg banere oc lode sette keyserens woben paa, oc droge saa tiill Meylan oc lode, som the hørde keyseren tiill oc komme saa indt y staden mett saadan forrædelsse: oc ihiel sloge the Hyspanier oc andre, som skulde beuare oc holde staden paa keyserens wegne. Dog kunde the icke faa oc ey helder winde borgen eller slottet y staden. Nogre faa dage ther effter een anden hær aff keyserens folck thet spurde, vandrede the dag oc natt, tiill the komme noget nær Meylan, at the wilde wndsætte theris stolbrødre, som ther ind wore bestollede paa slottet. Ther the them saae paa slottet, sloge the strax wd tiill Frandzoserne, som them bestollede. Oc thet andet theris folck, som wor wden staden, kom them tiill hielp, oc saa ihiel sloge mange aff Frandzoserne. Oc somme aff them, bode aff adelen oc almugens folck, toge[s] tiill fange, oc siden keddes them wed att stride emod keyseren.

Forschreffne aar aff Gudtz besynderliig gunst, gaffue oc naade, paffuen, keyseren, koning[en] aff Franckerige, koningen aff Beemen oc Wngerne, koningen aff Engeland bleffue venlige forligte oc giort een euig fredt emellum thennum.

Vdj samme aar med Sanctj Mechels dag kom een farliig oc whorlig siuge, kaldes then engelske pestilentze

Digitized by Google

eller suedhe siuge. Hun wor saa suor oc farliig, at somme indhen then xij thime, oc somme indhen then xxiiij thime, effter the begynte att suedes, bleffue døde. Hun faldt paa nogre, som saadhe oc odhe oc drucke, paa andre, som the laage oc soffue; wdj eth huss stundum laage siuff eller otthe, oc wor wnderligt, att een kunde wndgaa aff them. Wdj Androp wdj tre dage døde fire eller fem hundrede. Børn oc gamellt folck wore frij for hende, men medaldrene folck falt hun mesth paa.

M D xxx wdj Februarij maanett bleff keyser Carll kront mett stor hedher oc ære vdj Bononien aff paffuen Clemente then vij aff thet naffn.

Samme aar wdj Nouembrj maanett j Hollandt, Brabantt, Flanderne oc mest j Selandt gaff floden seg aff stranden oc andre aaer saa høgt op paa landett, att hun wor iij eller iiij fødder offuer voldene. Huilcket watn tog liiffuett aff mange folck oc andre Creatur oc forderffuede meget godtz oc dyrebare tingesther. Wdj somme stæder wor saa høgt watne, att the forde oc rode y byerne mett bode. Haffde thenne flod kommet paa om natten, wden tuiffl haffde hun taget aff dage mange tusinde menniske flere, end hun giorde.

Samme aar Ferdinandus Koning j Wngerne oc Beemen, Hertug i Østre rige etc., Keyser Carls broder, bleff wduoltt tiill Rommerske koning wdj Colne.

Samme aar wdj Rom wor stor lyun ildt, torden, regn oc storm, att menniskene fructede, att werden skulde forgaa, som ther skede wdj Noe tiidt, oc ther tiill med thenne flodt Tibris gaff seg saa høgt op y staden, att ther som iorden wor leyersth wor xxxiij eller xxxvj fødder dyptt watn. Aff huilcken vuerliig

Digitized by Google

mange huss neder fulde, oc thet som wnderliigt wor, mange steen huss, iij eller iiij mur stene tycke, sammeledis ginge løss oc bleffue forderffuede, mange menniske krøffue oppaa lofft oc tag for rætzell att frij them, meden wæder oc storm blæsde tagene nedher j floden, mange win fadt bleffue sønder slagne oc fløde y floden, oc winett spiltis. Try tusinde skepper huede oc meget andet godtz, kiøbmanskaff oc andre dyrebare tingisther, besynderliig thet som wor y kiælderne, bleff forderffuett oc bortte.

M D xxxj Tredie Dag Jule[1]), som er sanctj Joannis apostolj oc Euangeliste dag, skede wdj Kiøbmenhaffn y wor ffrue kircke eth slempt, fultt, whørliigt, wchristeliigt oc kiætterske og turkerske støcke, vold oc wælde: I saa maade nogre aff Kiøbmenhaffns borgere, huilcke siges ath wære thiisse effterschreffne, Ambrosius borgmester, Conradt Kiøkenfiit, Anders Guldsmedt[2]), Villum Ronge, Hans Soertt, Rassmus Bagere, Skipper Tøger, Hermand Røling, Jacob Pottemagere, Peder Guldsmedt, thesse haffde theris hemelige raadt mett nogre andre skalcke aff almugens folck besordne tiill hobe, mester Hans Taussen witterliigt oc mett hans vilge. The ginge ind i wor ffrue kircke oc nedherkaste alle taffler oc billede, oc sloe oc spytte them i ansigtene oc med øxer flagte them oc hugge them sønder, oc siden ginge

---

[1]) I nogle Haandskrifter (saasom L. H. A. M.) staar dette Stykke først i Aaret 1531 (hvis Begyndelse er regnet fra Juledag), i andre (saasom R. N.) er det sat ved Slutningen af Aaret 1531 Her er den førstnævnte Orden fulgt.

[2]) I A. (efter hvilket Hdskr. dette Stykke er trykt i Suhms Saml.) mangler dette og det foregaaende Navn. De samme to Navne mangle hos Hvitfeldt (S. 1345), der paa dette Sted har skrevet ud af nærværende Aarbog, men altsaa har benyttet et af de ringere Haandskrifter, maaske netop A. — I L. findes de to omtalte Navne, medens den efterfølgende Hans Soertt er glemt.

Digitized by Google

ind j kordett oc kaste ther neder stolerne, fiælerne oc panille vercket oc sønder rebe bøgerne tiill kordet. Dog forsuarede byfogeden høye altere, saa thet bleff vskadt. Men huad forsmædelsse, forhaanelsse oc skændtz ord the gaffue Canicker, vicarier oc andre fattige prestmendt, er langt att sige aff.

Samme aar bleff Ferdinandus keyserens broder kront tiill rommerske koning wdj Januarij maanett.

Samme aar sanctj Paulj dag conuersionis wor Portugale land plaget mett stor oc forfærdeliig iordskæll wdj viij dage samfældis oc stundum vij eller viij gange om dagen, huor aff ther neder faltt besynderliig wdj een stad heder Vlixbona M oc D huss aff the bæste, oc sex hundret bleffue standendis paa faldinde fode, kirckerne oc slottene skyldis att oc neder fulde, for huilcket folckett drog aff stæderne oc byerne oc wore paa marcken wnder paulun, boder oc oben hemell, wdaff huilcket iordskell bleff somme stæder store huler oc reffue j iorden, aff huilcke kom fuctactighed oc pæstelentsse wæder oc forgaff mange[1]).

Samme aar foer Solimanus then Turckerske keysere ind j Wngerne oc igen bestollede thenne stad Viænnæ, men koning Ferdinandus oc keyseren droge tiill hanum mett theris magtt oc sloe hanum aff oc mange aff them greffue, oc the andre flyde mett skam oc blusell.

Ffor^ne^ aar støte een dødt fisk for Holland wor Lxviij fødder lang, xxx fødder bredt oc tyck. Hans mund wor omkring trætten fødder stoer[2]).

Vdij samme aar fick koningen aff Polen tuende mectige seyger offuer sine fiendher.

---

[1]) Hele dette Stykke mangler i L.

[2]) Denne Notits mangler i L og A. I H. og M. angives Fiskens Længde til 48 Fod.

Digitized by Google

Ffor^{ne} aar bleff meget aff queget dødt for foerløse om waaren[1]); less høø galt xij marck, skeppe byg galt xvj alb., skeppe haffre galt iij ß, t^{e} haffre galtt een marck, oc mange toge tagene aff husene tiill queget.

Ther koning Christiern haffde tuende gange giort sin fliidt tiill att wilde ind j sine riger igien, oc icke thet kunde bekomme, wdj thette aar saffnede hand een suar flaade skiib oc meget folck, oc vilde igien tage sine riger oc land, oc lagde wd fra Holland, men ther kom saa stor een suar storm oc gienbør, att hand wor længe paa watnet, oc nogre aff skibene forginge, om sier kom hand ind i Norge wed sanctj Mortens dags tiide.

Mdxxxij vdj Apriil maanet j almindeliig herredag i Kiøbmenhaffn bleff Knud Gyldenstierne (som tiill forn wor wduold biscop tiill Fyns stiigt) tiill skicket, at hand skulde mett eeth stort talfolck fare tiill Norge oc slas mett koning Christiern. Men ther hand tiid kom, fructede hand, att [hand skulde] bliiffue hans offuermand, huor for giorde hand pactt mett hanum oc gaff hanum leyde, att hand skulde fare tiill Danmarck mett hanum; kunde hand mett koningen oc Danmarcks raadt fordragis oc forenis, wore wel gott, huad icke kunde ske[2]), skulde hand fare frij wbehindret tiill Tyskland eller huort hanum lister[3]). Thenne contract stadfæste samme Knud Gyldenestierne met greseliig, forfærdeliig oc suor eedt, breff oc segll [oc] ære. Men ther the komme tiill Kiøbmenhaffn mett hanum Sanctj Jacobj apostolj afften[4]), bleff hand tagen som een fange oc

[1]) A. for føedt skyld. — Hele Stykket mangler i L.
[2]) L. kunde hand icke. — H. huad hand icke kunde.
[3]) L. lystett. A. N. løste. M. løster. H. lystede.
[4]) Vedel: Onsdag for S. Jacobj dag.

Digitized by Google

ført tiil Synderborg oc sætt ther j fængsell anden dagen effter sancti Oluffs konings dag[1]).

Samme aar paa Regensborg døde Juncker Haus forne Koning Christierns søn, huilcken tha vor wdj Keyserens gaardt.

M D xxxiij skærtorsdag, som wor then tiende dag wdj Apriill maanet, døde koning Fredrick paa Gottorp, ther hand haffde werit koning wdj x aar, oc bleff begraffuen j Slesuig.

Samme aar hellig trefoldiighedts søndag wor almindeliig herre dag j Kiøbmenhaffn at wduelge een herre oc koning offuer riget. Men fordij att Lutheriit wor orsage tiill att the icke kunde forenis, her fore toge the thønum fore først att straffe nogen wbeskeden och wbesindelig oc wchristeliig[2]) lerdom, som somme tha lode vdgaa. Men ther the tho ypperste j Danmarcks raad (huilcke wore Lutheraners øpperste forsuar) thet fornemme[3]), droge the hemelige fra rigens raadt. Huilcket gaff orsage tiill meget ontt etc. Oc først mesther Hans Taussen, huilcken tha wor frem kaldet oc offuer vunden[4]), oc siden fick bøn fore seg att hæden fare mett liffuet oc aldrig komme j Siælandt eller Lunde stigt igien. Een maanet ther effter foer hand aff Kiøbmenhaffn, oc skulde fare hæden aff landet, paa vegen kom hand tiill alle Lutheraners ypperste forsuar, oc tha rodde megit y Danmarck, for huess oc hans dotthers bøn Joachim Rønnou wduold biscop tiill stædde, att hand motte komme tiill Kiøbmenhaffn

[1]) Vedel: Tisdag effter S. Oluffs dag.
[2]) L. udelader: och wbesindelig oc wchristeliig.
[3]) L. fornumme. A. fornamme.
[4]) L. Først mester Hans Tagessen bleff dog fremkallit.

Digitized by Google

igien, oc saa bleff thet siiste meget værre end thet første[1]).

Samme aar forskødt koningen, aff Engeland sin drotning oc rette husfruue oc tog een hordkone igien.

Ffor^{ne} aar wdj almindeliig herre dage y Otthens vor giortt venskaff oc enig fredt mellum the Danske oc keyseren emod the Lubeske, huilcke tha vilde giøre vfredt j søen oc stranden.

M D xxxiiij døde paffuen Clemens then vij aff thet naffn. Oc Paulus then tredie bleff paffue wdj hans stedt.

Samme aar bleff thenne stad Mønster bestollet aff theris biscop, huilcken wor wddreffuen aff Sacramentarier[2]), Anabaptister oc andre kiettere, som tha raadde y staden.

Ffor^{ne} aar forhuerffuede the Lubeske (mett stor snedighed oc treskhedt) fred oc venskaff mett the næderliggende landt oc førstedømme, som keyseren ere wnderdanige, met saadan mening, att the kunde faa tiid, effne oc stunder at bruge oprør, kriig oc orloff mett the Suænske, Danske oc Holdstere, huilcket the ocsaa giorde, fordij the tiilhobe saffnede eth stort talfolck. Greffue Christoffer aff Aldenborg bleff theris høffuitz mand. The strax sende Hertug Christiern aff Holdsten feyde och vndsigelsse breff wed wor Herres opfarelsse dags tiide, oc strax indfulde j Holdsten oc røffuede, skænde oc brænde, besynderliig herre gaarde.

Ther thette skede, øppede the Malmøes borgere forrædelige støcke emod Adelen oc ridderskabit. Jøren Mynthere burgmesther vor theris høffuitzmand j saa

---

[1]) L. udelader: oc saa bleff .... første.

[2]) Saaledes L. M. H. N. — R. har: Saracener.

maade, the lode kalde Her Mogens Gyldenestierne tiil seg, ligeruist som the haffde hafft noget hemeligt at handle mett hanum. Hand hom tiill them j god tro oc loffue. Huilcken the strax grebe oc fangede, oc siden mett suig, snedighed oc falskhed[1]) komme hanum ind paa slottet, [oc affbrøde then side aff slottet], som vor vdt tiil byn, nedher i grunden, oc tuende riddere, Her Truet Gregerssen oc Her Niels[2]) Podebusk, som vor kallede tiill them paa god tro oc loffue, grebe the ocsaa, oc fangede ocsaa mange herre mendtz børn, som søgte skolen, ther bleffue ocsaa hegtede oc beuarede.

Vdj samme aar fick Hertug Christiern i Holdsten offuer haand offuer Greffue Cristoffer aff Aldenborg, oc dreff hanum wd aff sine landt, huor hand inde wor att skende oc brændhe. Oc saa foer forschreffne Greffue Christoffer mett the lubeske skiib the x tusinde ridders dag oc lagde ind for Skougs hoffuiet oc Huidøør hoss Kiøbmenhaffn, oc wilde indtaget ey eniste Siælandtz land, men alt Danmarck, paa koning Christierns wegne, om thet haffde gangit effter hans vilge. Ther hand haffde huilet y for^ne^ haffn een natt[3]), stide hand oppaa landet mett siit folck Sanctj Joannis baptiste afften, oc samme dag kom til Roskiilde for wthen nogen emod standelsse, huor the toge hanum ind mett ære oc suorde hanum huldskab oc mandskab paa koning Christierns vegne, ellers haffde the røffuett byn, brændt oc skændt.

[1]) Ordene »snedighed oc falskhed« mangle i L. og A.
[2]) Niels er en urigtig Oversættelse af Nicolaus, der her burde have været oversat: Claus.
[3]) A. om natten. L. henfører det urigtig til Landstigningen. I N. mangler »een natt«.

Digitized by Google

Dog bleff biscops gaarden oc nogre aff klerckeriit røffuet, dog icke mett hans vilge.

Ther for^ne greffue Christoffer haffde verret een natt j Roskiilde, oc hans folck oc nogre aff borgerne haffde affbrændt Haraldsborg oc biscop garden, drog han tiill Kiøge oc slo ther leyer oc lod giøre byn stærck.

Siden bleffue nogre herregaarde j Siæland røffuede oc ynckelige affbrænde.

Oc fordj biscop Joachim Rønnou for hans ondskab skyldt, onde regement oc Tirannij vor indløben j Gudtz vrede oc gode mendtz had oc auend, huor for hand bleff aff mett biscops dømmet, seg tiill blusell oc hans venner oc Roskiilde domkircke oc stigt tiill een vbodelig skade oc forderffuelsse.

Oc biscop Gøste (Erchebiscop j Suerige oc tha vor wddreffuen) bleff biscop j Roskiilde, men eend før hand wor indkomen j stigtet, kom biscop Rønnou oc kiøffte seg stigtet igien aff greffuen. Tuende gange kiøffte hand Roskiilde stigt, først aff koning Fredrick for sex tusinde gyldene, oc nu aff greffue Christoffer for x tusinde marck danske.

Men biscop Gøsthe fick Fyns stigt igien, oc biscop Knud Gyldenstierne gaff flucthen, huilcken gaff orsage tiill thenne vsæmme[1]), krig oc orloff, j thet hand then eedt, tro oc loffue, som hand loffuede koning Christiern, icke holtt (som wor at hand skulde komme j sin friihedt igien, om hand icke kunde fordragis mett koning Fredrick oc Danmarckis rigis raadt). Her wdaff att hand saa bleff greffuen oc fanget kom meget wsæmme,

---

[1]) L. vsiendis. A. vsiende. H. ynckelige. M. inckelig. N. wsamdrecktighedt.

Digitized by Google

oprør, kriig oc orloff, skærmytzer, røffuerij, morderij, brændelsse oc skændelsse, blodtz wdgiiffuelsse oc andet meget wtalligt oc vendeligt ont, huilcket thess verre icke end j thenne dag haffuer endhe[1]).

Samme dage begærede greffuen aff Kiøbmenhaffns borgere, att the skulde ladhe hanum byn op paa koning Christierns vegne. The suarede, att the thet icke giøre wilde, før the finge koning Christiern løss aff fængsell. Men ther greffuen loffuede them, at hand skulde visselige komme løss, oc ther tiill mett att the skulde faa saa megen iord oc grund, som en mill er, tiill euerdeliig eye omkring Kiøbmenhaffn, saa gaffue the hanum byn op fæmpte dag[2]) fore sancte Margrette dag.

Strax ther effter, Sanctj Jacobj apostolj dag, gaff ocsaa Her Johan Vrne slottet op for greffuen, thj hans folck icke vilde staa mandeliig mett hanum[3]).

Samme tiid Her Tyge Krabbe oc the skaanske herrer, ther the fornemme, att the icke finge wndsætning aff koning Gøste aff Suerige (som hand them haffde loffuett) oc the frycktede, at the skulde offuer faldis aff greffuen oc hans folck, saa forde the tiill Kiøbmenhaffn oc suorde greffuen huldskaff oc mandskaff paa koning Christierns vegne, Taarsdagen effter sanctj Olauj dag.

Oc siden foer greffuen selff tiill Skaane, oc ther suorde menig mand hanum huldskaff oc mandskaff, fredagen fore sanctj Laurentij dag.

---

[1]) For: »wsæmme, oprør .... endhe«, har L. vsiendes kriig, orloff oc oprør oc megit andit ontt. For: »wsæmme, oprør«, har A.: vsielig. M. megen oprør. H. mange oprør. Kun N. har ganske som R.

[2]) Vedel: Torsdag. [3]) Denne Notits mangler i L. og A.

Digitized by Google

Paa samme tiid haffde greffuen Fyns land oc haffde siit folck ther j landet, men the Holdstere oc Judtske herrer komme diidt mett meget folck oc ynckelige røffuede Otthens by oc ihiel sloe forrædelig[1]) mange aff borgerne, siden fore the tiill Nyborg, ther bleffue the slagne oc greffne aff greffuens folck huer oc een. Oc theris forstandere oc Capithener Her Johan Rantzo oc Peder Ebbessen gaffue flucten oc wndrænde.

Samme aar bleff Hertug Christiern (som ocsaa siden bleff kaldet Christian) koning Fredricks søn wduolt til koning aff the Jutske Herrer, huilcken strax sende budt tiill koning Gøste j Suerig, att hand skulde indtage Schaane hanum tiil gode.

Ffor[ne] aar skipper Clemett (som end tha holt mett greffuen oc koning Christiern) kom mett skiib oc meget folck tiill Jutland, thet ind att tage paa theris wegne, oc strax fick Aleborg, oc mange tusinde bønder aff Wændsysell stode mett hanum. Men thet indske ridderskab saffnede meget folck oc sloes mett hanum, dog fick hand seyger oc mange greff oc ihiel slo. Anden gang kom ridderskabet stærckere oc bestollede Alleburg, oc siden toge thet met storm siætte dag fore Jull[2]), mange ihiel slagne oc greffne. Eblant huilcke for[ne] skipper Clemett bleff greffuen, oc siden, hanum tiill spot, sæt een bly krone paa hans houett, oc halshuggen, oc siden set paa fire steyler.

Vdj samme aar fick Hertugen aff Mediolanum Koning Christierns (then andens aff thet naffn oc som nu sider j fengsell) dotther tiill sin husfrue.

---

[1]) Dette Ord mangler i L. og A.

[2]) Vedel: fredag for Juledag stod det slag ved Alborg.

I for^{ne} aar foer keyser Carll mett een stoer flaade skiib tiil Aphricam tiill hedenskabet och indsette een koning, heed Altzachen, wdj siit land, heder Tunisse, emod nogre skalcke och sørøffuere, som hanum haffde vddreffuet, huilken koning siden bleff Christen oc keyserens mand mett altt siit folck.

M D xxxv wor ffrue Anne Holgers ihielslagen j Ringstede paa landtztinget sanctj Sebastianj dag aff nogre Kiøbmenhaffns borgere, forthj att hun skulde sagt, at koning Christiern skulde aldriig faa sine rige igien, emen hun leffuede.

Samme[1]) aar kom Hertug Albret aff Mechelburg tiil Danmarck vor ffrue dag visitationis[2]) (huilken haffde koning Christierns then fangnes søster dotther tiil husfrue).

Ffor^{ne} aar bleff Hiortholm bestollet aff greffuens folck, oc noget nær nederskudt, før the vilde thet opgiiffue.

Vdj samme aar foer koning Gøste aff Suerige neder j Schaane, thet land ind att tage paa koning Christierns wegne then tredie, som tha wduolt koning vor aff the Judtske herrer, oc indtog hand Halmstæde mett magt oc storm, dog bleff ther vtallige slagne aff hans folck.

Strax bestollede koning Gøste Varberg forgeffues, thj hand icke thet kunde faa.

Samme aar bleff Lageholm affbrænt fredagen fore sanctj Clemets dag.

---

[1]) Denne og de tre følgende Notitser mangle i L. og A.
[2]) Vedel: Hafniam ingressus Langfredag.

Vdj samme aar foer greffue Christoffer tiill Jutland att handle mett koning Christiern then tredie, som tha nyglige vor wduolt tiil koning, men the kunde icke fordragis oc ey forenis, huor fore atskiildis the vuenner.

Fforschreffne aar[1]) stod then skærmytze wthen fore Helsingborg etc.

Vdj thette samme aar drog koning Christiern then tredie aff thet naffn mett stor magtt tiill Fyn och aff slo greffue Christoffers folck[2]) oc ind tog thet land vnder seg.

Vdj for^ne^ aar bestollede koning Christiern then tredie Kiøbmenhaffn tiill vatnet sanctj Jacobj apostolj afften. Men sanctj Oluffs dag belagde hand thet tiill landett, oc saa wor forschreffne Kiøbmenhaffn bestollet eth helt aar, saa att the trængdis tiill att edhe hunde oc katthe oc heste, oc mange hunger døde[3]).

---

[1]) Vedel: Tisdag for vor frue dag.

[2]) Vedel: S. Barnabæ dag paa Oxenberig, biscop Gustaff fangen. Alij Fredag nest for S. Bodels dag. (Jvfr. foran S. 294, Aarbogen 1286—1549). Mandag tilforn, for S. Barnabæ, bleff Otthensee plundret. Onsdag der nest effter bleff Faaborg brend.

[3]) Vedel: gialt j ko 100 mꝁ, j kalff 33 mꝁ, kallund aff j hest 8 mꝁ, it heste hoffuet 4 mꝁ, j otting hundflet 8 mꝁ, j pot tystøl 2 mꝁ, j pot mielck 1 mꝁ, en kat 8 mꝁ, en kat fierding 2 mꝁ, en hund 14 mꝁ, et par ender 4 mꝁ, et par duer iij mꝁ, en aln vadmel 4 mꝁ, en aln lærret iij mꝁ, j gaas eg 8 β, j gaas 4 mꝁ, j pot mød 4 mꝁ, j pot danstøl 1 mꝁ, j pot couent 4 β, j skep mel 40 mꝁ, j skep malt 36 mꝁ, it hønseg 4 β, j huids brød 8 β, en skepp mask 8 β — I N. findes paa dette Sted indført en udførligere Fortegnelse over hvad alting kostede i Kjøbenhavn under Belejringen, men da væsentlig samme Fortegnelse findes i Henrik Smiths eller Vejgeres Aarbog, der senere vil blive meddelt, saa forbigaas den her, saa meget mere som den ikke oprindelig hører til Roskilde-Aarbogen.

Digitized by Google

Samme aar bleff thenne stad Mensther vunden aff theris biscop, som the haffde wddreffuet, oc ynckeliig bleff hand røffuett, oc the wdædis kiættere, ther wor wdj, somme strax slagne oc somme siden mett loug oc rett afftagne.

M D xxxvj effter att thette slot Krogen hardelig haffde været bestollet oc stormett tiill, bleff thet opgiiffuet fore koning Christiern then tredie, Tysdag nest effter hellige tre koninge dag.

Samme aar wor ocsaa Kalundborge slott opgiffuet fore for^{ne} koning, sancti Juliani dag[1]).

Vdj thet samme aar fick hand oc Malmøø vnder sin haandt.

Ffor^{ne} aar vor nogre aff the fattigste borgere j Kiøbmenhaffn forsamblede, icke att giøre noget opløff eller oprør, men att raadis om att sende bud tiill forstanderne for byn[2]), att the enthen hiulpe them mett kost oc fitalie, eller ladhe thønum gaa wd aff byn. Ther regenterne for byn thet spurde, sende the strax landtzknegtene tiill thønum, oc ynckelige oc wchristelige for wden loug, dom, rett oc skæll lode them ihiel sla ved ij hundrede, Tiisdagen fore hellig legomme dag.

Søndagen nest effter tog samme koning Christiern Amage indt vnder sin haand, att byn oc slottet skulde icke ther aff haffue nogen hielp.

Thette aar døde Erassmus Roterodamus then xij dag j Julij maanet j Basilea.

---

[1]) R. har: sancte Juliane dag; men Juliani maa foretrækkes, da denne Læsemaade baade findes hos Peder Olufsen og i L., A., H. og M.

[2]) L. tilføjer: som vor Ambrosius, Hans Bøsse, Niels Tønnebinder oc Rassmus Bagere.

Digitized by Google

Samme aar bleff Marchus Meyre oc een prest huer sett paa [iiij] steyler for Helsingør, for the forraadde Varberg slott etc.

Fforne aar lod koningen aff Engeland halshugge tuende drabelige fromme oc hellige mendtt, som vor Thomas Morus Cancelær oc Johannes biscop wdj Roffen, forthj att the kerlige oc christelige straffede hanum, att hand haffde forskudt sin drotning oc egte husfrue oc taget een hordkone igien. Gud almectigste beuisde theris wskiildighedt mett mange vnderlige gerninger oc iertegen, hand giorde effter theris dødt[1]).

Vdj thette aar bleff koningens søn aff Franckerige forgiiffuen.

Thette aar haffde koningens søn aff Skotlandt mett koningens dotter aff Franckerige brøtlop wdj Parijs.

Fforne aar anden dag nest effter sanctj Oluffs dag bleff Kiøbmenhaffn opgiiffuen oc opladt fore koning Christiern then tredie, aff stor hunger oc nødt, then tiid the haffde fortæret oc opedet mere end ccc[2]) heste oc alle katte oc hunde.

Samme aar søndagen nest effter sanctj Laurentij martiris dag bleff forne koning anammet oc indtaget mett sin husfrue j Kiøbmenhaffn mett stor ære oc praaell.

Vdj thette aar bleff alle Danmarcks bisper greffne oc fangede aff koningens beffalning, men nogen tiid ther effter komme the aff theris fængsell mett saadant wilkor, att the skulde beholde theris arffue oc eye,

---

[1]) Stykket: »Gud almectigste .... dødt«, mangler i L. og A.

[2]) H. 3000.

men icke att the skulde komme tiill theris embede, ære oc biscops stigter igien, huilcke koningen tiill seg annamede. Men Joachimus Rønnou, wduolt tiill Roskiilde stigt, bleffført tiill atskillige stæder oc sætt j fængsell, som wor j Kiøbmenhaffn, Krogen, Dragsholm oc Viisby paa Gotland, siden kom hand tiill Kiøbmenhaffn igien, huor hand bleff dødt nogen tiid ther effter. Aff thisse biscoper vor icke flere consecrerede oc vidhe bisper end verdige fader biscop Aane Biilde aff Arhuss oc biscop Jørgen aff Viburg.

M D xxxvij søndagen effter sanctj Laurentij dag, som vor then xij dag j Augustj maanet, vor for^{ne} koning [Christiern] then tredie mett sin husfrue drotning Dorothea kront y vor frue kircke j Kiøbmenhaffn aff Docter Hans Pommerano, Superintendent aff Vittenbierg[1]).

Samme aar, søndag nest effter sanctj Bartolomej, for^{ne} Pomeranus ordinerede, consecrerede och vidhe nogre, som skulde giøre bispernis embede. Dog skulde the icke kallis bisper, men superintendentere, icke skulde the heller fare mett megle suænne eller bram, oc ey helder haffue arffue godtz eller eyendom, men haffue theris ophold oc aarlige renthe aff koningens fadebur.

Vdj same aar søndagen nest effter alle helgene dag vor eth suartt, stort oc stærckt veder oc forfærdelig storm[2]).

Ffor^{ne} aar vor alle Tygge brødre orden neder oc afflagt j Danmarck, som er sanctj Dominicj brødre,

---

[1]) Vedel: Cum Pomerano rediijt D. Petrus Palladius et D. Tilemannus, qui iam ante promouerat Vittebergæ.

[2]) Denne Notits mangler i L.

Digitized by Google

sanctj Franciscj brødre oc wor frue brødre, huilcke oc kaldis sorte brødre, graa brødre oc huide brødre, oc vor the wduisde oc foriagede aff theris bolige oc Closter, oc j somme stæder truede, hødte oc slagne oc dragne wdaff Lutherauer oc meste deell taget fra them theris tingester, oc theris closter neder brodne, then tiid the haffde weret oc rolige boet her j Danmarck fran koning Knudtz tiidt then siætte aff thet naffn (som vor then første koning Valdemars første søn) ind tiill nu offuer xx oc ccc aar, vnder xviij kongers tiid oc regementt.

Vdj thette aar, fierde dag fore sanctj Laurentij dag kom mesteren aff Prydtzen mett sin husfrue (som vor koning Fredricks dotter) tiill Kiøbmenhaffn.

M D xxxviij wor god wduortes fred j Danmarck.

M D xxxix døde Keyserinden, oc Hertug Jørgen y Saxen, oc Hertug Hans i Clæuen.

M D xl wor ocsaa god fred j Danmarck.

Samme aar wor een forfærdelig oc forschræckelig stor storm oc wæder.

Vdj samme aar, then xxvj dag wdj Augustj maanet, bleff koning Christiern født een søn paa Kiøbmenhaffns slott, kallet Magnus.

M D xlj tredie dag effter sanctj Mechels dag wor koning Christiern oc koning Gøste aff Suerige forsamblede hoss Brendzebro oc haffde ord tiil hobe oc giorde fred oc venskab mellom thenum Suerige oc Danmarck.

Samme aar døde Her Tyge Krabbe paa Wegholm.

Ffor^{ne} aar sanctj Jacobj apostolj afften wor eth stort oc forschræckeligt iordskæll.

Digitized by Google

M D xlij wor hertug Fredrick koning Christierns søn hylled oc wduolt tiill koning wdj Danmarck paa alle landtz ting[1]).

Samme aar Hertugen aff Saxen oc Landgreffuen aff Hæssen wddreffue oc foriagede Hertugen aff Brunsuig oc indtoge hans land for wthen dom oc ræt aff theris eyget offuerdaadige moed, hierte oc sindt, keyserliig maiestat wadspurdt[2]).

Vdj samme aar bønderne wdj Suerige toge them eth houet eller høffuitzmandt, heed Niels Tacke, oc sette them op emod koning Gøste, thj hand brugede tiranniske støcke emod them, oc haffde the visselige fanget theris fremgang, haffde icke koning Christiern aff Danmarck wndsæt hanum mett eth stort talfolck, huilcke ihielsloe for[ne] Niels Tacke oc mange mett hanum, oc mange bleffue foriagede oc somme greffne.

Ffor[ne] aar sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum dag døde Joachimus Rønnou, wduold biscop tiill Roskiilde domkircke, paa Kiøbmenhaffns slott i fængsell[3]).

M D xliij haffde koning Christierns søster[4]) brøtlup mett hertug Mogens aff Mechelburg.

Samme aar døde docter Johannes Ecchius wdj Ingolstadt, een drabelig leerdmand, huilcken meget disputerede oc schreff emod Morten Luther[5]).

---

1) Vedel: i Lund die Lune for Laurentij.

2) Denne Notits mangler i L.

3) Almindelig antages, at Joachim Rønnov først døde i Aaret 1544, saaledes som Magnus Matthiæ (og efter ham Hvitfeldt) beretter.

4) Vedel tilføjer: Elisabeth i Kiil.

5) Denne Notits mangler i L. Vedel tilføjer her: Oc loed kong Christian sin skibsflode vdseyle S. Olaj dag til Holland imod de Burgundiske.

Digitized by Google

M D xliiij bleff keyser Carll then fempte och koning Christiern then tredie forente oc forligte oc giort een enig fred emellom them[1]).

M D xlv wor Juncker Hans, Koning Christierns søn, født paa Koldinge huss.

M D xlvj then xviij dag i Februarij maanet døde Morthen Luther [j] Isleff. Hand vor fødder aar etc. 1483, oc 1520 begynte hand att giiffue sin lerdom fran seg.

Samme aar wor eth hart oc huast frost, saa att mand kunde færdis oc reyse offuer Øresundt oc bælt oc mellom Gietzør oc Rostock.

Ffor^ne aar wor een suar dyr tiid, fastelagens tiidhe galtt pund rug x marck wdj goed mynt, eth pund byg viij marck, eeth pund malt ix marck. Men j sommeren galt sk^e rug xiiij ß, sk^e byg xij ß, sk^e meell xx ß, sk^e malt j marck danske.

Vdj samme aar bleff indgraffuen oc indhægnet wden Nørre port for Kiøbmenhaffn een kircke gaard eller iordefærdt att begraffue fattige folck wdj.

M D xlvij døde koning Ferdinandj hustru, oc Franciscus aff Ffranckerige, oc Henricus then viij, koning j Engelandt, oc Hertug Albret aff Mechelburg, oc hoffmesterinden aff Prydtzen, koning Fredricks dotther.

Samme aar thesse tuende kørførster Hertug Hans aff Saxen oc Philippus landgreffuen aff Hæssen, keyserlige maiestatz raadtzmendt och vndersotthe, saffnede eth stortt talfolck tiil hobe, theris rette besordne herre

[1]) Vedel tilføjer: Bleff oc kong Christian forligt med de Dytmersker. Palmesøndag døde Her Mogens Gøye paa Skanderborg om afften imellem 10 oc 11, oc Tisdagen tilforn giord hand Jomfru Kirstens festensøl med Just Høg.

Digitized by Google

Keyser Carll att fordærffue oc forlægge, oc sigis forne landgreffue ath høfferdelige skulde haffue sagt at skulde icke afflegge siit harnisk eller køritz, før hand finge indført y Romere kircke then lerdom, hand vilde haffue. Men thet gick lige som skriifften omtall, att høfferdighedt fanger een ond endhe oc bliffuer nedertrugt, oc som Dauid siger y psalteren, att huo som graffuer styrte graff[1]) for een anden, bliffuer offte selff ther wdj forrasket. Saa gick thet oc them, thj att the tabte slaget oc striden, oc bleffue fangne oc møste theris høffue tittell, ære, land oc rige oc altt theris welffart, oc end j dag holdis j fængsell[2]).

M D xlviij Dorothea Villoms, Villom van Seygens fordom burgemesteris effterleuerske, ypperste oc rigeste borgerske j Roskiilde, megitt naffnkundig j mange land oc rige, mett sin stolbroder Citze Leerbæcks wore brænde wden fore Roskiilde for trolldoms sag, sanctj Mechils afften.

Samme aar vor Hertug Fredrick koning Christierns søn hyldet oc wduoltt tiill koning offuer ald Norges land oc rige.

Fforne aar Hertug Augustus aff Mytsenerland fick koning Christierns dotter tiill husfrue, heed Anna.

M D xlix Ther koning Christiern haffde siddet y fængsell paa Synderborge vdj xvj aar oc vij maanede,

---

[1]) L. setther snarer y veyen A. og M. have begge Udtryk.

[2]) L. oc bleffue saa y fenxil. — For: »Men thet gick .... fængsell«, har H.: Menn det gick dennem anderledis, thi de tapte slaget oc stridenn, och bleffue fangne. Istedenfor Stykket: Men thet gick lige som .... fængsell, har N. følgende: Der de kom til slags met Keysserens folck, thabte de slagitt och bleffue slagne och fangne och miste deris hoffuit tittel, Land och Riige, och bleffue sætte wdj fengssell.

Digitized by Google

wor hand j thette aar teden førtt oc sætt paa Kalundeborge slott wdj faste[1]).

Samme aar wor meget hart oc suort mett regen oc wæde, weder oc storm, huilcket tiill forn icke haffde wæret wdj nogen mandtz mindhe. Kornet kunde neppelig komme j huse, oc meget aff thet bleff forderffuett aff wæde. Sk^e^ rug j someren galt ij ß, sk^e^ byg v alb., men sk^e^ humble galt xij ß, skeppe prydsk humble galtt j marck[2]).

---

[1]) L. og flere Haandskrifter: først wdj faste.

[2]) Hele denne Notits mangler i L. I A. er den givet kortere. — Med Oluf Michelsens Haand er i R. endnu tilføjet følgende Notits: Anno Dominj mdlj Thaa døde erlige oc welbyrdige oc strenge Ridder Her Axell Brae paa Krogholm, huis Siell Gudt node y Ewighiedt Hand wor een erlig, wis oc gudffrocktig Mandt, hialp gerne fatige folck, Engkor oc widuer, oc leffuidt gudffrøcktid y alle Made etc.

Digitized by Google

Tillæg.

I flere Afskrifter af Aarbogen findes de kronologiske Notitser fortsatte noget længere ned i Tiden. Nogle af disse Tillæg, som især kunne fortjene Opmærksomhed, meddeles her.

1.

Arne Magn. Saml. 838. 4to.

M. D. L. Bleff byskop Joen paa Island halshugn med en øxe och hans ij sønner med hannom, den ene var en prest, den anden en landsdommer norden paa Island, huor for at dy islendske ihielsloe tretten Danske karlle then onsdag nest epther kyndelmisse dag y samme aar.

M. D. Lj. Sende Koning Christiarn den tridie iij skib med folck till Island, at dy skulle grybe byskop Joen. Men den tid dy komme, da var hand halshuggen.

Anno Dominj M. D. Lij. Den xi dag y Februarij Maanit bleff salig Her Eske Bylde død, Danmarckis rigis hoffmester, om torsdagen epther klocken sloe ix, oc bleff iordet y Helliggestus y Kiøbenhauffuen om tysdagen y then 16 dag Februarij.

Digitized by Google

2.

Ny kgl. Saml. 573 Fol.

Anno 1550 kom Ry och Rygte, at Solimannus den Tyrckerske Keysser vor død, huilcken som haffde wdj 30 aar morditt och plaugit Gudtz folck.

Anno 1551 Palme Søndag waar seet it wnderligt Tegen wdj Vittemberg wdj Tyskland, som waar fire Soeler paa himmelen och it suerd mit iblant dennum.

Aar 1551 den 15. dag Septembris døde erligh och welbyrdigh mand Peder Hansseň paa Agershuss, och haffde hand da hafft Agershuss y xv aar.

Anno 1556 galt en Lest Torff wdi Holland wel hundrede pendinge.

Anno 1557 galt en Lest Rug wdij Holland hundrede golt gyldenn.

3.

Arne Magn. Saml. 837. 4to.

Anno Mdlviij døde Keiser Karll then fempte wdj Hispanienn.

Anno Mdlix then første dag Januarij døde koning Christiernn then tridie paa Koldinghus, om afftenen emellom 4 oc 5, och bleff hans Kong^e Matt. begraffuenn mandagen effther Innocauit søndagh, som var then xiij dag Februarij, vdj Onsse vdj sancte Knudz kiircke i korit.

Aar 1559 then 24 dag Januarij døde koning Christiern then andenn wdj Sieland paa Kallingborig, om morgen, oc bleff begraffuen then xix dag Februarij, som var then søndag Reminiscere, vdj Graabrødre kiircke vdj Onsse, vdj hans herre faders Koning Hansis graff.

Anno Mdlix haffde Hertug Fredrick vduold Koning til Dannemarck oc Hertug Hans aff Holstenn oc Hertug Adolff aff Holstenn med flere førster med ett stort tall folck bode Rytther och Knecht inddragne wdj Dyttmerschen oc indtagne en stor partt aff landit. Och

Digitized by Google

then 3 dag Junij stormedtt the Meldrup, oc bleff slagne en hell hob aff the Dytmersker.

Then 12 dag Junij bleff Tillebrygge i Dydtmersken vunden oc Heiiden oc Hemingstedt, oc stod ett stortt slagtning for Heiden, oc bleff mange aff the Dydtmerscher, oc bleff Heiden affbrendtt.

Then 14 dag Junij bleff H... huss[1]) vundit och aff brend oc sprendtt med krudtt.

Kong Hans, Christiani primi Søn i Danmarck, war den allerførste aff danske Konge Børn, som mand begynte at kalde Hertog. Alle Konge Sønner for hans tide kaldedis Junckere oc intet andet, ind til de komme til nogen regiment eller bestilning[2]).

4.

Gl. kgl. Saml. 2432. 4to.

Anno 1560 den xxviij dag Octobris, vaar it stort Tordenslag, oc slo neder igiennem huellingen i Sancti Nicolai Kircke i Kiøbenhaffn, oc sloe Taufflen sønder etc. Oc sloe i Tornit i Foborg Kircke, den tidt Presten, som hedte Her Abraham, stodt i Predickestollenn, oc sloe oc neder paa Krarup Kirckegaard i Klockehusit.

---

[1]) Ved Indbindingen af Haandskriftet er noget bortskaaret af Bladet.
[2]) Denne Notits staar paa det sidste Blad i Hdskr., og er skreven med en anden Haand end det øvrige.

Digitized by Google

Udtog og Fortsættelse

indtil 1555

af den skibyske Krønike,

ved

Hans Henriksen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Inden Originalhaandskriftet af den skibyske Krønike var blevet gjemt saa godt i Kirkemuren, at Mindet om det vilde have været udslettet, hvis ikke et Tilfælde atter havde bragt det skjulte Liggendefæ for Dagen, havde en Mand ved Navn Hans Henriksen haft det i sine Hænder og gjort et Udtog deraf, hvilket han fortsatte med kronologiske Notitser fra Aarene 1534—55. Ganske vist har dette Arbeide nu ikke stor Vigtighed som historisk Kildeskrift, efter at den Kilde atter er bleven aabnet, hvoraf det for største Delen er øst; men i litterærhistorisk Henseende er det dog ikke uden Interesse. Og da Hans Henriksens egenhændige Haandskrift endnu er bevaret, om end noget mishandlet, er der formentlig Grund til her at medtage dette Krønikeudtog med den selvstændige Fortsættelse deraf, saa meget mere som der derved gives Lejlighed til at oplyse flere historiske Forhold. — Jeg skal da først meddele nogle samlede Efterretninger om den nævnte Hans Henriksen og senere godtgjøre, at vi skylde ham det saakaldte mindre skibyske Haandskrift, den smukke lille Kodex 108 8vo i den arne-magnæanske Samling.

Hans Henriksen var født — ventelig omtrent ved Aaret 1500 eller lidt senere — i Svenborg, hvor hans Fader var en hæderlig Borger; og i sin Fødeby nød han ogsaa sin første Skolegang, som hans endnu bevarede Gravskrift i Roskilde Domkirke vidner. Han gik den gejstlige Vej, blev præsteviet og traadte i Tjeneste som

Digitized by Google

Sekretær hos den bekjendte Biskop Ove Bilde i Aarhus. Det første Spor, af at han har været i denne Stilling, er fra Aaret 1531[1]). Samtidig eller senere blev han tillige Kannik i Aarhus Domkapitel. Fra den fornævnte Tid af og indtil Biskoppens Død, altsaa i næsten Fjerdedelen af et Aarhundrede, forblev Hans Henriksen i Ove Bildes Tjeneste. Den Troskab og Hengivenhed, han viste mod sin gamle Herre, selv efter at han var nedstødt fra sin høje Værdighed, lønnedes fra dennes Side med en uindskrænket Tillid. Han betroede Udfærdigelsen af de hemmeligste Brevskaber til denne sin „svorne Sekretær", og mangt et vigtigt Hverv overgav han ham at udføre[2]). Som Exempel paa mærkelige Breve fra Ove Bilde, som vi finde skrevne med Hans Henriksens Haand, skal her navnlig fremhæves et fra Foraaret 1534 til Hertug Hans, hvori Biskoppen gav ham Udsigt til den danske Krone, om han vilde „skikke sig som en kristen Fyrste imod den alsommægtigste Gud, den hellige Kirke og Danmarks Raad", med andre Ord, om han vilde være og blive Katholik[3]). Da Biskop Ove Bilde senere — i Vinteren 1535—36 — fungerede som Formand i det Statholderskab, som Christian III havde indsat i sin Fraværelse, med Sæde først i Roskilde og senere i Helsingør, forrettede Hans Henriksen Tjeneste som Regjeringssekretær.

---

[1]) I Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. gjemmes et Brev fra Ove Bilde fra dette Aar, skrevet med Hans Henriksens Haand.

[2]) Den Hr. Hans, som i Aaret 1533 omtales som Ove Bildes Sendebud i en vigtig Sag (Danske Mag. 3. R. I, 43), var vistnok Hr. Hans Henriksen.

[3]) Dette hidtil utrykte Brev tilligemed en Del andre, skrevne af Hans Henriksen for Ove Bilde, findes i Tillæget. Ogsaa det ovenfor S. 244—5 meddelte Brev fra Ove Bilde er skrevet med Hans Henriksens Haand. Andre af samme Art findes trykte i Danske Mag. 3. R. I, 168—71 efter Originalerne i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist. Fasc. 23. Flere gjemmes endnu utrykte i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 606 c. Fol. og 1301 e. Fol.

Digitized by Google

Som oftest omtales Hans Henriksen som Ove Bildes Sekretær eller „Tjener“, men vi finde ham dog ogsaa nævnt som hans Kapellan eller Præst[1]). Udentvivl have hans fleste Forretninger dog været af verdslig Art. Da Biskoppen efter sin Frigivelse af Fangenskabet 1537 forlenedes med Skovkloster, fulgte Hr. Hans med ham derhen; men meget hyppig finde vi ham dog andensteds, tildels i Hverv, der vedkom Ove Bildes Brødre og Slægtninge. I et Brev, dat. S. Jørgens Gaard for Kolding, den 10de Juli 1537, skriver saaledes Fru Marine Lavritsdatter (Løvenbalk), Biskop Ove Bildes Søsterdatter, til denne, at hun var nu „her i Kolding“ hos Bispens Broder, Mogens Bilde, der var meget syg. Denne ønskede højlig, at Hr. Hans Henriksen med det første maatte komme til ham paa Bispens Vegne. Da Mogens Bilde faa Dage efter oprettede sit Testament, tillagde han heri sin „Broders Bispens af Aars hans Kansler, Hr. Hans Henriksen, en Sølvstob“[2]). I April 1538 var Hans Henriksen i Aarhus i sit eget Ærinde, men maatte her besørge ovennævnte Hr. Mogens Bildes Jordefærd, da han temmelig pludselig var død i Ebeltoft[3]). Mogens Bilde havde været Ejer af Svanholm i Hornsherred i Sjæland, hvilken Gaard efter hans Død tilfaldt Broderen Esge Bilde til Valden, der atter 1540, kvit og frit for Livstid, forlenede sin Broder Biskop Ove Bilde med Gaarden. I den Anledning kom Hans Henriksen oftere til at opholde sig her. I Aaret 1540 var han en Tid paa Esge Bildes Gaard

---

[1]) I et Brev, dat. Juelskov, Løverdag efter Paaskedag 1539, fra Ove Bildes Søsterdatter, Fru Rigborg Tegenhus, til hans Broder Hr. Esge Bilde, omtales saaledes »vor Morbroders, Bispens, Præst Hr. Hans Henriksen« (Orig. i Kgl. Bibl., Breve til Adelens Hist. Fasc. 38).

[2]) Danske Mag. VI, 51.

[3]) Se Tillæget, hvor der i det hele er meddelt flere Breve, der nærmere oplyse Hans Henriksens Forhold til forskjellige Medlemmer af Bildeslægten.

Digitized by Google

Mogenstrup i Skaane og førte Tilsynet med Bygningsarbejdet sammesteds. De Tjenester, han ved flere Lejligheder viste Esge Bilde, lønnedes blandt andet ved at denne 1551 forlenede ham med en Bondegaard i Hørve Sogn i Tudse Herred. I Forleningsbrevet omtales den „Velvillighed og tro Tjeneste“, som Hr. Hans Henriksen havde bevist saavel Hr. Esge som hans Broder Biskop Ove Bilde, og fremdeles kunde bevise dem.

Efter Esge Bildes Død 1552 traadte Hr. Hans i et lignende Forhold til Sønnen Peder Bilde til Svanholm. At han fremdeles indtog sin gamle Plads hos Biskoppen, fremgaar blandt andet af et Brev, dat. Heslebjerg, Løverdagen efter S. Lucæ Evangelistæ Dag 1552, fra Ove Bilde til Kong Christian III; thi ikke blot er Brevet skrevet med Hans Henriksens Haand, men han omtales ogsaa i samme, idet Biskoppen ytrer: „Værdes Eders Naade at vide, at højlærde Mand Doctor Peder (Palladius) skrev mig til med denne min Tjener Hr. Hans igaar, at han haver givet Ed. N. Højmægtighed tilkjende mine Vilkaar og Lejlighed, som nu med mig begives paa min Alderdom“[1]). Hr. Hans var altsaa ogsaa Overbringer af Brevet til Kongen.

Under disse Forhold var det ikke mere end rimeligt, at den gamle Biskop, dengang han (1554) oprettede sit Testament, og heri uddelte Gaver til en vid Kreds, ogsaa særlig betænkte sin mangeaarige Tjener og Ven. I Testamentet findes nemlig, blandt Legater til mange andre, ogsaa følgende nævnede: „Hr. Hans Henriksen 100 Mark, et Sølvstob, 20 rhinske Gylden, 10 Daler og min bedste Klædekjortel med Foret. Item Hr. Hans Henriksens Søstersøn, M. Lavrits, som var hos Henrik Bilde, 10 Daler“. I et senere Tillæg til Testamentet blev der endvidere tillagt Hr. Hans Henriksen 20 rhinske Gylden[2]).

[1]) Danske Mag. 3. R. I, 169.

[2]) Nye Danske Mag. I, 243. 247. Den nævnte Mester Lavrits antager jeg for M. Lavrits Jakobsen Olderup eller Fynbo, der i

Digitized by Google

Ikke længe efter døde den gamle hæderlige Biskop, den 10de April 1555. Han havde omtrent været den eneste af de 1536 afsatte katholske Bisper, som nogenlunde havde gjort sit Embede Fyldest. I sin Alderdom bøjede han sig hen imod Evangeliet og den ny Tingenes Orden, af hvilken han i sin Tid havde været en saa heftig Modstander. Peder Palladius viste ham i hans senere Aar megen Opmærksomhed og omtalte ham med Glæde som en „Episcopus vere ad Christum conversus“. At Hans Henriksen ogsaa oprigtig har sluttet sig til den evangeliske Lære, kan med Sikkerhed antages, og det er ikke usandsynligt, at han i den Henseende har været fremmeligere end sin gamle Herre og vel endog kan have haft en heldig Indflydelse paa ham. Den Yndest og Tillid, som Peder Palladius siden viste Hans Henriksen, taler derfor[1]).

Forbindelsen med Ove Bilde havde skaffet Hr. Hans Henriksen flere gejstlige Forleninger. Saaledes havde han, som ovenfor er berørt, ventelig allerede fra Tiden før Reformationen et Kannikedømme i Aarhus[2]), ligeledes et Vikariat i Bergen, som Esge Bilde formodentlig havde skaffet ham, da han var Lensmand paa Bergenhus[3]). Ogsaa

---

kort Tid 1553—4 var Professor pædagogicus ved Universitetet og siden i mange Aar Læsemester ved Aarhus Domkirke og Kantor i Domkapitlet (se Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537—1621. I, 641—2).

1) Ogsaa de Ord, hvormed Hans Henriksen i sit nedenfor meddelte Skrift omtaler Ove Bildes Død, kunne maaske vidne om det samme.

2) I en Registratur over gamle Breve fra Aarhus i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 754 Fol., anføres følgende: »Kongebrev, at Hr. Hans Henriksen maa blive og bo udi Roskilde og ikke tvinges til at flytte til Aarhus. Datum Otthoniæ 1558, die 7 Julii«. Om Forleningen i Aarhus taler Hans Henriksen selv i et Par af de i Tillæget meddelte Breve. I Fortsættelsen af den skibyske Krønike (se nedenfor S. 432) omtaler han sig selv som Kannik i Aarhus.

3) Norske Rigsregistranter I, 364.

Digitized by Google

i Kjøbenhavn havde han et Vikariat, nemlig Hellig Trefoldigheds Alter, som hvis Besidder han nævnes i Aaret 1541, da han udlejede en Alteret tilhørende Gaard paa Nørregade til Professor D. Christiern Torkelsen Morsing[1]). I en Fortegnelse og Beskrivelse fra 1558 over Vikariegaardene i Kjøbenhavn omtales „Hr. Hans Henriksens Gaard“ som „et Hus ud ved Gaden, passelig ved Magt“, med Tilføjelse: „ellers er der ingen anden (af de tilhørende Bygninger), der duer noget“[2]). Det var udentvivl den samme Gaard, som Universitetet siden lejede af ham til Bolig for D. Peder Palladius's Enke, som man ser af dets Regnskab for 1560, hvori der findes følgende Udgiftspost: „Antvordet Hr. Hans Henriksen udi Roskilde til Husleje af den Gaard udi Studiistræde, sal. Doctoris Petri Palladii Efterleverske udi bor, 10 Daler“[3]).

I Roskilde fik Hans Henriksen nemlig sin Bolig efter Ove Bildes Død, idet han forlenedes med et Kannikedømme sammesteds[4]). Og ikke længe efter giftede han sig. Biskop Peder Palladius, som paa Grund af sin Skrøbelighed var hindret i selv at være tilstede ved Bryllupet, hvortil han som det synes var indbuden, viste sin Deltagelse ved, Midsommers Dag 1556, at tilegne „ærlig og vellærd Mand Hr. Hans Henriksen, som tjente salig Biskop Ove Bilde“, sin Oversættelse af Huberinus's „Tvende mærkelige Traktater om den hellige Ægteskabs Stat, og om frugtsommelige Kvinder“, i Anledning af, at han nu „efter lang og tro Tjeneste agtede at stikke sine Fødder under sin egen Bordende og give sig i det hellige Ægteskabs Stat med ærlige Kvinde Boel Mattisdatter, Borgerske

[1]) Nye Danske Mag. I, 187—8.
[2]) Rørdam, Kbhvns Kirker og Klostere i Middelalderen. Tillæg, S. 214. Sml. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium. I, 420.
[3]) Danske Mag. 3 R. VI, 275. Sml. Nielsen, Kbhvns Diplom. I, 527.
[4]) Mulig har han dog alt tidligere besiddet Kannikedømmet her. Jeg har nemlig ikke fundet Forleningsbrevet.

Digitized by Google

i Malmø"[1]). — I dette Ægteskab havde Hans Henriksen flere Børn; ialfald to Sønner, der døde i en ung Alder. Den ene af dem havde Faderen opkaldt efter sin gamle Herre, Ove Bilde. I Roskilde Domkirke findes endnu en Ligsten over disse to Børn[2]).

Da D. Peder Palladius ved sin Svagelighed var forhindret i at rejse om i Stiftet, brugte han, som det synes, Hans Henriksen som Medhjælper i visse Dele af det biskoppelige Embede. I et Brev af 1ste Oktober 1556 til Kongen fra Stiftslensmanden i Roskilde, Hans Barnekow, omtales det saaledes, at Lensmanden agtede sig ud i Stiftet for at efterse Kirkernes Regnskaber, og at Kongen havde anset det for raadeligst, at D. Peder Palladius eller hans „Substitutus, Mester Hans Henriksen", ledsagede ham[3]). — I den Kvittering, Kongen den 13de Februar 1557 gav fire af Universitetets Professorer for aflagt Regnskab for Udgift og Oppebørsel ved Trykningen og Salget af den store danske Bibel, nævnes Hr. Hans Henriksen som en af de lærde Mænd, der havde ydet Bistand ved dette Foretagende, hvorfor han ifølge kongelig Befaling havde oppebaaret 80 Daler som Løn[4]). Om han nu har hjulpet

---

[1]) N. M. Petersen, Bidrag til den danske Literaturs Hist. (1ste Udg.) II, 257.

[2]) St. Friis, Roskilde Domkirke beskreven, S. 243. Her er dog Indskriften paa Ligstenen misforstaaet. I første Linie skal nemlig staa: Hic duo sunt pueri Mathias Avoque sepulti. — Matthis død før Faderen, d. 29 Novbr. 1560, Ove to Aar efter Faderen, d. 20 Avgust 1564.

[3]) Aktstykker og Breve, Tillæg til Universitetets Hist. 1537—1621, S. 127. Naar Hans Henriksen tituleres »Mester«, da er det en Uagtsomhed, der forklares derved, at Barnekow var en fremmed, der ikke var ret bekjendt med Personer og Forhold. Alle andre Steder nævnes Hans Henriksen nemlig blot »Herr«, hvilken Titel tilkom ham som ordineret Mand.

[4]) Nyerup, Langebekiana, S. 297—9. Nyt hist. Tidsskrift. V, 486. »En ikke ret bekjendt Hr. H. Henriksen«, kalder Molbech ham paa sidstnævnte Sted.

Digitized by Google

ved Gjennemsynet af Oversættelsen, ved Korrekturen, eller paa anden Maade har gjort sig fortjent ved Værkets Udgivelse og Udbredelse, kan vel ikke sikkert afgjøres[1]). Nok er det, at han ogsaa havde en vis Del i det Arbejde, der maa anses for det betydningsfuldeste litterære Foretagende i Christian III's Tid. Vistnok har det været Peder Palladius's Tillid, der har skaffet ham dette Hverv.

Som Kannik i Roskilde blev Hr. Hans Henriksen af sine Medbrødre i Kapitlet valgt til Forstander for Duebrødre Kloster i Roskilde, et Valg der i Juni 1557 fik kongelig Stadfæstelse. Duebrødre Kloster var et Hospital, hvor sex fattige Mennesker forplejedes og tvende Skoledisciple daglig bespistes, ifølge Kong Christiern I's Stiftelse af 1478, der 1547 var bleven stadfæstet og udvidet af Christian III. En af Kannikerne ved Domkirken skulde altid være Forstander for Stiftelsen. Han havde ikke nogen fast Løn, men oppebar alle Stiftelsens Indtægter mod at afholde de derpaa hvilende Byrder. I den ovenomtalte kongelige Stadfæstelse af Hr. Hans Henriksens Valg forpligtedes han til at „residere og bo hos Domkirken udi Duebrødre og holde Gaarden og Ladegaarden ved Hævd og Magt"[2]). Det sidste var imidlertid ikke saa let en Sag for ham, da Bygningerne vare i en meget maadelig Tilstand, dengang han tiltraadte Forstanderposten. Han lod derfor kort efter sin Tiltrædelse optage et Syn over

[1]) Jeg har tidligere (Kbhvns Univ. Hist. I, 182) uden nogen Tvivl betegnet Hans Henriksen som Deltager i Revisionen af Christiern Pedersens Oversættelse af Bibelen. Men da Bibelen jo blev trykt 1550, paa hvilken Tid Hans Henriksen endnu var i Ove Bildes Tjeneste, er jeg senere bleven tvivlsom, om man tør tillægge ham nogen Del i Revisionen, eller om man ikke snarere maa antage, at han paa anden Maade og paa et senere Tidspunkt har været beskjæftiget ved Bibelværket (f. Ex. ved dets Fordeling til de Kirker, der havde ydet Bidrag til Trykningen).

[2]) Se Tillæget, hvor flere Breve og Optegnelser vedkommende Hans Henriksens Stilling ved Duebrødre Hospital findes meddelte.

Digitized by Google

Bygningerne af fem uvildige Mænd. Synet godtgjorde den jammerlige Forfatning, hvori alt befandt sig, men kunde naturligvis ikke fritage Hans Henriksen for at arbejde paa Forbedringer. I den følgende Tid lod han da ogsaa en hel Del bygge og udbedre, som hans endnu bevarede Optegnelser nærmere oplyse. For at sikre sin Familie et Hjem, naar han selv døde, kjøbte han 1561 en Sorø Kloster tilhørende Gaard i Lammegade i Roskilde, „norden næst op til som S. Dionysii Kirke fordum stod", og erhvervede kongelig Stadfæstelse paa Overdragelsen[1]). Hans Død indtraf et Aarstid efter, den 9de November 1562. En samtidig Forfatter, der har antegnet hans Dødsdag, kalder ham „D. Johannes Henrici, olim cancellarius D. Auonis Bilde episcopi Arhusiensis, nunc canonicus Roschildensis et oeconomus Duebrødre"[2]).

I Roskilde Domkirke findes endnu en velbevaret Ligsten over Hans Henriksen, hvorpaa følgende Indskrift læses:

Hic placide Dominus requiescit Johannes,
  Cuius pater Henricus ciuis honestus erat.
Grammata Suenburgi didicit rudimentaque prima,
  Namque ibi versatus, natus et ortus erat.
Hunc Auo dilexit, Bildorum gloria vera,
  Inter precipuos extuleratque viros.
Vir fuit in linguis prudens, moderatus, honestus,
  Nec non syncere religionis amans.
Est illi appositus Matthias nomine gnatus,
  Filius hic dormit cum genitore suo.

Anno 1562 9 Nouembris
obiit in Duebrøder, fuit enim istius loci Oeconomus et huius
Ecclesie Canonicus.

Nedenunder findes i Form af en Medaillon udhugget Billedet af en Mand med Skjæg, i den Form, som

---

[1]) Se Tillæget nedenfor.
[2]) M. Morten Pedersens Kalenderantegnelser, Ny kirkehist. Saml. III, 503.

Digitized by Google

almindelig brugtes i Midten af det 16de Aarhundrede; Billedet er omgivet med en Krands, og ved hver af Siderne staar et H. (ɔ: Hans Henriksen). Ved Billedet er imidlertid en særegen Mærkelighed, idet Manden har en Hængelaas for Munden — en af de dengang sædvanlige Taskelaase. Om Anledningen til, at man har givet Hans Henriksens Billede denne ejendommelige Tilsætning, fortæller Traditionen eller „Almue-Legenden“, at han ikke havde holdt ren Mund, men aabenbaret Kongen Kannikernes fede Indkomster, hvorfor disse, efter hans Død, paa denne Maade havde søgt at hævne sig[1]). At dette Sagn, der har forplantet sig gjennem 300 Aar, om end ikke i det enkelte saa dog i Hovedsagen indeholder Sandhed, kan formentlig stadfæstes ved historiske Vidnesbyrd. Det er nemlig bekjendt, at Kongen et Halvaarstid efter Hans Henriksens Død sendte nogle høje Embedsmænd, hvoriblandt den tidligere nævnte Peder Bilde, Biskop Oves Brodersøn, og den kongelige Rentemester Joachim Beck, til Kapitlet i Roskilde og forlangte Oplysning om en skjult Skat, som Kannikerne maatte vide Besked med. Joachim Beck brugte især haarde Ord og truede endog med Pinebænken, dersom de ikke rykkede frem med en Bekjendelse om, hvor Skatten var skjult. Sacristanen Jens Nielsen maatte da tilstaa, at da den gamle Kannik Hr. Albert (Lavritsen) for nogle Aar siden laa paa sit yderste († 23 Avgust 1557), havde han aabenbaret for nogle af Kapitlets Medlemmer, at man, for at frelse Kirkens bedste Klenodier, i Grevefejdens Tid hemmelig havde indmuret dem i en Skorstenspibe. Ved Undersøgelse fandtes det skjulte Liggendefæ ogsaa virkelig paa det angivne Sted, ligesom der samtidig kom andre

---

[1]) H. Behrmann, Grundrids til en historisk-topographisk Beskrivelse af Roeskilde, S. 111. Jeg skylder Domkirkens Værge, Hr. Justitsraad Friis, Tak for, at han, da Sagen kom paa Tale mellem os, lod tage et omhyggeligt Gnidebillede af Stenen, som han tilsendte mig. Det er aldeles uimodsigeligt, at Manden har en Laas for Munden.

Digitized by Google

hengjemte Skatte for Dagen, som Kongen uden videre lagde Beslag paa tilligemed alt, hvad Kirken ellers havde i Beholdning. I den Beretning, som den ovennævnte Sacristan og en anden Kannik forfattede om denne Sag, antydes, at et af Kapitlets egne Medlemmer havde forraadt Hemmeligheden[1]). Ventelig er det Hans Henriksen, man har haft mistænkt derfor, og forat hævne sig paa den døde har man da senere forsynet hans Billede med en Laas for Munden; thi at hans egen Familie, som naturligvis har bekostet Ligstenen, skulde have udstyret Billedet med denne ejendommelige Prydelse, kan jo ikke antages. — Naar Hans Henriksen forøvrigt i Gravskriften omtales som „in linguis prudens", maa derved ikke forstaas nogen stor Sproglærdom, da hans latinske og danske Stil omtrent er lige mangelfuld. Derimod er det vel muligt, at han har ført en flydende Pen; han havde idetmindste en mangeaarig Øvelse i dens Brug.

At den her omtalte Hans Henriksen er Forfatter af Udtoget og Fortsættelsen af den skibyske Krønike, har ikke hidtil været bekjendt, og derfor skulde der altsaa nu føres Bevis, saa meget mere som en ældre Forfatter (Chr. Olivarius) har udtalt den Antagelse, at Steffen Hansen Stephanius var Epitomatoren[2]), en Mening, der ikke behøver nogen Gjendrivelse, da det arne-magnæanske Haandskrift 108. 8vo af enhver vil erkjendes for at være fra det 16de Aarhundrede. I ethvert Tilfælde er det uimodsigeligt, at det ikke er skrevet med Stephanius's velbekjendte Haand. Langebeks Formodning, at Forfatteren af den skibyske Krønike selv skulde have gjort Udtoget, er ved nærmere Kjendskab til Haandskriftet saa uantagelig, at den formentlig heller intet Modbevis behøver.

---

[1]) Se Nye Danske Mag. VI, 42—4.

[2]) Olivarius, De vita et scriptis Pauli Eliæ, proemium. Hans Ytringer ere uden Modbemærkninger aftrykte af Langebek i Scr. Rer. Dan. II, 555.

Digitized by Google

Allerede 1867 udtalte jeg det som en sikker Formodning, at Hans Henriksen maatte have forfattet Fortsættelsen af den skibyske Krønike[1]). Jeg støttede mig dengang fornemmelig til de specielle Efterretninger, der i denne Fortsættelse meddeles om Biskop Ove Bilde, og den Kjærlighed og Ærbødighed, hvormed den gamle Biskop omtales. Tillige henledte jeg Opmærsomheden paa, at man har Levninger af en anden Række Optegnelser af samme Slags, men paa Dansk, hvori Medlemmer af Bildeslægten ogsaa ere Gjenstand for særlig Opmærksomhed, og at disse Optegnelser udtrykkelig siges at være afskrevne „ex autographo D. Johannis Henrici, qui fuit Avonis Bilde Episcopi Arhusiensis Cancellarius“ [2]). Dengang var min Opmærksomhed imidlertid endnu ikke ret bleven henvendt paa det endnu bevarede Haandskrift af Udtoget af den skibyske Krønike (Arne-Magn. Saml. 108. 8vo). Men ved senere at gjennemgaa dette, slog det mig, at det jo var skrevet med Hans Henriksens egen Haand, som ikke er vanskelig at kjende, da man endnu har saa mange Breve og andre Optegnelser, der uimodsigelig ere skrevne af ham selv. Forholdet turde da altsaa være følgende: Hans Henriksen er, uvist paa hvilket Tidspunkt — maaske først efter at han havde taget fast Bolig i Roskilde, maaske meget tidligere[3]) — kommen over den skibyske Krønike, den har

---

[1]) Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reformationen, S. 55—6.

[2]) Af disse fragmentariske Optegnelser er i Tillæget meddelt, hvad der kunde have nogen Interesse.

[3]) Da Hans Henriksen ikke har benyttet de meget gamle Rettelser, som findes hist og her i Haandskriftet af den skibyske Krønike, er det neppe nogén Tvivl underkastet, at disse Rettelser ikke vare foretagne i Haandskriftet, dengang han benyttede det. Altsaa et Vidnesbyrd om, at han tidlig har gjort Brug deraf. Det er ogsaa rimeligt, at han har gjort Udtoget, hvori der trods hans Udeladelser findes saa mange Spor af Povl Helgesens bitre Had til Lutheranerne, inden han saa bestemt havde sluttet sig til Reformationen, som han utvivlsom gjorde i den senere Del af sit Liv.

Digitized by Google

interesseret ham, og uden Hensyn til Vanskeligheden ved at gjøre Udtog af en saa partisk og stærkt farvet Fremstilling, har han udskrevet Hovedpunkterne deraf, idet han dog har mildnet mange af Forfatterens skarpe Udfald mod Frederik I og Lutheranerne. Dette Udtog har han saa samtidig eller senere fortsat med nogle kronologiske Optegnelser, mest vedrørende hans kjære Herre, Biskop Ove Bilde, og sluttende med dennes Død 1555. Men herved er den Sønderlighed fremkommen, at saalænge Hans Henriksen epitomerer Povl Helgesen, synes han mere end halvvejs Katholik, senere udtaler han sig derimod som Lutheran. Herved er imidlertid at bemærke, at det neppe nogensinde har været hans Agt at udgive sine Udtog og Optegnelser i Trykken. Han skrev vistnok kun af en indre Drift til at opbevare historiske Efterretninger, der forekom ham mindeværdige. Tilfældet vilde, at hans Optegnelser i en lang Tid kom til at erstatte den Krønike, han havde epitomeret. Da denne nemlig var bleven skjult i Kirkemuren, forblev Hans Henriksens Udtog fremdeles paa fri Fod. Historikeren Steffen Hansen Stephanius afskrev det. Hans Afskrift bevares endnu i Upsala Universitets-Bibliothek, med følgende Paategning af Stephanius selv: „Ex codice Ms. qui meâ in Bibliothecâ asservatur“ [1]). En Afskrift efter Stephanius's kom til Tydskland [2]), hvor Juristen Joh. Peter von Ludewig i Halle 1721 udgav den i sin Samling af „Reliqviæ Manuscriptorum omnis ævi Diplomatum ac Monumentorum ineditorum adhuc“, Tom. IX, 39—79, under Titel: „Anonymi Rerum Danicarum Chronologia ab an. Chr. 1046 ad 1555“, men kun lidet korrekt. Udgaven har dog en vis selvstændig Betydning derved, at den indeholder Slutningen af Optegnelserne (Hans Henriksens egen Fortsættelse af Krøniken), hvilken

---

1) Celsius, Bibl. Upsal. Hist. p. 98. Samt velvillig Meddelelse fra Hr. Bibliothekar Styffe.

2) Se nedenfor Side 420, Not. 2.

Digitized by Google

nu tildels mangler i det originale Haandskrift, idet de sidste Blade af samme i en allerede fjern Tid ere gaaede tabt[1]).

Da Langebek 1773 udgav den skibyske Krønike, forbandt han, som Paludan-Müller har oplyst, paa en underlig Maade selve Krøniken med Udtoget og Fortsættelsen, idet han satte Indledningen til Udtoget foran Krøniken og lod

---

[1]) Som det vil ses, afviger jeg en Del fra Paludan-Müller i Betragtningen af Ludewigs Udgave. P.-M. siger nemlig om denne (Hist. Tidsskrift, I, 4—5): »Udgiveren (Ludewig) har ikke sagt, hvorfra han har faaet sin Afskrift; men paafaldende er det, at denne ikke er tagen efter det skibyske Haandskrift, som da i 80 Aar havde været udfriet af sit Fængsel og nu var tilstrækkelig bekjendt i Danmark. Thi havde Ludewig fra Danmark faaet en Afskrift af Krøniken, som man nu kjender den, kunde han ikke have foretrukket en Text, hvori Rendingen er det lille Haandskrift, Islætten større og mindre Stykker af det store — Uddrag, der kjendelig ere gjorte i Retning af at mildne den virkelige Krønikes Ilterhed imod Kong Frederik den Første og de Evangeliske i Danmark, ihvorvel der endda er bleven nok tilbage, til at Udgiveren kunde stemple Forfatteren som en hidsig Katholik. Dog kan Grundlaget for Ludewigs Text heller ikke hidrøre alene fra en umiddelbar Afskrift af den lille arnemagnæanske Codex, da den har endel Efterretninger, tildels med luthersk Farve, om Aarene 1536—55, der ikke findes i noget af de arne-magnæanske Haandskrifter«. Denne Fremstilling er ikke korrekt; thi hvad Ludewig har udgivet, er ikke en Blanding af de to Haandsktifter, men simpelt hen det lille Haandskrift (H. Henriksens Udtog og Fortsættelse) iberegnet de nu tabte Blade mod Slutning af samme. Hans Udgaves Afvigelser fra Haandskriftet ere ubetydelige og bestaa kun i Afskriver- eller Trykfejl (saasom Udeladelsen af Notitsen om Hans Skrivers Henrettelse 1516). Ludewigs Kilde er ventelig et Haandskrift, der nu findes i Hamborg (det er beskrevet af Lappenberg i Archiv für Staats- und Kirchengeschichte der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg II, 187 flg.), og som indeholder Afskrift saavel af Udtoget af den skibyske Krønike, tagen paa en Tid, da Slutningen af samme endnu var i Behold (se anf. Skr. S. 212), som af en Mængde andre danske Annaler, hvoraf en Del ere udgivne af Ludewig.

Digitized by Google

Fortsættelsen slutte sig umiddelbart dertil, som om det alt var af samme Forfatter, noget der ikke kunde andet end volde Forvirring.

Da nu Ludewigs Udgave ikke mere er let at overkomme og desuden er mangelfuld, og da det, som jeg haaber, er lykkedes mig at godtgjøre, hvem Forfatteren af Udtoget og Fortsættelsen af den skibyske Krønike er, og nærmere at udrede Forholdet mellem Haandskrifterne, saa antager jeg, at en nøjagtig Udgave af Hans Henriksens Originalhaandskrift kunde være af Interesse trods de uundgaaelige Gjentagelser af en Del af det i den skibyske Krønike meddelte Stof, og skjønt det villig skal indrømmes, at Epitomatoren er gaaet temmelig skjødesløst tilværks med sit Uddrag, der gjennemgaaende bærer Præg af at være et Hastværksarbejde og ikke at have været underkastet noget senere rettende Gjennemsyn[1]). Den i Haandskriftet nu manglende Slutning har jeg suppleret efter Ludewigs og Langebeks Udgaver, sammenholdte med Varianter fra Stephanius's Afskrift i Upsala, hvilke Bibliothekar Styffe velvillig har meddelt mig[2]). For at lette Sammenligningen ere Sidetallene fra den forudgaaende skibyske Krønike satte i Randen. I Almindelighed kan det bemærkes, at Udtoget

[1]) Der findes saaledes ikke faa Læse- og Skrivfejl i Uddraget, hvoraf flere synes at vidne om, at Hans Henriksen ikke har været meget stiv i Latinen. Jeg har sædvanlig betegnet dem ved et i Parenthes tilføjet Udraabstegn eller ved at indskyde de manglende Bogstaver og Ord indesluttede i Klammer. Undertiden er Meningen bleven noget forstyrret ved Sammendragningen af den skibyske Krønikes mere udførlige Fremstilling (se t. Ex. i Beretningen om Lage Urnes Indvielse til Bispeembedet, under Aaret 1513).

[2]) Da Lappenberg har sammenlignet det hamborgske Hdskr. med Ludewigs Udgave og meddelt de Varianter (Trykfejl), som han fandt, saa har jeg ment, at der ikke paany behøvede at anstilles en saadan Sammenligning, som kun vilde have Betydning med Hensyn til de Blade, der nu mangle mod Slutningen af Originalhaandskriftet.

Digitized by Google

intet nyt indeholder[1]). Af enhver selvstændig historisk Notits har Epitomatoren gjerne optaget noget, idet han — skjønt ikke altid paa den heldigste Maade — har søgt at udsondre Hovedsagen fra Biomstændighederne; men længere Udviklinger forbigaar han i Regelen.

[1]) Naar Engelstoft i Nyt hist. Tidsskrift II, 22, Not. 15 har ment at kunne paavise en selvstændig historisk Notits i Udtoget, da beror det paa en Fejltagelse, som er opstaaet derved, at Langebek i sin Udgave har oversprunget en Linie af P. Helgesens Haandskrift (jvfr. foran S. 89). Den Notits, som Holberg har hentet fra vort Haandskrift eller rettere fra Ludewigs Udgave deraf (Danmarks Riges Hist. 3 Opl. 1763. II, 281, Note b) om Navnet paa Mogens Gøyes Datter, der gik i Forbøn for Hans Tavsen, fandtes oprindelig ogsaa i den skibyske Krønike, skjønt den nu er udslettet deri (jvfr. nedenfor Side 423).

Digitized by Google

De temporibus regum (qui ex comitatu Oldenburgensi ad diademata trium regnorum, Danię, Suetię et Noruagię adsumpti sunt) breuis et rudis historia, in hoc scripta, vt eruditus quispiam posthac erudite scripturus habeat veritatem (que in historia potissimum desideratur) quam tuto possit imitari, sine qua nulla vnquam historia, quamuis erudita, est bonis viris placitura. Scripta est autem hec historia temporibus regum Christierni secundi et Ffriderici primi[1]).

Slægtregistret, hvormed den skibyske Krønike begynder (se foran S. 11—14), er ordret optaget i Udtoget og forbigaas derfor her.

Mortuo Christophoro rege filio ducis Bauarie anno [p. 14]
domini 1448 Electus in regem consilio domini Adolphi
ducis Holsatię Cristiernus primus eiusdem ducis consanguineus, qui ducta vxore Dorothea relicta Christo-
phori precessoris sui, que peperit duos filios, Joannem et [p. 15]
Ffredericum, et filiam vnam Margaretam nomine, que regi Scotorum vxor facta, genuit Jacobum regem Scotie,

[1]) Det er aabenbar Grundskriftet, den skibyske Krønike, og ikke det følgende Udtog, hvis Affattelsestid her angives.

Digitized by Google

qui pugnans aduersus Anglos fertur in bello occubuisse. Huius Christierni temporibus deficit Suetie regnum a federe trium regnorum, electo sibi proprio rege, Carolo Canuti marschalco regni, sed maximo suo malo, a quo rursum, ob regina (!) fidem non seruatam, defecerunt proceres regni, postolantes iterum regem Christiernum, qui adsumpto regni diademate, paucis annis regnauit in Suetia. Subrogatus igitur in locum Caroli Steno quidam Stwre, qui iam non amplius regis sed gubernatoris titulo ornaretur ob Suetici populi perfidiam, adeo regibus insidiosam, vt vix diu regium principatum absque rebellione sustineat.

Porro cum Christiernus rex esset natura clemens, et egregius pecuniarum contemptor, nec odii tenax, Sed quorundam calumniatorum falsis delationibus captus est
[p. 16] Archiepiscopus Wpsalensis D. Joannes Benedicti vir nobilissimus, atque multis ludibriis affectus, in Daniam etiam missus, sed summa iniuria. Rex tamen Christiernus cognita calumniatorum malicia, a capite (!) absolutum Archiepiscopum in Suetiam magno cum honore remisit, qui postea restitutus pristino gradui, permansit regis Christierni regno et principatui fidelissimus.

Huius Christierni temporibus anno domini 1452 graui incendio ac depopulatione vastauit magnam Scanie partem Carolus rex, Christierni presidia ex reliqua parte Danię prohibente glacie, mare Balticum adeo replente, vt nusquam haberetur in Scaniam traiectus.

Anno domini 1472 visus est cometa magnus per totam Europam, quo anno vita functus [1]) est Reuerendus

---

[1]) Ved nærmere Eftersyn i Originalhaandskriftet af den skibyske Krønike er bemærket, at der oprindelig ogsaa har været skrevet functus paa dette Sted, hvilket med en anden gammel Haand er

Digitized by Google

Archiepiscopus Lundensis, sacrę theologię professor D. Thuo Vibergensis. Cui successit vir nobilis D. Brostroop Christierni regis cancellarius.

Anno 1474 Christiernus rex veterum principum religione ac pietate commotus Romam peregre profectus est, sub pontificatu Sixti quarti, a quo idem rex impetrauit facultatem erigendi publicam Academiam in ciuitate Haffnensi. [p. 17]

Anno 1476 eiectis monachis ordinis diui Benedicti monasterii Ottoniensis, introducti sunt seculares canonici. Vtrisque igitur de iure loci atque redditunm certantibus, tandem post 14 annos victoribus monachis restitutum est monasterium.

Anno 1477 missi sunt ad Ernestum ducem Mysnie a rege Christierno paranymphi, eiusdem Ernesti filiam Christinam nomine sponsam ducturi D. Joanni Electo regi Danorum primogenito filio regis Christierni.

Eodem anno ictum est fedus inter Danos et Suecos Calmarię, sub gubernatione Stenonis Stwre, quod multis annis magno vtriusque regni bono durauit.

Anno 1478 celebrate sunt nuptie inter Joannem regem et Christinam [filiam] Ernesti supradicti in ciuitate Haffnensi, presentibus ibidem multis principibus viris.

Eodem anno venerunt ex Colonia, incepturi nouam vniuersitatem in ciuitate Haffnensi, Magister Petrus de Scotia sacrę theologię baccalaureus, Magister Petrus Alberti medicinarum licentiatus, Magister Tilemanus Slect Gelrensis de Ruremunda legum baccalaureus, qui processu temporis promoti sunt [ad] doctoratum, singuli in suis facultatibus.

---

rettet til defunctus. Hans Henriksen har altsaa benyttet Hdskr., inden denne Rettelse var foretagen.

Digitized by Google

Anno ab orbe [redempto] 1481 Christiernus Gotorum rex inter pascha et pentecosten, cum iam regnasset annis ferme triginta tribus, diem clausit extremum, fortitudine, armis et victorie (!) potens, misericordia, gloria [p. 18] et magnificentia diues, fide vero ac religione pius, sepultusque est Roschildie in sacello quodam a se extructo et fundato, atque amplissimis possessionibus dotato, quod ad australem partem adheret basilice sancti Lucij martyris, cuius religiosus cultus et ornatus, sacre quoque reliquie ex vrbe Romana delate, que ibidem visuntur, testantur Christiani principis religiosam pietatem. Huic Christiano principi successit in regno primogenitus eius nomine Joannes.

Anno 1482 celebratus est solennis dominorum regni conuentus in ciuitate Calundeburgensi, vbi fides castrensis omnium regni castrorum resignata fuit D. Joanni electo regi nondum coronato.

Eodem anno mortuus est Reuerendus in Christo pater Dominus Joannes episcopus Arhusiensis, qui vt erat vir grauitate et autoritate clarissimus, ita erat Christierno regi charissimus, ex Archidiaconatu Arhusiensi ad episcopatum electus, cum ob insignem probitatem tum vero ob singularem doctrinam, fuit enim vtriusque iuris doctissimus licentiatus, et ante episcopatum ad concilium Basiliense missus legatus, vna cum episcopo Ripensi, nomine regis atque totius regni, simulque domino Nicolao Raualdi archiepiscopo Vpsalensi.

Anno 1483 iurata est publica fides et obedientia eidem regi prestanda ab vniuersis regni inquilinis, quibus [p. 19] vicissim ab eodem iuratum est. Hoc anno coronatus est in templo maiori ciuitatis Haffnensis.

Digitized by Google

Eodem anno D. Eylerus ex archidiaconatu electus ad episcopatum Arhusiensem consecratus est episcopus. Sed qui (!) fauore principis ac populi destitutus erat, nullaque prudentia preditus, coactus est, cum paucis annis eam administrasset prouintiam, episcopatum resignare D. Nicolao Claussen tunc canonico Roschildensi.

Anno 1485 obiit Reuerendus in Christo pater D. Olauus Martini episcopus Roschildensis, fastu et pompa ignobilis, pietate vero et misericordia nobilissimus, a cuius obitu successiones fuerant semper deteriores.

Anno 1486 Christiernus primogenitus regis Joannis, cum adhuc puer esset 5 aut 6 annorum, assumptus [p. 20] est in regem publico homagio in placito Wibergensi.

Anno 1487 D. Iuarus Axelsen pulsus est vi ex Gotlandia ob suspitionem proditionis, eo quod factus esset gener Caroli regis Suetię, hostis totius regni, restitutaque est insula Gotlandia dicioni Danorum, que videbatur alioquin Suecorum regno resignanda, maxima Danici regni iactura.

Anno 1488 Regina Dorothea, sequ[u]ta mariti sui pietatem, Rhomam profecta est, magno comitatu nobilium virorum, a[d]itura etiam H[i]erosolymam, nisi metūs grassantis belli obstitisset. Tunc temporis erat Innocentius octauus summus Rhomanus pontifex.

Anno 1491 Resignauit Arhusiensis D. Eylerus episcopus Reuerendo domino Nicolao Claussen, reseruata sibi ditione Silckeborgh.

Anno 1493 Steno Sture gubernator regni Suetię, ex administratore tyrannus factus, cepit ecclesiasticos ac nobiles regni quosdam, rapinis, insolitis sensibus (!) et exactionibus grauiter affligere. Hic paulo post prodigiosa morte calamitosus obiit.

Digitized by Google

[p. 21[Anno 1494[1]) obiit Regina Dorothea, iam anus facta, mulier insigni prudentia, seb ad rem nimis attenta. Sepulta est autem iuxta Christiernum regem maritum suum in Sacello trium regum ciuitatis Roschildensis.

Eodem anno suspendio periit, ob furti et peculatus maxime suspicionem, quidam Andreas schriba, regis Joannis vicecancellarius, eidem regi antea valde dilectus.

Anno 1497 Rex Joannes asseruit Suecie regnum a tyrannide D. Stenonis Sture, cum multis victoriis, tum vna insigni ipso die beati Michaelis archangeli, ac eodem anno, triumph[at]o vniuerso regno, die beate Catharinę virginis in ciuitate Holmensi regni diademate est coronatus.

Eodem anno mortuus est Reuerendus in Christo pater ac dominus Joannes Brostorp archiepiscopus Lundensis. Cui successit archidiaconus Roschildensis, Magister Birgerus olim regine Dorothee Cancellarius, homo simplex et obscuris parentibus natus, virtute tamen ac pietate nobilis et insignis.

Anno 1498 Reuersus est ex Suecia illustrissimus princeps Joannes Rex, rebus omnibus ex illius sententia ordinatis ac dispositis.

[p. 22] Eodem anno promotus est ad doctoratum in theologia Magister Petrus de Scotia, per nobilem virum Doctorem Ericum Decanum Haffnensem, tunc vniuersitatis vicecancellarium, presente ibidem Christierno regis filio Joannis primogenito.

---

[1]) Dette urigtige Aarstal viser, at Hans Henriksen har epitomeret den skibyske Krønike, inden den ovenfor S 21 omtalte Rettelse med en meget gammel Haand er foretaget i Haandskriftet.

Digitized by Google

Eodem anno, vita functus est vir nobilis ac magne prudentie Reuerendus in Christo pater D. Nicolaus Glob episcopus Wibergensis.

Anno 1499 Quum magnus princeps Ruthenorum missis legatis in Daniam postolasset filio suo vxorem filiam illustrissimi regis Joannis Elizabetham nomine, remissi sunt ad eundem principem ex Danis legati, Magister Joannes Andree deputatus episcopus Ottoniensis, Doctor Andreas Christierni Carmelita et Magister Andreas Glob. Qui cum nomine regis Joannis inter cetera negotia dicto principi fecissent postolanti coniugij maximam spem, magno honore sunt reuersi.

Eodem anno ipsa Elizabeth regis Joannis filia [p. 23] desponsata fuit D. Joachimo March[i]oni Brandeburgensi, sacri imperij perpetuo electori.

Eodem tempore eiusdem Marchionis soror desponsata fuit Friderico duci Holsatię, regis vterino fratri, qua defuncta, postea duxit vxorem filiam ducis Pomeranie, Sophiam nomine, in fugam (!) regis Christierni, Danorum reginam, Friderico iam rege electo et coronato.

Anno domini 1500 ipso[1]) die Juliane virginis, mense Februario, Inclytus Joannes Rex, eius nominis primus, Ditmertiam (que Comitatus est olim regibus Danorum a Friderico iii Rhomanorum rege semper Augusto donatus) est ingressus, animo vindicandi dictum comitatum, qui ante aliquot annos libertatis auidus temere defecerat. Porro cum nec superi nec fortuna Danis faueret, a paucissimis militibus, terręque incolis, exercitus Danorum

---

[1]) Ogsaa her ser man, at Hans Henriksen har benyttet Povl Helgesens Haandskrift, inden den ovenfor S. 23 omtalte Rettelse med en gammel Haand er foretagen.

Digitized by Google

fusus est, adeo vt solus rex (qui in posteriori agmine erat) cum paucis vix euaderet.

[p. 24] Hoc eodem anno mortuus est Reuerendus pater D. Nicolaus Schaffwe episcopus Roschildensis, vir preclarus, sanguine ac virtute nobilis, misericordia et clementia ornatissimus.

Anno 1501 defecit Suetię regnum ab illustrissimo Danorum rege Joanne primo, sub proditoribus Stenone Sture et Swantone Nielssen, quod paulo ante ab eodem rege armis assertum fuerat, anno 1497. Rege enim in Daniam reuerso, relicta fuerat Christiana illius vxor, illustris regina, in presidiis arcis Holmensis, que postea dolose capta est.

[p. 25] Anno 1502 Conati sunt etiam Noruagienses quidam aduersus regem Joannem rebellare, cuius rebellionis autor dicebatur Canutus Adulphi in Noruagia eques primarius, sed simplici ingenio magis quam peruerso, cuius simplicitate ad rebellionem abusi sunt Sueci quidam proceres.

[p. 26] Eodem anno ipso die decem milium martyrum mense Junio D. Paulus Laxman eques auratus atque regis Joannis magister equitum per insidias est interfectus, tanti sceleris autoribus Ebbone Strangessen ac Berone Andree, qui perfecto tam immani flagitio adeo ducebant gloriosum facinus, vt inter sese decertarent, quisnam haberetur sceleris autor. Nec in hodiernum vsque diem sequuta est tanti sceleris vindicta (nam hec schripta sunt anno 1524) nisi quod vterque immatura morte periit.

[p. 26] Eodem anno venit in Daniam a pontifice Rhomano missus legatus Danus quidam doctor Hermannus, professor ordinis diui Joannis monasterio (!) Otthoniensi,

Digitized by Google

predicaturus quam vocant cruciatam aduersus Turcam, qui suis remissionibus et bullis, hoc est mera licentia, extinxit multam pietatem. Hanc enim cruciatam non persuasit pietas sed auaritia.

Ab anno domini 1507 et deinceps acriter pugnatum est terra et mari inter regem Joannem, gubernatorem Suetię atque ciues Lubicenses, rege vbique triumphante, [p. 28] verum non sine graui iactura suorum ciuium ac precipue negotiatorum. Duces autem nonalis(!) belli erant famatissimi viri Seuerinus Norby, Otto Rudt, Joannes Holgeri atque horum similes piratę, ad predam atque piraticam vitam non minus natura quam arte instructi.

Alii pirate Joannis regis Pyning, Rutbeck, Puthors, Remerkat, Joannes cocus, Georgius cocus, Andreas Maurus, Tyle Giidzell, Andreas Barton Scotus. Hii omnes male perierunt, nec meliori fortuna fecerunt piraticam quidam sub principatu regis Christierni, de quorum numero erant magister Lambertus Ripensis, bombarda percussus, et Nicolaus Knyphoff, ab Hamburgensibus captus capiteque truncatus.

Anno domini 1512 mortuus est D. Joannes Jacobi episcopus Roschildensis, cum paulo antea episcopatum resignasset nobili viro domino Lagoni Wrne legum doctori. In episcopatu autem vixit idem Joannes pene [p. 29] 12 annis, obiitque in magna omnium rerum inopia, adeo fuerat tota vita sumptuosus et inutilis.

Anno domini 1513 Cum Iuarus Munck celebraret suas primitias non ita diu ordinatus est D. Lago Vrne episcopus Roschildensis in eadem ciuitate Ripensi, presentibus ibidem rege Joanne et regina Christina, multisque regni episcopis, maximoque dominorum conuentu.

Digitized by Google

Eodem anno mortem obiit peste captus illustrissimus princeps Danorum rex Joannes eius nominis primus; mortuus est autem in ciuitate Olburgensi, que est aquilonaris Cymbrie, vbi natus erat. Hic fere 32 annis regnauit.

[p. 30] Anno domini 1514 desponsata fuit Christierno 2°
[p. 31] regi Danorum soror Caroli quinti Cesaris semper Augusti, ac filia Philippi regis Hispanię ducisque Burgundie, virgo venustissima nomine Isabella.

Anno domini 1515 mense Augusto, postridie beati Tiburtii martiris, nuptie factę sunt in Haffnia Sielandię inter Christiernum 2^{m} Danorum Gotorumque regem, ac eandem Isabellam illustrissimi regis Hispaniarum filiam, que tunc (tota ęstate magno desiderio expectata) nauigio recenter venerat, magno nobilium comitatu virorum ac mulierum.

[p. 32] Eodem anno mense Julio obiit Reuerendus pater sacre theologie Doctor, Magister Martinus Petri Nestwedensis Carmelita.

Anno domini 1516 suspensus est ob furti suspentionem (!) quidam Joannes scriba, regi Christierno olim charissimus[1]).

[p. 33] Anno domini 1517 missus est in Daniam a Leone X pontifice maximo Dominus Angelus Arcimboldus.

Eodem anno mortua est Columba Christierni Regis concubina, cuius morte ab impiissimo principe quesita est ansa perdendi multos. Tunc etiam Torbernus Oxe iniuste capite truncatus est. Canutus Petri exilio punitus.

[p. 34] Eodem anno captus est episcopus Ottoniensis D. Joannes Andree in publicis comitiis Haffnensibus a

---

[1]) Denne Notits er oversprunget i Ludewigs Udgave.

Digitized by Google

Christierno rege, causam regis dicentibus iureconsultis Doctore Amalongo Germano et magistro Georgio Scotborig Dano.

Anno domini 1519 (!) Reuerso D. Joanne Angelo [p. 36] Arcimboldo in Daniam, positę sunt insidię a rege Christierno, quas cum resciuisset idem Arcimboldus, clam fugit in Suetiam et inde soluens traiecit in Germaniam magno suô com[m]odo.

Anno domini 1519 mense Nouembri, ipso die beati Clementis pape et martiris, mortuus est Reuerendus in Christo pater ac D. Birgerus Dei gracia Archiepiscopus Lundensis plenus dierum. Hic Gwnnaro pauperrimo edituo parochie Lindeberg aquilonaris Hallandie ortus. [p. 37]

Eodem anno, dominica Letare, celebratum est [p. 38] prouinciale capitulum ordinis carmelitarum in monasterio Landiscronensi, vnde promoti erant ad nouum Haffnense collegium, iam recens extructum eiusdem prouintie sumptibus, a Reuerendo uiro tunc magistro prouinciali sacrę theologię doctore magistro Andrea Christierni, [multi fratres] eiusdem ordinis, simulque fratres aliquot de ordine Cistertiensi, qui erga carmelitas fuerat multis annis bene affectus. Porro huius collegii primus regens factus est in eodem capitulo quidam frater Paulus Helie Warbergensis etc.

Anno 1520 in profesto feriarum diui Jacobi Haffnie [p. 39] peste mortuus est vir eximia probitate adeoque longa vita dignissimus, magister Petrus de Scotia sacre theologię doctor, 42 annis pręfuit accademie Haffnensi.

Anno 1521 Cum Christiernus rex eius nomine (!) [p. 40] 2us armato milite vniuersum Suetię Regnum insigni victoria triumphasset, que nec creditur absque fauore numinis contigisse, si accepta victoria vti potuisset, [p. 41]

Digitized by Google

atque iam regni diademate esset insignitus, cepit mox
cogitare, quomodo vniuersos regni Suecię proceres vno
supplicio perderet, quo deinceps solus tyrannidem occu-
paret. Tercio die a coronatione ad conuiuium vocatos
comprehendi iussit; atque comprehensos carceri manci-
pauit viros ferme 70 nobiles ac ciues, inter quos erant
Reuerendi in Christo patres D. Mathias et D. Vincentius
episcopi, hic Scarensis ille Strengenensis. Hos omnes
postridie e carcere eductos in publico foro ciuitatis
Holmensis decollari fecit. Jussionis executores erant
[p. 42] Magister Theodericus Vestphalus et Georgius Hoff-
mand (!) inter milites gregarios carnifex et penarum
exactor. Eodem anno defecit ab illo vniuersum Suetię
regnum.

Anno 1522 mense Januario, pridie conuersionis
beati Pauli apostoli, vltimo supplicio affectus est qui-
dam magister Theodericus Vestphalus.

[p. 43] Eodem anno cepit Christiernus rex occasionem
querere aduersus omnes regni proceres, vt vniuersos,
quemadmodum in Suetia fecerat, vna morte perderet,
vniuersaque illorum bona suo fisco addiceret.

[p. 45] Deinde triumphata Suecia, cum rediret in Daniam,
declinauit ad monasterium quoddam Cistertiensis ordinis
Nydall nuncupatum, vbi crudeliter vinciri fecit sacratum
Abbatem cum aliquot monachis sacerdotibus, eadem
hora qua ab altari (peracto venerando Eucharistie
mysterio) venerant, quos statim vinctos aquis prefocari
[p. 46] atque submergi fecit, crudeliterque interfeci (!), absque
culpa.

[p. 52] Hic tyrannus tante erat perfidię etiam erga aliorum
principum legatos, vt regis Polonię legatum, Holmis ad
se missum, primum honorifice exciperet, magnisque

Digitized by Google

muneribus donatum dimitteret, comprehensum tamen, postquam abnauigauerat, vna cum xxiiij viris, quibus stipatus aduenerat, submergi fecit, violata omni equitate, a gentibus etiam olim obseruata.

Interea dum publico rumore discunt aquilonares Juti Christiernum regem ad Arhusiam venturum cum grandi exercitu recens ex Germania vocato, atque precedere illum bombardas bombardicasque pulueres et globos, quibus erat de illis supplicium sumpturus, si ad sua presidia confugissent, preuenientes illum fecerunt et ipsi Vibergię conuentum, vbi valida conspiratio facta est aduersus intolerabilem Christierni regis tyrannidem, creuitque quotidie conspirantium numerus. Rex vero suis copiis diffisus, animo destitutus, quod esset sibi male conscius, relicto in Fyonia exercitu, vbi tunc erat, ad Haffniam est reuersus, inde paraturus sibi fugam, quam fuerat iam diu meditatus. [p. 54]

Interim igitur eligitur nouus princeps ac Rex, illustrissimus Holsatie dux Fredericus, Christierni regis patruus. [p. 55]

Anno 1523 vigesima die Aprilis fugit ex hoc Danie regno, mala conscientia et iusto Dei iudicitio (!) condemnatus ac territus Christiernus eius nominis 2[us], Rex Danię, Suetie et Noruagię, vna cum vxore et liberis, compilatis primus (!) potioribus regni thesauris.

Eodem anno mense Junio in profesto Barnabe apostoli obsessa est ciuitas Haffnensis ab exercitu Friderici primi noui regis, cui erant iuncte Lubicensium copie. [p. 56]

Anno 1524 mense Augusto, septima die eiusdem mensis, cum multo tempore Haffnię celebrata essent solennia comitia omnium procerum totius regni Danię, [p. 57]

Digitized by Google

illustrissimus princeps atque electus rex Danię Fredericus primus regio diademate est solenniter insignitus.

Eodem anno et mense, ipso die beati Laurentii martiris, correptus est subitaneo morbo, apoplexia siue paralysi, dominus Nicolaus Høg equesauratus in edibus sancti spiritus ciuitatis Haffnensis, quo mox priuatus est loquendi potestate ac membrorum vsu, deportatusque in stabulum, vbi diuersabatur, post nonum diem a cor- [p. 58] reptione defecit ac mortuus est, homo eloquens mireque disertus.

Eodem anno mense Augusto, ipso die feriarum beati Bartolomei, habitus est Malmogie solennis dominorum conuentus inter regem Danorum Fredericum primum ac D. Gostauum Erici, electum regem Suetię, pro confirmanda perpetua pace inter hec tria regna, quo fortius obsistere possent trium regnorum immanissimo hosti regi Christierno, iam e regno profligato. In quo conuentu communi consensu statutum est, vt Gotlandia insula (de qua semper inter Danos et Suecos fuit controuersia) esset sub ditione regni Danię, quemadmodum iam fuerat 102 (!) annos et vltra, a temporibus Valdemari patris Margaretę regine trium regnorum.

[p. 59] Eodem anno mense Septembri, 24 die mensis, periit naufragio Magister Joannes Mule recens consecratus episcopus Opsloensis, non procul a monasterio Vesterwig.

Eodem anno mense Junio igne consumpta est maior ac potior pars ciuitatis Wegle, que est Jutie aquilonaris, irrumpente subito incendio ex domo cuiusdam ciuis Engelberti nomine ex incauta luminis custodia.

[p. 60] Anno domini 1525 Cum Seuerinus Norby prefectus Gotlandię adhuc militaret regi Christierno trium regno-

Digitized by Google

rum hosti, nullo iudicio sed summa desperatione, emisit aliquot naues duce Ottone Stigoti (homine perfidissimo, multisque sacrilegiis famoso) inuasurus nescio quas Danię partes nomine eiusdem Christierni regis famosi tyranni. Cumque iam occupassent arcem Syllisburgensem, ciuitatem Aasensem atque arcem illi vicinam, statim obsessa est ciuitas Aasensis ab exercitu Danorum, D. Tuchone Krabbe principe ac belli duce.

Eodem anno cum audisset Seuerinus Norby rem [p. 61]
iis, quos premiserat, successisse, statim subsecutus est magna nauium classe, ac ingenti militum copia, vindicaturus sub potestatem regis Christierni totam Scaniam, si pro voto fuisset belligeratum.

Eodem anno xxviij die mensis Aprilis Tucho [p. 62]
Krabbe, Malmøgiam ingressus(!) cum valida armatorum manu, in aperta ac patente planitię non procul a porta Lundensi cum Seuerini copiis congressus strauit ex illis tria milia et quingentos, ceteris in fugam versis, atque ex militibus gregariis in captiuitatem ductis quingentis 36. Erat autem tam atrox tamque crudele bellum, vt fugientes, in templis ac basilicis comprehensi, trucidarentur.

E bello igitur fugientes mox reuersi sunt ad Seuerinum Norby, qui tum ex opido Landiscronensi, quod occupabat, aduersus D. Tuconem rebellionem parabat, quem sciebat victorem factum, mox obsidione cincturum [p. 63]
dictum opidum Landiscronense. In hoc prelio primus omnium fugit Otto Stigoti sceleris artifex.

Hoc commune malum, odium vulgi contra proceres [p. 64]
regnorum et principatuum, adeo infecerat totam Germaniam, vt initio facto ab atra valle, eisdem ferme

diebus vniuersum pene vulgus Germanie conspirauerat in perniciem omnium principum, satraparum, procerum et dominorum. Principes igitur Germanię, videntes imminere nouissimam cladem, ni obsistentur (!) tante violentie, coacto grandi exercitu, ceciderunt plures quam centum milia rusticorum, ceteris multatis maxima pecuniarum summa, oppressisque grauissima seruitute.

Eodem anno mense Augusto, ipso die feriarum beati Hypoliti, cum essent in ciuitate Haffnensi publica comitia, coronata est in Danorum reginam illustrissima domina Sophia, Friderici primi Danorum regis venustissima coniunx, et filia ducis Pomeranię, multorum virorum nobilium maxima gratulatione.

Anno 1526 mense Februario, xix die mensis, diem clausit extremum vir valde venerabilis et ob id longa memoria dignus, magister Andreas Friis, Cantor Haffnensis dignissimus.

[p. 66] Eodem anno, mense Junio, cum ante biduum Haffniam intrasset Fridericus rex, Christierni secundi successor et patruus, vna cum Magno Gøye equitum magistro, cepit Lutheranorum more feriis sextis carnibus vesci et sub vtraque specie communicare.

[p. 67] Eodem anno et mense, ipso die decem milium martyrum, soluit e portu Haffnensi, multo nobilium comitatu, filia Friderici regis, mare Germanicum [transmissura ad magistrum] Prussie, cui iam nupserat.

Eodem anno, die beati Joannis baptiste, accersitus fuit ad arcem Haffnensem quidam frater Paulus Helię. Carmelita iussu regis Friderici primi per dominum Tuchonem Crabbe, vt suam de Lutheranismo publice predicans sentenciam diceret, cui ob id promissus fuerat securus commeatus, nec vllo modo lederetur

verbis aut factis. Attamen ab arce descendens, tantis fuit affectus contumeliis, conuiciis et calumniis, vt a cede ipsius vix sit temperatum. [p. 68]

Anno domini 1527 mense Augusto habitus est solennis dominorum ac magistratuum conuentus regni Ottonia insule Pheonię, vbi aderat etiam Fridericus rex. In hoc conuentu minis extortum est ius episcoporum, non tam principis quam prophanorum procerum malicia, quod habebant ex iure ecclesiastico, ex legibus Cesareis, ex lege Danica, ex longa consuetudine, atque etiam ex priuilegio omnium principum Christianorum, in criminosos, nimirum adulteros, incestos. [p. 69]

Eodem anno defecit ab orthodoxorum ecclesia et ordine Carmelitarum quidam frater Petrus Laurentij Nestuedensis, lector, factusque est impudentissimus Lutherane sectator professionis, vt erat ingenij peruersi ac peruicacis, qui aliquandiu manens in monasterio Assens eiusdem ordinis, dispersis fratribus, dissipatis atque compilatis monasterii rebus, ac monasterio arbitrio ciuium Lutheranorum tradito, tandem ad Malmogiam, sacrilegorum apostatarum speluncam, atque omnium hereticorum asylum, se transtulit, ibidem futurus priapista, quia noluit esse papista. [p. 70]

Anno 1528 defecit ab ecclesie vnitate tota pene Malmogia, sub predicatore quodam Nicolao Vasculario. Hic, mira regnandi libidine, in illius ciuitatis populo negotiabatur, quod esset rerum alioqui nouarum cupidissimus. Cui Jo. (!) eodem anno contigit socius Joannes sitularius de ordine s. spiritus.

Anno 1529 xxix Aprilis oppetiit mortem vir nobilis ac perpetua memoria dignus D. Lago Vrnæ episcopus [p. 73]

Digitized by Google

[p. 74] Roschildensis. Ab huius Reuerendi [patris] obitu cepta est mox ruina ecclesie Roschildensis. Huic successit vir nobilis Joachim Rønnwo[1]), multis malis et vehe-
[p. 75] menter iniquis conditionibus. Hic pontificatum suum sex milibus aureorum commercabatur (cum olim a summo pontifice mille aureis redimi potuisset) a prophano rege etc.[2]). Ita non sublata fuit Tyrannis, qua Romanus pontifex sibi omnes totius orbis ecclesias subiecerat, sed verius commutata.

Eodem anno eisdemque diebus, Cum Fridericus rex se totum Lutheranismo addixisset, transtulit ex Viberga ciuitate Jutię in Haffniam quendam Joannem Taussenn ex ordine Hierosolymitanorum.

[p. 76] Anno 1530 in festo visitationis Marię celebrata sunt Haffnię solennia Comitia, ad que vocati fuerant cum orthodoxis episcopis et presbyteris etiam concionatores Lutherani, hoc animo, vt sub iudice vulgo res vniuersa transigeretur, Lutheranis victoribus.

[p. 77] Anno domini 1531 tercio die natiuitatis domini, qui diuo Joanni Euangeliste sacer est, Suermerii quidam Haffnenses, incredibili furore seuientes ac insanientes, inuaserunt templum diue virginis, primum diuorum sta-

---

[1]) Ogsaa i de Breve, vi have fra Hans Henriksens Haand, skriver han, ligesom her og flere Steder i det følgende, sædvanlig Rønnwo, Randzwo istedenfor Rønnow og Rantzow.

[2]) I Ludewigs Udgave er i Parenthes tilføjet: »Reliqua, quod forte paulo durius essent scripta, omiserat S. S. (!) Stephanius«. Det er dog, som man ser, en Fejltagelse, at noget skulde være udeladt. Men forøvrigt tyder Bemærkningen formentlig paa, at Ludewig har trykt efter en Afskrift af den Afskrift, som Stephanius har taget, og som nu findes i Upsala. Da Lappenberg i sin Variantsamling (se foran S. 400 Not.) ikke bemærker noget ved dette Sted, findes den samme Parenthes ventelig ogsaa i det hamborgske Haandskrift.

Digitized by Google

tuas omnes deiecerunt, ac securibus confringentes, sputis, colaphis ac blasphemis vocibus irriserunt. Huius autem [p. 78] sacrilegii precipui autores erant Ambrosius consul, Conradus Kiøkinfit, Andreas faber argentarius, Vilhelmus Ronge, Joannes niger, Erasmus pistor, Theodegarius nauclerus, Hermannus Røling, Jacobus figulus, Petrus argentarius.

Postea vero quam sic prophanatum est templum, [p. 79] mox clausum est, adeoque cessarunt omnia sacra, mansitque clausum integro pene anno, scilicet vsque ad diem Anni domini 1531. Tunc enim egre apertum est iussu et consensu quorundam procerum regni, qui eisdem diebus agebant Haffnie.

Sed neque alia causa, sublato electionis iure, vi [p. 80] ac potestate intrusus erat D. Joachimus Rønnwo, tunc pro electo Roschildensi habitus, quam vt per illum tota Sielandia Lutheranismo adiungeretur.

Hoc eodem anno Christiernus Rex magna nauium classe, atque coacto grandi exercitu, soluit ex Hollandia, ac alto mari diu iactatus, multa etiam naufragia passus, tandem in Noruegiam, circa festum Martini, [p. 81] desperatorum asylum peruenit, vbi diu fluctuabat inter spem et metum, incertus quorsum tandem diuerteret, nihilque efficit.

Anno domini 1532 mense Aprili, celebrata sunt Haffnię publica comitia, in quibus consultandum erat de ratione exturbandi regem Christiernum e Regno Noruegie, quod hostiliter inuaserat. Interea iusto Dei iudicio captus est a Canuto quodam electo Otthoniensi. Qui denique tribus horrendis proditionibus euasit in- [p. 83] famis, primum proditor Dei factus, cuius omnia sacra [p. 84]

(que susceperat tutanda ac conseruanda) per apostasiam hereticis tradidit prophananda. Deinde orthodoxi episcopi antecessoris sui proditor, cui nec seruauit sacrosanctum iusiurandum, nec factę resignationis signatas literas. Ac deinde Regis Christierni est proditor, cui etiam iurisiurandi pollicitatione ac signatis literis liberam abnauigationem promiserat, si de ineundo federe desperatum fuisset. Hosti enim quamuis immani fides etiam ab ethnicis solet seruari nedum a Christianis.

[p. 85] Anno precedenti scilicet 1531 die beati Martini episcopi, mortuus est longa egritudine fatigatus venerabilis prepositus Roschildensis D. Chunibertus Jacobi, quondam D. Christine reginę Cancellarius. Hic tametsi viuens a paucis sit dilectus, post mortem nihilominus a multis est desideratus.

[p. 86] Anno domini 1532 obiit mortem, diuturno morbo vexatus, Venerabilis magister Laurentius Olaui, Canonicus Roschildensis, duorum episcoporum Cancellarius, nimirum D. Lagonis Wrne ac D. Joachimi Rønnwo.

Anno domini 1533 mortuus est in hebdomada sancta Fredericus primus, Danorum rex, cum regnasset annis decem. Nam anno 1523 in fuga Christierni regis
[p. 87] ex duce Holsatię est rex electus.

[p. 90] Anno domini 1533 in feriis beatissime trinitatis, cum in Dania [esset] interregnum, mortuo scilicet rege Friderico, celebrata sunt publica comitia in ciuitate Haffnensi, in quibus ab vniuerso regni magistratu erat consultandum de electione noui regis. Que quidem consultatio in hoc dilata est, vt tempore interregni priuatis magis quam publicis commodis seruiretur ac consuleretur.

Digitized by Google

Tunc temporis Joannes Taussenn in ius vocatus [p. 92]
conuictusque (vt fertur) atque exilio condemnatus. Sed quoniam diuertit ad magistrum equitum D. Magnum Gøye totius Lutheranismi propugnatorem in hoc regno, quo vocatus erat, illius interuentu eiusque filię Sophie[1]) ab episcopo adamate, restitui meruit. Episcopus Joachimus Roschildensis, heresi quam religioni addictior, vtriusque, patris scilicet et filie, inportunitate victus, [p. 93]
nonminus stulte quam temere contra decretum totius magistratus consensit, eundem Joannem Taussenn esse in Haffniam remittendum. Estque mox remissus, cum vix 15 dies abfuisset.

Eodem anno, Cum Lubicenses insolescerent nimio rerum successu, iam facti hostes non tantum Cesaris sed totius Christiani orbis, ceperunt pyraticam exercere in Hollandos ac vniuersos Cesåris subditos. Cesariani [p. 94]
vero, non ferentes publicos predones liberum mare infestantes, emissa classe instructissimarum nauium, iusserunt inquiri Lubecensium naues, atque de illis dignum sumi supplicium, verum Lubicenses vehementer gauisi, quod Cesarianorum manus effugissent, venientesque in proprium portum ibidem tota hieme quieuerunt.

Eodem anno Episcopus Roschildensis repertas in arce Hiortholm literas super iure, quod ecclesia Roschildensis habet ad arcem Haffnensem, veterem suam possessionem, postolauit a dominis capituli Roschildensis etc., quod cum illi consultissime negantur (!),

---

[1]) Naar Hans Henriksen har Navnet paa Mogens Gøyes Datter, som er udslettet i Originalexemplaret af den skibyske Krønike, saa tyder det paa, at Navnet endnu ikke var udslettet, dengang han gjorde sit Udtog, og at Povl Helgesen altsaa ikke selv har udslettet det.

Digitized by Google

[p. 95] grauiter in quosdam est offensus. Ab illo namque
tempore cepit palam et Lutheranus et tyrannus fieri.

[p. 96] Anno domini 1533 in festo beati Martini, celebri
magistratus regni conuentu Ottonie congregato, ac pre-
sentibus ibidem Caroli Cesaris nuntiis, ictum est per-
petuum fedus inter Danos et Cesarianos, odio Lubicen-
[p. 97] sium, qui mira temeritate liberum mare infestantes,
piraticam exercebant in occidentales omnes Cesaris
imperio subiectos.

Eodem anno mortui sunt equitesaurati duo, vnus in Schania, D. Mauricius Jacobi, alter in Pheonia, D. Joannes Biørnssen, decoctor magnarum et multarum possessionum, maxima liberorum inopia.

Eodem anno 1533 mortuus est in monasterio Burglanensi D. Nicolaus Stygge, vir nobilis plenus dierum, mundo magis quam Deo diues, qui tota vita sua vnicam sobrietatis virtutem coluisse fertur, ceterarum egregius contemptor. Fuerat olim ex monacho Burglanensi episcopus Burglanensis factus, monachatu prorsus abdicato.

[p. 98] Anno domini mdxxxiiij Cum exorta esset grauis
simultas inter Lubicenses Lutheranos et occidentales
orthodoxos Cesaris imperio parentes de iure nauigatio-
num, a quibus Lubicenses contendebant occidentales esse
arcendos, atque ad certum nauium numerum cogendos,
acceptis vtriusque(!) damnis, Hamborgenses vero, viden-
tes, imminere grauem calamitatem, impetrarunt a domina
Maria Caroli Cæsaris sorore, celebrari in ciuitate illorum
solennem conuentum inter eosdem super contractu ineundi
federis. Lubicences igitur multis technis ac dolis ob-
tinuerunt fedus iiij annorum, animo interim belli gerandi
[p. 99] aduersus Holsatas, Danos et Suecos, etiamsi conuentum

Digitized by Google

erat cum occidentalibus et Cesarianis, ne vnquam fedus facerent cum Lubecensibus, nisi Holsatis, Danis et Suecis sub eodem federe comprehensis et conclusis.

Eodem anno obsederat grandi exercitu (multorum principum symbolo coacto) vrbem quandam Westphalie, nomine Monasterium, Episcopus Monasteriensis, que rebellis facta, insania et impudentia omnium Suermeriorum vrbes vicerat. Erant autem Anabaptiste.

Lubecenses igitur iam a Cesarianis tuti, coacto grandi exercitu, Duce eiusdem Comite Oldenburgensi, statim missis felicialibus (!) ex inspirato (!) denuntiant bellum Clarissimo principi Christiano duci Holsatie, circa festum ascensionis Domini, moxque Holsatiam ingressi vastant omnia, precipue nobilium bona, ferro et igne.

Interea dum hec aguntur ancipiti spe, incertaque victoria, Malmogenses veteri perfidia insignes, nimioque rerum successu elati, non tam Lubecensium fauore seducti, quam nobilitatis extinguendę desiderio flagrantes, grauissimam moliuntur proditionem aduersus regni consules et magistratus, vniuersam quoque nobilitatem, Malmogensibus alioqui addictissimam. Animaduertentes [p. 100] itaque Malmogenses, nunc adesse oportunum tempus perficiendi, que olim decreuerant, non solum ob interregnum, aut nobilium periculosa dissidia, verumetiam ex imminenti bello Lubicenci, subornant seditiosi ciues huius infamis proditionis infamem ducem ac principem, nimirum Georgium Cocum, Vestphalum, fabrum monetarium, primarium ciuitatis consulem, hominem furtis, vsuris, sacrilegiis, peculatu, multisque adulteriis infamissimum. Hic ex fece plebis collecto magno numero, feria 6ta intra octauas pentecostes, que erat xxviij dies Maij, sub horam diei nonam, dolo vocatum ad

commune colloquium Magnum Gyldenstiern, arcis Malmøgensis prefectum, mox captiuum tenuit, arce quoque per fraudem intercepta, continuo eam arcis partem, que vrbem respiciebat, demoliri fecit ab ipsis etiam fundamentis, aliosque duos e magistratu regni nobiles viros, D. Trugotum Gregorii et D. Nicolaum Podebusch, ad se bona fide venientes, nec quicquam mali suspicantes, captiuos fecit. Quosdam etiam nobilium liberos, Malmogiam instituendi gracia missos, et iam a parentibus reuocatos, etiam tenuerunt captiuos.

[p. 101] Eodem anno, ac ipso die pentecostes, moritur venerabilis quidam vir d. Symon Canonicus Roschildensis, plenus dierum, semper religiosus et probus.

Eodem anno Comes de Oldenborg nomine Christophorus, regis Christierni consanguineus, ex Holsatia, quam inuaserat Lubicensium opera, Christierni ducis armis pulsus, ipso die decem milium martyrum venit in portus Sielandię, Lubicensium nauibus transuectus, occupaturus, si pro voto illi omnia succederent, non tantum Sielandiam, sed vniuersam Daniam nomine regis Christierni iam captiui. Cumque vnam tantum noctem quieuissent, diluculo profecti (!) beati Joannis baptiste, terram ascendentes, eodem die Roschildiam peruenerunt,
[p. 102] vbi mira alacritate vulgi iuratum est in nouum principatum, nullo sanguine fuso, ac pene nulla vi admota. In curia (!) episcopi mira spoliandi libidine grassatum est, atque in quosdam clericos grauiter seuitum, idque potius seuitia militum quam iussu principis, a quo minarum violentia sic multis est intentata, vt nihil non impetraret. Hic videre licuisset, quanta sit ignobilis vulgi insania, quod nullo iudicio, nulloue consilio preceps ruit in omnem immanitatem. Nam ante finem

Digitized by Google

tridui adeo defecerat vniuersum Sialandię vulgus a propriis dominis, sic vrgente valida conspiratione, vt non solum incenderet ac spoliaret nobilium edes, sed etiam perderet ac captiuaret bonam nobilium partem, si licuisset. Erat enim iustum Dei iudicium, quod tunc nobilitati imminebat, nimirum crudelitatis, auaritię, superbię ac hereseos condigna pena. Nam debaccatio illa communis Suermeriorum adeo illorum ingeniis arridebat, vt solo cleri odio facti erant omnium sacrorum Christiane religionis impudentissimi contemptores, hoc nequiores, quod euangelii titulo et pietatis specie fucarent omnia, cum essent alioqui sceleratissimi. Erant [p. 103] ex Haffnensibus multi (quia Suermerii) Christierno regi addictissimi, quidam vero nobilitatis osores grauissimi, ob negotiationes quas exercebant ditiores, maximo omnium ciuitatum detrimento, ac perpetuo earundem murmure. Siquidem nobilium negotiationes et tyrannis videtur fuisse precipua huius tragedię causa, mercatus boum erat ciuitatum maxima iactura, pastura vero eorundem erat rusticis vt nouum onus ita intollerabile. Sicque factum est, vt auaritię et questus causa ruerent in mutuam perditionem.

Porro cum prefatus comes de Oldenborig vnam tantum noctem Roschildie transegisset, exusta ibidem curia episcopi, nomine Bystrop, et incenso castro Harildzborig, ad opidum Køgense profectus est. Quo cum peruenisset, ibidem castra metatus est, cepitque reparare veteres munitiones paulo ante destructas, quo illic haberet tutiora presidia, ac liberiores excursiones. Interea libere grassatum est in edes et bona nobilium, ac illorum imprimis, qui aliqua ratione vel differebant vel tergiuersabantur iurare fidelitatem regi Christierno. [p. 104]

Digitized by Google

Hinc ex omnibus Sialandie partibus (seu potius angulis) confluebant nobiles et ecclesiastici, et pretio redempturi suas edes ab incendio, ac fidem promissuri regi Christierno, noua et insolita iusiurandi (!) forma, eaque dura et intolerabili, quandoquidem nouo (!) iurantium fateri ausus est, quod et quomodo iurauerit.

In Sialandia igitur nulla victoria gloriosior fuit quam incendii et spolii, tametsi multa feliciter gessit contra nobiles proditione ciuium ac rusticorum. Huiusmodi namque armis expugnata fuit ferme tota Sialandię nobilitas, a qua, ob imitacionem tyrannidis regis Christierni, populus semper meditabatur defectionem, adeoque tacitis votis ambiebant regnum Christierni regis, quod aut contineret nobiles in officio, aut prorsus extingueret.

Et quoniam D. Joachimus Rønnwo, tunc pro electo episcopo Roschildensi habitus, iram Dei ob heresim et impietatem contra se iuste prouocauerat, Erat enim versutissimus ac callidissimus, nec vlla re insignis nisi impostura, vinolenta (!), tyrannide, ac auaricia, quare etiam omnium bonorum virorum odia et inuidia (!) in se concitauerat, iusto Dei iudicio, ab inuersa (!) functione, et occupata verius quam legittime obtenta, turpiter depositus est non suo tantum pudore, sed etiam amicorum omnium, maximo quoque detrimento ecclesie Roschildensis, quum in hac depositione multa ecclesie bona tum destructa tum alienata sunt.

Eisdem diebus cum Haffnensis ciuitas esset multis proditionibus infamis, fide nec seruato (!) Deo nec regni
[p. 105] magistratibus, quando occultis consiliis et clandestinis machinationibus idem molirentur Haffnenses quod perfidi Malmogenses, simulabant sese non facturos ciuitatis deditionem, donec regem Christiernum carceribus ex-

Digitized by Google

emptum viderent portis Haffnensibus restitutum. Verum nondum exacto decem dierum spatio, tradita est ciuitas in potestatem Comitis, nulla vrgente necessitate, sed mera libidine perdendi D. Joanne (!) Vrne arcis Haffnensis prefectum, ac vniuersos regni nobiles, quorum erant perfidissimi proditores, futurum (!) etiam eorundem crudelissimi carnifices, si quod ardentissimis votis moliebantur pro arbitrio successit.

Nec alia potiore lege tradita est ciuitas, quam vt circumiacentem viciniam Haffnensium ciuitati perpetuo iure susciperet occupandam.

Deditionem igitur ciuitatis mox consecuta est arcis deditio, militibus a D. Joanne Vrne perfidissime deficientibus, adeoque violentia et proditione deditionem vrgentibus, vt omnino prohiberi nequiret. Neque eo prelio sine proditione aliqua fuit parta victoria, adeo invaluerat eo seculo proditorum malicia.

Scaniensibus interim tumultuantibus, ac rebellionem molientibus, eligitur in episcopum Roschildensem Gostauus Trolle, olim Archiepiscopus Vpsalensis, homo leuis et inconstans ac animi ferocis, minas et cedem spirantis in omnes, quibus ille male volebat. Sed nondum accepta possessione destitutus est, supplantante illum precessore suo domino Joachimo Rønnwo, donatione decem milium marcharum Danicarum. Nam bina vice emerat ecclesiam Roschildensem, semel a rege Friderico sex florenorum milibus, et nunc iterum a Comite Christophoro decem milibus marcarum Danicarum. [p. 106] Gostauus vero successit in episcopatu Ottoniensi turpiter fugienti Chanuto Henrici, qui magnam occasionem dederat huic bello, ob non seruatam fidem regi Christierno iam infelici captiuitate detento.

Digitized by Google

Schanienses vero, quoniam desperabant diu expectata Suecorum auxilia et presidia, timentes validam contra se irruptionem, nec habentes fidem ciuibus Landischronensibus, apud quos parauerant sibi presidia, vnde fuissent repugnaturi, tandem etiam ipsi iurisiurandi sacramento iunxerunt se comiti Christophoro, non sine graui offensa Gostaui Suecorum regis, a cuius etiam solenni federe hac ratione discessum est.

Eisdem diebus, quoniam Pheonia contempta obedientia defecerat ad partes comitis de Oldenborg, [inuaserunt[1])] Pheoniam Holsatię (!) et Juti, hanc defectionem grauiter vlciscentes, non solum direptione facultatum ciuitatis Ottoniensis, verum etiam interfectione crudelissima multorum ciuium eiusdem. Verum non potentes vti victoria, a vigilantissima Comitis milicia vsque ad vnum in opido Nyborg aut capti aut interfecti sunt, fugientibus paulo antea quam erat congrediendum domino Joanne Randzwo et Petro[2]) Ebbonis eiusdem belli ducibus.

Illustrissimo interea Christierno Holsatię duce in regem a Jutis electo, mittuntur legati ad regem Suetie, eidem persuasuri, vt Schaniam inuadat, qui mox, coacto grandi exercitu, cepit opidum Halmstadense, non sine graui iactura Suecorum. Moxque Varbergense opidum obsidione cingentes oppugnant, sed diu frustra, irritis [p. 107] semper Suecorum conatibus, qui tametsi erant viribus

[1]) Istedenfor dette Ord er der et aabent Rum, der viser, at H. Henriksen paa dette Sted ikke har kunnet læse P. Helgesens Haandskrift.

[2]) Her mangler et Blad i Hdskr. Arne Magn. 108. 8vo. Det manglende er suppleret efter de i Indledningen nævnte Kilder.

Digitized by Google

superiores, fortuna tamen erant longe inferiores, si rerum exitus prohemiis respondebant[1]).

Deinde ei[e]ctis Oldenburgensis militibus ex Schania prudenti quodam consilio cum vi coniuncto ipsius domini Tigonis Krabbe, quibus ipse Georgius monetarius Malmøgensis prȩfuit, ex cuius consilio et perfidia totum hoc bellum (ne dicam proditionem) ortam fuisse opinor. Dominus Tiggo Malmøgiam, vna cum nobilibus Schaniensibus et exercitu Swecorum, cinxit, nomine tamen electi regis Christierni, cuj dedita est ciuitas 1536 in sancta ebdomada etc.

Die Laurentij proximo Electus rex Christiernus cum magna pompa et militum exercitu in Haffniam equitauit, concordia inter regem et ducem Melchenburgensem et comitem Oldenburgensem antea habita, vt illi regnum desererent. Nam ciuitas Haffnensis adeo calamitate oppressa fuit et in summam paupertatem redacta, vt vix absque lesione capitis et vitȩ interitu diutius illam occupare aut defendere possint. Fames quidem illos coegit[2]) cum Electo rege Christierno concordiam inire etc.

Eodem anno, mdxxxvi videlicet, prenominatus rex Christiernus omnes episcopos Danos nec non Norwagos captiuari fecit. Sed Haffnie ipso die Clare virginis post diem Laurentii capti sunt hi episcopi, nimirum Torbernus Bilde archielectus Lundensis, Joachimus Rønnwo electus Roschildensis et Olauus Munck electus Ripensis, ductique sunt in arcem per Gallen van Lynden militum principem, rege presente.

---

1) Saavidt gaar Lakunen paa dette Sted.

2) Saavidt rækker Originalhaandskriftet. Resten er suppleret efter de tidligere nævnte Kilder.

Digitized by Google

Deinde dominica proxima post natiuitatis Marie eodem anno captus est Reuerendus episcopus dominus Auo Bilde Arhusiensis, regis Joannis defuncti nec non regis Christierni filii olim cancellarius, doctrina et excellenti virtute preditus, prudentia et consilio pollens, ductusque in arcem Draugsholm, postea ad Nyburgum, vnde liberatus satis duris conditionibus anno domini mdxxxvii est, die Jouis post dominicam Trinitatis.

Anno domini mdxliv facta est pax et confederatio inter Cesaream Maiestatem Carolum quintum et regem Christiernum. Legati huius confederationis ex rege emissi fuerunt dominus Andreas Bilde, dominus Joannes Randzwo etc.

Eodem anno rex Christiernus filius Friderici regis circa festum Olaui hostili manu et magna copia militum Dithmarsiam visitauit, in ipso tamen cursu redacti sunt in concordiam et graciam certis quibusdam rationibus.

Anno domini mdxlv sabbatho post Dionysii hæc patrum volumina Reuerendus in Christo pater dominus Auo Bilde dono dedit ecclesie Arhusiane, primum opera Augustini vij partibus, Hieronymi iv partibus, Chrysostomi v partibus, Ambrosii ij partibus, Hilarij i parte, Tertulliani i parte, presente domino Joanne Henrici, canonico ibidem[1]). Idem dominus episcopus Auo accepit episcopatum anno domini mdxx die Simonis et Judę apostolorum, et dominica Letare immediate consecratus, vt vocant, fuit.

Anno domini mdxlv feria secunda post octauas omnium Sanctorum obiit nobilis vir ac eques auratus

[1]) Her nævner Forfatteren sig selv.

Digitized by Google

dominus Olauus Rosencranz in Walø, qui etiam sepultus fuit in profesto Martini.

Eodem anno, ante Martini, obiit nobilis vir ac strenuus miles, dominus Trudo Gregorii in Heckeberg valde misere, quantumuis ditissimus auro fuit.

Eodem anno incepit hyems ante Natalia[1]) Domini, atque continue tam acre et durum frigus ad dominicam Esto mihi fuit, adeo vt totum illud vastum mare inter Rostochiam et Daniam, inter Fioniam et Sialandiam, Scaniam et Sialandiam[2]) congelatum sit, quod per glaciem alij cum rheda, alij pede, bobus et equis ambulare possent, et in illa ipsa hyeme lastum hordei aut siliginis xl daleris venundaretur etc.

Eodem anno mdxlvi parens totius religionis, doctor Martinus, qui multum in vinea Domini[3]) laborabat, xviij Februarij diem suum finiuit Isleuię in ducatu Mantzfiell, inter secundam et tertiam ante ortum solis, presentibus doctore Jona, magistro Michaele Celio concionatore ibidem, domino Alberto comite, vna cum comitissa vxore sua. Natus fuit Isleuię anno mccccclxxxiij. Mortuus est mdxlvi xviij Februarij. Hoc dictum Luthero semper in ore fuit:

Viuens fui pestis, mortuus ero mors tua, Papa.

Anno domini mdxlvij obsessa fuit Wittenberga a Carolo imperatore. Et eodem anno captus est Johannes Fridericus[4]) dux Saxoniæ, et Landgrauius a prenominato Cæsare.

---

1) Saaledes Stephanius's Afskrift. Ludewig har: Natalis.

2) Scaniam et Sialandiam mangler hos Ludewig.

3) Domini mangler hos Ludewig.

4) Stephanius's Afskrift har: Johannes. Det er da ikke usandsynligt, at Hans Henriksens eget Haandskrift blot har haft dette Navn.

Digitized by Google

Eodem anno, die Lune post Martini, obiit sanctus homo Dei doctor Joannes[1]).

Anno domini mdxlviij desponsata fuit serenissima filia Anna regis Christierni filii Friderici comiti Augusto[2]) Coldingiæ circa Carnispriuium, ni fallor.

Eodem anno Fridericus, prenominati regis Christierni filius, circa festum Joannis Baptiste cum nauibus et senatu regni profectus est in Norwegiam ad Opslo, vbi in futurum regem eligi debebat. Rediit altera Olaui[3]), negotio peracto et completo etc.

Eodem anno, dominica ante Botulphi, doctor Olauus Chrysostomus et magister Franciscus[4]) impositionem manuum a doctore Palladio in Superintendentes acceperunt, ille ad Burglanensem, hic vero ad Opsallensem episcopatum.

Eodem anno, die Viti et Modesti, obiit vir laude dignus magister Georgius Samsing cantor Arhusiensis[5]).

Eodem anno circa natiuitatis Marie profecta est regina Danie, Dorothea nomine, in Misniam cum filia sua Anna vnice dilecta, desponsata duci Augusto, magno procerum exercitu concomitante, ad ciuitatem Turgo, vbi nuptie celebrate fuerunt.

Anno domini mdxlix die 26 Junii prenominatus dux Augustus cum vxore sua in Daniam ad patrem suum regem Christiernum profectus est, atque eodem die

---

[1]) D. Jens Andersen Sinning, theologisk Professor ved Kjøbenhavns Universitet

[2]) Ludewig: Augusto Saxoni.

[3]) Ludewig: navi.

[4]) M. Frants Berg, Biskop i Oslo.

[5]) M. Jørgen Samsing havde i mange Aar været Biskop Ove Bildes Kansler (han forekommer som saadan 1521—38, jvfr. Danske Mag. 3. R. I, 164 og Brevet nedenfor S. 438).

Digitized by Google

prescripto venit in ciuitatem Haffniensem. Exceptus est primum circa Wernaa per dominum Andream Bilde, Burgerum Trolle consiliarios regni, qui secum tres egregio instructas atque paratas[1]) naues habuerunt. Deinde prope ciuitatem Haffniensem cum magna pompa exceptus est etc., in ciuitatemque ductus etc., ac postea venationem cum rege patre suo exercuit.

Anno domini mdlij vndecimo die Februarij circa nonam vespertinam obiit nobilis ac generosus vir dominus Escherus Bilde, magister curie regni.

Anno domini mdlv decimo die Aprilis obiit vir clarissimus, incredibili virtute preditus, omni memoria dignus, ad veram et puram euangelii doctrinam in senectute conuersus, dominus Auo Bilde, quondam Episcopus Arhusiensis. Diem clausit in Cœnobio Sylvano, ac sepultus est apud parentes defunctos in Antverskoff, presente rege Christierno eius nominis tertio, filio Friderici regis etc.

---

[1]) Ludewig: oneratas.

Digitized by Google

Tillæg.

Da der endnu opbevares en temmelig betydelig Mængde Breve skrevne med Hans Henriksens Haand, af hvilke han har udfærdiget de fleste som Biskop Ove Bildes Sekretær, saa har jeg anset det for passende, til Berigelse af det historiske Materiale, at vedføje et Udvalg af saadanne Breve, navnlig fra Aarene 1533—36, da Ove Bilde varetog vigtige Regjeringshverv først paa Rigsraadets og senere paa Kong Christian III's Vegne[1]), tilligemed en Del andre, der vedkomme Hans Henriksen mere personligt og oplyse hans Stilling til Bildeslægten og som Forstander for Duebrødre Kloster i Roskilde.

1.

Breve fra Biskop Ove Bilde, skrevne med Hans Henriksens Haand[2]).

a.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1533, 10. Juli. Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierre broder, maa tw wiide, at nw wdj gaar kom tiill oss

[1]) Der er saa meget desto større Anledning til at fremdrage disse Breve, som de fleste af dem siden Langebeks Dage synes at have henligget uændsede og først i den seneste Tid ere indlemmede i det kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling.

[2]) Brevene n, j, k, m, o og z ere maaske dog skrevne med en anden Haand, men da de høre til samme Suite, medtages de her.

Digitized by Google

thin tienner Hans Pyper met thynn schriffuelse Danmarckes raadt tilschreffuit, huilcken wii met samme tiidt budt wdj dag presenteret, och haffue Danmarckes riiges raadt teg ther wppaa giffuet schrifftelige swar, som tw aff samme therres schriffuelse ytthermere all leylighedenn forfarre kand. Szaa schreffuæ wii teg siistes tiill met thinne swennæ och tiennere, kierre Esky, hwes wii forfarret haffue, och nw inthet besønderligt wiidhe atkwnde teg paa thenne tiidt tilkiende giffue, andet end oss forhobes nesth Gudz hielp, ath alting wdj thenne herre dag schall well beslnttes oc forhandles, som wii teg selffuer ytthermere (nar Gud will tw oss tiill ordz kommendes worder) tilkiende wille giffue. Men wii raade och betthe teg nu som tiillforne gernæ, at tw willt till tencke, at tw kandt wdj thenne somer komme hiidt neder tiill Danmarck thinne egnæ ærindhe atbestillæ, oc tilfornn faa bestillet, at Slottzlogenn bliffuer forwarret, som tw selff well tencke kand, macht paa liggendes er. Wdj huilcke maade wii kwnne bewisse teg broderlig willig och kierlighedt oc ramme och wiide thyth gaffnn och besthe, wille wii thet altiidt gernæ giørre. Giørwell och siig thyn kierre husfrwe mange gode netther paa worre wegnæ. In Christo vale ex Haffnia ipso die beati Kanuti regis et martiris anno etc. mdxxxiij. Nostro sub signeto.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Biilde høfftzmand paa Bergennhws, wor kierre broder kierligenn tilschreffuit.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

b.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima nostra dilectione. Kierre Her Anders, faderbroder sønn oc sønderlig gode wenn, som etther well fortencker, at wii tilfornn haffue loffuit

Biskop Ove Bilde til Anders Bilde. 1533, 1. Oktober.

bode etthers hwsfrwe (hues siell Gud naade) oc etther, at ramme och wiide etthers børns besthe etc., szaa giffue wii etther kierligenn tilkiende, at wdj nesthe forgangnæ dagge faldt her eth canichdwm wdj wor domkiercke, huilcket wii haffue giffuet etthers søn Benth; er thet dog saa well som thee andree ringge paa rentthe, haffue wii thet betenckt hannom meere tiill en æræ, oc at han thess helder motthe bliffue wedt bogenn, och end forre andree sagher skiildt, end forre then rentthe och indkommæ han kand haffue ther aff, oc schal wor canceller mester Jørgenn werre hans procurator. Gud giffue, at thet bliffuer Gud tiill loff oc hannom tiill bestand etc. Kierre Her Anders, mwe i oc wiide, at wii wdj forlednæ dag fingge hertug Christierns schriffuelse, raadet her wdj Nørreiudtlandt tilschreffwit, at hans n. haffuer spurdt, at thee Hollandere erre formodendes indt forre Sønderborig, begerindes ther forre, at Danmarckes raad wilde werre fortenckt atgiøre hannom hielp. Sammeledes fingge wii thee Lybeskers breff, at thee formaade thennom at arge paa thee Lybeske, begerindes oc hielp etc. Andree tidinner wiide wii icke nw atforschriffue, betthendes etther gernæ, at i wille dielle met oss hwes sønderligt i forfarret haffue, thet wille wii gernæ met etther forskylde. Wdj huilcke maade wii kunde werre etther till willig oc kierlighedt, ramme och wiide etthers børns gaffnn oc besthe, wille wii thet altiidt gernæ giøre. Etther her met Gud befallindes. Schreffuit hastelig wdj Arhus sanctj Remigij dag, aar etc. mdxxxiij. Wnder wort Signet.

Udskrift: Nobili viro ac strenuo militi domino Andree Bilde in Søholm, patrueli nostro charissimo.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

Digitized by Google

c.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima nostra dilectione. Kierre Her Anders, faderbroder søn och sønderlig gode wenn, nw nogle dage siidenn forlednæ fingge wii etthers schriffuelse met wor frendes Her Hinrichs Roesenkrandz, ther hoss nogle tyske breffue och wdschrefffthe, huilcke wii alle besønderligenn oc tilsammen offuerlesth oc well forstandet haffue, tackendes etther kierligen och gernæ forre samme etthers kierlig schriffuelse och gode willigge, huilcken wii altiidt gernæ och kierligenn forskylde wille, hwes maade wii kwnde. Kierre Her Anders, saa sende wii etther samme breffue oc wdschreffte beseghelædt igien hoss thette wort breff[1]). Sammeledes haffue wii wor frende Her Hinrich ther foruden besønderligenn tilschreffuit, acthendes nesth Gudz hielp at wor eget wisse bud met thet første schall komme tiill etther met ytthermere befalling om alle ærindhe met etther at thalle, end wii nu schriffue kwnde. Wdj alle thee maade wii kwnde werre etther tiill willig och kierlighedt, wille wii thet altiidt gernæ giøre. Etther her met Gud alsommect° befallindes. Schreffuit wdj Arhus sancte Scolasticę Jomffrwes dag, aar etc. mdxxxiiij. Wnder wort Signet.

Biskop Ove Bilde til Anders Bilde. 1534, 10. Februar.

Udskrift: Erlig welburdig mand oc strengge ridder Her Anders Bilde, wor kierre faderbroder søn och sønderlig gode wenn kierligenn tilschreffuit.

Orig. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

d.

Vor ydmyge tienistæ oc kierlig helssenn altiid tilfornn send met wor herre. Høgborne furstæ, kiere

Biskop Ove Bilde til Hertug Hans. 1534, 15. Maj.

---

[1]) Disse Breve findes endnu vedlagte; de angaa Forholdene paa Øsel.

Digitized by Google

nadige herre. Som eder naade schriffuer oss tiill thee wnderlige tidinner aff Lanthoholstenn oc Judtland, e. n. forre komenn er aff eth meenligt rycthe, och e. n. haffuer wor broder Knudt Bilde ytthermere befalledt oss atberetthe. Huilckenn e. n. schriffuelse meth hans myndelig befalling wii forstandet haffue etc. Tha kierre herre troo wii icke saadanne tidinner aldeles atwerre sande, som thee e. n. forkomne ære. Menn wii betthe e. n. dog kierligenn oc ydmygeligenn raade, at e. n. skicker segh emod then alsommectigste Gud, then helligge kiercke oc Danmarckes raadt etc., som en Christenn Furste, at e. n. furstelig rycthe oc ordt wdj huer mandtz mwnd tiill all gott oc dydt siiges oc forkyndes kand. Huilcket wii raade e. n. wdj end gott acth oc menyng, och schall thet nesth Gudz hielp giffue end stoor orsaghe tiill e. n. welfardt, beste oc framgang wdj fremtiden, som wii haffue befalledt wor broder forbemelthe Knud Bilde e. n. ytthermere atsiigge och wnderwisse. At e. n. thenne wor wnderuissnyng oc raad wdj besthe menyng anamme wille, betthe wii gernæ. Huilcke maade wij kwnde ramme e. n. gaffn met velnillige tienistæ, wille wii thet altiid gernæ giøre (thet Gud schall wiide). Then wij e. n. nw oc altiidt tiill all lycke, sallighedt befalder. Ex Arhusia sexta feria intra octavas ascensionis Domini mdxxx quarto. Nostro sub Signeto.

E. N. villig
Offue Bilde met Gudz naade
Biscop wdj Arhus.

Udskrift: Høgborne Furste och herre Hans met Gudz naade Hertug wdj Slessuig, Holstenn, Stormarn oc Dytmersken, Greffue vdj Oldenborig och Delmenhorst, synn naadige herre, ygmygeligenn och kierligenn tiilschreffuith.

Original med Segl i Gemeinsch. Arch. XXXIX, 28 b.

Digitized by Google

e.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierre broder, nu vdj tisdages nest forledenn fingge vij thin schriffuelse herre paa Aakier aff thenne breffuissere thyn suend Melchior Prydtz, vdj huilckenn vii formercke thyn egen oc thyn husfrwe oc børns helbredt, karskhedt oc suudt liiff. Saadanne tidinner erre oss gantze belebeliigge, oc thennom ideligenn och altiidt fraa teg atspøriige begeræ wii gernæ etc.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1534, 29. Maj.

Kierre broder, som wii formercke aff then copiæ, tw sender oss aff thet werdug^te faders biscop Oluffes breff aff Trundem, at han grandgiffueligenn offuerlest oc beseeth haffuer then leydhe met hennes besegling, Danmarckes riiges raadt hans nade oc thee andere gode herrer Norges riiges raadt giffwet oc vpsendt haffue, eblandt huilcke indzeglæ oc signether vor frendes Her Magnus Gøyes, Erich Banners och Her Oluff Rosenkrandtz icke findes kand. Begerindes ther forre, at tw vilde ther om forhandle met oss, som samme thyn schriffuelse oc hans copiæ viidere wduisse, som wii flytteligenn offuerlest och well forstandet haffue etc.[1]).

Strax, kierre broder, wii hans willigge oc thyn begere ther offuer forstandet haffde, fforskicket vii wor sorne secreter Her Hans met thiidt bud tiill forre bemelte wor frendhe Her Magnus om samme leydhe at handle, hwor tiill han lod seg goduilligenn befinde, ther epther forschreffue wii om samme leylighedt tiill wor frende Erich Banner, han oc vdi ligge maade wor ther tiill wellduilligenn. Szaa at for^ne Melchior tiidt bud haffuer fangget twendde leyde breff paa thee gode herres wegnæ, eth at wptagge met seg oc thet andet ath indlegge hoss tolderenn vdj Helsingøør. Ther haffde dog icke

[1]) Jvfr. Annal. for nord. Oldkyndighed og Hist. 1853, S. 34.

werret behoff, ath then gode herre thet saa hart haffde lagge (!) paa sinde, ath theriis indzegle haffde icke werret ther forre, thij at alle thee gode herrer Danmarckes raad ville icke thee godhe herrer Norges raad werræ end thennom selffuer, och ioo saa gerne wiide theriis gaffnn och velfardt som theres eget.

Vii betthe teg, kierre broder, kierligenn och gernæ, at tw wdj alle maade willt tilhielppe, at thee gode herrer visseligenn besøge then herredag vdj Kiøpnehaffn forre theesse twenne riigers wellfardt och langsom bestand skiilldt. Ther som thee met oss tilsammenn komme, forhoffber oss nesth Gudz hielp at wille offuerwegge oc raadslaa alle thesse rigers indbyggeres gaffn oc besthe. Och at tw joo wisseligenn forre then leylighedt, paa thyn egnæ wegnæ her wdj riget seg begiffuer, szaa well som forre rigens bestand skiild, møder. Naar Gud will, tw oss tha tiill ordtz kommendes worder, wille wii tha meth teg om alle ærindhe ydermere handlee och thalle, end wii till teg paa thenne tiidt schriffue kwnde.

Kierre broder, wii besinde oc aff erchibiscop Oluffes schriffuelse, at hans nade begerindes er at wiide, huorledes then dag vdj Hamborig emellom thee Hollandske oc thee Lybeske forhandledt bleff. Huor paa vii giffue teg kierligenn tilkiende, at thet bleff thennom emellom wdj dagge oc freedt tagget, atstande wdj iiij aar, wdj huilc[ken] freedt oc forbundt Keyserlig Maiestatz sende bud, tiidt tiill Hamborig forskickede worre, indtogge Danmarck, Norge oc thee twende furstendomme Holsten oc Slesuig.

Sammeledes er ther gangget eth forbund oc confederatz emellom Danmarck og Suerige, som oc Norghe oc Norges raadt erre vdi samme forbund.

Enggenn andree besønderligge tidinner wiide wii ath giffue teg schriffteligenn tilkiende. Men wii tacke teg kierligenn oc gernæ forre thynn kierlige oc gode

schriffuelse, tw oss nu tilscriffuer, huilcken wii altiidt gernæ och kierligenn met teg forskylde wille, hues maade wii kwnde. Betthendes teg kierligenn, at tw altiidt, nar teg steddes bud, will schriffue oss tiill, huor teg, thyn hwsfrwe oc børnn liider, oc hwes sønderligt tw forfarindes worder, thet forskylde wii gernæ. Vdj huilcke maade wii kwnde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, giøre wii altiidt gernæ. Giøruell och siig thyn kierre husfrue mange gode netther paa wore wegnæ, oc lader wor søster Hildeborig, som nu er hoss oss karsk oc helbredt, Gud thes loff haffue, siigge teg oc thyn husfrwe mangge gode netther. Teg her meth then alsomect[e] Gud befallindes. Schreffuit paa Aakier fredagen nesth epther Pyndze dag, aar etc. mdxxxiiii. Wnder wortt signet.

Udskrift: Erlig och velburdig mand Esky Bilde høffuitzmand tiill Bergennhus, wor kierre broder, kierligenn tilschreffuit.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

f.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima nostra dilectione. Kierre Esky, maa tw wide, ath wii och fleræ beggiis worræ wenner wdj thenne landtz ende erre karske, helbredhe och lidhe well, Gud alsommect[e] wndhe och giffwe oss samme tidinner tiill teg och andree woræ wenner altiidt atspøriighe etc. Szaa giffue wij teg kierligenn at widhe, huorledes wor broder Magnus Bilde och wii haffue nogle ærindhe at thalle och handle met tegh, som bodhe forræ bemelthe wor broder, teg och oss sønderligenn magt andliggendes er. Thij betthe wii teg kierligenn och gernæ, ath tw willt wellgiøre athandle och beflytthe tegh hoss thee godhe herrer Burgemestere

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1535, 28. Januar.

och Raad aff Lybeck om forlog ath mwe fangghe paa nogen tiidt teg atgiffwe seg tiill oss, meth opthe forrebemelthe wor broder och oss samme ærinde atforhandle, thet wille wii gernæ och kierligenn meth thegh forskyldhe. Wdj alle thee maade wii kunde giørræ eller beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, wille wii thet altiidt welluilligenn giøræ, som tilbørligt er, thet Gud skall kiendhe, thenn wii teg nu och altiidt wille haffue befalledt. Schreffuith paa Egisgordt Torsdagen nesth effther sancth Pouells dag conuersionis, aar etc. mdxxxv. Wnder wort signet.

Udskrift: Nobili viro Eskero Bildhe etc. fratrj nostro charissimo.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

g.

Ano Biilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1535, 5. Marts.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kiere Esky, maa thu wiidhe, at wii och flære thyne slegt och bornne wenner y thenne landtz endhe ære karske och lidher well, Gud wndhe oss thet samme tiill teg atspørie. Then thyn modgangh och kommer[1]) er oss gandske leedt aff alth wort hierthe, raadendes teg dog, at thu eest wed ith goedt moedt. Fforhobendes nest Gudts help, at thyn sag faugher dog en goedt ende, och er icke forglempt hoess wor naad^{e} herre och Danmarckes raadt. Alle the maadhe wii thyn welfardt wptencke kunde, ramme och wiidhe tiidt beste met all broderlig kierlighetz bewisning, wille wii altiidt findes wellwilligen tiill. Thet Gud schall wiidhe, then wii teg nu och altiidt befalle. Schreffuit y Randers fredagen

[1]) Nemlig at Esge Bilde var bleven fangen af Lybekkerne.

Digitized by Google

nesth effther Søndagenn Oculi, aar etc. mdxxxv. Wndher wortt signet.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand Esky Biilde etc. synn kiere brodher k^en^ tiilschreffuit.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

h.

Auo Biilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima nostra fraterna dilectione. Kiere Esky, nu vdj dag kam hiidt tiill oss thenne thiin swend mett en t^e^ lax, som thu skencker oss, ...[1]) wii nødigt, att thu schulle giøre teg saa stoor bekostning for wor skyld, men dog tacke wii teg kierligen och gernæ fore thenne thiin weluillighett och andre flære, huilcke wii gierne mett teg forskylde wille e huess maade wii kunde. Ingen ny tidenner wiide wii nu sønderligen att giffue teg tiillkiende, men wii dageligenn formodhe schriffuelse fraa kon. M^tt^ wor k^te^ nad^e^ herre, Gud almect^e^ wnde oss altiidt gode tiidenner fraa hans nade attspørie, och teg etth lycksaligt framgang y thenne thyn reyse, att thu motte well framkomme effther thyn begering. Huar wii kunde wære teg tiill wilge och beuiise teg broderlig kierlighedt, giøre wii altiidt gerne. Giør well och sie thiin kiere høsfrue mange godnetther paa wore wegne. Her mett teg Gud befalindes. Schreffuit vdj Roschild Odensdagenn nest epther sancth Andreę dag, aar etc. mdxxxv. Wnder wortt signet.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1535, 1. December.

Udskrift: Erlig oc welbyrdig mandt Eskj Biildhe, høffuitz mand tiill Biernhwss, wor kiere brodher k^en^ tiilschreffuit.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

---

[1]) Hul i Papiret.

Digitized by Google

1.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Eske Bilde. 1535, 7. December.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierre Esky, nu wdj afftiis komme oss thin schriffuelse tiill hande, ther hooss Norgiis Rigis raadz nordenn felldz breff, lucthe macthe breffue och Instructioner, huilcke wor frende Her Magens met oss offuer lesth och wdj alle maade well forstandet haffue, och met thet alderførsthe met wisse bud wille thennom forsende tiill kon. Mat. wor kieriste nadige herre, met begges worre breffue och schriffuelser ther hoss, oc allting effther thin schriffuelse och begeræ lade bestille, oc thet saa beskicke, at samme Norgiis Raadz breffue wdj foruaring oc tiill trooer hendhe schulle oss igienn giffues, och wille thennom nesth Guds hielp wdj alle maade foruare, at tw ther forre ingen tiillthall fangge skal etc. Kierre Esky, enthet sønderligt nydth er herre nu forhandenn atforschriffue. Men wii tacke teg kierligenn och gernæ forre then skenck och senddingger, tw haffuer ladet oss forskicke met thin foget och andre thinne bud, thet wii altiidt gernæ och kierligenn met teg forskylde wille. Wdj alle the maade wii kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, wille wii thet altiidt gernæ giøræ. Gud alsommect* wnde och giffue oss gode tidinner fraa teg atspøriige, och thin regse well atforendhe, then wii teg nu och altiidt befalle. Giøruell och siig thin kierre husfrue mangge gode netther paa woore wegnæ. Schreffuit wdj Roschild wor ffrue affthen conceptionis mdxxxv. Wnder wort signet.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Bilde, høfftzmand tiill Bergenhus, synn kierræ broder, kierligenn tilschreffuit.

Orig. med Segl. i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

Digitized by Google

j.

Eder naadis konninglig M[at] wor ydmiwge willig plictughe troo tiennesthe altiidt tiill redeboonn och ydmiwgeligenn forsendt mett wor Herre. Høgbornesthe Furste, kieriste naad[e] herre, giffue wii eder naadis kon. M[at] ygmiwgeligenn tiilkiende, att vdj nesthe forgangne dage fengge wii eder naadis høgmegtughedtz schriffuelse, lydendes att eders naade vdj sandigenn forfaret haffuer, att the Lubeske mett theris anhengere agthe attgiøre theris yttherste flytt att mwefangge søeen ind igien paa foraarett, och att wii ther fore wilde wærre fortenckt om fethallie tiill eder naadis skiibe etc. Kieriste naad[e] herre, wii giffue eder naadis kon. Ma[tt] ydmiwgelenn att betencke, huorledis eder nadis høgmegtughetz wndersaatte offuer allt riigett erre nu paa thet ny schreffne och lagde paa enn sølff skatt, aff huilckenn en ringe partt vdkommenn er, szaa haffue wii mett Mesther Johann Friis leylighedenn paa etther naadis gaffnn besyndett och offueruegett, huor att almoenn nu saa snartt skuldhe forre giffuis atgiffue en madskatt saa hastelig, førre endh søllff skatthenn woore wdkommenn, skulde thett maa well skee bliffue eder nadis høgmegtiighett meere tiill skade end gaffnn, att the huerckenn sølff skatthenn eller madskattenn tiill gode redhe tha vdgiffue skulde, att then madskatt ther mett paa nogenn tiidt forre for[ne] leylighett bliffuer vpstandett, tyckis oss gott och raadeligt wærre. Wii forsee oss tiill, att thet kyrcke kornn, e. n. konninglig M[at] beuilligelt och samtyckt er offuer riigett, schall forslaa stoor ting tiill øll och brødt; kiødt fyndis end altiidt raadt tiill. Och paa thett wii wille och kunde thenne leylighett thes ytthermere forslaa, haffue wii etther naadis høgmegtughets renttemesther, Mesther Christiernn Hwiidt, tiill oss forschreffuit atkomme mett thett alderførste, han mett oss saadann leylighett att

Ove Bilde, Joachim Rønnov og Mogens Gøye til Christian III. 1535, 13. December.

Digitized by Google

offuerlegge.· Homele er stoorligen forre nødt at lade vdj riigett forskiicke, sammeledis tønner. Wii besynde och, att then fethallie oc pronanthe, e. n. och riigens fyendher the Lubeske pleyæ at fethallie theris skiibe mett, wdførris aff Danmarck, nw saadann fetallie som tiillfornn aff Danmarck, Jwtlandt och Ffyen sønderligenn, then førris tiill edher naadis førstendomme, Kiiell, Fflensborrig och anderstedtz, och siiden ther wognes aff och indt tiill Lubeck, och the ther mett bodhe bespise theris egne skiib, och styrcke etther naadis fyendher vdj Kiøpnehaffnn och Malmøe. Tyckis oss ther fore gott wærre, om thet saa kunde bestillis, att edhers naadis kon. M^atis^ fiender skulle icke styrckis mett saadann tiillførringh och fethallie, thett eders naade ther om wiill wærre fortengt etc. Wii raade och bedhe e. n. høgmegtughett ydmiugelenn, att e. n. thet første mweligt er, wilde werdis och giffue seg herre ind vdj landett igienn, och eders naadis ærindhe mett andre e. n. betroffuede lade bestille, att the dogh ginge forre seg tiill omslagett, hues ther handlis schulle, och her forre engen forhalling tagge, ther ligger e. n. magt paa fore mange orsager skiildt. Som edhers naadhe och begerer, att wii allestedts om sølff forschriffue wilde, att mynthenn icke stille stande schulle, thett haffue wii och, kieriste nad^e^ herre, giordt tiillfornn, førre en wii ther om e. n. scriffuelse fenghe, offuer allt Siellandt, Ffyen och Skaane, och kommer dagelig sølff ind paa mynthen, somme tiidt twsinde, wnder tiiden j^m^, och stwndwm en iij eller iiij^c^ lod. Thett kand dog ringe forslaa; thii tyckis oss gott och raadeligt wærre, att eders naade wilde lade forschriffue tiill Peder Ebbessen och andre, som befalling haffue paa e. n. wegnæ at vppebære sølff vdj Jutland och Ffyenn, att the ylendis hiidt paa mynthen forsende huess søllff the haffue vppebærett, och att thett motte skee mett thet første; ther henger e. n. egett gaffnn vdj. Kieriste naad^e^ herre,

Digitized by Google

huorledis altingest er forløbenn mett edher kon. M^ats skiippe, haffuer e. n. høffuitzmænd och fæltt herrer vdj e. n. høgmectughets leyger fore Kiøpnehaffnn allt schriff-thelig giffuett e. n. tiilkiende, som Mester Johann Friis oss wnderuiisth och tiillsagt haffuer. Alle the maade wii kunde beuise e. n. wor ydmywge willig tiennesthe, ramme och wiide e. n. kon. M^ats och riigens gaffnn och besthe, wille wii thet altiidt ydmiwgeligen och gernæ giøre. Eder naadis kon. høgmectughett her mett then alsommect^te Gudt tiill all lycksalighett, langt liiff och raadeligt regementt befalindes. Schreffuit vdj Roskilde sancth Lucię virginis dag, aar etc. mdxxxv. Wnder wore signetther.

E. N. Kon. M^ats.

ygmiwge troo
raadt och tiennere
Offue Biilde etc. biscop tiill Aarhwss.
Joachim Rønnow etc. Electus tiill Roskyldt.
Magnus Gøye Danmarcks H.

Udskrift: Høgborneste furste och stormectuge herræ, Her Christiann met Guds naade wduolld konning tiill Danmarck och Norge, hertug wdj Slessuig, Holstenn, Stormarenn och Dytmerskenn, greffue wdj Oldenborig och Delmenhorst, war kier^te nad^e herre, ygmygeligenn.

Orig. med tre Segl. i Geh.-Ark. Danske Kongers Hist. Fasc. 15. Paa en indlagt Seddel er med en anden Haand skrevet følgende:

Kier^te nad^e herre, giiffue wij etthers konninglig høigmegtughedt ydmiigeligenn tilkiendhe, ath etthers nades feltherrer och høffuitzmendt wdj leigrett for Kiøpnehaffn haffue nogle wgher siiden sat kiøbett paa klede, lerytth, skouffue, madt, øll och andenn dell, som ther fore redhe pendinge seliiges skulde etc. Siidenn haffuer mange etthers nades wndersotte forholdet thennom och engenn tilføring giordt, som the tilffornn giorde. Betthendes etthers konningliig høigmegtughedt ther fore

Digitized by Google

ydmiigeligenn och gierne, at etthers nade wiilde werdes tiill at lade forschriiffue tiill alle kiøpstedher wdj etthers nades furstendomme, at ther wdaff motthe giøres tiilfføring tiill samme etthers nades leiger met kledhe, lerytt, skouffue och andenn dell, hues behoff er tiill etthers nades kriigisfolckis wpholdningh etc. Datum vt supra.

k.

Offue Biilde, met Guds nade biiscop tiill Aarss.
Magnus Giøye ridder, Danmarckes riges hoffmesther.

Ove Bilde og Mogens Gøye til Slotsloven i Bergen. 1536, 5. Marts.

Wor wenlig kierlig helsenn tiilfornn sendt met wor Herre. Kiere venner, mue ij wiide, at høigbornesthe furste Her Christiann met Guds nade wduoldth koning tiill Danmarck och Norge, hertug wdj Slesuiig, Holsten, Stormarn och Dytmersken, greffue wdj Oldenborg och Delmenhorsth, wor kieriste nadiige herre, wij och flerre Danmarckes riiges raadt haffue nu spurdt och forfarrett, huorledes Erckebispenn wdj Trondhiem skall haffue sat seg wp emodt forrebemelthe kouingliig Mat. wor nad^e^ herre och Danmarckes raadt, och haffuer fanget Esky Biilde, Her Claus Biilde och flerre wor nad^e^ herres raadt och tro mendt, [so]m wdj hans nades och riigens ærinde tiidt wp forskiickede wore. Effther saadan leylighedt paa then etthers suorne eedt och forplictelse, i etthers herre oc hosbonde Esky Biilde suaarett haffue, betthe wij etther kierligenn oc gerne, atj wiille haffue eth got wpseende paa slotthet, och holde then slotzlog trogliigen tiill Esky Biildes handt, om handt frij och wdj syn eghen frelse tiill slotthet kommendes wordher, som handt ther aff regsett. Oc ther som thet hannom forstacket bleffue (thet Gudt forbiude), atj tha wilde hollde slotzloghen tiill for^ne^ wor nad^e^ herres handt, efftherthij at Erckebispen emodt hans eigne beseiglethe breffue, som handt wor nadiige herre met hylgdett

haffuer, er nu emodt hans koninglig maiestat wpsath; skickendes etther her wdinndenn som erlige och tro mendt emodt wor nadiige herre og forne etthers hosbonde Esky Biilde, thet oss dog enthett paatuyffler, atj ioo giørendes worder, huelckett wor nade herre gunsteligenn met etther bekender, oc wiille wij thett oc kierligenn forskylde. Vdj huelcke mode wij kunde ramme och wiide etthers gaffn och beste encthen hoss wor nade herre eller forbemelthe etthers hosbonde och were etther tiill wilige, giøre wij alltiidt gierne. Etther her met then allsommecte Gudt befallindes. Schreffuet wdj Roskiildt søndagenn Inuocauit aar effther Guds byrdt thusinde femp hunddrede tiuge paa thet sextendhe.

Wnder wore siignetther.

Udskrift: Erlige, welburdige och fornomstige mendt Taardt Raadt, Sty Baggy oc andre Her Esky Bildes suenne, som wdj slotz logenn tiill Bergenhuss liigendes ere, met alle indliigere ther paa slottet sampligenn, wenligenn tilschreffuet.

Orig. med Levninger af to Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

I.

Eder nades koninglig Maiestadz wor ydmyghe willige plectuge troo tiennistæ altiidt tiill redeboen och ydmyggeligenn forsendt met wor Herræ. Høgborneste første, kierte nade herræ, giffwe wii eder n. ydmygeligen atwille wide, at nu forre køndelmesse fingge wii och andree eder nades raadt, then tiidt herr tilstede warræ, eder kon. mat. schriffuilsse, at wii wdj nogle eder nades och rigens ærindhe wilde beskecke eth merckelig sende bud tiill stormecte furste Her Gødstaff aff Sueriige met eder nades kon. Mat. breffue och schriffuelsse, tiill huilcken befalling wii beuilliget thenne breffuisser Peder Rosenkrandz, och schreffue wii hans nades stormeetughedt tiill wnder worre oc flerre eders nades troo

Ove Bilde og Joachim Rønnov til Christian III. 1539, 19. Marts.

Digitized by Google

raadz naffn, tha tilstede war wdj samme eder nades och rigens ærindhe, aff huilcket wort breff wii sende eder kon. høgmectighedt end copie och wdschreffth etc. Nw wdj affthen kom thenne forre bemelthe gode mand Peder Rosenkrandz tiill oss meth stormectuge herriis koning Gødstaffs breff och schriffwelsse, Her Mogens Gøyæ och oss tilschreffwit, thet wii nu till eder nade forskicke, ath eder nades kon. Maiestadz thes indhold forfarræ kandt etc. Wii formercke och, ath han haffwer nogle andree merckelighe ærindhe at lade eder nade forstande, eder nades kon. Mat. och riget anrørindhe erræ. Betthendes eder nades høgmectighedt ydmygeligenn och gernæ, ath eder nade ther wdinden will werdes och werre fortenckt, som eder nade och riget magt paa ligger. Alle thee maade wii kunde beuisse eder kon. mat. wor ydmyghe willig och troo tiennistæ, ramme och wide eder nades gaffnn och besthe, wille wii altiidt thet ydmyggeligenn gernæ giøre. Eder nades koninglig høgmect[t] her met then alsommect[e] Gudh till allycksallighedt, langt liiff och raadeligth regementhe befallindes. Schreffwit wdj Roschild søndagenn Oculj mdxxxvj. Wnder worræ signether.

E. N. Kon. Matz.

ygmyghe raad och tienneræ
Offwe Bilde met Guds nade
biscop tiill Arhus.
Joachim Rønnwo electus til
Roschildth.

Udskrift: Høgborneste første och stormectuge herre, Her Christiann met Guds nade wduold koning tiill Danmarck och Norge, hertug wdj Slesuig, Holstenn, Stormarenn och Dytmerskenn, greffwe wdj Oldenborig och Delmenhorst, wor kier[te] nad[e] herræ ygmygeligen.

Orig. med to Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Ogsaa Underskrifterne ere med Hans Henriksens Haand. Indlagt findes en Seddel af følgende Indhold:

Digitized by Google

Kierre nad^{e} herræ, giffwe wii eder nade och ydmygelig at wille wide, ath strax wii formerckthe then leylighet, ther begaff seg met erchebispen aff Norge etc., schreffwe wii och flere eder nades raadt, her tha tilstede wor, kongenn aff Sweriige tiill, huilcke breffwe Her Tygge forskickede. Och siigher thenne breffwisseræ, ath theth bwd wor icke framkommen, ther han affregse[t], men dog formerckte samme bud ath werre paa vegen, ther han neder regset etc. Kierre nad^{e} herræ, hwes sønderligt wii wdj afftes och nu wdj dag aff Kiøpnehaffn forfarret haffwe, wedt Melchior Randzwo allt beskeedt atsiighe och wnderuisse eder kon. Ma^{ts}, ellers wilde wii widere ther om schriffthelig giffweth eder nade tilkiende. Datum vt supra.

I Hovedbrevet findes endvidere indlagt det i samme omtalte Originalbrev fra Kong Gustav, som ogsaa her meddeles:

Gustaff mett Gudtz nåde Sweriges och Göttes etc. konnung.

War synnerlig gunst och kierlig helsann tilförnnde. Vårdige fädre och strenge riddere, synnerlige gode venner, wij haffue nu vdj tesse dager vndfongit eders breff och scriffuelse, mett hög formaning ath wij (for thetta swinde krigztøfft schuld, som nu for handen är) vele fortenckte vare, ath late berede och vthruste våre örligsskiip mett allerley krigztilbehöringer etc. Szå käre godemenn, kenne Gudh, wij äre tess aldelis sielffue beneygne till, och såge gerne, ath alt vore bestelt i then beste motten, ther wij och thenne gantze vinter haffue forarbetadh vpå, endog thette riige är ther så longt ifrå honden belegit, och thetta onde föret, som I vell vitte i thenne vinther varith haffuer, gör oss i then motte stoort meen, så atuj ikcke kunde kome fettalienn vtöffuer land til Landtzcrone, som wij thet agtedh och formodet hade, och for then skuld haffue wij nu ingen annen rådh, vtan nödges fortöffue mett fettalien til tess vathnnet bliffuer öpit, atuj kunne

Digitized by Google

skicked mett skiiff tijdt indh. Är forthenskuld vår kierlig begären, thet I godemenn vilde finne rådh, vnsettie och beskaffe vår Amirall Måns Suensson på vore veghenna nogon fettalie, anten på en godh och redelug bettalnung, eller huru thet best vore i eders leylighet, så ath han finge nogon vndsethning, til tess vore fettalie skiiff kunne komme til thom, anseendes huru mygit kon[re] Mat. til Danmarck, eder sielffue och menige Danmarcks Riige så vell som oss ther om anliggende är, ath skiipen i thidh kome vdj siön. I huilkit I gøre oss synnerligen til villie, velendes thet gerne mett eder vdj all gunst och nåde forsculla. Haffuer och så kon[re] Mat. til Danmarck, vår käre szwåger, tilförnne loffued och tilsagt vår tro mann och rådh Her Erich Flemminck, ath hans kierlighet vilde gøre oss vndsethnung mett prouant til samme skipzflottas vtberedtning, huilkit wij och så fulkomligen forse oss ath thet så skeer. Huad annen dell ther behøffuis til skipen, folck, krut, lot och anned, haffue wij senth thit nidh, så ath oss forhoppes, ther schall nest Gudz hielp ingen nødh vare på färde. Och i huad motte wij kunne vare eder til villie, gøre wij stetze gerne. Beffallendes eder hermett Gudh. Aff vårt sloth Vesterårs 4 Martij Anno etc. 1536. Vnder vort secret.

Udskrift: Verdige fädre i Gudj, Her Offwe Bilde biscop till Aårhwss, Her Jachim Ronnow electus tiil Roskiildt, sampt mett Her Magnus Gøye riddere och Danmarcks riiges rådh, vore gode venner etc. gunst[an].

Manu propria, egen hant.

Manu propria, egen hant.

III.

Auo Biilde, Dej gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536. 5. Maj.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierre brodher, maa thu wiide, at wij spurde strax effther Juell nest forledenn thenn staare soriig och modgang, teg

och thyn kiere husfrwe tiillslaages och wederfores wbrødeligenn paa thyn retthe regse tiill Trondhiem, hueckenn begges etthers kommer och genwordighedt (Gudt kiende) oss och flerre thyne slegt och borne wenner gandske leith wor athøørre aff hug och hiærthe etc. Tha haffue wij nu forfarett wdj thesse dage, huorledes then allsommectug^e Gudt haffuer hiolpeth teg oc samme thyn kiere husfrue, atj ere komne wdj etthers friihedt och frelse ighenn, Gudt thess log haffue euyndeliigenn. Kiere brodher, giffue wij teg framdeles kierliigenn tiilkiende, ath thyn suendt Sty Baggy kom tiill Roskiildt tiill oss nu fastelagen met breff och schriiffuelse tiill oss fran Tordt Raadt och the andre thyne tienere paa Bergennhus, och afferdet wij hannom strax i samme dage tiill koninglig Ma^iit wor kieriste nad^e herre, met hues breffue och schriffuelse handt hagde tiill hans nades høigmectughedt aff samme thyne suenne paa Bergenhus, och wiiste hans nade hannom och the andre gode karlle tack paa thyne weigne, ath the saa trogeligen och ærligenn beuisthe seg wdj thyn frauerelse, thet hans kon. Ma^iit gunsteligenn bekiende och forskylde wilde. Men nu wedt xiiij dage siidenn feck for^ne Sty sytt affskeidt aff wor nad^e herre met breffue och muntlig wnderuisning, thesligeste wor schriffuelse ther hoss tiill the gode karlle wdj slotz logen ere, at the samme sloth troligen tiill hans nades och thyn handt her effther holde wilde, som wij formode, thu well forffarer aff for^ne Sty Bagge. Oc formerckte wij, ath handt och Tordt met the andre thyne tienere beuise thennom som erlige och tro karlle wdj alle mode, saa thu haffuer tack bode aff kon. Ma^iit och mangenn erlig mandt, Danmarckes raadt och andre. Betthendes och raadendes teg kierligen, ath thu wilt giffue teg personligen her nedher tiill hans nade, thet første thyn leylighedt seg ther tiill trygeliigenn begiffue kanndt, ath thalle och handle meth wor nadiige herre

Digitized by Google

och oss om atskelige ærinde, wij icke nu schriffue kunde. Kiere brodher, wij haffue siidenn en monedt fore Juell leytt wdj Roskiildt effther wor nadige herris schriffuelse oc befalling at tiilhielpe at raade och daade hans nades och riigens gaffn och bestandt, och nu siidenn emodt poske Malmø bleff wpgiffuen, haffue wij leytth wdj Helsingøør, och efftherthj wij wore saa ner Skone, droge wij hiidt tiill thin gordt Valdenn fore orsage skyldth, meesth paa thet thyne tienere her paa gordenn och bønder wdenn omkringh mue wiide, ath thu och thynn kiere husfrue ere icke wenneløs, endog werdenn er ganghenn etther baadhe saa hartt emodth met soriig och stor modgang etc. Kiere brodher, wdj alle the mode wij kunde beuise teg broderliigenn wilige och were teg och thyn kiere husfrue och børnn tiill kierlighedt och weluilighedt, giørre wij altiidt gerne. Betthendes g[erne att] thu wilt wellgiørre och siige thyn kiere husfrue Sophie mange gode netther paa wore weigne. Beffallindes teg Gudt. Schreffueth paa Valden fredagenn nest effther Hellig Korsdagh Inuentionis Aar etc. Mdxxxvj. Vndher worth siignet.

Udskrift: Erlig och welburdig mandt Esky Biillde, høffuitzmandt paa Bergenhuss, wor kiere brodher kierligenn tiillschreffueth.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol

n.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536, 12 Maj.

Salutem cum syncerissima fraterna nostra dilectione. Kiere broder, giffwe wii teg kierligen tilkiende, ath nu wdj dag fingge wii thynn schriffwelsė met tiidt bud Anders, wdschreffwit tiill Trwndhiem Palme løffwerdag, aff huilckenn wii besynde och formercke, at thee gode herrer, tw och thynn kierræ hwsfrwe erre well komnæ wdj eders frii och frelse aff then forhindriig, thee gode

herrer och tw woore wdinden bestede, huilcke tidinner kon. Mat. wor kier^{te} nad^{e} herre och formerckte aff thet tiidt breff, tw meth thette for^{ne} tiidt bud hans kon. høgmectughedt tilschrefftet. Och er samme tidinner hans koninglig høgmectighedt, alle andree thinne borne slecthe och wenner och besønderligenn wor persone gandze løstiighe och saare welbehagelige, hwor fore wii tacke och loffwe then alsommectistæ Gud, teg och thyn hwsfrue saa libereredt oc friedt haffwer etc. Strax wdj dag kierræ Esky, wii saadanne behagelig tidinner och schriffwelse fingge, fforsende wii wor capellan Her Hans herre aff byen tiill wor nad^{e} herræ tiill Esserom met tiidt bud ath presenteræ thyn schriffuelse, huilckenn hans nade (som forre berø[r]dth er) wor møget behagelig, och befalledt hans kon. Mat. tiidt bud atbliffwe hoss oss, saa lengge Her Claus Bilde met ytthermere beskeedt neder kommer, och tha will hans nade schriffelig giffwe teg swar om alle ærindhe och leylighedt. Effther saadandt hans nades antwordt, vpholde wii hoss oss tiidt bud, saa lengge Her Claus Bilde komendes worder. Wii giffwe teg och kierligenn atforstande, ath sidenn tw hoss wor nad^{e} herræ wosth, haffwe wii formerckt, ath hans nade och flerre Danmarckes raad legge hardth paa sii[n]de, ath tw icke wilde wpladhe Bergenhws Slotz log tiill wor nad^{e} herræ och hylde hans nade, førre end tw opregsedt, effther thij ath Her Claus Bilde och Christopher Gyldennstiern haffde bode sworedt och vpantwordet bode theriis Slodtz loger tiill hans nades handt etc. Thij betthe wii teg och raade, ath tw ther om met thet første mweligt er tiltencker atgiffwe teg tiill wor nad^{e} herræ, actendes och betenckendes wor nad^{e} herriis gaffnn och thin egen lempe och bestandt met samme Slotzlogs foruandling, som magt paa liggendes er, thet wii teg wdj raadzwis och besthe meningh tiilkiende giffwe. Betthe wii teg och gernæ och raade, ath tw ioo willt werræ fortenckt, saa thenne ærindhe

Digitized by Google

och handell ther wdj riget atbestille, ath tw met thin kierræ hwsfrwe kand met thet førsthe komme her nedt tiill Danmarck, och bliffwe stedze wdj thiidt federne land och rige hoss thinæ slecthe och borne wenner weedt thinæ gorde och gwods, Gud alsommectiste teg tilføget oc wndt haffwer, fforhobendes nesth Guds hielp, ath nar saa skeer, ath tw thet alworligenn forræ tagher, skall thet bliffwe teg tiill lycke och framgangh etc.

Kierræ Esky, wii wille teg icke heller wndholde, ath nu nogle dage sidenn regset wii her aff oc tiill thynn gardt Wallen, oc ther fortøffwedt noglæ netther forræ orsagher skyld, och aldermesth ath indbyggernæ ther wdj landet oc almwen ther omkring gordenn motthe wide och forstande, ath tw och thin hwsfrwe haffwe wenner wdj thyn och hennes fraawerrelse, och ther paa gordenn schreffwe wii tegh tiill och andtwordet thynn foget Niells Beridzenn breffwedt. Betackendes teg och thynn hwsfrue gernæ, ath thyn foget oc folck ther paa gordenn forde well meth oss, thet wii gernæ forskylde wille. Betthendes tegh kierligenn, ath tw altiidt wilt schriffue oss tiill, hwor teg och thyn hwsfrw lider oc hwes sønderligt tw wdj fremmetiden forfarindes worder, hwilcket wii kierligen forskylde wille. Wdj alle thee maade wii kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, ramme och wide thiidt gaffn och besthe, giørre wii altiidt gernæ. Giør well och siig thyn kierræ hwsfrwe mangge gode netther paa wore wegne. Teg her met Gud befallindes. Schreffwit wdj Helsingøør ffredagenn nesth effther søndag Jubilate aar etc. Mdxxxvj. Wnder wort signet.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Bilde, høfftzmand tiill Bergenhws, synn kierræ broder kierligenn tilschreffwit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Følgende Seddel findes indlagt:

Digitized by Google

Wii wille end nu som tilfornn kierre Esky haffwe teg formanet och bedet, ath tw willt werræ fortenckt om then Slodtz log tiill Bergenhwes at forwandle, szaa tw met thet første giffwer teg tiill wor nad^{e} herre ther om athandle, ellers wii befrycthe, ath tw wdj fremtidenn skall nydet meeræ onth end gott ath etc.

●.

Ano Biilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kiere brodher, giffue wii teg kierligenn tiill kiende, att nu koninglige M^{tt} wor nad^{e} herre kom hiidt tiill Roskilde, och wii mett flerre aff thesse gode herrer Danmarcks Riiges Raad wore her hoes hans nadis høigmegtughett forsamblete, thaa gaff hans nade oss fore, att hans koninglige M^{tt} haffde fangett thyn breff och scriffuelse, vdj huilckenn thu eblandt andett giffuer tiilkiende, att thu mett the andre gode herrer, som mett theg opskickede wore tiill Trondhiem vdj hans koninglige høigmegtughedts ærende och befalning, ere igien løse och quitgiffnne aff thett fengsell, som Erchebispenn ther samme stedtz haffde eder vdj bestrickett och beheffttett, vdhen Her Vincentius Lunge Ridder, som slagenn bleff thes wer (hues siell Gud nade etc.). Och er hans koninglige høigmegtughedt megett glad och well tiillfriidts, att bode thu och the andre for^{ne} gode herrer ere saa løs kommen aff samme bestrickinge, och ther som hans koninglig høigmect^{t} haffde tiillfornn wisdt, att teg eller thennom skulde haffue wederfarret saadantt hindher och hoffmodh paa samme reigse, tha haffde h. nade vgierne forskickett eder tiid vp samme reigse. Och gaff hans koninglige høigmectughedt och saa sameledis tiilkiende, att then tiid thu siist kompst aff thend bestrickinge aff Lubeck och kompst tiill h. n. tiill Tørinnge, tha wor hans nade aff teg begerindis, att

Biskop Ove Bilde til Eske Bilde. 1536, 24. Maj

thu wilde swerge hans nade, och epther thii att thu haffuer anammett Slotsloffuen tiill Bergenhws aff høigborne Furste koning Frederick, hans nadis herrefadher, hwes siell Gud nade, att holde tiill Danmarckis Riigis Raadtz hand effther hans nadis dødt, tha wor samme tiid for[de] wor nad[te] herre paa Tørinnge aff teg begerindis, att thu wilde andtuorde hans koninglig høgmect[t] samme Slotzlog, epther thii hans nade war then tiidt en vduald och kaarenn koning tiill Danmarck. Och thu tha orsagede theg thett att icke giøre kunde, epther thii att thu wast it ledemod aff Norgis Riigis raadt och thennom sworenn, att thu [icke] skulde sweriige nogen anden herre, førre end the endregteligenn keisde och kaarede enn herre och koning i Norgis Riige, och att teg icke heller staar tiill førre atforandre samme slotsloffw etc. Saa formercker hans koninglig Maiestadt och paa Her Clawes Bilde, att bode thu och hand haffuer mott giffuett for[ne] Erchebiscop vdj Trundhiem een orfeigde, før end hand wilde giffue eder quidt aff samme fengsell, och trengde etther saa aff att forpligte eder att holde the slotzloffue, i haffue, tiill Norgis Riigis Radts hand etc. Tha kiere brodher effther saadann leylighedt, for then troskaff och staare loffue, som for[ne] wor nadigiste herre setther tiill teg, bedhe wii theg och fuldkomeligenn raade, att thu holler samme Slotzlog tiill Bergenhws tiill koninglig M[tts] vdi Danmarck wor nad[te] herris och Danmarckis Riigis Raadts hand, effther som thu then anammett haffuer aff for[ne] hogborne Første Koning Frederich etc. Och giør ther vdinnen saa megett, som thu kandt mett ærenn forsware och forandtuorde, besindendis och agktendis thend staare skade och euige forderff, ther wilde effther følge, ther som thesse twende Riiger Danmarck och Norge bleffue attskiilde, thett Gudt almegtugiste nadeligen och barmhierteligenn will affwende etc. Bedendis och raadendis theg, att thu vdj alle maade

Digitized by Google

wildt wiide och ramme wor nad[e] herris gaffnn och beste, som hans nade teg fuldkomelige tiilltror. Thett forskylde wii gierne. Huar wii kunde wære teg tiill wilge och bewiise teg broderlig kierlighett, wille wii altiidt findis weluilligen. Her mett teg thend aller-mect[te] Gud befalindis. Giør well och sie thyn kiere høstru mange godnetther paa wore wegnæ. Schreffuett vdj Roschild wor herris hymmelfardtz affthen, aar etc. mdxxxvj. Wnder wortt signeth.

Kierræ Esky, wii betthe teg och raade effther then leylighedt, tw aff kon. Mat. wor nad[e] herriis eget breff forfarindes worder, ath tw willt wdj alle maade werræ fortenckt at ramme och wide hans nades och rigens besthe, som tw selffwer welbetencke kand oss alle mackt paa ligger etc.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand Esky Biilde, høffuidtzmand paa Bergenhws, wor kiere brodher kier-ligenn tiillschreffuit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Kun Efterskriften er med Hans Henriksens Haand, medens Hovedbrevet vistnok er skrevet af en anden, hvad ogsaa gjælder følgende indlagte Seddel.

Kiere Esky, ingen sønderlig tiiender wiidhe wii nu ytthermere att schriffue teg tiill om, vden wore slegt och borne wenner ære karske, helbrede och liidher well. Bedendis teg nu som tiillfornn kierligenn och gernæ, att thu willt tiiltencke (naar leyligheden seg saa begiffuer, och thu thett mett lempe giøre kand) ath giffue teg hiidt nedher tiill Danmarck och handle mett Kon. M[tt] wor kiereste nad[e] herre om Bergenhwses Slotzlog tiill en endelig endhe. Theslig[e] att thu haffuer ett gott vpseendis tiill samme slott, att thet icke for-raskis teg fraa, som thu wedst teg magt paa legger, huilckett wij giffue teg selffuer ytthermere atbetencke.

Digitized by Google

p.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536, 16. Juni.

Salutem cum synceríssima fraterna dilectione. Kierræ broder, nu wdj nesthe forgangne dage herre wdj Roschilde kom tiill oss thesse breffwissere thinæ tiennere Sty Baggij och hans metfylligher met en Instructions breff och schriffwelse tiill kon. Mat. war kier^te nad^e herræ, sammeledes och saa tiill oss etc. Then tiedt wii tiidt breff igiemmen leesth och offuerseeth haffdhe, och then thyn myndelig befalling aff forrebemelthe breffuissere forstandet, fforschreffwe wii samme thinne tiennere tiill wor nad^e herre tiill Skiollenees, hwort thee och strax heden regsedt, bode thyn och wor schriffuelse atpresentere hans koninglig høgmectighedt. Och fingge strax antwordt atskulde giffwe thennom tiill Roschild igien, ther willde hans naade ladhe giørræ thennom allt theriis affskeedt och endelig swor. Nw wdj Otthensdages hans naade wor kommen hiidt tiill byen, bleffwe thee indkalne forre hans naade, oss och fleræ Danmarckes raad, och alle thiinæ ærindhe schrifftelig och myntteligh forklarredt, oc strax hyldet och saarre hans naade paa thinæ wegnæ. Betacket hans kon. høgmectighet teg gernæ forræ thin stoore trooffskaffb oc weluillig tiennisthe, tw hans nade godwilligenn beuisth haffuer, huilcket hans naade och gernæ meth teg och thinæ bekiende och forskylde will. Szaa haffwer hans kon. høgmectighedt ladet schriffue teg tiill all b. n. willig och menning wdj alle syne ærindhe, och thessæ thinæ budt myndelig befallingh ladet giffwe, ther tw ytthermere kand wiidhe ath retthe teg effther, end wii schriffwe kwnde. Betthendes teg kierligenn och gernæ, ath tw wdj alle maade wiillth ramme och wiide wor nad^e herriis och rigens gaffn och besthe, som macht alder størsth paa ligger. Wii betthe teg och gernæ, ath tw willt flyttelig tiilhielpe, at hans nade

motthe fangge nogen merckelig hielp ther aff riget met thet førstæ, thet saare welbehoff giørriis, och wdj saadannæ och alle andree maade ramme och wide hans nades gaffn och besthe, som hans naade teg tiilbetroffwer och inthet wppaatwilffler etc. Kierræ Esky, hwes tidinner herræ begiffwer seg, wedt Sty Baggij och hans methfylligher allt beskeedt at wnderuisse tegh. Men dog maa tw wiide, ath wii, worre søsken och wenner erræ karske, helbrede och lide well, Gud thees loff haffwe. Woor broder Mogens haffwer werredt swag paa nogenn tiidt, och nu er bliffwen tiill paass igienn. Wii betacke teg kierligenn och gernæ forre thin kierlig schriffwelse, gode willig och weluillig tilbudt, tw nu schriffuer oss tiill, thet wii gernæ och kierligenn forskylde wille, bettendes teg gernæ, at tw altiidt, nar teg steddis bud, willt schriffwe oss tiill, hwor teg lider, thyn hwsfrwe och bømn. Alle thee maade wii kunde beuisse tegh broderlig willig och kierlighedt, wille wii altiidt gerne giørredt. Gyøruell och siigh thin kierræ husfrwe mangge gode netther paa woorre wegnæ. Teg her met Gud befallindes. Schreffwit wdj Roschild sancth Villoms dag, som er 16 dag Junij moneth, aar etc. mdxxxvj. Wnder worth signet.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Bilde høffwidzmand tiill Bergenhws, wor kierræ broder kierligenn tilschreffuith.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

q.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierræ Esky, maa tw wide ath nu wdj thesse dage kom thenne breffuissere Peder hiidt tiill kon. Mat. wor kieriste nad[c] herræ, giffwindes hans kon. høgmectighedt tiill kiende thee ærindhe och leylighedt, effther thyn be- Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536. 27. Juni.

Digitized by Google

falliing, ther begiffwiis wdj Norge, och tacker hans nade teg gernæ forre thiin stoore willig och troskaffb, tw hans nade wdj saadanne och andree moode beuisser etc. Szaa haffwer h. kon. Mat. all leylighedt och ærindhe wdj hans nades och rigens werffwe teg tilschreffwet met thyn tiennere Sty Baggj. Thij betthe wii teg kierligenn och gernæ, ath tw ther effther teg wdj alle maade retthe will, rammendes och widendes wor nad[e] herres och rigens gaffn och besthe, thet h. n. gunstelig bekiender. Inthet sønderligt wide wii ath forschriffwe, men wdj alle thee maade wii kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, giørre wii altid gernæ. Giørnell och siig thyn kierre hwsfrwe mangge gode netther paa woore wegnæ. Teg her meth Gud alsommect[e] tiill all lycksallighedt befallindes. Schreffuith wdj Roschild tisdagen nesth effther sancth Hans Bapt[e] dag, aar etc. mdxxxvj. Wnder wort Signet.

Udskrift: Nobili et generoso viro Eskero Bilde capitaneo castri Bergenn, fratri nostro charissimo.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

r.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536, 27. Juni.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierre broder, wii giffwe teg och kierligenn tilkiende, at mester Jacob Andersen[1]) Canich wdj Ripe haffuer wndt och opladt en wor nad[e] herriis Secretere Jørgen Pedersen, borgemesters indfødt søn tiill Ripe, allt then reth och rettighedt han haffdhe tiill thet prouestherij wdj Bergenn. Szaa haffwer kon. Mat. och then resignatz stadfesth oc naadeligen wndt och giffwidt hannom samme prebende oc prouesterij. Er han ther forre wor forschrefft

[1]) I Danske Mag. VI, 17 kaldes den samme Mand: Mester Jacob Nielsen.

begerindhe tiill teg, then wii hannom icke weddree eller affsiighe kunde. Thij betthe wii teg kierligenn och gernæ, at tw willt ramme hans besthe met samme prouesterij, oc lade hannom nyde wor bøen och schriffwelse gott ath, och hwor tw haffwer nogle tiennere, ther will haffue procuratorium tiill degendommen och samme prouesterii oc kunde haffwe ther nogen fordiell aff, tha schulle thee werredt nesth, oc wille wii gerne wide theriis besthe ther met, saa wiieth wii ther tiill betrooffwedt erre, ath tw ther forre willt ramme thet besthe, thet wille wii gernæ och kierligenn met teg forskylde. Hues maade wij kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, giørræ wii altiidt gernæ. Giøruell och siig thyn kierre husfrwe mangge gode netther paa wore wegne. In Christo valete. Roschildie feria tercia post Joannis baptiste mdxxxvj. Nostro sub signeto.

Udskrift: Erlig och welbiirdig mand Esky Bilde høffwidzmand tiill Bergenhws, syn kierre broder kierligen tilschreffwit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

8.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Salutem cum syncerissima fraterna nostra dilectione. Kierre Esky, giffwe wii teg kierligenn ath wide, at nu wdj thesse dage herræ wdj Roschild fick kon. Mat. wor nad^e^ herre wisth kundskaffb, huorledes ath then alsommect^e^ Gud haffwer kalled hans nades rentthe mester, Mester Christen Hwidt, hwes siell Gud benade. Thij haffwer hans nade wndt och forlent en hans nades secretere oc schriffwere Henrich Holck met thet degne dwom, hand haffde ther wdj Bergen, hwar forræ ath forre bemelthe Henrich Holck haffuer begeredt wor bøn och forschrefft tiill teg. Thij betthe wii teg kierligenn och gernæ, ath tw willt welgiøre och fremme hans sag

Biskop Ove Bilde til Eske Bilde. 1536, 27. Juni

Digitized by Google

tiill thet besthe, och wdj alle maade ramme hans gaffn och besthe met samme forleuing, och lade hannom nyde wor been oc schriffwelse gott ath, thij ath han er och then personne, tw kand haffwe tiennisthe och gott aff, thet wille wii gernæ och kierligenn met teg forskylde. Wdj hwilcke maade wii kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, giørræ wii altiidt gernæ. Giøruell och siig thyn k[e] hwsfrwe mangge gode netther paa wore wegne. In Christo vale, ex Roschildia feria 3[a] post festum Joannis baptiste, anno etc. mdxxxvj. Nostro sub signeto.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Bilde høffwidtzmand tiill Bergenhws, syn kierræ broder kierligen tilschreffuit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

t.

Auo Bilde, Dei gracia Episcopus Arhusiensis.

Biskop Ove Bilde til Esge Bilde. 1536, 28. Juni.

Salutem cum syncerissima fraterna dilectione. Kierræ Esky, maa tw wide, at nu wdj afftes kom thenne breffuisere thyn dreng Niells tiill kon. Mat. war nad[e] herræ och oss, giffwendes tilkende, ath han war aff teg met breffue och schriffwelser tiill h. n., oss och fleræ thinnæ wenner tiill Danmarck forskicket, oc sønderlig met eth bispens aff Staffwanghers oc andre gode mendz breffwe, lydendes at thee wor nad[e] herræ bylledt haffwe, hwilcke thinnæ breffwe ther bleff thin dreng fraa tagne wnder Anoldth, som han teg selffwer wnderuisse och siighe kand, then leylighedt wii strax wdj dag gaffwe wor nad[e] herræ tiillkiende. Tha effther at sagen seg saa beløben er, badt och begeredt hans kon. Mat. samme dreng, at han [seg] hasteligh met h. n. schriffwelse tiill teg giffwe skulde, oc ath wii teg ther hoss tilschriffwe schulde, ath tw her effther willt welgiørre och beflytthe teg paa eth andet breff aff bispen aff Staffwangher och

Digitized by Google

thee andree gode mend, hworledes at thee wor nad[e] herræ sworedt och hyldet haffue, och thet met thet første wor nad[e] herræ tiill hande skicke, rammendes hans nades gaffnn och besthe wdj thesse och andree maade, som h. n. teg tiill welbetroffwedt haffwer, thet bekiender hans nade gernæ. Kierre Esky, wii tacke teg och kierligenn och gernæ forræ thin stoore skenck, tw giør oss, sønderligenn met then t[e] hwalspeck oc Berghe fisk, tw sende oss, then thyn gode willig wii gernæ forskylde wille. Wdj alle thee maade wii kunde beuisse teg broderlig willig och kierlighedt, giørre wii altiidt gernæ. Giøruell och siig thin k[e] hwsfrwe mangge gode netther paa woore wegne. Tegh her met Gud befallindes. Schreffwit wdj Roschild sancth Peders och Pouells apostelles affthen, aar etc. mdxxxvj. Nostro sub signeto.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Esky Bilde høfftzmand tiill Bergennhws, syn kierræ broder kierligenn tilschreffwith.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

u.

Vor venlig kierlig helsenn altiidt tilfornn sendt met Gud. Kierre frwe Sophie, søster och sønderligh gode wenn, som i well wden twiffwell forfaredt haffue, hworledes then alsommectiste Gud haffwer kaldet wor kierre broder Mogens Bilde, hwes siell sallig met Gud, szaa er hans folck, swennæ och guodtz indkommedt paa Swanholm liggendes, atforbyde effther wor broders oc worres tilkomme etc. Nw haffue wii wdj nesthe forgangne dage spurdt, hworledes wor broder Esky er aff kon. Mat. forskicket hans nades ærinde wp wdj Tyskeland, oc er icke formodendes en mondes tiidt eller mere tilbagge, oc folcket ligger dog ther paa gordenn,

Ove Bilde og Knud Bilde til Fru Sofie, Esge Bildes Hustru. 1538, 14. Maj.

Digitized by Google

hwercken hannom eller oss tiill nogen tiennisthe eller gaffnn, men meeræ till besworing, och engen tienniste giøre, oc wille dog haffue theres klede och pendinge etc. Thij haffue wii thet saa besindet, ath wille met thet første regse ther tiill gordenn, giørindes skicke met folcket, oc besee, hwes ther indt førth er. Effther saadan leylighedt betthe wii eder kierligenn och gernæ, atj wille welgiørre oc wmagghe eder hiidt, ther hoss atwerre, epther thij wor broder icke nu tilstede er, och met thet første eders leylighedt seg saa begiffwe kunde, thij ath wor broder Knud acther seg ylindes om vj eller viij dage her effther tiill Skone. Men ther som eders leylighedt seg icke saa begiffue kan, atj her offuer kommendes worder, atj tha wille sende oss eders visse bud, ther hoss ath werre. Wij wille dog wdj alle maade ther wdinden skicke och bewisse oss emod wor broder, som han selffuer tilstede worre, och wii plectug erre. Betthendes eder och kierligenn och gernæ, atj engen sorge eller bekommeriig tagge eder tiill forre hannom, wii forhoffbe, ath han glad, karsk och helbred (nesth Gudz hielp) kommer hiem tiill eder, och hwor wii kwnde wdj noger maade raade eller daæ eders gaffnn och bestand wdj hans fraawerrelse, eller bewisse eder broderligh willig och kierlighedt, wille wii altiidt gernæ giørre. Eder her met then alsommect[e] Gud befallindes. Schreffuith wdj Skoffcloster tisdagenn nesth epther Jubilate, aar etc. mdxxxviij.

Offue } Bilde etc.
Knudt }

Udskrift: Erlig och welbirdig qwinde frwe Sophie Esky Bildes tiill Mogenstrup, wor kierre søster och sønderlig gode wenn kierligenn tilschreffuit.

Orig. med to Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

Digitized by Google

V.

Ove Bilde til Fru Sofie, Esge Bildes Hustru. 1538, 7. August.

Vor broderlig kierlig helsenn altidt tilfornn sendt met wor Herre. Kierre frwe Sophie, søster oc sønderlig gode wen, giffue wii eder kierligenn ath wide, ath wii nu wdj dag anammedt eders schriffuelse, i oss nu sistis tilschreffue, huilckenn wii lesth oc welforstandet haffue, tackendes eder kierligenn och gerne forre samme eder gode willig, kierlig schriffuelse oc weluillige tilbudt och forre allt andet gotth, i oss stedze och altidt giordt och beuisth haffue, och besønderligenn forre then t[e] beriefisk, som i oss nu sende. Hwor wii thet igien wdj noger maade forskylde kunde, wille wii ther tiill befindes gandze goduillig, som oss bør etc. Kierre søster, som i schriffue, atj haffue fangget noget kundskaffb, ath wor k[e] broder schall werre kommend paa hiem regsen tiill kon. Mat., huilcken tidinde oss gandze leefft er, then alsommect[e] Gud wnde eder, oss och flere woore wenner then glede, ath han helbrede, karsk, glad och sund motthe tiill eder komme, oc bewarre hannom fraa allt hannom skade kand. Wii formode dog, att hwor saa er, ath han paa nogle dage wpholdes hoss kon. høgmectighedt, szaa lengge han hans nades ærindhe wdretthe kand, och effther saadan leylighedt, som wii forfarre om wor broder, tha wille wii endnu paa en otthe eller xiiij dage lade wpstande meth thet wort bud, wij sistis schreffue eder tiill om, tiill eder at wilde forskic[ke]. Thij betthe wii eder end nu kierligenn och gernæ, atj wille welgiørre oc met thet første bud eder steddes schriffwe oss tiill, hwor lengge i acthe ath fortøffue ther paa Mogenstrup eller wdj then eygenn, eller och hwart i acthe atferdes, nar i wille regse aff Mogenstrup, eller oc om eders ærinde icke falder her offuer tiill landet noget snarth, ath wii motthe wide ath retthe oss ther effther, om wii icke thes emellom komme wor broder tiill ordz; thet wille wii och gernæ

Digitized by Google

meth eder forskylde. Kierræ søster, som i och røre wdj eders schriffuelse om then brwne hesth, wor affgangne broder Mogens (hwes siell sallig met Gud) oss wdj sith testament gaff, tha tacke wii eder gernæ, atj haffue hannom ladet indsethe tiill foders; wor broder, i och wii wille altidth wellforligges om then hesth, woore thet endh meeræ gotth. Wii tacke eder oc gernæ forre then bog, Knud Pedersenn wdschreff, oc i oss nu tilsende, then eder gode willig och allt andet gott, i oss bewisse, wii gernæ och kierligenn wille forskylde. Wdj alle thee maade wii kunde bewisse eder broderligh willig och kierlighedt, wille wii thet altid [ge]rnæ giørre. Etther her met then alsommect° Gud befallindes. Giører well och sigher eder kierre børnn oc jomffruer mange gode netther paa wore wegne. Schreffuith wdj Skoffcloster Otthensdagen nesth epther sancth Peders dag ad Vincula, aar etc. mdxxxviij.

Offue Bilde etc.

Kierre søster, fangge wii nogle bud eller tidinner aff wor broder, tha wille wii strax nath och dag wsparth schriffue eder tiill etc.

Udskrift: Erlig och [welbyrdig ffrwe], ffrwe Sophie Esky Byldes, wor kierre søster och sønderlig gode wenn kierligenn tilschreffuith.

Orig. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Paa en indlagt Seddel findes følgende:

Kierre søster, haffue i oss behoff wdj wor broders fraauerrelse ænthenn meth raad eller daa, eller met noget anden diell, tha schulle i altidt haffue ath raade, som eder bøør. Szaa betthe wii eder, atj wille oc schriffue oss tiill, om i acthe tiill Her Tygges søns brwlwp eller ey, for orsaghe skylld, thet wille wii och gernæ forskylldhe, atj oc wille schriffue oss tiill hwes sønderlight i forfaret haffue etc.

Digitized by Google

x.

Vor broderlig kierlig helsenn altiidt tilfornn sendt met wor Herre. Kierre broder, tacke wii teg kierligenn och gerne forre all broderlig willig och gode, tw oss wdj manghe maade giordt och bewisth haffuer, och nu besønderligenn wdj thenne wor modgang. Besønderlig, kierre broder, betacke wii teg forre then stoore flydth och weluillighedt, tw oss beuisth haffuer hoss kon. Mat. wdj wore werffue och ærinde; kundhe wii then eller anden thyn welgerniing met teg, thyn hwsfrw och børnn forskylde, wille wii ther tiill weluilligen befindes, som wii teg plectug er och bøør at giørre etc. Kierre broder, som tw oss nu schrifftelig tilkiende giffuer thet gode tilbud, kon. Mat. wor nad[e] herre teg paa worre wegnæ met hielp och erlig wnderholding wdj løffuerdags selffmynth tilsagde, forre huilcke hans kon. høg. tilbud wii hans naade ygmygelig tacke, oc tegh kierligenn forre thyn trøsthactug hwgswallelse: szaa westh tw well selffuer hwes gode loffue oc tilsangen wdj saadanne oc andre maade bode teg, oss och flere wore wenner wdj saadanne maade loffuit och tilsagt werredt haffuer, och hwes gaffnn eller profyth ther epther fwlde. Kierre broder, thij wille wii endnu som tilfornn then sag stille och befalle wdj Gudz wolld oc hans kon. Matz. hand, fforhobendes, ath hans nade dog meth tiden anseer och betencker wor willig tiennisthe etc. Ove Bilde til Esge Bilde. 1538, 11. Oktober.

Kierre broder, som tw schriffuer oss tiill, ath wii wilde met wor broder handle och thalle om hwes andparth han haffuer wdj wor federnæ gordt Swanholm etc., szaa giffue wii teg kierligenn ath wide, ath før end thette tiidt bud tiill oss komm, war Knudt Bilde aff farrenn. Wii haffue dog tilfornn ther om paa thinæ wegne met hannom handledt, och hwes swar wii ther paa finge, haffue wii giffwedt thyn k[e] hwsfrwe tilkiende,

Digitized by Google

och gernæ wdj fremtiden, nar wii tilsammen komme, ytthermere handle och ther om met hannom thalle, och gerne wdj saadanne maade och andre teg tiill willig wille lade oss findes weluillige. Thet er endelig emellom hannom och oss saa besluthet, ath nar thyn leylighedt seg saa begiffue kand, och tw hannom willt tilschriffue, nar tw kand komme her offuer endeligen tiill ende [at] giørre hwes forre handen er paa Swanholm, tha will han och strax retthe seg ther epther, som tw ytthermerre allt beskeedt forfarre [kand] aff wort breff, wii teg met hannom tilschreffue. Men, kierre broder, thee andre myssiuer och forschreffthe tiill worre søstre børnn, frwe Jehanne oc tiill Johanne Ffriis, epther thin begere sendhe wii teg thennom, och paa thyn gode forberingh tyckes raadeligt werræ, ath nar tw samme worre breff forskycker, ath tw tha wdj samme thynne metfyldingæ schriffuelse giffuer thennom tilkiende hwes wederlag tw thennom igienn giffwe willt, paa thet tiidt anslag thes snare och beddre kand ganghe forre segh. Sammeledes ath tw wdj medell tiidt flyttelig lader handle met Johan Friis, ath han met tegh wdj samme sag besønderlig tiill wore søster døtthre Lauritz Skenckells forschriffue will, som tw well widere besynder, end wii schriffue wille, etc.

Kierre broder, som tw oc schriffuer oss tiill om then leylighedt seg begiffuer met wor søster søn Iffuer oc Catherine Lyckes datther: forre samme thin stoore wmagge, bekosthning och welgerningher, tw thennom beuisser och bewisth haffuer, wii tacke teg kierligen och gernæ. Then alsommect[e] Gud wnde oc giffue thyn kierre hwsfrwe wor kierre søster en god och lycksalliig framgang och hwgswallelse, oc oss end gledelig tidinne altidt fraa hinne, teg och flere worre wenner. Ther nesth kierligen begerindes, ath then handell, emellom Her Tygge Krabbes børnn, wor kierre frende, och wore søstre børnn anheffuet er, motthe komme Gud tiill loff,

thennom och theriis wenner paa begge sider tiill lyck-sallig glede och hwgswallelse. Och haffue wii effther thyn begere och schriffuelse wdj allderbeste form och mening arffuorligenn theriis fader tilschreffuit, huilcket breff hoss oss bliffue schall, saa lengge Iffuer Lycke tiill oss kommendes worder. Betthendes teg kierre broder, ath tw wdj alle maade willt viidhe theriis besthe (som oss inthet paa twiffle) oc schriffue oss altidt tiill, hwor teg, thyn hwsfrwe och børn lider, thet wille wii gerne och kierligen met tegh forskylde. Wdj alle thee maade wii kunde bewisse teg broderlig willig oc kierlighedt oc wide thinnæ børns gaffnn, giørre wii altidt gerne. Giør-uell och siig thyn kierre hwsfrwe mange gode netther och thinne børnn. Teg her met Gud befallindes. Schreffuith wdj Skoffcloster fredagenn nesth epther sancht Dyens dag, aar etc. mdxxxviij. Wnder worth signeth.

Offue Bilde etc.

Udskrift: Erlig och welbirdigh mand Esky Bilde tiill Valdenn, wor kierræ broder, kierligenn tillschreffuith.

Orig. i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml., 1301 e. Fol.

y.

Vor wenlig kierlig helsenn altidt tilfornn sendt meth wor Herre. Kierre Peder Ebbissenn, sønderlig gode wen, tacke wii eder kierligenn och gerne forre eder gode willig och welluillighedt, i oss altidt bewisth, och besønderligenn siden wii komme ther aff stiifftet giordt haffue, huilcket wii och gerne och kierligenn met eder forskyllde wille, hwes made wii kunde. Kierre Peder, saa er eder well wiittherligt och wden twiffwell well fortencker, ath siden wor leylighedt seg saa met oss begaff, oc wii worre komne fraa stiifftet, eblanth andree worre wilkoor och handell emellom kon. Mat. wor nadigste herre och oss giorth bleff, tha wnthe h. n.

Biskop Ove Bilde til Peder Ebbesen (Galt). 1538 (?), November.

Digitized by Google

oss allt thet regenskaffb och wppebørrelse, som tha worre prouester, fogetther och befallingsmend paa wore wegnæ indtagget eller wppeboredt haffde wdj nesthe forgangne aar tilforn; som eder selffuer well witherligt er. Saa lodhe wii hørre och wppebere samme regenskaffb aff nogle worre prouester och fogetther, och en parth bleff tilbagge bestandendes hoss thennom, som thee oss meth retthe giffue schulde, som eder selffuer, Mester Jørgenn och mange flere dannemend ther wdj Stiifftet vittherligt er etc. Thij betthe wii eder kierligen och gerne forre hwes wii nogen tiidt met eder eller eders forskyldhe kunde, atj wille welgiørre och werre oss behielpelig, ath wii motthe komme tiill samme woore pendinge och regenskaffb epther kon. Mats. wor nadigste herris befallingh, anseendes worre wilkoor och leylighedt, ramme och widhe worth gaffn och besthe, som wii eder tilbetroo, thet wille wij kierligenn och gerne meth eder och eders forskyldhe. Hues maade wii kunde werre eder tiill willig och kierlighed, giøre wii altidt gerne. Eder hermet Gud befallindes etc. Feria quinta infra octauas omnium sanctorum.

Kierre Peder, betacker wii eder kierligen och gerne forre eders gode tilbudt, i bødhe oss tiill met wor gamle tiener Kielld Krabbe i thenne sag och wdj anden weluillighedt, thet wii wdj alle maade met eder och eders kierligenn forskyllde wille. Szaa wedt well mester Jørgenn, hwem hannom paa wore wegne giorde regenskaffb, oc hwoo tilbagge stander. Men besønderligen tilbagge stande thessee tree, som erræ prouesten aff Randers, Anders Offuissen och noget hoss Her Branth. Hwor thet maa wendes oss tiill godhe, som well tilbørligt er, schall eders wmaghe icke bliffue hoss oss forglømpt, men wille betencke eders godhe willig oc wmaghe met en willig oc skenck, som wii haffue befalledt thenne breffuissere ath sighe eder wor willig oc

Digitized by Google

menyngh ther om. Kiere Peder rammer wort besthe, som wor godhe troo er tiill eder, wij wille thet gerne forskyllde etc.

Paategning: Copiæ aff Peder Ebissens breff, som myn herre sende hannom met Mattz Trugelssen.

Denne »Kopi« tilligemed Paategningen er skreven med Hans Henriksens Haand og findes i Ny kgl. Saml. 608 d. Fol.

2.

Vor venliig kierliig helseu tiilfornn sendt met vor Herre. Kierre Her Oluff, frende oc synderliig gode venn, giffue wij eder kierligenn tiilkende, at wij finge ethers scriffuelse nw emod afftenn, at vor broder Esky Bilde haffuer nw været hoss eder paa Valløø, bedindes oc begierendes, att then thale emellom hans søn Peder Bilde oc eders kierre daatter motte wtj the hellige trefoldighedz naffnn komme tiill en endelig ende, huilcket i ocsaa gierne giøre ville etc. Kierre frende, betacke wij eder kierligen oc gierne for alt gott, i oss bewiist haffue, oc besynderligenn for samme eders gode suar, kierliig scriffuelse oc store velgierninger, i bewise vor broder oc for^{ne} hans sønn; wtj huilcke mode vor broder, wij oc hans søn oc flere venner kunde thet met eder oc eders forskylde, skulle i ther tiill finde oss gandze veluillige, som oss bør at giøre oc wij plictuge erre etc. Kierre Her Oluff som i scriffue, at wij gaffue vor broder tiilkende, som handt sagde for eder, att thet skulde være ett gott tegen i thenne sag tiisdagen nest epther dominicam Letare, som er metfaste søndag etc. Tha merckte eller forstaadt vor broder oss icke rett, wij finde ther inthet bedre tegen tiill inden dømmell wghe, paa eders egen gode forbedring, endt thet tegen, som er virgo oc paa dansche kalles iomfru, som falder then tiisdag oc onsdag nest forre palme søndag, som i ydermerre kunde forfare aff thenne

Ove Bilde til Oluf Rosenkrands. 1542, 10. Marts.

Digitized by Google

indeluchte script, wij nw sende eder, huadt samme tegen betyder oc wduiser. Then alsommect[te] Gud verdes tiill at giffue syn nade ther tiill, at thet maa bliffue Gud teckeligt oc vor brodersøn och eders kierre daatther tiill lycke, ære, glede oc salighedt. Som i oc kierre frende oss tiilscriffue, att wij ville vell giørre oc møde paa Vallø met flerre eders venner, nar thenne thale schall ændeligen forhandles etc., for huilchet eders godhe tiilbudt wij tacke eder k[en] og gierne, oc ville wij thett gierne giøre i the modhe oc andhre, hues wij vidhe eder er tiill vilge, tienste oc gode, nar wij fange at vidhe tiilforn encket dag, nar i ville then sag met vor broder endeligen forhandle paa Vallø, saa frempt wij ere saa helbrede, wij kunde ferdes oc reigse. Kierre frende, wtj huilche mode wij kunde være eder oc eders kierre husfru oc børnn tiill vilge, kierlighedt oc gode, ville wij altiidt gierne giøre, bethendes eder gierne, atj ville sige eders kierre husfru mange gode netter paa vorre vegne. Befalendes eder Gudt. Screffuet wtj Skoucloster fredagen nest epther Reminiscere, aar etc. Mdxlij. Wnder vortt signeth.

Offue Bilde etc.

Udskrift: Erliig, velburdiig mandt oc streng Ridder Her Oluff Rosenkrandz tiill Valløø, vor kierre frende oc synderliig gode venn kierligenn tiilscreffuet.

Orig. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Paa en indlagt Seddel findes følgende:

Kierre frende, then lerde mandt Doctor Carion oc andhre viise mendt wtj thenn konst om hemeltegen, som scriffue planeters løff oc hemeltegen, scriffue saa om thette tegen Virgo, som kalles iomfru paa dansche, at i thet tegen er gott at affvenne smaa børnn, item at bygge, oc at feste sig en iomfru vtj ægteskaff, men dog være henne wbeuaret i samme tegen etc. Saa

scriffue viise mendt, men then almectte Gud raader dog offuer bode hemmell oc iordh oc all ting oc kandt foruandle oc naadeligen formilde alle planeter etc.

2.

Breve fra Hans Henriksen eller ham vedkommende.

a.

Ethers naades werdighedt nu oc alle tiid myn ydmøge hellsen forsend medt Gud. Alle kierreste herre oc kierre morbroder, tacker ieg ethers naade ygmøglig kn og gerne for alle then storre erre oc then møgle gode, som ethers naade mig altiid giørdt oc beuist haffuer, Gud gaffue thet wor vdj myn mact oc formoge, at ieg thet nogen tiid kunnde forthienet oc forskilldet, tha kende thet Gud, at ieg thet gerne giørre villde aff allt myn hiartte. Alle kiereste herre, werdes ethers naade at vide, at ieg er here vdj Kollding huoes ethers naades broder, oc er hand ganze skrøbelige, oc sønderligen haffuer hand stoer bryst vdj sin hode, saa at hans samuitthighedt hannom møggit forhinderes ffor, saa ieg lader hannom intthet beuarre seg met knyffue eller met noggen sliig ting, thy hand viid nu platt intthet at regeret, oc haffuer hand oc selleff thet thit oc offthe begeret thet aff meg, oc ville ieg oc medt Gudz hellp see ther paa medt, som ieg viid at hannom ther paa mact liggher, som ieg hannom oc then thienst plictigg er. Alle kierreste herre, saa haffuer hand och werret begærendes aff meg, thet ieg skulle scriffue ethers naade tiill oc begieret hart, at Her Hans Henricksøn motthe komme hiid tiill hannom paa ethers naades vegne, oc ethers naade villde oc scriffue myn morbroder Her Knudt Billde tiill, om hans lelighedt saa wore, at hand villde giffue seg hiid offuer tiill hannom, eller oc hand villde schicke nogen aff hans bud hiid

Marine Lavritsdatter (Løvenbalk, Lavrits Skrams Hustru) til Ove Bilde. 1537, 16. Juli.

Digitized by Google

offuer tiill ham, som ethers naade selleff vtthermere thet kand haffue at betencke, huis mactt ther paa liggher, oc tislig• etthers naade well selleff viid, at heer er ingen vdj landen aff hans venner vtthen ieg ene quynde, oc ieg iche heller viid, huor lenge Gud ville begaffue hannom medt thenne skrøbelighedt, oc ethers naade vell selleff thet betenche kand, at myn lelighedt iche sig saa begiffuer, at ieg lenge kand werre huoes hannom tiilhobe. Meden allt thet meg møgligt er oc vdj myn mactt er, thet ville ieg giøre hannom saa gierne, som hand wor myt egne barn, som meg bøyr at giørre. Kierre herre, nar ieg dragher her fran, tha giffuer ieg ethers naade thet selleff at betenche, at hand er heer huos fremede folck, endog thij giørre hannom then skeell medt alting, thennom møggeligt ær. Dog tøcttes meg thet got oc raadeligt at werre, thet ethers naades bud oc myn morbroders Her Knudt Billdes tislig• worre her huoss hannom bode for myn lempe oc andre merchelige orsagghers skilldt, som ethers naade selleff vtthermerre thet betenche kand. Thij hans skrøbelighedt er saa ganze møggit, thet ieg iche kand troo, at tyden ville bliffue hannom lang, vtthen Gud ville giørre sønderlige naade viid hannom. Alle kierreste herre, kende Gud, at thet er meg ymoed oc alle myne fem sinder, thet ieg skall bedreffue ethers naade met sliig tyderne, thij ieg vell viid, at ethers naades modgang haffuer verret ethers naade stoer nock alligewell. Thij beder ieg ethers naade møggit kierlige, at ethers naade icke tagher meg thet tiill mystøche, at ieg sliig tyderne scriffuer ethers naade tiill, thij ieg icke andet torde en giffue ethers naade hans lelighedt tiilkende. Alle kierreste herre, saa bedir ieg ethers naade ganze gierne, at ethers naade ingen sorig eller gremelse tagher ethers naade tiill vdj nogle maade, meden ethers naade lader altingeste werre vdj Gudz hand, som Gud ville haffuit. Alle kierreste herre, skall ethers naade ingen thwyell

Digitized by Google

haffue ther paa, at hand skall haffue ingen bryst for huis dell myn hosbunde oc ieg kand forsee hannom tiill thet beste, en tiill saa lenge Gud ville ieg fangher ethers naades scriffuelse igien. Huis deell ethers naade scriffuer meg tha tiilbage igien, ville ieg aldelse gerne retthe meg ther epther. Alle kierreste herre, vide ethers naade vdj nogle maade, thet ieg kunde werre ethers naade tiill thienst eller villighe, tha ville ieg thet gerne giørre saa vttherlige, som ieg worre ethers egne barn. Her medt ethers naade thy hellighe treffolldighedt beffallindes tiill æuighe tiid. Schreffuet vdj Sancti Jørgens gaard for Kollding met hast then mandagen nest epther Sanctj Ketillj dag aar etc. Mdxxxvij.

Marine Laurisdatther.

Udskrift: Verddige ffader medt Gud oc Herre, Her Offue Billde, myn alle kerreste Morbroder, ygmøglige tiillschreffuen.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

b.

Myn ygmyghe tienniste met wenlig helsen altidt tilforn sendt met wor Herre. Kierre Her Esky Bilde, giffuer Jeg eder weluilligen ath wide, ath nu fredag nesth effther Søndagenn Letare war Jeg wdj Arhus myne egnæ ærindhe ther wdj byen om myn renthe atbestille. Samme dag fick Jeg frwe Margretthe Gyldenstierns paa Kalløe schriffuelse, hworledes ath eder broder Her Mogens Bilde wor kommen ther indt forre Ebbeltofft met hwes guods han haffde, oc ther bleff døø. Strax ther effther regsed Jeg tiill Kalløe om hans jordeferdt ath raadslaae, oc bleffwe saa tiill ens, ath hwn och Jeg, met hwes tienniste [Jeg] kunde giøre, lode hannom erligenn begraffwe wdj Arhus nu wdj mandags. Effther saadan leylighedt kierre Her Esky betther Jeg eder ydmygeligenn oc raader, atj then

Hans Henriksen til Esge Bilde. 1588, 10. April.

Digitized by Google

sagh met gott tooll wden stoor gremmelse wille offuerbere, anseendes hans leylighedt oc Guds almectistes willig, ther engen kand strydhe emodt, oc met thet snariste eders leylighedt seg saa begiffwe kand, giffwe eder tiill Selland, thij Jeg well besinder, ath myn herre[1]) icke well er tiill freds om samme tidinner etc. Jeg thalde met hans tiennere Hans Schriffwere, han sagde fore meg, ath allt hans[2]) guodz er besegledt oc paa samme skiib, och han will fylliget fram tiill Swanholm oc ther antwordet met klare register fraa seg etc. Eder och welbetencker, ath han haffde eth føge leen wdj Odtzherredt wed naffn Geelstrup gordt oc leen, om eder tycktes gott werre, atj thet forwerffwe wilde, meden i erre ther wedt handen, thet Jeg giffuer eder tiill kiende wdj end god acth oc meniing. Alle thee maade Jeg kand werre eder tiill willig och tienniste giør Jeg altiidt gerne. Eder her met Gud befallindes. Schreffuit wdj Arhus Otthensdagen nesth effther Søndagen Judica, aar etc. mdlxxxviij.

Eder tienere
Hans Henricksen.

Udskrift: Erlig welbirdig mand och strengge Ridder Her Esky Bilde tiill Wallenn ygmygeligen tilschreffuit.

Orig. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

c.

Hans Henriksen til Fru Sofie Krummedige, Esge Bildes Hustru. 1588, 10. Maj.

Mynn ydmyghe helsenn altiidt tilfornn sendt meth Gud. Kierre frwe Sophie, tacker Jeg eder ydmygelig och gernæ forre møget gott, i meg giordt och bewisth haffue oc nu besønderlig for eders kierlig schriffuelse. Kwnde Jeg thet forskylde, wilde Jeg thet weluilligenn gernæ giøre. Kierre frwe, som i schrifftelig tilkiende giffwe, hworledes myn herre haffuer eder tilschreffuit

---

[1]) Ove Bilde. [2]) D. e. Mogens Bildes.

Digitized by Google

begerindes ath wide, om hans nade endelig wilde haffue eder hiidt offuer, tha kan Jeg icke andet formercke, end epther then leylighedt nu begiffues, ath eders kierre hwsbonde icke wdj riget tilstede er, och aff nøø er behoff at giøre skick met folcket oc wdj andree maade paa Swanholm, ath han ther forre wilde, ath anthen eders egen person eller eders wisse bud motthe werre ther hooes; anden mening haffde icke myn herre. Eder theør dog inthet paa twiffle, ath han joo skicker seg emod eder och syn broder tilbørligenn, som han selffuer tilstede worre. Then alsommect[e] Gud werdes och sende hannom glad, karsk och helbrede well hiem tiill eder wdj gien, wdj hwes beskermelse oc wold Jegh hannom, eder och alle wenner will haffwe befalledt, och hwor Jeg kand werre eder tiill tienniste och willig, giør Jeg altiidt gernæ, och lader Jens Juell, Her Christierun oc thee andree fattiige skoffbrøddre siige eder manghe gode netther. Schreffuit wdj Skoffcloster søndagenn Cantate, aar etc. mdxxxviij. Wnder myt signet.

Hans Henricksen.

Udskrift: Erlig och welburdig Qwinde Frwe Sophie Krwmedigges tiill Mogenstrup ydmygeligenn tilschreffuit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

d.

Mynn ydmyghe helsenn altiidt tilfornn sendt met Gudh. Kierræ ffrwe Sophie, tacker Jeg eder kierligenn och gernæ forre møget goth, i meg altiidt giordt oc bewisth, hwes maade Jeg ther forre kand findes fore eders willige tiennere giør Jeg altiidt ydmygeligenn gerne. Kierre frwe Sophie, gaff Jeg myn herre tilkiende, och effther eders schriffuelse raadhe, ath hans nade wilde giffue seg aff then egenn fraa closter, oc hwes eders gode tilbud ther om war, lood Jeg hannom och forstande; tha wisthe hans nade eder tilbørlig tack

Hans Henriksen til Fru Sofie Krummedige Esge Bildes Hustru. 1538, 30. Maj.

forre eders gode willig, hans nade tha och altiidt aff eder wdj atskyllige maade befinder och nu wdj hans nades modgang besønderlig etc. Szaa kierre frwe Sophiæ haffuer thet icke nu wdj xiiij dage nogle døeedt aff closter siden en h. n. swennæ, fforhobendes nesth Gudz hielp, ath wor Herre hannom well och lengghe beware will. Icke weedt Jeg ey heller (effther thenne tiidz leylighet), hwart hans nade regse kunde, som i well selffuer wydere besinde. Thet kiende Gud, ath e[n]genn wilde heller hans nades wellfardt, aff nogle hans nades arme tiennere, end Jeg, hwor ellers formwen segh wdstrecke kunde etc. Kierre frwe Sophie, hwor Jeg kand werre eder tiill willig, eller bewisse eder myn willig tienniste, findes Jeg altiidt welwilligenn. Eder her met Gud alsommectte befallindes. Schreffuit wppaa Swanholm wor Herre himmellfars dag, aar etc. mdxxxviij.

Hans Henricksen.

Udskrift: Erlig och welbirdig qwinde ffrwe Sophie Krwmmediges tiill Vallenn ydmygeligenn tilschreffuit.

Orig. med Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

e.

Fru Rigborg Tegenhus til Esge Bilde. 1539, 12. April.

Myn gandze willig kierlig helsen eder myn kiere morbroder altiid tillforne forschreffuitt med Gudt. Kiere morbroder Eske Bille, bettacker jeg eder gandze høgelig oc gerne for mygett gott, i meg altiid giordt oc beuist haffuer. Ther som tett war i myn formoue eller i noger made forskylde kunde, ta skulle i ther finde meg for eder willig søsterdatter, som meg burde att giøre. Kiere morbroder, giffuer jeg eder kierlig att wide, att ederss schriffuelse kom meg till hande, som i haffde till schreffuett myn søster Hilleborg om, oc meg war till schreffuen, lydendis om nogen breffue, som wor mormoder, huiss sæll Gud benaade, oc hindis brøder børn war gangen i mellum, att i haffde

saffnett them, att wi ther for wille offuer randzage wore breffue, om te icke war kommen wor fader till hande, huiss sæll Gud benaade. Kiere morbroder, tha moy wide, att tedt sidste sin mynne søster oc jeg war hieme till samell, ta bleff alle wore breffue øffuer lætt epter nogen aff wor egen breffue, oc war wor morbroder bispens prest Her Håns Henricsenn ther huss sametidt, tha fandis ter engen breffue iblantt, som wor mormoder oc hindis brøder børn war anrørendis. Tog hauer iec ligeuell schreffuitt myn søster till, att te skulle giue them hid till landt oc offuer lede same breffue igien, thi att bode myn søster er i Jullendt, oc hauer te icke werett her i landett i mange dag, oc hauer nøgelen icke heller werett i myne wære, siden myn søster oc jeg skildis att, till same breffue. Tog førwentter jeg myn søster daulig dag hid till landett. Tett første Gud will te kome, ta skall same wore breffue bliffue offuer lett paa tett ny igien. Saa will jeg giffue æntten myn morbroder bispen eller eder ett endelitt suar ther paa. Tog forseyer jeg meg inttett till, att te skulle findis ter iblantt. Kiere morbroder, om te erende som i schriffue oss till med ederss suen Claues Schriffuer, ta kan wi engen ende giøre ter wtj, før en tedtt er giordt till ende med myn søster, thy beffalde jeg eders suen, att han wille ride hen oc handle med them ter om. Fyrste han hauer hanlett med them ter om, ta skulle i engen tueuell haue paa oss. Kiere morbroder, ther som jeg wiste i nogen made jeg kunde giøre ted j kunde haue tienist oc gott aff, tha skulle i altiid finde meg ter weluillig ter till. Her medt eder Gudt almect[e] beffallendis. Lader myn hermandt seye eder oc eders kiere hustru mange guodenatter. Er jeg eder gerne bedendis, attj wille well giøre oc seye hinne mange guode natter paa mynne wegne. Schreffuitt paa Juelscoff løuerdag epter poske dag, Anno etc. 1539.

Rigborg Tegenhuss.

Digitized by Google

Udskrift: Erlig oc welbyrdig mandt oc strenge riidder Her Eske Bilde till Wollen, myn kiere morbroder, gandze villig till egen handt.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl, Saml. til Adel. Hist. Fass. 33.

f.

Hans Henriksen til Esge Bilde. 1540, 28. Maj.

Mynn ydmyghe tiennisthe met wenlig kierlig helsenn altidt tilforenn sendt met wor herræ. Kierre Her Esky, tacker jeg eder ydmygeligenn och gerne forre møgen ære, godhe och goth, i meg altidt wdi manghe maade giorth och beuisth haffue, forre huilcket i schulle altidt befyndhe meg forre eders ydmyghe och weluillige tiener aff myn ringhe formwge etc. Kierre Her Esky, giffuer jeg eder ydmygeligen ath widhe, ath ieg nu epther eders befalling haffuer werred paa Mogenstrup och paa eders wegnæ handlett met eders fogetther oc embedzmend, och er eders arbeth well begynth, dog end nu icke høgre paa muren end ij alne, oc ere thee hemmelige tillgang aff første begynthe nedree paa fundamenthet myth paa voldenn, oc theriis falld neder, saa ath ther er end rendhe hwalld emellom begge ender, ath allt then focktactiighedt kand borth taggiis aff thet wandt, som kommer aff gordenn, szaa megh forhobes, ati schulle welbehaget. Och kand ieg icke andet formercke, end Anders mestermanden er wdi alle maade willig, och gerne epther eders syndt willdhe skycket, hwor han thet rettelig begryffue kunde. Men inden ath thee saa høgth paa muren komme, ath thee døre tiill samme hemelig gang aff setthes schulle, forhober thee oc jeg, ati met Guds hielp sellffuer tilstedhe komme oc then oc anden wnderuissning ytthermere selff giøre them etc. Kierre Her Esky, Voldmesterenn brugher seg och fasth, men hand schall fattiis jordt; ther er eth merckeligt arbetthe begynth, thij er storlig aff nøødt, ati willde meth thet første mweligt werræ kundhe

Digitized by Google

giffue eder hiem, ellers thet er atbefrycthe, ati tagge ther end offuermode stoor skade offuér, som jegh formoder Seueren Pors och Jens Schriffuere eder wydere tilscreffwit haffue, oc jeg befalledt haffuer thenne breffuissere ytthermere ath siighe eder etc. Kierræ Her Esky, ther er end nu inthet hwget paa speredt eller wdi andree maade. Men Gud haffue log, ellers stander thet wdj alle maade well ther paa gordenn, och saare well omgaaes mester Andres mwremesther met Seuerenn Paars. Kierre Her Esky, hworledes thee andree ærindhe bestilledhe ære, som i befalledt meg tiill thenne breffuissere Peder Schriffuere, weed han selff besth ath wndretthe. Item Jens Schriffuere haffuer tilschreffuit Niells Juell foget paa Valdenn, ath han schall neder skicke tiill Kiøpnehaffn en skudhe met weedt epther eders begeræ. Item hworledes thet ærindhe er bestilledt om pendingæ, i begerredt, haffuer Jens Schriffuere thet eder klarligenn tilscreffuit. Och ther meth weed jeg icke andet, end alle ærendhe erre bestillede, saa wyedt meg stood atgiøre, thee i gaffwe meg wdi befalling, och wisthe jeg nogen andenn diell, jeg kunde tiennæ eder wdi, thet kiende Gud jegh thet gernæ giøre willde, wdi hwes hand jeg eder nu oc altiidt befaller. Schreffuit wdi Kiøpnehaffn hellig trefolldighedz søndag, aar etc. mdxl.

Eders weluillig
Hans Henricksen.

Udskrift: Erlig welburdig mand och strenghe ridder Her Esky Bilde tiill Swanholm ygmygeligenn tilschreffuith.

Original i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

g.

Myn weluillig tienniste met venlig kierligh helsenn altidt tilforn send met wor Herre. Kierre Peder Bilde sønderlig gode wen, nesth tilbørlig tacksigelse for allt Hans Henriksen til Peder Bilde. 1551, 5. September.

goth, oc besønderlig forre ath i forde saa well met meg nu sisth Jeg war wdj Arhus, thet Jeg weluilligenn fortienne will, hues maade Jeg kand etc.

Kierre Peder, taeker Jeg eder och gerne, ati lade eder findes weluilligen atfly megh nogen aff then Jordt, salig Peder Ebbessen tog fraa myth præbende. Men thet stycke eng wdj Holmstroppe marck stander endnu tilbagge, willde i ther forre welgiøre forre wenners skiild oc forre hwes tienniste Jeg haffuer giorth eders wenner, thet i och flere eders søsken oc wenner kunde haffue goth aff, epther sommes døø och affgangh, werre meg saa willig ath skicke megh samme eng igien, thet kand dog werre eder eller kronen en føge skade, oc meg eth goth gaffn, om Jeg leffde myn herres døø oc schulde siden besidde myn renthe wdj Arhus, betenckendes ath hwor i icke wille wdi saa maade ramme myth besthe oc lade meg nyde myn tienniste goth ath, møget myndre skall en anden god mand epther eder giørre, hues wenner maa skee Jeg aldrig nogen tienstactighet beuisthe. Ther er mange wdj Arhus, som brugger møget wdj samme Holmstroppe marck, oc haffuer dog myndre tiennisthe giordt eders wenner end Jeg. Kierre Peder, i bodhe møgeth kundhe oc mwe wdj saadane och andree maade ramme myth gaffn och besthe, nu besønderlig, wden all skadhe, hwor mand will ellers rettelig indsee sagens leylighet, som Jeg haffuer befalledt thenne eders tiennere ytthermere ath siigge eder myn willig, ygmygeligen och gerne betthendes, atj ther tiill lade eder findes goduillig, thet will Jeg gerne fortienne met all redbonhedt, hues maade Jegh aff myn mackt bekomme kand. Eder her met then alsommect[e] Gudh befallindes. Giøreruell och siger eders kierre husfrue oc Jomffru Sophie myn tienniste och mange godenetther. Schreffuit wdj Kiøpnehaffn Løffuerdagenn nesth epther Egidij aar mdlj.

Eders weluillige
Hans Henricksen.

Udskrift: Erlig och welburdig mand Peder Bilde, høfftzmand paa Arhus gordt, synn gode wenn weluilligen.

Orig. med Segl. i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

h.

Eske Bilde forlener Hans Henriksen med noget Gods. 1551, 15 November.

Jeg Esche Bylde tiill Swanholm riidher, Danmarcks riigis hoffmester, giør alle wittherliigt mett thette mitt obne breff, att for williighedt och throe thienniste, som hederliig och welforstandiig mandtt Her Hans Henrichsen, myn kiere herre och broder Her Offue Bylde biscops tro thiennere, for^{ne} myn kiere broder och miigh her tiill troliige bewist och giordht haffuer, och her epther ochsaa troliighenn giøre och bewise maa och kandt, haffuer ieg wntt och tiillaaette, och nu mett thette mitt obne breff vnder och tiillader och forlenner for^{ne} Her Hans Henrichsen mett enn myn eyedoms gordhe och gwodtze, liigendiis wtj Sielandt wtj Thusseherritt wtj Hørrup (!) saaghen och bye, som Herluff N. nu iboer, renther aarliigen iij pund korn mett andre bede, att nyde, bruge och beholle sin liiffstiidt och saa lenge han leffuer. Thesliigeste och saa hues gaardfestning ther aff komme kan. Dog saa den bonde, den samme gordt her epther feste och stede will, skall den stede aff miigh eller ihwem Swanholms hoffuitgordt fanger och besidder. Saa tidt och offthe thette kan skee wtj for^{ne} Her Hans Henrichsens leffuendis tiidt, skall samme gaardfestning och stedtzemaall giffuis och offueranttwordis for^{ne} Her Hans Henrichsen oc inghen andre. Meden all hues anden vwisse rentte och herliighedt, som kan komme aff for^{ne} gaardt, schall den bruge (!), som samme gordt besiiddendiis worder, giøre och giffue tiill Swanholms hoffuit gordt. Och nar for^{ne} Her Hans Henrichsen døer och affgaaer, da skall for^{ne} gaardt och godtz mett all syn renthe och herliighedt, saa som den nu forfunden er, ighen komme vbehindret

Digitized by Google

tiill mig eller myne arffuinge. [1])Ingen rette eller rettiighedt haffue epther hans dødt tiill samme gordt eller noghre hindis tiilliigelse wtj noghre modte. Thy forbiuder ieg alle myne kiere børnn och sande arffuinge att giøre eller giøre lade forne Her Hans Henrichsen paa forne gaardt, epther som forschriiffuit staaer, nogher forhinder eller igensielse wtj nogher maade. Tiill yttermere wiitnesbyrdt och støre forwaring henger ieg mitt indsigle neden for thette mitt obne breff, och kierliigen tiilbeder myne kiere sønner och schwogere dett mett mig att besegle, szom er giffuit och schreffuit paa Mogenstrup, Søndagen nest epther sanctj Martini dag Anno dominj Mdlj.

Samtidig Afskrift i Kongl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 33.

i.

Hans Henriksen til Peder Bilde. 1552, 12. Juni.

Myn weluillig tienniste met venlig kierlig helsen altidt tilforn sendt met wor herre. Kierre Peder Bilde, nesth veluillig och tilbørlig tacksigelse fore stor ære och mangge welgerningher, i meg giort och beuisth haffue, giffuer Jeg eder weluilligenn tilkiende, ath nu wdj dag fick Jeg eders scriffuelse, wdscreffuit pindzaffthen wdj Arhus, om then tretthe lydendes, som wor emellom sallig eders fader[2]) och Her Mogens Gødes arffuinge, ther steffnt wore aff hannom ath møde tiill førsthe almyndige herredag, huor om i haffue thalledt met myn herre, begerindes aff megh, ath Jeg wilde forfourdre samme ærindhe hoss hans nade, ath hand wilde scriffue Erich Ericksen tiill etc.

Kierre Peder, haffuer Jeg ther om thald met Peder Scriffuere, och oss bodhe syunes saa goth atwere paa eders gode forbering, ath epther thij ath eders salig

---

[1]) Her synes at være en Linie oversprungen, vistnok af følgende Indhold: Og skal samme Hr. Hans Henriksens Arvinger.

[2]) Hr. Esge Bilde.

fader steffndhe thennom, och nu er wdj Gudz wold, oc ath steffningen lydde ikke widere end paa hannom och thennom, oc icke paa hans arffuinghe, tha møder ther ingen wdj retthe, thij hand er døø, som schulde forfyllige sagen, och ther fore kand der engen dom gaa. Men dog tyckes meg goth och raadeligt werre, atj raadslaa met Erich Ericksen oc Knud Pedersen ther om, thij atj nesth Guds hielp komme well hiidt offuer tiill landet, førre end herredagen paa gor, epthertij som Jeg haffuer spurdt, ath kon. Mtt. war nu wdj ffredags hoss eder, och huor thennom, eder och andree eders metarffuinge tyckes goth were, tha syunes meg icke wraadeligt werre, ath mand sisth wdj herredagen togge steffning paa ny offuer thennom, ath thee icke schulde menæ, ath samme sag schulde saa aldelis nedderleggiis. Och forre thenne orsage, kierre Peder, haffuer i thet icke behoff ath mødhe myn herre met nogen forscrefft tiill thee gode mend och besønderlig tiill then enæ mand, som i bemele wdj eders scriffuelse, thij Jeg befrycther, ath hand will icke werre wor parth tiill neget etc.

Kierre Peder, betacker Jeg eder och weluilligen och gerne fore myth ærindhe oc gaffn, i haffue wdreth hoss mester Philippum[1]). Wisthe Jeg nogen tiennisthe, Jeg kundhe giøre eder, schulle i altidt haffue ath raade som offuer eders fattig wen och tiennere, ydmygeligen betthendes, ath i wille siige eders kierre husfrue och wngge herskaffb myn willig tiennisthe oc mangge gode netther; hinnes klenodium, som Jeg haffuer wdj befalling, schall wel bliffue foruaredt. Eder her met Gud befallindes. Schreffuith wdj Kiøpnehaffn hellig trefoldighets Søndag, aar etc. 1552.

Eders weluillige
Hans Henricksen.

---

[1]) M. Philippus Pratensis, Kannik i Aarhus.

Digitized by Google

Udskrift: Erlig och welbiirdigh mand Peder Bildhe, høfftzmand paa Arhus gordth, syn sønderlig gode wen weluilligen tilscreffuith.

Orig. med Spor af Segl i Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

3.

Aktstykker vedrørende Hans Henriksens Stilling som Forstander for Duebrødre Hospital i Roskilde.

a.

Sligtt ett bræff, som her efftherfølger, finndes paa Duebrødre closter i Roskylde liggenndis.

K. Christian III's ny Fundats for Duebrødre Hospital. 1547, 17. December.

Wij Christiann etc. Giøre alle vittherliigtt, att hogbornne første och herre Her Chrestiann, fordom Danmarckis, Suerrigis, Norgis etc. konning, wor kierre herrefader[s fader], haffuer mett Biscop Oluff Morthensøns oc Cappitels i Roskylde raad oc sambtycke reformerett Duebrødre Hospitall ther sammestedt, oc skickett thett att vere ett Cannickedømme, vdj saa maade att then, samme Cannickedømme haffuer eller fanngenndis worder, skall aff thett guodtz och rennte ther tilligger holde fire fattige folck, somm for Gudtz skyldt vdenn pendinge eller gaffue ther indtagis skulle oc nyde ther friitt huss theris liiffs tiid oc aarlige prouennte, effther samme breffs liudelsse; sammeledis thuo fattige degne aff Roskylde skole daglige tiill Middags maaltidt, mett flere artickler, somm samme breff inndeholder, huilchett paa nogenn tijd iche saa holdett er. Szaa haffue vij nu ther fore, Gudth almegtigste tiill loff oc ere oc for^ne^ fattige folck, som ther dagligenn besørgis skulle, tiill hielp oc trøst, for^ne^ vor kiere herre fader faders breff oc skiick sambtyckt oc stadfest. Oc paa thett att ennd thuennde fattige folck skulle ther dagligenn besørgis mett liige prouenntt somm the andre for^ne^ fire, tha haffue vij ther tiill vnntt oc tillagd wor oc kron-

nens tiennde aff tuennde sognne, som er aff Vierstedt sogenn vdj Rinngsted Herritt oc aff Siuff sogenn vdj Ramsøe herritt, somm samme Cannick tiill Duebrødre aarligenn annamme oc vppebere skall. Oc saa titt oc offte somm samme Duebrødre Cannickdomme lediigtt er, och samme Cannick døer oc affgaaer, som thett vdj vere oc forlenning haffuer, tha skall forne Roskylde Cappitell fuldmagtt haffue att vduelge enn andenn bequem mandt aff Cappittell, somm ther tiill nyttig vere kandt, oc sidenn forskicke tiill oss eller woris efftherkommere konninger vdj Danmarch att annamme voris breffue oc foruarring ther paa. Oc thett Cannickedom, somm tha ledigtt bliffuer effther thenn Cannick, som Duebrødre Cannichdomme fangenndis worder, skall forlennis scholemestherenn i Roskylde, omm hand ey tilffornn Cannick er, saa att bode forne Hospitall och scholenn ther mett behielpett oc thess bedre vedt magtt bliffue kunnde. Ville vij oc, att forne Cappitell schall huertt aar viij dage for Mauricij dag tiilskicke fire besindinge mend aff Cappittell, som tha skulle besee Duebrødre kircke oc the fattige sødskenns huss, omm the holdis vedt magdt oc liige; sammeledis forffare vdj sandhedt, om forne skich mett the fattigis prouenthe oc vdj alle andre maade vbrødeligenn holdis. Oc huess ther paa finndis brøst i nogre maade, tha skall forne Capittell thett strax rette oc flij thett saa, att ther raadis boed paa, som the ville anntsuare for Gudt oc vere bekiend for oss oc voris efftherkommere konninger i Danmarck. Giffuitt paa vor gaard vdj Roskylde Løffuerdagenn nest effther Luciæ virginis dag, Aar etc. Mdxlvij.

Vnnder wort Signet.

Registre over alle Lande Nr. 6, Fol. 93—4. Det samme Brev findes ogsaa i Regist. o. a. L. Nr. 5, Fol. 172—3. Ved Kongebrev af 16de November 1556 blev Gadstrup Kongetiende henlagt til Duebrødre Hospital istedenfor den det tidligere tillagte Viersted Kongetiende, som nu var henlagt til Sognepræstens Underholdning sammesteds (Reg. o. a. L. Nr. 6, Fol. 94).

Digitized by Google

b.

Her Hans Henriksenn fick Breff paa Duebrødre wdj Roskille, som vacerit epther Her Godskalck, saa liudendis:

K. Christian III stadfæster Valget af Hans Henriksen til Forstander for Duebrødre Hospital. 1557, Juni.

Wij Christiann thenn tredie etc. Giør alle witterligtt, att eptherthj Her Godskalck, som wor Cannick wdj Roskille domkircke och hagde til hans Canickedom Duebrødre ther samesteds, er død och affganngenn, och same Canickedom epther hannom ledigtt er, och capitell ther samesteds haffuer epther the friheder och priuilegier, wij thennom ther paa giffuit haffue, wduold oss elskelige, hederligh och høglerde manndh, Her Hans Henricksenn wdj thet stedh till for^ne Duebrødre: thaa haffue wij aff woris synderlig gunst och naade beuillgtt och samtycktt, och nu mett thette wortt obnne breff beuilge och sambtycke, att for^ne Her Hans Henriksenn maa och skall haffue, nyde, bruge och beholle for^ne Duebrødre Cannickedom mett bønder, thiennere och all sinn rentte och rette tilligelse, inngtett wndertagitt, wdj hans liffs tid oc saa lennge hand leffuer, dogh saa att hannd alltid skall residere och boe hoes Domkirckenn wdj Duebrødre, och holle gaardenn och ladegardenn weed heffdh och magtt, och giøre sligh tynnge och thieniste bode inndenn kirckenn och wdenn, som andre Cannicker ther samesteds, och werre woris ordinantzs, som wij om Religionen haffue laditt wdgae, och capittels statuter oc priuilegier aldelis vnndergiffuenn. Sameledis skall hand vpholle och forsørge the fatige folck, som ther inndskickis, och fattige degnne epther fundazenn och wortt breffs lydelse, som ther paa giortt er, mett nøtørfftig wnderholding och husswoningh, som tilbørligtt kannd werre, saa ther ingen brøst paakommer. Och skall hannd holle thienernne, ther tilligindis ere, veed loug, skiell och rett, och inngenn aff thennom tillstedis att wforrettis emod

Digitized by Google

lougenn, eller thennom att wdfestis aff theris gaarde, emedenn och all thenn stund the aarligenn till gode reede yde och wdgiffue theris Landgille och andenn Rettighed och holle theris gaarde weed heffd och magtt. Och skall hand icke paa legge thennom nogenn nye hosbundholdh, eller wdj andre moode besuere thennom mett nogenn nye paalegh. Tesligiste skall hannd icke forhugge eller forhugge lade nogen the skouffue, ther tilliger, wdj noger moode. Cum Inhibitone solita. Datum Kiøpnehaffnn 1557.

Dominus rex subscripsit.

Registre over alle Lande Nr. 6, Fol. 125. Efter Pladsen i Registranten maa Brevet være fra Begyndelsen af Juni 1557.

c.

Syn optaget over Duebrødre Hospitals Tilstand. 1557, 10. Juli.

Vii epther^ne^ Herløff Trolle tiill Hyllersholm, Oluff Offesen Cantor tiill Roschildomkiercke, Henning Bertelsen Burgemester i Roschilde, Oluff Scriffuer Byfoget oc Niells Andersen Rodmand ibid., giørre alle vittherligt met wort thette obne breff, aar mdlvij Sanct Knudt kongis dag wore wii forsamlede wdj Duebrødre epther Her Hans Henricksens begering ath syune, see oc skue hues hus oc bygning ther ffandtz, oc wed huat hefft thee erre nu som for^ne^ Her Hans Henricksen annammer them. Tha haffue wii grandsket, forfaredt, seet oc skuet, fførsth thee hwse som thee fattige wdj boer, erre leerhus oc halm tag paa, dog wed hefft oc magt oc wstraffelige. Men kiercken eller Capellen haffuer stor hielp behoff, først er ther mange stene wdfallen aff fundamentet, ther nesth then vester gaffuell, oc sparer er forraadnit oc taget duer inthet, icke er ther heller nogen huelling eller lofft wdj. Item thee andre try hwss, som stor østen oc norden, erre forfalne oc wdsiidne, men thet westerste hues, er mureth mellom stølpe tw lofft høgt, er aldelis taglampt oc saare wferdigt

Digitized by Google

inde wdj, dog er thet nyth tømmer oc nyth huess. Item ladigen den findis oc saa at haffue hielp behoff met leer oc langhalm oc anden wprethning. Ath saa er wdj sandhedt, trycke wij worre Signetther neden forre thette worth obne breff. Datum anno, die et loco vt supra.

Hans Henriksen beretter om Forbedringer, han havde foretaget ved Duebrødre Hospital.

Kierre Peder, haffuer Jeg forberedt Capellen paa then wester ænde met lecther, buckehoffuit[1]), stentag, oc lofft, sammeledis fundamenthet. Item norden i gorden haffuer Jeg bygt i nyt huess, wstraffelig aptheredt, som i seeth haffuer. Item paa thet stoore huess haffuer Jeg forberedt taget oc ferredt thet inden wdj. Item wdj ladegorden haffuer bygt ij huess oc tackt hannom, saa han er wstraffelig etc. Thette skall saa findis paa loffue oc ære.

Et Blad, skrevet med Hans Henriksens Haand, i Kongl. Bibl. Saml. til Adelens Hist. Fasc. 33.

d.

Her Hans Henrichsen Canicke oc forstandere vdj Duebrødre vdj Roskilde fick stadfestelse paa ett skiøde breff, som effther følger:

K. Frederik II stadfæster Hans Henriksens Kjøb af en Sorø Kloster tilhørende Gaard i Roskilde. 1561, 8. Juli.

Wij Frederich thend Anden etc. Giøre alle witterligt, at os elsk^e hederlig mand Her Hans Henrichsen, Canick oc forstandere vdj Duebrødre vdj Roskilde, haffuer nu hafft her for oss et obet besegled pergmendzs Breff, som hederlig mand Her Oluff Lauritzen Abbet vdj Soer met menige Conuent ther sammesteds vdgiffuit oc beseglit haffuer, liudendes ord fraa ord som her effther følger:

Oluf Lavritsen, Abbed i Sorø, sælger en Klo-

Wij Broder Oluff Lauritzen, Abbet oc forstandere vdj Soer closter, kiendes for alle oc giør witterligt met

---

[1]) Læsningen af dette Ord er noget usikker, da lidt af Papiret er hensmuldret.

Digitized by Google

thette wort obne breff, at wij met menige Conuentzs oc wore kiere metbroderis ther sammestedz raad, willie oc samtycke haffue sold oc affhend, oc nu mett thette wort obne breff sellige oc affhende tiil hederlig Mand Her Hans Henrichsen, Canick oc forstandere vdj Duebrøer, hans høstru, theris børn oc rette sande Arffuinge, en Closters gaard oc grund liggendes vdj Roskilde vdj Lamegaden, norden nest optiil som sanctj Dionisij kircke fordum tiid stod, met hus, bygning, iord, haffuerom oc alt for^ne^ gaardzs rette Tilliggelse vdj wiid, bred oc lengdom, som thend nu er oc aff Arrildztiid indkrefftiid, begreffuit oc forfundhenn er, effther som thet skiøde breff wider indholder oc formelder, som wij hannom ther paa haffue ladet giffuit: at skulle nyde, bruge oc beholde for et frit kiøb vbehindredt til euindelig eyendom. Oc kiendes wij os at haffue anammit fylliste, werd oc rede betalling vdj Sølff oc pendingge effther wort samtycke oc nøye, saa at wij betacke hannom got for god betaling, oc kiendis wij oss ther for ingen rettighed effther thende dag at haffue j samme gaard. Oc ther som saa skede, huilcked Gud forbiude, at for^ne^ gaard oc grund bliffuer for^ne^ Her Hans Henricksen, hans høstrue, Børn eller sande Arffuinge aff wunden mett Lantzloug eller nogen anden rettergang, tha bepligte wij oss eller wore efftherkommere, Abbetter oc forstandere met Conuent her vdj Closterit, at vdlegge oc fornøge for^ne^ Her Hans Henrichsen eller hans sande Arffuinge en saa god en gaard vdigen, met grund oc eyendom eller oc fylliste werd vdj andre maade, effther theris nøye. Till hues ydermere Stadfestning oc bedre forunaring haffue wij ladet henge wort Indzegel mett for^ne^ Conuentzs Indzegel neden for thette wort obne breff, som er giffuit oc schreffuit vdj Soer closter Tisdagen nest effther søndag Cantate, som er thend vj dag Maij Anno Dominj Mdlxj.

steret tilhørende Gaard i Roskilde til Hans Henriksen. 1561, 6. Maj.

Huilcket for^ne^ breff wij aff wor synderlig gunst oc naade haffue fuldbyrd, samtyckt oc stadfest, oc nu mett

thette wort obne breff fuldbyrde, samtycke oc stadfeste vdj alle sine ord, puncter oc artickle, som thet vdj alle maade vduiser oc indeholder. Datum Kiøbnehaffn thend viij dag Julij Aar etc. Mdlxj.

Regia Maiestas Manu
propria subscripsit.

Registre over alle Lande Nr. 7, Fol. 364.

4.

Kronologiske Optegnelser af Hans Henriksen.

I „Register paa adskillige Sager og Manuskripter efter Sal. Magister Peder Jensen Lucoppidan forrige Sognepræst for Landets og Bregninge Sogne paa Taasinge, som døde om Natten imellem d. 31 December 1717 og 1 Januar 1718, hvilke nu findes hos den Sal. Mands Søn Hr. Niels Pedersen Lucoppidan, Sognepræst for bemeldte Landet og Bregninge Sogne paa Taasing“ (indført i et Hdskr. i Oldnord. Museums Arkiv) findes blandt andre haandskrevne Sager følgende Stykke nævnet:

Descripta ex autographo Dñi Johannis Henrici, qui fuit Avonis Bilde Episcopi Arhusiensis Cancellarius. Begynder saaledes: De Bilder, Brocker, Bugger og Gu[n]dholmer vare merckelige Mænd i Kong Fridle den Snares Tiid, som var Kong Frodes Fader etc.[1]) (paa et halv Ark in Folio).

Længere hen i samme Haandskrift findes „Descripta ex Autographo D. Johannis H., qui fuit Avonis Bilde Episcopi Arhusiensis Cancellarius“. Stykket begynder, som ovenfor er angivet, men Afskriften er saa slet og ufuldstændig, at det hele ikke bør meddeles efter den. Blot nogle Notitser henimod Slutningen, som Afskriveren synes at have læst temmelig rigtig, skulle her meddeles:

---

[1]) Jvfr. Saxo ed. Müller, p. 178–9.

Digitized by Google

Konning Friderich døde Langfredag A° 1533.

Fru Pernille ....[1]) døde samme Aar anden Søndag efter Paaske.

Greve Christopher belagde Søholm Mandagen efter St. Hans Dag Midsommer.

Vor Frue Dag Visitationis blev Søholm opgiven dernest efter.

Konning Christiern, Kong Friderichs Søn, belagde Greve Christopher i Kiøbenhaun A° 1535.

A° 1536 var Kiøbenhaun opgiven 30 Julii.

Samme Kong Christiern i samme Aar afsette alle Biskoper i Danmark og Norge og tog alle Kirkens Gaarde og Gods og lagde til Kronen.

Samme Kong Christiern blev kronet i Kiøbenhaun St. Lauridz Dag A° 1537.

Herr Hendrick Nielsøn, Høvetzmand paa Gulland, døde St. Barbaræ Dag 1537.

Herr Anders Bildes Brøllup var samme Aar tilforn med Anne Lyckes Daatter paa Søholm.

A° 1541 Søndagen for St. Jacobs Dag, det er St. Christinæ Dag, ræt som Klokken slog et efter Middag, var et stort Jordskelv, og varede en Pater Noster Stund.

A° 1430 vixit Benedictus Billæ de Allindemagle, cujus frater Nicolaus Billæ fuit Archidiaconus Roschildensis.

At Anders Vedel har kjendt disse Optegnelser, ses af et af hans Kollektanbind (Univ. Bibl., Addit. 120. 4) hvor uden nærmere Angivelse af Kilden findes følgende spredte Notitser, der som det synes ogsaa ere samlede af Hans Henriksen (Begyndelsesnotitsen om Bildeslægten peger ialfald hen paa ham) og hvoraf de fleste ogsaa andensteds,

---

[1]) Fru Pernille Krognos, gift med Hr. Anders Bilde til Søholm (jvfr. Kirkehist. Saml. II, 102—5).

Digitized by Google

saasom i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 573. Fol., findes samlede[1]).

Thii Bilder, Brocker, Bugger och Gundholmer vare merckelig mend for dieris mandoms skyld i kong Fridlewes tiid patris Frotonis, quo regnante natus est Christus.

Anno 1168 Haffniensis arx ex parte ædificata est ab Absalone Episcopo Roskildiæ.

Anno 1176 Kalundeburgum est ædificatum ab Esberno Snare.

Dronningholm ædificata a Margareta dicta Damor, secunda (!) vxore Waldemari.

Anno 1294 obiit Marsti in Hielm, quam ædificauit.

Anno 1294 Rane Jonsen vaar steild for Roskild aff kong Erick.

Comes Randrusiæ Anno 1340 occisus.

Anno 1359 Her Niels Bugge est occisus in Medelfaer.

Paulus Laxmandius occisus in ponte Haffniensi anno 1502.

1513 20 Februarii obiit Rex Johannes.

Anno quo Regis Christierni nuptiæ celebratæ Haffniæ die Claræ, maxima et horrendissima tempestas fuit in dominica Oculi.

---

[1]) Da Notitserne tildels staa uden Orden mellem hinanden, har jeg ordnet dem efter Aarstallene, i hvilke jeg tillige efter Ny kgl. Saml. 573 Fol. har rettet et Par aabenbare Skjødesløshedsfejl i den vedelske Afskrift.

En dansk Krønike

fra

Kong Valdemar Atterdag

til

Kong Christian den Tredies Død.

Digitized by Google

Digitized by Google

Efterfølgende Krønike, der formodentlig er forfattet i Begyndelsen af Kong Frederik II's Tid, udmærker sig fremfor de fleste andre samtidige Optegnelser af lignende Art ved en mere sammenhængende Fremstilling af Begivenhederne, ligesom Forfatteren ogsaa lægger en større stilistisk Færdighed for Dagen, end sædvanligt var hos den Tids Aarbogssamlere. Krøniken har afgivet et ikke uvæsentligt Støttepunkt for vore Fædres historiske Viden, idet den nemlig ikke blot udbredtes i temmelig talrige Afskrifter, men ogsaa tjente til Grundlag for andre historiske Arbejder. Det er saaledes kjendeligt, at M. Iver Bertelsen har haft den for sig, da han forfattede sine Rim om danske Konger, der en Tid vare en saa særdeles yndet Læsning[1]); og det „Compendium historicum a Valdemaro IV ad Fridericum II", som under Jakob Ulfeldts Navn og med en af ham undertegnet Fortale, dateret: „Ex Museo sedis meæ Wllfeldsholmianæ 1. Cal. Septembris Anno 1585", findes i forskjellige Afskrifter og er trykt i Westphalens Monumenta inedita Hist. Germ. III, 488—502, er for en stor Del kun en latinsk Oversættelse af vor Krønike[2]).

---

[1]) Se foran S. 303, samt mit Skrift, Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reform. S. 135.

[2]) I Aaret 1752 udgav Caspar Peter Rothe en dansk Oversættelse af »Jacob Ulfelds korte Udtog af den Danske Historie fra det

Da Forfatteren, ialfald til en vis Grad, har bearbejdet de historiske Efterretninger, der stod til hans Raadighed, er det ikke let i det enkelte at angive hans Kilder. Dog forekommer det mig umiskjendeligt, at der er et Slægtskab mellem nærværende Krønike og Peder Olufsens utrykte Danorum gesta eller Paralipomena, der jo ogsaa, og det i en langt højere Grad, har dannet Grundlaget for den ovenfor meddelte Roskilde-Aarbog. Som Steder, hvor Ligheden mellem nærværende Krønike og den nævnte Kilde er i Øjne faldende, kunde anføres Beretningen om, hvorledes Gustav Vasa af Christiern II blev ført til Danmark og overgivet til Erik Eriksen paa Kalø osv., samt om hvorledes Jørgen Kock 1534 bemægtigede sig Malmø Slot og tog flere Adelsmænd til Fange[1]). Naar den her omhandlede Krønike lige saa vel som Roskilde-Aarbogen for-

---

Aar 1333 til Aar 1559, eller fra Kong Waldemar den Fierde til Kong Friderich den Anden». I Molbechs Fortegnelse over danske Haandskrifter i det kgl. Bibliothek i Stokholm nævnes: »Nic. Münster Compendium historicum a Waldemaro 4to ad Fridericum 2dum« (Hist. Tidsskr. IV, 139). Allerede denne Titel lod mig formode, at det var det samme Skrift, som ellers tillægges Jakob Ulfeldt. Min Formodning stadfæstedes fuldkommen ved en Undersøgelse, som Hr. Bibliothekar Klemming velvillig underkastede Haandskriftet. Hans Bemærkning derom lyder: K. B^ts Handskr. K. 83, »Compendium Historicum a Valdemaro 4° ad Fridericum eius nominis 2. Authore Nic. Munst.«, innehåller, utom en genealogisk tabell öfver Christian I:s efterkommande och ett å titelns baksida skrifvet »Epitaphium Regis Waldemari 4« (12 latinska hexameterrader) en text, begynnande »Nemini dubium esse arbitror« och slutande »cum toto Christi corpore expectans«, altså sammanfallande med den i Westph. Mon. Germ. III, 488—502 meddelade text. Den i trycket införda, af Jac. Ulfeldt undertecknade inledning finnes deremot icke i handskriften.

1) Den sidste Efterretning har Peder Olufsen atter udskrevet af den skibyske Krønike. At nærværende Krønikes Forfatter umiddelbart skulde have benyttet Skiby-Krøniken har jeg derimod intet Spor fundet til.

Digitized by Google

tæller, at Sten Sture belagde Boringholm, i Stedet for Borgholm (paa Øland), da stammer Fejlen hos dem begge fra den fælles Kilde, Peder Oluftens ovenanførte latinske Værk[1]). Det er desuden kjendeligt nok, at en latinsk Kilde i det mindste paa flere Steder har været benyttet af nærværende Krønikes Forfatter. Thi naar han f. Ex. fortæller, at Biskop Hans Jacobsen blev sendt til Norge 1502 i Anledning af Knud Olufsens Oprør, og at Christiern II 1522 kaldte de jydske Borgmestere til sig til at Møde i Kallundborg, eller naar han under 1534 omtaler, at Niels Podebusk blev fangen i Malmø, saa er Hans Jacobsen en urigtig Oversættelse af Johannes Jacobi, thi Mandens danske Navn var Johan Jepsen; Olufsen for Alfsen er en Fejl, der sikkert ogsaa stammer fra en urigtig Oversættelse; Borgmestere er en urigtig Gjengivelse af Consules (Raadsherrer ɔ: Medlemmer af Rigens Raad), og Niels af Nicolaus, der her burde have været oversat: Klavs. I det hele er der noget i Stilen, der minder om Latinen. Noget Grundskrift, hvoraf hele Krøniken kunde være oversat, kjendes dog ikke. Der kan nemlig ikke være Tale om, at Jakob Ulfeldts ovennævnte Compendium historicum skulde være Grundskriftet, da det ganske kjendelig er en videre Bearbejdelse af nærværende Krønike og desuden under Fortalen har Dateringen 1ste September 1585, medens Afskrifter af nærværende danske Krønike, der altsaa forudsætte en ældre Original, bære Aarstallene 1582 og 1583.

Følgende Haandskrifter af Krøniken ere benyttede ved nærværende Udgave:

A. Hdskr. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1543. 4, i det hele indeholdende følgende Stykker:

1. En kort schrifft om huad besynderligh forandri[n]gh sigh haffuer begiffuit wdi riget met kongeligt stamme och regimente, fra den tiid Saxo grammaticus lader

---

[1]) Se nedenfor S. 521, sml. foran S. 322.

aff at schriffue sin historie, oc indtil konningh Fridericks den Andens tiid, som nu regnerer y Danmarckis rige. Exaratum Anno verbigenæ 1582. 17 Kalendas Januarij. (Det er nærværende Krønike, der dog først begynder med Valdemar Atterdag. „Exaratum“ vil neppe sige andet end: afskrevet).

2. En wdschrifft aff gamble krønnicker, om nogle slaugs folck och høffdinger, som y fordum tiid haffuer faret wd aff Danmarck, och der effter faaet stoer regimente y werden. (Dette Stykke er aftrykt af C. J. Brandt i hans Udgave af Christiern Pedersens Skrifter V, 334—53).
3. Register paa de herrer, førster og førstinder, och andre naffnkundige personer, som ligger begraffne y Ringsted, Sore och Antuorskouff.
4. Nogle besynderlige støcker, som erre skede her wdi riget oc anden stedtz, oc werde erre at mercke. (Meddeles nedenfor som Tillæg til Krøniken).

Alle Stykkerne ere skrevne med samme Haand (fra anden Halvdel af 16de Aarhundrede), som det synes af en øvet og omhyggelig Afskriver, der maaske har drevet dette Arbejde som Næringsvej, da vi rundt om i vore Haandskriftsamlinger finde historiske Optegnelser afskrevne med samme smukke og tydelige Haand (deriblandt flere Afskrifter af de samme Stykker).

B. Hdskr. i Univ.-Bibl., Addit. 120. 4, blandt de svaning-vedelske Samlinger, dog ikke afskrevet af nogen af disse tvende Historikere. Med en gammel Haand, forskjellig fra Afskriverens, er Krøniken delt i Pars prima, secunda etc., og hver Part er afdelt i Kapitler; tillige er med samme Haand skrevet over det hele: Effter den Holstiske kronicke. Afskriften er ikke saa god som A., men indeholder dog hist og her Læsemaader, der kunne tjene til Berigtigelse.

C. Hdskr. i Kgl. Bibl., Thottske Saml. 1409. 4to. Da dette Haandskrift, der indeholder forskjelligt andet, alt

Digitized by Google

er beskrevet af S. B. Smith i Indledningen til hans Udgave af Ludus de Sancto Canuto duce (S. XXXIII—IV), kan jeg her indskrænke mig til den Bemærkning, at nærværende Krønike sammesteds findes i en Afskrift fra den senere Del af det 16de Aarhundrede, men er defekt mod Slutningen og derfor ikke har kunnet lægges til Grund ved Trykningen her, hvortil den ellers maaske nok kunde have egnet sig, da den er ret god, skjønt ikke fejlfri. Den staar nærmest ved A., men har dog undertiden fra dette Hdskr. afvigende Læsemaader tilfælles med B. Foran findes den latinske Gravskrift over Valdemar Atterdag, som Dronning Margrete lod sætte over sin Fader i Sorø Kirke efter at have ført hans Lig derhen[1]).

D. Hdskr. i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 2519. 4. Afskrift fra 17de Aarhundrede med Titel: Genealogia Regum Daniæ, qui ex domo Oldenburgica ortum ducunt. Titelen er som det synes skreven af Mag. Hans Jørgensen Mule, der er bekjendt som Kommunitetsforstander og Ejer af en betydelig Bogsamling († 1669). Haandskriftet er ikke afskrevet efter noget af de ovenfor nævnte og kan derfor, skjønt det i det hele er skjødesløst behandlet, yde enkelte gode Læsemaader.

E. Hdskr. i Univ.-Bibl., Rostgaardske Saml. 66. 4to, med Paaskrift: Ex bibliotheca Asmundi Tychici Leomanni[2]), Londinensis Danorum, Præconis verbi Divini apud Leopolitanos, Ao. 1612. I dette Volumen findes først to trykte Bøger, nemlig: Augustus Erichs Beskrivelse af Christian IV's Kroning, oversat paa Dansk af Andreas Benedictus Dallinus (Kbh. 1598), samt: Tobias Loncius's tydske rimede Beskrivelse af Christian IV's og Hertug Johan Adolfs

[1]) Det er den samme Gravskrift som forekommer i det stokholmske Hdskr. af den latinske Bearbejdelse af nærværende Krønike (se foran S. 502 Not.).

[2]) Søn af Biskop Tyge Asmundsen i Lund, selv Præst i Løvestad i Skaane. Se Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. III, 119.

Digitized by Google

Hylding i Hamborg 1603. Derefter komme følgende haandskrevne Stykker:

1. De augustissimo Jacobi VI. Scotorum Regis, et Annæ Frederici 2. Danorum Regis filiæ conjugio 1. Calend. Sept. 89 in Dania celebrato, Georgio Scotiæ Mareschallo sui Regis vicem obeunte, Epithalamium ad eandem Annam serenissimam Scotorum Reginam, Hercule Rolloco Scoto authore.
2. Civitatis Edenburgensis Annam Reginam Jacobi VI. Scotorum Regis conjugem in suam urbem excipientis pompa.
3. Processus coronationis Annæ, (piæ memoriæ) Regis Friderici Secundi filiæ, factus in Scotia 17 Maji Anno 1590.
4. En latinsk Skrivelse fra Kong Jakob VI til Kong Christian IV. Dat. in Regia nostra arce Divæ crucis die, qui 25 Maji Anni 1590 regnique nostri 23.

5—8. De samme fire Stykker, som findes i det ovenfor omtalte Hdskr. A., vistnok afskrevne netop efter samme, da selv Titlerne ordret stemme overens. Nærværende Afskrift, ligesom de fleste Stykker i Haandskriftet, er overordentlig sirlig udført, foran prydet med en ret karakteristisk koloreret Randtegning, forestillende dansende Bønderfolk og Musikanter.

9. Vita generosissimi ac nobilissimi viri D. Nicolai Kaas, Cancellarii Regis Daniæ, nempe Friderici 2 et Christiani 4.
10. Fødsels thid och sted paa Kong. Mat. Friderici II. allis wor naadigste Herris børn.
11. Compendium historicum a Waldemaro 4to ad Fridericum ejus nominis secundum, conscriptum a generoso et nobilissimo viro Jacobo Wlfeldio, domino de Wlfeldsholm, regni Daniæ Cancellario prudentissimo[1]). Anno 1585.

[1]) Her gjør Afskriveren sig skyldig i en Fejltagelse ved at gjøre denne Jakob Ulfeldt til Rigskansler.

Digitized by Google

12. Simplex et fidelis narratio de instituta ac demum dissipata Belgarum aliorumque peregrinorum in Anglia Ecclesia: et potissimum de susceptis postea illius nomine itineribus, quæque eis in illis euenerunt. Per Joannem Uthnhouium 1560. Ex qua narratione sequentia breuiter excepta sunt. [15]97.

F. Hdskrift i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 829 Fol. Denne Afskrift (fra 17de Aarhundrede) fortjener dog ingen videre Opmærksomhed.

Ved Udgivelsen er A. lagt til Grund. Men naar der i de andre Haandskrifter fandtes Læsemaader, som aabenbart vare at foretrække, har jeg optaget disse i Texten og sat Varianterne fra A. i Anmærkningerne under Texten, hvor jeg ogsaa har anført saadanne Afvigelser i de andre Haandskrifter, som kunde fortjene nogen Opmærksomhed. Disses aabenbare Fejl var der derimod ingen Grund til at anmærke.

I mit Skrift, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge efter Reformationen, S. 33—5, har jeg udtalt en Formodning om, at den bekjendte Skribent Herman Weyger maaske kunde være Forfatter af nærnærende Krønike; men da jeg ikke senere har fundet noget, der yderligere kan stadfæste denne Gjetning, skal jeg dog ikke her gjentage hvad jeg derom tidligere har bemærket.

Digitized by Google

Konningh Woldemar den fierde, som waar Konningh Christoffers den Andens søn, afflede wid[1]) Dronningh Helleuigh thw børn[2]): en søn, den loed hand[3]) kalde Christoffer, och en daater, heed Margarethe. Men sønnen Christoffer bleff ihiel skut til søes y krig moed Søestæderne; Daateren Margarethe gifftede hand ind y Norge, och gaff hende Konningh Hagen til eckte.

Saa stoed det Danske konninge blod paa suerdsiden paa Konningh Woldemar alene, och er met hannom affdødt[4]). Och efferdj at der paa suerdsiden nu[5]) ingen waar, der hand døde, haffue de Danske indkaldit hans daater Dronningh Margarethe, som da waar bleffuen encke, och haffde en eniste søn met Konningh Hagen, at hun skulde werre dronningh och regenterske wdj Danmarck, saa wel som Norge, for den synderlige wiisdom och forstand skyld, som de formerckte, at hun waar begaffuen met. Saa haffuer hun, paa det de Danske loffuede at wille tage hendis søn Oluff til Konningh effter hendis Død, i sammen forbundet[6]) Norge til Danmarcks rige at euigt bliffue.

---

1) B met. 2) thw børn mgl. i B. 3) B huilcken hand lod.
4) B alt dødt. 5) nu mgl. i A og C. 6) B sammen bundet

Digitized by Google

Men effterdj at hendis søn wdj sine wnge aar heden døde, strax effter at hand haffde giort greffue Geert aff Holsten til hertugh wdj Slessujgh, keyssede hun met Danske mendtz samtycke sin Søsterdaaters søn hertugh Erick aff Pomeren til Konningh. Der hand waar indkommen och haffde fangit regimentit, och greffue Geert waar y den slacktningh wdj Dytmersken ihiel slagen, meente baade Dronningh Margarethe och[1]) Konningh Erick, som hun haffde indkaldet wdj sit stæd, at hertugdømmit, som Danmarckis rigis forlænningh waar, burde at falde til Danmarckis krone igen, och icke til greffue Geertis børn[2]). Der for togh hun[3]) sigh hertugdømmit til igen en part. Men greffue Geertis broder aff Holsten togh sigh sagen an paa sin broders børns wegne, som end da wmyndige waarre, och er saa kommen wdj trætte met Konningh Erick, och haffuer baade giort och fangit skade, til saa lenge at sagen er heden set til Keysser Sigismundt, at hand der paa skulde dømme ymellum begge parterne.

Saa haffuer da Keysseren hørt tiltal och giensuar paa begge sider. Och effterdj at Danmarck icke[4]) waar det Romerske rige eller Keysserlougen och ey det Romerske rigis seduane wndergiffuen, som metgiffuer at forlænninger gaar til børn och arffuinge, men haffde sin ræt, statuter och seduane[5]) faar sigh selff, burde och skulde Konningen aff Danmarck handle met sine forlænninger effter sit konninge rigis brug och wiiss.

[1]) B og D tilføje: samme.
[2]) Saaledes C. A icke greffue Geertis børn egen. B og D icke til Gierdtz Børn.
[3]) B og D hand. [4]) icke mgl. i B.
[5]) D sin rette statuter och seduanner.

Digitized by Google

Och efterdj at det icke waanligt waar, effter Danmarckis loug och seduane[1]), at forlænninger skulde gaae til arffuinge, haffuer Keysseren tildømt konningen aff Danmarck hertugdømmit, och greffue Geertis børn det fra.

Men de haffuer appellerit fra denne Keysserens dom och til Pauen. Saa haffuer da Pauen taget sigh sagen til och paa sine wegne tilskickit Erckebisp Diderick aff Colne, at sige paa den sagh[2]). Det togh Keysseren til mistøcke, och schreff Pauen til, at det icke waar ræt giort aff hannom, at hand wilde werre dommere wdj de sager hannom indtid widkom. Thi loed Pauen det saa bliffue, och giorde der indtid mere[3]) wed. Diss ymellum giør greffuen aff Holsten pact met de Wendiske stæder och hertugen aff Luneborg emod Konningh Erick, och haffuer lang tiid ført kriig emod hannom, giort hannom stoer skade och fanget saa igen. Wdj samme kriig bleff den eldste broder, greffue Hendrick, slagen faar Flensborge[4]).

Denne languarende kriig endis met sligh forligelsse, at greffuerne Adolph oc Geert, som end da leffuede, skulde tage forlænningh af Konningh Erick, och de Wendiske stæder skulde haffue deris priuilegier, som de tilfornn haffde hafft.

Wid den tiid begyntis der en weenighed wdj Suerrige inbyrdis met sigh selff. Och efterdj at Konningh Erick wel forstoed, at det waar mange aff de Danske emod, at hand icke førre[5]) wilde lade sigh forlige met

---

1) B Danske Louff. D Danske log eller seduanner.
2) at sige .... sagh, mgl. i B, C og D.
3) mere mgl. i A, C og D. 4) Wdj .... Flensborge, mgl. i B.
5) førre mgl. i B og D.

Digitized by Google

greffuen aff Holsten och de Wendiske stæder, befrycktede hand sigh, at der wdj Danmarck skulde werre naagen hemmeligh had[1]) och affuind til hannom[2]), som wel skulde begyndis, om hand droe op y Suerrige at stille den weenighed. Thi tager hand hemmelige det beste Danmarckis liggende fæe, och drager aff landet met.

Der de Danske det forfare, sende de deris Legather til hannom, at bede hannom, at hand wilde komme y riget igen, hand skulde wel faae rolighed wdj alle[3]) rigerne, och finde den lydighed[4]), som de hannom pligtige waarre. Men hand sagde dennom aldelis ney. Dogh haffde hand wdualt sin brodersøn[5]) aff Pomeren, den wilde hand sende dennom y sin stæd.

Paa dette hans forsæt suarede de Danske, at Danmarck waar it friit korre rige[6]), och icke naagen konningh haffuer ræt til at wduelge sigh huem hand wil, men det staar til Danmarckis rigis indbøggere, huo de wille. Den deris friihed wille de icke traade fra, och ey anamme den, han dennom wuiderlige haffde wdualt. Dogh giorde de hannom den wilge, at de met Suenske och Norske samtøcke wdualde och kallede hans søstersøn hertugh Christoffer aff Beyeren til deris konningh, huilckit skede den 9 dagh Aprilis Anno 1439.

Sex aar der effter gifftede hand sigh met Margreffue Hanssis daater, frøicken Dorethe aff Brandenborgh, den Søndagh fore Michaelis, Anno 1445. Hand leffde rolige wdj sin tiid, och samblede flitteligen pendinge til haabe, wdj den meningh, som hand gaff til-

[1]) B, C og D Nag. [2]) C og D sig. [3]) B og C alle thre.
[4]) C thenom lydige. [5]) B Broderbarn.
[6]) B, C og D Konge Rige.

Digitized by Google

kiende, der hand fornam at døden waar forhaanden[1]), at hand wilde haffue ført Lubeck en kriig paa, om hand kunde haffue kommet dennom wnder[2]) Danmarck igen, som de haffde tilforn werrit. Hand døde Anno 1448 och bleff begraffuen wdj Roskilde, hellige tree kongers dagh. Endda leffuede hans Moderbroder Konningh Erich aff Pomeren, och haffde Gutland, som Konningh Christoffer och Danmarckis Raad hannom wndt haffde hans liiffs tiid.

Men der Konningh Christoffer aff Beyeren heden døder waar, och efflerloed en wnger dronningh och ingen børn, haffde de Danske først gierne willet hafft hertugh Adolph aff Slessuigh, som waar den medelste aff greffue Geertis sønner, och nu ene leffuede af sine sødskene, och haffde ingen børn. Waar och aff Danst blod, dogh det waar laugt wde[3]). Hand for sin allerdom aarsagede sigh, och aldelis sagde dennom ney. Dogh raadde hand dennom til sin søstersøn greffue Christen, som hand haffde opfødt aff it barn, och waar greffue Didericks søn aff Oldenborgh. Denne waar en fien, wngh, heldigh herre, och wgifft; thi befalt hertugh Adolphs raad dennom wel, at de der met kunde ocsaa forsee den wnge efflerladne dronningh met giffiermaal, och giørre hendis wenner til willie. Der for, paa det at Raadet aff de andre thw riger, Suerrige och Norge, skulde haffue diss steckere[4]) reysse, haffue de sett en herredagh wdj Lund y Skaane, der at handle met huer andre om en ny konnings wduelgelsse. De Norske er kommen, och haffue met de Danske endreckteligen wd-

[1]) der hand .... forhaanden mgl. i A. [2]) B till.
[3]) dogh .... wde, mgl. i B. [4]) D. e. mere stakket.

Digitized by Google

ualt greffue Christen aff Oldenborgh til deris konningh Sancte Mickels afften, Anno 1448. Men de Suenske erre fra faldne, och wilde icke komme, men haffue wdualt deris rigis Marskalck Karl Knudtzen til deris Konningh.

Aar der næst effter, som waar 1449, bleff greffue Christen baade kronet til Danmarckis Konningh och giorde sit brøllup wdj Kiøbenhaffn met Dronningh Dorethe, Margreffue Hanssis daater aff Brandenborgh, och Konningh Christoffers efftérleffuerske[1]). Hun fødde hannom en søn inden aar der næst effter, den kallede de Oluff.

Næste aar der effter, som waar 1450, bleff hand kronet wdj Trunthiem y Norge, Sancte Oluffs dagh. Men der nu Karl Knudsen waar bleffuen konningh y Suerrige, drager hand til Gutland, och belegger Konningh Erick aff Pomeren, som end da leffuede[2]). Der Konningh Erick fornemmer, at Konningh Karl waar hannom for stercker, schriffuer hand Konningh Christen til om hielp. Saa sende Konningh Christen en skibs flode did heden, och iager Konningh Karl deden och ind at Suerrige igen, Sancte Oluffs dagh, och indtager saa gandske landet igen. Men naagen tid der effter, som waar 1452, der Konningh Karl aff Suerrige fornemmer, at Ørsund tillagt waar met iiss, saa at ingen kunde offuerkomme til Skaane, drager hand hastigh neder, och affbrende største parten aff Skaane. Hand brende Lund och bestormede Biscops gaarden. Men Erckebispen met sit folck wergede sigh, och slo hannom heden wid thusinde mend aff, saa huercken Biscops

[1]) och .... effterleuerske, mgl. i D.
[2]) B og D tilføje: oc haffde Gottlandt med Konnings oc Danmarcks Raads minde.

gaarden eller kircken fick skade. Der Konning Karl dette spurde wdj Dalby, som hand haffde leygrit sigh, drager hand op at Suerrige igen, och paa weyen slet affbrende Giers[1]) herrit och Willandtz herrit. Siden førde Konningh Christen kriig met hannom, och want Elsborrigh slot Petrj oc Paulj dagh, Anno 1455. Paa huilcket[2]) samme aar Dronningh Dorethe fødde hannom en søn kyndermøsse dagh, den kallede de Hans effter hendis fader.

Siden want Konningh Christen Øland och slottet Borchbholm[3]), Anno 1457. Hand sende och samme aar sine skib til Findland, och loed der affbrende Wiborrigh stad. Samme aar foriagede de Suenske selff deris Konningh, Konningh Karl, och hand wndrømde och kom til Dansken.

Saa sende de Suenske bud til Konningh Christen, och kallede hannom til deris Konningh, hand droe op til dennom, och bleff wel wndfangen, och kronet til Suerrigis Konningh aff Erckebispen y Opsal, den 23. Junij, Anno 1457. Samme aar fødde Dronningh Dorethe hannom en daater, den kallede de Margarethe, hun fick siden Konningen aff Skotland.

Men thw aar der effter døde hans moderbroder[4]) hertugh Adolph aff Slessuigh, greffue wdj Holsten. Och effterdj hand haffde ingen arffuinge, falt hertugdømmit til kongedømmet igen foruden alt modsigelsse. Dogh togh Konningh Christens sønner konningh[5]) Hans och hertugh Friderick effter hans død det siden, och skiffte det ymellum sigh.

---

1) A Hatz. 2) D huilcken tid.
3) A og C Borringholm. D Bornholm.
4) hans moderbroder, mgl. i B. 5) A hertugh.

Om greffuedømmit Holsten kom trætte ymellum Konningh Christen och greffue Otte aff Skouenborrigh, huo det haffue skulde effter hertugh Adolphs død. Konning Christen waar hertugh Adolphs søstersøn, som sagt er[1]), greffue Otte waar lenger wde y sleckten[2]), men hand waar[3]) paa suerdsiden. Men de Holster gaffue sigh til Konningh Christen, och wdualde hannom til greffue wdj Holsten y Ribe, den første Søndagh y faste[4]), Aar 1460. Dogh gaff Konningh Christen greffue Otte 43000 gylden, at hand sagde sigh och sine arffuinge fra alt den rættighed hand haffde til Holsten.

Nogen tiid der effter begyndte de Suenske igen at falde fra Konningh Christen. Hand drager op y landet, menendis, at det ickon ellers waar it oprør, det hand sackt wilde stille. Och finder saa de Suenske sambdede och bemandede, som gaffue sigh emod hannom, och sloe hannom tilbage. Saa sende de strax deris bud til deris foriagede Konningh Karl, och kallede hannom fra Dantsken til deris[5]) konningh igen.

Wid den tiid kommer Konningh Christen wdj en obenbare feygde met Engeland. Aarsagen waar denne, at de Engelske ihiel sloe hans befallingsmand paa Iisland. Saa berøster Konningh Christen sigh til søes, och tager de Engelske først fire skib fra, och siden giorde dennom stoer skade til søes mange stædtz[6]). Men den kriig bleff strax forligt, Anno 1468.

---

[1]) som sagt er, mgl. i B. [2]) y sleckten, mgl. i B.
[3]) A, C og D tilføje: dogh. [4]) B, C og D Dominica Inuocauit.
[5]) deris, mgl. i A. I C mgl. til deris Konningh.
[6]) mange stædtz, mgl. i B. — C har: och tager the Engelske mangestedtz.

Digitized by Google

Samme sommer røster Konningh Christen sigh ind at Suerrige, och finder nogle aff de Lybske skib, som waarre komne der wd met deris ware. Dennom tager hand och lader bytte iblant sit folck, saa at de indtid igen bekomme, enddogh at de det wid deris legater begierrede. Den samme tiid haffde Konningh Christen end nogle slot wdj Suerrige, som hans trofaste mend haalt met mact emod de Suenske. Moed dennom wdsendes Her Iffuer Axelssen, en aff Suerrigis Raad, at hand dennom belegge skulde. Men Konningh Christen opsende[1]) sine hielp, och foriagede de Suenske.

Anno 1469 sende de Suenske atter bud til Konningh Christen om fred. Dogh wilde de behaalde Konningh Karl Knudtzen, som de haffde før foriaget. Saa loed Konningh Christen det bliffue, saa at der ingen fred bleff anret.

Aar der næst effter døde Konningh Karl, saa antoge de Suenske hans Søstersøn Steen Sture, som kallede sigh icke Konningh, men gubernator wdj Suerrige. Der effter droe Konningh Christen tiit och offte op wdj Suerrige[2]), at hand wilde stille altingist wel til fredtz met gode, och bleff dogh tilbage dreffuen, enddogh hand kom effter deris begierringh. Paa det siidste bleff det[3]) saa berammet paa begge Sider, at hand skulde komme op, hannom skulde wederfaris gode suar. Och der hand da opkommer wdj Suerrige paa Brunckebierge, och ligger dære, och foruendter gode ansuar[4]), da forsamblede de sigh hemmelige och offuerfulde hannom. Men hand met sit folck wergede sigh mandelige,

[1]) B samlede. [2]) B Riget. [3]) wor da. D waar der. [4]) D beraadt.
[5]) B at foruente Suar. D at foruente goed Andtuort.

saa der bleff stoer skade paa begge sider. Hand bleff och selff haardelige saargiort, och nøddis til at drage tilbage igen. Det waar Anno 1470. Effter denne tiid der Konningh Christen førmercker, at der ingen ord eller steffne kunde haaldis[1]), gaff hand Suerrige slet aff sinde, och loed dennom werre for sigh selff.

Wed den tiid kommer greffue Geert aff Oldenborge, konningh Christens broder, ind wdj Friisland och Egdersted met it kongeligt breff, som biuder och befal dennom, at de skulde suerge forschreffne greffue Geert huldskaff och mandskaff, hand loffuede dennom got, och gaff dennom gode ord, saa de toge hannom an. Och for hand wiste met liste at omgaaes met dennom, loffuede de at leffue och døe met hannom. Der Konningh Christen hørte dette sin broders wlidelige[2]) och wtilbørlige forset, schriffuer hand almugen til, och forbiuder dennom at werre sin broder greffue Geert aff Oldenborgh lydige. Hand schriffuer ocsaa tiit och offte til hannom, at hand skal[3]) haffue saadant i fordragh. Men der det icke kunde hielpe, tager hand til waben, och berøster sigh emod sin broder. Der broderen det formercker, at hand icke waar mectigh at staa hannom emod, wndrømmer hand hiem til sit land igen. Dogh kunde Konningh Christen met stoer nød tuinge almugen wnder sigh igen.

Siden loffuede Konningh Christen sigh[4]) en pillegrims reysse til Rom. Hand begyndte Anno 1474 paa samme reysse. Der hand wddroe[5]), wndfanger Keysser

---

1) B, C og D Steffne holtis. 2) B wlydighed. D wlydelig.
3) B skulle. 4) D tilføjer: att ville paatage.
5) C og D, thenn hannd begynthe Anno 1474. paa samme reyse ther hand wd drog (osv.).

Digitized by Google

Friderick hannom met stoer ære och bekaastningh, och iblant andre[1]) tale, som dennom ymellum falt, berætte Konningh Christen faar Keysseren, at der waar hoess hans greffuedom it land, som hand kallede[2]) Dytmersken, och waar ingen herre wndergiffuit, det begierrede hand, at Keysseren wilde giffue hannom och tilstæde, at samme Dytmersk maatte met de greffuedom Holsten och Stormarn bliffue it hertugdom. Det beuilgede Keysseren strax, och giorde de try greffuedomme til it hertugdom[3]). Det bebreffuede hand Konningh Christen, och antuordede hannom som en forlænningh.

Saa droe hand fra Keysseren, och kom til Rom, och der bleff hederlige wndfangen aff Paue Sixto den fierde, som wdsende nogle aff sine ypperste Cardinaler emod hannom, och loed hannom met stoer ære opføre paa sit pallatz. Der begierrede Konningh Christen først, at Pauen wilde affløsse hannom aff alle sine synder. Det giorde Pauen strax. Hand løste hannom och[4]) aff it løffte, som hand loffuede sigh til den hellige graff; dogh met saadanne wilkaar, at Kongen skulde giffue en stoer almisse til it nyit helligt gesthuss, som da waar begynt hart wid Sancte Peders Kircke y Rom.

Der dette waar nu skeet, och Pauen haffde wid sin tolck megit talet met Konningen, forundrede hand sigh der hoess, at saa weldigh en Konningh waar wlærdt och icke kunde Latine. Saa haffuer da Konningh Christen for sin forsømmelsse skyld loffuit at oprætte it Vniuersitet wdj sit kongerige Danmarck, begierrendis Pauens beuillingh och priuileger der til. Det bleff hannom samtyckt.

---

[1]) C og D anden. [2]) B it land kaltis.
[3]) A til hertugdomme. [4]) och, mgl. i A og C.

Digitized by Google

Saa begynder hand da strax, der hand hiem kom, samme Vniuersitet wdj Kiøbenhaffn, och kalder fra Colne tre[1]) professores superiorum facultatum, Doctor Peder Schotte, Theologum, Magistrum Tilemannum Slecht, Jureconsultun, och Magistrum Petrum Albertj[2]), Medicum. Saa bleff den første Rector y Vniuersitetet indset primo die Junij[3]) Anno Christj 1474 (!).

Siden der effter Aar 1478, loed hand sin søn Hans wduelge och korre til konningh, och sende samme aar bud til hertugh Ernst, Churførsten aff Saxen, och bad om hans daater Christine[4]) til sin søn Hans, som da waar wdualt til konningh[5]). Det beuilgede hertùgh Ernst aff Saxen, och hun bleff hid indført til Danmarck til Kiøbenhaffn, och haffde brøllup met Konningh Hans den 16.[6]) dag Septembris.

Men it aar før end Konningh Christen døde, som waar Aar 1480, forschreff hand en herredagh til Rensborge, til huilcken de regentere wdj Dytmersken waarre ocsaa kallede. Der loed hand dennom forstaae och høre Keysserens breff och beuillingh. Dogh kunde de der aff indtid beuegis, men meente, at Keysseren icke kunde bortgiffue det hannem ey tilhørde. Saa giordis der en stille staun paa it aarss tiid, at de dennom skulde beraade.

Men aar der næst effter, som waar 1481, døde Konningh Christen paa Kiøbenhaffns slot, den 21. dagh Maij, och bleff begraffuen wdj Roskilde.

Der Kouningh Christen nu døder waar, bleff forschreffuen en herredagh wdj Kallundborge, Aar 1482. Konningh Hans.

---

1) A deris. 2) A, C og D Albatj. B Albinum.
3) A den 1. dagh Julij. 4) A Kirstine.
5) som da .... Konningh, mgl. i B. 6) A 18.

Digitized by Google

Der bleff alle slotz lougene[1]) antuordede hans eldste søn Juncker Hans, som tilfornne waar wduolt konningh wdj faderens tiid. Och Pintze dagh der næst effter, Aar 1483, bleff hand kronet til konningh [i vor Frue kircke i Kiøbenhaffn etc. Samme Aar bleff handt oc kronet til konningh[2])] wdj Trunthiem y Norge Sancte Margarethe dagh. Men effter at hans broder Juncker Friderick icke wilde werre wdj Colne, did hand waar wdsendt at worde en domherre, och kom hiem til landet igen, haffuer Konningh Hans icke aleniste skifft met hannom det hertugdømme Holsten, men ocsaa hertugdømmit Slessuigh, som waar Danmarckis rigis forlænningh, och huercken aff dennom arffueligen tilfaldet.

Dette skiffte giordis mellum dennom Anno 1486, paa huilckit[3]) de beskickede och, at hertugh Friderick skulde schriffuis arffuingh til Norge, enddog[4]) hand indtid andet skulde haffue der aff end den arffue titel. Det som giordis met wrætte, effterdj at Konningh Hagens søn Juncker Oluff met sin moders Dronningh Margaretis raad och samtycke giorde Norge, som waar hannom alene arffueligen tilfaldet, til en prouintz til Danmarck, at werre wnder samme kore rige[5]), och icke arffue rige, paa det de Danske skulde anamme hannom til deris konningh, som och skede y hans moders Dronningh Margarethis tiid. Och enddogh at Konningh Erick aff Pomeren och Konningh Christoffer aff Beyeren waarre hendis næste arffuinge, haffuer de dogh aldrigh kiendt sigh at haffue arffuedeel y Norgis rige mere

[1]) B og D tilføje: vdi Riget.
[2]) Det indklamrede er oversprunget i A og C.
[3]) D tilføjer: Aar. [4]) A men. C end. [5]) A og B konningh.

Digitized by Google

end wdj Danmarck. Paa det samme aar loed Konningh Hans sin søn Juncker Christen hylde til Konningh effter sigh paa Wiborge Landtz ting, der hand da waar it barn wid v eller vj aar gamelt.

Aar der næst effter forschreff Konningh Hans en herredagh wdj Kiøbenhaffn, paa det hand wilde forfare huad riget formaatte. Paa samme tiid forskickis der legather aff de Wendiske stæder, begierrendis, at der maatte stadfestis deris priuileger wdj disse konge riger, som de tilforn hafft haffde. Men der waar stoer aarsage, hui det icke bleff dennom beuilget. Sønderlige, fordj at Konningh Hans acktede sigh met mact at angribe Suerrige, och der for icke kunde stæde de Wendiske Stæder at handle och wandle der wdj. Til huilckit der gaffs hannom en god begyndelsse til, fordj Her Iffuer Axelssen, som haffde Gutland wdj befallingh, gaff sigh emod Her Steen Sturis wilge til konningh Hans, som sin rætte herre och wdualde konningh, och antuordede hannom Gutland, som den tiid hørde til Suerrige. Wid den tiid belegger Her Steen Sture Borringholm[1]). Thi berøster Konningh Hans sin skibs flode, och kommer wnder Øland[2]). Men der Her Steen Sture det fornam, sender hand bud til Konningh Hans, begierrendis, at hand maatte komme hannom personligen til ords. Det bleff hannom samtyckt. Der kommer hand da til konningen, och hylder och suerger hannom, och met menige Suerrigis Adel och almuge wduelger och korrer Konningh Hans til deris Konningh, paa huilckit der giordis och gaffs breff och segel. Dogh det waar icke giort met anden meningh, end at

---

[1]) Se foran S 503. [2]) D Landit.

Digitized by Google

Konningh Hans skulde giffue sit krigsfolck orloff[1]), som siden paakiende, fordj Her Steen Sture falder strax en føyge tiid der effter fra sin eed, foruden aarsage, och drager det menige land til sigh. Dogh waarre der nogle aff de Suenske, som bleffue wed den eed, de haffde suorit Konningh Hans. Iblant huilcke waarre de fornemste Erckebiscop Jacob aff Opsal och Her Suanthe. Disse belegger Her Steen Sture paa Stegeborge. Men der Konningh Hans dette hørde, sende hand dennom strax wndsetningh met krigsfolck, som hand opsende, saa at Her Steen da maatte wndrømme, och kommer saa op och indtager Stockholm. Saa drager Konningh Hans met sit krigsfolck til lands och wands faar Stockholm, och belegger Her Steen paa alle sider. Dogh fick hand aff byen it hemmeligt bud til almugen aff de Suenske, besynderlige Dale karllene, och forsamblede dennom, saa at der kom wed 30000 mand tilhaabe, som skulde saa stille tigende falde y Konningh Hanssis leyger paa den ene side, och Her Steen aff byen met det folck hand haffde paa den anden[3]) side.

Dette kundskaff fick Konningh Hans, thi lader hand sit folck met stoer stillehed drage om natten aff leygeren, saa at det icke fornams wdj Stockholm, och kommer saa emod de Suenske wid Rode bro, Sancte Mickels dagh, och affslar dennom, saa der faae wndkomme, der io endthen bleffue slagne eller iagne y senck. Men der hand nu tilbage kommer met sit folck, meener Her Steen, at det haffde werrit de Suenske, thi falder hand wd aff byen paa Brunckebierge met 10000 mend. Der drager da Konningh Hans emod

[1]) A og B forloff. [2]) C Strax. [3]) A ene.

hannom, och affslar hannom største parten aff sit folck. De andre wndrømde ind at byen igen. Her Steen bleff selffuer wdtrengt y wandet, och wndkommer dogh met liffuit.

Siette dagen[1]) der effter, som waar Sanctj Francisci dagh, da opgiffuer Her Steen byen met wilge, och anammer saa met gandske Suerrigis indbøggere Konningh Hans til deris Konningh, och siuff wger der effter paa Sancte Katharine dagh kronede hannom til deris Konningh, Anno 1497.

Naagit der effter beraadslo Konningh Hans sigh met sin broder hertugh Friderick aff Holsten, at de wilde met webnet haand angribe Dytmersken, som Keysser Friderick haffde giffuit deris fader och giort til it hertugdømme met Holsten. Det bleff samtyckt. De drager der ind, och huad helder de bleffue forraadde, som mand meener, eller de wforseendis saa inddrager paa det wbequemmeligste och farligste stæd, och bleffue saa aff slagne, at de selff neppelige met en ringe haab wndkomme, Julianj dagh 1500.

Der de Suenske dette hørde, falde de strax fra Konningh Hans igen. Och efftерdj Her Steen wiste wel, at hand icke fick rolighed och fred til saadan sit forræderij, den stund Konningh Hans leffuede, tenckte hand at wille met suigh omkomme Konningh Hans, som megit godtroende waar. Thi schreff hand Kongen til, och loffuede, at hand wilde wel stille de Suenske til fred och rolighed, der som Kongen wilde selff komme op til dennom wdj egen persone, huilcket hand fuldkommelige raadde, at hand io giørre skulde, be-

---

[1]) A og C Sexten dage.

dendis dogh, at hand for den dyre tiid skyld y landit waar, wilde forskone dennom, och icke tage meget folck met sigh. Dette raad tager Konningh Hans effter, och drager ind wdj Suerrige. Der fører Her Steen hannom omkringh hid och did, och hemmelige giorde de Suenske frauillige, saa de sagde Konningh Hans ney, och der Konningh Hans wilde drage neder igen til Danmarck, bestiller Her Steen heden wid 3000[1]) mend wdj weyen for hannom, som skulde haffue slaget hannom ihiel. Dette kundskaff fick Konningh Hans, thi wndrømmer hand om natten Her Steen wuitterligt, och kommer met sin Dronningh, Dronningh Christine, som met hannom waar, ind wdj Stockholm[2]), och schriffuer saa alt Suerrigis Raad met Her Steen til sigh, giffuendis dennom en frij leygde. Der de da komme och Her Steen met dennom, haffuer Kongen tilspurt dennom om aarsagen, huor for de waarre faldne fra den tro och loffue, de haffde sagt hannom. Och der de ingen aarsage kunde finde[3]), haffue de suorit hannom paa ny. Der loed Konningh Hans giørre, dennom it stateligt gestebud. Men før[4]) giestebudet waar endt, drogh Her Steen hemmelige aff byen, Kongen wuitterligt. Saa sende hand da Kongen bud igen, och loed sige hannom op, och tilsige hannom obenbarlige feygde. Der Konningh Hans saadant fornam, setter hand sigh wdj it skib, och seygler til Danmarck, och lader sin Dronningh met det folck hand haffde behaalde byen, den de Suenske strax belagde. Saa sende de bud ind y Norge til den ypperste Ridder, som waar

---

[1]) B x tusind. C thy tusind. [2]) ind wdj Stockholm, mgl. i B. [3]) C og D sige. [4]) A, C og D der.

Digitized by Google

wdj rigit, wid naffn Her Knud Oluffzen[1]). Hand aff naturen waar en simpel mand, wid hannom wdrætter de Suenske saa megit, at de Norske begyndte och at falde fra Konningh Hans. Thi sende Kongen sit bud op til Norge, Bisp Hans Jacobssen[2]) och Her Hendrick Krummedige, til samme Her Knud Oluffzen[3]), at de skulde høre hoess hannom, huj saa tilgick. Der de did heden komme, sende de bud til hannom, och leygdede hannom ned til sigh[3]) y skibet, der sloe de hannom ihiel, Anno 1502.

Saa sende och Konningh Hans sin søn hertugh Christiern met it tal folck til Norge, hand skickede sigh der mandelige, och tningde landet wnder sigh, saa de wdualde hannom til Konningh. Met samme krigsher drogh hertugh Christiern ind y Suerrige, affbrende nogle slot och giorde stoer affbreck. Sommeren der næst effter, aar 1503, drager Konningh Hans met sin skibs flaade op til Stockholm, at wilde wndsette sin Dronningh, som waar endda[4]) bestaaldet aff de Suenske. Men der hand did kom, fredagen fore Pindtze dagh, haffde hun opgiffuit byen[5]) aff hungers nød Mondagen tilforn, och bleff saa nedført[6]) aff de Suenske til Wadsteen, och indset y Sancte Birgitte closter. Der Konningh Hans det hørde, drogh hand tilbage igen, och sende saa sine legather til Lybeck, och loed forkynde alle søestæderne, at huo som førde de Suenske naaget til, da wilde hand haffue dennom for sine fiender. Lidet der effter sende Konningh Jacob aff Schotland bud til alle Søestæderne, och loed dennom lige saa

---

[1]) B og D Oelssøn. [2]) Se foran S. 503. [3]) A met sigh ned.
[4]) A inde. C ind. [5]) Byen, mgl. i A, C og D. [6]) A wdført.

Digitized by Google

forkynde, fordj hand acktede at hielpe sin moderbroder Konningh Hans aff Danmarck at straffe det forræderij, de Suenske haffde giort.

Diss ymellum lader Konningh Hans optage it Lybske skib, som kom fra Righ, och haffde werrit y Suerrige. Her aff bleff it stoert bulder y byen, saa de Lybske nøddis[1]) til at sende deris legather ind y Suerrige, och raadde de Suenske at giffue[2]) Dronningen løess, och lode forhandle om fred met Konningen y Danmarck wdj Straalsund, om Sanctj Laurentij dagh. Det samme giorde och Pauens legather, som da waarre wdj Lybeck met afflad. Saa bleff da dronningen giffuen løss aff Suerrige, Anno 1504.

Samme aar bleffue Søestæderne forligte met Konning Hans, dogh det warede icke lenge, fordj Anno 1507, waar en weldigh slactningh til lands och wands[3]) ymellum Konningh Hans och Søestæderne, som da igen haalt met de Suenske. Dette samme aar bleff de Suenske saa forsmecktede, at de sende deris bud och legation til Konningh Hans, och loffuede met eed och haand, breff och segel, som de hannom gaffue, at de aldrigh tiidere wilde falde fra hannom, men werre hannom lydige som deris rætte herre och konningh, och der paa loffuede hannom en aarligh tribut, til de taage endthen hannom eller hans søn til deris konningh.

Saa loed da[5]) Konningh Hans forschriffue en herredagh wdj Kiøbenhaffn, om S. Hansse dagh Mitsommer. Der komme en stoer hob aff de ypperste wdj Suerrige, som gaffue hannom breff och segel, och giorde hannom

---

[1]) D beuegtes. [2]) A, C og D at de gaffue.
[3]) til lands och wands, mgl. i B. [4]) A og C dogh.

Digitized by Google

eed, at aars dagen der effter skulde de mødis wdj Calmern, och da fuldkomme det, som de met eed[1]), breff och segel loffuit haffde. Men der aarit nu forløbit waar, møttis wdj Calmern det Danske, Norske och Schotske raad met Margreffuens aff Brandenborg och hertugens legater aff Mickelnborge[2]). Och der de lenge haffde fortøffuit de Suenske, sende de bud til dennom, at de skulde komme. Men de wilde icke haalde hues breff eller ord, som de giffuit och loffuit haffde. Thi lagde Konningh Hans deris breff och segel y rætte, och begierrede de fremmede herrers[3]) dom. Da haffue de dømt Her Steen Sture och menige Suenske Adel, som der met beseglit och loffuit haffde, til forrædere, fra skiold oc hielm. Denne dom haffuer Keysseren och alle Churførsterne siden wdj Kammerrætten dømt wid mact, och giort de Suenske ærløsse och fredløsse, och gaffue Konningh Hans breffue der paa.

Naagit der effter forschreff Konningh Hans en herredagh wdj Nykiøbingh y Falster, til huilcken Søestæderne[4]) haffuer hafft deris legather, och loffuede och tilsagde Konningen, at de effter Keysserens forbud ingen tilføring skulde giørre de Suenske. Men de haffue det icke huldit; thi foraarsagedis Konningh Hans at tage deris skib och godtz fra dennom, som hand fant paa det Suenske foruand. Her aff gaffue de Lybske, Rostocker, Sundisker, Wismarsker och Luneborgersker sigh tilsammen met en skibs flaade emod Konningh Hans, de Suenske til hielp, Anno 1510[5]). Der[6]) kom

[1]) B og D Ord.
[2]) B tilføjer: men vdaff de Suenske kom der ingen.
[3]) A deris. C herrer deris. [4]) C førsterne.
[5]) A og B 1507. D 1570. [6]) A, C og D Her.

Digitized by Google

och aff Nederlanddene en skibs flaade, som indfalt wdj Lolland och giorde stoer skade. Men de Lybske[1]) affbrende Nagskouff, och der de icke kunde komme y land paa Sieland for mödstand skyld, gaffue de sigh til Møen och komme til Stege, det at bestorme. Men tredie Pindtze dagh tabte de stormen, och maatte met skamme wndrømme aff landet. Paa samme tiid gaffue de Suenske sigh til lands neder y Skaane. Deris feltøberst waar Her Aage Hanssen, hannom gaff Her Tyge Krabbe, som haffde da Skaane wdj befallingh, sigh emod, och slo hannom aff met alt sit folck. Der waar iblant de Danske en karl, som tiente Bispen y Skaane, wid naffn Niels Frost, hand stack Her Aage, den Suenske feltøberst, fra hesten, saa hand bleff der død; hans hoffuitbanere taage de och førde til Kiøbenhaffn, der henger den end nu y wor frue kircke. Men de Danske førde Her Aagis ligh met dennom, och begroffue det y Lunde kircke.

Wid samme tiid loed Konningh Hans bøgge thw skib, det ene kallede hand Engelen, det andet Marien, och bar huert 400 Lester. Det waar de største skib mand wiste da aff at sige. Och røstede sigh saa[2]) wd til skibs moed Søestæderne, och sloes tree dage met dennom, til de gaffue fluckten. Saa søgte hand dennom da wdj haffnerne, huor de fundis, och brende mange aff dennom.

Wdj det aar døde Konningh Hanssis søn Franciscus, och bleff begraffuen wdj graabrødre kircke wdj Othensse.

---

[1]) A og C Suenske. [2]) saa, mgl. i A.

Digitized by Google

Aar der næst effter, som waar 1512, falt Søestæderne til føyge met Konningh Hans, och sende deris legater til hannom til Flensborge, och bade om fred, loffuendis, at de aldrigh wilde giørre de Suenske naagen tilføringh eller biistand, alt den stund de waarre hannom gienstridige. Saa giorde Konningh Hans da fred met dennom. Der de Suenske det hørde, sende de bud til Konning Hans, och bade om naade, och loffuede, at de wryggeligen altiid effter denne dagh wilde werre wnder Danmarckis rige[1]). Saa gaff Konningh Hans dennom fred, och de bleffue hannom wnderdanige som deris rætte herre och konningh. Men aar der næst effter, som waar 1513, den 21.[2]) dagh Februarij døde Konningh Hans paa Olborge slot, och bleff døden ført til graabødre closter wdj Othensse.

Der Konningh Hans waar død, bleff hans søn Christen den Anden konningh effter hannom. Trinitatis Søndagh bleff hand kronet wdj Kiøbenhaffn, Anno 1514. Hand haffde hoess sigh en Hollendiske quinde, wid naffn Dybecke, til boelskaff, den hand saare elste, huilckit mange meente at hendis moder Sibret skulde met troldom haffue giort hannom paa. Der nu hans Raad gaffue hannom fore, at hand skulde giffte sigh, och hand der om sende sine legater och loed bede om Konningh Philippi daater aff Hispanien, wid naffn Isabella eller Elizabeth, Carolj quintj søster, bleff der[3]) aff hendis wenner foregiffuet, at Konningh Christen haffde det boelskaff, som hand saa megit elste, meenendis der fore, at dronningen skulde bliffue aff han- Konningh Christen.

[1]) B och loffuit wryggeligen, at de aldrig effter den dag vilde falde fraa hannem, men altid vere under Danmarckis Rige.

[2]) A 12. [3]) A og C det.

Digitized by Google

nom forackt. Thi maatte Konningh Christens legather, iblant huilcke besynderlige waar Erckebispen aff Trunthiem, Bisp Erick Walckendorff, loffue och tilsige Keysser Karl, at Konningh Christen strax skulde forskinde Dybecke hans boelskaff fra sigh, før end Keysser Karl wilde tilstæde, at Konningh Christen skulde faae hans søster. Saa bleff da Dronningh Isabella indskicket y Danmarck, och kom til Kiøbenhaffn S. Laurentij dagh[1]), Anno 1514. Och næste Søndagh der effter haffde hun brøllup met Konningh Christen. Men der Erckebispen aff Trunthiem bad Konningh Christen, at hand skulde forskiude Dybecke sit boelskaff, och eniste elske sin dronningh, som baade deyguligh och dydeligh waar, och sagde sigh at haffue loffuit Keysseren, at saa skee skulde, suarrede Konningh Christen, at hand haffde wiist hannom wd at beygle for sigh, men haffde icke giffuit hannom befallingh paa sligt løffte. Thi togh Erckebispen sigh sagen saa aluorligen til, at hand rømde aff landet och wdsagde konningen. Saa bleff da Konningh Christen wed sin gamble wane, och mere elste den wdyd, hand haffde til boelskaff, end sin deygelige høygbaarne eckte førstinde. Hand haalt och sit boelskaffs moder Sibret wdj saadan ære, at hand togh hende til Raads met huad hand wilde giørre och lade, och mere atlydde hende end Dronningen eller Danmarckis Raad. Saa greff Konningh Christen daa paa onde raad, fordj hand haffde onde raadgiffuere, och bleff meget tyransk wdj sit regiment[2]).

Men sit boelskaff, den Hollendiske quinde Dybecke, wilde Konningh Christen, at Thorbern Oxe, Lensmand

---

[1]) C og D aftten. [2]) A rige.

Digitized by Google

paa Kiøbenhaffns slot, skulde tage til eckte. Det samtyckte och Thorbern for kongens skyld. Men der de waarre wdj feste, bleff hun død, och som mand meente, forgiffuen[1]) aff nogle Thorbern Oxis wenner, der icke wilde, at hand skulde tage en wfrij skiøge. Den gierningh tencker Konningh Christen Thorbern Oxe selff til, enddogh alle mand aarsagede hannom. Nu haffde Thorbern Oxe tilforn ladet henge en schriffuere, wid naffn Hans schriffuere, den Konningh Christen maatte wel lide. Och effter der sagdis, at mand saa hüer nat som it liuss brende öffüer gallien, meentis, at hand waar wskyldigh. Thi loed Konningh Christen tage och halshugge forschreffne Thorbern Oxe, Aar 1517 Sancte Andreæ afften, och icke wilde tage sin drommings bøn, eller naagens aff rigens Raadtz eller Fruers och Jomfruers bøn for hannom. Och strax der effter loed hand tage Hans schriffueris krop ned aff gallien, och met process och ære føre ind y Kiøbenhaffn och iorde[2]).

De Suenske fulde och fra Danmarck igen wdj hans tiid. Thi wdsende hand emod dennom en weldigh skibs flaade, Anno 1518. Men til lands wdskickede hand Her Otte Krumpen met it merckeligt antal folck, wdj hüilckit togh Her Otte wndertuingde gandske Süerrige igen, och nedlagde heden wid 20,000 mand aff de Suenske. Wdj samme krigh bleff och wnge Her Steen, som de Suenske haffde taget til en gubernator, ihielskut. Men der den Suenske Adel och menighed saae, at de icke kunde staae emod, gaffue de sigh til Her Otte Krumpen, och begierrede at werre Konningh Chri-

[1]) A meente, at hun skulde bleffuit [B og C hun bleff] forgiffuen.

[2]) C tilføjer: hannom.

Digitized by Google

sten wndergiffne, om alting maatte nu werre forgiet, hues de haffde forbrudit sigh emod hans fader och hannom. Det loffuede och tilsagde Her Otte dennom, och de igen suore hannom huldskaff och mandskaff paa Konningh Christens wegne. Saa sende da Her Otte Krumpen bud til Konningh Christen, at hand skulde komme och lade sigh krone. Der hand da opkom, suore de Suenske hannom selff, och hand loffuede dennom alle[1]) naade, och altingist skulde werre dennom tilgiffuit. Men det haalt hand dennom, lige som de haffde huldit tro och loffue met hans fader. Det[2]) mange meente at skulde haffue werrit Mester Didericks, en Westualers badskiers[3]), falske[4]) raad, som waar formedelst Sibretz falske[4]) raad och forben saa høygt kommen wdj spillit, at hand waar Konningh Christens næste raad, och paa denne reygse opfaren wdj Suerrige met hannom. Det[5]) siuntis och megit troligt, fordj den tiid Konningh Christen waar opkommen at skulle krones, raadde Her Otte Krumpen hannom, at hand skulde forære nogle aff den Suenske Adel paa sin kronings dagh, och sla dennom til Ridder. Det beuilgede Konningh Christen, och gaff Her Otte befallingh at optegne deris naffn, som hand wiste der skickelige[6]) til, och gaff dennom dette tilkiende, at Konningen wilde forære dennom. Men der afftenen kom, som kroningen skulde staa anden dagh, sende Kongen bud til Her Otte Krumpen, at hand skulde komme til hannom. Der hand da kom, befoel Kongen hannom, at hand skulde sige de Suenske Herremend, som waarre optegnede til

---

1) B, C og D al. 2) A og C Der. 3) badskiers, mgl. i B.
4) falske, mgl. i B, C og D. 5) B og D Thette.
6) B stunde. C og D wor skickelige.

Digitized by Google

at slaes til Riddere, at Konningen icke waar til sindtz paa den tiid at giørre naagen til Ridder, fordj de haffde nu brugt deris waaben mod hannom. Men en anden tiid, nar de brugte deris waaben met hannom, da wilde hand giørre dennom den ære.

Men tredie dagh effter Kroningen waar staaet, bød hand de Suenske Herrer, Fruer och Jomfruer til giest, och wdi samme giestebud loed hand fange de fornemste aff raadit, iblant huilcke waarre thuo Bisper, Bisp Matz aff Strengeness och Bisp Vincentz aff Skare, och nogle besynderlige borgere wdj byen. Dennom loed hand alle, som waarre heden wid lxx personer, halshugge paa Stockholms torge, anden dagh der effter. Aarsagen, huj hand dette giorde, loed hand læsse paa torget for alle folck, wdaff it pallatz, som der fordj[1]) waar opbøgt, och waarre disse tree. Først, at de saa tiit haffde suiget hans herre fader, och icke huldet breff och segel, eed eller ære. Der næst, at de haffde forbundit sigh sammen wdj it breff, som deris segel fandts fore, och hand haffde til stæde, emod Konningh Christen selff. For det tredie, at de haffde offuerfaldet Erckebisp Gustau aff Opsal, och nedslaget hans slot, och plustrede hannom och kirckens[2]) godtz, slaget hannom dødelige saar, fengslit och fanget hans fader och wenner, ickon fordj at de haalt met Konningen aff Danmarck effter den eed, de hannom suoret haffde, som och Erckebispen[3]) haardelige klagede offuer dennom. Dogh haffde Konningh Christen loffuit dennom, at altingh skulde werre tilgiffuen och forgiet. Men hand

[1]) C tilføjer: ene. D enste.
[2]) For »och kirckens« har A kirckenis. C og D kirckens.
[3]) B tilføjer: selff.

Digitized by Google

togh effter Mester Didericks Raad, och haalt dennom icke mere tro och loffue, end de tilforn huldet haffde hans fader och hannom. Der dette mord beganget waar, gick Her Otte til konningen, och begierede forloff[1]) ned til Danmarck, hand haffde nu y alt den kriig icke werrit wdj sit huss. Men kongen wilde icke forloffue hannom. Saa gick hand til Mester Diderick och sagde, at hand wilde nu antuorde och offuergiffue hannom sin befallingh, wilde ickon Mester Diderick tale met konningen, at Her Otte maatte faae loff at fare ned y Danmarck. Saa gick Mester Diderick strax til Konningh Christen, och flyde Her Otte orloff[2]) ned y Danmarck, och fick saa befallingh i Her Ottes sted.

Der de[3]) Suenske Raad, som halshugget waar, haffde liggit paa Stockholms torge y tree[4]) Dage, loed Konningh Christen deris legeme føre wd aff byen, och brende dennom, saa som de skulde werre bandtz mennisker, for den tyrannij som de haffde giort emod Erchebisp Gustau, som før er sagt.

Saa skickede hand Lensmend wd y lænnene, huem Mester Diderick raadde hannom, och drogh saa hastelige neder til Danmarck igen. Men paa weyen bedreff hand it ynckeligt mord wdj Nydals closter, thi hand loed tage Abbeden met prester och muncke, och loed binde dennom, och kaste dennom y it wand[5]) och drucknede dennom, en mand wndertagen, som Konningh Christens Cantzeleriis schriffuere hialp igennem deris kammer och ind paa it preuit, at hand icke bleff funden.

---

[1]) C orloff. [2]) A forloff. [3]) A det. [4]) D 2.
[5]) B og D en Vandpøell. C itt wandpøell.

Digitized by Google

Paa denne Konningh Christens reygsse ned til Danmarck førde hand nogle aff den besynderligste Adel fangne ned met sigh, saa got som til en gissel. Iblant dennom waar en wid naffn Gustau Ericksen[1]), huilcken hand antuordede Her[2]) Erick Ericksen paa Kalee, at hand skulde haalde hannom fangen, wnder 6000 gyldens brøde, der som hand lode hannom wndkomme. Men efftherdj denne Gustau aluorlige bad och begierrede aff Her Erick, som waar hans sleckt och byrd, at hand maatte gaae ledigh paa sin tro och ære, begierrede Her Erick aff hannom hans bepligtelsse breff. Det gaff Gustau hannom paa ære och redelighed, och bleff saa gaaendis och reygasendis met Her Erick, wd och ind, paa samme sin bepligtelsse. Men der hand saae sin leylighed en tiid, vndrømde hand til Lybeck, och bliffuer met de Lybskis hielp indført[3]) y Suerrige, och bleff antagen och giort til Konge døre.

Strax der effter at Konningh Christen waar nedkommen aff Suerrige, giorde hand forschreffne Westualingh Mester Diderick, som formedelst Konningh Christens Boelskabs moder Sibret waar kommen saa høygt wdj spillit[4]), til en Erckebisp wdj Lund.

Naagen tiid der effter, som waar Anno 1522[5]), sende Pauen effter de Suenskis flittelige begierringh aluorligen bud til Konningh Christen, och wilde bandsette Danmarcks rige, och sette det y forbud effter Papistiske wiiss, for det mord och tyrannij, som giort bleff paa Bisper, herremend och borgere, som halshugne bleffue wdj Stockholm. Der Konningh Christen dette fornam,

[1]) A Gustau. B Gløstaff Nielsen. [2]) Her, mgl. i A.
[3]) A indsat. [4]) som .... spillit, mgl. i B.
[5]) som .... 1522, mgl. i B.

gaff hand alt skylden paa Mester Diderick, och sende bud effter hannom, at hand kom til Kiøbenhaffn. Der[1]) loed hand da tage och brende hannom paa Kiøbenhaffns torge, wdj Pauens sendebudtz næruerrelse, Sanctj Paulj Conuersionis afften[2]). Dette samme aar forschreff Konningh Christen alle Borgmesterne aff Jytland til sigh wdj Kallundborge, at wille raadsla met dennom om biistand mod de Suenske, som da igen waarre affaldne fra Danmarck. Men der de waarre til skibs, bleffue de aff stoer storm dreffne tilbage igen til Jytland. Der hand dette spurde, forschreff hand dennom til Aarhuss, Conuersionis Sanctj Paulj dagh, anno 1523. Der hand waar paa weyen, giør nogle besynderlige aff Adelen, som for Konningh Christens tyrannij befrycktede sigh, it anskrigh iblant almugen, at Konningh Christen kom met en hob tydske[3]) krigsfolck, och wilde lige saa handle met Adel och borgere, som hand haffde giort wdj Suerrige. Wid saadan tidende giordes almugen oprørisk wdj Jytland met Adelen[4]) emod Konningh Christen. Och der de haffde forsamblit sigh wdj Wiborge, och waarre komne offuer eens, schriffuer de hannom opsigelsse breff til, och strax der effter feygde breff. Saa giffue de sigh til Hertugh Friderick aff Holsten, som waar Konningh Christens faderbroder, och kallede hannom til deris Konningh, hannom suore de offuer gandske Jytland, och hand loffuede dennom at forsuare [och] dennom igen at haalde wid gamble priuileger och friiheder. Hand gaff och Adelen alle kongelige sager offuer deris egne tiennere, det som Adelen

---

[1]) A Da. [2]) B dag at afften. [3]) A og C tyranske.
[4]) A giorde almugen wdj Jytland met Adelen it stoert oprør.

Digitized by Google

tilforne aldrigh haffde hafft wdj naagen Kongis tiid. Men Konningh Christen foer til Kiøbenhaffn, och der beskickede sigh til at rømme wd aff rigit, forsamblendis Danmarckis synderligste klenodie och liggendefæe, mange breffue och priuileger. Saa togh hand sin førstinde och børn, och seyglede fra Danmarck den 20. dagh Aprilis, Anno 1523, och kom saa til Zeeland, och bleff der wel wndfangen for sin førstindis skyld, som Keysserens søster waar. Dogh der hand foer aff rigit, antnordede hand en aff sine tro mend, wid naffn Her Hendrick Gøye, Kiøbenhaffns slot och by wdj befallingh, och til dess[1]) behoff loed hand hannom behaalde de de Tydske kneckte, hand haffde, forhaabendis sig[2]) met Keysserens sin Suogers hielp at inden tree maaneder komme tilbage igen, och tage rigit ind met mact.

Der Konningh Christen waar nu wndrømt, drager Konningh Friderick offuer at[3]) Sieland met sit krigsfolck och naagen hielp, som de Lybske haffde giort hannom, och belegger Kiøbenhaffn den 10. dagh Junij, samme aar 1523. Men Her Hendrick Gøye met hans folck haalt byen fast, indtil helligh tree Kongers dagh der effter, och haffde wel lenger huldit hannom, der som hungers nød icke haffde tuungit dennom. Dogh giorde de saadan en pact, før end de opgaff byen, at baade Her Hendrick och de maatte drage frij wd aff rigit. Konningh Friderick.

Samme aar som Kiøbenhaffn bleff opgiffuet, som waar 1524 den 7. dagh Augusti, bleff Konningh Friderick den første krouet til Danmarckis Konningh aff Erckebisp Gustau aff Opsal, wdj Kiøbenhaffn, der som

[1]) A deris. [2]) sig, mgl. i A og C. [3]) C all.

Digitized by Google

alt Danmarcks Raad och Adel[1]) waar och de Wendiske steders legater, och besuore sigh emod Konningh Christen, som wndremder waar.

Det samme aar och maanet, Sanctj Bartholomej dagh, waar en herredagh wdj Malmø paa Konningh Fridericks wegne, och Gustau Erickssens, som waar tilforn met sin øre wdremt aff Danmarck, och met de Lybskis hielp waar wdualt Konningh til Suerrige, wdj huilcke forschreffne herredage de giorde forbunt mellum disse try konge riger moed Konningh Christen, som wdremt waar[2]). Paa samme herredage bleff och beuilget och besluttit, at Gutland skulde der effter altiid bliffue til Danmarcks krone, som det da haffde werrit siden siidste Konningh Waldemars och Dronningh Margaretis tiid, heden wid 120 aar. Item, om Bleginge, som de Suenske taage ind, strax Konningh Christen wdremte, och haffde haaldit y thw aar, skulde och strax komme til Danmarcks krone igen[3]).

Der dette skede, waar Her Seuren Norby Lensmand paa Gutland, paa Konningh Christens wegne, som da wdremt waar[4]). Der hand herde huad skeet waar y Danmarck, wdsende hand Otte Stiigssen met nogle skib, at hand skulde giørre indfald y Danmarck, och tage landet ind igen paa Konningh Christens wegne. Samme Otte Stiigssen landede faar Skaane, och indtogh Søllisborge och Aaess, met slottet der hoess. Der Her Tyge Krabbe det herde, kom hand met sit folck och belagde Aaess. Men der hand fornam, at Seuren

---

[1]) och Adel, mgl. i A. [2]) som .... waar, mgl. i B.

[3]) A til kronen igen och til Danmarcks konningh. C og D till kongen igienn til Danmarcks krone.

[4]) som .... waar, mgl. i B.

Digitized by Google

Norby selff kom met en skibs flaade och it stort antal folck, befrycktede hand sigh at icke werre sterck nock til at staae hannom emod, thi loed hand bestaaldingen faar Aauss, och romde ned til Malmø, at hand wilde bestercke sigh. Men Seuren Norby følde effter met sit folck, och indtogh Lund och Landtzkrone, begyndendis at befeste Landtzkrone met wolde och grufft[1]). Diss ymellum beryster Her Tyge Krabbe sigh emod Seuren Norby, saa at de komme sammen faar Lund met begge krigsherrene. Der gaff Gud Her Tyge Krabbe lycken, saa hand fick Seyeruindingh, och nedlagde[2]) halffierde thusinde mand, de andre indrømde y Landtzkrone. Saa drogh hand effter och belagde dennom. Da bleff Otte Stiigesen wdgiort aff Seuren Norby at drage op och forsamble nogle thusind bønder aff de Skaanske, at hand wilde saa hemmelige falde y Her Tyge Krabbis Leyger, som waar faar Landtzkrone. Men Her Tyge fick kundskaff der paa, thi loed hand sin leyger beuagte, och drogh met it antal folck emod bønderne, och nedlagde dennom. Saa neddis Seuren Norby til at offueranturde Konningh Friderick Gutland, som hand haffde huldet paa Konningh Christens wegne, det aar 1525[3]).

Det aar næst der effter, de thi thusind Ridders dagh, wdsende Konningh Friderick sin daater frøicken Dorethe fra Kiøbenhaffn och ind y Prytzen, och gaff hende hertugen der samme stedtz til eckte. Men aar der næst effter, som waar 1527, loed Konningh Friderick

[1]) C og D graffne.
[2]) B, C og D tilføje: henved. I Randen af B er bemærket: Dette slag stod then 25. Aprilis 1525.
[3]) B og D oc det skede Christi Aar Mdxxvj.

Digitized by Google

forschriffue en herredagh wdj Othensse y Fyen, paa huilcke herredage hand gaff den gandske Adel wdj Danmarck hals och haand offuer deris egne tiennere.

Och effterdj hand haffde da fangit smag[1]) paa Lutherj lærdom, gaff hand sit breff wd, och togh y sin kongelige beskiermelsse alle prester och muncke, som wilde giffue sigh aff closterne och eckte giffte sigh. Siden der effter loed hand Euangelium frij predicke offuer alt rigit, och naagit der effter, Anno 1530, loed hand kalde baade aff Papisterne och de Euangeliske predickere til Kiøbenhaffn, at de dære skulde disputere met huer andre om lærdommen. Men Papisterne skiøde sigh til generale Concilium, som Pauen skulde skicke.

Wid den tiid kom Konningh Christen, som wd waar rømt, fra Holland met it antal krigsfolck til søes ind wdj Norge, och sloes en gang eller thuo lyckeligen met de Suenske och Danske, bleff saa liggendis y Opslo och bemandede sigh.

Saa nøddis da Konningh Friderick til at forschriffue en herredagh wdj Kiøbenhaffn, in Aprilj Anno 1532, paa huilcken der bleff raadslaget, huorlunde mand kunde fordriffue Konningh Christen aff Norge, som hand nu saa got som haffde indtaget altsammen. Da bleff det saa besluttet, at Knud Gyldenstierne, wduald Bisp til Othensse, skulde wdsendis moed hannom met it antal folck, som och skeede. Men der hand kom til Norge, och trøstede sigh icke wid at werre sterck nock emod Konningh Christen, haffuer hand sendt bud til Konningh Christen om en wenligh fordragt. Saa hand loffuede, suoer och gaff sit breff och segel paa ære

[1]) smag, mgl. i A og C.

och redelighed, paa siæl och salighed, som det kunde strengist schriffuis, at der som Konningh Christen wilde følge hannom ind wdj Danmarck paa en wenligh forligelsse met Konningh Friderick och Danmarcks Raad, da wilde hand frij hannom wbehindret wd aff Danmarck igen, wdj sit behaald til Norge igen, eller huort hand wilde, om saa waar, at hand icke bleff wenligen fordragen och forligt met Konningh Friderick och Danmarcks Raad. Paa denne Knud Gyldenstiernis eed, breff och segel drogh Konningh Christen met hannom til[1]) Danmarck. Men der hand did kom, Sanctj Jacobj afften[2]), bleff hannom slet ingen tro eller loffue hulden y den part. Men bleff paa femte dagh der effter fangen och hedenført til Alss och indset paa Sønderborge.

Aar der næst effter, som waar 1533 den 10. Aprilis, døde Konningh Friderick paa Gotterup, och bleff dedenført och begraffuen wdj Slessuigh. Men wdj helligh Trefoldigheds wge der effter bleff huldet en herredagh wdj Kiøbenhaffn, om en ny Konningh at wduelge effter Konningh Fridericks død. Dogh waarre herrerne saa weens met sigh selff, at der bleff indtid besluttit, fordj somme aff dennom waarre Papisterske, och somme Euangeliske, och huer slaugs aff dennom wilde haffue en Konningh effter sin religion. Nu haffde Konningh Friderick en søn, som waar kommen til mands, wid naffn hertugh Christen, hand haffde anammit Euangelium, thi wilde den Danske Adel, Her Mogens Gøye met andre, som waarre Euangeliske, haffue hannom til Konningh, end och for den aarsage at de andre Kon-

[1]) A og D ind wdj. [2]) B dag.

ningh Fridericks sønner waarte ickon saa godt som børn och wdj saadan leilighed[1]), som da paa ferde waar, icke bequemme til at forsuare land och rige. Men de papistiske Bisper, som och alle waatre wdj Danmarckis raad, wilde ingelunde wduelge Hertugh Christen, men hertugh Hans, som waar den ældste aff de andre Konningh Fridericks sønner, och waar dogh saa got som barn, paa det de tenckte at kunde lære hannom effter deris egit sind til Pauens religion.

Men de Lybske taage sigh tancke paa, at wilde wndertuinge Danmarck y saadan wenighed, och haffue der for hafft deris hemmelige bud wdj Kiøbenhaffn och Malmø, huoess Borgmesterne, och loffuede at begge kiøbstæderne skulde anammis och regnis iblant henssestæderne, met alt den friihed de haffde, och werre och bliffue wdj samme forbundt met dennom, om de wilde haalde met de Lybske. Dette bleff de Lybske loffuit och tilsagt aff Kiøbenhaffns och Malmøes Borgmestere, iblant huilcke waar besynderlige en wdlendingh[2]), en Westualer, wid naffn Jørgen møntere. Samme Jørgen møntere[3]), der hand nu haffde almugen met sigh, sende hand bud til Her Mogens Gyldenstierne, som da waar slotz herre paa Malmøes slot, och loed hannom ombede, at hand wilde komme til hannom wdj byen. Men der Her Mogens kom til hannom, loed hand hannom fange, och togh saa slottit ind met suigh, och loed saa nedbryde alt befestningen paa den side, som wender til byen. Hand togh och Her Truid Gregersen och Her Niels Podebusk til fange, som komme til hannom

[1]) A ickon som børn wdj saadant.
[2]) en wdlendingh, mgl. i B og D.
[3]) Samme Jørgen møntere, mgl. i A og B.

wdj god tro och loffue. Hand loed och anhaalde nogle herremendtz born, som ginge til schole wdj byen[1]).

Der de Lybske nu meente, at de haffde nu Danmarck paa den side, saa megit som Skaane och Sieland waar anrørendis, sende de Greffue Christoffer aff Oldenborgh met it antal folck ind wdj Holsten emod hertugh Christen, som de befrycktede at de Danske skulde tage til Konningh. Men hertugh Christian berystede sigh emod greffue Christoffer, och dreff hannom tilbage til Lybeck igen. Saa toge de Lybske deris skib, och indsatte hannom met nij fennicker Landtzknecktc ind faar Sieland, at hand kom ind faar Huider de thi thusinde martyrers dagh 1534.

Och efftərdj hand wiste, at menige almugen maatte wel liide Konningh Christen, som fangen waar, loed hand sigh høre, at hand waar kommen til at hielpe Konningh Christen aff fengsel, thi falt almugen hannom strax til haande foruden suerdslagh. Mange aff Adelen nøddis och til at suerge hannom paa Konningh Christens wegne, som fangen sad. Her Tyge Krabbe och mange andre aff den Skaanske Adel haffde lenge foruent hielp aff Suerrige, fra Konning Gustau, effter som hertugh Christen aff Holsten haffde forbemælte Konningh Gustau tilschreffuit om. Men der de ingen biistand fornam, och de befrycktede sigh for almugen wdj Skaane, droge de offuer til Greffue Christoffer, och suore hannom paa fangne Konningh Christens wegne.

Men hertugh Christen aff Holsten drogh faar Lybeck, effter de Lybske haffde indset Greffue Christoffer, som tilforn haffde giort det indfald y Holsten, ind wdj Sie-

[1]) B og D ther vdj Malmøe.

land. Och at hand diss bedre och haardeligere kunde tuinge de Lybske, loed hand giørre en bro offuer Traunen, och giorde dennom stoer skade och affbreck. Saa haffde hand bleffuit faar byen paa fiorten dages tiid, da meente borgerne selff, at de haffde bleffuit nødde til at opgiffue hannom byen. Men som hand der ligger y sin leyer, kommer der en skipper, wid naffn skipper Clemmind, indseglendis faar Olborge wdj Jytland, och paa fangne Konningh Christens wegne opuecker almugen emod Adelen, och fanger saadan fremgang, at hand haffde snart wndertrøgt[1]) gandske Jytland, haffde icke den Danske Adel tilschreffuit hertugh Christen, och kallet hannom til deris Konningh, och bedit hannom, at hand wilde offuergiffue Lybeck, och komme och forsuare rigit. Och hand da giorde forligelssemaal met de Lybske, och drogh saa neder til Jytland emod skipper Clemmind, som tilforn haffde fanget stoer seygeruindingh moed Adelen. Saa affslo hand hannom wid Randers; der bleff och skipper Clemmind fangen ochført til Wyborge, och bleff saa der steyglit och sat en bly krone paa hans hoffued[2]).

Wdj middel tiid haffde greffue Christoffer foruden Suerdslagh, som tilforn er sagt, indtagit paa fangne Konningh Christens wegne Skaane, Sieland och Fyen, och haffde døre den gandske almuge met sigh. Men der hertugh Christen haffde indtaget Jytland, sender hand sit krigsfolck offuer til Fyen emod greffuen, och effter nogle skiermytzer belagde Assens, som da en merckelig faster by waar, och greffue Christoffer haffde

[1]) B og D indtaget.
[2]) A der som och Skipperen fangen bleff, och ført til Wyborge, och steyglit met en bly krone paa hoffuedit.

Digitized by Google

indtaget. Men midler tiid bleff der beuilget en liden stille staun paa begge sider, och greffue Christoffer kommer til Koldingh til hertugh Christen, at forfare om de kunde foreenis om sagen. Men der greffuen begierrede megit, och hertugh Christian wilde lidet giffue, bleffue de strax atskilde. Saa drogh greffuen offuer til Fyen igen, och forsamblede dære sit folck, meste parten bønder; och drogh saa emod hertugh Christens folck, som haffde belagt Assens, och der hand kom til Øxne bierge, som ligger strax hoess Assens, och som det waar nu hart mod afften[1]), slar hand sin leyer paa bierget, och en wogenborgh wden om, menendis at hand om anden dagen wilde bestillit, at hand paa den ene side, och de aff Assens skulde wdfalde paa den anden side emod hertugh Christens folck, och diss lættere affsla dennom. Men der hertugh Christens folck och befrycktede dette samme, bliffuer de til sinds at wille samme afften søge greffue Christoffers folck paa Øxne bierge, som hand laae, och dære slaes met hannom. Thi sette de ild paa deris leyer, som de haffde faar Assens, och drager der fra lit for afften, och komme saa til Øxne bierge. Der greffue Christoffer det seer, lader hand oprippe wogenborgen, som om hans krigsfolck slagen waar, och giffuer sigh emod hertugh Christens folck. Men inden en halff time bleff hand slagen paa fluckt, och taffte marcken. Samme tiid bleff der ihiel slagen en greffue aff Høye, en greffue aff Teckelborge, item Bisp Gustau, der de icke wilde giffue sigh

[1]) A och saa nu, at det waar wid afften. D ochsaa nu, at det vaar hartid ved afften.

Digitized by Google

fangne. Der greffue Christoffer haffde nu tabet dette slag, rømde hand aff Fyen offuer til Sieland, och drager saa met hertugh Albret aff Meckelborgh, som och waar kommen her ind wdj riget hannom[1]) til biistand, ind y Kiøbenhaffn och indtager byen. Det waar Anno 1535. Men hertugh Christian forfølger strax dennom offuer til Sieland met sit folck, och belegger dennom wdj Kiøbenhaffn, til saa lenge at de nøddis til aff stoer hungers nød at opgiffue byen. Saa togh da hertugh Christian beggis deris eed[2]) och forpligtelsse, at de effter den dagh aldrigh skulde feygde paa Danmarck, och loed dennom saa komme aff landet, Anno 1536.

Der hertugh Christian saaledis haffde faait rigit, loed hand strax sende bud til Wittemberg, och indkaldede Doctor Hans Bugenhagen, som waar pastor och Superintendens wdj Wittemberg, at hand kronede hannom til Konningh, och bleff saa her y rigit wdj try aar, och tilhialp met andre lærde mend, Doctor Peder Palladius, Doctor Hans Machabæus och andre, religionens reformatz, effter den Augsborgeske bekiendelsse. Hand loed och fange de friibaarne Papistiske Bisper paa en tiid, och indsette andre lærde mend y deris stæd til Bisper, Anno 1537.

Men der Lutherus det spurde til Wittemberg, lastede hand den gierningh obenbare paa predickestolen, menendis at det waar wræt, at hand loed dennom fange wforhørt, och togh deris embede fra dennom, och haffde icke effter den hellige kirckis brugh forhørt deris meninger om lærdommen, och forsøgt, om der waar naagen forbedring hoess naagen aff dennom.

---

[1]) A met hannom. [2]) D Ord.

Saa at det maatte siunis, at hand det giorde mere for deris godtz skyld end for religionen.

Aar der næst effter, som waar 1538, bleffue de herrer och første och stæder, som haffde Lutherj lærdom och den Augsborgeske bekiendelsse, forsamblede wdj Brunssuigh, och giorde forbundt met huer andre, at staa huer andre bij, om der kom naagen krig paa nogle aff dennom for religionens skyld. Til samme herredagh wddrogh ocsaa Konningh Christen til Brunssuigh, och bleff anammet wdj forbundt met dennom. Och som hand tilforn begynt haffde baade met Vniuersitetet wdj Kiøbenhaffn at opræette igen, och forsørge met bedre besaaldingh[1]) kircker och scholer alleuegne wdj rigit, saa bleff hand fremdelis waracktigh och hefftigh til at forfremme Guds ord, mere end naagen Konningh, der fore hannom haffuer werrit[2]), der mand weed aff at sige.

Naagen tiid der effter, som waar Anno 1544, bleff Keysser Karl forligt met Konningh Christen aff Danmarckis rige, fordj hand haffde y lang tiid acktet och begynt at føre[3]) Danmarck feygde paa for fangne Konningh Christens skyld, som haffde forschreffne Keysser Karls Søster, och loed nu paa denne tiid altingist fare, der hand forstoed samme sin suogers store brøst, och at det indtid waar wært at hielpe hannom.

Samme aar bleffue de Dytmersker forligte met Konningh Christen aff Danmarck, effter der waar kommen nogen weenighed paa ferde, at Konningh Christen

---

[1]) A tilføjer: och met. [2]) B for hannem haffuer giort.
[3]) B acht at førd. D acht, och det begynte at føre.

Digitized by Google

haffde tenckt at føre dennom krig paa. Siden haalt Konningh Christian Danmarckis rige wdj stoer fredsommelighed, och lagde sin største fliid paa, at kircker och scholer kunde bliffue wel forsørgede.

Anno 1549 loed hand paa sin bekaastningh fordanske og prente Bibelen, som aldrigh tilforn haffde werrit paa danst maal. Samme aar loed hand fangne Kongh Christen føre fra Sønderborge paa Alss, som hand haffde sit fangen wdj 17 aar, och loed hannom sette paa Kallundborge y Sieland.

Men effter at Konningh Christian haffde fanget rolighed wdj sine riger, och skickit sigh y sit gandske regimente saare gudfryckteligen och wel, er hannom stoer skrøbelighed paakommen, saa hans Doctores tiit selff tuifflede om hans liiff. Dogh haffuer Gud sparet hannom, for hans wndersaattis bøn skyld, til det aar 1558. Paa huilckit, effter hand om sommeren waar omfaren wdj Jytland, at høre hues klagemaal der waar wdj nogle sager, huilcken reysse hand selff sagde, at skulde werre sin siidste reysse, togh siugdommen hannom saare hart[1]) an, der hand waar kommen til Koldingh aff Nørre Jytland. Och som hand ligger en dagh eenlige, och ingen waar hoess hannom, kommer hannom en gudeligh Obenbarelsse fore, den der siger hannom, at paa nyit aars dagh skulde alting bliffue got met hannom, och hans siugdom skulde faae ende. Der nu hans Doctores och andre lærde[2]) mend komme ind til hannom, och hand fornam, at de waarre bedrøffuede, siger hand, at der haffuer werrit en hoess hannom wdj deris frauerrelsse, den der haffuer sagt hannom, at

[1]) hart, mgl. i A og D. [2]) B og D gode.

Digitized by Google

Nyit aars dagh skulde altingh bliffue got met hannom, och alt hans siugdom faae ende. Det der effter ocsaa skede, thi Nyit aarss dagh effter afftensangh døde hand heden, effter hand met stoer aluorlighed haffde bedit Gud och ladet siunge for sigh nogle sønderlige Psalmer, som hand wdj sin gudfrycktighed pleygede at forløste sigh met och tacke Gud.

Finis.

Digitized by Google

Tillæg.

Efterfølgende Notitser findes i Slutningen af Hdskr. A (Thottske Saml. 1543. 4) vedføjede foranstaaende Krønike og skrevne med samme Haand. I Hdskr. C (Thottske Saml. 1409. 4) findes en Afskrift af væsentlig samme Notitser, skreven 1574 af Villum Rasmussen, Hører ved Ringsted Skole[1]). Da denne Afskrift som det synes er noget ældre end den ovennævnte, og, skjønt langt fra fejlfri, kan tjene til Berigtigelse af hin, har jeg ved Udgivelsen tillige benyttet den, ligesom ogsaa nogle Uddrag, som Vedel har gjort af de samme Notitser (men efter et andet og vistnok ældre Haandskrift) og optegnet i Hdskr. Rostgaardske Saml. 61. 4[2]).

Nogle besynderlige støcker, som erre skede her wdi riget och anden stedtz, och werde erre at mercke.

Aar 1088. bleff Sancte Knud slagen y Othensse wdj Fyen.

---

[1]) Se S. B. Smith, Ludus de sancto Canuto, Indledningen, S. XXXIII—IV.

[2]) Jvfr. foran S. 302.

Digitized by Google

1151[1]). Bleff Herretzuad closter bøgdt.

1158. Bleff Danwerck bygget[2]).

1211 (!). Bleff Sore closter bøgt først gang. Men der mand schreff effter Christi fødtzel 1247, da bleff det ynkeligen affbrendt, huert det huss der waar, Staalde, Smediehuss, Suinehuss, Brøggers, Bagers, Møllehuss, Kieldere, det huss som closters klenodie ilaae, Sachristi, Bispens Capel, kircken met alle klockerne bleffue smeltte y ilden, saa næer som en, den bleff kast aff neder paa iorden, taarnit bleff oc brendt, huilckit siunis wnderligt, at indtid bleff beuaret, saa langt som ilden kom, den ene klocke wndertagendis[3]).

1526. Bleff Konningh Loduigh aff Wngerne forraadt.

1522. tabte Christne Rhodiis[4]).

1452. Brende Konningh Karl Skaane.

1481. Da waar Konningh Hanssis brøllup y Kiøbnehaffn.

1497. Want Konningh Hans Suerrige.

1500. Paa Sanctj Valentinj Dagh, stoed det slagh y Dytmersken.

1513. Døde Konningh Hans paa Olborgehuss, Sancte Peders dagh y faste.

1512. Døde Biscop Johan Jepssen.

1503. Bleff Her Laxmand slagen paa høyge bro y Kiøbenhaffn.

1510. Brende de Lybske Nagskouff aff wdj Lolland.

---

[1]) A 1158.. (Det rette Aarstal er forøvrigt 1150).

[2]) Denne Notits mangler i A. — I C staar istedenfor Danwerck: Danmarck.

[3]) Hele denne Notits mangler i C. — Vedel: »1211 Sora condita a Dn. Tychone in Flenitzløff, Her Skelms søn, cum duobus fratribus Dno Ascero et Dno Ebbone«. Notitsen om Branden 1247 har han omtrent som ovenfor.

[4]) Denne Notits mangler i C.

1511. Sloges Her Jens Holgerssen met de Lybske wdj Østersøen[1]).

1514. Bleff Konningh Christen kronet om sommeren y wor Frue kircke y Kiøbenhaffn.

1515. Waar der Jordskielff om tiuffuende dagh Jule.

Samme aar, Sanctj Gregorij afften, bleste knappen aff wor Frue Spier y Kiøbenhaffn, en Søndagh at afften.

1518. Paa Sanct Peders afften bleff Juncker Hans født[2]).

1520[3]). Da togh Konningh Christen den store Sølffskat aff herremænd och bønder offuer [alt] Danmarck.

1520. Fredagen næst effter wor Frue dagh Natiuitatis, loed Konningh Christen halshugge tree bisper och mange[4]) Ridderskab y Suerrige.

1521. Døde Dronningh Kirstine, wor Frue dagh Conceptionis[5]).

1522. Sanctj Bartholomæj afften, bleff Helsingør affbrendt.

1523. Mondagen næst effter Quasj modo genitj seglede Konningh Christen aff riget.

Samme aar den 10. Junij[6]) belagde Konningh Frederick Kiøbenhaffn.

1524. Paa helligh tree Kongers dagh, bleff Kiøbenhaffn opgiffuen for Konningh Frederick.

Samme aar, Søndagen næst Sanctj Laurentij dagh, bleff Konningh Frederick kronet.

1525. Fredagen faar Sancte Walborge dagh, stoed det slagh faar Lund mellum Her Seuren Norby och Her Tyge Krabbe.

---

[1]) Denne Notits mangler i C. [2]) Denne Notits mangler i A.
[3]) A og Vedel: 1523. [4]) Dette Ord mgl. i C.
[5]) Denne Notits mangler i C.
[6]) C: Onsdag epther Sti. Butulphi dag. Vedel: Onsdag effter Fabiani.

Digitized by Google

1529. Døde Biscop Lauge Wrne.

1532. Kom Konningh Christen fra Norge paa Sancte Oluffs dagh, och maatte icke komme ind y Kiøbenhaffn.

1533. Døde Konningh Frederick paa Skiertorsdagh.

1534. Søndagen effter Sancte Hans Baptiste dagh, kom greffue Christoffer ind y Kiøbenhaffn.

1534. Sanctj Jacobj Apostolj dagh, gaffs Kiøbenhaffn op for greffuen.

Samme aar, Thorsdagen næst fore Sanctj Olaj dagh, drogh Her Tyge Krabbe och flere aff Raadet til greffuen y Kiøbenhaffn[1]).

Eodem anno, stoed det slagh faar Olborge y Jytland, Fredagen nest fore Juel.

1534. Fredagen fore Sanctj Laurentij dagh, drogh greffue Christoffer offuer til Skaane.

1535[2]). Paa Fabianj och Sebastianj dagh, bleff Frue Anne Holgers slagen y Ringsted wdj Sieland.

1535[3]). Fredagen fore Paaske marcket, kom hertugh Albret til Kiøbenhaffn.

1535. Stoed den Skiermytze faar Halmsted[4]).

1535[5]). Fredagen fore Sancte Clemmentz dagh, brende Laugholm aff.

1535. Drogh greffuen aff Kiøbenhaffn til Fyen och Jytland.

Samme aar, Mondagen fore Barnabe Apostolj dagh[6]), plustrede greffuens folck Othensse y Fyen.

Och Oensdagen der næst effter bleff Faaborge brendt.

Samme aar, Sanctj Barnabe dagh, stoed det slagh paa Øxnebierge y Fyen, da bleff Biscop Gustau fangen.

---

[1]) Denne Notits mgl. i C. [2]) C har: M. D. xxxvi. [3]) A 1536.
[4]) Denne og den foregaaende Notits mangle i C.
[5]) A 1536. [6]) Dagen mangler i C.

Digitized by Google

Samme aar, Thiisdagen och Oensdagen, som waar den 20. dagh Julij, stoed det slagh faar Helsingør.

Item Løffuerdagen næst fore Jacobj Apostolj dagh, kom hertugh Christian met it stoert antal folck faar Kiøbenhaffn.

1536. Thiisdagen næst effter helligh tree Konger dagh, gaffs Krogen op for Konningh Christian.

Samme aar, gaffs Kallundborge op for Her Mogens Gøye. Och samme tiid bleff Amager indtaget af hertugh Christians folck[1]).

Item samme aar, Sanctj Olaj dagh, gaffs Kiøbenhaffn op faar hertugh Christian.

Samme aar, Søndagen næst effter (!) Sanctj Lauritze dagh, kom hertugh Christian til Kiøbenhaffn met sin førstinde[2]).

Item Mondagen fore alle helgen dagh, bleff hertugh Christian hyllet paa gamel torge wdj Kiøbenhaffn aff menige mand, och da bleffue de gamble Bisper affsette[3]).

1537. Den Oensdagh fore Sancte Lauritze dagh, bleff Konningh Christian met sin førstinde kronet.

1541. Fredagen næst effter Sancte Mickels dagh, haalt Konningh Christian sprock met Konningh Gustau hoes Bremsse bro, och da bleffue de forligte.

1542. Bleff Konningh Christians søn hertugh Frederick hyldet faar Lund, Mondagen effter Sancte Lauritze dagh[4]).

Samme aar, sette bønderne y Suerrige sigh op emod Konningh Gustau, och Jens Stack (!) waar høffuitzmand.

---

[1]) C Wdi dette samme Aar sloges burgerne ihiel i Kiøbenhaffn Tisdagen for Gudz Legoms dag; Søndagen der effter bleff Amager indtaget af Kong Christian.

[2]) Denne Notits mangler i C.

[3]) Denne Notits er paa en underlig Maade forvansket i C.

[4]) Denne og den foregaaende Notits mgl. i C.

Digitized by Google

1548. Othensdagen næst effter Søndagen Oculj, bleff Frøicken Anne giffuen hertugh Augusto aff Mitzenn paa Koldinghuss.

1559. Nyit aarss dagh døde Konningh Christian den tredie paa Koldinghuss, och bleff først begraffuen y Sancte Knuds kircke y Othensse wdj Fyen, och siden y Roskilde wdj Sieland[1]).

Aar M. D. Lj then Onsdag nest epther Fastelaffuens Søndag kom Jacob Wenntz paa Sproue, och ther sidendis till —.

Aar M. D. Lj then 3 dag Maij, som var en Søndag, ther klocken var thre effter Middag, døde erlig och welbyrdig Manndt Jørgen Gyldenstiern, och bleff begraffuet then Løffuerdag ther nest y Sanct Hanssis kircke y Otthense.

Aar 1574 døde Morthen Suenndsen den 15 dag Februarij.

I det ovenomtalte Haandskrift i Rostgaardske Saml. 61. 4 findes endnu følgende kronologiske Notitser skrevne med Vedels Haand og tildels i Forbindelse med en Del af de ovenstaaende.

1168 Haffnia condita cæpta. Fiskebode oc en liden værn, som kaldtis Axelhuss.

1348 pestis per Europam. Vno die fra S. Lauritz afften oc til om anden dagen døde i Lybech 1500.

1405 Pluuiæ in Dania et Suecia a D. Olai festo ad natalitia Christi, inde grauis pestis, at huer tiende Menniske bleff icke leffuendis.

1478 Vniuersitas Hafniensis cæpit.

1513 natus Hemmingius 22 Maij.

1532 M. Hans Thomissøn fød.

---

[1]) Denne Notits mangler i C. De fire følgende savnes derimod i A og ere hidsatte fra C.

1548[1]) Døde Torben Oxe til Gisselfeld.

1551 Per Hanssøn døde paa Aggershuss.

1557 Døde Machabæus. 1581 Catholm 8 Novemb.

1560 Torden slog to gange ned vdi S. Nicolai kircke 29 Octobris vdi tafflen, oc noget aff alteret opbrændte.

1568 Hertug Hansis bryllup 19 Sept.

1571 kunde mand age paa iis fra Malmø oc til Kiøbenhaffn. 3 folck frøs ihiel paa isen.

1580 17 Martij døde Per Bilde i Kiøbenhaffn.

1582 9 Julij døde Mariagrius[2]).

1583 den 7 Martij døde Herluff Skaffue.

---

[1]) Rigtigere 1547, 9 Januar. (Se Ryge, Peder Oxe, S. 30).

[2]) M. Anders Mariager, Sognepræst ved S. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn. Andensteds angives 1ste Juli som hans Dødsdag.

Digitized by Google

En dansk Aarbog

fra 1158 til 1560.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nærværende Aarbog er egentlig kun en Udvidelse af Roskilde-Aarbogen fra 1448 til 1549 (se foran Side 297 flg.), idet den indeholder saa godt som hele denne Aarbog i ordret Afskrift — Udeladelserne ere ikke særdeles mange, og Tillægene endnu færre — men derhos begynder den nogle hundrede Aar tidligere og fortsættes elleve Aar længere ned i Tiden. Roskilde-Aarbogen skal naturligvis ikke her optrykkes paany. Jeg har derfor allerede foran ved Udgaven af dette Skrift anmærket de Afvigelser af nogen Betydning, som finde Sted mellem disse tvende Aarbøger. Her kan jeg da indskrænke mig til at meddele Begyndelsen og Slutningen, som nærværende Aarbog ikke har tilfælles med Roskilde-Aarbogen.

Ved Udgaven er Hdskr. Nr. 90. 4to i den grevelig holsteinske Samling paa Ledrebog lagt til Grund, en smuk, men ikke overdreven nøjagtig Papirskodex fra det 16de Aarhundrede (se ovenfor S. 302). Desuden er følgende Haandskrift benyttet:

Arne-Magnæanske Saml. 842. 4 (i det følgende betegnet: A). Det er en Afskrift fra Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Foran er skrevet: „Christen Rasmussen rette Eyermand til denne bogh. Actum Barsebeckgaard i Augusti 1632. Samme for^ne Tid lod Jeg denne bog indbinde vdj Lund“. — Haandskriftet indeholder et Par Notitser, der gaa længere ned i Tiden end til Aaret 1560. Desuden har den ovennævnte Ejermand tilføjet adskillige

Digitized by Google

kronologiske Notitser fra det 17de Aarhundrede samt andre Optegnelser af forskjellig Art. Paa en paaklæbet Seddel har Arne Magnussen bemærket, at han har erhvervet Haandskriftet paa Etatsraadinde Mules Auction.

I Arne-Magnæanske Saml. 839. 4 og i Kallske Saml. 74 Fol. findes et Par andre Afskrifter af samme Aarbog, men de ere uden Værd. Et Udtog, som Langebek har gjort, findes i Ny kgl. Saml. 874 c. 4.

Skjønt Aarbogen indeholder adskillige Fejl især i Aarstallene, og ikke bringer mange Efterretninger af Betydning fra Forfatterens Samtid, burde den dog formentlig ikke savnes i denne Samling. — Etsteds om ikke flere er det kjendeligt, at Forfatteren har benyttet den danske Rimkrønike som sin Kilde, nemlig i den under det urigtige Aar 1384 anførte Notits om Dronning Margretes Sejr over Kong Albret i Sverig, hvor vi omtrent ordret gjenfinde Verset:

Saa lod ieg tha skære en hette ny
aff wadmel wel fæmthen allne,
Men strwden ther kom nytten wdhy,
ath lyden skullæ ickæ fallne[1].

[1] Den danske Rimkrønike udg. af C. Molbech, S. 240. Ogsaa det urigtige Aarstal og Dagen (S. Matthiæ Dag) gjenfindes i Rimkrøniken.

Digitized by Google

M ij^{c}viii thaa bygde konning Valdemar Sancte Knudz sønn thenn mur, som star y landthe Holstenn, som kallis Danne vircke med biscop Absalons hielp.

M ij^{c}xi tha bygde for^{ne} konning Valdemar Sore closter oc mett biscops Absalons hielp, som tha vor Erchebisp y Lund.

M ij^{c}xx tha bleff Ryland omnent tiil then christelige tro.

Samme aar giorde for^{ne} konning Waldemar Sielands loun, oc hans sønn Knud bleff kiest tiil konning y hans stedtt.

M ij xxxiii tha døde for^{ne} konning Valdemar, oc hans sønn Knud bleff konning effther hannom oc regnérede[1]) y xxii aar.

M ii^{c} vantt konning Knud Dyttmerschen vnder Dannemarckis krune alle helgenn dag.

M ii^{c}iii døde konning Knud, oc hans broder Volldemar bleff konning effther hannom.

M ii^{c}xli døde konning Valdemar, effther att hand hagde regnerett Dannemarckis Riige xxix [aar], oc hans søn Erick bleff konning effther hannom.

---

[1]) A tilføjer: Lande och Riger.

M iij^{c}i Sancte Lauritz dag bleff konning Erick greffuen oc halshuggenn aff sin egenn broder viidt naffn Abel.

Samme aar bleff for^{ne} Abel konning effther sin broder konning Erick, som hand lod hals hugge[1]).

M iij^{c}iiii bleff konning Abel slagen aff the Friser, som hand førde krig paa, oc hans broder Christopher bleff konning effther hannom, oc hand regnerede icke lenge, fordi almuen sette siig op mod hannom, oc hand døde strax y Riibe.

Effther hannom kom Erick Klipping, hand vantt Suerige tiil Dannemarck.

M iij^{c}xxvj døde konning Erick oc bleff begraffuenn y Viiborg, effther hannom kom hans søn Erick Ericksenn.

M iii^{c}xvii giorde for^{ne} konning Erick Ericksenn Siellandz lou, for[2]) the schulle schiffte marc oc skou.

M iii^{c}xix, ther konning Erick hagde y xxxiiii aar regnerit offuer Dannemarc, døde hand oc bleff begraffuen y Ringsted.

M iii^{c}xx bleff Christopher Ericks broder kiest tiil konning y hans sted.

M iii^{c}xxvi bleff Knardrop gaard giortt tiil closther aff konning Christopher.

M iii^{c}xxxi døde konning Christopher y Nykiøbinge y Falster oc bleff begraffuen y Sore closther.

Samme aar bleff konning Voldemar hans søn kiest tiil konning y hans sted.

M iii^{c}lxi vantt konning Voldemar Gottland tiil Dannemarckis krune.

---

[1]) A som tilfornne vor konning. [2]) A huor.

Digitized by Google

M iii^c lxxv døde konning Voldemar oc bleff begraffuen y Vorinborg, men siiden lod drottning Margrete føre hannom tiil Sore closther oc der begraffue hannom.

Effther hannom vduolde de Danske drottning Margrete tiil forsuar[1]).

M iii^c lxxxiiii konning Albrit aff Suerige sette siig op mod drottning Margrete oc kallede hinde konning Brogeløs oc sende hinde vndsielse breff oc ther tiil suor, att hand icke schulle binde suer viid siide, før hand fick vundit Dannemarck tiil Sueriige, men hun sende hannom Dannemarckis mact imod, oc greffue konning Albrit oc vunde Suerige tiil Dannemarck oc førde hannom bunden tiil drotning Margrete, oc siden lod hun hannom skere en hette ny aff vadmel vel xv alne, men struden ther kom xix alne y, att liidden schulle icke falne[2]); thette schede Sancte Matthie dag.

M iii^c lxxxv[3]) døde Oluff drotning Margretis søn oc bleff begraffuen y Sore closther.

M iiil^c xxxxv. bleff konning Erick, som kom aff Pomeren, vdkorren tiil konning y Dannemarck oc tiil Suerige[4]).

M iiii^c ii bleff thenn falske konning aff Pryttzenn brennd paa Skannør Sancti Proti dag for sancti Mickels dag.

M iiii^c vi Sancti Chrispini dag vor konning Ericks brullup y Lund i Skonne mett drottning Philippaa aff Engeland.

---

[1]) A tilføjer: offuer Danmarck.
[2]) A men i Struden kom 19 Alne wdj, at Lyden skulle falne.
[3]) A 1388. (Det rette Aarstal er jo dog 1387).
[4]) A och thill Suerig det Aar 1400.

Digitized by Google

M iiii^{c}xii Sancte Simonis et Jude dag døde drottning Margrete oc bleff begraffuen y Roskyldtt, ther hun hagde frommeliig oc vel styrd oc regerit Dannemarckis, Suerigis oc Norgis Riigher vdi xxxii aar.

Effther henndis død bleff konning Erick, som tilforn vor vdkorrit, konning y hendis sted.

M iiii^{c}xix tha skede thett slag paa Femeren emellom the tyske oc konning Erick.

M iiii^{c}xxiii tha for konning Erick tiil then helliighe graff.

M iiii^{c}xxiiii Sancte Valburg dag, ther klocken vor vid ii effther middag, vor en forferliig oc grueliigh Jordskiell offuer tyske[1]) lande.

M iiii^{c}xxvi Sancte Marie Magdalene tha skede thet slag y Ørsund mellom konning Erick oc the tyske.

M iiii^{c}xxix helliig tre kongher dag døde drottning Phillippa for^{ne} konning Ericks oc bleff begraffuen vdi Vastene klosters kircke.

M iiii^{c}xxxviii viid midsommers tiid foer konningh Erick aff Dannemarck oc tiil Gottland.

M iiii^{c}xxxix bleff Hertug Christopher aff Biern, en pals greffue paa Rin, vdualtt tiil konning y Dannemarck for hans erliighed oc fromhed, oc fordi hand vor aff Dannemarckis kongeliig slect oc blod.

M iiii^{c}xli tha stod thett slag y Jutland met vogen borgher[2]).

M iiii^{c}xlv Søndagen for sancti Mickels dag stod konning Christophers brullup y Kiøbinhagen met margreffuens dotther aff Brandenborg vid naffn drottning Dorothea, som effther konning Christophers død fick konning Christiann then første aff thett naffn.

---

[1]) A disse. [2]) Denne Notits mgl. i A.

Digitized by Google

Nu kommer i Hdskr. hele den ovenfor (S. 306—81) meddelte Roskilde-Aarbog fra 1448 til 1549, hvilken fortsættes paa følgende Maade:

M d l lod konning Christian then tredie prente bibelen, dett er den ganske helliige schrifft paa danske tunghe maell y Kiøffuenhaffn, huilcken aldrig vor prenthit tiil forn paa danske.

Samme aar den xxiiij dag Martij, vdi tyske lannd y enn stad heder Klagenfurtt oc liiggher iij mille fra Sellach[1]), regnede gott korn nedder aff himmelin och varede y ij timer, oc denne Regn strecte siig vi mille vegs langtt, oc vor somme steder j mil britt, oc laa somme steder enn hands britt tyck, oc sompt vor brunt oc somptt huidtt, oc y disse vi mille vegs[2]) vor icke vden it Closther heder Frytrung, ellers er dett klar eng, oc der effther komme lands folckene met stor vunder, opsamblede dette himmelquorn, liigge som Israel samblede himmelske brød y ørckenn, oc malede [det] och bagede der aff gott velsmagende brød, oc er dette himmelkornn sentt aff itt landtt oc y itt andit for itt stortt vnderliigtt tingist[3]). Huad sadanne himmelkorn betyder, dett maa Gud viide. Hannom ske loff oc ere tiil euig tiid.

M d lij then xi dag Februarij døde erliig oc velbyrdig mand oc streng ridder Her Eske Bilde, Peder Byldis søn aff Suanholm, Dannemarckis Riigis Hoffmesther, y Kiøffinhagn om afftenen ther klocken slo ix, oc bleff begraffuit y Helliggiestus kircke then xvj dag Februarij.

---

1) A Sielladtzitt. 2) L ville veid. 3) A idt stort mirackell.

M d liij vor en suor pestelentz alle vegne[1]) her y Dannemarckis Riighe, oc varede then helle sommer igennom, att ther døde megit vtaliigtt folck.

Samme aar y Julij manitt bleff konning aff Engeland, Eduardus den siette aff dett naffn, forgiiffuen, der hand vor icke mere enn xvj aar gamild, oc siiden bleffue de halshuggenn, som hannom forraadhe.

M d liiij thenn første tysdag y faste thaa aag enn mand viid naffn Hans Lauritzsen fraa Landskronne oc tiill Kiøffinhaffn offuer issenn mett ij tønner kiød paa enn slede.

Samme tiid bar thet oc saa, att folck kunde gaa, aaghe oc riide offuer beltt oc fraa Rostock oc tiil Gesør.

M d lv vor oc saa stor vinther, att mand kunne gaa, agge, riide offuer Øørsund oc beltt[2]).

M d lvi nytt aars afften om natthen[3]) vor stor liunild oc torden oc varede fraa iiij slo om afftenen oc indtiil midnatt, huilckit icke vor sched tiil fornn y monge minde saa tiid aars[4]).

Samme aar fastelaffuens søndag, som vor then 16 dag Februarij, hagde konning Christians søsther, som tiil forn hagde hertug Mogens aff Mickelborg, brullup met hertug Ølrick aff Mickelborg paa Kiøffinhaffns slott.

Samme aar den 26 dag Februarij døde Peder Gottske, som vor høuitz mand paa Kiøffinhaffns slott, oc bleff begraffuen y vor Frue kircke y Kiøffinhaffn.

Samme aar vdi Tormanit huer affthenn nar klocken sloo vij oc saa tiil en time effther midnagt vor sett

[1]) alle vegne, mgl. i A.
[2]) Denne og de to foregaaende Notitser mgl. i A.
[3]) om natthen, mgl. i A. [4]) A i mands minde.

Digitized by Google

saadann en Comete paa himmelin[1]), oc varede henn viid xiiii daghe effther huer andre.

Dett samme aar døde Her Anders Bille Riider y Stege paa Møns land.

Samme aar bleff giortt friid mellom keyseren oc kongen aff Franckeriige, huilckit icke varede lenge.

Samme aar døde konning Christians broder hertug Frederick, som vor biscop y Bremen, oc for^{ne} konning Christians sønn hertug Magnus bleff vdualt tiil biscop y hans sted.

Samme aar vor enn saare tør oc hed sommer, saa att kornitt eller gresit neppeliig kunne faa sin fremgang, fordi thet hagde icke vedske.

M d lvij helliig tre kongher dag, ther klocken slo ix, tha døde docter Petrus Capitaneus kon. mait^{s} leghe doctor oc professor y Kiøffinhaffns vniuersitett[2]).

Samme aar vor enn suor hord oc languarendis vinther mett frost oc kuld, oc begynte then sancti Mortens dags tiid oc varede saa ind tiil xiiij dage effther vor frue dag annunciationis, som kommer om faste, saa att bønderne icke kunne faa plogen y Jorden før end viij dage y Aprilis manitt.

Samme aar stod it suor slag emellom keysseren oc konning aff Franckeriige, vdi huilckit slag bleff ihielslagne paa en tiid xv tusinde Fransoser.

Samme aar then 4 dag Decembris om nattenn døde doctor Machabeus, som vor doctor y then hellige schrifft oc professor y Kiøffinhaffns vniuersitet.

---

[1]) I Haandskrifterne findes aftegnet en Afbildning af Kometen.
[2]) Denne og den foregaaende Notits mgl. i A.

Digitized by Google

Anno 1558 viid S. Mickels dags tiid døde Pouil Hanssen, som vor borgemesther y Kiøffinhaffn y xxx aar, oc hand vor en mectiig from mand, saa att alle, som hannom kiende, gaff hannom itt gott Rycte[1]).

Anno 1559 konning Christian den tredie Dannemarckis, Norgis, Vendis oc Gottis konning, hertug y Sletzuig, Holsten, Stormarn oc Dyttmersken, greffue y Oldenburg oc Delmenhorst, effther hand hagde fridsommeliig oc vel styrd Dannemarckis oc Norgis Riiger, y xxiij [aar], kallede Gud hannom aff denne verden, oc døde hand nytt aars dag om afftenen, viid fem slet paa Kollinghuss. Hand vor enn mectiig from, fredsommelig første oc megit elskede Guds ord oc hans tienere, oc al den stund hand regnerede vor aldrig nogen krig y Dannemarck. Oc bleff hand begraffuen vdi Othens y Fynn vdi S. Knuds kircke den mondag effther Søndagen Innocauitt, som vor den xiij dag Februarij.

Samme aar S. Pouils afften Conuersionis, effter att konning Christiern den anden, Dannemarckis, Suerigis, Norgis, Vendis oc Gottis konning etc., hagde verit fangit paa Sønderborg y xvi aar oc vij maneder och paa Kallingborg y x aar, døde hand om afftenen viid 5 slett, oc bleff begraffuen y graa brødre kircke y Othens y Fynn hoss sin fader kong Hans, denn søndag Reminiscere, som vor then 19 dag Februarii.

Samme aar then fredag nest effther S. Pouils dag conuersionis, som vor then 27 dag Januarij, sore alle Kiøffinhaffns borgere oc inbyggere Her Mogens Gyllenstiernn huldskab oc mandskab paa høgborne førstis oc

---

[1]) Denne Notits mgl. i A.

Digitized by Google

herris hertug Fredericks vegne, vduolt konning tiil Dannemarck oc Norge, som vor konning Christians sønn then tredie, oc hand dennom igenn loffuede att holle viid lou oc rett.

M d ix. Der nu de Dyttmerskers hoffmod, spe oc spott, som de y lang tiid hagde Dannemarc tiil dreffuit, vor kommit paa thett høgiste, saa att Gud y himmelin haffuer dett dog paa thet siste fortrott, haffuer hand opuact konning Frederick den andenn, huilcken der mett hertugerne aff Holstenn, hertug Hans oc hertug Adolff, indrog vdi Dyttmerskenn den xxij dag May, som vor mondag effther helliigtrefolliigheds søndag, oc droge først for Aluersdorp, oc thenn anden dag Junij droge the for Melderop, der effther for Brunsbyttel, Heyde oc andre steder der y landit, huilcke hand alsammen vandtt, och fick thett ganske land vnder sin hand xx dag Junij, som vor torsdagen for S. Hans dag.

Samme aar den søndag nest for S. Bartholomej dagh, som vor den xx dag Augusti, bleff for^{ne} konning Frederick kronit tiil Dannemarckis konning y vor Frue kircke y Kiøffinhaffn aff mesther Niels Palladio, superintendens y Skone stiigtt, met stor ere oc høgtiid, nernerindis hertug Augustus Corførsten aff Saxen, hertug Hans oc hertug Adolff aff Holstenn, hertug Magnus oc hertug Hans for^{ne} konning Fredericks brødre, met mange andre flere fremmede herrer oc mennige Dannemarckis Riigis Raad oc adel, oc Her Mogens Gyllenstiern førde spiren, Holger Rosenkrantz førde ebblit, Her Otte Krumpen suerdit, og Her Eyller Hardenberg kronenn.

Anno 1560 den 3 dag Januarij, som vor then onsdag effther nytt aars dag, døde doctor Peder Palladius,

Digitized by Google

som vor superintendens vdi Siellands stiigtt oc professor y den hellige schrifft y Kiøffinhaffns vniuersitet, och bleff begraffuen den 5 dag Januarij vdi vor Frue kircke y Kiøffinhaffn y koritt hart viid alterit. Hand vor en from mand oc giorde megen fruct y den Christeliig kircke[1]).

---

[1]) A tilføjer følgende Notits:
1570. Vor der enn suar haar Vinter, och begyntis 8 dage for S. Nicolai daug och holt ind thil Gregorij dag med snee och frost och kuld.

Digitized by Google

En dansk Aarbog

fra

Svend Tveskjæg til Frederik II,

samlet af

Henrik Smith.

Digitized by Google

Digitized by Google

Henrik Smith fra Malmø har et bekjendt Navn som en af de flittigste danske Forfattere i Tiden nærmest efter Reformationen. Men skjønt han har faaet ikke faa andre Skrifter udgivne, ere hans historiske Optegnelser forklevne utrykte, og hvorvel flere ældre danske Historikere, som Vedel, Mogens Madsen, Hvitfeldt og Lyskander, have haft dem i Hænde og benyttet dem, saa existerer der dog nu — et ganske kort Uddrag fraregnet — neppe mere noget Haandskrift deraf her i Landet. I Lund og Upsala findes derimod endnu temmelig udførlige, gamle Udtog af Skriftet, der gjøre det muligt for os ikke blot at danne os en Forestilling om dets Beskaffenhed, men ogsaa at tilvejebringe en Text, der vistnok indeholder det vigtigste af de historiske Notitser, Henrik Smith selv har optegnet, om end maaske tildels i en noget forkortet Form. Da disse Udtog ved velvillig Imødekommen fra de Herrer Bibliothekarer Styffe og Berling have været mig overladte til Afbenyttelse i Kjøbenhavn, ser jeg mig i Stand til her at meddele saa meget af Henrik Smiths Aarbogsoptegnelser, som der er bevaret indtil vore Dage. — Inden jeg gaar over til Beskrivelsen af de nævnte Haandskrifter og til nærmere Omtale af deres Indhold, skal jeg dog først hidsætte nogle kortfattede biografiske Oplysninger om Forfatteren eller rettere Samleren.

Henrik Smith eller Weyger (paa Latin: Henricus Faber Elzebogensis s. Malmogensis) var født i Malmø,

Digitized by Google

ventelig i det sidste Femaar af 15de Aarhundrede. Hans Fader, Pejter Weyger, der var Borger i Malmø, døde 1518; Moderen, der kaldtes Bente Weygers, levede længe efter. Foruden den nævnte Søn havde Forældrene ogsaa en anden, nemlig den i den danske Litteraturs Historie ikke mindre bekjendte Herman Weyger, Forfatter af Rævebogen eller den rimede Fordanskning af Reinicke Foss. Weyger eller Vejer synes at have været Familiens Slægtnavn. Hvorfra Henrik har faaet Navnet Smith eller Smed, som han selv almindelig brugte, kunne vi ikke oplyse. Naar dog ogsaa han senere jevnlig kaldtes Weyger, turde deri maaske nærmest ligge en Hentydning til det Embede, han beklædte i sin Fødeby[1]).

I sin Ungdom færdedes Henrik Smith ved fremmede Højskoler, navnlig Leipzig og Rostok, og han var en af de første danske Mænd, der med Forundring og Glæde lyttede til „den vittenbergske Nattergals“ Toner. Tidlig begyndte hans Syslen med litterære Arbejder, idet han 1517—18 var behjælpelig med Korrekturen af de ny Udgaver af nogle af Christiern Pedersens Skrifter, der udkom i Leipzig, ligesom han, efter sin Hjemkomst til Fædrelandet, 1520 i Kjøbenhavn udgav „Hortulus Synonymorum“, en Bearbejdelse efter et ældre i Tydskland udkommet Skrift, et Foretagende, der vidner om, at han tilhørte den sejrige humanistiske Retning. Da Christiern II 1523 forlod Danmark, drog Henrik Smith ogsaa ud af Landet, vistnok nærmest som Ledsager af den malmøske Borgmester Hans Michelsen, som hvis „Svend“ han senere nævnes. I Aaret 1524 ydede han Bistand ved Udgivelsen af det danske Ny Testamentc, der tryktes i Vittenberg. I Sommeren

---

[1]) Se C. Sonnenstein Wendts Oplysninger hentede fra Aktstykker i Malmø Raadhusarkiv, Ny kirkehist. Saml. I, 261—2. II, 145. 200—1. Af et Brev fra 1541 (anf. i mit Skrift, Historieskrivningen i Danmark etc. S. 33, Not. 1) synes at fremgaa, at Herman Weyger da har været Gjæstgiver i Kjøbenhavn, i »det lybske Herberge«.

Digitized by Google

1528 blev han, tilligemed Hans Michelsen og flere af Christiern II's Ledsagere, for Religionens Skyld fængslet i Nederlandene, men kom dog atter fri, medens en af de andre Mænd, der havde været fængslede med ham, Vilhelm van Zwoll, blev Martyr paa Grund af den Uforbeholdenhed, hvormed han vedkjendte sig den evangeliske Lære[1]. Senere giftede Henrik Smith sig med Barabra Ananiasdatter, formodentlig en tydsk eller nederlandsk Kvinde. Ifølge et Brev fra hende, dateret Lyre 13de Juli 1532, var han i Aaret 1531 draget til Meklenborg, hvor han endnu befandt sig 1532[2]. Da Christiern II samme Aar blev fangen, og alt Haab om Sejr for hans Sag dermed udsluktes, vendte Henrik Smith vistnok snart efter tilbage til Fædrelandet, hvor han atter tog Bolig i Malmø. Fra Aaret 1537 begyndte han her at udfolde en for den Tid ualmindelig frugtbar Forfattervirksomhed. Det var Katekismer, Lægebøger, Registre og Indledninger til Bibelen og latinsk-danske Ordbøger, der kom fra hans flittige Pen[3]. Samtidig indtog han den indbringende Stilling som Vejer i Malmø. Han døde i Pesten 1563, efter endnu i sit Dødsaar at have udgivet sin „Libellus vocum Latinarum cum interpretatione Danica“, der viser, at hans Ungdomsstudier endnu beskjæftigede ham i hans Alderdom.

At denne hæderlige Mand nu ogsaa var historisk Forfatter, bevidner han selv i Fortalen til sin „tredie Urtegaard“, hvori han den 2den Januar 1555 skriver til

---

[1]) Nyerup, Librorum, qvi ante Reform. in scholis Dan. prælegebantur, notitiæ Mantissa, p. 30 sq. C. Bruun, Aarsberetn. for det kgl. Bibl. I, 248 flg. 260. 283—7. Ny kirkehist. Saml. II, 240. Allen, De tre nordiske Rigers Hist. 1497 flg. III, 2, 422. IV, 2, 458 flg. 577. Allen, Breve og Aktstykker I, 537. Sick, Nogle Bidrag til Christiern II's Hist. S. 69 flg.

[2]) Allen, De tre nord. Rigers Hist. III, 2, 422. Ny kirkehist. Saml. I, 261—2.

[3]) N. M. Petersen, Bidrag til den danske Literaturs Hist. 1ste Udg. II, 137—47.

Digitized by Google

Rigskansler Anthonius Bryske: „Desligeste vil jeg skikke til Eders Velbyrdigheds Hænder en Chronica, som jeg tilsammen draget haver af lærde Mænds Bøger, indeholdende de mærkeligste Mænd og deres Gjerninger, som noget mærkeligt gjort have fra Verdens Begyndelse og indtil dette Aar, være sig aandelige eller verdslige, som ere Patriarker, Profeter, Kejsere, Konger, Ypperstepræster, Leviter, Farisæer, falske Profeter, Doctores, Mestere, Poeter, Philosophi, Oratores, Historieskrivere, lovkøne Mænd, Troldkarle, Paver, Bisper, Præster, Fædre, Koncilier, Sekter, Kjættere, Munke, Ordens Paafindere og Stiftere etc.“. Dette, efter denne Indholdsangivelse at dømme, særdeles righoldige Skrift er vel nu tabt, men de endnu opbevarede temmelig udførlige Uddrag vise, at Skriftet har været en Aarbog, ganske vist indeholdende en noget broget Blanding af Notitser hentede fra forskjellige Kilder, men hvori dog det mangeartede, som Forfatterens egen Indholdsangivelse antyder, ikke træder saa stærkt frem, da Epitomatorerne først begynde Uddragene henimod Aaret 1000 og mest holde sig til Begivenheder af den danske Historie[1]). Af Henrik Smiths egne Angivelser ser man, at han har benyttet idetmindste følgende trykte Kilder:

Saxo, Historia Danica, Paris. 1514.

Alb. Krantz, Vandalia, Colon. 1519. Saxonia, ib. 1520. Chron. Regn. Aquilonarium, Argent. 1546. Metropolis, Basil. 1548. Fol.

Valent. Müntzer, Chronographia oder Beschreibung der Jaren von Anfang der Welt bis z. J. 1551. Francf. 1551. 4.

Sebastian Münster, Cosmographei: mappa Europæ eigentlig fürgebildet, aussgelegt u. beschriben. Francf. 1537. 4.

---

[1]) I det nedenanførte lundske Haandskrift B findes dog nogle Uddrag »ex cronicis Henrici Fabri: De bello Troiano«; jeg har imidlertid ikke medtaget disse Uddrag.

Achilles Gassarus, Historiarum et chronicorum mundi Epitome. Basil. 1532. 8vo.

Michael Beuther, Calendarium Historicum. Francf. 1557 Fol.

Johannes Carion, Chronica. Wittenberg. 1531. 4to.

Vincentius Bellovacensis, Speculum historiale. I—IV. Argent. 1473. Fol.

Johann Stumpff, Gemeiner loblicher Eydgenoschafft Stetten, Landen vnd Völckeren Chronick wirdiger thaaten beschreybung. Zürych. 1548. Fol.

Hermann Bonn, Chronica der vörnemelikesten geschichte vnde handel der Keyserliken Stadt Lübeck. Lüb. 1539. 8vo.

Sebastian Franck, Chronica, Zeytbuch vnd Geschychtbibell von anbegyn bisz in disz gegenwertig 1531. iar. Strasburg. 1531. Fol.

Joannes Sleidanus, De statu religionis et reipublicæ, Carolo Quinto Cæsare, commentarii. Argentor. 1555. Fol.

Jobus Fincelius, Von Wunderzeichen.

Som Hjemmelsmænd, hvis paagjældende Skrifter ialfald dengang vare utrykte, nævner Henrik Smith:

M. Christiernus (ɔ: Christiern Pedersen).

Joh. Petri Holsat. Hist. (ɔ: Johan Petersens Chronica oder Zeytbuch, der 1599 udkom paa Højtydsk, men allerede 1538 var forfattet paa Plattydsk).

Følgende Haandskrifter af Henrik Smiths Aarbog, alle dog, som ovenfor er bemærket, kun indeholdende Udtog, kjendes og ere benyttede ved nærværende Udgave:

A. Hdskr. i Upsala Univ.-Bibl., beskrevet foran Side 261 flg. Udtoget, der har til Overskrift: „Ex libro Henrici Weygeris y Malmø“, begynder her med Aaret 1074 og gaar til 1556. For de sidste Aar er dog kun meget lidt antegnet. Det er vistnok i alt væsentligt det samme Udtog, som i sin Tid fandtes blandt Anders Vedels Samlinger under Titel: „Ex libro Henrici Vegneri Malmogiensis Chronologica quædam ab an. 1074 ad 1549“[1]).

[1]) Wegener, Efterretn. om A. S. Vedel. 2. Udg. S. 125 Not. 4.

Digitized by Google

B. Hdskr. i Lunds Univ.-Bibl. H. c. 105. 4to, fra Slutningen af det 16de Aarhundrede. Foran findes skrevet: „Hic liber a Johanne Petri scriptus est"; og med en yngre Haand: „Memoriale hoc Chronologicum a Possessione R[di] Viri, Dn. Claudij Petri, Past. quondam Quidingens. in Gothungia, Avi mei materni, transijt in possessionem Parentis mei charissimi, cuius dono meum tandem esse coepit. Anno Christi 1659 die 6 Maij". Haandskriftet indeholder et Udtog, der adskiller sig meget fra A, idet det paa visse Punkter er langt mere kortfattet, medens det til Gjengjæld paa andre Steder har endog hele Rækker af historiske Notitser, der ere forbigaaede i hint Haandskrift. Udtoget begynder med Aaret 974 og fortsættes til 1561. Saalangt antager jeg nemlig, at Henrik Smiths egne Optegnelser have gaaet; men forøvrigt indeholder Haandskriftet en selvstændig Fortsættelse af de historiske Antegnelser, der række til Aaret 1587 og bestemt viser hen til Skaane som Affattelsesstedet, da det næsten udelukkende er skaanske Personer, Bemærkningerne vedrøre. — Haandskriftet er i det hele smukt og godt, men uheldigvis ere de Blade nu tabte, paa hvilke Begivenhederne fra Aarene 1523—33 have været antegnede. Det manglende kan dog suppleres ved

C. Hdskr. i Lunds Univ.-Bibl., De la Gardiska Saml. Nr. VII. a. 18. Fol. Denne Kodex, der vistnok er fra Slutningen af 16de Aarhundrede, indeholder i det hele følgende Stykker:

1. En dansk Oversættelse af Olai Petri svenske Krønike.
2. Manifest, dat. Stockholm 25. Jan. 1569, om Aarsagerne til Kong Erik XIV's Afsættelse.
3. Keyser Lowen.
4. Memorabilia et notatu digna ex Cronicis Hend. Fabri Malmog.

Det sidstnævnte Stykke indeholder i alt væsentligt samme Udtog som Hdskr. B; dog er C ikke nogen umiddelbar Afskrift af B; men de have vistnok fælles Kilde.

Digitized by Google

Men fra det Punkt, hvor Henrik Smiths egne Optegnelser standse, indeholder C 4 en Fortsættelse af Notitserne, tildels skrevne med andre Hænder end selve Udtoget, og ganske forskjellig fra den Fortsættelse, der findes i B, men dog ogsaa visende hen til Skaane, eller nærmere til Byen Malmø, som Affattelsesstedet. Noget deraf tilligemed adskillige Randbemærkninger i Begyndelsen af Aarbogen er vistnok skrevet af den som Psalmedigter og dramatisk Forfatter hæderlig bekjendte Hans Christensen Sthen, Sognepræst i Malmø. Af C 4 har Domprovst P. Wieselgren for en Del Aar siden gjort et Udtog, som han 1837 tilsendte det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, og som nu gjemmes i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 868 b. 4to.

D. Hdskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 2174. 4. Det er kun et Par Blade med Overskrift „Collectanea ex Henrici Fabri Rapsodiis", og de inholde kun Notitser vedkommende Staden Malmø. De ere for ganske nylig udgivne i Danske Samlinger, 2. R. I, 381—4 af Bibliotheksassistent C. Weeke, som bemærker, at Bladene, der ere beskrevne med en Haand fra det 16de Aarhundrede, til forskjellige Tider ere fremdragne fra gamle Pakker i Bibliotheket, som ikke vare katalogiserede, og at de først nu ere samlede og indsatte under det ovennævnte Nummer.

Ved Udgivelsen har jeg lagt Hdskr. A til Grund, da det i det hele indeholder det udførligste Udtog; men af de andre Haandskrifter er suppleret alt hvad der fattes i A. Paa Grund af Udtogenes Forskjellighed frembød Sammenarbejdelsen dog paa sine Steder Vanskeligheder, som det ikke var saa ganske let at overvinde, især da jeg ikke samtidig kunde have alle Haandskrifterne liggende for mig. Mest tilfredsstillende vilde det have været at udgive Texterne A og B + C hver for sig; kun Hensynet til de mange Gjentagelser, som derved vilde fremkomme, bestemte mig til den Fremgangsmaade, jeg her har brugt. —

Digitized by Google

Fortsættelserne i B og C ere, forsaavidt Notitserne fortjente nogen Opmærksomhed, meddelte i Tillæget.

Hvad forøvrigt Henrik Smiths her udgivne Aarbog angaar, da har den navnlig sin Betydning ved de selvstændige Optegnelser fra Samlerens egen Tid, især vedkommende Forhold og Personligheder i Malmø, som den indeholder. Det er tydeligt, at Hvitfeldt paa ikke faa Steder har benyttet Skriftet som sin Kilde, idet han tildels ordret har optaget de Efterretninger deraf, som han kunde have Brug for[1]). Allerede af den Grund fortjener Værket Opmærksomhed. Det kan naturligvis kun beklages, at Originalen er tabt, men da man har to saa forskjellige Hovedformer af Udtog deraf, som det upsalske og de lundske, saa kan det dog maaske antages, at hvad der var af større historisk Betydning, er benyttet i det ene eller det andet af dem. At der imidlertid er indløbet nogle Fejl i Udtogene, kan være rimeligt nok, om end Henrik Smith selv eller hans Kilder bære Skylden for de fleste af de Vildelser, som jevnlig forekomme og navnlig i Aarstallene[2]). — I Udtogene ere Notitserne som oftest ordnede efter Tidsfølgen; paa enkelte Steder var der dog uden nogen kjendelig Grund gjort Brud paa denne; paa slige Steder har jeg anset for rigtigst atter at bringe Notitserne i den Orden, som Aarstallene i Randen anvise.

[1]) Se mit Skrift, Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reformationen. S. 39- 41. Som et andet meget oplysende Exempel paa den Maade, hvorpaa Hvitfeldt har benyttet denne Kilde, kunde anføres Efterretningen under Aaret 1532 om Hans Michelsens Død.

[2]) At rette disse Fejl har jeg ikke anset for min Opgave. Min Bestræbelse er kun gaaet ud paa at gjengive den foreliggende Text med den størst mulige Nøjagtighed, dog med Rettelse af aabenbare Skrivfejl og uden slavisk at holde mig til Bogstaveringen, der i de forskjellige Udtog er yderst afvigende, og navnlig i A er mangelfuld og besværlig ved en vidt dreven Fordobling af flere Medlyd.

Digitized by Google

Jeg har været i Tvivl om, hvorvidt jeg burde medtage de fabelagtige Historier, som Henrik Smith paa flere Steder, især mod Slutningen, meddeler efter fremmede Kilder, navnlig efter Jobus (eller Jacobus) Fincelius[1]; men da de dog paa deres Maade indeholde Træk af Tidens aandelige Fysiognomi og i det hele neppe fylde mere end nogle Sider, saa har jeg dog ikke villet udelukke dem, saa liden direkte historisk Betydning de end have. En af disse „Historier“, som Samleren ikke engang har gjort sig den Ulejlighed at oversætte paa Dansk, har for os en særegen Interesse, derved at den indeholder den samme Fabel, som henved 200 Aar senere bearbejdedes af Holberg i hans „Jeppe paa Bjerget“ og siden Slægt efter Slægt har været til kostelig Morskab for utallige.

---

[1]) Dennes Skrift om underlige Tegn (Wunderzeichen), der rimeligvis er Henrik Smiths Kilde, findes ikke i de kjøbenhavnske Bibliotheker.

Digitized by Google

Memorabilia et notatu digna ex cronicis Hend. Fabri Malmog.

974 Kong Suend Tiuffueskeg recipit fidem och der effter necktede hand troen, hand fordreff sin fader hong Harald aff rigit, och hand var de Christnis forfølgere, huorfor at hand bleff tre gang fangen, første tid løste hand sig for saa megitt guld som hand i kleed i sit harnisk veyde och for tøsser saa megitt sølff. Anden gang satte hand vd krunens slott och leen. Den tredie gang løste quinderne hannom y Dannemarck med deris klenodier, huorforre hand gaff dem det priuilegium, at quinderne maatte arffue, thi før arffuede de intedt. Saxo lib. x. Alb. Krantz, [Daniæ] lib. 4, cap. 22.

982 Halle stad bygdis for de salt brønde skyld.

986 Kong Suend Tiuffueskeg Danmarckis konge effter at hand haffde leffuidt wgudelig i siu aar, da bleff hand omuendt igien ved Popo[1]), och siden forfremmede hand Gudtz ord, och hand stifftede Sleswigs biscops stickt, Ribe stickt och Roskilde stickt. Saxo lib. 10. Alb. Krantz, Daniæ lib. 4, cap. 23 et 24.

1003 Wulligisus en wognmands søn war bisp wdi Mendz, et ne superbiret ex suo statu, lod hand male it hiull

---

[1]) B: postquam fuerat explosus 7 annos, ad fidem conversus ved Popo.

Digitized by Google

alle steder, der huort hand kom och haffde sin werelse, vt esset memor suæ originis, aff huad adell etc. Och alle bisper, som siden haffue veritt vdi Mendz, haffue førtt itt hiull i deris waaben. Sebast. Munsterus[1]).

Fames et pestis in vniuerso mundo et magnus fuit 1006
terror inter homines, thi der som de ginge end leffuendis, wore de dog halffdøde, thi bleffue der mange aff dem jordede med de døde. Vdi samme pestelenze døde vdi Valland flere end der bleff leffuendis. Wdi Saxen och biscops sticktit aff Hildensen vddøde aldelis hele stæder och landsbyer. Denne pestelenze varede lenger end 2 aar. Sebast. Franck parte ij. Albertus Krantz in Metropoli lib. 3, cap. 49. Johan. Stumpff lib. 3, cap. 102.

Hunger och pestelentze vdi Flanderen var saa stor, 1007
at der bleffue icke saa mange igien, at de kunde jorde de døde.

Jule afften wdi Magdeburgis biscops stickt, der den 1012
prest Robertus haffde begynt den første messe om natten, begynte Otbertus och xvii mend med hannom och xv quinders personer at dantze, quede och springe paa kircke gaarden vnder messen, at presten forhindredis, quare iussit, ut cessarent; verum cum non vellent, sagde hand: Giffue Gud och S. Maans, at i saa dantze och quede it heelt aar; och det skede lige saa. Deris

---

[1]) C tilføjer: »Biscop Børie y Lund førte en lindtt«. — I Randen af C med en anden Haand: »Lige saadant it exempel siges der om Kong Agatocle aff Sicilien, hand vor en pottemagers søn oc vilde aldri fordi bruge andre kar offuer sit bord til mad oc dricke end de, som aff ler och sten giorde vare«. — Denne og de følgende Randbemærkninger i Begyndelsen af det lundske Foliohaandskrift ere, efter hvad jeg antager, tilføjede af M. Hans Christensen Sthen.

Digitized by Google

kleder och sko sledis icke, der falt icke regn, snee eller dug paa dem, de fick huercken mad eller dricke, de bleffue icke heller trette[1]). Anno elapso absoluit eos Heribertus episcopus Coloniensis och opløsde knuden, med huilcken deris hender vare bundne med. Somme falt och døde strax, somme skelffuede och beffuede deris ganske lyffs tid. Vincent. in speculo hist. lib. 26, cap. 10. Valent. Muntz. Sebast. Franck.

1030 S. Ole Norgis konge bleff ihiellslagen. Albertus Krantz Norueg. lib. 3, cap. 20.

1040 Lybcke bygdis paa den sted hand først stod aff Kong Gottskalck Windernis konge. Achilles Gassarus schriffuer, at hand bygdis lx aar for Christi fødsell, der Hircanus junior var ypperste prest.

1043 Danske lerer de Engelske at dricke mere end degaade, huorfore Sanctus Donistanus erchebisp i Engeland betenckte, huad skaade der kom aff, lod støbe tinpotter med pele, och giøre slette stobe och andre dricke kar med nagle, at ingen skulle dricke saa meget, och det stadfeste Eduardus konge vdi Engeland, och befoll, at mand skulle bruge saadanne dricke kaar[2]).

1049 Consilium vdi Mentz bleff holdit aff keiser Hendrick, som personlige var tilstede med paffue Leo den ix och 130 bisper.

Synodalia.

1. At ingen clerck skulle føde hunde eller fule at jage med.

---

[1]) I Randen af C med en anden Haand: »Augustinus. Vbi saltatio, ibi diabolus. Huor der er dantz, der holder Fanden om suantz«.

[2]) I Randen af C: »Wi har nu faait i den sted for pelepotte store knabstobe oc passeglas, dem sparer huerken Jens eller Lass«.

Digitized by Google

2. At ingen clerck skall befatte sig med verdslig sag.
3. Ingen skal indgiffuis wdi closter, førend hand er kommen till sin laffue alder.
4. Symonia prohibita[1]).
5. Ingen prest maa haffue ecte hustru[2]).
6. Att prestegaarde skulle vere hoss kircken.

En trollquinde vdi Engeland bleff effter døden op- 1045
vact aff dieffuelen och bleff satt paa en forferdelig hest, och opførdt i lucten, begynder hun at skraale saa høyt, att dett hørdis fem mile. Sebast. Franck.

Der bleff fundit i Rom en kiempis liig i en graff, 1045
huilcket var lengre end itt høitt taarn, och haffde itt stort forferdelig hull vdi hans bryst, hans ansict var v foed bredt, der brende itt lius i graffuen hoss hannom, huilcket ingen kunde slycke, før end en groff omkring same liusis vege med en syell eller itt andit skarpt ting, da sluctis dett aff sig sielff, och der samme kempis døde krop rørdis och kom vdi lucten, bleff det til jord lige som itt anditt dødt menniskis krop eller legeme. Paa graffuen stod skreffuen: Her ligger Pallas Euandri søn igiennom stungen med Turni spiud. Valent. Muntzer.

Bispen aff Treier den 14 Aprilis, den tid hand 1061
haffde viet daaben, strax faldt hand ned paa jorden och døde. De skriffue, at hand vilde haanlige vdiage alle Jøder ibidem, huilcke icke ville annamme troen och lade sig døde. Thi handlede Jøderne med en traalkarll, som heder Moses, hand tryllede hannom ihiell med

[1]) I Randen af C: »Det er, ingen skal købe sig sogner eller kirketieneste til«. (Med en tredie Haand er skrevet: »Etiamnum aut per genitivum aut per dativum id fiat«).

[2]) I Randen af C: »Da vore det best at gilde dem«.

Digitized by Google

nogit viet vox, hand fick aff en prest, aff huilcket hand giorde itt vox barn och lod døbe, och paakallede dieffuelen offuer dett. Michael Beuther.

1074 Lod Paffue Gregorius vii holde ith Consilium till Rom, vdi huilket hand forbød, ath prester skulle haffue ecte hustruer eller boelskab. Sebast. Franck.

1078 S. Knud Danmarckis konge, kong Suends søn, bleff forfultt aff Jyderne[1]), hand flyde ind i Fyn och bleff forrad aff Blacco, och ihiellslagen i S. Albani kircke Ottoniæ. Saxo lib. xii. Alb. Krantz Daniæ lib. 4, cap. 37. Sebast. Munst.

1088 Den tid Oluff Hunger haffde regieret vdi x aar, da bleff der en stor hunger, før de haffde slagitt ihiell S. Knud konge. Oluff Hunger døde juel afften. Saxo lib. 12.

1088 Lod Paffue Vrbanus holde ith Concilium till Placentia, wdi huilket hand forbød, om nogen Diaconus gifftede sig, da skulle hand haffue forbrøt sin len oc prebend.

1094 In consilio Claremontensi besluttede Paffue Vrbanus 2 dette saaledis, ath ingen skulle tagis till prest, wden hand wor een jomfru; de prester, som giffte worde, skulle settis aff med deris beffalning. Ingen prestesøn skulle were prest, wden hand gaffue sig y klostere.

1120 Wor kong Neils konning y Danmarck, och y hans tid motte presterne her y riget skillis wed deris hustruer for paffuens bud och beffalning skyll.

1136 Døde biscop Asser i Lund, som var den første erchebiscop etc. Saxo lib. 14.

---

[1]) Hdskr. C har: »Jøderne«; og i Randen med en anden Haand: »Her maa mand se, at Jøder oc Juder er it folck met forrederi etc«. (Med en tredie Haand: »Calumniaris«).

Digitized by Google

Kong Suend fanger bisp Eskild aff Lund och lader henge hannom i en kurff i S. Laurentii kircke[1]), quare excommunicatur. Før hand bleff affløst, maatte hand giffue till Lunde stickt Borringholm, Aahus stad och Liunidts herridt. Saxo lib. 14. 1151

Esbern Snare bygde Kalingborig i Sieland. Saxo lib. 14. Døde hand 1202, och var hand bisp Absolonis broder. 1171

I det aar bygde kong Waldemar den anden aff det naffn och den herre och første Jarimer Straalsundt stadt. Herm. Bon. Albert Krantz Norueg. lib. 6, cap. 18. 1209

Och hand bygde Reuell 1223[2]), testibus vt supra.

Colding bleff bygtt. 1266

Wor en suar dyr tid y Danmarck. 1283

Brente och røffuede de Norske Skaffuenn allsammen. 1284

Raniel steilles aff kong Erick, som war Erick Klippings søn. 1294

Drog konning Erich ind, y Wenden med et stor tal folck och want der mange steder och slot och giorde der stor skade med mord och brand. 1301

Wor der en stor wsamdrechtighed y Suerrige iblant de werslige och andelige personer for den store skat och tynge de aandelige paa lagdis, och derfor kom der stor blodstørtning och oprør, fordi ath de aandelige opuagte kong Byrgis brødre mod kong Byrge, och da wille kong Byrge ladet fange alle bisper y 1304

---

[1]) Hdskr. C har: »i kircken S. Laurentii afftenn«. I Randen m. a. H.: »monne hand haffde staalit en ligsten? eller laackit prestens kone i Lantzkrone«?

[2]) C har: 1221. (Det rette Aar er 1222).

Digitized by Google

Suerrige efter Her Truels Knudzens sin marskals raad, som hannom der till raade.

Samme aar døde Valdemar, konning Erichz broder aff Danmarck, y margreffuens gord aff Brandborrigh.

1305 Bleff der en wenighed y Suerrige mellom kong Byrge och hans brødre hertug Erich och hertug Waldemar, huilken Her Truels Knudsen marscalc affsted kom. Saa ath konning Børge, hans dronning Margrete och ij aff deris sønner och døtter, bispen y Abo, vj riddere och xvi friborne mend. bleffue fangne aff de hertuger och førdis till Nykøbing och settis der y fengsell.

Och derfore drog konning Erich Menduit aff Danmarck med een stor tal krigzfolck ind y Suerrige ath redde och wndsette sin suoger kong Børge, och begynte saa ath røffue, forderffue och ødelegge Suerrigis land oc rige alt for fod indtil Stegeborg. Doch kunde hand icke fulkomme sin wilge for den store winter, som da wor y xiij wger, men nødis til ath drage til bage, oc da begyntis første tid yblant danske mend den sed ath giøre hetten offuer hoffuedet och neder offuer axelse (!). Dog wdi samme aar forligtis kong Børge med sine brødre, och Her Truels Knudsen bleff fangen y Stocholm; tridie dagen der effter, som Her Truels wor fangen, skilde Hertug Valdemar sig fra sin hustru, som wor Her Truels Knudzens dater.

1306 Bleff Her Truils Knudsen, Suerrigis rigis marscalck, halshuggen S. Dorothe dag och bleff iordet paa samme sted, som hand bleff halshuggen. Men om S. Oluffs tid bleff hand opgraffuen och henført y grabrødre kircke wdi Stockholm.

1316 Konning Erick Mendued lod skatte een løde marck aff huer ploug y Danmarck.

Digitized by Google

Riddere och friborne mend offuer alt Danmarck 1317
gaffue konning Erich huer tiende penge til skat aff alt deris godz.

Da konning Erich Mendued haffde straffued de wlydige Juder, drog hand aff Julland med lxxx iacter och wtalige andre skib och med 7000 gode stridzmendt
til Wenden och belagde Straalsund fra S. Valburg dag 1315
och til S. Mortens dag, da opgaffue de staden y kongens hender. Hand want och ødelagde lante Ryen och de andre omliggendis land samme reyse.

Samme aar wor offuer alle land och rige y Europa stort regn y mange dage, saa ath alt korn, som sot wor, drucknede, och her effter fulde en stor dyr tid.

Droge de Suenske ind y Scaane och giorde der stor skade och toge mesten parten landet ind, fordi
konning Børge wor rymbt der ind til konning Erich, 1318
der med for konning Erich ind y Sielandt.

Samme aar førdis hertug Erichz och hertug Valdemars legomme til Stocholm och bleffue der begraffne y by kirken.

Wor en suar dyr tid y Danmarcks rige. 1319

Vdi denne tid bygdis Malmø stad der, som hand nu ligger[1]).

---

[1]) I D findes følgende Tilføjelse, sikkert af en senere Forfatter:

Vdaff priuilegiis kand mand colligere, at der neffnis Offre Malmø, det er der, som nu er Raadmands Vaang synden for Malmø liggendis.

Oc haffuer ieg numereret fra Synder Port oc til Raadmands Waangeleed, ere 1040 Passus, oc fra Vaangeledit oc til den Capel, der som salig Her Claus først predickede Euangelium vdi Øffre Malmø, er 800 passus, som nu er inted andit end en slet marck.

De Etimologia nominis seniores incolæ hæc referunt:

Østen for Malmø nest vnder Keise Bierget ligger en liden

1319 Døde konning Erich Mendued, da hand haffde regeret y xxxiiii aar, och lod ingen børn effter sigh, men xiiij haffde hand med hans dronning, och vore alle døde. Denne konning wor de Lybskis skydzherre y x aar, och de gaffue hannom hvert aar 1000 marck sølff.

Samme aar bleff Christoffer hans broder wdualt til konning och førde store krige bode inden landz och vden; dog haffde hand icke løcke; hand haffde margreffuens dater af Brandeborg til dronning, med huilken hand afflede iij sønner, Voldemar, Erich och Otto.
1322 Han krontes aff Arckbiscop Esger y Viborg domkirke.

Samme aar annammede hertug Hendrich aff Mekellborg Rostoc stad y forlening aff kong Christoffer, och skulde hand och hans effterkommere beholde samme forlening til euig tid, dog med saadanne wilkor ath de skulle tiene Danmarcks konger med lx resener, nar dennom tilsagdis.

1323 War saa hord een winter, ath mand kunde feres offuer isenn fra Lybech till Pryssen.

1326 Konningh Christoffer stifftede Knarderops closter y Sieland, som wor da en konge gard aff det godz, som nogre hans faders mordere haffde forbrut wnder kronen.

Opsette Danmarckz rigis Adel sig mod kong Christoffer och serdelis Juderne først, och indkallede til help

---

grøn holme, naar det er høgt vand, da ligger den omkring beflaaden, der paa sckulde i gamle dage staad en Weyer Mølle, oc en gang som samme Mølle gick vdi sin fulde gang, da sckulde en pige vforuarindis kommit vnder en vinge oc bleffuit der aff ihielslagit, oc der fore sckulde det kaldis Malmø, aff en Malen Mø. Paa Tydske Elenbogen, aff den wig, der gaar ind for Byen. Men for en halfftredie hundrede aar siden kalledis den sted Malmø nu staar Svalperup, oc vor da it fisckeleide.

Digitized by Google

greffue Gert och greffue Johan aff Holsten, och de fordreffue saa konning Christoffer. Der de da haffde ind- 1327
tagit Danmarcks rige, regerede de fast werre end kong Christoffer haffde giort; de skiffte riget, saa ath greffue Gert skulle haffue Julland, Fyn och Smaalandene, Greffue Hans Skone, Halland, Blegiude, Sieland och Laland. De beskattede almuen suarlige och førde aff riget alle clenodier och de beste ting, de kunde offuer komme. Och fordi ath greffue Johans folck och befalningz mend regerede ylde y Skaane, der fore gick biscop Karll och
den Skonske adell till sammens och indkallede kong 1838
Mogens aff Suerrige til Scone. Hand kom och indtog landet och slog yhiel mange Tyskere y Lund domkirke och sammeledis hoss Helsinborg. Men omsider da greffue Johan fornam, ath hand kunde icke beholle landet Skone, solde hand konning Magno det for 70000 marck purt sølff.

Konningh Christoffer døde y Nykøbinge.

Samme aar drog hans søn hertug Otho med ith stor tal krigzfolck ind y Søndre Julland ath wille det tage igen fra greffue Gert. Men greffue Gert laa der for hannom met x M mand, och da de komme til slaugs, bleff hertug Otho fangen och hans folck meste parten slagne, dog kom hertug Otho omsiger løss med vilkor, huilke hand icke hiølt.

Kom konning Christoffers yngste søn Valdemar aff 1340
margreffuens gord ind y Julland och bleff wdualt till dannekonning paa Viborg landzting S. Johans baptistæ dag, och samme aar stod hans bryllop med hertug Valdemars søster aff Slesuig. Hand fordreff alle Holster, Tyske och Suenske aff Danmarck och kom riget igen y laugh.

Digitized by Google

1345 Konning Valdemar bleff slagen till ridder paa den hellige graff.

1346 Om S. Paulj conuersionis dag wor saa stor winter y Danmarck, Suerrige och Norge, ath der fandz mange døde menniske paa marcken och y skoffuene.

1347 Wor der een dyr tid y alle land, fordi der wor saa stort regn och weder, ath korned ronnede y jorden oc kunde icke giffue nogen grøde aff sigh. Och andet aaret der effter kom der saa stor pestelentz, ath mange tusinde menniske døde.

1348 Forpligtede konning [Valdemar] Christoffersøn sig och sine arffuinge och effterkommere konger y Danmarck, ath hand eller de skulle aldrig affhende, pantsette eller selge Estland, slot, byer, torp eller len fra Danmarckz krune eller rige. M. Christiernus.

Samme aar gick der en stor suar pestelentze offuer all werden, som kalledis den sorte død eller store død, och den først borttog de wnge och spede børn, der efter wnge drenge och piger, siden midalders folck, paa det siste de gamble, den ene befengdis aff den anden, och huo befengt wor, leffde icke lenge. I Stradzborg døde xvj M. menniske. I Lybke døde ix M. menniske. S. Laurentz afften fra afftensangen och til S. Lauritz dag om afftensangz tid døde y Lybke xv[c] menniske. I Erfford da alle kirkegorder wor opfylte med døde menniskers legomme y denne pestelentz, da motte de føre de andre wdaff staden, och der groffue de xi graffuer, wdi huilke der iordes 1200 mennisker. I Meydeborg da alle kirke gorde wore fulle, lode de føre de andre wdaff staden med store kerder och foder wogne, ath mand wiste der icke tall paa. I samme pestelentze døde der wdi Florentz stad 40000 menisker.

Digitized by Google

Men wdi Danmarck och Sønder Julland døde saa mange, [ath] store bonde byer stode øde och der fore siden bleffue aldrig opbygde, som mand end nu maa se y Julland, ath der ligger store heder øde, som sta end y denne dag met rene och sten, ath der haffuer werit ager; och de aldrig bygis effter denne dag, wden saa worde, ath Dane konning wille forbiude, ath ingen Juder vnge eller gamble skulle saaledis wandre till andre land, som de giøre inden xl aars tidt først.

Indtog konning Valdemar Schone, Hallandt och 1360
Bleginde fra konning Moens aff Suerrige, och samme tid gaff hand Malmøs indbyggere den frihed, ath de skulle vere tolffri offuer alt Danmarck, huilkett konning Erich och stadfeste.

I samme aar stod kong Hagens aff Norge bryllop med Margrete konning Valdemars dater j Kiøbenhaffn, der hun wor hindis xi aar. Den anden konning Valdemars dater fick hertugen aff Mekellborg. Aff hende føddis tuende døtter; den ene fick hertugen aff Pomeren, aff hende fødis hertug Erich aff Pommeren, som siden bleff konning y Danmarck; den anden søster fick hertugen aff Bieren; aff hinde fødis hertug Christoffer, som och bleff konge y Danmarck.

Samme aar fick kong Valdemar med listige ord fra kong Moens aff Suerrige det breff, som hand haffde aff Holsterne paa Scone land, der hand købte det aff dennom, och hand kaste samme breff strax y en ild och brente det. Sic non habent alia chronica.

Quarto die for S. Jacobj dag vant konning Val- 1361
demar Gulland til Danmarck, och da bleffue der yhielslagne paa landet 2000 mennisker.

Digitized by Google

Samme aar want konning Valdemar Øland, oc bleff der slagne v^c mend; men strax konning Valdemar for deden, fulle de fra hannom igen.

Samme aar, da konning Valdemar haffde wundet Gulland, begyntes der en offuenbare feyde ymellom kongen och de Hense steder for det godz, de haffde mist paa Gulland.

1362 Slogis de Vendiske skib med kongens skiib y søen, der bleff kong Valdemars søn hertug Christoffer slagen med en sten, saa hand tog sin død deraff.

Wore stridzmendene aff de wendiske skib farne op y landet ath tage bytte, disimellom kom konning Val-
1364 demar och tog sex aff de beste skib fra dennom, derfore bleff Her Johann Vittemborg borgmester y Lybke halshuggen, da hand kom hiem, fordi hand wor høffuidzmand for all skibs floden.

Konning Valdemar befrøgtede sig, ath rigens Adel skulle haffuet giort himmelig forbund med de Hense steder imod hannom propter tyrannidem suam, thi
1363 rømbde hand aff Danmarck och for til Auinion y Franckrige til paffue Vrbanum, men hand kom dog siden hiem til riget igen.

1369 Wunde de wendiske steders krigzfolck Københaffns slot, och førde bort med sig alt huis de offuerkomme. Tunc vicerunt etiam civitatem.

1370 Fødde dronning Margrete hindis hussbonde een søn wed naffn Oluff.

1375 Døde konningh Valdemar paa Gurffue. Och da wilde hertug Albrit aff Mekellborg giort sin søn hertugh Hendrich til konge y Danmarck, thi lod hand store suare skib bygge och sende ynd y Dannmarck, men de forginge wdi søen.

Digitized by Google

Kong Hagen y Norge døde. 1380

Oluff dronning Margretes søn døde, da hand haffde 1387
regerid y tolff aar y Danmarck, och hand bleff iordet y Soer. Sebastianus Munsterus. Johan. Petri in tertia parte Holsatorum historiæ.

Mathiæ dag stod den strid mellom kong Albert aff 1389
Suerrige och dronning Margrete, effter ath kongen haffde weret y Suerrige y xxvj aar, wdj huilken strid kong Albert, hertug Erich hans søn, hertug Albert aff Mekelborg, kong Alberts fader, bisp Rodolphus[1]) aff Scare, greffuen aff Holsten, greffuen aff Rapin bleffue fangede, och der bleffue nitten riddere for wden andre friborne mend slagne, och othe danske riddere. Her Iffuer Løcke wor øuerst for dronning Margretis stridzffolck. Albret Krantz Suetiæ lib. 7, cap. 41. Sebast. Munsterus.

Bleff den høge skole i Erfurt vdi Dyringer Land 1392
sticktitt och stadfest aff Paffue Bonifacio den ix.

Kom konning Albrit om Michaelis dags tid løs 1395
med wilkor, ath hand skulle giffue lx^{m} marck purt sølff eller offuerandtuorde Stocholms stad och slott y dronning Margretes hender, eller hand och hans søn skulle komme til sit fengsel igen.

Wor der saa stor en hord winter, ath mand kunde feris offuer iis fra Danmarck til Lybke, Vismar, Rostoc, Stralsund.

Johannes Huss begynte wdi Prage stadt wdi Beh- 1397
men at skriffue och predicke mod paffuen och hans afflad, huor vdaff att der bleff mange prester ihielslagen i Bohemia[2]). Carion. Valent. Muntzerus.

---

1) B og C: Roleff.

2) B: Vnde oriebatur magna seditio in Bohemia inter Sacerdotes et Monachos.

Digitized by Google

1398 Stockholms stad och slot opgaffs aff kong Albritt vdi dronning Margrettis hender, och de aff Stockholm ginge vd mod hende i process.

1402 Bleff een Prysser brent for Skanør, fordi hand sagde sig ath were dronning Margretis søn.

1403 Drog Her Abraham Brodersøn riddere aff Halland och Her Algud Monsen ind paa Gulland och bestollede Visby, fordi ath de Prytz herrer haffde kiøbt staden och landet aff konning Albrit y Suerrige, och de finge omsider staden.

1404 Lod dronning Margrete rette lxxx siøreffuere, huilke Her Bernardinus aff Volgast haffde wdsendt.

1406 Stod konning Erichz bryllop y Lund med dronning Philippa, kongens dater aff Engeland.

1409 Academia Lipsiensis sticktit aff Margreff Frederick aff Meysen. Sebast. Munsterus.

1410 Lod konning Erich aff Pommeren opbygge Wisby slot.

1411 Konning Erich lod halshugge Her Abraham Brodersøn aff Halland, hand wor en stor tyran ymod bisperne, och den ringe Adel fortrøgte hand, och wor hans liffztiid een jomfru krenkere.

1411 Hertug Erick aff Pommern, som drotning Margrette haffde ladett indkallitt i Danmarck, annammede Danmarck, Norge och Suerge riger effter hende och regierede i 28 aar.

Keyser Sigismundus gaff konningh Erich aff Pomeren y befalning, ath hand skulle indsette det lybske rod y deris sede ygien, huilke fordreffne wore aff menigheden. Vide Hermannum Bonnum. Der for tog hand
1415 til fange cccc kiøbmend, der hiemme wore til Lybke, aff de beste, som wore komne til Falsterbo til syldefiskin, med huilke hand tuang de andre, saa ath de

Digitized by Google

maatte igen indtage deris fordreffne raad och sette dennom y deris sede.

Archibiscop Her Peder Krusse tog alle Lunde stigtz clenodier och lod dennom føre bort till Kijl y lante Holsten, som wore mange tusinde marck werde. 1416

Wdualdis Her Peder Lycke till arckbiscop wdi Lund, som wor før wdualt til Riber stigt. 1418

Indtog konning Erich Femmeren fra de Holster, som den inde haffde, och yhielslog alt hues hannom for kom, quarto die Julij. 1419

Reyste konning Erich aff Pommeren til keyser Sigismundum y Vngeren, och der bleff hand och hertug Hendrich aff Slesuich forligte. Siden drog konning 1424
Erich till den hellige graff och bleff forraad och fangen aff Tyrkerne och motte sig løsse fra dennom for en stor sum penning.

Begyntes atter en feyde mellom konning Erich och hertug Hendrich aff Slesuig; de wendiske siøsteder fiølle till hertug Hendrich och giorde hannom hielp och bi- 1426
stand, och da konning Erich haffde belagt Slesuich, sende stederne hannom wndsigelse breff, derfore nøddis hand til ath opbryde sin leyger och fare der fra.

Bestollede Hertug Hendrich och de wendiske siøsteder Flensborg, och der bleff hertug Hendrich yhiel slagen vor frue assumtionis dag, och de aff Hamborg 1427
skyldis der fore, thi bleff deris øffuerste Her Johan Kletze raadman halshuggen.

S. Mariæ Magdalenæ dag stod en strid y Øresund mellom konning Erichz och de wendiske steders skib: 1428
de lybske skyb rømde, de Hamborgers bleffue nederlagde oc tagne, och deris borgmester Henricus Høyer och Johan Foss raadmand bleffue fangue, och mange

Digitized by Google

aff de Hamburger yhiel slagne, och samme tid tog konning Erich xxx skib lagde med købmendz godz.

Samme aar der konning Erich haffde nederlagt søstedernes skib y Øresund, skreff hand ind y Søstederne och bød dennom frid till, for huis skyld der bleff stor opløb y Stederne. De aff Wismer lode halshugge deris borgmestere Her Johan Banskouen och Her Henrich van Harem raadmand mit paa torgit; burgmestere aff Rostoch rømte aff staden; de aff Straalsund haffde sieluer yhielslagit all deris raad.

Komme atter de wendiske søsteders skib y Øresund ath wille weret inde for Kiøbenhaffn och wundet slotted, och da de kunde icke komme ind, fordi konningh Erichz skib loe der y weygen for dennom, op-
1429 fylte de nogne skib med sten och siuncke dennom y dybet for Kiøbenhaffn, och et aff samme skib sanck tuert fore, och siden kunde konning Erichz skib flyde indtil dennom egemmen gabet, och de andre kunde icke komme til konning Erichz skib, thi fore de hiem med stor skade och blyssell.

Døde dronning Philippa konning Erichz hustrue
1430 Helligtrefollighedz afften, och hun førdis til Wadsten y Suerrige och bleff der jordet y S. Birgittæ kloster, och konning Erich gaff iij[m] Rosennobel til samme kloster.

Fiølle de aff Rostoch och Straalsund fra de wendiske siøsteder och forligte dennom med konning Erich.

Der Flensborg haffde wered bestolled aff greffue Adolff y Holsten och Slesuig och aff wendiske siøsteder,
1431 gaffue de det op y hertugens hender aff Slesuigh.

1434 Opsatte sig en fribaaren mand aff Suerge, som hed Engelbertus, mod kong Erick, och handlede saa med

bønderne och almuen, at de faltt fraa kongen; men strax det andit aar dereffter, fredagen nest for hellig kaarsdag, fick hand mercedem seditiosorum oc bleff ihielslagen.

Paa Orenborgh slot bleffue de wendiske steder oc 1435
konning Erich forligte om den forgangen feyde, som da haffde standet y ix aar.

Rømde konning Erich, som kom aff Pommeren, aff 1438
Danmarck, der Suergis rige haffde opsat sig imod hannom, at hand kunde leffue rolige, da hand haffde wered konning i Danmarck, Norge och Suerge y xlj aar. Och haffde siden sin verelse i Pommeren paa det slott Rugeuald y sin liffs tidt. Alb. Krantz. Sebast. Munst.

Om høsten wdualdis hertug Christoffer aff Baieren 1439
til Danmarcks konge. Hand wor konning Erichz moder søster søn, och om paasken der effter kom hand ind y Danmarck. Alb. Krantz.

Tempore Frederici Imperatoris, som bleff keysere Anno Christi 1440, bleff det aff hannom samtygt, at tiuffue skulle hengis; før giordis de till træll y kongers, herrers oc førsters gaarde. Achilles Gassarus.

Opreiste Hendric Tagesen bønderne y Nørre Julland emod kong Christoffer, och de ihiel sloge Her Axel Broch ridder, thi drog konning Christoffer ind y Julland mod dennom och giorde ith stort slaug med dennom y Hane herred och want deris wogenborg den femte dag
pinditz, och bleff 1835 bønder yhiel slagne, och motte 1441
hand da wel haffue slaget dennom allesammens, men hand icke wille, ath plougen skulle ligge stille och landet ødelegges, men hand fangede dennom och de løste dennom siden fra hannom med penninge, och deris høffuitzmand Henrich Tagesen bleff steild selff femtende.

Digitized by Google

1443 Bleff konning Christoffer krønt y Ribe ny aarss dag til konning aff arckbiscop Hans Laxmand. Hand regerede Danmarck, Norge oc Suerige vdi 7 aar; hand var fød aff Danmarcks kongelig slect. Samme aar om Ascensionis dominj døde Laxmand paa Fliginde, och D. Tue arckidegen y Lund bleff arkebisp. Eodem anno brende Roskille domkircke.

Hiølt konning Christoffer en herredag y Vilsnac y Prebbenisse[1]) med nogre herrer och førster och giørde ith forbund med dennom mod de vendiske siøsteder.

1444 Wor der saa stor sne och winter, ath mand kunde ingenstedz ferdis med slede eller heste. Sebast. Fran.

1445 Stod konning Christoffers bryllop y Kiøbenhaffn, S. Michels dag, med Dorothea Margreffue Hans dater aff Brandeburg; y samme bryllop wor siu landz førster.

1448 Kong Christoffer døde die Epiphanie paa Helsingborrig och bleff jordet vdi Roskille, hand haffde ingen børn med sin hustru. Hanns skatt bleff y søen, som hand haffde forsamblid aff Suerrige.

Bleff Christiernn aff Oldenborg, som war greffue Frederichz[2]) søn aff Oldenborg, wdualt till konning wdj Danmarck.

Och samme aar fiølle de Suenske fra den contract, som de giorde med Danmarckis rige, och wdualde Karll Knudsen till konningh offuer Suerige.

1449 Konning Christiern want Gulland igen fra de Suenske, fordi ath den tid konning Erich drog aff Gulland, da behiølle de Suenske landet och haffde dett alt siden inde.

---

[1]) I Randen af A er det rettet til: Priggenisse.

[2]) Samme Fejl som i den skibyske Krønike (se foran S. 14), hvilket tyder paa fælles Kilde.

Digitized by Google

Samme aar bleff konning Christiern aff Oldenborg kront till Danmarckis konge y Kiøbenhaffns kirke[1]), oc samme aar stod hans bryllop med Dorothea konning Christoffers dronning, och y andet aaret dereffter fødde hun en søn Oluff kallid, som døde y sin vngdom.

Søndagen nest for S. Olaj dag krontes kong Chri- 1450
stiern aff Oldenborg til Norgis konge y Tronhiem.

Wor der atter en snar pestelentz y alle landt.

Skaane brendis aff kong Karl Knudsøn; om mid- 1452
faste tid brende hand Helsingborg, Borreby, Verpinge, Gieltofte aldelis aff och en stor part aff Lund. Bispgaarden och kircken holt bisp Tuge for hannom; och der hand drog op ad Suerge igien, brende hand Gers herridt och Willandz herridt aldelis aff. Kong Christiern kunde icke giøre hannom modstand, thi Øresund var offuerlagd med is, huilcken icke kunde bere at gaa, age eller ride paa.

Daneholm slot by[g]dis y Skaane hoss Tofftebro[2]). 1455

Eodem anno tisdagen for purificationis føddis kong Hans.

Rømmer kong Karll aff Suerge i fastelaffuens wge 1457
till Dansken med guld och sølff och huad hand hastelig kunde komme affsted. Kong Christiern Danmarckis konge, som kom aff Oldenborg, vdualdes aff de Suenske igien till den Suenske konge och krøntis i Stockholm S. Hans Baptiste dag 1457.

Føddis Frøken Margreta kong Christierns dater, som kongen aff Scotland fick.

---

[1]) B og C: y wor Frue kircke i Kiøbenhaffn aff Biscop Tuge aff Lunde Biscops stict, S. Michels afften.

[2]) I Randen af A rettet til: Taassbroe.

Digitized by Google

1459 Hertug Adolphus aff Slesuig dør och lod ingen børn effter sig, som hannom kunde arffue, thi arfuede kong Christiern aff Oldenborg Slesuig. Sebast.

Døde kong Erich aff Pommeren.

Kong Christiern fick konning Karls penninge y sorte brødre y Stocholm. Vide Crantzium.

Kong Christiern fick paffuens affladz penninge y Suerrige. Vide Crantzium.

1462 Konning Karll kallis ind y Suerrige igen, den tid de Suenske sette dennom op mod konning Christiern, men hand fick icke riget wnder sig, men leffde som en anden friboren mand[1]).

1465 Drog Greffue Gert aff Oldenborg kong Christierns broder ind y Holsten och tog det ind for nogre penninge, som hand der paa wdlagt haffde; hand indtog och nogre Slot, och sagde sig saa wel ath were herre der till som hans broder konning Christiern. Sebast. Munst.

1467 Lod konning Christiern wduelge hans søn Hans til Danmarckz konge løffuerdagen for trinitatis, och bleff hyldet paa Ringstede Landzting.

Samme aar forligtis de Engelske med konning Christiern for kongens foged, de yhielslo paa Island.

Samme aar, der de Suenske vare frafalne fra konning Christiern, føld och Her Iffuer Axelsen fra hannom til de Suenske; derfore belagde konning Christierns folck hans gaard Lillø, och om medfaste tid want de samme gaard och lagde hannom aldelis øde. Om samme aar om S. Michels tid wand konning Christiern

[1]) B og C tilføje: Thi toge de Suenske Her Steen Sture, som var kong Karls søstersøn, och giorde hannom till deris herre och regentere effter kong Karls raad.

Digitized by Google

Søllesborrig slot, som Her Iffuer Axelsen da och saa inde haffde.

Stod der een herredage wdi Lybeck mellom konning Christiern och de Suenske, och handledis der om frid och forligelse emellom dennom, men det fick ingen fremgang, quia Lubecenses perfide agebant causas regis. 1469

Samme aar finge de Lubsker Kyl stad y pant aff konning Christiern for nogen skade, som de haffde lidt till søss, som løb wed 25000 marck.

Samme aar stifftede konning Christiern wor frue kloster y Wensysle y Seby, som kallis Maristedt.

Den x dag Julij stod kong Jacobs den tridies aff Skotland brullop y Eddenborrig med Margrete kong Christierns dater, der hun wor xij aar. Kongen aff Sckotland fic samme tid Ørkenør och de andre der omkring liggendis øer y pant for hindis brudskat. Michael Beutherus.

Døde konning Karl aff Suerrige i Stockholm. Samme aar hiølt konningh Christiern en herredag y Wilsnack med nogre herrer och første. 1470

Mondagen nest effter Dionisij stod der en stor strid paa Brunckebierg mellom konning Christiern och de Suenske. De Suenske wunde striden, och konning Christiern tapte v^c^ mand. Chron. Van. 1471

Lod Her Hendrich Meyenstorp riddere och høffuidzmand paa Korsør rette och affliffue wden for Slagelse en megtig offuergiffuet och fortiufflid friborn mand y Sieland, som hed Iffuer, for hand haffde giort mange bode fri, fattige och rige stort hoffmod, offuerlast och møgen schade; hand haffde och røffuid mange landz kirker och tagit aff dennom monstranser, kalcke och diske och andet sølff och penninge, och der hand wor

Digitized by Google

1471 dømder til døde, tog hand en budle aff sin barm med det hellige sacramente, som hand haffde røffuit aff kirkerne, och robte høgt och sagde: Jeg haffuer icke ladet mig berette nu y 10 aar nest forleden, thi wil ieg nu berette mig selff. Saa tog hand eth sacramente wd och stoppede det y sin mund och sagde: dette tager ieg til mig for det første, och saaledis giorde hand met det andre oc fremdelis. Begge hans hender bleff affhugne, siden bleff hand och henderne kastet paa ilden och brendis till aske. M. Christ. Pet.

1472 Wor der en stor pestelentz offuer alle land, saa mange hundret tusind folck bleffue alle stedz døde, hustruer och husbunder forlode huer andre, och fader och moder [deris børn].

Samme aar wdualdis Jens Brostrop kong Christierns Cantzler til arcbiscop i Lund.

1474 Drog konning Christiern til Rom. I samme reyse gaff keyser Fredrich hannom Ditmersken til Danmarck euindeligen ath bliffue, och der paa giordis store breff och buller ath holdis. Paa samme reyse giorde keyser Fredrich Holsten och Stormarn til førstendomme.

Giorde Lybeck, Hamborg, Lunborg och bispen aff Bremen et forbund med greffue Gert aff Oldenburgh mod konning Christiern, men biscopen aff Ossenbryg, bispen aff Werden, greffuen aff Mekelborg och greffuen von der Høye lagde sig iblant ath forlige dennom, men greffue Gert brød samme forligelse.

1477 Kong Hans krunis och regerede med sin Fader i 4 Aar.

1478 Stictede kong Christiern det wniuersitet och høge schole y Kiøbenhaffn och hente hid lerde mend fra Colne stad, som først leste der gode konster, som var

Digitized by Google

D. Peder Skotte, D. Peder Albridtsen och M. Tillemand.

Eodem anno den siete dag Septembris stod kong Hanses bryllop y Kiøbenhaffn med Christina hertug Ernestes dater aff Saxen och Misen; hertug Ernst wor och der selff til stede met 800 heste[1]).

Stod kong Jacobs bryllop i Scotland met konning 1479
Christens datter Margrete, som wor een god, from och gudfrygtig quinde, och sigis aff mange y Scotlandt ath were hellig med Gud[2]).

Hiølt konning Christiern en herredag y Reyness- 1480
borg med de Lybsker, Hamborger oc Dytmersker, och hand lod dennom se keyser Fredrickz breff, som lyde, ath de Dytmersker skulle annamme hannom for deris herre och første, men de wille det ingeledis giøre.

Samme aar wor en edel mand y Holsten aff de ypperste wedt naffn Hennig Poguisch, som da haffde lille Tynder y forlening, hand lod skere nese och øren aff nogre hans wndersotte, sammeledis och brysterne aff nogne quinders personer, der for motte hand giffue kong Christiern 25000 marck lybske och rømme rigit, och der til med tog konning Christern al hans arff och eyge och brød hans gaard aldelis neder y grunde, och Henning motte aldrig faa wenskab aff kongen, men et aar der effter døde hand y Gustraa.

Døde konning Christiern y Kiøbenhaffn den xxij 1482
dag Maij, da hand haffde werred konning y Danmarck y xxxiij aar, och ligger begraffuen y Roskilde domkirke y det capel, som hand lod selffuer stiffte och

---

[1]) B og C: Ernst førde selff sin daatther till Kiøbenhaffn med 800 heste.

[2]) Foran S. 603 anført under det rigtige Aar 1469.

Digitized by Google

lagde der møgen rente till. Och konning Hans annammede strax regementet effter hannom. Samme aar stod der en herredag y Kyl och der forentis Kong Hanss med hans broder hertug Frederich, ath kong Hans skulle were konning y Danmarck och Norge.

1483 Wor Frúe dag Visitationis bleff konning Christiern, konning Hanssis søn, født y Fin y Nyborg. Samme aar bleff konning Hans krynt y Kiøbenhaffn til Danmarcks konnge. Och samme aar S. Margrétis dag krøntis hand y Troindheim till Norgis konge.

1488 Want konning Hans Gulland fra de Suenske mendt.

1490 Bleff margreffue Albert som wor den første hertug y Pryssen fød til Onelspach y Francken. Michael.

1491 Paffue Innocentius viij gaff presterne vdi Norge loff at holde messe vden vin at bruge.

1493 Giorde de som bo y Nørrehalland et stort oprør modt konning Hans, och der wor Gunder Andersen høffuidzmand for och hans tilhengere, men Ebbe Munck fick dennom fangede och lod dennom steyle.

Wor der en stor hard winter, huilken der begyntis alle helgene dag och stod til første dag Maij.

1493 Brugede Her Steen Sture stor Tyranni vdi Suerge med kirckens personer, klerckeriedt och adelen, med roff, wlofflig skat, tynge och besuering, och sagde offuerdaadelige, at hand vilde forsøge och forfare, om det var sandt, som sigis, at huo som kirckens personer forfølger, faar heffn derfór och far ilde och kommer y wedermod derfor, huilcket hannom siden hende och vederfoer: hand miste sin ære och dømdis till en forreder for mange wchristelige stycker, hand haffde giort, och fick omsier en ond ende aff verden.

Digitized by Google

Lod kong Hans vdgaa et almindeligt bud och be- 1496
falning offuer alt Danmarck, at allmindelige quinder och skiøger skulle bere paa deres hoffueder en fordeelt huffue, halff rød och halff sortt, och indtet klede bedre end deuentersk, och indtet lærit bedre end alnen paa 1 ß.

Kong Hans vant Suerge med veldig mact baade 1497
til land och vand, Her Steen och all Suerges almue annammede kong Hans for deris herre och konning tordsdagen effter S. Francisci dag, och paa S. Karine dag bleff hand kronit y Opsale.

Christiernus den 2, kong Hansis søn, bleff hellig legoms afften vdualt samme aar till en konge aff Danmarckis rigis raad, adell och indbyggere.

Bleff Mester Børie, erchedegen vdi Roskilde, som 1498
førre haffde verit kong Christierns och dronning Doretes canceler, vdualt till erchebisp i Lund effter Her Jens Brostorps erchebisps død.

Opgaff Her Iffuer Axelsen Wisby slot y konning 1498
Hanses hender. Tilforn haffde hand staden och landet inde.

De Suenske loffuede och tilsagde kong Hans, at 1499
de vilde annamme hans søn kong Christiern den 2 for deres konge, och suore hannom en eed der paa.

Mandagen nest effter S. Valentini dag, som var 1500
den 17 Februarij, tabte konning Hans det slaug wdi Dytmersken; der bleff yhielslagne xv riddere och iij^{c} edele och friborne mend, och der iblant wore 65 aff lante Holsten.

De Suenske falde fraa kongh Hans. Her Steen 1501
Sture handler forredelig.

Digitized by Google

1501 Begyntes den store feyde mellom konning Hans och siøstederne, fordi ath de giorde de Suenske Danmarckis fiender hielp och bistand.

1502 Lod kong Hans wdgaa ith bud och befalning, ath kiøbstederne y Scaane skulle huert aar komme til sammens y Lund Petri et Pauli dag och offuerueyge huis det menige land kunde komme til nøtte och gaffn och giffue saa kongen det tilkiende.

Samme aar droge de Suenske ind y Norge, indtoge och bestollede nogre slot och giorde almuen oprørsk mod deris herre och konning, derfor indsende kong Hans sin søn Christiern med ith stort tal krigzfolck ind y Norge, och hand dreff de Suenske aff Norge och indtog landet igen.

Samme aar søndagen nest effter paaske, konning Hanses daters Elizabetz bryllop stod med margreffue Joachim aff Brandeborg y Kiøbenhaffn.

Samme aar bleff Her Knud Alffssønn en riddere y Norge yhiel slagen for Agershuss aff Her Hendrich Krumdige, fordi hand wor y forbund med de Suenske ymod kong Hans, och hans døde legomme stod offuer iorden y ellefue aar, førend det bleff begraffuett.

1503 Den tolffte dag Augustj føddis hertug Christian aff Holsten, som siden bleff konge y Danmarck och Norge.

Samme aar bleff Her Poul Laxmand rigens hoffmestere yhiel slagen paa høgebro y Kiøbenhaffn aff Ebbe Strangesen och Biørn Andersen de x^m Ridderes dag, och mange mene, ath det skede aff konning Hansis befalning, thi ath Her Pouild skulle haffue weret y lønlig forbund med de Suenske.

Samme aar wor Raimundus Cardinal, hertug Frederich aff Holsten, hertug Magens aff Mekelborg y

Digitized by Google

Lybeck ath handle om fred med konning Hanss och de wendiske siøsteder, saa ath de skulle hielpe til ath fly kong Hansis dronning Kirstine løss, som i Suerrige bestolled wor, huilket och skede.

Kom dronning Kierstin løss aff den bestolning. 1504

Kom konning Hansis och stedernis feyde y dag til vij aar med nogre article och wilkor; men samme forligelse stod nøge ith aar, fordi ath de Lybske giorde de Suenske hielp och bistand mod deris løffte och til- 1506
sagn, det betalde di dyre noch siden paa deris skib och godz.

I Helsinborg slo Her Anders Bille Neils Hac ihel 1508
aff Heckeberg[1]), den stund konning Hans, arckbiscop Børge och andre flere aff rigens mend wore der til stede.

Handlede de aff Lybke mod deris løffte och til- 1509
sagn, som de haffde giort konning Hans, och løbe ind y Suerrige med deris skib, thi lod konning Hans tage nogre aff dennom, och der aff begyntis en ny feyde emellom konning Hans och de Vendiske steder.

Wdi samme aar lod konning Hans brende xx bonde byer, som de Lybske hørde til.

Samme aar, der de Lybske skib skulle fare fra Suerrige, kom der een stor storm paa dennom, och mange forginge.

Otte dage for helliglegoms dag wore de wendiske 1511
skib for Helsingør och toge der xiij skib och skuder och løbe derfraa och brende Møen, Laland och Nasko.

---

[1]) B og C: Gamle Nels Hack aff Hickebierg bleff ihielslagen vdi Helsingborg aff Her Anders Billde, Ridder, som daa war kongh Hansis foermars.

1511 Samme aar indtog Her Søffren Norby och Othe Rud Abo y Findland om nattetid, røffuede og brandskattede det och førde stort byte hiem med dennom til Kiøbenhafn.

I samme aar haffde Her Aage Hansen en riddere aff Suerrige vij[c] heste och megit fodfolck forsamlid, med huilke hand wille røffuit och brent Scaane; hand bleff yhielslagen, och hans stridz folck nederlagt y Fantehuffle, fredagen for Bartholomæj.

Samme aar løb Her Søffren Norby ind y Vismars dyb med kong Hansis orloff skib och tog der xiiij skib inde y haffnind, hand brente och Vismars stadz forporte och wern aff och nogre landzbyer omkring Rostock oc Straalsund; de aff Stralsund droge wd med deris stridzffolck och skiøt, de dreffuis ind y staden igen och forløbe deris skøt och bøsser.

Samme aar S. Laurentz afften stride konning Hansis skib med de wendiske steders skib. Stedernis skib toge ith aff konning Hansis skib, paa huilket wor lx Stridzmend. Her Jens Holgersen riddere, som wor øuerst befalningz mand offuer konning Hansis skib, strøg segel paa Engelen; der som hand icke haffde strugidtt, kund well haffde sket, ath kongens skib haffde fangit offuer handen.

Samme aar, om mandagen effter S. Laurentz dag, mellom Rechol hoffuid och Styll toge de wendiske orloffs skib lx hollender skib och brende mange, huilke de icke bemannede.

Samme aar brandskattede de wendiske orloff skib Bornholm, och samme aar toge kong Hansis orloff skiib ij skiib wnder Bornholm fra de Suenske.

Digitized by Google

Taage de Lubsker och deris tilhengere xl skib och skuder y belt. 1511

Bleff margreffue Albertus korid til hoffmestere y Prytzen, och samme aar bleff konning Hans forligt med siøstederne y Flensborg. 1512

S. Petri afften om fastelaffn døde konning Hans y Olburg, der hand haffde regeret Danmarck wel och wiselig y xxxij[1]) aar. Hand regerede met hans Fader y iiij aar foruden de xxxij aar; och hand bleff iordet y Onss y Fyn y Graabrødre kloster. 1513

Der kongh Hans waar dødt, anammede hans søn Christiern 2 Danmarcks och Norgis Riger och regerede y ix Aar.

Helligtrefoldighedz søndag bleff kong Christen kong Hansis søn kronet i wor frue kircke y Kiøbenhaffn aff erchebisp Børie i Lund til Danmarcks konge, och samme aar wor der en suare stor winter. 1514

I samme aar bleff Isabelle eller Elizabet kong Philippi daatter aff Hispanien troloffuit kong Christiern.

Kiøbenhaffns taarnespir, som staar paa vor frues kircketaarn, begyntis i samme aar først att huggis paa S. Matthæi afften, som da falt paa aske onsdag.

Den xx dag Januarij, som wor en løffuerdag afften der klocken haffde slagit v, wor der et almindelig iordskel offuer alt Danmarck. 1515

Samme Aar Dominica oculj vor her y riget en suar stor storm aff norduest, och aldrig minnis nogen sadan en storm, och giorde den skade bode til land oc wand och y skoffuene.

---

[1]) A xxiiij.

Digitized by Google

Samme aar stod konning Christierns bryllop mett fru Elizabet keyser Karls søster den V., der hun war paa hendis 14. aar, och S. Lauritz dag førdes hun fra Helsingør til Københaffn, och da wor der en stor suar forskreckelig regn.

Wille konning Christiern giort een weldig kiøbsted aff Kiøbenhaffn, och lagt der købmendz handel; thi forbød hand alle, som bosiddendis wor y Smaalandene och andenstedz y riget, ath føre deris ware wden landz eller wden riget, men de skulle føre dem til Kiøbenhaffn och
1516 indtil kiøbstederne y Øresund; och da de wendiske siøsteder dette sporde och formercte, ath dett skulle komme dennom til scade och affbrech y fremtiden, søgte de aarsage til krig och feyde ath opsette dennom mod konning Christiern. Och samme [aar] lod konning Christiern tage en suensk holk paa hundrede och xx lester for Traminde, lagt med klede, harnsk, bøssekrud, salt och anden god ware, met huilken de Lybsker wille størcke de Suenske, Danmarckis rigis fiender, och hand førdis til Kiøbenhaffn.

Samme aar paalagde konning Christiern, ath mand skulle giffue ij gylden aff huer lest tystøll.

Samme aar kom den stolte paffuens legat Angelus Arcimboldus ind y Danmarck med paffuens afflad. Hand haffde alle sine kar aff sølff, hans bradsped och bradpande aff sølff. Der denne legat skulle fare ind y Suerrige med sit afflad, gaff konning Christiern hannom y befalning, ath hand skulle giøre sin flid der till ath forlige Her Sten och hannom, fordi Her Sten haffde da bødet sig til forligelse; och konning Christiern obenbarede for hannom, huilke hans lønlige wenner wore y Suerrige, som hand skulle bruge til hielp y denne

Digitized by Google

forhandling. Der samme sendebud eller legatt kom y Suerrige, da obenbarede hand for Her Sten alt huis konning Christiern haffde giffued hannom lønlig til kiende, der for lod Her Sten strax gribe arcbiscop Gustaff och flere med hannom, huor aff megit ont kom.

Lod Torbern Oxe, slotsfogitt paa Kiøbenhaffns slott, 1516
henge Hans Skriffuere vden for Kiøbenhaffn, huilken kong Christiern haffde megitt kier.

In vigilia S. Andreæ lod kong Christiern halshugge Torbern Oxe slotsfogit, for nogle sager som hand till lagde hannom; en sag var for hand lod henge Hans Skriffuere, huilcken bleff nedtagen aff gallien och med process bleff indførdt i byen och begraffuen med stor prall och høgtidt.

Maarten Lauridtsøn, en from och gudfrychtig bor- 1517
gere i Malmø, døde; hand brugte kiøbmands handell, och alt dett hand vant med samme handell, lagde hand strax halffparten till de fattige; hans brødkurff och øll-kande for de fattige var aldrig tomme, stedse finge de fattige for hans dør øll och brød, hand gaff mange fattige stackarle kiortelle, trøier, skiorter, hoser och sko, som huer haffde behoff till oc hannom ombadt. Gud giffue, att de wille nu saa giøre, de som ere rigere, end hand var[1]).

S. Petri afften om fastelaffnn føddis hertug Hans, 1518
kong Christierns søn.

Kong Christiern 2 lod sine skib løbe till Suerge, Witi och Modesti dag, och hans naade war sielff till-stede med och bestollede Stockholm vdi 2 maaneder, sed frustra for prouiantz skylldt. S. Petri och Pauli dag

[1]) I D henføres Morten Lavritsens Død til Aaret 1519.

Digitized by Google

var der berammet en handling imellom kong Christiern och Her Steen Sture, Suerges øuerste regentere, saa att de skulle komme huer andre till ords, och at de skulle sette gisle paa begge sider, och der Her Steens vare komne, och kong Christierns vare paa veyen till Her Steen, lod kong Christiern hente dem tilbage igien, och førde saa Her Steens med seg till Kiøbenhaffn, och Gostaff Ericksen, som siden bleff konge i Suerrig, var med dem. Herm. Bonnus.

1519 Der biscop Børge var død, vdualde de en aff capittell, som hed M. Aage Ipsen, till bisp, men kong Christiern begierrede, at de skulle tage M. Jørgen Skodborg, hans anden Canseler, en god from mand, huilken de och giorde, och M. Age wigede hannom. Men siden at for^{ne} M. Jørgen ey ville slippe och antuorde kong Christiern Borindholm, huilkett hand vilde haffue fraa sticktit och till kronen, saa bleff hand och skøt wdtt[1]) och kom i kongens vrede, och aff fryct tog en kappe paa sig i Kiøbenhaffn i Graabrødre closter, vt in hac veste eo melius effugeret, och han foer till Rom och bleff der viet aff paffuen till erchebisp i Lund, och der sang hand sin første biscops misse, och fordi hand icke med fred kunde vere i Lunde stickt for M. Aagis slegt, som før vdualdis, thi drog hand till Cølne och bleff der suffraganeus.

Steffnede kong Christiern Lunde Cannicker for seg och begerede aff dem, att de ville offuerantuorde hannom Borendholm och Aahuss, med nogitt andett goeds, som sticktet tilhiørde; der de det icke giøre vilde, settes de i fengsell.

---

[1]) C skuffit.

Digitized by Google

Biscop Børie døer i samme aar løffuerdagen for jull, som var S. Anne dag[1]), vdi Lund, der hand haffde veritt bisp vdi xxiiii aar.

Her Erick Ericksen riddere i Danmarck sagde god 1519
for Gødstaff, att hand icke skulle fare aff rigitt, hand rømde alligeuell och kom ind i Lybke stad den 6 Septembris; siden satte de Lybske hannem ind i Suerge och giorde hannom till deris konge, for huilckett hand dennom och lønt haffuer. Herm. Bon.

I samme aar S. Peders dag ad vincala tog Malmøs indbyggere paa raadhuset ved danskøls sise.

Om hellige tre kongers tid sende kong Christiern 1520
den 2 sin her til Suerge, och om S. Blasii dag bleff Her Sten Sture skuden vdi sitt been, huor aff hand døde. De Suenske vdualde Her Ture Jensen y hans sted igien. Herm. Bon.

Kong Christiern den 2 krontis den viii dag Septembris[2]) till Suergis konge y Stockholms kircke aff erchebiscop Gøstaff aff Wpsale och aff de andre Suergis riges bisper, och der slo hand Otte Krumpenn, Claus Bille, Søffren Norby och nogle flere till riddere.

Tredie dagen der effter fremgick erchebisp Gøstaff och faltt paa sine kne for kong Christiern, bad hannom for Guds skyld, at den store wrett, som hannom haffde timett, maatte bliffue straffitt; for dette klagemaell bleffue de Suenske herrer fangne, rettede och affliffuede, som var bisp Matz, bisp Vincentius, Erick Abrahamsen, Erick Ryning, Erick Knudsen, Her Erick Nielsen, Ole

---

[1]) Ifølge Aarsberetn. fra Gehejmearkivet I, Till. S. 4, var S Anne Dag før Jul d. 9de December.

[2]) I B med en nyere Haand rettet til 4 Novbr.

Biørnsen, Gunder Galle etc., och siden borgemesterne och raadet ,vdi Stockholm.

1521 S. Anne dag for Jule dag døde dronning Christine kong Christierns moder och er begraffuen vdi graabrødre closter i Ottense y Fyn.

Samme aar rømbde biscop Valkendorp y Trundhiem aff Norge til Holland, fordi hand wor kommen y konning Christierns wgunst, och siden drogh hand til Rom, der bleff hand død, fordi hand wor y forbund med de Suenske mod konning Christiern och ville taget Bergen ind, men konning Christiern fick det himmeligen ath wide och sende saa mange danske hoffmend tilforn op ath besette slotted. Da erckbispen kom och det fornam, rømbde hand och bleff død i Rom: oc konning Christiern fant ham y Amsterdam for sig och haffde saare ner stunget hannom yhiell.

Samme aar reysde konning Christiern (selff siette) til keyser Karl, som da wor y Westerlanden, och forhueruede samme tid breff, ath hertugen aff Holsten skulle annamme sin forlening paa keyserens wegne aff kongen aff Danmarck, huilken de til forn annammede aff bispen y Lybke paa keyserens wegne.

Samme aar bleff M. Dyrick Schachhech indffört y Lunde stickt for erckbiscop och haffde sin confirmatz aff Leone decimo.

1522 Wor herre himmelffardz dag løb de Lybsker skib fra Traueminde och indførde Gustaff Erichsen y Suerrige til at opreyse almuen emod konning Christiern.

Samme aar fredagen for xx dag jule lod kong Christiern brende M. Dirich electum til Lund och Schare paa gammell torg y Kiøbenhaffn; men før hand bleff brent, wor hand bagbunden, och bødelen lede hannom

Digitized by Google

op at stiden til gallgen vi eller siu tren, som samme tid stod paa gammell torg.

Samme aar anden dagen Februarij bleff mester Johan Wess een friboren mand aff Cleuen, M. Dyrichz Cantzler, indførd for een bisp y Lunde stict. Samme Johan Wess fulde siden konning Christiern aff riget och bleff bisp til Costnitz.

Samme aar giorde de Lybsker nogre orloffs skib vd mod konning Christiern, och brendis v aff dennom aff wode ild y Traminde; y samme tid wunde de Lybsker Hammershusen paa Bornholm.

Samme aar S. Bartholomæj afften[1]) brende de Lybske och deris tilhengere Helsingør och Hueden, och haffde giort landgang for Helsinborg och Raaliung, huor som Her Johan Wess erckbiscop och Her Othe Krumpen med deris folk och de borgere aff Lund haffde icke saa welldelig standet dennom mod.

Samme aar opsette de aff Oleborg sig ymod konning Christiern och yhiel sloge Hans Tollere wor frue visitationis, som hand stod paa deris raadhuss och lod lesse kongens breff; och samme Olborgiske borgere wor en stor orsage, ath Juderne sette sig op imod deris konning, huilket de haffde siden fonget straff for aff Gudt.

Samme aar kom første tid den flamske weffnet ind y landet Danmarck med Jørgen Mønters hustru Allhed.

I dette aar, der kong Christiern tog sig i sinde, 1523
att hand vilde fare aff riget, giorde hand den 1 Aprilis Jørgen Kock, hans naadis myntmester, til borgemester

---

[1]) B og C: Bartholomæj dag at afften.

Digitized by Google

vdi Malmø och befoell hannom Malmø stadt, at hand skulle holde hannom den til gode, huilcket hand och giorde, och hiølt den saa lenge, som hannem mueligt var.

1523 I samme aar, der Danmarcks riges raad och adel haffde opskreffuit sin eed och troskab, som de haffde suorit hans naade, tog han sin hustru och børn och drog aff riget fraa Kiøbenhaffn, mandagen næst effter Quasi modo geniti søndag, hen til Westerlandene och kom ind for Fere vdi Seland, och der bleffue de erlige annammede aff herrerne aff Fere och laae nogle dage paa hans gaard, och siden droge de der fra till Mecheln y Brabant och bleffue der indførd paa keyserens gaardt.

Samme aar indkallede Danmarcks rigis raad och adel hertug Frederich aff Holsten, kong Christierns faderbroder, till en konge vdi Danmarck och Norge, och onsdagen[1]) nest for S. Bodels dag drog hand for Kiøbenhaffn och bestollede [staden] mett de wendiske siøsteders hielp och bistandt. Herm. Bon.

Samme aar løffuerdagen for natiuitatis Mariæ stod wden for Malmø en liden skermyssel emellom de Schonske adel och Malmøs indbyggere, y huilken Her Tuge Brade riddere och Her Søffrin Truidsen een friboren mand bleffue yhiel slagne.

Samme aar temper fredag for S. Michels dag wore de skonske herrer forsamblede paa Skabersiø gaard, da fiølle Malmøs indbyggere och stridzknectene wdaff staden och droge til Skabersiø; der de skonske herrer fornumme deris tilkom, flyde de, somme aff dennom forløbe sadel, støffle och harnsk bleffue der, och fiølle paa hesterne och rømbde, och samme tid brende de borgere gorden.

[1]) B: anden dagen.

Samme aar bleff M. Aage Ipsen Sparre wdualt til erckbiscop, och samme aar bleff hertug Frederich hyldet paa Lybers høg till Danmarckz konning.

Samme aar tilsengde de wendiske steder dybet for Kiøbenhaffn med skiib och store stene.

Hellig tre konger dag bleffue Malmø och Kiøben- [1524]
haffn opgiffne y hertug Friderichz hender, och samme dag suore Malmøs borgere M. Aage Jepsen archielectus och Her Albert Jepsen riddere huldskaff paa konning Frederichz wegne. Och samme aar S. Peders dag ad vincula bleff Neils Hack en friboren mand faugen y Malmø och førdis offuer til Kiøbenhaffn om tisdagen, och bleff strax halshuggen om løffuerdagen nest der effter, fordi hand haffde forlad ridderskabet och giffuet sig ind y Malmø y feyden, men mest for den skyl ath hand delte paa den alminding y konning Christierns tid, som ridderskabet haffde indtagit wloffligen fraa Danmarcks krone.

Samme aar S. Laurentz dag[1]) y Kiøbenhaffn bleff hertug Frederich krønt till Danmarcks konning, och der wor da de wendiske steders sendebuud.

Samme aar[2]) S. Johannis baptistæ dag offuerantuordede Hendrich Slagheck, øffuerst y Stocholm, M. Gødstaff Erichsen och de andre befalningzmend, som Stocholm inde haffde paa kongens wegne, borgmestre af Lybk Stocholms nøgle, huilke de siden offuerandtuordede Gostaff Erichsen deris konge igen.

Samme aar S. Aegidij dag wor konning Friderich och Her Gustaff Erichzen med det Suenske raad och borg-

---

[1]) C: den 5 dag Laurentii.

[2]) Skal være 1523, som der i Randen af A rigtig er bemærket.

Digitized by Google

mesterne aff Lybke, Vismar, Rostock, Strolsund y Mallmø och giorde en forligelse och contract mellom Danmarck och Suerrige och de wendiske steder och bebunde dennom till hobe y en god fredt.

1525 Wor frue dag assumtionis bleff konning Frederichz førstinde Sophia krønt y Kiøbenhaffn til Danmarcks dronning; hun wor en førstinde aff Pommeren.

I dette samme aar begynte konning Frederich ath lade predicke Jesu Christi euangelium, beskøttede och beskermede alle, som det predickede och lerde, for bispernis och deris tilhengeris wold och tyranni[1]).

Samme aar kom Her Søffrin Norby fra Gulland ind y Scaane med megit krigzfolck och wille indtage landet paa konning Christierns wegne, och den vii dagh Aprilis stod ith slaug for Lund met Her Søffrin Norbys folck och de danske; Her Søffrin tabte, och bleffue der slagne xv^{c} landzknegte och bønder och vi^{c}[2]) fangede aff Her Sørens beste landzknegt, och førdis ind y Malmø. Men siden striden wor standen, bleffue der yhiel slagne lx aff de beste Lunde borgere[3]) y deris egne huss aff de Skonske herrers landzknegte, och deris godz røffuid offuer all staden.

Samme aar løffuerdagen for Misericordia domini bleff Her Søffren Norby bestolled y Landzkrone indtill Petri oc Pauli dag aff Danmarckis rigens raad, och gaff saa Landzkrone op med wilkor, att skulle beholde Bleginge och antuorde fra sig Gulland, som han da inde haffde.

---

1) Se Bemærkningerne om denne Notits i mit Skrift: Historieskrivningen i Danmark etc. S. 39—40.

2) C har: vii^{c}.

3) C: y Lund lx gamle erlige fromme mend af borgere.

Digitized by Google

Dernest[1]) stod det slaug for Buncketoffte.

Samme aar haffde Claus Cniphoff en borgere søn aff Kiøbenhaffn nogre skib och stridzfolck tilsammens, och med dem wille hand haffue werid y Norge paa konning Christierns vegne, men hand bleff nederlagt den xviii dag Octobris aff de Hamburgers orloff skib, och samme Claus bleff halshuggen och lxx aff hans øuerste med hannom, lige som hand haffde wered en obenbare siørøffuere. Hand haffde keyserlig maiestatis och konning Christierns seylebreff eller siøbreff, men hand bleff dømt till døde med et falsk breff, som fru Margrete keyserens stadhollerske y Westerlanden skulle haffue wdgiffuet; men der konning Christiern och dronning Elizabet til talede hinde der om samme breff, da negtede hun det och sagde, ath saadant breff wor icke wdgiffuit med hindis willge eller samtycke.

In Februario døde dronning Elizabeta, konning Christierns dronning, y Suinard, abedens slot aff S. Peders kloster y Gent, huor som hun ligger begraffuen. 1526

Samme aar S. Johannis baptistæ dagh sende konning Frederich sin dater frøken Dorethe fra Kiøbenhaffn med nogre skiib til margreffue Albert hoffmesteren aff Prytzen, huilken hand tog till egte.

Lod konning Frederich wdgaa en ordinantz, ath Guds ord motte predickis offuenbare offuer allt Danmarckz rige. 1529

M. Hans Tagesen bliffuer i samme aar sendt aff kong Frederich fraa Viborrig (huor hand nogen stund haffde predicket Euangelium) till Kiøbenhaffn, att hand

---

[1]) Skulde være: forud. Fejlen er dog vist Epimatorens.

skulle der lere och predicke Guds ord, huilcket hand och trolige giorde.

1529 Samme aar bleff Nels Brade en riddere mandz mand aff Schaane, som wor lam i baade sine been och nogit tilforn wor faren aff rigit, fordi hand wille icke suerge ij konger, fangen selff ottende for Trelleborg, och førdes fangen till Malmø; der bleff Neels Brade foruared med wegterne, och de andre settis y tornid, der brøde de dennom vd och vndkomme; men Nels Brade førdis till Kiøbenhaffn, der bleff hand halshuggen.

Samme aar døde D. Laue Wrne bisp y Roskylde, och der bleff strax en anden electus, som hed Joachim Rønnow.

1530 Den xxiiii dag Februarij bleff keyser Karll den v kronit til keyser y Bononia stad aff paffue Clemente vii, och samme tid slog keyseren y denne sin krøning Her Søffren Norby till ridder anden gang och gaff hannom ith gyldene stycke til kledning ath forbedre hans kledning. Och det skede y samme ar, ath den tid de borgere aff Florentz haffde fordreffuidt den slegt Medices aff staden, belagde paffuen och keyseren staden it.helt aar, och om siger motte de giffue dennom y paffuens hender. Der hand haffde fangid staden ind, lod hand halshugge de øpperste herrer och borgere y staden, och keyser Karl giorde Alexandrum Medices til en hertug offuer Florentz och gaff hannom hans wegte dater Margrete til hustru. Samme Alexander lod siden bygge ith fast slot y staden. Och skall mand her wide, ath y samme bestolning wden for staden wor och Her Søffren Norby och brugede sig der saa mandelige, ath alle mend y keyserens och paffuens leyre sig der offuer

Digitized by Google

forundre, och alle månd bade hannom gierne tage sig ware och icke saa yderlige friste Gud och sig foruoge. Men da hand reed en dagh tre reyser omkring staden hart til muren, och der skødz vel tusinde lod effter hannom, bleff hand skyd och fald død ned aff hesten. Huorfor keyseren gaff sig hordelig, och hand lod siden iorde hans døde legomme y ith kloster wden for Florentz y en graff kostelig wdhuggen aff malmersten.

Samme aar den xxx Junij løb høgborne første hertug Christian kong Frederichz søn med hans førstinde Dorethe til Norge och skulle der haffue annammet Norgis rige, men arckbiscop Oluff aff Trundhiem wille icke samtycke hannom och ey krone hannom.

I det samme aar S. Johannis baptistæ afften kom keyser Karls sendebud til Lybke ath handle med dennom paa den fordreffne konning Christierns wegne, men de wille icke stede hannom till ordz och ey høre hannom.

Allehelgen afften och ij dage der effter wor en 1531
stor storm, och y samme storm løb konning Christiern fra Holland til Norge med sit krigsfolck och led stor nød y søen, och der bleffue mange aff hans skib forgangne och møgit folck.

S. Jacobi afften kom konning Christiern fra Norge 1532
for Kiøbenhaffn effter den dagtingning, som nogre aff Danmarckz rigis raad och de wendiske siøsteders sendebud haffde giort med hannom, saa ath hand skulle komme frylig der med ij° personer och deden igen, om hand och konning Frederich och Danmarckz raad icke kunde fordragis. Hand kom icke y land eller till ordz med konning Frederich. Men der hand haffde liggett y 8 dage der, førdes hand till Sønderborrigh och settis

Digitized by Google

y fengsell, y huilket hand sad inde lugt y xii aar. Men omsiger formildede konning Christiern hans fengsell och lod hannom føre till Kalendborrig, och holdis der erligen. Och y samme aar døde iuncker Hans kong Christierns søn.

Samme aar lo och y Laland wed iij^{m} landzknegte y sex moneder och giorde der stor skade.

Samme aar den 20 Decembris døde Hans Mickelsen, som wor borgmester y Malmø, y Harderuich y Gellerland. Samme Hans forlod hustru och børn och alt hans godz och fulde konning Christiern aff riget, och hans godz stod y tu aar wrørt, førend konning Frederich tog det till kronen, fordi hand fick offte bud aff nogre y rigens raad, ath han skulle komme hiem igen til riget, och hand icke wille. Denne Hans Mickelsen lagde først de volde, som ligge omkring Malmø, hand begyndte och at forhøge gaderne och forbedre dem, huilcket Jørgen Kock borgmester siden forfulde. Samme Hans Mickelsen giorde den østre siø, som ligger wden for Malmø.

Samme aar vor frue dag natiuitatis wore tilskickede bisp Hans Reff, Her Clauus Bilde, Her Truid Grersen ath indrage y Norge til erkebiscop Oluff y Trundhiem ath indtage Norge igen till konnings Frederickz hand, huilket alt saa skede. Paa samme reysse och bleff samme tid samtyckt och besegelt aff erkebiscopen och de andre biscoper y Norge och rigens raad och adell y Norge, ath Norges rige skal her effter til euig tid bliffue vnder Danmarcks krone, saa ath huo som bliffuer konning y Danmarck hand skal och were konge y Norge.

Digitized by Google

Paa Skertorsdag, som var den 10 Aprilis, døde 1533
konning Frederich paa Gottorup, och effter hand wor død, bleff hand balsamered och smurder med dyrebar olie och laa y ith wexit læritt och y en tet begit kiste; rand der alligenell blod aff hans døde legomme, saa mand sette kar wnder ath annamme blodet y. Herm. Bon.

Samme aar da konning Frederich wor dødt, hiølle bisperne och deris tillhengere en herredag wdi Kiøbenhaffn, y huilken de handlede och besluttede, huorledis de wille fordriffue Gudz ord her y riget, som den reces vduiser, huilcken de giorde och beseglede vor frue visitationis. De lode och hugge freden aff nogle kiøbsteder, som haffde annammet Gudz ord. Och denne var den rette aarsage och begyndelse der till, att Greffue Christoffer aff Oldenborg bleff indkallet vdi Danmarck. M. Hans Tagesen bleff foruist aff Sieland och Skaane i samme herredag.

Samme aar S. Mathæj dagh stod en herredagh wdi Onss y Fyn, och samme tid bleff Her Truid Vlstand, Neils Lunge, Axel Jull tillskickede ath drage ind y Suerige till konning Gustaff ath handle der om forbund ymellom disse riger, och de bleffue forbundne tilsammens paa ny.

Samme aar lagde de Vendiske siøsteders skib sig y Øresund och wille icke tilstede, ath Hollendernis skib komme ygemmen Øresund. Der Hollenderne det spurde, giorde de och nogre orloffskib rede och wille slaas med de wendiske skib y Øresund. Der de wendiske skibs høffzmænd det spurde, løbe de bort y Østersøen; der Hollenders skib komme y Øresund och funde icke de wendiske for dennom, løbe de hiem till bage

Digitized by Google

igen; derfore komme strax de wendiske till bage och løbe igemmen Øresund bort y Vestersøen och finge der stor sckade paa deris skib aff storm och wueder.

Samme aar bleff hertug Erick konning Gudstaffs søn y Suerrige føder.

Klareualle stad, som ligger i Franckrige, bleff brend aff en ild, som faldt ned aff himmelen om middags tid, och inden tre timer laa alle huss, kircker och slottett i fallaske; mange bleffue inde brende, mange trengdis ihiel i portene, mange fiølle offuer stadsmuren, at de kunde fly och vndkomme. Jacobus Fincelius.

Nogle forledne aar toge de Engelske mod all skiell och rett fraa Her Mogens Gyllenstierne itt skib med all sitt lad, for hues sag och handell hand tidt oc offte lod besøge kongen aff Engeland med venlig breff och forskriffter och besynderlig med kong Fredericks forskrifft, dog till forgeffues; der fore bleff hand først orsagett att bruge rett mod dem, som hannom haffde wforrettet, och hand vdredde till siøes en hans tienere och høffuitzmand ved naffn Hans Bisterfelt med hans tillhengere och medhielpere, toge tuende skib fraa de Engelske, som vare ladde med kaastelige vare, kramgoedz och allehande dyrebare vrter, saa at Her Mogens Gyllenstierne kom rigelige till sin betalning.

1534 Bleff hertug Friderich aff Holsten, konningh Christians søn født, och samme aar lod konning Gustaff optage alle lybsker kiøbmend och alt deris godz, som wor mange tusindt gylden werdt.

Samme aar begyntes it stort oprør y Danmarck, for den skyld at bisperne och deris tillhengere haffde ladet hugget freden aff nogle kiøbsteder, som haffde annammit Guds ord. Den fierde dag wdi pindzuge ind-

Digitized by Google

toge Malmøs indbyggere slotted fra Her Moens Gyllenstiern riddere, som det da indehaffde, och de begynte at bryde det neder samme dagh. Och samme aar søndagen nest effter pindzdag kom Her Truid Vlstand och Her Claus Podebusk fra Kiøbenhaffn till Malmø oc bleffue der fangede och indlagde hoss borgerne, och wor der saaledis y ix wger.

Samme aar søndagen for Johannis baptistæ, som var den 21 Junij, kom greffue Christoffer aff Oldenborg for Kiøbenhaffn y Øresund med de vendiske siøsteders hielp till ath wndsette hans herre och frende konning Christiern, som hand foregaff, aff sit fengsell; och om tisdagen adt morgen drog hand och hans stridzfolck y land hoss Skougzhoffuit. Der wor ingen, som giorde hannom nogen modstand, och hand drog till Roskylle samme nat, och om morgenen drog hand til Køge och lodt breff wdgaa till almuen, att de skulle møde hannom om fredagen der nest paa Vlffue mosen, och der suore de hannom hulskab paa konning Christierns wegne. Siden drog greffuen for Siøholm och skød der til storms, saa gaff Her Anders Bille det op, och greffuen bad hannom till gest samme afften.

Samme aar bestollede hertug Christiern aff Holsten Lybke stad och giorde der stor skade och tuang dennom der till, ath de motte giøre fred med hannom och Holster landt. Herm. Bon.

Hertug Christiern aff Holsten indkallis aff Danmarckes rigens raad och adel at vere konge. Hand førde krig mod greffue Christoffer och de Lybske.

Samme aar tisdagen for S. Marcelli dagh, som vor den xvi dag Julij, kom greffue Christoffer ind y Kiøbenhaffn, och borgerne opgaffue staden y konning Chri-

Digitized by Google

stierns naffn, och greffuen laa paa degens gaarden, førend slottedt opgaffs, y x dage. Siden opgaff Her Johan Vrne Kiøbenhaffns slot for greffuen paa konning Christierns wegne foruden suerdslag fredagen for S. Jacobj dag, som var den 23 Julij, och hand lod strax føre aff slottet alt hues hannom tillhørde.

Samme aar tisdagen for S. Oluffs dag kom Her Tyge Krabbe och de andre af Skonske raadt til Kiøbenhaffn och suore greffuen paa konning Christierns wegne.

Samme aar S. Laurentij dag bleff greffue Christoffer hyldt paa Lybers høyg wden for Lund, och suore ridderskabet, borgmester och raadmend aff alle kiøbsteder vdi Skaane, sammeledis bønderne och menige almue huldskab och mandskab paa kong Christierns vegne. Samme aar stod en skermyssel for Halmsted med de Suenske.

Samme aar haffde Jens Fincke och skipper Clemmet opreyst bønderne y Jutland; den fierde dag nest for iull stod der en strid for Olborg[1]).

Samme aar stod hertug Frantz Sfortia aff Meilandz bryllop med Kirstina konning Christierns dater; hun fick siden hertugen aff Lothringen.

1535 Fredagen for Jubilate kom hertug Albert aff Mekelborg till Kiøbenhaffn med hans førstinde.

Samme aar paa Fabiani och Sebastiani dag bleff fru Anne Holgers yhielslagen paa Ringstedz landzting aff bønderne; derfor bleff der och nogre affliffuede siden.

---

[1]) I Hdskr. A findes under Aaret 1535 følgende Notits, der hører her hen (til 1534): Samme aar xviii Decembris bleff Alborg plustred och wundet aff konning Christians krigzfolck, och mange borgere yhielslagne.

Digitized by Google

Samme aar Philippi och Jacobi stormede greffue Christoffers folck till Hiortholm, saa gaff Peder Godske det op, som det inde haffde.

Samme aar tisdagen for S. Marcelli dag stod der en skermøtz for Helsinborg y Skaane, och der bleffue nederlagde xiiii[c] landsknegte, som greffue Christoffer till hørde och de Lybsker, och wore wdsende, ath de skulle stride mod de Suenske; men da de Danske fiølle fra greffue Christoffer til de Suenske, bleffue de samme knegte offueruundne.

Samme aar bleff Jens Kammersuend affhuggen y Kiøbenhaffn, fordi hand skulle haffuid sent lønlig bud wd y legeren och talt ilde paa konning Christiern.

Samme aar brende ridderskabet alle wedermøller for Malmø, den 18 Augusti, for huis sag skylld de y Malmø nederbrøde alle adelens gaarde y byen.

Samme aar ihielsloge landzknegtene y Foburg Bastian van Gesse; och wor samme Bastian hertug Fredericz kørførstes aff Saxen slegeffled søn; thi hand wille icke tilstede landzknegtene, ath de motte tage fitallie fra bønderne och handle med fattige vndersotte, som de wille.

Samme aar lod Offuelack øffuerste for greffuens folc, som da laa y Fyn, aff ret had halshugge Hans Høyer, som da wor en duelig stridzmand mod sine fiender, huilket hand merckelig beviste y Norge ymod konning Christierns fiender; men lige som Offuelack nu giorde, saa gick det och hannom, thi hertugen aff Gelderen lod halshugge hannom.

Samme aar den ix y Martz moned indtog Her Marcus Meyer, som paa Varberg slot fangen wor, med nogre aff Varbiergz borgere och med nogre stridzmend,

Digitized by Google

som laa y Varbierg, Varbiergz slot: disse komme ind paa slotted om nattetide med ith reb der till giord. Her Truid rømbde, som slotted samme tid inde haffde, men hans frue och børn och alt hans godz bleff der inde.

Samme aar lod greffue Christoffer fange och den 13 Martii sende till Malmø Her Anders Bilde, och den 18 Martii Her Johan Vrne, och den 23 Aprilis Christopher Gyldenstiern, den 20 Maji Knud Henricksen, Erick Christophersen, Knud Pedersen, Thomis Sture. Disse bleffue nogre dage foruarede med wegterne, och siden bleffue de indsette y fengsell.

Samme aar den xi dag Julij want konning Christians folck det slaug y Fyen, och bleffue sammetid xix[c] knegte fangede, och der striden wor wunden, forløbe de Lybsker deris skib, som wore tretten for Assens liggendis, siden indtoge konning Christians folck Assens och Suinborig oc røffuede dennom. Greffue von der Høye och greffue von Teckelborg bleffue da slagne, och erckebiscop Gudstaff aff Vpsale bleff fangen och førdis til Slesuig, der døde hand.

Den 24 Julii, S. Jacobs afften, som var en løffuerdag, komme hertug Christians Orloffs skib i Øresund, och de bestollede Kiøbenhaffn. Och samme aar tisdagen efter hellig legoms dag (!) lod kong Christian indtage Amager.

Kong Christian den 3 hyldis till konge Onsdagen nest effter vor frue dag, som var den xviii dag Augusti, paa Lybers høg for Lund.

1536 Samme (!) aar torsdagen før hellig tre kongers dagh opgaff Lange Herman Calendborrig slot for Her Moens Gye paa konning Christians wegne.

Digitized by Google

Samme aar tisdagen nest effter Viti och Modesti dag skede der ith enckeligt mord y Kiøbenhaffn paa borgerne aff stridzmendene: borgerne komme aff kircken och de forsamblede sig paa gamble torg, och der wille de haffue raadslagit huer anden, huorlunde de motte kunde komme till handling med konning Christian, paa det de skulle icke alldelis hungre yhiell eller dø.

Samme aar tisdagen effter hellig tre kongers dag opgaff Hendrich Brantum Krogen for konning Christian. Och Onsdagen nest effter conuersionis Pauli førdes Her Anders Billde, Her Johan Vrne och de andre, som fangede wore, fraa Malmø till Kiøbenhaffn, och søndagen der nest effter bleffue de sende ind y Tysklanndt.

Samme aar kiere søndag[1]), som wor den 2 Aprilis, fore Jep Nielsen, Jens Fønbo, borgemestere, och nogle andre aff raadett, sammeledis och nogle aff menigheden aff Malmø till Helsingør till kong Christian och sagde hannom Malmøs by till, och alle sager bleffue da tillgiffne. Och om den vi dag der effter, som wor fredagen for palme søndag, komme de till Malmø igien, och hues de handlet haffde, kundgiordes anden dagen for menigheden. Och om tisdagen nest effter palme søndag, som wor den 11 Aprilis, kom kong Christian selff ind y Malmø med en fennicke stridsknecte[2]) och ij^{c} heste aff det danske reysetøg, och samme dag brøde de Suenske deris leyger op, som haffde bestollet Malmø, och droge till Suerrige. Och paa skiertorsdag, som wor den 13 Aprilis, suore de Malmøs borgere hans naade sielff, oc da bleff atter igen alle sager tillgiffne,

[1]) B, C og D Dominica Judica. [2]) A Landsknecte. D Knecter.

Digitized by Google

och borgerne med det Skonske raad bleffue der forligt och alle sager tilgiffne; och langfredag drog kongen til Lund igien strax effter middagh.

Fetalie y Malmø, der byen opgaffs, vforteret foruden den, som den menige mand haffde: meell lv lester, Rostocks øll 38 lester, malt 29 secker etc.

Samme aar søndagen nest effter pindzdag opgaff Marcus Meyer Warbierg slott; hand och de, som paa slotted ware, bleffue strax fangede.

Samme aar fredagen for S. Jacobs dag, som war den xviij Julij, bleff Kiøbenhaffn opgiffuen for konning Christian. Der maa mand see, huor trolige de aff Kiøbenhaffn hiølle deris eed, som de soridt haffde paa konning Christierns vegne[1]). Sammeledis och at mand kand see och forfare, huor trolige, christelige, mildelige och mandelige kong Christian handlede med dem, end dog hans naade vell viste, huad nød de haffde att lide, vil ieg her sette it register optegnet vdi samme bestollning, huad alle ting haffue kosted y Kiøbenhaffn.

Den nød, Kiøbenhaffn war vdi[2]).

En potte Rinst wiin galt viii marck, saa er en amme wiin firehundret och lxxx marck.

---

[1]) En Afskriver har i A tilføjet: »Ja en lort, hui hiølle de saa løselig wed den ed, de sored haffde konning Frederich der imod«.

[2]) Ved Udgivelsen af det følgende Register ere ikke blot de foran nævnte Haandskrifter A, B, C benyttede, men ogsaa det ovenfor S. 373 Not. 3 omtalte Hdskr. Ny kgl. Saml. 573 Fol. Sammenlign forøvrigt Kong Christian den Tredies Hist. (ved Sandvig), Suppl. S. 26—7 (Grundlaget for den Liste, som der findes, er nu trykt hos Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 386—7) og S. 201 (hvad der findes paa dette Sted, er den løsrevne Slutning af Henrik Smiths Register).

Digitized by Google

En potte Tystøll ij marck, er tønden iij^c och 6 marck.
En potte miød iiij marck, en hel tønde iiij^c lxij marck.
En potte kaauente viij ß.
En potte Dansk øll j marck.
En potte wand søden med liden humble iiij ß.
En potte melck viij ß, galt och en marck.
En skeppe mel l marck, och paa det siste x gold gylden.
Hertuginden aff Meckelborg gaff xj franske kroner for en skeppe mell, och for en skèppe malt xxx marck.
Gaff och samme hertuginde for et agerhøns och en liden side flesk en gold gylden.
En skeppe malt xxiiij och xxx marck.
En skeppe byg ij gold gylden med det første.
En skeppe humble ij gold gylden.
En skeppe erter en gold gylden.
En ko j^c lxxx marck.
En kalff ij maaneder gammel xxx marck.
Et par gamble høns viij marck och x marck.
En gammel gaas iiij marck. En vild gaas iiij marck.
En and ij mark. En vild and ij marck.
En par duffuer iij marck.
En aalekrage viij och x ß.
En vibe eller andre smaa fugle viij ß.
Et hønse eg iiij ß. Et gaase eg viij ß. Et vibe eg j ß.
En liden fersk torsk, som war wann at gielde en ß, galt iij eller iiij marck.
En liden flønder, som war wann at gielde ij alb., galt j marck och mere.
En aaell, som war wann at gielde ij ß, galt iiij marck och mere.

Digitized by Google

Hundrede reger xij ß, j marck och xx ß.
En veder xxx marck.
En liden side flesk, som war wann at gielde xij ß, galt xxx marck eller och iiij rosennobell.
En fierde part aff en hest x gold gylden.
Et heste hoffuid ij marck. En heste kallun iiij marck.
Fierde parten aff et hors v gold gylden, kallunet ij marck.
Fierde parten aff et føl ij gold gylden.
En fed hund xiiij marck. En liden hund v marck.
En fed kat iij marck.
Et skolepund smør iiij marck.
Et pund køkenfet sødet aff katte, hunde eller heste ij marck.
Et les hø xxx marck eller viij gold gylden.
En tønne haffre xl marck.
Et les wed xxx mark. En t[e] kull vj marck.
En saltet sild iiij ß.
Et pund lius ij marck.
Et par sko iiij marck.
En aln Engelst xiiij marck.
Stridsknectene toge klede med wold fra borgerne och lagde for huer aln vj marck.
En aln Leydst viij marck.
En aln grofft giørløst iij och iiij marck.
En aln lærett, som war wann at gielde iiij alb., galt j marck.
En aln wadmell xij ß.
En aln sardug iij marck.
En handfuld salt j marck.
En handfuld søltit kabusse kaal ij marck.
En frø viij ß.

Digitized by Google

Mand gaff och de fattige borgere wdi nogen stund mask till ath giffue deris børn at ede, och om siger oplete de selffue alle wegne gammel mask och bagede brødt der aff. Oluff Skriffuere och mester Simon basker haffde de beste brønde, der hendte de wd alt det wand de drucke: och paa det siste wor der saa stor hunger y Kiøbenhaffn, ath mange nederfulle, som de ginge paa gaden, och døde, der fandz och mange døde y deris senge liggendis och hoss wollen och y streder, och mange saa forsmegtede, ath de kunde huerken staa eller gaa eller opreyse dennem selffue; der fandz børn liggendis paa moderens bryst dyendis, saa lenge ath bode moderen och barnedt døde. Wor der och saadan hunger y Kiøbenhaffn, ath mand alldrig saadan hørde vndertagit [y] Jerusalem.

Samme aar søndagen for Laurentij dagh drog konning Christian och hans førstinde ind y Kiøbenhaffn.

Samme aar S. Bothulphi dag bleff Her Marcus Meyer och Hermann aff Lybke først halshugne och siden lagde paa steyler, och Her Rasmus Kelsen, Her Truid Wlstands capelan, bleff leffuendis opskoren och siden delet y fire parter och set paa fire steyler for Hellsingør. Gert Meyr, Marcus Meyers broder, wor och samme tid førd y rette, men der wor ingen, som wille dømme hannom till døde samme tid, thi bleff hand førd till Helsinborg, der bleff hand dømt och halshuggen, och hans hoffuid bleff førd till Hellsingør och sett paa en steile. Samme aar bleff Hans aff Nyenstat[1]), som vor høffuidzmand ad indtage Varbierg slot, selff xviii lagtt paa steiller for Varbierg.

[1]) B: Neyestad. C: Nyested.

Digitized by Google

Samme aar om Michelsmesse tid indlagdis Galle van Linden (et dieffuels barn och et forbistret menniske och skalck, thi hand frychtede huercken Gud eller mennisken) som en høffuitzmand vdi Malmø med vii^{c} stridzknecte. Hand och de forderffuede och vdarmede mangen erlig dannemand, at mangen aff dennom aldrig forunnde det i denne verden. Man kunde vel skriffue hele bøger om Galle. van Lindens slemme handell och vgudelige leffnitt. Hand døde vdi Regensborg och lagde rente till horesusett, saa at huilcken stridzknect der indkommer skall haffue et natte leye och en hore quitt och fri.

Samme aar søndagen nest for vor Frue dag dyre lod konning Christian tage arckbisp Torbern Bille aff Lund, biscop Jochim Rønnou aff Roskilld och bispen aff Ribe.

Samme aar mandagen for alle helgen dage lodt kongen hollde bursprock paa gamble torg y Kiøbenhaffn med riddere och riddermendz mend och meninge almu, och gaff tillkiende, huis aarsage hand haffde til at fange bisperne. Bisp Aage aff Aarhus, bisp Jørgen aff Wiborg, nogen tid der effter komme de aff fengsell med saadanne vilkaar, at de skulle beholde deris arff och eyendom, och skulle antuorde kong. May. biscopstickterne till haande. Men Jacob Rønnou kom icke løs, men førdis till atskyllig fengsell.

1537 Rømde arckebiscop Hans Moensen aff Opsall och hans broder Oluff Moensen aff Suerrige till Rom, fordi at kong Gustaff lod predicke Gudz ord y Suerrige. Denne biscop oc hans broder haffde deris herberge y S. Birritthe kloster y Rom, och paffuen gaff dennom

Digitized by Google

xv kroner huer monedt till deris wnderholning. Sleidanus lib. 17.

Samme aar tisdagen for Laurenz dag kom hertug Albert aff Prytzen med hans førstinde konning Christians søster til Kiøbenhaffn til konning Christians kroningh. Och samme aar S. Clare dagh bleff konning Christian och [hans] førstinde Dorothea kronid y Kiøbenhaffn aff doctore Johanne Pomerano och aff de ny wdualde superintendenter.

Samme aar begøntis først ath bøgges paa Malmøs slott, och paa ny aars dagh bleff det første lass sten aget till grundnolden.

Stod en herredag y Brunsuigh, der wor kong Chri- 1538
stian Danmarckz konge. Sleidanus lib. 12.

Paalagde kong Christian, at huer fiskere, som fisker 1539
vdi Øresund effter sild, skall giffue iiii ole sild for huer aare.

I samme aar bleff Kiøbenhaffns vniuersitet forbedret aff kong Christian den 3, och hand lod hente lerde mend aff Vitenberg och lagde rente till dem.

I samme aar er denne vnderlig historia sked y biscops stickt aff Eichsted: y den bonde by, som kallis Fugenstall, der var en bonde, hand fick saare ont y sit liff, det bleff dag fraa dag verre, en dag følde hand y sin side med sin haand it søm siddendis emellom huden och kiødett, det tog hand fatt paa och hiøltt det fast, indtill en bardskeer kom till hannom och skaar det vd med en ragekniff. Der aff forgick icke pinen och det onde hand haffde, men forøgtes daglig dags, saa at hand falt i mishaab, och vilde myre sig sielff; der hans venner det fornam, toge de vare paa hannom nogen stund, omsiger fick hand en skarp kniiff, och

Digitized by Google

skaar struben fraa sig och leffde siden paa siette dag, før hand døde. Der hand var død, opskar bardskerren hannom, och funde i hans maffue disse effterfølgendes støcker: 1. It stycke tynt skaarit tre, en spand lang. 2. En kniff med suorte skaler fuld aff skaar som paa itt sauff. 3. En røstet kniff och fuld aff skaar. 4. It fiere kant jern som en feell. 5. Tre skarpe stycke røstigt iern oc en klemp haar. 6. En passelig bred kniff och fuld med skaar. Alle disse støcker ere foruarede och ere i samme bonde by tillstede. Jobus Fincelius.

1540 Wdi Paaske hellige dage mellom onsdag och torsdagen war her y rigit en stor gruelig storm om natte tide, at slig en storm och wueder haffde icke wered y mande minde, saa mange Hollendere skib forginge for Helsingør, och andre skib, huor de laae y haffne y Danmarck.

Hertug Mogens kong Christians søn bleff fød paa Kiøbenhaffns slott om middags stund mellem x och xi paa den 16 dag Augusti.

I samme aar y lante Missen y en bondeby hoss S. Anne bierg slagtede en bonde quinde en kalff, och dett saa hendis børn; lidett der effter gick moderen vd sitt erende aff huset, och børnene bleffue inde ene y husett, saa toge de en kniff och ginge till voggen och handlede saa med barnett, som moderen giorde met kalffuen. Der dett var skeed, kom der en redsell paa børnene och de krøbe ind vdi en kacheloffn, y dett samme kom moderen hiem, och viste indtet huad der var skeed; gaar hun och giør ild vdi kacheloffnen, der nest gar hun y stuen och saa, huad skeed var medt barnet, som laa y voggen, strax løber hun vd och rober oui,

Digitized by Google

oui; der hun kom ind igien, hørde hun børnene robe y kackeloffnen, men før hun kunde komme dem till hielp, vare de døde.

War kong Christian och kong Gustaff aff Suerrige 1541
huer andre till ordz hos Bremsebro, och der giorde de en contract och forligelse tilsammens. Kong Christian war och tilforn y Suerrige.

Samme aar tog hertug Frandz Anthoni søn aff Lotharingen Kirstine kong Christens datter til sin førstinde, som tilforn haffde hertugen aff Mediolan.

I samme aar wdi kong Christians neruerelse skede en contract och forligelse emellom Lunde capittell och Malmøes indbyggere om dett iorde goeds, som Lunde capittell haffuer liggendis her inden Mallmøes porte, som de breffue forclare, som der ere om giorde.

Hertug Frederick kong Christians søn hyldes paa 1542
Lybers høg till Danmarcks konge tisdagen for S. Laurentii dag, som var den viii Augusti. I samme aar hyldes hand och paa alle landsting.

Bleff hertug Magnus Hendricks søn aff Meckelborg, bisp y Suerin, troloffuet med konning Christians søster y Nyborg y Fyn.

I samme aar paa lagde kong Christian, at huer oxe eller hest, som vdskibis till søes, skal giffue j gyllen till tolld.

Samme aar opreyste bønderne y Smaaland i Suerrige dennom mod kong Gustaff och giorde Niels Tacke till deris høffzmand, och huor som kong Christian aff Danmarck icke haffde giort paa samme tid hielp och bistand, da war hand maa vell skee bleffuit dreffuit aff Suerrige. Bønderne bleffue omsier ihiellslagene, och

Digitized by Google

mange aff dem fangne och lagtt paa steyler. Sebast. Munst.

1543 Paa lagde kong Christian, at kiøbmendene skulle giffue tho gyllene till sise aff huer lest tystøll, som førdis vdi Danmarcks rige.

Samme aar stod hertug Magnus bryllop aff Meckelborg y Kyll med frue Elizabeta, kong Christians søster.

1544 Den første dag wdi Maymaanit døde Jacob Rønnou, wdualt till Roskille domkircke, paa Kiøbenhaffns slott y fengsell. Hand var ført till atskillige steder och satt y fengsell, som var y Kiøbenhaffn, Krogen, Dragsholm och Visby paa Gulland.

Bleff kong Christian aff Danmarck och keyseren forligte.

1545 Wor frue dag annunciationis bleff juncker Hans fød, konning Christians søn.

1546 Den 13 Augusti, som var mandagen nest effter Assumpt. Mariæ, bleff brentt wden for Mallmø Anne Christen Pedersens (som kallis Ramsiø effter hendis første husbonde) for iiii hendes ecte børn, som hun haffde ladet myrt. Bleff och 2 aff hendes piger brent samme tid, som qualte itt aff samme børn. Bleff och Karine Iffuer Beltemagers brent, for hun haffde veret vdi raad med hendis daatter, der hun tiente samme Anne, at myrde it aff samme børn.

I samme aar den 1 dag Martii giorde Jørgen Kock borgermester vdi Mallmø och hans elskelige[1]) hustru Citse Kortz daatter it euigt testament for de fattige, saaledis at huertt fattigt meniske, som gaar om Guds allmisse, skall haffue huer dag for en smaa penning

[1]) B: erlige.

Digitized by Google

brød, baget effter tidsens leylighed, och skall samme allmisse vdgiffues for Mallmøes raadhus, och fattige, som ligger paa deris sotteseng, skulle och nyde samme allmisse, vndertagne de som ligge y hospitallet.

Item var der en suar stor dyr tid y Danmarck.
En skeppe meell galdt 24 ß.
En skeppe ruu xviii ß.
En skeppe byg 12 ß, och en marck, der bonden skulle saae.
En tynne ru meell 10 marck.

I samme aar och dyre tid bygdes det ny raadhus y Mallmø.

Lod kong Christian den 3 vdgaa itt allmindeligt mandatt, at mand skulle graffue och giøre kircke gaarde wden for kiøbstederne till att jorde och begraffue fattige folck wdi. Thi bleff den ny kirckegaard wden for Kiøbenhaffn giortt till de fattige folck. Och den 9 Februarii anno 1547 begyntes først at iordes døde menneskes lig der vdi.

Anno 47 den 21 Nouenb. døde docter Johannes Siningius lesemester y den hellige skrift i Kiøbenhaffn. 1547

Hertug Frederick den 2 bleff hyldet oc stadfest till Norgis konge. 1548

Stod hertug Augusti bryllop med Anna konning Christians datter aff Danmarck i Torga.

Døde M. Johan Wetz archielectus y Lund och bisp til Costniz.

I samme aar gaff kong Christian den 3 quindfolckene i Danmarck dette priuilegium oc fryhedt, att huer quinde skall nyde effter hendis døde hosbonde helten aff boet, huad heller hun haffuer børn eller

Digitized by Google

ingen børn. Før fick hun icke mere end som itt dett beste barn.

Samme aar S. Michels afften bleff Dorette Willems, en borgemesters hustru, och Sisse Lerbechs brendt for Roskild for trolldoms sag.

1549 Bleff kong Christierns fengsell formildet, och hand førdis fra Synderborg til Kallundborg y Sieland, och hand holtis der vdi itt førstelig fengsell; hand var fangen vdi Synderborg y xvj aar. och 7 maneder.

Anno domini 1549 om S. Margrete dags tid ere nogle steder vdi Vngern øgler krøbne vdi menneskerne, pindt och plaffuit dem induortis, saa at der døde iii^{m} meniske aff den plaffue. Mand forsøgte atskillig lægedom, men der vilde ingen aff dem hielpe. Vdi samme land var en edell och fribaaren mand, hand befoell sine vndersaatte, att de skulle terske hannem en kornstack med huede; der de komme till samme stack att tage nogre neger aff hannom, daa laa stacken fuld aff vnge øgler; da ginge de paa den anden side paa stacken, der funde de lige saa. Der den edle friborne mand det saa, forskreckedis och forferdis hand och tog sig faare att ville brende dem alle; lod hand sette ild vdi same huede stack, men hand vilde icke brende, saa krøb der en hugorm vd øffuerst aff stacken och talede som itt meniske och sagde: giffuer offuer det y haffue y sinde, thy y kunde icke brende oss med ild, fordi wy ere her icke voxne eller afflede, icke heller ere wi komne hid aff oss sielffue, men aff Gud ere wi hid sende, att wi skulle straffe eder for eders store synder. Jacobus Fincelius.

Digitized by Google

Lector Frans Vormordi, som var den første bisp i Skaane, siden euangelium begynte først at predickis, døde den 19 Decembris. 1551

Anno 52 var der en stor herredag y Kiøbenhaffn, och bleff der besluttet, at de Vendiske siøsteder skulle beholde deris priuilegier, de haffde skreffne och beseglede. Men det skulde de icke nyde, det de pleiede at sette frem: Na vnser olde vise vnd wane. 1552

Samme aar den vj Maij saae fire fiskere aff Mallmø, lowactige fattige dannemend, for middag, der klocken var 8, och himmelen var klar, et barn saa stort som det kunde veret 8 aar gammelt, som gick korsuis paa himmelen mett vdstracte arm, och det kom aff suduest och gick ind vdi øster. Hoss den høger haand gick et ris och hoss den venstre 2 suerd, det ene saare stort, och det andett nogett mindre.

Paa denne tid bleff Niels Jepsen raadmand y Malmø. 1553

Hertug Frederick annammet Malmøs slott den 20 Julii aff sin kiere herre fader kong Christian. Erlig och velbyrdig mand Eyler Hardenbierg var samme tid den vnge herris och førstes hoffmester. 1554

M. Christen Pedersen, som war canick wdi Lund, døde i Sielandtt wdy en bonde by Helsinge 2 mile fra Helsingør hos sin frende Her Peder N., den 16 Januarii 1554.

Paalagde kong Christian, at alle kiøbsteder vdi Danmarck motte kiøbe och fly dem skib och dem vdgiøre och berede till orloffs skib med folck, fetalie och skyt och altt andett, hues der till hører, att de kunde bortkiøre rigens fiender. Disse forsamledes for Kiøben- 1555

haffn den 13 dag Junij, løb der fraa Kiøbenhaffn med kongens orloffs skib ind i Norge vdi Fleckers haffn, der laa de stille en tid lang, och den 23 dag Augusti komme de tilbage igien for Kiøbenhaffn. Her Moens Gyllenstiern var øffuerst høffuitzmand paa samme skib.

1556 Ny aars afften ved 9 slett begyntes en stor tordøn och liunilld i Danmarck, Bohemia, Slesia, Mysen och Dyringer land etc., som giorde stor skade. Jacobus Fincelius.

Hertug Ulrichs bryllop aff Meckelborg[1]).

Historia vera.

En bonde quinde, som var megett fructsommelig, gick aff den by, der hun bode vdi, och bort till en anden by, som hendis sogne kircke var vdi, att ville gaa till skriffte; i det finder hun en pung paa veyen med penge, saa kommer hun till presten och beder hannom, at han vill liuse samme pung op; hand suarede, at det giordes icke behoff, thi Gud haffuer vnt dig samme penge, at du skaltt haffue och hielpe dig med y din barsell seng. Som hun nu skulle gaa hiem, kom hun i en stor skou, och der fick hun ont, thi hendis tid var kommen, at hun skulde føde; i det kom der en herremand och spurde effter pungen, hun suarede: du skalt faa hannom, men hent mig quinder først. Hand red hen, och desemellom kom presten och stack hende gennom och røffuede hende och hug hoffuedet aff hende och gick bort; der nest kom herremanden och forfulde fodsporen i sneen, siden bleff presten greben och søden y ollie. Jacobus Fincelius.

---

[1]) Ægtede Christian III's Søster Elisabet.

Digitized by Google

Alia historia.

I samme aar begerede en frimand aff en fattig, som var en aff hans bønder, och samme bonde haffde icke vden en hest, och bad hannem, at hand skulle hente hannom en den største eeg, som der var y skouffuen, huilcket hannem var wmueligt. Bonden hand gremde sig snarligen. Som hand gaar, kommer Sathan till hannom och giør tingning med hannem for en føye ting, och Satan tog den største eeg, som var y skouffuen, med rødderne, bull, blad och alt, hues der till hørde, och legger hende y herremandens port, och var samme eeg saa haard, at der kunde ingen øxe bide paa hinde, thi bliffuer hun der liggendis. Jobus Fincelius.

Den 6 Januarij døde D. Petrus Capitaneus, kong 1557
Christians lyff læge, som var professor y Kiøbenhaffn, der hand var xlvi aar gammell.

I samme aar den 5 Decembris døde D. Johannes Macalpin, huilcken och kallis Machabeus Schotus, som var doctor theologiæ och professor y Kiøbenhaffn.

Kong Christian den 3 døde den 1 Januarii, der 1559
klocken var 9 om afftenen, vdi Kolding, der hand var 55 aar gammell och nogle maneder, der hand haffde vel och fredsommelig regieret y 23 aar disse sine kongeriger, och den 13 Februarii førdis hand død till Ottense y Fyn, der att iordis i hans naadis søns nerwærelse.

Hertug Frederick anammede rigerne igien effter sin salige faders død, till huilcket hand var nogle aar tillforn kaaritt och vdualt.

Kong Christiern den 2 døde det samme aar den 25 Januarii, die Conuersionis Pauli, paa Kalenborg, huilcken var kong Hansis søn, som haffde veret en

Digitized by Google

veldig konge vdi Danmarck, Suerge och Norge. Hand bleff begraffuen y Ottense y graabrødre, der som hans fader och moder ligger.

I samme aar vant och indtog hertug Frederich, vdualt konge till Danmarck och Norge, med hans naadis farbroders och blodzforuands hielp och bistandt Dytmersken inden tho maaneders tid, och ihiellsloge der inde vij^{m}[1]) mend, de andre begerede naade och gaffue dem fangne.

Kong Hendrick aff Franckerige rende dyst i samme aar med en aff sine landzherrer och førster, och kong Hendrick bleff stungen igiennem sit hoffuit, huor aff hand døde.

Kong Frederich den 2 krøntis till Danmarcks konge den 20 Augusti, som var søndagen for Bartholomei, y vor frue kircke y Kiøbenhaffn aff M. Niells Palladius superattendent y Lund, och samme tid slog hand till riddere disse effterfølgende: Eyler Hardenberg, Børie Trolle, Tage Ottsen, Verner Pasberg, Erick Krabbe, Jørgen Lycke, Niels Lange[2]).

I samme aar gaffue alle canicker och prester offuer alt Danmarcks rige kong. May. till skatt huer tredie penning aff all deris rente och indkompst, som dem tillfallt in Anno 1558.

I samme aar obiit M. Petrus Paruus Rosefontanus professor Haffniensis, poeta Laureatus, orator etc., war en aff de aller første, som hialp dett Latinske rette tonge maall op her y skolerne.

1560 Den 3 Januarii døde doctor Petrus Palladius superattendent y Siellandt och professor y Kiøbenhaffn.

---

[1]) C: 700. [2]) B og C: Niels Skoell.

Digitized by Google

Samme aar den 23 Februarii seglede hertug Magnus aff Bleging till Liffland at vere bisp; den 1 Martii kom hand till Gulland, der var hand till den 8 Aprilis. Seglede saa der fraa och kom till Liffland den 16 Aprilis.

I samme aar den vj Augusti døde D. Christiernus Morsianus doctor medicinæ et professor Haffn., hand war oc en aff de første, som lærde børnene y Danmarcks rige dett rette Latinske tunge maall, der hand war skolemester till wor fruis skole y Kiøbenhaffn.

Philippus Melanton obiit eodem anno Witeberge 19 Aprilis, der hand wor 63 aar och 63 dage gamell, och haffde weritt 42 aar professor Witeberge.

I samme aar den 29 Octobris for middag, der klocken var halffgaaen till xi, kom itt stortt forferdelig liunild, som skinde som rød ild, och tordøn slo ind øffuerst y S. Peders kircke taarn y Mallmø och brende 16 eller 18 faune ned aff samme taarn. Borgemester och raaditt y Mallmø loffuede och tillsagde nogle karle en sum penge, om de ville giøre deris beste, at de kunde redde taarnit, huilcket de och giorde och slucte ilden. Slo och samme tid itt hull paa samme mur paa den norderste ende, vdslettede och paa skiffuen paa seierwercket nogle tall.

Paa samme tid och time slo och torden ned y S. Nicolai kircke y Kiøbenhaffn y en taffle paa alteret, [huilcken taffle salige Pouell Myntter lod ferdiig giørre paa hans egen bekostnigh[1])].

---

[1]) De indklamrede Ord ere tilføjede med en senere Haand. Povl Mynter er den bekjendte Povl Fechtel.

Digitized by Google

Samme aar S. Michels dag døde kong Gustaff aff Suerrige.

1561 Anno 61 stod Hertug Willoms bryllop aff Lyneborg med frøken Dorethe, kongens syster, och var kong Frederich der selff, den 12 Octobris.

Samme aar S. Hans Døbers dag bleff kong Erick krunet till Suerges konge.

Historia. Superioribus annis in aula principis cuiusdam sequens historia gesta est. Cum dux forte comitatus ab aulicis suis et toto gynecæo syluam transiisset, inuenisse dicitur ebrium rusticum sub arbore dormientem, qui cum ebrietate somnoque sepultus iaceret, ab vno aulicorum in equum quocumque modo assumptus est, et in aulam principis deductus. Mox iussu principis in splendidissimum lectum apparatu principum collocatus et vestibus suis pannosis ac laceratis exutus ea nocte ita relictus est. Mane vero cum edormisset crapulam, quidam consiliariorum principis (forte cubicularius is fuit) allato indusio pellucido et claro et aliis vestimentis, quibus reges et dynastę induuntur, ornamentis quoque annulis et manilibus adiunctis, ingreditur ad lectum rustici hac compellatione: Clementissime et serenissime princeps, vestra celsitudo si surgere voluerit, hic qnibus se induat vestimenta habet. Rusticus honorum, geniculationis, reuerentiæ et apparatus insoliti nouitate obstupescens, quid respondeat non inuenit, multo minus quid ad hæc faciat, tacens tamen suscipit illos honores, quasi sibi debitos, nec vel gestuum et vultus significatione, vel verbis eos detrectat, indutus autem regiis vestimentis et ornamentis inducitur in conclaue, vbi comites, barones et alii multi magna reuerentia genibus

Digitized by Google

flexis faustum ei diem precabantur, et princeps ipse cum coniuge et gynæceo summoș exhibebant misero rustico honores. Aderant, qui odoriferam aquam ad lauandas manus adferrent, comas et barbam subputridam et vix a triennio concinnatam ornarent, alia quę-cunque regibus debentur, summo et alacri studio præstarent. Fabula hæc vsque ad horam prandii peragitur. Tunc instruuntur magnificę dapes, adferuntur nobilissima vina, et honorum nec modus nec finis est. Rusticus omnia hæc suscipit, et se sibi non satis notum esse simplicitate agresti statuit, seque in aliam vitam aut in alium mundum translatum esse arbitratur.

Tandem cum hæc ita fierent, accidit vt forte vnus ex ministris ad mensam astaret, cui rusticus innuens tacite inquit, quæso indices mihi, quis sim, quomodo huc venerim, vbi sim, et qui vos sitis? Respondit ille, esse eum magnum principem a Deo huc translatum et vocatum, et hoc ipsum coelum, in quo iam sit, seque esse Dei angelos et ministros. Placet rustico responsio, nec solicitus est, vt quærat, vbi Deus sit, sed fruitur abundantia rerum, et iam merito sibi honores deberi censet, quos fine carituros esse sibi persuasum habeat.

Stulta quid est stolidam quę fallit opinio mentem,
Incidit in risum rustica simplicitas.

Dum igitur se iam omnium beatissimum iudicat rusticus, et hic lusus ad aliquos dies in ipso confertur, ad fastidium pene et tædium declinat, principis lusu[1]) aulici denuo rusticum vino opplent et ebrietate ad summum proruente deducunt iterum in syluam, et istorum

---

[1]) Saaledes staar der, men det skal vel være: jussu.

Digitized by Google

quæ secum agerentur ignarum sub arbore collocantes relinquunt, et in aulam reuersi, rem in risum et ironias narrationis conuertunt; rusticus vero miser ad se reuersus, sua se dignitate et coelo eiectum esse dolet, magnoque labore et mærore domum in casam et caulam suam rediens plagis ab vxore sua et verborum fulminibus excipitur, ac primum discere incipit, quam stulta sit admiratio rerum splendidarum, quæ sæpe momento citius pereunt et euanescunt.

Digitized by Google

Tillæg.

Som ovenfor, S. 580, er omtalt, findes der i de tvende lundske Udtog af Henrik Smiths Aarbog nogle Tillægsbemærkninger fra en noget senere Tid. Det vigtigste deraf skal her meddeles.

1.

Af det lundske Kvarthaandskrift (B).

De efterfølgende Notitser ere skrevne af den samme Johannes Petri, fra hvis Haand vi have Udtoget af Henrik Smiths Aarbog.

Der mand skreff 1573 aar[1]), offuer Øresund mand 1573
paa isenn for, daa frøse 3 folck paa isenn yhill, som ginge fraa Mallmø och till Kiøbenhaffn.

At den 15 dag Januarii daa døde salige Her Anders, 1585
som haffde predickett her y Mallmø y 17 aar.

Anno 1563 begyntis den store krigh i mellom kong Frederick den anden konge y Danmarck, oc konning Erik den 14 wdy Suerige, aff en ringe aarsaage, oc den warede y 8 samfelte aar; siden bleff freden giort til Stetin y Pommeren.

---

[1]) I Randen med en nyere Haand: Alii 1571.

Digitized by Google

Anno 1567 oc 65 war den store pestilentze om kring belt och paa alle sider, och døde der aff Mallmøs skole samme sinde scholemesteren oc alle fyre hørerne, och børnene saa ner som tre eller fire paar, der bleff y liffue att gaa for ligh.

Anno 1583 den 14 Feb. om morgenen lidit for 5 slet døde salige Her Isaach Pedersen prouist y Oxieherit, som haffde weritt sogne prest her wdy Mallmø y 15 aar.

Anno 1572 holdis wor naadige herris koning Fredrichs den andens bryllup y Kiøbenhaffn mett Sophia Hertzig Vlricks datter aff Mikellborg den 20 July.

Anno Christi 1577 den 12 Aprilis bleff deris første søn Hertzig Christian den 4 fød paa Fredricksborg, oc bleff hylditt till Danmarckis konning S. Viti dag paa Wiborgs landzting Anno 1584, oc samme aar bleff handtt oc hyldit y Fyn oc y Sieland, och siden den 20 Julii y Lund y Skaane samme aar.

Om Nels Ibsen øffuerst borgemester y Mallmø.

Der mand skreff tusind fem hundritt aar
Oc firesindz tiuff ieffne,
Den dag der Jomfruen y solenn indgaar
Effter sin tid oc skeffne,
Hen soff fraa denne ælendighedz øe
Nells Ibsenn, den vi skriffue
Borgemester och Raadmand y Mallmø
Wdy aarene siu oc tiuffue.
Ny hundrede daaler y sit formaal
Gaff hand paa euig rente
Till skolenn oc aarme oc hospitaall,
Dette war hans testamente,
Huilckit hans sønner oc daather kier
Samtyckende gierne waare,
Hans well betrod maa distribuere,
Som de for Gudtt will suare,
Hans siell monne Gud beuare.

Digitized by Google

Anno Dñi 1582 om høsten døde Nels Madssen Borgemester y Mallmø, fød y Nykiøbing y Jullandtth.

Anno 1578 døde Her Kolle Perssøn om alle hellgens tid: handt waar en Fynbo.

Anno 1580 den 22 Octobris hensoff y Herren hederligh oc wellerd mand Her Hans Vatzen y Bunckeflod, mett disse ord aff den 130 Psalme y sin mund: Daag synden hos os er mange fold, hos Gud er megit mer naade etc.

Anno 1581 om S. Lauritz dag døde salige mand Her Gregers Nellssen wdy Middelste Greffuie. Gud giffue hannem en gledeligh opstandelse, Amen.

Anno Christi 1584 om effterhøsten døde Her Gert Albritzen y Torringe[1]) aff en hefftig pestilentze, som dett aar grasseret alle wegne y Skaane. Døde oc samme gang hans quinde oc deris eniste søn Albritt.

Samme aar døde Doctor Hans Frantzen y Kiøbenhaffn, som kallis Ripensis aff sin føde by Ribe y Jullandtt.

Item samme aar døde M. Vessell cantor y Lund, men(!) anno 84 døde hans succentor H. Hans Hollender.

Anno Dñi 1584 om sommeren døde hastelige hen Jacob Pedersøn Borgemester y Mallmø, sine liberis. Gud bevare os fraa braad død, Amen.

Anno 1580 waar vdy Malmø en hattemagers suend, som mett tuende quindfolck sigh troloffuitt haffde, huicken der hand skulle nu y rette for presterne, daa tog handtt itt rør oc ladde dett met lod oc krudtt oc gick op paa itt lofft oc skiød sig sellff ihiell.

Item en gammel bøsseskøtter der vester y Malmø gick till itt nabohus oc staall der en gammell kappe; den tidtt der bleff nu liust der effter, daa tog hand samme stolne kappe, kaste hinde offuer it plancke werck y gaard ygien, som hand hinde wdtog, oc tog

[1]) Nu Annex til Skabersjø i Bare Herred, men dengang Hovedsogn.

saa itt reb oc gick hiem oc hengde sig selff, oc samme menniske war offuer sin hallfierdsindz tiuffue aar. (Haffde hand død y vogge).

Anno Dñi 1584 bleff hospitalit y Malmø forbedrit mett bygning, mett hvelning offuer altaarit oc met ny stole. Disligiste och saa bleff samme aar bryst vernen paa den westre wold oc paa den østre rundell satt.

Fraa S. Mickels dagh anno 1584 oc saa frem att ind till waarren wdy giennom wor der slett ingen vinter, der nogen kunde regne, huercken mett iis eller snee. Om S. Poffuils tid stode vrterne y haffuerne mett sine skiønne blomster, saa mand tog dem hiem och strødde vinduerne oc borderne der mett. Oc mand fick gode oc wellsmagende vrter till sallatt om kyndellmysse dagh. Huad dett will hiembære, maa Gudtt wide, som altingh wedtt.

Samme aar, oc saa det effterfølgende, war en suar hefftig pestilenze alle wegne y Skaane. I Malmø waar det stille. Daa døde myn gode wen Jep Brand y Høtoffte met sin hustru Kirstine Persdotter.

Anno 1580 den 19 Januarii bortsoff i Herren salige Kasten Smidtt y Malmø (meus circiter septennium hospes longe charissimus).

Anno Christi 1585 Kyndelmysse dag om afftenen, der vecterne hagde robit ny om afftenen, daa nedslog itt forskreckeligt torden slaag y Kiøbenhaffn y wor Frue kircke torn, och kom illd y to stole, en paa den nørre, oc en paa den sønder side, oc brende till anden dags morgen. Oc aff samme slag reffnede Helligestis største klocke y 4 parter.

Anno Christi 1583 lod en quinde y Kiøbenhaffn halshugge sin egen søn wid naffn Anders Pederssøn for hans wlydighet skylldtt.

Anno Christi 1585, Dominica rogationum, drog Doctor Klaus Hamer fraa Kiøbenhaffn och till Mallmø

oc wforteffuitt fraa Mallmø och paa weien till Lundtt, oc paa samme wey tog sig y sinde att wille icke till Lundtt, men hand leyde wid Høye broo en bonde wogn till Lyngby, och om afftenen geste der sognepresten ibidem, och lidit effter att handtt war didtt kommen, men de beredde bordett och wille giffue hannem nadere, gick handtt wd, oc der de søgte strax effter hannem, daa fandz handtt død y en brønd y samme prestis gaard. Hand waar græcus professor in academia Haffniensi, vir in primis clarus et insignis.

Samme dag brende nogle gaarde aff y Kiøbenhaffn.

Anno 1586 den 17 Martij bleff mester Jacob, hustru Karinis søn wdy Lund, halshuggen y Kiøbenhaffn ob satyricam quandam cantilenam aduersus D. episcopum M. Nicolaum Albinum. Oc gick handtt megit frimodigh till døde.

Anno 1586 om Fastelaffuens tid bleff der en prest mett alt sit ganske folck, dissligist mett en anden gammell predicanter, som hannem haffde gest, formyrt, hen wid Mastrand y Norge aff 2 mordiske kremmer drenge, som der haffde lont hus om natthen; huilcke der de haffde myrd ynckeligen alle y gaarden, saa satte de ild paa alle fire hiørner y gaarden, oc toge hues klenodier der fantis. De bleffue dog aff denne gamle prest berøfft, oc siden bleffue de steglte. Disse wore 2 skotte drenge.

Anno 1587 den 6 Martii oge de imellom Helsindborg oc Hellsingør mett store klee packer, och dreffue de ysen oc stude der offuer, och mett vin fad paa tre ammer, oc bønder y Skaane aage der offuer och saalde les wiid for x ß.

Item y samme aar den 17 Martij dreff alle skiff oc skuder aff Mallmøs redtt, oc pramme oc alle pele, som pramme och skuder war belagtt widtt, tog ysen hen alle sammen.

Digitized by Google

Anno domini 1594 then søndag ad nath for sancte Bartholomej dag bleff her slig en wandt flod, som her war aldrig saadan y femthen och tiuffue aar[1]).

2.

Af det lundske Foliohaandskrift (C).

Medens en Del af de følgende Notitser er skreven med den samme Haand, hvormed Udtoget af Henrik Smiths Aarbog er gjort, er en Del deraf skreven med andre Hænder, noget af en A. Laursen, som etsteds har indført sit Navn; den sidste rimede Klage er udentvivl forfattet af Præsten Hans Christensen Sthen i Malmø.

Den store klaack y Lund vegede 67 skip pund.

Anno 1585 paa kyndelmøsse natt slo tordøn neder y vor frue kircke y Kiøbenhaffn och slo itt stortt stycke aff muren och slo et jern aff seyerverckett och hen y stolen, och laa der och brende y stolen, att dett haffde ner giortt stor skade.

Anno 1588 den 4 Aprilis døde vor naadigste herre kong Frederich den anden paa Anduorskouff slott y Sieland, paa huilcken dag skiertorsdag falt, om effter middag der klocken var 4 slett.

O Danmarck, Danmarck see dig nu om,
Du har her mist en herre from,
En klar soell for oss till bierge er gaen, min ven,
I naar Gud vill den maa oprinde igien.
Gud hielpe oss fattige danske folck,
Oc ver vor skytzherre, vern och tolck.

Den 3 paskedag begynte dett att ringe for kongen offuer all rigett, naar 12 slo om dagen, huer dag j time. Salige kong Frederich var nu 54 aar gammell och haffde regierett vdi 29 aar fredelige, christelige och vell.

---

[1]) Denne Notits er tilføjet med en senere Haand.

Digitized by Google

Samme aar den anden Aprilis døde frue Mette Peder Oxes, och bleff begraffuen y Skaroltt den 14 dag y Maymanett.

Vdi dette 88 aar den første Februarij var fød it barn y Sieland y en by heder Orderup vdi Haarensherrit, dett hagde ett skiull eller tecke offuer hoffuedett, som en stormhue, och naar mand drog dett baag offuer hoffuedett, da kunde mand see øgnene obne och klare; det hagde ingen nese, men thu hull sad mitt paa dett platte ansigt som tho nesebor, och ørene sade paa kinderne, ett paa huer side hoss nesehullerne; dett hagde en stor oben mund och tho store huggetender for y munden, kiødett hengde viitt offuer hender och fødder, som hine store vide ermer och buxer, teerne och fingerne vare sammen groet; dett haffde itt langtt liff och stor lang engelsk bug. Dette barn var begraffuen, saa haffuer erlig och velbyrdig Barkor Jeger[1]) met proffuesten der sammestetz ved naffn Her Hans y Gerløff ladet det optage igien aff jorden och affcontrafeiet det effter den skickelse och skabelse, som tillforn sagtt er.

Den 13 Aprilis y samme aar om natten mellom elffue och tolff bleff seet aff curen och tornuocteren her i Mallmø først en ild foer aff himmelen y en mørck natt, meget klar och skinnendes, och strax i en sky bleff seett en offuermaade grusem stor mand och lang med en offuermaade breed hatt paa, som hengede nedt offuer hans skuldrer, ett langtt huit skeg, som siuntes att flagre hid och did for verett, item vide buxer och en stackett kappe, och begge hans arme och hender vare y siden vdspent; dett varede vell ⅉ kaarter, och siden y en anden sky forsuant och deeltes y 4 parter, i huad Gud vill dett vill betyde.

---

[1]) D. e. Borchard v Papenheim, Lensmand Abrahamstrup.

Digitized by Google

I dett samme 88 aar, den første dag Martii døde erlig och gudfryctig quinde Johanne Jacop Samsings, borgerske her y Mallmø, y en christelig bekiendelse och Guds søns Jesu Christi paakaldelse. Gud giffue hende en saalig och gledelig opstandelse, Gud trøste alle efficrleffuendes venner och bedrøffuede hierter.

Anno 1589 paa nyaarsdag at afften, der klocken var 9 slagen, bleff der seett och hørtt vdi Kiøbenhaffn saa forferdeligen en tordøn och liunilld, som aldrig før haffuer veret hørtt, och begyntes for østre portt och foer offuer byen, som det haffde veret nogre 1000 gluende kuller, och brast løs wden vestre portt ved S. Jørgen, som dett haffde verett nögre kartouer haffde gaatt løs, och det syntes y byen aff vechterne, ligesom byen haffde standett y lius lue, saa att vechterne bleffue saa forskreckett, att de vare moxen døde, som vagede vdi porten[1]).

Anno 1589 den 18 Januarij paa en Løffuerdag for middag wdij Københaffn, for den store smydie, bleff hallshuggen Mogens Heinsen en gewalldiig søøhane och bleff begraffuen paa S. Nicholai kircke gaard med be-

---

[1]) Herefter findes i Hdskr. indført følgende Fortegnelse over Kong Frederik II's Børn:

I. Frøcken Elisabett er født paa Kollinghus anno 1573 den 28 Augusti.

II. Frøcken Anne er født paa Skanderborrig den 12 Decemb. anno 1574.

III. Hertug Christian den 4 er født paa Fredericksborrig den 12 Aprilis anno 77.

IIII. Hertug Wlrick er født paa Koldinghus den 13 Decemb. Anno 78.

V. Frøcken Augusta er fød paa Koldinghus den 8 Aprilis anno 80.

VI. Frøcken Hedulch er født paa Fredricksborrig den 5 Augusti anno 81.

VII. Hertug Hans er født paa Kolldinghus den 28 Julij anno 83

Dronning Sophia er født den 20 Julij anno 1557.

Digitized by Google

gengelse aff mange gode folck, och hans kiste wor offuerlagtt med sordtt engelst[1]).

Anno 1590 den 16 Julij paa en taarsdag ath effthermyddag bleff der wdi Lund saa forfferdeligen blest med thorden och lyuneilld, och begyntte fraa synder och foor saa wdi nør, giordde stor skade, bleste hen huad der stod paa follckes wiinndwe, kram, potter, spannder och andett, der hos hælle tag aff folckes huse, och mange trer y folckes haffuer bleff oprechtte aff jorden.

Orsage huorfor att Suerges riige altid med kriegh och orlog er bespendt, merck denne talle, thi ingen mindis, att samme for[ne] rige haffuer weritt y fred och rolighedt, dett io altidt haffuer hafft wro och krigh endten medt den ene eller medt den anden, som forfarenhedt lerrer och tillkiende giffuer[2]).

Wdy Tyschlanndt war y fordom tidt en høylerder mandt, hand haffde 3 sønner; de vare och høy och vellerde mend. Der faderen nu hørde, at dett icke vell stod med religionen y Suerge, forsende hand for[ne] 3 sønner did paa itt skib; och der de kom till landz, begynte de att lere och predicke om den christelige tro, emod den hedniske affgudz dyrckelsse, huilcket kongen och de andre regentere icke vilde eller kunde lide eller fordrage; derfor lod kongen dennom alle 3 hallshugge, och lod dem legge y itt skib igien, der de vare halshuggen, och lod skibett driffue y søen foruden skibsfolck, huor dett vilde; och vd aff Gudz forsiun dreff samme skib till landz igien, der som faderen deris bode. Der faderen saa, att hans 3 sønner laa y skibett

---

[1]) Nedenunder findes med samme Haand som denne og den følgende Notits skrevet: A. Laursens bogh.

[2]) I Randen med en anden Haand: Hæc historia aliter recitatur a Johanne Magno pag. 498, 499, re tamen eodem recidente.

Digitized by Google

halshuggen, bleff hand bedrøffuedt och sagde: puniat illud Deus; der paa suarede dett ene hoffuidt aff hans halshuggene søn: quando; dett andett hoffuidt sagde: donec; det tredie sagde: in filios filiorum. Der for att for[ne] 3 mend saa wskyldig bleffue affliffuedt for den christelige troes bekiendelse skyld, skede och desse jertegen, som y sandhed endnu befindes, thi faderen sagde: Gud straffe; da suarede dett første hoffuedt: naar skall dett skee; dett andett suarede: huorlenge; det tredie suarede: y men verden stoer. Dette siunes nu vell nogett vnderligtt, men naar som helst mand seer hen till faderen och hans 3 halshuggene sønners hoffuede deris tale och spadom, da haffuer dett sig saa wdi Suerie haffdtt, och end nu er etc. Tenck sielff beder effter.

Etliche rim, som en norsk prest giorde om M. Jacob, der bleff rettet i Københaffn.

Hagde bispen i Lund sig end forseet
Met stenen, som hand lod tage,
Aff Gutz forsiun er saadant skeet
Hans hoffmod der att plage,
Dog burde der ingen erlig mand
Sig saa offuer hannem at heffne;
Thi er det icke vnder paa min sand,
At det kaastet liff oc leffnit.

Anno domini 1595 den 7 Martii.

Paa den siuende dag i tormaanit dett vaar,
Anno domini som forscreffuit staar,
Bleff Jørgen Mynteris regenskaff paa raadhusit giord,
Som hand aff barmhiertighed haffuer stifftet stort,
Met en riger almesse til fattige folck,
Christus skal vere hans løn och tolck,
Oc i de retferdiges opstandilse beløne det vel,

Til euig trøst hans fattige siel.
Huad mig den dag vederfaret vaar,
I mit hierte det opscreffuit staar,
Oc kand icke lettelige slettis der vd,
Dog befaler ieg min sag den leffuendis Gud,
Om det er den tack, mand skal haffue
For erlig tro tieniste mange aar och daffue,
At[1]) were saa offuerfusit faar raad oc ræt.
O euige Gud det ey forgæt,
Men betal dem paa deris hoffuit igen,
Før de aff denne verden kommer hen,
De som førde paa mig saadan klag,
Foruden skyld, foruden sag,
Ickun for ieg straffer ondskaff oc synd,
Oc ville gerne legge paa vind,
Saa megit mueligt vaare i mit kald,
At Gutz ære motte prises offuer ald,
Oc synd oc ondscaff motte dempes ned,
Det er mit forsæt, det Gud vel ved.
N. N. den erlige mand,
Hand hielper oc til, alt huad hand kand.
Nu, Gud som monne i himmelen bo,
Hand skal dem det betale, naar de minst tro,
Oc naar ieg er død oc monne affgaa,
Da skal de min troskaff oc flid bedre forstaa,
End mange nu i mit leffuendis liff giøre.
Jeg haaber paa Gud oc den euige ære,
Oc trøster mig met det euige liff,
Der skal al tro tieniste vel belønet bliffue etc.

H. C.

---

[1]) Hdskr. har: och.

Digitized by Google

3.

Til Henrik Smiths Historie.

For at fylde en Side, som ellers vilde staa blank, hidsættes sluttelig et Kongebrev vedkommende Henrik Smiths sidste litterære Arbejde.

Kgl. Privilegium for Henrik Smith paa Udgivelsen af et Vocabularium. 1562, 12. Decemb.

Wij Frederich thend Anden etc. Giøre alle witterligt, at thende breffuisere Henrich Smid vdj Malmøe haffuer ladet berette for oss, huorledis at hand haffuer colligerit oc tilsamen draget et vocabularium paa Latine oc Danske, oc thet ladet offuersee oc corrigerit aff the hoglerde vdj wort wniuersitet i wor kiøbsted Kiøbnehaffn, oc for^{ne} Henrich Smed nu agter samme bog paa sin egen bekostning at lade i tryck vdgaa, vnge børn, som gange til schole, oc andre, som Latine kunde, tilbeste. Tha paa thet for^{ne} Henrich Smid igien maa komme tiil sin bekostning oc wdlagde pendinge, som hand paa same arbed wendendis worder, forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunde, for^{ne} Henrich Smid her emod at hindre, eller for^{ne} bog effther at trøcke vdj iij neste samfelde aar effther thette wort breffs datum regnendis. Fordrister seg nogen til her emod atgiøre, tha skal hand haffue forbrøt samme bøger oc oprette for^{ne} Henrich Smed sin skade, oc ther til straffis som wedbør. Datum Frederichsborg thend xij Decembris aar etc. Mdlxij.

Registre over alle Lande Nr. 8, Fol. 404.

Digitized by Google

Historiske Optegnelser

fra 1545 til 1563,

af

Cornelius Hamsfort.

Digitized by Google

Digitized by Google

I Universitetsbiblioteket, Arne-Magn. Saml. 105. 8vo, findes et Haandskrift, helt igjennem skrevet med den yngre Cornelius Hamsforts Haand, fra hvilken vi jo have saa mange andre historiske Samlinger og Udarbejdelser. Den større Del af Haandskriftet bestaar af en Chronologia rerum Danicarum for Aarene 850—1182 og 1342—48, der vel i Hovedsagen stemmer med Hamsforts af Langebek i Script. Rer. Dan. I, 266—334 udgivne udførligere „Chronologia secunda“, men dog ogsaa indeholder andet, saa at man kunde formode, at vi her have den Chronologia prima, der har givet Hamsfort Anledning til at betegne sin fuldstændigere Chronologia som „secunda“. Foruden denne latinske Aarbog indeholder det omtalte Haandskrift endnu et andet Stykke, nemlig et historisk Fragment, der giver en paa Latin affattet Beretning om Begivenheder fra Aarene 1545—63, mest vedkommende det danske Hof i Slutningen af Christian III's og Begyndelsen af Frederik II's Regjeringstid. Skjønt dette lille Skrift indeholder adskillige paafaldende Fejl baade i Aarstal og i andet[1]), bærer det dog umiskjendelige Spor af ialfald i Hovedsagen at være forfattet af en samtidig, og det en Mand, der har staaet Hoffet nær, da det indeholder adskillige meget specielle

[1]) Forfatteren lægger saaledes Assens paa den østre Side af Fyn og omtaler Halland og Bleking som svenske Landskaber. Han synes at mene, at Gustav Vasa døde 1556 og Peder Palladius 1557.

Digitized by Google

Efterretninger vedkommende det danske Hof, som ikke findes noget andet Steds. At disse Efterretninger stamme fra den ældre Cornelius Hamsfort, der var kongelig Livlæge, vil ingen, der har gjennemlæst Skriftet, lettelig kunne betvivle, især paa Grund af de Meddelelser vedkommende dennes Familieforhold, som paa flere Steder findes indflettede. Skriftet tyder ogsaa paa en Udlænding — som den ældre Hamsfort var — der kunde tage Fejl i Ting, som neppe nogen indfødt kunde være uvidende om. Imidlertid er det foreliggende Haandskrift dog ikke skrevet med den ældre Hamsforts, men med Sønnens, den yngre Cornelius Hamsforts, Haand. At antage det for dennes egne Optegnelser har dog noget misligt ved sig, da det er forfattet paa en Tid, da den yngre Hamsfort var saa ung (han var født 1546), at man ikke godt kan tænke sig ham som selvstændig Forfatter. Skriftet er nemlig sluttet, eller rettere afbrudt ikke længe efter Udbruddet af den nordiske Syvaarskrig — Kong Erik XIV af Sverig, der som bekjendt 1568 blev stødt fra Thronen, omtales som endnu regjerende, „jam pugnans cum Danis“, og D. Hieronymus Thenner, der 1567 blev indespærret i livsvarigt Fængsel, omtales som værende i høj Anseelse og Yndest hos Kong Frederik II. Det maa da henstaa som tvivlsomt, om Sønnen blot har afskrevet Faderens Optegnelser, eller om han selv paa Grundlag af Faderens mundtlige Meddelelser har forfattet det foreliggende historiske Stykke. De paafaldende Forsyndelser mod den latinske Grammatik, som hist og her findes, maa vel i ethvert Tilfælde holdes Skribentens Ungdom til gode, da Faderen, skjønt Apotheker, ellers ingenlunde skrev „Apothekerlatin“. Hvor om alting er, have vi her en hidtil lidet benyttet hamsfortsk Optegnelse om samtidige ikke uinteressante Forhold, som formentlig fortjener Offentliggjørelse.

Da man hidtil har savnet nogenlunde fyldestgjørende Oplysninger om Hamsforterne, turde nogle samlede Efterretninger om denne ret mærkelige Slægt her fortjene Plads,

Digitized by Google

saa meget mere, som adskillige Forfattere, der have omtalt samme, paa en forvirrende Maade sammenblande de forskjellige Medlemmer af Slægten, noget der dog tildels kan undskyldes ved den Omstændighed, at Familiens Hoveder hertillands gjennem tre Slægtled alle bar det samme Fornavn[1]).

Navnet Hamsfort stammer formodentlig fra Byen Amersfort i Provindsen Utrecht i Nederlandene; ialfald er det en Vildfarelse, naar Joh. Moller og andre gjøre Christian III's Livlæge, Cornelius van der Hamsfort, til en Slesviger[2]), da det neppe er tvivlsomt, at han af Fødsel var en Nederlænder. Slægtens Stamfader var Petrus Hamsfortius (van der H.) kaldet „Heilige"; med sin Hustru Lutera havde han fire Sønner og een Datter, nemlig: 1. Jacob H., Bygmester (Fader til Cornelius Hamsfort, Bygmester i Antverpen); 2. Henrik H. Orschotanus (Fader til Livlægen Cornelius H. og hans to Brødre, Peter, Borger i Antverpen, og Frants H.); 3. Petrus H. (der betegnes som „homo bonus" og blandt flere Børn havde en Søn, Johannes H., Apotheker i Odense, gift med Valburg Brixen); 4. Vilhelm H.; 5. Catharina H., gift med N. Francus Orschotanus[3]).

Vor Cornelius Hamsfort (egentlig: van der Hamsfort; paa Latin: Hamsfortius) den ældre var altsaa en Søn af Henricus Hamsfortius Orschotanus; hans Moder, Cornelia, var en Datter af Cornelius de Vale, Bygmester i Utrecht. Om hans Ungdom, Studier og Uddannelse er intet bekjendt. Den første Efterretning om ham findes i

---

[1]) Saadan Forvexling af de forskjellige Mænd af Navnet Cornelius Hamsfort finder Sted i Østs Archiv for Psychologi etc. III, 93, og i Saml. til Fyns Hist. og Topografi. II, 134 og IV, 248.

[2]) Moller, Cimbria literata. I, 233.

[3]) Cornelii Hamsfortii Tabulæ genealogicæ familiæ Hamsfortiæ (Sandvigs Afskrift i Univ.-Bibl., Addit. Additamentorum. 1. 8vo). Jfr Scr. Rer. Dan. III, 279, og Møllers Saml. af Stamtavler i Gehejmearkivet.

Digitized by Google

Kort Axelsens Tidstavle, hvor der under Aaret 1538 læses: „Cornelius Hamffort bliffuer Kong. Maytt. Physicus“[1]). Den næste Notits har Th. Bartholin bevaret i sin „Cista Medica“, hvor han (p. 77) „ex matricula veteri Academiæ Hafniensis“ (der nu ikke mere existerer) meddeler følgende: „Cornelius Hamsfort Regius Physicus Rectore D. Johanne Bugenhagio 1539 in matriculam inscriptus“. Den sidste Efterretning er i ethvert Tilfælde vistnok rigtig, medens det kunde formodes, at Aarstallet hos Kort Axelsen er en Forvexling med 1539, da han paa dette Sted neppe har haft nogen anden Kilde end netop den af Bartholin benyttede, nemlig Universitetsmatriklen, som han kjendelig nok ogsaa andensteds øser af. Det kunde bemærkes, at Hamsfort i et senere Brev til Universitetet i Kjøbenhavn selv kalder sig „membrum Universitatis“, et Vidnesbyrd om, at han virkelig har været immatrikuleret ved samme[2]).

Hamsfort var altsaa Kong Christian III's Physicus eller Læge; dermed forbandt han Stillingen som Hofapotheker, som det fremgaar af følgende Bestalling af 29de September 1540[3]).

Bestellunnge Carnelius Hambfort.

Wir Christiann etc. Bekennenn hiemit offentlich, das wir Carnelius Hambffortt vor vnsern appoteker bestellt vnnd angenommenn haben, also das er vnns ann vnnserm hoff so woll in denn reichenn als in denn furstenthumbenn, auch auserhalb lanndes volgenn, getrewlich diennen vnnd in sonnderheit auff vnnsernn auch vnnser freuntlichenn geliepten gemahell vnnd jungenn herschafft leib vnnd gesuntheit ein vleisig vfachtung gebenn, vnnd alles was er weis, so zu des leibes gesuntheit gehorigk, soll er,

[1]) Cunr. Aslacus, Theol. oc Hist. beskriffuelse om den Reformerede Religion. Kbh. 1622.

[2]) Rørdam, Breve og Aktstykker, Tillæg til Univ. Hist. 1537—1621, S. 72.

[3]) Meddeles efter »Register der Bestellung« 1540 flg. i Geh.-Ark.

souernn ehr darumb gefraget wirtt, allenn seinen besten vleis anwennden, auch alles wes wir, vnnsere gemahell vnnd junge herschafftenn vor ertzney aus seiner furwarung zu vnns nhemen werden, getrewlich warthenn vnnd dermasen zurichtenn solle, alse er das vor Gott vnnd vns vorantworten wolle, wie dann sollichs einem jdenn ehrliebenden getzimpt vnnd woll annstehet. Darnebenn vnnsernn nutz, frommen vnnd bestes getreulich furdernn, vnnd widderumb vnnsernn schaden vnnd nachteill, souiell ime muglich, vorkommen vnnd abwerennn helffenn. Vnnd dieweill dann gemelter Carnelius einenn teglichenn aus·vnnd einganngk in vnnser cammer haben wirtt vnnd ob er allso etwas heimlichs reden, lesenn vnnd horenn wurdhe, das er dasselbige nicht melden, sundernn pis in sein grubenn behaltenn solle. Dargegenn wollenn wir gemeltenn Carnelius jerlichenn ein hundert golltguldenn inn gollt, ein guth erlich kleith vnnd ein hoffkleith vor seinenn knecht zu solde gebenn vnnd reichenn lassen, dartzu mit essen vnnd trincken aus vnnser kechen vnnd keller nach zimlicher weyse vom bestenn werden lassen. Wo auch gedachter Carnelius inn vnnsernn gewerbenn oder sunst vf denn zugenn etwas nottorfftiglichen vorzerenn wurdet, dieselbigenn zerung, souil zur notturft erscheinlich vnnd beweislich gescheen, wollenn wir ime auch gelten, widderlegenn vnnd bezalenn. Darzu soll er auch nicht lenger dienenn, dann es vnns oder ime gefelligk. Wollenn auch allsdenne, wo er nicht lennger zu dienenn willens, nach verlauff der zeit mit ime abrechnen vnnd seine bezalung gnediglichenn geben vnnd reichenn lassenn, alles getreulich vnnd vngeuerde. Zu vrkunt mit vnnserm secret wissentlich besiegellt vnnd gegebenn auff vnnserm slos Coppennhagen am tage Michaelis A° etc.[1]).

---

[1]) Aaret er ikke tilføjet; men det forudgaaende og efterfølgende Brev i Registranten er af 1540, fra hvilket Aar da nærværende Brev sikkert ogsaa er.

Digitized by Google

Af denne Bestalling ser man, at Hamsfort stadig skulde være hos Kongen, hvor denne færdedes, og nyde Kosten ved Hoffet. I Pengeløn tillagdes ham 100 Daler (Guldgylden) aarlig[1]; men denne „Besoldning" forøgedes siden betydelig, navnlig derved, at han fra Tid til anden fik forskjellige Forleninger. I Aaret 1541 blev saaledes „Cornelius, Kongl. Maj.s Apotheker", paa Livstid forlenet med S. Michels Alter og Vikarie i Roskilde Domkirke[2]; senere fik han tillige S. Nicolai Alters Vikarie ved samme Kirke[3]. Den 24de Maj 1543 gjorde Kong Christian vitterlig, at „for den tro og villige Tjeneste, som Doctor Cornelius Hammesfordt, vor Livdoctor, os troligen hertil gjort og bevist haver, og herefter troligen gjøre og bevise maa og skal", forlenede Kongen ham med „den vor og Kronens Gaard og Residens, som Hr. Jens Jonsen nu sidst i Værge og Forlening havde, og hertil haver ligget til S. Birgitte Alter i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, vesten bag S. Peders Kirke[4]". I dette Brev nævnes Hamsfort for første Gang med Doctortitelen, som han da rimeligvis i samme eller foregaaende Aar havde erhvervet. Det har hidtil været den almindelige An-

---

[1]) I Statsregnskabet for 1551 (i Geh.-Ark.) findes følgende Poster: »Givet Doctor Cornelius hans Besoldning, som Kgl. Maj. hannem skyldig var for dette forledne Aar 1551 — 200 Mark lybsk (ɔ: 103 Daler 7 ß lybsk). — 70 Daler 8 Sk. 2 Penning danske betalt Doctor Cornelius, som Kgl. Maj. hannem skyldig var for Urter og Asterdie, efter hans Registers Lydelse«. — I samme Regnskab nævnes følgende andre Apothekere, som modtog Betaling af den kgl. Rentemester for Varer leverede til Hoffet: Jost Apotheker, Villum Apotheker i Kjøbenhavn og Hans Apotheker i Slesvig, samt desuden Arnt Falkam i Kolding, hvilken sidste dog ikke synes at have været Apotheker, men Gjæstgiver.

[2]) Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist. S. 6. Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. III, 267.

[3]) Rørdam, Breve og Aktstykker, Tillæg til Univ. Hist. 1537—1621. S. 232.

[4]) Rørdam, anf. Skr., S. 131—2.

Digitized by Google

tagelse, at han først 1544 af D. Christiern Torkelsen Morsing creeredes til Doctor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet[1]; men skjønt denne Antagelse har gammel Hævd, maa den dog vistnok forkastes især af Hensyn til det anførte Udtryk i Kongebrevet af 24de Maj 1543; paa den Tid var det nemlig ikke Skik at kalde nogen „Doctor“, som ikke virkelig havde erhvervet denne akademiske Grad.

Nogle Aar efter sin Ansættelse i den danske Konges Tjeneste indgik Hamsfort et Giftermaal, der vistnok har bragt ham baade Ære og Fordel. Han ægtede nemlig Mericke eller Maria Splenters fra Husum, der var Enke efter den bekjendte Herman Høyer, almindelig kaldet Lange Harmen fra Husum, der havde været Krigsøverste i Frederik I's og Christian III's Tjeneste og Lensmand paa Helgoland, og som tidligere havde været gift med Kathrine, en uægte Datter af Frederik I[1]. Ved dette Ægteskab blev Hamsfort Stiffader til Brødrene Herman og Caspar Høyer, for hvis Opdragelse han siden sørgede med Omhu. Han lod dem oplære i Lycæet i Lyneborg under

---

[1]) I Thomas Bartholins Cista Medica p. 77 findes følgende: »1544. Rectore Jo. Machabæo, b. m. Resenius adscripsit hæc (nemlig i Universitetsmatriklen): Videtur promotus Doctor Medicinæ D. Cornelius Reg. Maj. Physicus primarius, promotore D. Christiano Morsiano«. Notitsen i Universitetsmatriklen, der er Kilden til alle Efterretninger om Hamsforts Doctorpromotion (ogsaa til Caspar Bartholins i hans Skrift: De ortu et progressu Acad. Haun. Bl. B. 4, og til Vindings i hans Acad. Haun. p. 62), er altsaa kun en Formodning af Resen, der som bekjendt levede meget senere. — I Henhold til ovenstaaende maa det Sted i min Kbhvn.s Univ. Hist. I, 169—70 berigtiges, hvor jeg taler om Hamsforts Doctorpromotion; dengang jeg skrev herom, kjendte jeg nemlig endnu ikke Kongebrevet af 24. Maj 1543 og maatte derfor anse de ældre Angivelser for rigtige.

[2]) Scr. Rer. Dan. III, 279. Danske Mag. 4 R. III, 129. I den følgende Beretning kaldes Hamsforts Hustru: Maria Canuta; ventelig har hendes Fader da heddet Knud Splenters.

Digitized by Google

den ansete Lærer M. Lucas Loss, senere lod han dem studere i Kjøbenhavn og i Vittenberg[1]). Herman døde imidlertid i en yngre Alder; men Caspar Hoyer blev en meget formaaende Mand ved det gottorpske Hof og oprettede 1564 det adelige Gods Høyersworth i Eidersted, i hvilket Landskab han senere i en Række Aar var Staller. Da Hamsforts Hustru havde sin Slægt i Husum[2]), og hans ovennævnte Stifsøn allerede i en ung Alder kom til at spille saa stor en Rolle i Slesvig, blev Hamsfort og hans egne Børn derved i ikke ringe Grad knyttede til denne Landsdel, noget der ventelig har givet Anledning til den urigtige Antagelse, at han selv var født der.

I Aaret 1543 har Hamsfort formodentlig ledsaget Kongen paa en Rejse til Meklenborg, da vi ved denne Tid finde ham indskreven ved Universitetet i Rostok[3]). Det var nemlig dengang jevnlig Tilfældet, at naar en Videnskabsmand kom til en Universitetsby, lod han sig immatrikulere, selv om hans Ophold der kun var af kort Varighed. Sit egentlige Opholdssted synes Hamsfort forøvrigt paa denne Tid at have haft i Kjøbenhavn. Den 24de September 1544 indgik han nemlig et Mageskifte med Universitetet her, hvorved han overlod det den ovennævnte S. Birgitte Alters Residens mod et Universitetet tilhørende Hus, „i hvilket han havde sin Bolig". I det derom udfærdigede Brev kaldes han „Doctor Cornelius,

---

[1]) Se mit Skrift: Kbhvn.s Univ. Hist. I, 350—1, hvor jeg dog urigtig har antaget, at Herman og Caspar Høyer vare Sønner af Lange Herman Høyers første Ægteskab, istedenfor af hans andet, ligesom jeg heller ikke har kjendt deres Moders Ægteskab med Hamsfort. Naar Brødrene Høyer i de anf. St. omtalte Breve fra 1557 omtale deres »Fader«, da er det Hamsfort der menes, og naar de kalde Danmark deres Fædreland, da er det vistnok, fordi de havde tilbragt deres Barndom der.

[2]) Hendes Fader omtales endnu 1555 som levende i Husum (Kbhvn.s Univ. Hist. I, 351 Not.).

[3]) Etwas von gelehrten Rostockschen Sachen, 1740, S. 79.

Digitized by Google

Regiæ Majestatis Physicus primarius[1])". Mageskiftet synes forøvrigt senere at være blevet forandret. I Universitetets Regnskab for 1545 anføres nemlig som Udgift „6 Daler (i Leje) til Doctor Cornelius for den Residens paa S. Petri Kirkegaard[2])"; og den 21de Avgust 1548 udgik der et Kongebrev til Universitetet af det Indhold, „at efterdi Rektor og menige Læsemestere i Kjøbenhavn ere til ens vorden med Doctor Cornelius, Kgl. Maj[t] Livarzt, saa at han har resigneret og opladt til Universitetet det Vikarie, som højbemeldte Kgl. Maj. havde forlenet ham med, som laa til S. Birgitte Alter i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, som er en Residens med Huse og Abildgaard, Gaardsrum, Haverum og Boder, liggendes bag ved S. Peders Kirke, hvilket de højlærde i Universitetet herefter ville have til en Skole og Pædagogium .... og skulle deraf aarligen i D. Cornelii Livstid give ham 60 Mark danske Penge: da har Kgl. Maj. undt og tilladt, at fornævnte Vikarie maa og skal her efter til evig Tid være og blive til Universitetet i Kjøbenhavn[3])". Ifølge denne Overenskomst udbetalte Universitetet siden Hamsfort, saalænge han levede, aarlig 20 Daler i Leje af den nævnte „Residens" (pædagogica residentia kaldet), og denne Sum forøgedes med 9 Daler aarlig, da Universitetet 1556 lejede endnu et andet Hus af D. Cornelius til Bolig for en af Professorerne[4]). En til det nævnte S. Birgitte Alters Vikarie hørende Jord, „liggendis hos Vandmøllen i Kjøbenhavn", udlejede D. Cornelius 1547 med kongelig Stadfæstelse til Borgmester Peder Jørgensen i Kjøbenhavn[5]).

---

[1]) Rørdam, Breve og Aktstykker, Tillæg til Univ. Hist. 1537—1621, S. 132—3.

[2]) Danske Mag. 3. R. VI, 18.

[3]) Rørdam, Breve og Aktstykker, Tillæg til Univ. Hist. S. 43.

[4]) Rørdam, anf. Skr. S. 72. Danske Mag. 3. R. VI, 247. 251. 254. 259. 262—3. 270—1. 275. Det sidstnævnte Hus havde den kgl. Raad D. Bernard Wigbolt Fries tidligere haft til Leje af D. Cornelius Hamsfort.

[5]) Danske Mag. 4. R. I, 341.

Digitized by Google

Denne Udlejning af de Huse og Ejendomme, Hamsfort besad i Kjøbenhavn, tyder paa, at han ikke længere til Stadighed boede her. Vi finde da ogsaa andrè Spor til, at han senest fra Aaret 1549 af, og vistnok allerede tidligere, havde Bolig i Odense. Men forøvrigt maatte han følge Kongen paa Rejser, og navnlig synes han ofte at have opholdt sig hos ham paa Koldinghus. Da han var gift, have disse hyppige Rejser neppe altid været kjærkomne. Hans Hustru har dog vistnok jevnlig ledsaget ham; ialfald blev Sønnen Cornelius født i Kolding 1546. At Hamsfort forøvrigt besad stor Anseelse og Indflydelse ved Hove, fremgaar blandt andet deraf, at han jevnlig nævnes som „Relator" ved Udstedelsen af Kongebreve, det vil sige, at kongelige Bevillinger bleve udstedte efter hans Referat eller Indstilling[1]). Han skal ogsaa have bidraget væsentlig til, at den uværdige Hofpræst D. Nicolaus Krage 1547 blev fjernet fra sin Stilling ved Hoffet[2]).

Den 25de April 1549 gav Kongen dog Hamsfort et endnu større Bevis paa sin Yndest og Tillid ved at overdrage ham og hans Efterkommere de forrige katholske Bispers Gaard i Odense mellem S. Knuds Kirkegaard og Flakhavn, paa det Vilkaar at han der skulde oprette et Apothek, der samtidig erholdt et fordelagtigt Privilegium, som følgende hidtil utrykte Kongebrev nærmere viser[3]).

Doctor Cornelius fich breff, som her epther følger.

Wij Christian etc. Giiøre alle wiittherliigtt, att eptherthij wij forfare, att merckeliige brøst finndes her wdij rigett for Doctoere wdij mediciënn oc paa gode abbetecker, saa att naar nogenn aff riigenns inndbyggere

---

[1]) Danske Mag. 4 R. I, 306. 352. Ny kirkehist. Saml. V, 412.

[2]) Ny kirkehist. Saml. IV, 60.

[3]) Brevet meddeles efter Registre over alle Lande, Nr. 5, Fol. 308—9. Det er kortelig omtalt af Vedel Simonsen i Bidrag til Odense Bys ældre Historie II, 2, 70—1, og af Engelstoft i Saml. til Fyns Hist. og Topografi. II, 119, 134.

Digitized by Google

eller anndre her wdij riiget fannge nogenn siugdomme, tha bort døe mannge aff forsømmelse. Tha paa thet sliig brøst her wdij riiget icke fiinndes skall, haffue wij forordinerett enn wor gaardtt liiggenndes wdij wor kiiøbsted Odennsse emellom St[i] Knudtzs kyrckegaardtt oc Flackhaffnn mett ett murett huss [oc] gaardsrom, wdij lenngenn oc bredenn, som oss elsk[e] Doctor Cornelis Hamsfortt wor liiffarst nu wdij were haffuer, som her epther alletiid skall bliiffue tiil ett abetecke, oc enn abbetecker alletiidtt skall wdij boe, som kannd finndes fall, huiss som til legedomme bruges oc behoff giiøres oc er att bekomme. Och haffue wij aff wor synnerliige gunst oc naade saa oc for troskaff oc wiilliig tiennesthe, som for[ne] Doctor Cornelis oss oc worre wnndersotthe her til giiortt oc beuiist haffuer oc her epther troliigenn giiøre [oc] beuiise maa och skal, wnndtt oc tiilladett, oc nu mett thette wortt obnne breff wnnde oc tiillade for[ne] Doctor Cornelis, att hannd oc hans egte børnn oc theres børnn oc affkomme mue oc skulle haffue, nyde, bruge oc beholle for[ne] huss, gaardtt oc abetecke, ald thenn stund oc saa lennge for[ne] Doctor Cornelis oc hanns børnn oc noger aff hanns børnn oc affkomme tiil ere. Och skall for[ne] Doctor Cornelis oc hanns børnn oc affkomme, huilckenn som samme huss oc gaardtt tiilkommer, were forpliigthett tiil att holle wdij samme hus enn godtt abetecke mett alle honnde wrther oc anndett, som paa abetecke bør att were, saa att naar wore Doctores in medicinis, som wij haffue hos oss, eller anndre her wdij riiget noget behøffue tiil legedomme, att the tha kūnde thet ther bekomme for ett skelliigtt werd. Oc skall thet were tilladitt kiiøbmennd, kremmere oc anndre ther wdij Odensse att selge sucker, inngeferdtt, peber oc anndre wrther epther gamell seduanne, dog skall inngenn kremer eller kiiøbmenndtt mue selge ther wdij byenn nogle tilgiiorde legedomme, som kallis composita, wdenn for[ne] Doctor Cornelius oc hanns affkomme for[ne] abbetecke[re] wdij Odennsse, oc skall for[ne] Doctor Cor-

Digitized by Google

nelis oc ett hans børnn oc affkome, huilckenn som boer paa samme abbetecke gaardtt oc abe[te]kett opholler, werre frij for lanndtzeknegte hold oc anndenn Odennsse bys tynge, oc liigeuell were hannom friit for att bruge synn nerinng oc bierinng mett kiiøbmanndtzs hanndell baade indenn byes oc wdenn, som anndre borgere ther boenndes erre. Oc ther som for^{ne} Doctor Cornelis børnn oc affkome icke nogenn aff thennom saa dueliig ere, att the kunnde selff forestaa samme apetecke, tha skulle the were forpliigthett att holle ther enn godtt dueliig abetecke[r], som kannd forestaa samme apetecke, paa thet att samme abetecke kannd saa møget thiis beder wedtt magtt holles. Schede thet och saa, att for^{ne.} Doctor Cornelis oc hanns børnn och affkomme icke wedtt magtt holle samme apetecke, saa att Doctores oc apetecker, som tha ere her wdij riiget, kunnde kennde, att merckeliige brøst finndes, tha skal thette wortt breff ther mett forbrott were, oc samme hus forordineriis til enn anndenn apetecker, som thet viil oc kannd wedtt magtt holle, dog att for^{ne} Doctor Cornelis oc hanns børnn oc affkome beholle hues the haffuer ther inndførtt. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunnde, serdelis wore fogeder, embitzmennd oc alle anndre, for^{ne} Doctor Cornelis oc hanns egte børnn oc affkomme her emodtt paa for^{ne} gaardtt oc abetecke, epther som forschreffuet staar, att hinndre eller y noger maade forfanng att giiøre, wnnder wortt hyldeste oc naade. Datum Kiiøpnehaffuen Torssdagenn nest epther Paaske dag aar etc. Mdxlix. Wnnder wortt siignett.

Dominus rex manu propria subschripsitt.

Da Hamsfort paa Grund af sin Stilling som Livlæge langtfra til Stadighed selv kunde passe Apotheket, maatte han have duelige Medhjælpere. Saadanne vare hans tidligere nævnte Fætter Johannes Hamsfort, endvidere Adam Apotheker, hvilken sidste han dog som det synes maatte skille sig ved paa Grund af hans afvigende religiøse An-

Digitized by Google

skuelser, idet han nemlig ofte i Samtaler med D. Cornelius angreb Barnedaaben[1]). Lignende Tilbøjelighed til fremmede Lærdomme synes ogsaa en Famulus ved Navn Johan Klobwech, som Hamsfort tidligere havde haft, at have næret, da det omtales, at han stod i Forbindelse med nogle Hollændere i Kjøbenhavn, der 1545 vare indkaldte for Konsistorium for at gjøre Rede for deres særegne religiøse Meninger og Udtalelser[2]). En anden af Hamsforts Medhjælpere, Clement Small, omtales i et Kongebrev fra 1561, hvorved det paalægges Hr. Mogens Gyldenstjerne, Statholder paa Kjøbenhavns Slot, at give ham fri Underholdning paa Slottet i to Aar, da han agtede sig til Universitetet for at studere[3]). Navnene paa alle disse Personer tyde paa, at de vare Udlændinge ligesom D. Cornelius selv og saa mange andre af de Mænd, der stode i et nærmere eller fjernere Forhold til Hoffet.

Efter at Hamsfort havde faaet Bolig i Odense, fik han efterhaanden forskjellige fynske Forleninger. Saaledes forlenede Kongen ham 1547 med Vingodset i Fyn[4]), noget

---

[1]) I Sagen mod den til baptistiske Meninger henfuldne Præst Johan van Linden i Tetenbüll i Ejdersted, 1557, omtales, at da han tidligere (før 1551) var Præst i Husum, havde alle Gjendøbere og Sakramentsværmere, der kom til Byen, deres Tilhold hos ham. »Adam Apoteker was noch bi Doct. Cornelio in dem denste vnd schref vth Dennemarcken tho em, biddende, he wolde ohm de besten grunde vnd argumente tho schriuen, darmit he den Doctor mochte beiegnen wedder de kinder dop, de D. Cornelius vor recht helde«. (Hdskr. i Univ. Bibl., Donat. Var. 120. 4to. Vol. I, p. 155. Jvfr. Dän. Bibl. IX, 836. Ny kirkehist. Saml. IV, 537).

[2]) Rørdam, Breve og Aktstykker, Tillæg til Univ. Hist. S. 26.

[3]) Rørdam, anf. Skr. S. 173—4.

[4]) I Registre over alle Lande Nr. 5 Fol. 297 findes følgende Udtog: Doctor Cornelius fik Følgebrev til Bønder og Tjenere paa Vingodset, at de herefter skulde svare hannem, efter som Frants Brockenhus dennem sidst i Være havde. Datum Koldinghus Skjærtorsdag Aar 1547. — Dominus rex manu propria subscripsit.

Digitized by Google

Strøgods, paa hvilket der hvilede den Forpligtelse, at den, som var forlenet dermed, skulde holde Kirkerne med Vin og Brød til Altergangen — en ganske passende Forlening for en Apotheker, eftersom Apothekerne sædvanlig dengang tillige vare Vinhandlere. I Aaret 1555, da Hamsfort kort efter Nytaar var hos Kongen paa Nyborg Slot, fik han nyt Forleningsbrev paa Vingodset for sin egen og sin Hustru Merickes Livstid[1]. — I Aaret 1550 forlenedes han med Kongetienden af Munkebo Sogn i Fyn[2], og Aaret efter gav Kong Christian ham afgiftsfri Forlening paa 21 til Krongodset hørende fynske Bøndergaarde, som følgende Kongebrev nærmere viser[3]:

Doctor Cornelius fick breff, som her epther følger.

Wij Chriistian etc. Giøre alle wiitherligt, att wij aff wor synnerlige gunst oc naade haffue wndt och forlent, oc nu met thette wortt obnne breff wnnde oc forlenne oss elsk[e] Doctor Cornelius Hamsphortt wor liffarst thette epth[ne] wortt och kronenns godz liggenndes wtj wort land Fyenn, som er sextenn garde wtj Nørbye, en gaard wtj Westerbye oc fyre gaarde wtj Enggense, att haffue, nyde, bruge oc beholle mett bønnder oc tiennere oc ald sin

[1]) Ny kirkehist. Saml. II, 608. Skjønt Pligten til at forsyne Kirkerne med Vin og Brød ikke udtrykkelig nævnes i Forleningsbrevet, maa den dog vistnok underforstaas, som det fremgaar af andre Kongebreve vedrørende »Vingodset«; men i saa Tilfælde rammes Hamsfort af den Dadel, som indeholdes i Kongebrevet af 17de September 1568 til Stiftsskriver Christoffer Bang i Fyn, hvori det hedder: »Vid at vi ere komne udi Forfaring, at der udi vort Land Fyn skal være noget Gods funderet til Vin og Brød til Kirkerne, og de, som samme Gods have udi Være, sidde overhørige og ikke give forskrevne Vin og Brød, hvorover Kirkerne blive forsømte« osv. (Ny kirkehist. Saml. a. St.).

[2]) I Registre over alle Lande Nr. 5, Fol. 315 findes følgende Udtog: Doctor Cornelius fik Kgl. Maj.[s] Brev ad gratiam paa Kronens Part af Tienden udi Munkebo Sogn. Datum Nyborg Torsdag næst efter Purificationis Mariæ, Aar 1550.

[3]) Registre over alle Lande, Nr. 5, Fol. 320.

Digitized by Google

renthe oc retthe tiilliggellse wdenn ald affgifft wdj hans liiffstiid oc saa lennge hand leffuer, dog saa att ther som wij wille selff lade bruge samme godzs, tha schall thet werre oss friet fore; dog skulle wij icke tage thette godzs fran hannom, wden wij forsørge hannom met andit saa gott godzs i thet sted igenn. Och schall hand lade seg bruge wdj wor oc hogbornne førstis hertug Fredericks wor kierre søns tiennste, naar wij hannom behoff haffue, oc holle same godz wed heffd oc magt, oc tiennerne, ther tilliggenndes ere, wed loug, skiell oc rett, oc ingenn aff thennom wforretthe emod lougen eller wdfeste aff theris gaarde, emedenn oc ald thennd stunndh the aarligen tiillgode reede yde oc wdgiffue theris landgylle oc anndenn rettiighed oc holle theris garde wed heffd oc byggeninng. Oc schal hand ey besuerie thennom mett nogenn nye hosbunndhold eller paalegge thennom nogenn andenn nye besueringh. Schall hand oc ey forhugge eller forhugge lade noger the schouffe, ther tilligge, til wpligt i noger maade. Thij forbiude wij, cum clausulis consuetis. Datum Haffnie St[i] Anthonij confessoris dag aar etc. Mdlj.

Denne Forlening gav senere Anledning til adskillige Stridigheder med Præsterne i Munkebo, som mente at have Ret til noget af det paagjældende Gods; men om Hamsfort har haft nogen direkte Skyld i dette mindre heldige Forhold, kan vel nu neppe mere oplyses[1]).

Ogsaa i Jylland fik Hamsfort Forleninger. Den 26de Februar 1554 gav Christian III ham nemlig Ventebrev paa det Kannikedømme, som den gamle forhenværende kongelige Sekretær Jesper Brochmand besad i Aarhus, og paa S. Karine Alters Vikarie i Kolding, som denne ligeledes havde; dog fik Hamsfort disse gode Tilsagn kun med den Betingelse, at naar han ved Brochmands Død kom i Besiddelse af Forleningerne, skulde han give Afkald paa den

[1]) Saml. til Fyns Hist. og Topografi. V, 356.

Digitized by Google

Pengeløn, han hidtil havde nydt af Kongen i sin Egenskab som Livlæge og Hofapotheker. — Det omtalte Ventebrev lyder som følger[1]):

Doctor Cornelis Hamfort fick Ko. Matzs. breff paa ett canickedøme epther mester Jesper Brockmandz døed oc tesligte ett vicarie her vdj Kollinng, som her epther følger:

Wij Christiann etc. Giiøre alle viitherligt, att vij aff vor synnerlige gunnst oc naade, saa oc fore troeschaff oc villig thienniste, som oss elsk[e] Doctor Cornelis Hamfortt, wor liffarst, oss her till giortt oc beuist haffuer, oc her epther troligen giøre, beuisse maa oc schal, haffue vnndt oc tilladit, oc nu mett thette wortt obnne breff vnnde oc tillade, att ther som for[ne] Doctor Cornelis Hamfortt oss elsk[e] mester Jesper Broeckmandtzs, erckedegn wdj Aarhus domkyrckes, døed offuerleffuendes vorder, tha maa oc schall for[ne] Doctor Cornelis haffue, nyde, bruge oc beholle thet canickedome oc prebende wdj Aarhus domkyrcke, oc thet vicarie til St[i] Karine altere vdj Kollinng byekyrcke, som for[ne] mester Jesper Brockmannd mett forlennt er oc nu wdj verie haffuer, met bønnder oc thiennere, oc ald synn rente oc rette tilliggelsse, ingthet vnndertaget, vdj hanns liiffstiid oc saa lennge hannd leffuer, dog saa att naar hannd samme canickedomme oc vicarie fangendis vorder, tha schall for[ne] Doctor Cornelis affquitte thend penssion oc besolding, som wij hannom aarligenn tilsaugd haffue, oc førre ennd hannd samme kanickedom oc vicarie annamendis vorder, frann seg anndtuorde vdj wortt cantzelerij thet vort breff, som vij hannom giffuit haffue paa for[ne] besollning. Oc schall hannd bygge oc forbedre the residenntzer, som til for[ne] canickedom oc vicarie liggenndes er oc thennom holle veed goed heffd oc magtt. Oc schall hannd verre vor ordinantz, som vij om religionen haffue

[1]) Registre over alle Lande, Nr. 6, Fol. 320.

Digitized by Google

ladit vdgaae, vnndergiffuenn. Sameledis schall hannd holle thiennerne, ther tilliggenndes er, veed loug, skiell oc rett, oc ingen aff thennom att vforrette emoed lougen eller oc thennom vdfeste aff theris gaarde, emedenn oc ald thennd stund the aarligen til gode rede yde oc wdgiffue theris lanndgille oc anndenn rettighet oc holle theris gaarde veed heffd oc magtt. Schall hand icke heller besuere thennom met nogenn nye hosbundhold eller wdj anndre maade paalegge thennom mett nogen nye besuerninger wdj noger maade. Tiisligeste schall hannd icke heller forhugge eller forhugge lade nogen the schouffue, ther tilligger, til vpligt vdj noger maade. Thij forbiude vij alle etc. Datum Kollinnghus mandagenn nest epther sønndagenn Oculj Aar etc. Mdliiij.

Dominus rex manu propria subschripsit.

Da Brochmand først døde den 11te November 1562, kom Hamsfort dog ikke før Aaret efter i Besiddelse af de i Ventebrevet omtalte Præbender, som han siden besad indtil sin Død[1]).

Samle vi disse forskjellige Forleninger, saa havde Hamsfort altsaa tilsidst et Kanonikat, tre Vikariater, en Kongetiende og desuden en ret anseelig Mængde Bondergods; lægge vi dertil hans Lægepraxis og Apothekernæring, som han havde ganske skattefri i en ham dertil uden

[1]) Danske Mag. VI, 48. Optegnelser om Aarhus Kapitel, Hdskr. i Ny kgl. Saml. 753 Fol. — Den 21de April 1569 bestemte K. Frederik II, at det ret anseelige Gods, som hørte til S. Karine Alter i Kolding, efter D. Cornelius Hamsforts Død skulde tilfalde Hospitalet i Horsens (Hofman, Fundationer. II, 224—5. I Pontopp. Ann. III, 414 henføres Bestemmelsen til 1568). Af Laurits Bertelsens Ligtale over Holger Rosenkrands til Boller (Kbh. 1576, Bl. Giii.) ses, at denne Mand forhvervede Hospitalet i Horsens »den Indkomst, som ligger til S. Karine Alter vdi Kolding, at den effter høylærde Mands Doctoris Cornelij affgang skal komme her disse Fattige til vnderholdning oc beste«.

Digitized by Google

Vederlag eller Afgift overladt anseelig Bygning, — saa maa man vistnok indrømme, at hans Vilkaar vare saa gode, som en uadelig Mand i de Dage kunde opnaa dem hertillands. Men han var ogsaa, ialfald saa længe Kong Christian III levede, en uundværlig Mand, der baade ved den ene og den anden Lejlighed synes at have været om Kongens Person. Et lille ganske morsomt Træk i den Retning fra Aaret 1556 fortælles i den efterfølgende historiske Beretning. Kongen var paa Jagt i Sjæland; efter at have jaget en Stund, sætter han sig med sin Søn Hans og D. Cornelius Hamsfort til at spise i Skoven; men paa een Gang bryder en jaget Hjort frem, kaster den unge Prinds over Ende og vælter hele Anretningen om paa Jorden, til ikke ringe Forskrækkelse for Kongen. — I den kongelige Rentemesters Regnskab for 1558 findes følgende Notits: „Den 6te Julii efter Kgl. Majestæts Befaling givet Doctor Cornelii Piger udi Odense 1 Daler, som Kgl. Maj. skjænkede dem den Aften Hs. Naade var udi den Urtehave hos Biskopsgaarden“. Heraf ser man, at Kongen undertiden har været til Gjæst hos D. Cornelius; thi „Biskopsgaarden“ var netop den Gaard, Kongen havde overladt ham, og det har vistnok været ham som Apotheker magtpaaliggende i den tilhørende Have selv at kunne opelske en Del af de Urter, han benyttede til sine Lægemidler, noget hvorom et endnu bevaret Brev fra ham ogsaa vidner[1]).

Endelig ydede D. Cornelius sin Konge den sidste Tjeneste, idet han var nærværende hos ham under den Sygdom, der endte med hans Død, og stod ved hans Dødsleje paa Koldinghus den 1ste Januar 1559. Det var i hans Nærværelse, at Kongen faa Dage tidligere fortalte det Syn, han havde haft, af en Engel, der forkyndte ham, at Nytaarsdag skulde det blive godt med ham, og da D. Cornelius dertil svarede: „Det har vel været en Drøm“, var det til ham at Kongen vendte sig med stærk For-

[1]) Se Tillæget, 2det Brev fra Hamsfort til Joh. Pistorius.

Digitized by Google

sikring om Virkeligheden af hvad han mente at have hørt og set[1]). — Da Christiern II ikke længe efter fik Ende paa sit langvarige Fangeliv ved sin Død paa Kallundborg Slot, blev Hamsfort tilligemed „Mester Jacob Wundarzt“ sendt over for at balsamere Liget, ved hvilken Lejlighed han i Galdeblæren fandt en Del smaa Sten, noget der var ham til største Forundring, da han aldrig før havde set eller hørt om, at sligt kunde finde Sted[2]).

Der siges almindelig, at Hamsfort „efter Kong Christian III's Død forlod Hoffet og satte sig ned som Practicus i Odense“[3]); dette forholder sig dog ikke ganske rigtigt; thi i den første Tid af Frederik II's Regjering blev hans Forhold til Hoffet væsentlig uforandret det samme, som det tidligere havde været, om han end ikke ganske i samme Grad var bunden til at følge med Kongen paa dennes Rejser.

Kort før Udbruddet af Krigen i Ditmarsken 1559 kom Hamsfort paa Tilbagerejsen fra et Besøg i sit „Fædreland“ — altsaa vel Nederlandene — gjennem det nævnte Landskab, hvor han, formodentlig ubekjendt med den Vending, Tingene havde taget, kun med Møje undgik Fangenskab[4]). I Slutningen af Avgust 1559 finde vi ham ved Hoffet, hvor en Gratification til nogle fremmede Poeter, der havde lykønsket Kongen, udbetaltes gjennem ham[5]). Intet Under derfor, at Poeterne ogsaa ved given Lejlighed ydede den

---

[1]) Cragii Annal. Christiani III ed. Gram. p. 393. 428, og Grams Præfatio p. 93—4. Nogle Kilder lade Kongen først henvende Fortællingen om Synet til D. Cornelius Hamsfort, og lade Kirurgen Rupert Geiszpuscher gjøre den omtalte Indvending.

[2]) Svaning, Christiernus II, Francof. 1658, p. 538—9. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. V, 256.

[3]) Saaledes Worm, Lexicon over lærde Mænd. I, 393; Herholdt i Skandin. Literatur-Selsk. Skr. 1811, S. 156. Jvfr. sammes Archiv for Lægevidensk. Hist. S. 33.

[4]) Saaledes forstaar jeg en Notits i de efterfølgende historiske Optegnelser.

[5]) Ny kirkehist. Saml. V, 413.

Digitized by Google

ansete og indflydelsesrige Livlæge deres Hyldest — paa Vers[1]).

I Aaret 1560 synes Hamsfort at have ledsaget Enkedronning Dorothea til Sachsen som hendes Livlæge; dette vide vi ialfald med Vished at han gjorde 1561, og ved den Lejlighed havde han en skarp Strid med en Læge ved det chursachsiske Hof, som det lykkedes ham at faa fjernet, efter at han i en Disputats i Churfyrstens Nærværelse havde godtgjort hans Løgnagtighed og Uvidenhed[2]).

Paa denne Tid foregik der forøvrigt betydelige Forandringer i Hamsforts huslige Forhold, idet hans tidligere nævnte Hustru Mericke Knudsdatter Splenters døde den 19de September 1560 i Odense[3]). Han var dog kun Enkemand i et Aarstid; thi allerede i Avgust 1561 giftede han sig paany med Magdalene Payens, Enke efter den kongelige Raad Dr. juris Bernard Wigbold Fries, samtidigt med at hans Datter, Magdalene v. d. Hamsfort, ægtede den kongelige Raad Dr. juris Hieronymus Thenner. Kongen gjorde begge Parrenes Bryllup paa een Gang paa Kjøbenhavns Slot, hvorom følgende Brev nærmere oplyser os[4]).

---

[1]) Hos Hieron. Osius, Theognidis versio etc. Witeb. 1558, Bl. R 4. findes: »Epigramma ad Doctorem Cornelium Regiæ Maiestatis Danicæ Medicum«. Hos Johannes Francisci, Carmina, Lugdun. 1560 p. 20, findes et Epigram »Ad. D. Cornelium et Bordingum R. M. Archiatros«.

[2]) Se de efterfølgende historiske Optegnelser.

[3]) Mumme, St. Knuds Kirke i Odense, S. 123—4, samt efterfølgende historiske Optegnelser.

[4]) Tegnelser over alle Lande VI, 484. Se forøvrigt efterfølgende Skrift, samt Nye Danske Mag. VI, 218. Om Bernard Fries findes Efterretninger i min Kbhvns. Univ. Hist. 1537—1621. I, 425—8. I en Gravskrift over Hamsfort og hans tvende Hustruer, som efter en bircherodsk Afskrift findes trykt i Scr. Rer. Dan. III, 279, og hos Mumme, St. Knuds Kirke i Odense, S. 123—4, kaldes den første Hustru Maria Hamsfort og den anden Anna Soltovia. Jeg formoder, at begge Navne ere læste galt.

Digitized by Google

Her Herloff Trolde fick Breff, som effther følger.

Frederich thend Anden etc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wiider, at som i mett oss elsk[e] Koruitzs Wlfeld wor Mand oc Raad lader giffue oss tilkiende, attj forfare, at Doctor Cornelius Hamffort, wor liff artzs, skal haffue til sin høstru doctor Bernhart Friisis Efftherleffuerske, Magdalene Payens, oc at thet sigis, at hand ware til sinds (om wij thet wille tilstede) at haffue sit Brøllup thend samme dag, som wij wille lade giøre hoglerde Mands wor thienner oc Raads Doctoris Hieronimj Thenners Brøllupe, hvor fore i ere begerendis at maate fange wor wilge atuide, at ther som for[ne] Doctor Cornelius bliffuer thess sinds, om j thet skulle tillade. Tha ere wij ther mett wel tilfreds, at ther som for[ne] Doctor Cornelius sligt er begerindis, attj thet tha lader gaa for seg vnder thend samme kost, som i paa wore wegne giøre for[ne] Doctor Hieronimus Thenner; huor effther i etther kunde wide at rette. Datum Balringge j Herrestedherrit thend xviij dag Augusti aar etc. Mdlxj.

Regia Maiestas subscripsit.

Zedel.

Sammeledis bede wij Etther oc begere, at nar for[ne] Doctor Cornelius kommer til Kiøbenhaffn, attj tha strax siger hanom, at wij haffue befalit etther at giffue hanom tilkiende, at ther som hand wil haffue hans Brølluppe giort vnder et met Doctor Hieronimj Brøllupe, tha haffue i befaling aff oss thet atgiøre. Datum vt supra in literis.

Den samme Velvilje og Yndest for Hamsfort, som Kong Frederik ved denne Lejlighed lagde for Dagen, beviste han ham ogsaa senere. Først maa da nævnes, hvad ovenfor er berørt, at han, efter Christian III's Løfte, 1562 overdrog ham det ved Jesper Brochmands Død ledige Kanonikat i Aarhus[1]). Og da Brochmand, som det synes,

[1]) Danske Mag. VI, 48.

havde været fritaget for Skatter og Afgifter af sine gejstlige Forleninger, fik Hamsfort lignende Vilkaar, som følgende Kongebrev viser[1]).

Doctor Cornelius Hamfortt fick Breff saa liudenndis.

Wij Frederich thennd Andenn etc. Giøre alle witterligt, att wij aff wor synderlig gunnst och naade haffue wnndt oc tilladt, oc nu mett thette wort aabne breff wnnde oc tillade, att oss elsk[e] Doctor Cornelius Hamfortt maa haffue, nyde, bruge oc beholde hues geistlige gotz hand effter Mester Jesper Brockmand wdj Aarhus Domkircke bekommett haffuer, mett slig rett, rettighedt oc friihedte, som for[ne] Mester Jesper Brockmannd thett hafft haffuer. Forbiudendes ther fore etc. Cum clausulis consuetis. Datum Hafnię xxij die Junii Anno etc. Mdlxiiij.

Skjønt Aarhus Kapitel senere blev sat i Skat i Anledning af de store Udgifter, som Krigen krævede, fik Hamsfort dog 1566 nyt kongeligt Tilsagn om „at være fri for hvis han nu sidste Sinde var for taxeret at skulle udgive til Os af den Rente, han med forlenet er udi Aarhus Domkirke“[2]).

Den daglige Hoftjeneste er Hamsfort rimeligvis bleven fritaget for omtrent ved Aaret 1562; men derved ophørte dog ikke hans Forhold til Kongen, som man blandt andet ser af et Brev, skrevet af ham paa Hald 1563, hvori han meddeler Kongen Efterretning om Otte Krumpens svage Helbredstilstand[3]).

Al denne Lykke i Skikkelse af Kongegunst og høje Forbindelser, og hvad dermed følger, led dog et mærkeligt Nedslag ved den Skjæbne, som ramte Hamsforts Svigersøn, D. Hieronymus Thenner. Denne var en Udlænding (fra Hessen), der var bleven antaget som kongelig Raad

[1]) Registre over alle Lande, Nr. 8, Fol. 79.
[2]) Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist. S. 7.
[3]) Se nedenfor Tillæget.

Digitized by Google

og havde opnaaet den høieste Plads i det tydske og udenlandske Kancelli; han havde derhos faaet betydelige Forleninger, paa det Vilkaar at han bestandig skulde blive i den danske Konges Tjeneste. Men misfornøjet med, at hans Raad ikke tilstrækkelig blev agtet under de diplomatiske Forhandlinger, som førtes samtidig med Syvaarskrigen, opsagde han 1566 sin Tjeneste og vilde forlade Landet. Dette blev imidlertid anset som farligt for Staten paa Grund af det nøje Kjendskab, han havde til den danske Regjerings Planer. Han blev derfor sat under Anklage som den, der havde brudt sin Forpligtelse, og hvis Adfærd opvakte Mistanke om forræderiske Planer; og i Aaret 1567 dømtes han til livsvarigt Fængsel. Han blev indesluttet paa Dragsholm Slot, der sædvanlig benyttedes til Statsfængsel, og bevogtedes her saa nøje, at D. Cornelius Hamsfort og hans Datter, Thenners Hustru, endog maatte have særlig kongelig Bevilling for at faa Adgang til ham kort før hans Død[1]). Han døde nemlig i Fængslet den 13de Marts 1570[2]).

Fra Hamsforts sidste Leveaar have vi ikke ret mange Efterretninger. Han levede og virkede i Odense, hvor han 1575 lod indrette et Laboratorium ved sit Apothek, i en dertil opført Taarnbygning[3]). Alle sine Forleninger besad han fremdeles; navnlig har man fra denne Tid adskillige af ham udstedte Breve, hvorved han udlejer Ejendomme, der hørte til S. Michels Vikarie i Roskilde[4]). Hans anden Hustru døde den 11te Februar 1578; selv fulgte han efter

---

[1]) Kong Frederik II's Krønike udg. af Resen, S. 190. Ny kirkehist. Saml. III, 502. Dansk Atlas III, 454. Nye Danske Mag. VI, 216 flg. 223 (Aarstallet 1571 paa sidstnævnte Sted er urigtigt; det skal ifølge »Tegnelser o. a. Lande« være 1570).

[2]) Magazin til den danske Adels Hist. S. 109.

[3]) Saml. til Fyns Hist. og Topografi. II, 134. Her er dog den ældre Cornelius Hamsfort forvexlet med Sønnen af samme Navn.

[4]) Se det efterfølgende Tillæg.

den 8de Marts 1580, vistnok i en høj Alder[1]). Før sin Død havde han stiftet et Legat paa 100 Daler, for Renten af hvilken Sum der skulde indkjøbes Træsko til fattige Børn i Odense Skole[2]). Det Mindesmærke, hans Børn satte over ham og hans tvende Hustruer i S. Knuds Kirke, er nu forstyrret; men i det oldnordiske Museum gjemmes endnu den Blyplade med Indskrift, som fandtes paa hans Kiste[3]).

Cornelius Hamsfort havde følgende Børn:

1. Magdalene[4]), der, som ovenfor er omtalt, 1561 blev gift med D. Hieronymus Thenner, med hvem hun havde en Datter, Maria. Da Thenner paa sit Dødsleje havde bestemt 100 Daler til de fattige, tog hans Enke deraf Anledning til 1590 at oprette et Hospital i Odense for 16 gamle og trængende Kvinder. Det er de saakaldte „Doctors Boder“, som endnu bestaa, skjønt i forandret Skikkelse. Fundatsen for denne milde Stiftelse er oprettet 1616, og i Aaret 1631 modtog den kongelig Stadfæstelse[5]). Som det synes var Stifterinden endnu i Live i det sidstnævnte Aar. Hun maa da have været i en meget høj Alder.

---

[1]) Scr. Rer. Dan. III, 279. Mag. til den danske Adels Hist. S. 108. Jvfr. Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. II, 551.

[2]) Worms Lexicon over lærde Mænd. I, 393.

[3]) Mumme, S. Knuds Kirke i Odense, S. 123—4. Antiquar. Annal. II, 333. Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist. S. 7 (her er dog Aarstallet urigtig gjengivet).

[4]) Hun omtales første Gang i et Brev af 12te Marts 1558 til Johan Pistorius fra den som Professor i Medicinen siden berømte Hans Frandsen, der dengang studerede i Vittenberg; Frandsen slutter nemlig med følgende Hilsen: »Saluta meo nomine D. Doctorem Cornelium ab Hammesfort, ubi ipsi scripseris, uxorem et liberos cum tota familia, et imprimis meam Magdalenam« (Ny kirkehist. Saml. IV, 82).

[5]) Dansk Atlas. III, 454. Vedel Simonsen, Bidrag til Odense Bys Hist. III, 179—80. Hofman, Fundat. V, 157—61. 180—1. Saml. til Fyns Hist. og Topografi. II, 157. Mumme, S. Knuds Kirke i Odense. S. 125 Not.

Digitized by Google

2. Frederik, der ventelig er død i en yngre Alder, da ellers intet er bekjendt om ham[1]).

3. Cornelius, om hvem mere nedenfor.

4. Dorothea, der ifølge nogle Optegnelser af Broderen Cornelius blev gift med „M. Nicolaus de Smede“ (Klavs thor Smede, der formodentlig boede i Flensborg), men senere maa have ægtet den gottorpske Livlæge Matthias Carnarius. som det ses af en Gravskrift over hende i Slesvig, som Noodt har opbevaret. Hun døde den 5te Juni 1608, i sit 58de Aar[2]).

5. Margareta, der formodentlig er død ugift.

Trykte Skrifter har den ældre Hamsfort ikke efterladt sig, da man ikke godt kan regne den korte Recept mod Pest, som under hans Navn blev udgivet længe efter hans Død, som noget saadant[3]). Derimod have flere af vore ansete Historikere, som Nyerup, Allen o. a.[4]), tillagt ham den mærkelige, men vistnok stærkt farvede Skildring af

---

[1]) Han nævnes i den yngre Cornelius Hamsforts genealogiske Optegnelser i Univ.-Bibl., Addit. Additam. 1. 8vo, og sættes der som den anden i Rækken af Børnene; han er dog rimeligvis den Søn, som i de efterfølgende historiske Optegnelser (S. 702) omtales som født i Pindsen 1548.

[2]) Noodt, Beiträge. II, 261: »Dorothea' Carnaria, cl. viri D. Cornelii, regii quondam in Dania Medici filia, Matthiæ Carnarii, aulæ Gottorpiensis Medici vxor, dum me Danico itineri accingo, sororem et fratrem vn. visura, vniuersæ carnis viam ingredior et proficiscor e vita .... Mortua est Non. Jun. 1608, ætat. 58«.

[3]) Twee korte eenfoldige Recepten tegen de Pestilentz: dat erste eenes olden, hochgelarden, wolerfahrnen der Königl. Maiestät to Dennemarck Lif-Medici, D. Cornelii van Hamsfort, vör den gemeenen Mann gestellet; dat ander Mosis Staffelsteiners, Jöden-Medici to Weimar wahnhaft. Hamb. 1596, 8vo. (Cimbria lit. I, 233).

[4]) Nyerup, Skildr. af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre Tid. I, 402—6. Allen, Haandbog i Fædrel. Hist. 5te Udg., S. 362—4. Rosenvinge (Retshistorie. 3die Opl. S. 109) henfører Skildringen til den yngre Hamsfort. Jvfr. J. E. Larsen, Saml. Skr. 1 Afd. I, 2, 129.

Digitized by Google

Sæder og Tilstande i Danmark, som findes trykt i Scr. Rer. Dan. III, 285—6. Det kunde dog bemærkes, at det endnu bevarede Haandskrift er skrevet med den yngre Hamsforts let kjendelige Haand. Men det Skrift, hvoraf den omtalte Skildring er Slutningsepisoden, er dog forfattet paa en Tid (ved Aaret 1565), da man ikke godt kan tænke sig den yngre Cornelius Hamsfort som selvstændig Forfatter af et saadant Skrift. Der er formentlig derfor Grund til at minde om, hvad Langebek netop i Anledning af dette Skrift siger om den ældre Hamsfort: „Ille, æqve ac filius cognominis, Cornelius Hamsfort junior, historiæ et antiqvitatum patriæ studiosus indagator fuit, variaque uterqve industriæ suæ monumenta reliqvit, adeo ut difficile sit discernere, qvænam operum, Hamsfortii nomen præferentium, patri, et qvænam filio sint attribuenda[1])“. Af de mange Skrifter og Optegnelser, vi have fra den yngre Hamsforts Haand, er der dog intet, der opvækker en saa bestemt Formodning om, at han har haft Forarbejder fra sin Fader at støtte sig til, som de efterfølgende historiske Optegnelser om Begivenheder, hvori den ældre Hamsfort tildels selv var Deltager. Men de ere dog, som ovenfor er bemærket, skrevne med Sønnens Haand, og til ham gaar jeg derfor nu over.

Den yngre Cornelius Hamsfort er ifølge en gammel og vistnok paalidelig Optegnelse født i Kolding den 6te Maj 1546 „paa en Torsdag Eftermiddag, Klokken var fire[2])“. Han kalder sig selv „Cimber“, et Vidnesbyrd om, at han var født paa den jydske Halvø[3]). Om hans Skolegang og første Uddannelse er intet bekjendt; for-

---

[1]) Scr. Rer. Dan. III, 279 Not. Det kan dog bemærkes, at alle os bekjendte Hamsfortiana ere skrevne med Sønnens Haand, der ikke havde ringeste Lighed med Faderens, som vi overhovedet kun kjende af et Par Breve.

[2]) Ejler Brockenhus's hist. Almanakoptegnelser, hvoraf Begyndelsen er trykt i Mag. til den danske Adels Hist. S. 93—120.

[3]) Saaledes f. Ex. i Scr. Rer. Dan. I, 35.

Digitized by Google

modentlig har han besøgt et eller andet Lycæum, saasom i Lyneborg eller Lybek, da hans forøvrigt smukke Haandskrift har en saa afgjort tydsk Karakter. Han maa have været usædvanlig tidlig udviklet, hvis flere af de historiske Skrifter, som endnu findes skrevne med hans Haand, virkelig ere forfattede af ham og ikke væsentlig skyldes hans Fader. I ethvert Tilfælde vendte hans Interesse sig tidlig og med stor Styrke til Fædrelandets Historie i hele dens Omfang. Men som Brødstudium dyrkede han Medicin og Pharmaci; — Faderens Apothek med tilhørende Privilegium skulde jo med Tiden være hans Ejendom. Her hjemme var det dog dengang ikke muligt at faa nogen fuldstændig lægevidenskabelig Uddannelse. Hamsfort maatte derfor — ventelig efter nogle forberedende Studier i Hjemmet — til fremmede Højskoler. Den 4de November 1572 blev han immatriculeret i Padua, hvor Medicinen navnlig dyrkedes[1]). Her opholdt han sig i længere Tid; men selv saa fjernt fra Hjemmet syslede han med dettes historiske Minder. Endnu bevares saaledes et Udkast til en Odense Bispe-Series, skrevet med hans Haand og sluttende med følgende Ord: „Hæc Cornelius Hamsfortius Minor Cimber scripsi Patauij M. Aug. D. X MDLXXIII[2])“. Hvad han her havde udkastet, omskrev han siden flere Gange og gav det større Fylde og Nøjagtighed; men hans første Udkast har dog en vis selvstændig Interesse ikke blot som Vidnesbyrd om hans Studier, men ogsaa ved de Pennetegninger, han har vedføjet, f. Ex. et Billede af Odense. Ved den første evangeliske Biskop, Jørgen Sadolin, findes et ret morsomt Billede af to disputerende lærde; den af dem, der vistnok skal forestille Sadolin, har en tyk Spændebog — ventelig Bibelen — under Armen.

Vi vide ikke, hvorlænge Hamsforts Udenlandsrejse har varet. Men efter Hjemkomsten tog han med endnu større

---

[1]) Suhms Saml. til den danske Hist. II, 3, 6.
[2]) Hdskr. i Kallske Saml. 668. 8vo.

Digitized by Google

Iver fat paa sine historiske Samlinger. I Lektor Hans Lang i Odense havde han en trofast Ven og Medarbejder[1]); Biskop Niels Jespersen opmuntrede ham til at skrive en udførlig odenseisk Bispekrønike; han afskrev og excerperede Dokumenter i Stiftsarkivet, og han traadte i Forbindelse med Arild Hvitfeldt, der jo delte hans historiske Interesse[2]). Men endnu vare hans medicinske Studier ikke afsluttede. I Aaret 1579 drog han atter til Italien, ventelig for at erhverve en akademisk Grad. Før sin Afrejse afsluttede han en Fremstilling af Holstens og Ditmarskens Historie, hvilken han efterlod som en Arv („quasi hereditas") til sine Venner[3]). Formodentlig har hans Faders Død i Foraaret 1580 atter kaldt ham tilbage, efter at han dog først havde erhvervet den medicinske Licentiatgrad, maaske i Basel[4]). Og nu tog han fast Bolig i Odense, hvor han i en lang Aarrække virkede som Læge

---

1) Jvfr. Scr. Rer. Dan. I, 35. 282. 294. 298. III, 303. Westphalen, Monumenta inedita. I, 1657 sq. Om M. Hans Lang se Bloch, Den fyenske Gejstligheds Hist. I, 277—9. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. 1ste Udg. III, 244. 250. 367. Suhms Saml. til den danske Hist. I, 1, 165.

2) En haandskreven Catalogus episcoporum Othoniensium, der i samtidig Afskrift findes i Kallske Saml. 668. 8, slutter Hamsfort med Biskop Niels Jespersen, om hvem han i en Henvendelse til Hvitfeldt siger: »Huius hortatu ad te, Aruide nobilissime, exiguas has plagellas nomenclationis Episcoporum Othoniensium obseruantiæ ergo mitto, exoptans pariter tibi foelicem huius exeuntis anni cursum et recursum et prosperos successus«. I Fortalen til sin Bispekrønike omtaler Hvitfeldt, at Lic. Cornelius Hamsfort havde hjulpet ham med Odense-Bispernes Historie.

3) Westphalen, Monum. inedita. I, 1657 sq.

4) Derom synes den lille medicinske Afhandling, han udgav i Basel, »De menstruis«, at vidne (se Bibliotheca Pet. Joh. Resenii Acad. Havn. donata, p. 359). Den yngre Hamsfort er neppe nogensinde bleven Doctor i Medicinen, skjønt han undertiden forekommer med denne Titulatur. At han var Lic. med. ses bl. a. af Hofmans Fund. V, 19 samt af Fortalen til Hvitfeldts Bispekrønike.

Digitized by Google

(Poliater) og Apotheker, idet han dog som det synes tillige endnu i mange Aar vedblev at sysle med sine kjære historiske Studier og Samlinger, der dog ikke bleve kjendte udenfor en snæver Kreds[1]), da han intet udgav af hvad han havde udarbejdet eller samlet, men i det højeste meddelte det til fortrolige Venner, blandt hvilke vi, foruden de tidligere anførte, maaske endnu kunde nævne Lægen D. Hans Lavritsen, kaldet Amerinus, i Ribe, af hvem man har et Skrift, der har megen Lighed med flere af dem, Hamsfort udarbejdede, nemlig „Ripensium Episcoporum Series et Vita, per Joh. Laurentium Ripensem. Hafn. 1591". Paa Titelbladet af Originalexemplaret, der gjemmes i Arne-Magn. Saml. 871. 4to, har Forfatteren sat følgende Tilskrift: „Eximia virtute, doctrina atque experientia clarissimo D. D. Cornelio ab Amsfort, apud Othonienses medico fidelissimo et celeberrimo, amico suo singulari, author destinat".

Om Hamsforts huslige Forhold kan berettes, at han den 10de September 1587 havde Bryllup med Mette, Datter af Raadmand Reinhold thor Smede i Flensborg, ved hvilket Ægteskab han blev besvogret med den bekjendte kongelige Livlæge D. Peder Sørensen, der var gift med en anden Datter af samme Mand[2]). Da Hamsforts omtalte Hustru tidlig døde, ægtede han anden Gang en tydsk Kvinde ved Navn Katharina Jers, der var beslægtet med ham, som man ser af en kongelig Dispensation af 18de September 1596,

---

[1]) Lyskander, der forøvrigt roser Hamsfort meget som »Medicus et Historicus clarissimus, antiqvitatum Danicarum indagator sagacissimus, ingenio subtilis, eloqvio clarus« etc., og stiller ham i Linie med Svaning og Vedel, anfører kun eet Skrift af ham, nemlig hans Odense Bispekrønike (se min Udg. af Lyskanders Levned og Bog om danske Skribenter. S. 85. 200), men har dog ogsaa kjendt hans Chronologia 2da (se anf. Skr. S. 270, sml. Scr. Rer. Dan. I, 298).

[2]) Hegelunds hdskr. Kalenderantegnelser. Jvfr. Rørdam, Kbhvn.s Univ. Hist. 1537—1621. II, 579.

Digitized by Google

hvorved Christian IV gjør vitterligt, at eftersom Cornelius von Hamsfort, Indvaaner i Odense, har ladet berette, hvorledes han er til Sinds at ville forandre sig og begive sig i Ægteskab med en Pige udenlands, som er ham i tredie Led beslægtet, og han begjærer, at Kgl. Majestæt vil tillade, at han samme Ægteskab maa indgaa, saa tillader og bevilger Kongen — uagtet samme Ægteskab synes at være imod Ordinansen — at Hamsfort maa tage bemeldte udenlandske Pige til sin Hustru[1]).

Om Hamsforts Lægevirksomhed haves et samtidigt Vidnesbyrd i Povl Andersen Medelbys Ligprædiken over Erik Hardenberg til Skovsbo (Kbh. 1604. 8vo), hvori der fortælles om, hvorledes Hamsfort var Hardenbergs Læge under hans sidste Sygdom, og om de Samtaler, de havde med hinanden.

Hamsfort opnaaede en høj Alder. I Aaret 1625 var han Døden nær, som man ser af et Brev, dat. Odensegaard den 6te November 1625, fra den lærde Holger Rosenkrands til Kansler Christian Friis, som havde anmodet ham om at skaffe Kronen nogle Pengelaan i Fyn i Anledning af Krigen. Rosenkrands skriver nemlig bl. a.: „Hos Cornelius her udi Byen haver jeg intet kunnet udrette, efter at han nu slet ligger ved Sengen, og haver ringe Fornuft at tale med, men venter hver Time en salig Forløsning her fra. Men hvis Penge han haver, skal uden Tvivl den største Part staa udi Lanteholsten, og kan ej heller vorde opkrævede førend tilkommende Aar. Midlertid sker visselig anden Forandring med hannem, som man videre kan have sig efter at forholde, og jeg faar vel ogsaa ydermere Besked, hvad jeg her udi skal gjøre[2])“.

---

[1]) Fynske Registre Nr. 3 Fol. 4. Jvfr. Vedel Simonsen, Bidrag til Odense Bys Hist. III, 59.

[2]) Orig. i Kgl. Bibl, Saml. til Adel. Hist. Fasc. 19. Af Biskop Hans Michelsens Dagbog ser man, at Hamsfort havde Penge staaende hos Fru Ellen Marsvin (Saml. til Fyns Hist. og Topografi V, 402, hvor Udgiveren dog istedenfor Cornelius har læst Coenobium!).

Digitized by Google

Imidlertid overlevede Hamsfort dog denne Sygdom. Den 13de Januar 1627 stiftede han et Legat paa 1000 Rdlr., hvoraf Renten efter hans Død skulde udbetales til tre Disciple i Odense Gymnasium[1]). Endelig døde han Pindsedag, d. 13de Maj 1627, 81 Aar gammel, og Biskop Hans Michelsen holdt Ligtalen over ham d. 20de Maj[2]).

Hamsfort efterlod en Søn af samme Navn, der altsaa var den yngste Cornelius Hamsfort; han studerede 1619 i Strasborg, hvor han tilligemed elleve unge danske Adelsmænd, der samtidig opholdt sig der, modtog en Dedication af et Skrift (Idolum Lauretanum) af M. Bernegger[3]). Efter Faderens Død overtog han Apotheket i Odense, som han besad indtil sin Død 1640. Kort forinden legerede han 1000 Rdl. til de fattige i Odense. Men hans Moder (eller Stifmoder), som overlevede ham, gjorde Vanskeligheder ved Summens Udbetaling, da et formeligt Gavebrev ikke var blevet oprettet. Ved Dom blev hun dog endelig 1648 nødt til at udbetale Kapitalen med paaløbne Renter[4]). — Med den nævnte yngste Cornelius uddøde saavidt vides Hamsforternes Stamme paa Mandssiden her i Landet; men Arvingerne, hvoriblandt Moderen og en Søster (eller Datter), Katharina von der Hamsfort, besad Apotheket endnu i en Række Aar[5]).

---

1) Hofman, Fundationer. V, 17—8. Det af Biskop Hans Michelsen og Gymnasiets Professorer udstedte Vidnesbyrd (dat. 3 Febr. 1631), om at Summen var udbetalt af Hamsforts Enke, Katharina Jers og hans Søn Cornelius von der Hamsfort, findes sammest. S. 18—9.

2) Bibliotheca Pet. Joh. Resenii, Index III. Saml. til Fyns Hist. og Topografi. V, 404.

3) Øst, Archiv for Psychologie og Historie. III, 98.

4) Hofman, Fundat. V, 130. Saml. til Fyns Hist. og Topogr. IV, 243—5, hvor dog den yngre og yngste Hamsfort ere forvexlede.

5) Saml. til jydsk Hist. og Topografi. I, 321. I Fynske Tegn. VII, 56—7 findes et Kongebrev af 2 Januar 1650, om at Mester Jakob Sperling, Sognepræst i Odense, og Thomas Brodersen,

Digitized by Google

I omtrent hundrede Aar havde Slægten Hamsfort altsaa sit Hjem i Odense, hvor dens Medlemmer hørte til Stadens mest ansete Patriciere. Den vilde dog maaske nu være glemt, hvis den ikke havde sørget for sin Ihukommelse dels ved sine Legater og Stiftelser, men fornemmelig ved de mange historiske Optegnelser og Samlinger, som den mellemste eller yngre Cornelius Hamsfort efterlod som en Arv til sit Fædreland, og som ved heldige Omstændigheder endnu for en Del ere bevarede. Som Langebek allerede har paavist, har han haft mange og gode Kilder til sin Raadighed og deriblandt adskillige, som nu savnes[1]). Historikeren kan derfor ikke undlade at raadføre sig med Hamsfort, særlig for Middelalderens vedkommende; men man maa — det kan ikke fordølges — anvende Kritik ved Benyttelsen af hans Samlinger, hvori meget maaske er Hastværksarbejde, som er blevet samlet ind til eget Brug uden den Hensigt, at det i den Skikkelse skulde udgives. Biskop Engelstoft kalder Hamsfort en sirlig latinsk Stilist[2]); men naar hans Latinisering af danske Navne undertiden gaar saa vidt, at de blive saa godt som ukjendelige, saa er den dog ikke at rose[3]). Men hvorom alting er, saa fortjener hans Navn hæderlig Ihukommelse, og dertil kunne vi bedst bidrage ved at give en Fortegnelse over hans mange historiske Optegnelser, saa vidt de ere os bekjendte — det er nemlig sandsynligt, at vore Bibliotheker og Samlinger indeholde endnu mere, end hvad her efter følger.

Rigens Skriver, maatte fritages for Katharina von der Hamsforts Værgemaal, som de hidtil havde haft, men som hun nu havde ladet dem opsige. Det paalægges derhos Byøvrigheden i Odense at overtage Værgemaalet for hende.

1) Scr. Rer. Dan. I, 34. 266—7.

2) Saml. til Fyns Hist. og Topogr. II, 178. Engelstoft udtaler a. St. den Formodning, at Hamsfort er Forfatter af Beskrivelsen af Odense i Braunii Theatrum urbium.

3) Dette gjælder navnlig den ret mærkelige topografiske Indledning til »De familia in Dania Sprachalegum« (S. R. D. III, 278 sq.). Men maaske stammer den fra den ældre Hamsfort.

Digitized by Google

Den yngre Hamsforts Skrifter og Samlinger.

Regum Danorum Series, qvorum tempora annorum reperiri possunt. Forfattet 1585 og tilegnet M. Hans Lang. Hdskr. i Upsala (Celsius, Hist. Bibl. Upsal. p. 109). Udgivet af Langebek i Scr. Rer. Dan. I, 34—42 under Titel: Series regum Daniæ a Dano ad Fridericum II.

Frustillum Annalium Danicorum ab An. 873 ad An. 940. Under denne Titel har Langebek i Scr. Rer. Dan. II, 56—7 udgivet nogle faa kronologiske Notitser af Hamsfort.

Chronologia rerum Danicarum ab An. 850 ad An. 1182 et ab An. 1342 ad An. 1348. Hdskr. i Arne Magn. Saml. 105. 8vo. I samme Bind findes ogsaa de nedenfor meddelte historiske Optegnelser.

Chronologia rerum Danicarum secunda ab An. 687 ad An. 1448. Udgivet af Langebek i Scr. Rer. Dan. I, 266—334 efter Steph. Stephanius's Afskrift i Upsala.

De familia in Dania Sprachalegum illustri monumentorum liber (med et Tillæg: De moribus Danorum et vivendi consvetudine). Egenhændig Original i Kallske Saml. 668 8vo. Udgivet af Langebek i Scr. Rer. Dan. III, 278—86.

De rebus Holsatorum vicinarumque gentium præclare gestis Libri IV. seu Foetus et Pignus carissimum Cornelii Hamsfortii junioris Anno M D LXXIX ineunte autumno. Forfatterens Originalhaandskrift findes i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 3641. 8vo. Udgivet hos Westphalen, Monumenta inedita rerum German. I, 1657—1747.

Anacephalæosis vel catalogus Præsulum et Pontificum Lundensium in Scania. Udgivet af Nettelbladt i Schwedische Bibliothek III, 184—201, derfra aftrykt i Scr. Rer. Dan. VI, 639—52. I Univ.-Bibl., Addit. 181. 4to findes, foruden en Afskrift med Hamsforts Haand af Chronica pontificum Lundensis Ecclesiæ Dn. Nicolai Archiepiscopi Lundensis, ogsaa et Skrift af Hamsfort „In Annales ecclesiæ Lundensis“, bestaaende af vidtløftige Anmærk-

Digitized by Google

ninger til ovenomtalte Bispekrønike, med Inddragning af meget af den almindelige Danmarkshistorie, men kun rækkende til Valdemar Sejers Tid.

Catalogus Pontificum Othoniensium. Egenhændig Original (der dog kun gaar til Biskop Karl Rønnovs Død) med tegnede Billeder og Vaabener i Gl. kgl. Saml. 3645. 8vo. Trykt i Dän. Bibl. IX, 375—450, og efter en anden og længere ned i Tiden førende Kilde i Scr. Rer. Dan. VII, 216—43, under Titel: Series episcoporum Othiniensium. Et Par forskjellige Udkast til Catal. episc. Othon. skrevne med Hamsforts Haand, og hvoraf det ene fører længere ned i Tiden end noget af de trykte, findes i Kallske Saml. 668. 8vo. Jvfr. ovenfor, S. 691.

Slesvicensium Episcoporum Series. Egenhændig Original i Kallske Saml. 668. 8vo. Trykt i Scr. Rer. Dan. VII, 165—70.

Catalogus Episcoporum Slesvicensium. Egenhændig Original i Gl. kgl. Saml. 3643. 8vo. Trykt i Scr. Rer. Dan. VII, 170—6.

Catalogus Pontificum Roskildensium. Egenhændig Original i Kallske Saml. 668. 8vo. Trykt i Scr. Rer. Dan. VII, 155—60.

Series episcoporum Arhusiensium. Trykt i Scr. Rer. Dan. VII, 210—16.

Chronicon ecclesiæ Ripensis, seu Annales episcoporum Ripensium commentario illustratum. Trykt i Scr. Rer. Dan. VII, 182—209. En kort egenhændig Catalogus Episcoporum Ripensium findes i Kallske Saml. 668. 8vo.

Catalogus Pontificum Hamburgensium, quibus Ecclesiæ Danicæ et septentrionariæ fuerunt subjectæ, ex bonis collectus autoribus. Orig. Hdskr. i Kallske Saml. 668. 8vo. Trykt i Scr. Rer. Dan. VI, 612—4.

Cornelii Hamsfortii Collectanea ad Historiam Nobilitatis Danicæ. Ex autographo legati Magnæani exscripsit B. Sandvig. Hdskr. i Univ.-Bibl. Addit. Additam. Nr. 1. 8vo. (Uden sønderligt Værd).

Digitized by Google

Hdskr. i Kallske Saml. 668. 8vo indeholder foruden tidligere nævnte Stykker ogsaa følgende, skrevne med Hamsforts Haand: Monumenta illustrium uirorum, quæ Soræ habentur. De Huidorum seu Alborum familia ex translatione Andreæ Sev. Velleij. Udtog af gamle Breve i Fyns Bispearkiv og andre Breve til fynsk Kirkehistorie. Monumentum quod extat in templo D. D. Johannis et Blasij Brunsuicensi. Aarbogsudtog om S. Birgitte.

Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 2432. 4to beskrevet ovenfor S. 303—4.

Hdskr. i Univ.-Bibl. Addit. 58. 8vo indeholder blandt meget andet ogsaa enkelte historiske Optegnelser og Udkast fra Hamsforts Haand.

Følgende Stykker ere udgivne af Langebek efter hamsfortske Afskrifter:

Chronicon Danicum ab An. 980 ad 1286. Trykt i Scr. Rer. Dan. II, 433—38.

Ex annalibus Laurentii Stralii viri clarissimi (ab An. 1084 ad An. 1314). Trykt i Scr. Rer. Dan. III, 303—16.

Breve Chronicon Danicum An. 1095—1194. Trykt i Scr. Rer. Dan. III, 627—31.

Der kan maaske senere blive Lejlighed for mig til at fremdrage et og andet af Hamsforts Samlinger, som hidtil ikke har været trykt. Foreløbig indskrænker jeg mig dog til de tidligere omtalte historiske Optegnelser fra Christian III's og Frederik II's Tid.

Digitized by Google

A. C. 1545 Coldinga oppidum Iutiæ, seu ut alij uolunt ducatus Slesuicensis[1]), habet ab occidente despicabilem fluuium, quem Dani Auium uocant, ubi insignis Esocum et Barbonum nec non Carpionum captura est, a Borea mons altus est, qua parte proficiscitur in Iutiam uersus Velonam, ab oriente plaga est lacus limpidis et dulcibus aquis et lucus, qui hodie est ferarum hortus regius, ad hanc partem iuxta oppidum, uel ut clarius dicam, inter oppidum et lacum est mons, in quo arx inclita et bene condita sita est, uersus meridiem habet prædium et fretum Mediaphoranum. Oppidum non quidem est munitum sed in loco amæno positum, ædificia non ampla aut magnifica, sed pro captu Danorum non despicabilia. In hoc oppido die 25 Martio progenuit Dorothea Lauebargensis ducis Magni filia, uxor regis Christiani Danorum, Iohannem dictum propter ætatem Iuniorem. Hic cum ad ætatem literis aptam accessit, eius moderator fuit Casparus Mulus natione Fionus, patria Othoniensis,

---

[1]) At Kolding undertiden har været regnet til Sønderjylland, ser man ogsaa deraf, at Joh. Moller i sit bekjendte Værk Cimbria literata anfører Skribenterne fra Kolding ligesom dem fra Ribe blandt de »cimbriske« (ɔ: slesvigske og holstenske) Forfattere.

Digitized by Google

uir optimus et obseruandissimus ob doctrinam et diligentiam. Huius Iohannis compater est Galliarum rex Franciscus. Hoc tempore Magnus princeps, filius regis Danici, huius frater, præceptorem habuit Paulum Nouiomagum genere Batauum, uirum doctum et scientia multa præsertim in theologia, cuius rei etiam magister erat, præditum.

Celebratur dies Christi seruatoris natalis solenni 1546
ritu Coldingæ[1]). Februarij 18 moritur prophetæ nomine uere dignus Martinus Luterus, instaurator ueræ religionis et Pontificiæ destructor. Concilium Regenburgense habitum. Interficitur a fratre Alphonso Iohannes Diasius Hispanus, uir pius et sinceræ religionis, propter Euangelium. Pax inter Galliarum et Britaniæ reges fit. Moritur deinde Galliarum Franciscus Valesius. Bellum Smalchaicum oritur inter Protestatos et Pontificios; duces Protestatorum sunt Iohannes Fridericus Saxo, et Hessus Phillippus, Pontificiorum Carolus V imperator Augustus, cui in auxilio est Mauricius Saxo cum alijs nostræ religionis. Protestati auxilium a Christiano rege flagitant.

Celebratur dies festus nati Christi, et filij regis 1547
dona accipiunt. Capitur Saxo Elector Iohannes Fridericus a Cæsarianis, prohibetur ei, ne moliatur rege Danico perniciem, si uiuere uelit. Hamburchenses et alij Ericum Brunosuicensem dare terga compellunt edita strage et prælio. Hessus tradit se imperatori uidentibus legatis Danicis. Christianus est in armis et in timore propter bellum Smalcaicum.

---

[1]) Juledag er her og i det følgende regnet som den første Dag i det nye Aar.

Digitized by Google

1548 Celebratio festi nati seruatoris. Rex Danicus pacem accipit ab imperatore. Augustæ Vindelicorum habitum est concilium, liber Augustanus publicatur. Rex Danicus hiemat Coldingæ. Maria Canuta uxor regis Medici genuit filium diebus Pentecostes. Rex in Iutiam inferiorem ad uenationem proficiscitur. Philippus rex Hispaniæ in Germaniam uenit, ei occurrit Mauricius Saxo Elector.

1549 Multa miracula uisa sunt. Filius Solimani Turcarum imperatoris Mustaphas rebellis fit patri. Legati mittuntur a rege et Bremensibus ad imperatorem flagitantes ueniam non suscepti libri Augustani. Augustus, frater Mauricij Saxonis Electoris, ducit regis filiam Annam in uxorem celebratis nuptijs solenni ritu primum Hafniæ urbe Selandiæ, in quibus erant Iohannes senior, Adolphus, Fridericus fratres, principes Holsatorum, Fridericus Scaniæ princeps et Magnus atque Iohannes fratres, regis filij, deinde Torgæ magna solennitate, etenim lusum est ludum (!) Troianum, cuius urbis oppugnationis erat facies. 9 Nouembris Paulus III pontifex Romanus magus, ut perhibetur, de prosapia Farnesiorum moritur.

1550 Concilium Augustæ habitum est. Brunosviga oppugnatur a Cæsarianis. Mauricius bellum mouet in Madepurgenses. Rex hiemat Randersij et operam dat in Iutia prouincia Danorum uenationi. Est autem Iutia (ut dixi) prouincia regni Danici inter Oceanum Britanicum et Balthicum mare, fertilis pecoribus et frugibus, popularis, ut alias etiam regiones Danorum superat.

1551 Iohannes iunior a patre rege una cum fratribus accipit magnum munus in die natiuitatis Christi. Rex una cum alijs principibus regni per legatos petit Io-

Digitized by Google

hannis Friderici Saxonis et Philippi Hessi e uinculis libertatem. Madeburgenses impetrant pacem a Mauricio expeditionem in Carolum V imperatorem moliente. Fœdus Mauricij cum principibus Saxoniæ et cum rege.

Mauricius arma sumit in Cæsarem torquetque eum, 1552
ut demittat Saxonem et Hessum. Adolphus Coldingæ (!) uenit, princeps Holsatiæ, ibi magna pompa habita est, et ingens luxus in eius honore. Post huius conuentus Coldingensis finem a fratre sanguineo rege ad imperatorem cum alijs ablegatur equitatu pulcro; erat tum ætate iuuenis, alacer et ferox. Albertus Brandeburgensis princeps bellum mouet in Episcopos, in quo et Mauricius fuit. 17 Octobris Osiander homo peruersus et condemnatus moritur.

Hoc tempore sub moderatore Caspare Mulo fuere 1553
hi adolescentes principes Magnus, Iohannes, fratres, et Iohannes comitis filius Oldenburgensis, etiam de regia prosapia. Bellum acriter geritur ab Alberto contra Episcopos. Augustus proficiscitur in Daniam una cum uxore Anna uenitque Hafniam, ubi benigne acceptus est a socero; ibi tum inter alios erant principes Fridericus, Magnus, Iohannes et soror Dorothea, puella facie uenusta. Prælium commissum est Iulij 9, in quo die 11 Iulij perit Mauricius. Id audiens frater apud regem socerum uersans, celeriter patriam petit et in magnam calamitatem uenisset, nisi regis autoritate hostis Albertus prohibitus fuisset. Iohannes Fridericus flagitat prouinciam suam ab Augusto, Danus inter illos rem conficit, ut Iohannes Fridericus uteretur titulo Electoratus, et sua Vimaria frueretur.

Rex exercet se uenationibus, uenitque Othoniam et 1554
concilium indicit. Othonia est oppidum Episcopale Fioniæ

Digitized by Google

Danorum prouinciæ et insulæ, habet ab oriente montem Nonniam et fluuium paruulum Auenium dictum a Danis, uersus meridiem campum apertum et ultro nemus amænum, ab occidente uero porta est illorum, qui profecturi sunt Bouenatem in ciuitatem; uocatur hic locus porta Iohannis a templo et cænobio, in quo domus regia est; uersus meridiem templum fratrum Minorum est, in quo monumentum Iohannis regis Danici, et altare insigne, quo in Europa nullum præstantius est e ligno factum, ut testatur Munsterus; uersus orientem est templum Sancti Canuti regis, in quo sepultura hodie est Christiani, et cœnobium hinc uersus septentrionem est sedes pontificia, et ultro templum Deiparæ. Incolæ sunt huius ciuitatis humani et mercatores, quamuis ad mare non est sita sed in medio insulæ. Distat autem Balthicum tamen stadijs cxxviii, ubi Neapirgum est, et Asnicia atque Cardenomum. Habitis autem comitijs, Neapirgum rex petijt ibique hiemauit, ubi ad eum accesserunt legati exteri a magnis principibus missi; ubi et tum condita nauis est et nominata Angela. Hoc tempore condi arcem Hafniæ inceptum est. Alexander nascitur filius Annæ et Augusti Electoris. Iohannes Fridericus homo optimus moritur 3 Martij. Superata hieme rex naui Leone petit Selandiam, Iohannes filius Othoniam mittitur una cum sorore Dorothea, interiectis deinde aliquot diebus Neapirgum, et hinc naui Cossoram petunt per fretum Balthicum. Est autem hoc fretum inter Fioniam et Selandiam, inter Lalandiam et Longeloniam atque Fasteriam insulas et Sproam et Angeliam. Rex dat operam uenationibus in Selandia et
1555 alijs insulis, Hafniæque hybernat, et in æstate urbes uisitat et feras prosequitur uenator. Regina Dorothea

Digitized by Google

tum in periculum incidit certans cum equite claro, in foueam equo lapsa cum esset; est enim insignis equi domitrix.

Hoc tempore Arx Hafniæ absoluta est insigni 1556
structura, domus sita ad mare Balthicum seu Codanum, cui insula Amacia opposita est, insignis propter Batauos habitatores genus Germanicum insula. 20 Aprilis moritur Bernhardus Vigboldus, Groningensis patria, natione Frisius, homo doctus et rei ciuilis consultus, regique Danorum a legatione et consilijs. In Martio arsit cometes. Veniente æstate rex ad uenationem profectus est et totam Selandiam percurrit. Eo tempore accidit, cum in uenatione rex ad mensam esset una cum filio Iohanne et medico Cornelio ab Hamsfort, forte fortuna a canibus uenaticis agitatus ceruus impetum in adolescentem Iohannem facit, et ad terram conijcit una cum omni obsonio, quo facto rex uehementer attonitus fuit. Accedente autumno rex se (!) cum tota aula Hafniam profectus est, ut ibi hiemaret. Hafnia est urbs metropolis Daniæ et in Selandia insula iuxta sinum Codanum, ubi arx pulcerrima regia sedes, ubi statio nauium regiarum, ubi et magna mercatura; urbs munita est egregie et populosa. Interiectis deinde aliquot diebus, relicta dimidia parte aulæ ut uxore et filijs Iohanne et Magno et Elisabetha Augusti Electoris filia Hafniæ, petijt classe bene instructa ut nauibus Leone et Sphynge Scaniam, et circumnauigata Amaca uenit Malmoueam. Existimo autem eam ob causam petijsse Scaniam, quoniam Gustauo mortuo regi optimo Suetiæ postremum honorem daret[1]). Huius Gustaui filius est Ericus iam

[1]) Det er en meget uheldig Formodning, Forfatteren her opstiller, da Gustav Vasa som bekjendt overlevede Christian III.

Digitized by Google

pugnans cum Danis et Iohannes, qui princeps Finlandiæ [est]. Hoc peracto redijt Hafniam magna dignitate,
1557 etenim nautæ exonerarunt æneas machinas. Ista tempestate hiems vehementer sæuiebat, et Petrus Palladius uir uenerabilis mortuus est[1]). Item Fridericus frater regis consanguineus, Episcopus Riualiæ in Liuonia, uita defunctus est[2]) et honorifice sepultus a fratribus Adolpho et Iohanne Slesuicæ iuxta patrem Fridericum, cuius monumentum meminisse duco. Sepulcrum patris Friderici est de Alabastro et lapidibus auratis nigrisque et marmore, circa monumentum sunt sex uirtutes, quæ in altum principem sustinent, ipse princeps tendens palmas ad cælum, ornatus est multo auro, in inferiori loco sunt angeli affectuosi exsculpti, ad latus eius sunt sceptrum, gladius et sica, ad capud (!) est insigne Danorum, quod sustinet uirgo ad pedes, Epitaphium literis aureis scriptum. Accedentibus Bacchanalijs Elisabeta filia Augusti cum pulcro equitatu domum mittitur, cum iam multis annis esset in Dania ab infantia uersata. Hoc tempore gerebant acriter bellum Hispanus et Gallus; Galliarum autem tum rex erat Henricus Valesius Francisci filius. Superata hieme rex Hafnia profectus est Hersholmiam, ut operam insequendis feris daret, ubi ad eum legatio Augusti uenit. Erat tum, loco mortui ipsius medici, Iacobus Bordingus, homo rei medendæ peritissimus. Augustus uenit in Megalpurgiensem ditionem, et inde nauigat iuxta Falstriam in Selandiam, cui occurrit socer rex cum tota aula et eum Hafniam uersus ducit, ubi

[1]) Ogsaa her gjør Forfatteren sig skyldig i en slem Fejl, da D. Peder Palladius først døde d. 3. Januar 1560.

[2]) Hertug Frederik var ikke Biskop af Reval, men vel af Slesvig og Hildesheim. Han døde d. 27. Oktober 1556.

Digitized by Google

ad illos accedunt equitatus Danicus et Magnus et Iohannes comes, canentibus classicum tubicinibus, et intrantibus equitibus Danorum et Germanorum pulcerrime ornatis urbem Hafniánam, æreæ machinæ globulos emisere in honorem principum. Erant autem in hoc cætu et pompa uiri præstantissimi, rex et regina, Augustus et Anna Saxoniæ principes, Fridericus, Magnus, Iohannes et Iohannes senior Holsatorum duces, Iohannes comes Oldenburgensis, ad hos inter alias illustres personas accessit reginæ Danorum mater. Peractis ludis Troianis, in quibus Fridericus regis filius et Germanorum equitatus uictor extitit, rex una cum alijs et Augusto naui Fortuna petijt Helchenoriam, ubi telonium insigne est. Est autem Fortuna nauis illustris habensque uela decem, ita ut unum altero supereminet, propterea magnitudine alias [naues] regis superat et multitudine tormentorum, nec non pulcritudine. Et eodem die, postquam Helchenoriæ fuisset rex, redijt cum genero et Friderico filio multum potatus. Sequente die Nicolaus Hæmingius ab uniuersitate professorum Academiæ Hafnianæ titulo Doctoris theologiæ decoratus est, præsentibus his principibus. Interiectis deinde aliquot diebus Dracones bombardarij spectaculo perhibentur multitudine (!) peregrinorum. Post Micaelis festum diem abijt Augustus Elector et Anna coniunx, et cum ijs Fridericus princeps Scaniæ, Iohannes senior et Magnus instructi pulcris equis, et uiris his comes erat et regina Dorothea usque ad Hamburchianam urbem. Rex deinde 1558
hiemat Hafniæ, regina redit et secum ducit comitem de prosapia Oldeburgensi nomine Christianum, eumque iubet loco fratris Iohannis discessi una cum filio Iohanne

Digitized by Google

Iuniore sub præceptore Caspare Mulo Othoniense operam dare literis ingenuis. Post hiemem rex proficiscitur uoluptatis gratia Hersholmiam, et per totam fere Selandiam uagans exercet se uenationibus, deinde transfretat Leone Balthicum fretum uersus Neapirgum, relinquens Cossora, ibique paulatim commoratur. Deinde in Fionia operam dat uenationibus, et mox traiecto freto Mediaphorano Coldingam uenit, ubi tum Regina et Iohannes Iunior morabantur, hinc iuit in Iutiam uenatum. His temporibus cauea insignis (magnitudine domus nominari potest) uolucrum conditur imagine Coldingensis, ad quam spectandam primum regina Coldinga proficiscitur, deinde re (!) e uenatiobus, hinc rex Coldingam redijt proficiscens per Seripirgum et Velonam, ibique hiemat. Hoc tempore absoluta est nauis Hercules, quæ habet uela duodecim. Fridericus uenit Coldingam, qui hoc anno redijt in patriam e Misnia in uere uocatus a patre rege, postquam audiuisset pollicitationes imperatoris designati Ferdinandi, in cuius aderat electio. Ultimo Decembri
1559 moritur Thomas pater Nouiomagi, et sequente die pie obijt etiam Christianus rex, præsentibus medicis Cornelio et Bordingo et Robero. Hic ipsius uerba ultima scripsit[1]). Fridericus eo tempore erat in Scania prouincia sua, et post paucos dies redijt Coldingam. Mortuus etiam est, post uiginti dies ab obitu Christiani, Christiernus, qui olim rex erat Daniæ, sed propter tyrannidem sede regia deturbatus est. Bacchanalijs aduentantibus cadauer mortui regis a Friderico filio

[1]) Herved sigtes til Kongens Kirurgs, Rupert Geisputschers »Wahrhafftig und Glaubenswürdig Bericht von dem christlichen und seligen Abschiede des Herrn Christian zu Dennemarken etc. König«, der udkom i Aaret 1559 i mange Oplag.

Digitized by Google

Coldinga in Fioniam deportatur[1]). Othoniam secundo die uenerunt ad funus procurandum Adolphus et Iohannes senior Holsati pulcro equitatu. Sequente die effertur funus regium, in quo supereminet tapeta, quam uiri docti portauere, inter quos Cornelius et Bordingus. Facies autem pompæ talis est. Præibant pueri scholastici, his proximi pastores et uiri theologi, deinde studiosi faces portantes lugubres, sequitur inter duos præfectos comes Oldeburgensis Christianus et uiri splendidi, mox feciales, proximi (!) ab his est funus, quem (!) est sequutus Fridericus et legatus Gallicus, Iohannes senior et Adolphus principes, et deinde tota nobilitas, mulieres claræ, et turba plebeia. Sepultus est Othoniæ Christianus in templo S. Canuti. Epitaphium habitum est primum ab Episcopo huius loci in templo Iohannis, in Canuti Andreas Rostochiensis habuit[2]). His peractis domum proficiscuntur Adolphus et Iohannes senior, sequente die Coldingam petunt Iohannes senior et mater regina. Hoc tempore funus Othoniæ perlatum est regis Christierni, qui captus erat Sundeburgi, et sepultum in templo iuxta patrem Iohannem. Cænobij Minorum. Fridericus petit Arhusiam urbem Iutiæ per Coldingam profectus. Adolphus exercitum conscribit. Regina Randersium petit, et cum ea est Iohannes Iunior, qui adhuc operam dabat una cum socio Christiano comite sub Caspare Mulo literis. Ibi se exercent uenationibus. Adolphus mittens legatum ad Fridericum uocat eum in societatem belli Ditmarsici, ad quem (!) iam allectus erat Iohannes senior. Paucis post diebus, cum regina

---

[1]) Se Ny kirkehistoriske Samlinger. V, 255—6.

[2]) M. Andreas Martini, den afdøde Konges Hofpræst.

Digitized by Google

Coldingæ esset relinquens Randersij rex delectum habuit ibi, ubi ad eum accedit Paulus Nouiomagus hortans, ne sit crudelis in bello, si uelit posthac felicitatem habere a Deo opt. max. Rex hinc [cum] exercitu suo proficiscitur ad Adolphum et Iohannem, qui erant in armis, copias ducunt deinde uersus Ditmarsiam. Cornelius ab Hamsfort e patria ueniens in pericu[lu]m inter Ditmarsos hostes incidit. Regina petit Pretium Holsatiæ, ubi ad illam accedunt Sophia regina habitans Chilium et Elisabeta Oldeburgensis. Exercitus Holsaticus promouit castra in Ditmarsiam, ubi ad illos principes uenit Christianus comes Oldeburgensis secum ducens optimum equitatum et peditatum, ad hunc accessit filius Christianus operam dans literis apud Iohannem Iuniorem. Iste princeps senex ætate cum bene parato exercitu profectus, ut impetum faceret in Ditmarsos, qui castra habebant ad Albis amnis ostium. Istos ita terruit, ut pars sibi nando consulens perierit, pars in Frisiam fug[i]endo uenerit, pars ab ipso capta et occisa fuerit. His diebus Ditmarsi, compensantes acceptam iacturam, circumuenerunt rusticos Holsatos, qui commeatum uehebant in castra Danorum, ut isti compulsi sint se præcipitare in fretum, quod Husumiano oppido est uicinum; reliqui, qui iam hostem habebant a tergo, misere trucidati sunt aut capti. Ita Ditmarsi sine prælio potiti sunt præda Holsatica. Interea promoto castro (!) Holsati pedites Meldrouium oppugnant, et post longam oppugnationem potiti sunt oppido. Ibi tandem nemini neque infantibus a milite furioso comparcitum fuit, equitum turmæ ingressæ oppidum deripiunt, qua re pedites offensi sunt grauiter, cum ipsi sua manu expugnaueri[n]t oppidum. Dux audita infantium nece (dux

autem erat Fridericus Scaniæ princeps) pedites obiurgat, et equitibus prædam potitam donat. Ita uictoria peditibus, præda autem equitibus erat. Perit in hac oppugnatione præfectus peditatus Cotta[1]), uir rei bellicæ peritissimus. Deinde exercitus ducibus Friderico, Adolpho et Iohanne promouet castra, ubi in uillis magna occisio peracta est ab illo, tandem uenit Hedium, ibi milites incenderunt molarem, qui a uentis agitatur. Quod cum uiderunt Hedienses, contra hostem iuere, impetum in milites fecere (sed ordo eorum non erat militaris), milites Danici propellunt, sed Ditmarsi suo tumultuari prælio supersunt et pedites dare terga cogunt. Id animaduertens Iens Trusius[2]) hortatur equitatum ad animositatem, ipse præcedens, equitatus, qui erat egregie instructus tormentis, sequitur, et Ditmarsos pedites (non enim erant equites) a tergo adoritur, ut non amplius peditatum fusum fugatum insequi possent; ad hæc aduenit Adolphus cum optimis equitum alis egregie equis, armis et tormentis ornatis, milites fusi uidentes, quod essent hostes Ditmarsi conclusi, e fuga reuersi iterum in illos impetum faciunt. Ita miseri hostes fere omnes trucidati sunt, aut capti in crucem acti sunt. Ex horum Ditmarsorum exercitu elapsus est signifer, quem nemo audebat capere, ita enim fortiter pugnabat, neque se uolebat tradere, quam ob rem a milite dolo circumuentus trucidatus est. Iste propter animositatem et fidelitatem insigniter laudatur. Hedienses uidentes cladem ciuium, urbem inflammarunt, et se omnes præcipites dederunt cum omnibus opibus in ignem (ut

[1]) Her menes vistnok Wulf Schönewiese (se Frederik II's Krønike udg. af Resen, S. 14—15).

[2]) Jens Truidsen (Ulfstand), Hofmarskal, førte Hoffanen.

Digitized by Google

dicitur). Id etiam fecere cognita prius clade Hediensium Lundinenses. In hac pugna uulnus accepisse Adolphum princ[ip]em aiunt. Confecta ita pugna hac, Hamienses et alij indigenæ se tradiderunt et supplices petierunt ueniam, quorum quingenti ducti sunt Gotrupam ad iusiurandum. Fridericus princeps bello confecto in Iutiam properauit, et traiecto Mediaphorano et Baltico freto in Selandiam uenit, magnoque triumpho ingressus est Hafniam. Paulo post regina ex Iutia Selandiam petijt, erant cum eo (!) Iohannes Iunior et Christianus Oldeburgensis. Interiectis aliquot diebus Comes Christianus senex Hafniam uenit, et deinde Iohannes senior, quem sequutus est optimo equitatu Adolphus. Iam tantum Augusti desiderium erat, qui etiam uenit cum coniuge Anna et Magno principe, susceptus honorifice a Friderico in Amaca, honoratus a nautis emissis æneis machinis. Fridericus deinde solenniter in regem Danorum et Noruegiorum unctus est ab Episcopis Lundensi et Slesuicensi[1]). Primi (!) pompæ facies est, cum intrauerit princeps templum, in acie erant tubicines, hos sequebantur nobiles, inde tubicines, his proximi equitatus et senatus. Antonius Phrisæus[2]) portabat coronam, alius sceptrum, tertius orbem, quartus gladium schedo inaurato; deinde princeps uestitus uestibus hiantinis et argento intertextis, quem sequebatur caducea-

[1]) At Biskoppen af Slesvig skulde have været med at salve Kong Frederik, er en underlig Fejltagelse, da der dengang ikke levede nogen gejstlig Mand, hvem dette Navn kunde tillægges. Maaske er det en Fejlskrift for: Bergensis, da den bergenske Biskop, D. Jens Skjelderup, jo som bekjendt var med ved denne Lejlighed.

[2]) Antonius Bryske, Rigskansler. Ifølge Frederik II's Krønike udg. af Resen, S. 28, var det Rigshofmester Ejler Hardenberg, som bar Kronen.

Digitized by Google

tores, et hos Augustus et legatus Gallicus, Adolphus et Iohannes senior, Magnus et Iohannes Iunior. His proximi erant nobiles et turba plebeia. Et templo egrediens rex erat indutus clamide auro inter[te]xta. Facies pompæ fœmineæ hæc est. Equites præibant, deinde Mauricij filia et Dorothea princeps ibant. Regina et Electrix his proximæ erant uirgines Danicæ cum Germanicis admixtæ, et post has ingens nobilitas fæminea e Dania. Sequentibus diebus nuptiæ nobilium celebratæ sunt et Troiani ludi habiti. Paulo post dissessit(!) Augustus honorifice dimissus, cui erat comes rex electus ad litus Selandiæ. Regina autem Hafnia petijt Rinstadium, hinc Soram et Andreæ Siluam. Sora est cœnobium quasi oppidum ad amænissimum fluuium sita, ibi regia aula[1]) et templum inclitum, ubi reges Danorum prisci sua monumenta habent. Andreæ Silua non procul est a Slauonio oppido, cœnobium inclitum est et fere regia sedes. Hoc cœnobium fere est oppidum propter magnitudinem. Ibi multorum Episcoporum monumenta uisuntur. Hinc regina proficiscens Cossoram, Balthicum mare transfretauit in Fioniam, et deinde traiecto freto, quod nomen habent ab Oppido Mediaphoro, Coldingam uenit. Hoc tempore regia classis Helchenoriam missa est jussu regis, ut esset oppidis præsidium, etenim in opposito litore in Scania est Helchepirgum[2]). Rex petit Arhusiam urbem inferioris Iutiæ, ubi olim insignis archiepiscopatus fuit. Regina per Holsatiam, Saxoniam et Vesphaliam ad amicos petit,

---

[1]) Sorø har aldrig haft noget kongeligt Slot, men vel det bekjendte Kloster.

[2]) Man frygtede dengang for, at Peder Oxe skulde komme med en fjendtlig Flaade til Sundet.

Digitized by Google

ueniens Oldenburgum ibi reliquit comitem Christianum, ueniens autem Laueburgum secum retulit Mauricium principem Loueburgensem ad educationem in Daniam.
1560 Est autem hic Mauricius filius Francisci reginæ fratris. Magnus ualedicit matri reginæ et fratri Iohanni et præceptoribus Nouiomago et Mulo, Hafniamque petit; ibi conducta classe tenet mare Sarmaticum usque ad Liuoniam, ibi Episcopus eius loci et Reualiæ declaratur. Petijt cum eo Liuoniam Henricus Buschoducensis, homo sacræ scripturæ peritissimus et regi a concionibus. Concilium habitum est Neapirgi a Friderico rege, in quo erant Iohannes Iunior et Senior, regina et Franciscus Loueburgensis reginæ frater. Interiectis aliquot diebus rex ad commessationem a nobilitate uocatus est in oppido, cumque peteret regiam ebrius, teneretque arcis pontem, equus de ponte præcipitatur, sed ipse magno cum periculo a satellite equo excussus est. Habitis comitijs regina redijt Coldingam cum filio Iohanne Iuniore. Iussu regis sedes Episcopalis demolitur, et arx conditur Othoniæ. Tempore ueris regina Randersium petit. Rex Arhusiæ delectum habet, in Selandia autem Auristella[1]). Baselicus[2]) ad Ferdinandum imperatorem mittitur a rege legationis gratia. Comitia habentur a rege Othoniæ, in quibus multi principes uiri erant. Hoc tempore Iohannes princeps Russorum misit legationem ad Magnum principem Curetum et Episcopum Riualiæ, ut se traderet Muscouitæ. Coldingæ nuptiæ celebrantur Bordingi filiæ cum Luca Bachmagistero, has regina parauit, in his fuere Bordingus filijque, Buschoducensis,

---

[1]) Mogens Gyldenstjerne, Statholder i Kjøbenhavn.
[2]) Kasper Paslick, kongelig Raad.

Digitized by Google

Cornelius et Maria Canuta uxor, Caspar Mulus, Laurentius Canutus et alij. Paucis post diebus Coldinga Holsatiam petijt regina, inde Megalburgensem, hinc Marchiam, ubi a ministris Augusti honorifice suscepta est et Dresdam ducta una cum filio Iohanne Iuniore. Anna Augusti Electoris progenuit filium, hunc regina vocauit Christianum. Erant Dresdæ his diebus Brandeburgensis et Vilhelmus princeps de Vrania. Post diem profestum Martini regina ualedicto Augusto Daniam petijt. Hoc anno mortuum Bordingum reginæ Dresdæ nunciatum est. Fuit autem Bordingus uir doctus et pius, natus Antuerpiæ, dedit operam medicinæ Parisiis Galliarum, deinde Hamburchensium fuit medicus, porro ducum Megalpurgensium, postremo regum Danorum. Mortuus autem est Hafniæ eo anno, quo fungebatur officio in Academia Rectoris.

Die quo Herodes tyrannus propter Christum puerum 1561
infantes mactabat, uisum est portentum ingens miraculum igneum lineis candidis coopertum. Iohannes Basilij filius princeps Russorum misit præfectos suos in Liuoniam ad occupandum regionem et oppida, qui præfecti in regionem istam uenientes omnia uastarunt, agros inflammarunt, et oppida diripuerunt, multos mortales ferro sustulerunt aut per mangones abduxerunt, qui aut Tartaris aut alijs barbaris gentibus uendunt. In his tumultibus Magnus Riualiæ Episcopus naui quadam in Daniam fugam arripuit. Hi præfecti post multam sæuitiam Rigam, sedem Magistri equitum Ensiferorum, et Riualiam, quæ est in ditione Suetiorum, obsiderunt, sed frustra, nam patriam redire coacti sunt. Dorothea interim regis filia, soror Danorum regis, Vilhelmo duci Luneburgensi despondetur. Magnus apud

Digitized by Google

regem fratrem commoratur, et ab eo restitutionem postulat et auxilium. Deinde ueniens Hafniæ ad eum accedit Iohannes Iunior, qui iam non amplius literis sed uenationi dabat operam et lusibus. Quo tempore Regina paruo equitatu per Saxoniam in Misniam ad Augustum Electorem proficiscitur. Ea tempestate ægrotabat Electoris mater; habebat autem Elector Saxo medicum hominem medicinæ plane imperitum, qui eam curare uolebat, cum isto uiro mendaci et futili res erat Cornelio, Reginæ a corpore medico, et Iohanni Neuio, Electoris, qui eum in conspectu Electoris refutarunt stultum, et effecerunt suis disputationibus ex aula principis discedere. Post cuius discessu mortua est mater Electoris, pia fæmina et prudens, casta atque benefica. Brandeburgensis principis uxor Torgæ ad Electorem Augustum lugentem et reginam uenit. Deinde Regina Daniam iterum petijt una secum ducens Electoris filium Christianum infantem, ut educaretur. Interim rex legatos misit ad Iohannem ducem magnum Russorum de reddenda prouincia fratri, ad quas conditiones barbarus annuit, Magnusque suam ditionem recipit. Ita Magno fratris autoritate in suo Episcopatu confirmato, Suetiæ rex Ericus et proceres cum pecunia, ut fratrem regem deserat, corrumpi contendunt. Sed Magnus in fratrem fieri non uolens perfidus, abnuit et regem de hac re certiorem facit. Hæc res postea etiam caput fuit belli inter Suetios et Danos, nam ab ea tempestate Suetij
1562 in Danos clam multa moliti sunt. Hoc tempore magnum prodigium uisum est in cælo, cuius hæc erat facies, per rotundum circulum uarijs coloribus ibant lineæ albæ hastarum instar. Rex eo anno nuptias parauit, et filiam Cornelij Medici Hieronimo Tennero

Digitized by Google

Hesso sibi a secretis consilijs et anulo, patri Cornelio autem Magdalenam Baicam, Vigboldi uiri doctissimi et equitis aurati uiduam, conciliauit. Iste Hieronimus ut dixi Thennerus est uir doctissimus, Diuini humanique iuris consultissimus, in magno autoritate apud regem, eius intimus, aduocatus fidelis ijs, qui opus habent patrocinijs. Tempore æstatis regina Misniam petijt et Electorem Torgæ uersantem adijt. Lypsiæ nuptiæ celebratæ inter Annam Mauricij filiam et Vilhelmum Nasouiensem principem de Vrania ab Electore patruo sponsæ, in quibus rex misit legationis causa Casparem Heiorem. Post id tempus Fridericus rex cum pulcro equitatu, Iohannes et Adolphus, Magnus et Iohannes Iunior et regina cum sponsa Dorothea profecti sunt e Dania in ditionem Luneburgensem, ut conciliarent Dorotheam regis filiam duci Vilhelmo Luneburgensi. Ad has nuptias uenere e Misnia Augustus, Anna uxor et Alexander filius et Elisabeta filia uenusta forma puella, e Megalburgensi ditione Iohannes Albertus, e Brunosuicensi Ernestus et alij principes. Nuptiæ solenni ritu celebratæ sunt, et inter pocula lis exarsit inter regem et Megalburgensem principem, quæ ad manus uenisset, nisi a proceribus et ijs, qui sunt a consilijs, dirempta fuisset. Megalburgensis tamen colaphum accepit, quod postea multorum malorum fax extitit. Suetius ista tempestate uehementer Lubecensibus incommoda intulit, ita ut Lubecenses auxilium a rege Friderico quærerent, qui mittens suas classes ipsorum nauibus adiunctas statuit iniuriam repellere, sed classes Suetiorum illas ceperunt et spoliarunt. Eam ob causam rex ad Ericum Suetium literas misit, quare id fecisset, indicantes, quod etiam et Lubecenses fecere, sed Ericus eorum postulata

Digitized by Google

irrisit, additaque etiam contumelia. Id audiens rex de sua iniuria accepta et Suetiæ regis superbia, Hafniæ concilium indixit, ut de hac re [de]liberaret cum suis proceribus et consiliarijs. Interim Magnus e Liuonia ueniens ad Iohannem Albertum Megalburgensem accedit atque de iniuria Suetiæ regis Erici accepta conquerit. Sed cum eum non integrum sed propter nuper acceptam plagam
1563 commotum [inueniret], celeriter ab eo discessit. Deinde comitia Hafniæ habita sunt, ubi primum de pace mox de iniuria ab Suetio accepta actum est et de uindicta. In his comitijs aderat Brunosuicensis. His peractis rex Fridericus e Germania exercitum conscribit, atque Danos etiam arma sumere iubet, æreas machinas producit et suam classem una cum Lubecensi instruit, habetque multa consilia de bello gerendo cum Lubecensibus. Regina cum Iohanne Iuniore Hamburchum uenit, inde Regina Saxoniam, Iohannes Iunior Holsatiam ad Iohannem Seniorem petijt. In hoc itinere reginæ erat etiam Christianus infans Augusti Electoris filius. Rex ita his actis Henricum Rancium ad Electorem Saxoniæ Augustum misit. Erat tum Elector Lochij, ad quem Legatus Rancius accessit, uir in bello atque in re militari uirtute et prudentia singulari insignis; qua tempestate in Poloniam Caspar Heior etiam a rege missus est. Post legati regij discessum e Saxonia una cum filio Electoris Christiano regina in Misniam uenit, et deinde recta uia Dresdam, ubi Elector et coniunx era[n]t, petijt, et ibi paulisper commorata domum redijt relinquens Christianum apud patrem. Interim Brunosuicensis in Daniam ad regem profectus est, qui iam in armis cum socijs Lubecensibus erat. 9 Iunii Lubecenses Suetiæ regi bellum indicunt, quod illis iniurius fuerit, sicut et pater.

Digitized by Google

Pater enim, quem ad regnum eius stabiliendum contra hostes adiuuarant, illis uinculum imposuit, atque Sueticitatem etiam ademptarum meditatus est, præter alias molestias et exactiones ab illo ipsis allatas. Quo mortuo tu Erice, qui es eius filius, bonam spem de te urbs cepit, sed tu et pater Gustauus fefellisti. Enimuero nobis miseris Sueticitatem et nauigandi ad Russos libertatem ademptarus es. Etiam nuper nauibus magnum damnum intulisti, spoliasti et cepisti. Quid facturus, si ea omnia traderemus obliuioni, esses. Eam ob causam nos irritati, et auxilijs freti, propter urbis libertatem et potestatem nauigandi tibi et tuis terra marique bellum indicimus, et hac Epistola liberi [nos] ab omni accusatione coram mundo facimus. Hæc senatus populusque Lubecensis. At Fridericus II rex Daniæ Erico regi Suetiorum et Gothorum bellum indixit, quod fœdus a suis maioribus pactum non seruauerit, quod eum contempserit, quod famæ suæ et dignitati a diuina clementia acceptæ aduersus fuerit, et alieni appetens, quod fratrem antistitem Ozeliæ et Riualiæ, dominum Curetiæ, ad rebellionem et defexionem (!) solicitare et pecunia corrumpere in Liuonia ausus fuerit, quod subditos suosque læserit, quod sibi soli maris Sarmatici, quod et Heneticum et Boreale dicitur, imperium uendicauerit, et classi suæ magnum damnum attulerit et abduxerit, et nautas suos captos summa contumelia affecerit, rasis enim more monastico capitibus, idque contra fœdus a maioribus percussum, consanguinitatem, et contra omnium ius gentium factum, testatus ipse Danique ad suorum defensionem ipsi regi suisque mari et terra propterea bellum facturus est (!). Postea rex contractum exercitum e Germania partim, partim e suis regionibus, ut ex Holsatia, Iutia, Fionia,

Digitized by Google

Falstria, Lalandia, Selandia et Scania atque Noruegia, misit in prouinciam Gothorum, Selandicis litoribus uicinam. Duces autem huius erant præcipui Georgius Holius et Gunterus comes Suarzepurgensis: ille præter cætera insignia facinora quæ perpetrauerat, etiam contra Mauricium ducem Electorem Saxoniæ imperatoris Caroli V exercitui præerat. Hic autem erat firmissimo naturæ robore, propter quod apud omnes uenerabilis. Suopte enim ingenio, quod doctrina neque exercuerat neque auxerat, præsentium et improuisarum rerum breuissima deliberatione egregius erat æstimator. Futura autem nemo unquam uel longius uel certius prospexit. Quæ tenebat inque manibus habebat, explicare potis erat. Incerta uero et obscura donec deprehendisset, non acquiescebat. Homo egregius et rei bellicæ maxime peritus. Nauibus autem regijs præfuit Iacobus Bragenhusius, et deinde Trolius; his erant classes Lubecensium adiunctæ. Lubecensium exercitus erat collectus ex Frisis, Batauis, Brabantinis atque Saxonibus. Copiæ autem Suetiorum erant partim e Germanis conflatæ, partim e Suetiorum indigenis, ut Gothis, Hallondis, Smalondis, Tuiscis, Verendis, Blechingis, Angermanis, Midelpatis, Helsingis, Gesterijs, Firingis, Coperdalijs, Oblondis, Dalecarlis, Finlandis et Botnensibus, etiam barbaris partim. Classi præfuit Suetiorum Iacobus Bages, homo singulari quadam magnitudine consilij atque ingenij, et mari rei bellicæ gerendæ scientia, præter has uirtutes eius summa autoritas apud populares Suetios et felicitas est, ut ipso præsente et eius consilijs sibi uictoriam Suetij uendicent[1]). Conflato ita a regibus

[1]) Medens alt det foregaaende synes skrevet omtrent paa samme Tid, er det følgende vistnok noget senere tilføjet.

Digitized by Google

exercitu res ad arma uenit; primum uero consilia habita sunt; uir illustris Dunaus suasit longo tractu et a tergo inuadendum esse Suetiam; cæteri duces, ut more belli implerent marsupia, inter quos erant Holius et Suarzeburgensis, suaserunt rectam uiam, itaque oppugnatio prima ad Elburgum. Mense Nouembri Suetij et rex Ericus aduersus Halmstadium castra metati sunt, oppidum Scaniæ. Hostes autem se in duas partes diuiderunt[1]), una signum Danicum, quod est rubrum et fuluum, altera Sueticum sumens, inter se simulate pugnant, id factum ad artes fraudulentas; sed præfectus oppidi ex displosione animaduertit dolum. Postea hostes pœnas dederunt fraudis, nam de regis aduentu et Suetiorum Dano nunciato misit citato cursu Holium et Suarzeburgensem ipse rex sequutus, Malmoueam relinquens cum exercitu non magno. Interim sæpe oppugnat Suetius oppidum, sed cum suo damno, postea Tubicinem mittit, ut se et oppidum sibi tradent, sed ciues eum egregie eludunt de deditione et responsu.......

---

[1]) Med Hensyn til denne og andre Fejl mod det latinske Sprogs Regler, som forekomme, kan jeg forsikre, at den foreliggende Text helt igjennem er aftrykt med diplomatisk Nøjagtighed.

Digitized by Google

Tillæg.

Af Breve fra den ældre Hamsfort er saa vidt vides kun eet offentliggjort, der findes trykt blandt nærværende Udgivers Breve og Aktstykker, Tillæg til Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621, S. 72. Det er skrevet til Universitetets Rektor og Professorer og dateret: Ex Othonia ipso die Johannis baptistæ (1556). Da jeg har fundet endnu nogle faa Breve fra samme Mand, meddeles de her som Tillæg. Af de to sidste er dog paa Grund af deres Vidtløftighed kun meddelt fuldstændige Udtog. Fra den yngre Hamsfort har jeg hidtil ingen Breve fundet, og saa vidt vides findes der heller ingen trykte.

1.

Cornelius ab Hammesfort, Medicinæ Doctor et Regiæ Maiestatis Daniæ Medicus, honesto et studioso iuuenj Joannj Pistorio Husensi, amico amando, S. P. D.

Cornelius Hamsfort d. æ. til Johannes Pistorius. 1558, 23. Februar.

Intellexi charissime domine Johannes ex tuis litteris per præsentem ad me datis, te autumno superiori in febrem quartanam incidisse, eaque etiamnum laborare: Quæ febris tametsi communiter cum reliquis intermittentibus minus periculosa iudicatur: tamen tibi consulo, vt diligentem eius rationem habeas, cum sis temperamento

Digitized by Google

corporis sicciore, quod facile ad tabem hæc febris longa perducit. Porro quod Galenus de quartana dicit, eam minime periculosam, videtur longum paroxismorum interuallum respicere, quod vires restaurat et medicamentorum opportunam exhibitionem permittit. Ego libenter tuæ petitioni hic satisfacerem et tibi meum consilium commu[ni]carem, si id citra periculum tuæ vitæ fieri posset. Ego Dei beneficio in plurimis quartanam curaui, sed eisdem adfui, tempora morborum obseruans, quod in omni febri cum maxime sit necessarium, tum id in quartana diligentissime est notandum, alioqui fit, vt medicina ex simplici quartana duplicem faciat et longe magis noceat quam prosit, quando intempestiue exhibetur. Corpus tuum est purgandum, scio quo medicamento, nescio interim, dum hic tibi absum, quando materia morbi est concocta et eductioni apta. Item theriaca est præsens remedium aduersus quartanam, sed intempestiue data multis in hac febre nocuit. Consilium ergo meum est, vt doctorem Fendium, virum pium et doctum medicum, istic consulas: ipse pro solito candore etiam gratis tibi libenter inseruiet. Bene vale et diligenter stude. Datæ in Nyeborch 23 Februarij anno 1553.

Extare solet libellus, cui titulus Pillularum Panthaleonis, de eo vt inquiras et mihi emas, te rogo. Precium cum foenore tibi remittam. Iterum vale.

Joh. Pistorius's Afskrift i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 3078. 4.

2.

Cornelius ab Hammesfort, medicinæ doctor, Joanni Pistorio Husensi, amico suo amando Vitebergæ agentj, S. D.

Quod morbus tuus, quemadmodum scribis, redierit, mihi valde displicet: spero tamen, nihil periculi esse. Mitto tibi per præsentem tabellarium puluerem, quo

Cornelius Hamsfort d. æ. til Johannes Pistorius. 1553, 29. Novemb.

vtor communiter aduersus quartanam, qui multis prodest et profuit. Vtere eo hoc modo. Accipe huius pulueris ʒj, j quintin, et bibe cum vino Rhenano duas horas ante paroxismum, decumbe in lectum et tegas te, vt sudes, si poteris. Item habeo tibi gratias pro libello misso, remitto loco gratiarum actionis vnum talerum. Bene vale, diligenter pro me et meis ad Deum ora. Ego breui Husii collocutus sum cum matre et sororibus tuis, quæ adhuc bene valent. Datæ Coldingæ 29 Nouemb. anno etc. 53.

Int speck, syluula apud vos, nascitur quædam herba nomine scordei, quæ vocatur scordeum, herba magni vsus, habet odorem allij, nascitur copiosissime in dicto loco, int speck, et in locis aquosis: poteris eam discere a studioso aliquo medicinæ, aut a famulo pharmacopolij. Velim mihi bonam copiam huius herbæ cures colligi, et saltem folia decerpta ad me per præsentem transmittere. Item cura mihi semina colligi. Bene vale. Coldingæ 29 Nouembris.

Joh. Pistorius's Afskrift i Gl. kgl. Saml. 3078. 4.

3.

Cornelius ab Hammesfort, Medicinæ doctor et Regis Daniæ medicus, D. Johanni Pistorio, pietate et doctrina præstanti amico suo singulari, S. D.

Cornelius Hamsfort d. æ. til Johannes Pistorius. 1561, 24. Juli.

Salutem et pacem in Domino Jesu, optime et doctissime domine Johannes. Illustrissimus Rex Daniæ dominus noster clementissimus nuptijs inter doctorem Hieronymum Thennerum ministrum et consiliarium suæ majestatis et filiam meam Magdalenam Haffniæ celebrandis constituit diui Bartholomæi diem, qui erit mensis Augusti subsequentis 24: ea res primum omnium vt ad diuini nominis honorem illisque feliciter eueniat, deinde præsentia tua aliorumque præcellentium virorum ornetur, vehementer cupio. Ideo cum mihi de tua pro-

pensissima in me meosque voluntate plurimum pollicear, rogo te obnixe, vt in honorem omnium nostrum memorato loco et tempore, vna cum tua dilectissima vxore, matre et sororibus, nostris istis nuptijs adesse, easdemque hilariore consuetudine cum pluribus alijs condecorare velis: id magni officij loco existimabo, daboque operam, vt in simili aut maiori officiorum genere tibi aut tuis gratificer. Vale feliciter. Ex Coldinga anno etc. 61 die 24 Julij.

T.

Cornelius ab Hammesfort.

Joh. Pistorius's Afskrift i Gl. kgl. Saml. 3078. 4. Sammesteds findes ogsaa Afskrifter af nogle Breve fra Pistorius til Hamsfort. Det bemærkes, at af de her meddelte Breve ere de to første skrevne til Pistorius, medens han studerede i Vittenberg, det sidste, efter at han var bleven Præst i Tetenbüll i Eiderstedt. Jvfr. Moller, Cimbria literata. I, 496—97.

4.

Durchluchtister groetmechtister Konyng, genedichster Her. Myne vnderdenyge wyllyge plichtyge deenst synt Jwer K. M. yder tyt bereyth. Genedichster Konyng vnde Her, kan Jwer K. M. vnderdenich nicht bargen, woe my de gestrenger Her, Her Otthe Krompen in syner jegenwordyger noeth vnde kranckheyt gefordert vnde halen latenn: vnde de wyle Jwe K. M. vellichte syner kranckheyt namen vnde gelegenheyt gern wolden weten: soe kan ick wth dem pulss vnde andere tekenen vnde vmstende anders nicht vermarckken: sunder iss een kranckheyt, welkren men vp idt Latyn Melancoliam nemet: vp idt Duyt mach men dat suart gebloet nomen; de orspronck kamet van der mylten, wen de dat graue gebloet allss nicht tho sich tygen kan, soe geyt idt alle den aderen durch, vnde plaget dat gantze lyff, dat idt ser swar iss, vnde dat hart vnde kop, dat men stedss droue vnde suermodich iss, dunckkt men wyl durch de

Cornelius Hamsfort d. æ. til Kong Frederik II. 1563, 5. Juli.

Digitized by Google

erde synckken, kan nicht slapen: vnde dut plaget dem goden heren noch dar vn bauen, dat syner Strenge leet iss, syne Strenge werde soe balde nicht tho pass, als Jw K. M. syne Strenge gebruken wyllen.

Heff wol vormaelss een nerryng van der suluygen plagen gehat: men alss dan plach syne Strenge de ruge ader tho gaen, dat iss hyr sunderlyng goot tho, dar geyt dat graue gebloet mede hen.

Genedichster konyng, ick wyl allss doen wess my moglyck, dat dusse ader wedder mochte gaen vnde syne Strenge tho slaep kamen, wente wen de slaep nicht wolde wedder kamen, worde syne Strenge wonderlyck van syn. Wyllen thom bestem hapen vnde allss doen wess moglyck iss, dat syne Strenge noch een tytlang mochte dat leuent redden, dat syn Strenge Jw K. M. vnde Jw K. M. vndersaten mochte denen: dat verlene de almechtyg barmharttyge Godt: dem ick Jw K. M. in lenger suntheyt, luckselygen regiment hyr mede wyl befalen hebben. Datum tho Hal A° 63, 7 May.

J. K. M.
vnderdenyger wyllyger
Cornelius van der Hamsfort D.

Udskrift: Dem durchluchtistetem groetmechtistetem ffursten vnde herren, herren Ffredrich dem andren konyng tho Denmarckken, Norwegen, Wenden vnde Gotten, hartoch tho Sleswyck, Holsten, Stormaren vnde Dittmerschen etc. graue tho Oldenburch vnde Delmenhorst etc. mynen g. herren.

Orig. i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist. Fasc. 51.

5.

Lejebrev udstedt af Cornelius Hamsfort d. s. 1571, 17. Juni.

Cornelius van der Hamsfordtt, Vicarius og ret Ejer til S. Michaelis Alter i Roskilde Domkirke, giver med Priors og alle Vicariers Samtykke sin Medbroder Hr. Bent Nielsen, Vicarius sammesteds, for ham, hans Hustru

Digitized by Google

og deres Ægtebørn, som længst leve, Livsbrev paa en forne Alters Gaard i Olufs Gade norden næst Brasengaarden i Roskilde, som Lavrits Madsen havde før ham, hvoraf der aarlig til Paaskemarked skal gives Alteret en løde Mark danske Penge. Brevet er medbeseglet af Severinus Olai Prior og Johannes Nicolai og Benedictus Gregorii Vicarii ecclesiæ cathedralis præscriptæ. Datum Roschylldiæ dominica prima post trinitatis 1571.

Orig. (ikke egenhændig) paa Perg. med det første Segl nogenlunde bevaret, blandt Danske Selskabs Membraner i Geh.-Ark.

6.

Cornelius Hamfort, Doctor i Lægekunst, Vicarius og ret Ejer til S. Michaelis Alteres Vicarie i Roskilde Domkirke, gjør vitterligt, at han med Prioris og alle Vicariorum der sammesteds Raad, Vilje og Samtykke, i Leje lader til Doctor Hans Frandsen, Professor i Kjøbenhavns Universitet, hans Hustru og begges sande Arvinger, en forskrevne Alters Gaard og Grund i Roskilde, liggende i S. Olai Stræde paa den vestre Gade, norden næst op til den Gaard og Have, som sl. Mester Peders Arvinger nu have, og synden næst ud til den Gaard, Staffen Kræmmer tilhører, hvilken forskrevne Gaard Hr. Bent Nielsen sidst i Være havde og gav aarlig 1 Lødemark i Jordskyld af samme Gaard, før den afbrændte og af Ilden blev saa fordærvet, at ingen kan have sin Bolig deri. Hvilken øde Gaard D. Hans Frandsen skal have, paa Vilkaar at han skal opbygge samme Gaard med god varig Kjøbstedbygning, og aarlig give D. Cornelius og senere Ejere af fornævnte Alter to Skilling grot i aarlig Leje. Brevet er medunderskrevet og medbeseglet af Vicarierne Hr. Seueren Olsen, Prior Vicariorum, Hr. Anders Madsen, Hr. Hans Olufsen og Hr. Jørgen Hendriksen, Succentor. Givet i Roskilde den 15de December 1578.

Lejebrev udstedt af Cornelius Hamsfort d. s. 1578, 15. Decemb.

Orig. (ikke egenhændig) paa Pergament med fem velbevarede Segl i Arkivet paa Gavnø. D. Hans Frandsens Gjenbrev af samme

Digitized by Google

Dag, medbeseglet af Niels Jacobsen og Reynholdt Hansen, Borgmestere i Roskilde, findes i Orig. paa Pergament iblandt Danske Selskabs Membraner i Geh.-Ark.

For ikke at lade en Side staa blank, hidsættes endnu et Brev vedkommende en kongelig Sangmester Franciscus Amsfortius, der mulig ogsaa har hørt til den hamsfortske Slægt.

Frederik II forlener Franciscus Amsfortius med et Kanonikat i Roskilde. 1563, 19. Marts.

Vij Frederich thend Anden etc. Giøre alle wittherligtt, att effterthij ther nu vaccerer och ledigtt er ett Cannickedomme vdj Roskylde Domkircke effther Korwitzs Wlfeldth, tha haffwe wij aff wor synderlig gunst och naade vnd och tilladett, och nu mett thette wortt obne breff vnde och tillade, att wor Sangmestere oss elsk[e] Franciscus Amsfortius maa bliffwe Cannick ther sammestedtzs, och fange thett Cannickedom, som effther Capitels statuters liudelse ledigtt er, och thett mett Bønder och Tiennere, och ald sinn renthe og rette tilliggelse, haffwe, nyde, bruge oc beholde, emeden och alld thend stund hand thiener oss for enn Sangmestere, dog saa att hand skall holde godtzett wedth heffd och magtt, oc Tiennerne ther paaboendes ere wed loug, skiell och rætt, och ingen aff thennom att vforretthe emod lougen (etc.). Actum Frederichsborg thennd xix dag Martij, Aar etc. M. D. Lxiij.

Registre over alle Lande Nr. 8, Fol. 300.

Digitized by Google

Nogle Breve

vedrørende

Fængslingen af de danske Bisper

i Aarene 1536 til 1537.

Digitized by Google

Digitized by Google

Da Pladsen ikke tillader Optagelsen af noget større Stykke, hidsættes endnu til Slutning nogle Breve, der supplere de Tillæg til Klageskriftet mod Danmarks Biskopper, der foran S. 244 flg. ere meddelte.

---

a.

Jens Sørensen til Esge Bilde. 1536, 28. Oktober.

Mynn idmigelige plictuge tro tieniste ether altiidt tiilfornn sendt met wor Herre. Kiere herre Eske Biille, moy wiide, att Oluff Suartt och ieg foldis y fraa Brunlaug och tiill Søm oc sydenn framdelis tiill Oslo, och ther wij kom tiill Eriich Wgerop, thaa gaff hann oss for suar, att kunne icke eller hannom tilstodt att besegle thett breff, fornn end menige Norigis riigis raadt thj thett beseiglett haffuer. Kiere herre, moy wiide, att ther wij kom tiill Oslo, waar Bisp Hans affdragenn och neder tiill Danmarch tiill then herdag, som stande skall y Kallingborg om Sancte Morthens tiidt, och ther wij kom tiill prouist, thaa beseilet hann breffuit strax. Kiere herre, som y scriiff mig tiill mett Jørgenn Jensønn, att ieg schulle sende ether en copie aff thet breff, om ieg fich thet beseilet, och war ieg hoss Peder Hanssønn, thaa suarit han, om ieg haffde foett beseiglett, thaa wiill han gierne haffue flyt ether enn copie ther aff wnder synn, laugmandtz och raadtz theris indseigler. Kiere herre, wancker her ingen besønderlige thiingder

Digitized by Google

att scriiffue ether tiill paa thenne tiidt, men her war kommen en karlle aff Danmarch och sagde forsanding, att alle bisper war fongenn wthen ethers kiere broder bisp Owe Bille, att han motthe well, thess Gudt were loffuit. Kiere herre, wiill ieg nu met alder først giiffue mig tiill Her Guett Galle och syden hasteligenn neder tiill koning^e Matt. i Danmarch. Her met ether och myn kiere frw Gudt almect^e beffalindes. Scriffuit i Oslo mondag fore Simonis et Jude anno domini Mdxxxvj.

Ethers tro thienere
Jens Søffuerinssen.

Udskrift: Erlig velbørdug mandt och streng riddere Her Eske Bille høffuitzmandt paa Bergenhuss idmigeligen.

Orig. i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1801 e. Fol.

b.

Mogens Bilde til Esge Bilde. 1537, 22. Januar.

Broderlig kierlig helsen altydt forsentt mett vor Herre. Kiere broder Esky Biilde, betacker jeg eder k^{en} och gerne for altt broderlig villighet och for møgett gott, som j meg altydt beuisth haffuer. Kiere brodher, for huilcket j sculle finde meg veluillig mett alth gott j myn mackt och formoge, ther Gud almecht^e meg forlentt haffuer, thet att forscylle mett eder, som meg bør att giøre emod myn kiere brodher, och som jeg eder thet desplichtig er. Kiere brodher om then leillighet, som her begiffuer seg vdj landett, tha maaj viide, att myn brodher bispen er karsk och helbred, Gud thes loff haffue, och haffuer kongelig M. vor k^{te} naadige herre send myn broder bispen till Nyborg ther att fortøffue, till hans naades hogmechtighet kommer aff Lantteholsten, och er hans naades hogmechtighet formoett hiid j landett igien mett thet aller første, och tha hobes meg mett then almecht^e Guds hielp, att myn broder kommer j hans styckt och fryhett vdj igien, som hans naade tillforne veredt haffuer, och ladher vor k^{te} naadige

Digitized by Google

herre holde myn brodher erlig och vell, saa hans naade ingen brøst haffuer for nogen deell ther hans naade begier, och maa hans naade gaa paa slotthet och were huor hanss naade selff løsther, saa hans naade thet icke for meniss i nogher maade. Kiere broder, maaj och viide, att kongelig M. vor k[te] naadige herre haffuer giffuett Her Hans Biilde och Her Anders Biilde och flere aff vores venner, som for nogen tiid och stund haffuer veredt vdhen landes, som eder vell vittherligtt er, hans naades gunst och venskaff igien, och haffuer the annamett theres garde och goedtz igien och then deell, som Gud almecht[e] them forlentt haffuer, Gud thess loff haffue.

Kiere brodher, om then lelighet, som begiffuer seg mett meg, tha giffuer ieg eder k[en] tillkiende, att Gud almecht[e] haffuer saa skicket thet mett meg, att sidhen ieg siist talde met eder, tha haffuer jeg icke verett en fierding vegs fra slotthet, saa ieg ingen tienist kunde giøre eder eller nogen vmag att haffue for eder eller nogen aff myne venner, huilcket Gud almecht[e] kende att jeg thet gierne giøre ville, om myn leillighet saa vare. Kiere brodher, maaj viide, att ieg haffuer spurtt och forfarett om eders børn, som vdhen landes ere, att thij ere karsk och helbred, Gud thess loff haffue. Kiere broder, maaj och viide, att ieg haffuer forschriffuitt mett en viss karll, som er Kuortt fan Hansteen, en aff vor k[te] naad[e] herres høffuitsmend, en hans tienere ind vdj lanttgreffuens hoff aff lantte Hessen att lade forfare eders søns Peder Biildes lelighet, och haffuer for[ne] Kuortt fan Haansteens tienere loffued meg schrifftelig suar till bage igen fra eders søn Peder Biilde met thet allerførste thet møgeligtt er. Kiere broder, haffuer for[ne] karll, Kuortt fan Hansteens tienere, loffuet meg att flie meg eders søns Peder Biildes igen schriffuelse till bage igien met thet allerførste mugeligth kand vere. Kiere broder, om tydinge aff Tiiskeland att

schriffue eder till, tha er ther intet sønderligtt thet noget anleggendes er, ther ieg kand schriffue eder till paa thenne tiid. Kiere broder, vdj alle the made ieg kand vere eder till ville och tiennist vdaff alle myn macht och formoffue, tha sculle j finde meg altiid gantze velvillig ther till och reboden, som meg bør att giøre mod myn k^e^ broder. Her mett eder altiid Gud almecht^e^ befalindes till euig tiid. Gud almecht^e^ vnde meg att finde eder och høstrue glad och helbred och alle vore venner karsk och helbred att spøre till eder. Her met bode eder och eders kiere høstrue Gud almecht^e^ befallindes till euig tiid. Datum Kolding mandag nest fore Conversionis Paulj, Anno etc. Mdxxxvij.

Mogens Biilde Riddher.

Orig. uden Omslag i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

c.

Niels Berildsen til Eske Bilde. 1537, 18. Februar.

Mynnd ygmug plectiige vnderdaniige tro tenniiste altiidtt mett wor Herre. Kierre Eske, som y scriiffue meg tell mett Michell v. Brunsberriig, att ieg skulle farre tell konngeliig Magestax oc anttuorde hannom eders breff sellu personeeliig y synnd egenn hanndt, thet haffuer jeg gyortt: menn ingenn suar kunde ieg ffoo igenn huerkenn poo te breffue, som Michell neder førde, eller poo thet, som jeg feck hannom, andenn enn Melchiior Ranndssoo skulle giffue meg mynd affskedt. Ta poo thet siiste feck ieg sliigt enn affskedt, att konngeliig Magestax viille scriiffue eder aweskedt tell mett Her Claus Biilde oc Her Trwiit, nar te skulle op tell eder, engenn anden affskedt feck ieg eller kunde ffoo, ty ieg spurde hans node sellu att, om handtz node viille scriiffue eder tell igenn, ta saude hans node, att Melchior haufde all mynd affskedt: ty kunde jeg icke talle ther om, som Miichell oc Bernett hørde etc.

Digitized by Google

Item thet breff, som jeg anttuorde hans node, lodt hans node Melchior Randsoo lesse thet for seg, oc stodt ther y (vtj hans rettferdiig sag). Suarriidt kongen icke ett or ther tell: oc siider eders kerre broder enn nu poo Niiborriig slott y Fyenn etc.

Item screipt k. M. Her Oluff Nielsen tell, att hand skulle lade meg foo ett skiib tell eders egiitt malt, mell oc andenn dell, huess y skulle haffue opp tell eder: thet haffuer jeg fangiitt samme skiibet, oc lader Her Oluff Nielsenndt oc mester Anders Glob oc Iuer Krabbe fynde seg weluilliigenn tell samme skiib ath anthuorde meg poo eders vegne, oc ladder Jens Scriiffuere indskiibe alth, thet hand kandt, oc nest Gudtz help skall thet verre rede oc telladt indenn xiiij dage etc.

Item soom y scriiffue kerre Eske, attui skulle købe kornn, ta moy viide, att skeppe rug geller j marc oc skiipund humble j[c] marc, oc er altingeste soo dyrtt, atte kunde icke opuegge thet her wtj landiitt mett penniinge, oc inthet far hand heller for tenne[1]) myntt enthenn fysk eller andiitt, som menn skall poo hollde, menn thet meste wii alle sammenn kunde afstedt komme, skulle ingenn tuiell haffue nest Gudtz help, att thett skall icke verre wor skiildt: oc nor thet løber afstedt, wel ieg sende Anders øffuer landt tell eder mett huess tiiende att her ta er.

Item kunde jeg vell forstoo, att kongelig Matz. viille haffue nogiitt fysk oc speck neder poo samme skiib, soo forgetter icke Melkuor Randsoo, att hand kunde foo ett bedre syndt poo eders siide, mett enn t[ne] fysk eller nogiitt andiitt, huadt eder sellu tiickis, ty thet er gyortt oc ladt huadt hand gørr, soom y sellu kunde bedre vnderstoo, enn ieg scriiffue kandt, ty te Holser te wille rode etc.

---

[1]) Her staar t[ne], hvilket ellers er en Forkortelse for: tønne (Tønde); men det giver formentlig ingen Mening.

Digitized by Google

Kerre Eske, moy viide for ny tiiende, att almuendt wtj Suerriig er en part op sadt seg wtjmodt konning Gostaff, menn huad ende thet vell tage vedt ieg icke, er thet vell enn fyortenn herriids biinder, soom seg haffuer soo opsatt.

Kierre Eske, er her ingenn ny tiiende, som jeg kand scriiffue eder tell, menn te besper siide enn nu hart, som the sade, menn eders kerre broder gor poo slottiitt, huor hand vell, oc haffuer syndt engen(!) kock oc en dreng oc enn kapelandt, oc er ennuu hans nodes garde vplurstriidt y alle mode, menn te andre bespers erre alle sammen plurstriidt.

Kierre Eske, moy viide, att eders kerre børnn erre karskee, sunde oc helbrede, Gud tesloffuitt, oc skader inthet, oc lade the sye eder oc terris kerre moder oc alle sammen mange gode netter. Her mett eder the helliige treffolldiighedt beffallindis. Ex Valliindt første søndag y faste arr etc. 1537.

Eders fatuge tenere
Nells
Berellsen.

Paa en indlagt Seddel:

Kyerre Eske, moy wiide, att Anders Scriiffuere liigger ennuu wtj Malmø, oc haffuer basker giiffuitt hannom øffuer, menn Gudt bliiffue handtz help, om hand skalth nogenn tiidt bliiffue før.

Udskrift: Erliig welbyrdiig mandt Eske Biille, høffuittzmandt poo Bergennhuss, ygmigenn senndes thette breff.

Orig. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

d.

Søster Sofie Bille til Fru Sofie Krummedige, Esge Bildes Hustru. 1537.

Søstherligh kärlighet alle tymä fore sentth met Gud. Myn hierttens kärestä søsther modher, maa jegh vell syä, alldrigh är thet j myn mactt full thackä edhers

kärlighet for monä storä vellgerningher, som j megh haffuä beuist fran edhers barn dom, en før j fingä myn hierttä kärä brodher, ock syden haffuä j stedz väret megh j modhers sted, then millä Gud ock ..igä lønnä edher her ock j then ewegä salighet. Gud giffuä jegh alldrigh sagnä edher eller hannom, som j scriffuä megh tell hannom lidher vell, loff, äre, thack verä then häliä trefallig ther fore. Gud ved myn storä bedrøffuellsä j mytt hierttä haffuer väret for edher bodä ... blan anden soo for myn brodher bespen, ock en är; jegh ved inthet hwess thet nu är met hannom, soom jegh offttä kerdä for edher myn søsther Hilleburg talledä j met megh j xv aar (sic) kom hun her offuer ock blief her død, ligher her i Liwss kirck, meg tell stor sorff, lod myn brodher begraffuä hennä her met stor sorff bedrøffuellsä, viij dag før han kom j thet hynder, megh sorff paa sorff. Loff väre Gud for allty[n]g. Myn kärestä søster, som j biudä megh tell i edhers scriffuellsä, j sendä megh, viij mark, i fiär[in]g smør, j t^{e} lax, j t^{e} syll, j t^{e} most, tha moo j vide, jegh haffuer inthet fongit ther aff, ock ey then t^{e} most, som j giordä beffalling pa, ther [j] draa aff landet, haffdä jegh bud tell edhers foed Jens Scriffuer tell gestä gord, tha suaredä meg, han vest ther inthet aff, inthet haffuer jegh fanget aff gestä gortt vden i gaass i par hønss, men edhers gode veliä storä om ..... vor inthet tess myndrä, jeg ey feg thet, j kunnä aldrig tro then storä dørckä armod her är i landet, haffdä ey myn brodher väret, then stund han vor her j landet, tha haffdä inthet voret aff megh, nw ved jegh inthet aff hannom, then millä Gud vnnä meg en god tyendä aff hannom, edher alle vorä vener. Syer myn hierttä käre brodher, myn systher datter monä gode nætter ock alle edhers børn. Gud then häliä trefallighet forvarä beskermä edher ock hannom, edhers børn, all edhers vellfær ock alle vorä vener. Syer alle vorä søsträ hannom, edher monä gode

netter, holle the thiänestä tell Gud then häliä trefallighet for edher v messer[1]) for Gud. Her met edher syell liff Gud then häliä trefallighet befallen nw ock tell ewig tyth. Scriffuit Mdxxxvij.

Søster Sophiä Billes datter
edhers kärä søsther[2]).

Udskrift: Hederligh quinna vellbyrdig Her Eska Billess høstrwæ fru Sophiä, syn kära søsther.

Orig. i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Brevet er paa sine Steder meget vanskeligt at læse, og Skilletegn mangle aldeles.

e.

Niels Berildsen til Esge Bilde. 1537, 24. Maj.

Miinn ygmug^{e} troplectug^{e} tienneste altidt forsentt mett Gwdt. Kære Eske, giiffuer jeg etther k^{en} tiill kende, att etthers kære børn her paa gorden ære karske oc sunde, tesloffuit være Gwdt. Kæræ Eske, er her jnden (!) ny tiinder, som jeg kand schriffue etther tiill, ty att myn herris naade er alt vtj lantthe Holstenn oc vtj Jøllen, men haffuer jeg sportt for viisth, att Peder Ebbesenn haffuer Ars bescobs gordt, Silcheborgh oc Aakier, oc kandt jeg icke andet spørge, en att etthers kære broder bescob Aage Bille er en nu paa Nyborgis slott. Kære Eske, maay oc vide, att etthers kære broder Her Mogens Bille er karsk oc sundt, tesloffuit være Gwdt, som etthers tienner Niels Jude kandt etther ytthermere vnder vise, ty att handt talede mett etthers kære broder Her Mogens Bilde. Kære Eske, sender jeg etther oc en copia lydindis ordt fraa ordt vdt aff then quittans, som etthers tienner Niels Jude anammede paa Køppenhaffuen slott aff slottz schriffuerenn paa kon. Mat^{s} vor k^{te} naadighe

[1]) Læsningen af dette Ord er uvis.

[2]) Brevskriverinden, der var en Søster til Beskop Ove Bilde, synes at have været indgivet i et svensk Kloster.

Digitized by Google

herris vegne, oc vill jeg nesth Gwdz hielp foruarre etther samme quittans, tiill saa lenge Gwd vill attj selffuer tiill stæde kommer, ty att jeg tror, att hun icke beyer foruaris kandt en her paa gardenn. Kære Eske, er her jndenn andre tinder, som jeg kandt etther tiill schriffue om. Her mett etther altiidt thenn aldermectt[e] Gwdt befalindis. Ex Vollenn Torsdagenn effter Pinse aar etc. 1537.

Niels
Berelssenn.

Udskrift: Erliig oc velbørdig quinne ffrue Sophia Krommedigis dotther tiill Vollen ydmug[en] sendis thetthe breff[1]).

Orig. i Kongl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

f.

Vij Christian met Gudtz naade etc. Giøre alle vitterligt, at wij aff wor synderlig gunst och naade haffue vntth och fforlentt och met thette vort offne breff vnde och fforlenæ oss elskelige verdughe herre Her Offue Bilde, wor mandt och raadt, tiill syn vnderhollningh vort och kronens closter Skoffcloster vtj vort landt Sielandt liggendes, som handt nu selff y waare och fforlenyng haffuer, oc sammæ closter met alle synæ rettæ tilligilsse, bønder och thienere oc all andhen rettighet, intthet vndertagith, haffue, nyde, bruge och beholle vtj syn lifftz tiidt, och saa lenge handt leffuer, ffrii och qwith vden all affgifft y alle maade. Dog saa at handt schall besørge the munche, som i samæ closter indgiffnæ eræ, theris tilbørlige och nøterfteligbe vnderhollningh effther gamell sedwanæ, oc holle sammæ closter vedt skiellige bygningh, och vedt syn heffdt

Kong Christian III forlener Ove Bilde med Skovkloster. 1537 (?).

[1]) Som man vil bemærke, svarer denne Udskrift ikke til Tiltalen i Brevet, der er til Esge Bille.

Digitized by Google

och magt, och thienernæ ther till liggendes ære ved ved log, skiell och reth, och inghen aff them vfforrettæ emodt loghen, och schall handt ffrede iackthen och ey fforhwgghe eller fforhugge lade skoffuenæ, ther tiill liggendes ære, tiill vplicth y noghen maade. Thij ffor-byude vy alle ehuo the helst ære eller were kunnæ, serdelis wore ffogeder och embitzmænd och alle andre, ffor[de] Her Offue Bilde her emodt paa ffor[de] wor och kronens closter Skoffcloster, effther som fforscreffuen stander, at hindre, hindre lade eller fforffang at giøre vtj noghen maade, vnder vort hyllest oc naade. Giffuit [paa wort] slott Korsørd ffredagenn nest effther sancti Andree apostoli [dag, anno] Md... Vnder vor signet.

Bagpaa: Copia aff kon. ma. breff paa Skow-closther.

Samtidig, ved Fugtighed noget beskadiget Afskrift i Ny kgl. Saml. 606 c. Fol. Læsningen af Aarstallet er, som antydet, uvis; man skulde vente 1537, da Ove Bilde bevislig alt fra dette Aar af havde sin Bolig paa Skovkloster (jvfr. foran S. 256); imidlertid kunne de svage Levninger af Skrifttræk, som findes, snarest tydes som Md xl.

Digitized by Google

Rettelser og Tillægsbemærkninger.

S. 31 Not. 2. I sit Skrift »De tre nordiske Rigers Historie 1497—1536« IV, 2, 471 har Allen henført Udgivelsen af Peter Svaves Skrift til 1526 eller 1527.

S. 169 Lin. 2. Efter vduellelse sættes Punktum, og i 4de Lin. sættes Komma efter konning.

S. 227 i Randen: 10. Avgust, læs: 19. Avgust.

S. 274. Lin. 5. Vedels Læsemaade »Rusciam« burde have været optaget i Texten som den rette.

S. 278—80. Bandsformularen findes tidligere og i en noget korrektere Form trykt i Thorkelins Udgave af Statuta Prouincialia etc. 1778, Bl. c—ciii. (Aftryk af Pariserudgaven af 1514).

S. 294 Lin. 10 f. n. the, læs: tha.

S. 304. k. Ved Stykket om Grønland kunde have været henvist til Nye Danske Mag. I, 189—90.

S. 390 Lin. 4. Hørve, læs: Hørby.

S. 451 i Randen: 1539, læs: 1536.

S. 505. Ved 1. 2. 3. o. fl. af de følgende Stykker kunde have været henvist til Resenii Bibliotheca Acad. Hafn. donata, p. 238.

S. 577. Af Joh. Petersens Chronica oder Zeytbuch der Lande zu Holstein, Stormarn etc. er allerede 1557 udkommen en trykt Udgave (se Cimbria lit. I, 477), saa Henrik Smith vistnok har benyttet denne og ikke et Haandskrift.

S. 578—9. I »Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning« 1871 (Lund 1872), der først er naaet til Kjøbenhavn, medens de sidste Ark af nærværende Bind vare under Pressen, findes nogle Uddrag af Henrik Smiths Aarbog trykte efter de to lundske Haandskrifter; men Udgiveren har paa ikke faa Steder været meget uheldig med Læsningen af sin Text.

Digitized by Google

Fortegnelse over Haandskrifter, benyttede eller omtalte i dette Bind.

Det store kongelige Bibliothek.

Gl. kgl. Saml.	829		Fol.,	S. 305. 507.
— —	1180		—	S. 305.
— —	1551		4to,	S. 8. 10. 123.
— —	2432		—	S. 303. 384.
— —	2519		—	S. 505.
— —	2534		—	S. 305.
— —	2548		—	S. 115. 123.
— —	2558		—	S. 139. 198.
— —	3078		—	S. 723—5.
— —	3641		8vo,	S. 697.
— —	3643		—	S. 693.
— —	3645		—	S. 698.
Ny kgl. Saml.	570	e	Fol.,	S. 263.
— —	573		—	S. 304—5. 383. 498. 632.
— —	606	c	—	S. 388. 740.
— —	608	d	—	S. 475.
— —	753		—	S. 681.
— —	754		—	S. 391.
— —	1301	e	—	S. 245—56. 388. 436—9. 441—6. 450—73. 475—82. 485—90. 731—9.
— —	247		4to,	S. 7. 109.
— —	868	b	—	S. 579.
— —	874	c	—	S. 560.
— —	880		—	S. 305.
— —	917		—	S. 305.
— —	923—6		—	S. 305.
— —	1136		—	S. 115. 123.
— —	1137		—	S. 115. 123.
— —	2174		—	S. 579.

Digitized by Google

Thottske Saml. 1409 4to, S. 504—5. 550.
— — 1543 — S. 302. 503—4. 550.
Kallske Saml. 74 Fol., S. 337. 560.
— — 425 4to, S. 305.
— — 668 8vo, S. 691—2. 697—9.
Saml. til Adelens Hist. S. 389. 482—4. 487—8. 493—4. 694.
Bøllings Brevsamling, S. 484—5.

Universitets-Bibliotheket.

Arne-Magn. Saml. 837 4to, S. 303. 383—4.
— — 838 — S. 302. 382.
— — 839 — S. 560.
— — 841 — S. 264.
— — 842 — S. 559.
— — 858 — S. 5—9.
— — 871 — S. 698.
— — 105 8vo, S. 665. 697.
— — 108 — S. 387. 397—435.
Rostgaardske Saml. 61 4to. S. 283. 300—2. 550. 555.
— — 66 — S. 505—7.
Donatio Variorum 120 4to, S. 677.
Additamenta 81 Fol., S. 9
— 110 4to, S. 283.
— 114 — S. 260.
— 120 — S. 497. 504.
— 181 — S. 697—8.
— 58 8vo, S. 699.
Add. Additam. 1 8vo, S. 667. 698.

Det kgl. Gehejmearkiv. S. 187—8. 200—44. 388. 440. 447—50. 490—6. 662. 668—70. 674—81. 685—6. 725—8.
Oldnordisk Museums Arkiv. S. 496—7.
Arkivet paa Gavnø. S. 727.
Haandskriftsamlingen paa Ledreborg, 90 4to, S. 302. 559.
Upsala Universitetsbibliothek, Hdskr. S. 260—80. 300. 399. 401. 577. 697.
Det svenske Rigsarkiv. S. 140—2. 156—98.
Stokholms Rigsbibliothek, Hdskr. S. 305. 502.
Lunds Universitetsbibliothek, Hdskr. S. 578—9. 651—61. 741.
Hamborgs Bibliothek, Hdskr. S. 400—1.
Kønigsbergs Arkiv. S. 200—3.

Digitized by Google

Navneregister.

Aachen. 320.
Abel, Konge. 13. 562.
Abraham, Præst i Faaborg. 384.
Abrahamsen, Erik (Lejonhufvud). 615.
Abrahamstrup. 657.
Absalon, Biskop. 498. 561. 587.
Adam, Apotheker. 677.
Adeldag, Ærkebiskop. 265.
Adolf, Greve af Holsten, Hertug af Slesvig. 14. 311. 403. 510. 512. 514—5. 598. 602. — Hertug af Gottorp. 383. 569. 702—3. 706. 709—13. 717.
Adrianus VI, Pave. 349—50. 352.
Adser, Ærkebiskop. 586.
Africa. 323. 352. 372.
Agershus. 81. 383. 556. 608.
Agerup i Skaane. 276.
Albrecht af Brandenborg, Hert. af Preussen. 67. 200—3. 295. 357. 606. 611. 621. 637. 703. — Greve af Mansfeld. 433. — Hertug af Meklenborg. 14. 594—5. — (den Smukke), Hert. af Meklenborg. 197. 211. 294—5. 372. 379. 431. 546. 553. 628. — Hert. af Sachsen. 316. — Konge i Sverig. 14. 560. 563. 595.
Albretsen, Gert, Præst i Torringe. 653. — Ludvig, Marsk. 261. — Peder, Prof. 17. 317. 405. 519. 605.
Alexander VI, Pave. 321. 329. — Hertug af Sachsen. 704. 717.
Alf (Mindre-). 268. 270.
Alfons af Spanien. 701.
Alfsen, Knud. 25—6. 29. 327—8. 410. 503. 525. 608.
Alhed, Jørgen Kocks Hustru. 617.
Allindemagle. 497.
Alnerup i Skaane. 209.
Als Ø. 541. 548.
Altzachen af Tunis. 372.
Alversdorp. 569.
Amager. 269. 374. 554. 630. 705. 712.
Amalungi Amalungus. 34. 413.
Amerinus Hans Lavritsen. 693.
Amsfortius Franciscus. 728.
Amsterdam. 616.
Anabaptister. 99. 358. 367. 425. 677.
Ananiasdatter Barabra. 575.
Anglerne. 304.
Anders, Præst i Malmø. 651.
Andersen, Christoffer, Kansler i Sverig. 265—6. — Gunder. 606. — Jakob, Kannik i Ribe. 464—5.

Digitized by Google

— Jens, Biskop i Odense. 22. 27. 34—6. 46—7. 83. 342. 409. 412—13. — Lambert, Kannik i Ribe. 28. 411. — Niels, Raadmand i Roskilde. 493. — — Otte. 274. — Peder. 289. — Peder, Præst i Helsinge. 643.
Anholt. 466.
Anna, g. m. Frederik I. 287. 828. — Christ. III's Datter, g. m. August af Sachsen. 296. 380. 434. 555. 641. 702—4. 707. 712—3. 715. 717. — Fred. II's Datter, Dron. af Skotland. 506. 658. — Af Sachsen, g. m. Vilhelm af Oranien. 713. 717. — Af Ungarn. 349.
Antverpen. 362. 667.
Antvorskov Kl. 24. 173. 304. 351. 435. 504. 656. 713.
Apothekere. 667—94. — Jost. 670. — Hans. 670.
Arcimboldus, Joh. Angelus. 33—6. 41—2. 342. 412—3. 612—3. — Antonellus. 36.
Aresen, Jon, Biskop. 382.
Aristotelisk Filosofi. 40.
Arvid, Abbed i Nydale. 45.
Asdal. 229.
Assens. 294. 544—5. 680. — Karmeliter Kl. 32. 70. 419. 665. 704.
Asserbo. 27.
Asum i Skaane. 276.
Avignon. 13. 594.
Augsburg. 702. — Konfession. 546—7.
Augusta, Fred. II's Datter. 658.
Augustus, Kurfyrste af Sachsen. 296. 380. 434. 555. 569. 641. 702—7. 712—3. 715—8.
Axelhus. 555.
Axelsen se Thott.
Bachmeister Lucas. 714.
Bager Rasmus, Borger i Kbh. 78. 263. 374. 421.
Bagge, Jakob, svensk Admiral. 720. — Sti. 451. 455. 462—4. — Tue. 275.
Bahus. 81.
Bajern. 14. 306. 593.
Bairinge i Skaane. 685.
Bang, Christoffer. 678.
Banner, Erik Eriksen. 90. 151. 165. 195—6. 229—31. 347. 441. 489 502. 535. 615.
v. Barem, Henrik. 598.
Barnekow, Hans. 393.
Barsebækgaard. 559.
Barton, Andreas. 28. 411.
Basel. 18. 374. 406. 692.
Bavelse. 293.
Beck, Joachim. 396.
v. Beltzig, Albrecht. 189.
Benedikt, Søn af Folke Jarl. 12.
Berg, Frants, Bisk. i Oslo. 434.
Bergen. 48—9. 246—8. 256. 303. 391. 616. — Kapitel. 248. 252. 464—6. — Bergenhus. 245. 249. 251. 254. 256. 437. 443. 445—6. 450—1. 455—67. 732. 736.
Berildsen, Niels. 251—3. 458. 734—6. 738—9.
Bernhard af Clairvaux. 111.
Bertelsen, Henning, Borger i Roskilde. 493. — Iver, Mester. 303. 501.
Bibel, Christian III's danske. 393—4. 548. 565.
Bilde, Anders. 202. 218. 296. 432. 435. 437—9. 497. 567. 609. 627. 630—1. 733. — Benedictus. 497. — Bent. 438. — Esge. 226—7. 244—56. 382. 389—91. 435—7. 441—6.

Digitized by Google

450—1. 454—73. 475. 479—88. 565. 731—8. — Hans. 215—8. 733. — Henrik. 390. — Hilleborg. 443. 737. — Klavs. 60—1. 81. 226—7. 239—41. 249. 253. 262—3. 296. 450. 457. 459—60. 615. 624. 734. — Knud. 209. 211. 226—7. 252. 440. 467—8. 471. 477—8. — Mogens. 389. 443. 463. 467. 470. 477—80. 732—4. 738. — Nicolaus. 497. — Ove. 183—4. 202. 219. 244—5. 250. 252. 254—6. 376. 338—95. 398—9. 432. 435—38. 487. 636. 732—40. — Peder, d. æ. 565. — Peder, d. y. 390. 396. 475—7. 485—90. 556. 773. — Sofie. 736—8. — Torben. 158. 161—4. 201. 224—7. 277. 345. 431. 636.

Bing, Aage. 275.

Birger, Konge i Sverig. 13. 261. 270. 587—9. — Jarl i Sverig. 12. — (Byrge Gunnersen), Ærkebiskop i Lund. 21. 35—8. 48. 260. 274. 276—8. 324. 341—4. 408. 413. 607. 609. 611. 614—5.

Birgitte, Frue. 277. — Den hellige. 699. — Kloster i Rom. 636.

Birkebjerg Len i Skaane. 275.

Bisterfeld, Hans. 626.

Bistrup v. Rosk. 103. 107. 369. 427.

Bjerge Herred i Aarh. St. 171; i Skaane. 276.

Bjørn Andersen. 26. 328. 410. 608 — Johan. 96. 423.

Bjørnsen, Ole. 615—6.

Blacco. 586.

Bleking. 58. 272. 275. 291. 301. 355—6. 538. 591. 593. 620. 647.

Bogbinder Ambrosius. 78. 374. 421.

Bogesund. 41.

Boller. 293.

Bologna. 362.

Bondekrigen i Tydskland. 64. 357.

Bonifacius VIII, Pave. 270. — IX. Pave. 595.

v. Bonnich, Rudolf. 189.

Bording, Jakob. 684. 706. 708—9. 714—5.

Borgeby i Skaane. 308. 601.

Borgholm paa Øland. 310. 322. 514. 521.

Bornholm. 36. 47. 270. 275. 336. 342. 344. 587. 610. 614. 617.

Bosie Kloster. 275.

Brabant. 340. 362. 618. 720.

Brade (Brahe), Axel. 208. 211. 229—31. 381. — Niels. 622. — Tyge. 618.

Bramstrup. 222.

Brand, Jep i Høtofte. 654.

Brandenborg, Markgrevskab. 22—3. 286. 307. 328. 332. 409. 511. 513. 527. 564. 588. 590. 600. 608. 703. 715—6.

Branth, Hr. 474.

Brantun, Henrik. 631.

Bremen (Stift). 19. 145. 567. 604. 702.

Bremsebro. 377. 554. 639.

Brendekirke, Slag. 288.

Brixen, Valburg. 667.

Brochmand, Jesper. 679—81. 685—6.

Brock, Axel. 599. — Niels. 293.

Brockdorf, Ditlev. 177.

Brockenhus, Ejler. 690. — Frants. 677. — Jakob. 720. — Michel. 222—3.

Digitized by Google

Brodersen, Abraham. 596. — Thomas. 695—6.
Brodtskov. 195, 236—7.
Brostrup, Hans. 275. — Henning, 275. — Jens. 16. 21. 273—7. 315. 324. 405. 408. 604. 607. — Teitz. 275.
Brunkebjerg. 313—4. 324. 516—7. 522. 603.
Brunlaug. 731.
v. Brunsberg, Michel. 734.
Brunsbyttel. 569.
Brunsvig. 14. 145. 378. 547. 637. 699. 701—2. 717—8.
Bryske, Antonius. 576. 712.
Bugenhagen, Johan (Pommer). 129. 295. 376. 546. 637. 668.
Bugge, Niels. 498.
Bunkeflod i Skaane. 653.
Bunketofte, Bunketoftelund. 63. 356. 621.
Burgund. 31. 330. 341. 343. 412.
Buschoducensis, Henrik. 714.
Bøllie, Erik. 215. — Matthis. 215.
Bøhmen (bøhmisk Kjætteri). 23. 51. 129. 358. 361—2. 595. 644.
Børglum, Bisper. 97—8. 141. 157. 190—8. 237—41. 244. 424. 434. — Kloster. 97.
Børup, Morten, Dr. 108. 120.
Bøsse, Hans, Borgm. i Kbh. 374.

Calixtus III, Pave. 309. 311.
Capitaneus, Petrus. 567. 645.
Carion, Johannes. 476. 577.
Carnarius, Matthias. 689
Cecilia, D. af Knud d. Hell. 12. — Jon Litles Hustru. 264.
Celius, Michael. 438.
de Cesis, Kardinal. 158.
Christiern I, Konge. 14—8. 20. 29. 39. 87. 273—4. 306—18. 322. 325. 329. 394. 403—6. 490. 512—19. 564. 600—6.
Christiern II, Konge. 19. 22. 25. 27—62. 80—9. 101—5. 109—12. 114—5. 159. 189. 262. 276—7. 286—92. 296. 318—9. 322. 328. 339. 341—55. 365—6. 368—72. 380—1. 388. 407—8. 411—4. 417. 421—2. 426—9. 498. 521. 525. 529—41. 543. 547—8. 552—3. 568. 574—5. 606—8. 611—18. 621. 623—4. 627—9. 639. 642. 645—6. 683. 708—9.
Christian III, Konge. 106. 135—203. 209—56. 286—7. 292—6. 359. 367—80. 382—3. 390. 394. 426. 430—6. 438. 445—67. 471. 473. 489—93. 497. 541—9. 554—5. 565—8. 608. 623. 626—32. 635—45. 668—9. 671. 674. 678—83. 700—9. 732—5.
Christian IV, Konge. 505—6. 652. 658.
Christian af Sachsen. 715—6. 718. — Greve af Oldenborg, d. æ. 710. 712. — Gr. af Oldenborg, d. y. 707—10. 712. 714.
Christiern, Hr. i Skovkloster. 481.
Christiernsen, Anders, Dr. th. 22. 38. 108. 409. 413.
Christine af Sachsen, Dron. i Danm. 17. 24—5. 29. 35. 85. 274. 277. 285—6. 288. 311. 316. 318. 324. 327—8 330. 339—40. 342. 346. 349. 405. 410—1. 422. 519. 524—6. 552. 605. 609. 616. — Af Lothringen, Chr. II's Datter. 628. 639.
Christoffer I, Konge. 562. — II, Konge. 261. 268. 272. 508.

Digitized by Google

562. 590—1. — III, Konge. 14. 25. 303. 306—7. 403. 511—2. 520. 564. 593. 599—601. — Greve af Oldenborg. 99. 101—6. 108. 211. 292—5. 359. 367—70. 373 425—7. 429—31. 497. 543—6. 553. 625. 627—30. — Søn af Valdemar Atterdag. 508. 594.
Christoffersen, Erik (Basse). 630.
Chrysostomus, Oluf. 434.
Cistentienser-Orden. 38. 45. 413—4.
Clairvaux. 626.
Clements VII, Pave. 352. 358. 362. 367. 622.
Clement, Skipper. 292—3. 371. 544. 628.
Clemensen, Jørgen. 293.
Clermont. 586.
Cleve, Hertugdømme. 377. 617.
Constantinopel. 309. 340.
Costnitz. 617. 641.
Cotta, Krigsøverste. 711.
Cymbria, Jylland. 29. — Slesvig og Holsten. 700.
Cypern. 11.
Cøln se Køln.

Dagmar, Dronning. 498.
Dalby, Kloster. 29. 326. 514.
Dalarne, Dalekarle. 323. 347. 522. 720.
Damsgaard paa Mors. 286—7.
Daneholm. 601.
Danevirke. 551. 561.
Danzig. 15. 310. 312. 514—5. 601.
Delmenhorst. 19. 306.
Diderik, Greve af Oldenborg. 14. 512. — Ærkebisp af Køln. 510.
Ditmarsken. 23—4. 243. 286. 315. 325—6. 383—4. 409—10. 432. 509. 518—9. 523. 547. 551. 561. 569. 604—5. 607. 646. 683. 692. 709—12.
v. Dohna, Krigsøverste. 721.
Dominikanere. 376.
Dorothea, Chr. I's Dron. 14. 20—1. 37. 87. 286. 307. 311—2. 320. 322. 324. 403. 407—8. 511—4. 600—1. 607. — Chr. II's Datter. 348. — Fred. I's Datter. 67. 291. 295. 379. 539. 621. — Chr. III's Dron. 295. 376. 434. 623. 637. 684. 700. 704—5. 707—8. 710. 713—4. 716—8. — Chr. III's Datter. 296. 648. 703—4. 715. 717.
Dorthe, Willom v. Seygens. 380. 642.
Dragsholm. 202—8. 250. 252. 376. 432. 640. 687.
Drendrup. 239.
Dresden. 715. 718.
Dronningholm. 498.
Dros, Johannes, Ærkebisp. 268.
Dunstan, Ærkebisp i England. 584.
Dyveke. 31—4. 412. 529—31.
Daa, Oluf, Biskop. 307. 311.

Ebbesen, Niels. 285. — Peder. 106. 371. 430. 448. 473—5. 486. 738.
Ebelholt Kloster. 173.
Ebeltoft. 389.
Eberstein, Greve af. 261.
Eck, Johan. 378.
Edinborg. 603.
Edvard, Confessor, Konge i Engl. 584. — VI, Konge i Engl. 566.
Egede i Sjæland. 215.
Egisgaard. 444.
Ejder, Flod. 268.
Ejderstedt. 517. 725.

Digitized by Google

Ejler, Bisk. i Aarhus. 19. 20. 407.
Ejsleben. 288. 379. 433.
Ekerø. 269.
Elben. 291. 710.
Eleholm i Bleking. 275.
Elfsborg. 514. 721.
Eleonora af Portugal. 308.
Elisabeth', K. Hans's Datter. 22—3. 286. 328. 409. 608. — Chr. II's Dron. 31. 287. 290. 330. 341. 343. 351—2. 358. 412. 529—31. 611—2. 621. — Fred. I's Datter. 242. 378. 639—40. 644. — Fred. II's Datter. 658. — Af Brunsvig, Grevinde af Holsten. 14. — Af Oldenborg. 710. — Af Sachsen. 705—6. 717.
Emanuel, Konge i Portugal. 356.
Emiksen, Anders. 222—3.
Engelbert, Borger i Vejle. 59—60. 416.
Engelborg paa Laaland. 336.
Engelbretsen, Engelbret. 598—9. — Oluf, Ærkebisk. i Trondhjem. 197. 245—9. 441—2. 623—4.
Engelen, Skib. 335. 528. 610. 704.
Engelholm i Skaane. 342.
Engelsborg i Rom. 359.
Engense i Fyn. 678.
England. 15. 26. 57. 291. 304. 316. 320. 326. 332. 350. 361. 367. 375. 379. 404. 507. 515. 563. 566. 584—5. 602. 626. 701.
Enslebjerg i Skaane. 276.
Erasmns af Rotterdam. 109—12. 124. 343. 374.
Erik Ejegod. 11—2. — Plovpenning. 13. 561—2. — Glipping. 267—8. 285. 562. 587. — Menved. 261. 264. 270—1. 562. 587—90. — Af Pommern. 14. 25. 303. 307. 509—13. 520. 563—4. 593. 596—600. 602. — Søn af Christoffer II. 262. 590. — Hertug af Halland. 268. — Den Hellige, K. i Sver. 12. — Knudsen, K. i Sver. 12. — Læspe, K. i Sver. 12. — Magnussen, Hertug i Sver. 13. 588. — K. Albrechts Søn i Sver. 595. — XIV, K. i Sver. 578. 626. 648. 651. 666. 705. 716—21 — Præstehader, K. i Norge. 268—9. — Hertug i Brunsvig. 701.
Erland, Ærkebisp i Lund. 267.
Erlandsen, Jakob. 267. — Niels. 275.
Erfurt. 592. 595.
Ernst af Brunsvig. 717—8. — Hert. af Sachsen. 17. 274. 316. 405. 519. 605.
Esbern, Kannik i Viborg. 65—6.
Esbernsen, Johannes, Præst. 65—6.
Eskil, Ærkebisp. 280. 587.
Eskjær. 237.
Espholt i Skaane. 275.
Esrom Kloster. 264. 457.
Estland. 592.
Estrid, Ulf Jarls Hustru. 11.
Estrup. 295.
Euphemia af Sverig. 13—4.

Falkam, Arent. 670.
Falster. 704. 706. 720.
Falsterbo. 596.
Fantehulen. 610.
Faust, Johan. 308.
Fechtel, Povl, Mynter. 647.
Femern. 564. 597.
Fendius, Læge. 723.

Digitized by Google

Ferdinand, Ærkehert. af Østerrig, siden Kejser. 57. 349—50. 358. 360—2. 364. 379. 708. 714.
Fere (Veere) i Zeeland. 618.
Filip I, Konge af Spanien. 31. 330. 341. 412. 529. 611. — II, K. af Spanien. 356. 702. — Landgreve af Hessen. 379—80. 433. 701. 703. — Søn af Kong Chr. II. 343.
Filippa, Dronning. 563—4. 596. 598.
Finderup. 285.
Finke, Jens. 628.
Finland. 289. 310. 514. 610. 706. 720.
Fjenislev. 551.
Flandern. 12. 358. 362. 583.
Flekkers Havn i Norge. 644.
Fleming, Erik t. Bavelse. 293.
Flemminck. Erik. 454.
Flensborg. 296. 313. 337. 448. 510. 529. 597—8. 611. 689. 693.
Fliginge i Skaane. 36. 274. 600.
Florens. 356. 592. 622—3.
Florentius, udv. Bisk. i Rosk. 270.
Folke, Jarl i Sverig. 12.
Fortuna, Skib. 707.
Foss, Johan. 597.
Franciscaner-Orden. 377.
Frankfurt. 343.
Frankrig. 287. 290. 320. 331—2. 340. 350. 355—6. 358. 360—1. 375. 379. 567. 626. 646. 701. 706. 709. 713.
Frants, Søn af Kong Hans. 324. 336. 528. — I, Konge af Frankrig. 290. 350. 356. 379. 701. — Hert. af Lauenburg. 714. — Hert. af Lothringen. 639. — Hert. af Sachsen. 242.
Frantsen, Hans, Prof. 653. 688. 727—8.
Frederik I, Konge. 14—5. 23. 27. 31—5. 55—89. 145. 159. 164—5. 182. 186—7. 242—3. 287. 290—2. 320. 325. 328. 351—66. 403. 409. 415—22. 429. 460. 497. 514. 520. 523. 536—42. 552—3. 606. 608. 618—26. 671. 706.
Frederik II, Konge. 138. 243. 294—6. 378. 380. 383. 434. 506. 554. 569. 626. 639. 641. 643. 645—8. 651—2. 656. 666. 679. 683—7. 702. 707—21. 724—6. 728.
Frederik III, tydsk Kejser. 23. 274. 308—9. 315. 319. 321. 325. 409. 517—8. 599. 604—5. — Hertug, Biskop af Slesvig og Hildesheim. 567. 702. 706. — Kurfyrste af Sachsen. 629. — Markgreve af Meissen. 596. — Af Pfaltz. 246.
Frederiksborg. 652.
Fridlev, Konge. 496. 498.
Fries, Bernard Wigbold. 673. 684—5. 707. 717.
Friis, Anders. 64—5. 357. 418. — Christian. 694. — Christiern. 235—7. — Iver. 236—7. — Jep. 222—4. 236—7. — Johan. 177. 202. 209. 239—40. 254. 447. 449. 472. — Jørgen. 186—8. 233—7. 376. 636.
Frisland. 304. 517. 562. 710.
Frost, Niels. 528.
Frytrung, Kloster. 565.
Fultofte i Skaane. 275.
Fyn. 54. 106. 157. 188. 202. 272. 290. 293. 342. 350—2. 371. 373. 415. 430. 448. 544—5.

Digitized by Google

553. 591. 629—30. 652. 677 —9. 708.
Fynbo, Jens. 631. — Peder. 253.
Fønie Len i Skaane. 275.
Faaborg. 373. 384. 553. 629.

Gad, Hemming. 289.
Gadstrup. 491.
Galde, Gude. 249. 732. — Gunder. 616.
Gallen, Anders. 276.
Geed, Truid. 276.
Geelstrup i Ods Hrd. 480.
Gelsputscher, Rupert. 683. 708.
Geldern, Hertugdømme. 17. 330. 340. 405. 624. 629.
Gent. 358. 621.
Gerbrand, Biskop. 265.
Gerkens, Henrik. 197.
Gers Herred. 308. 514. 601.
Gert (d. St.), Greve af Holsten. 261. 272. 285. 498. 591. — VI, Gr. af Holsten. 14. 509. 512. — Gr. af Oldenborg. 14. 19. 313. 517. 602. 604.
v. Gesse (Jessen), Bastian. 629.
Gisselfeld. 556.
Gitzil Tile. 28. 411.
Gjedsør. 379. 566.
Gjeltofte i Sk. 308. 601.
Gjerlev i Sjæl. 657.
Gjordslev. 101.
v. Gladebeck, Jobst. 293.
Gladsaxe i Sk. 211.
Glimminge i Sk. 63.
Glob, Anders. 22. 409. 735. — Niels, Biskop. 22. 409.
Glumsløf i Sk. 276.
Godfred, Konge. 263.
Godskalk (Vedzel), Kan. i Rosk. 492.
Godske, Peder. 566. 629.
Gotland se Gulland.
Gotskalk, Konge i Venden. 585.
Gottorp. 83. 88—9. 313. 541. 625. 689. 711.
Grabo, Hans. 276.
Granada, Riget. 320. 353.
Grand, Jens. 261. 270.
Greffuie, middelste, i Sk. 653.
Gregersen, Bent. 727.
Gregor VII, Pave. 586.
Grønland. 303—4. 741.
Grønsund. 269.
Guido, Kardinal. 267.
Guldsmed, Anders. 78. 363. 421. — Peder. 78. 363. 421.
Gulland. 20. 58. 242. 291. 307. 320. 354—6. 407. 416. 497. 512—3. 521. 538—9. 562. 564. 593—4. 596. 600. 606. 620. 647.
Gunner, Degn i Lindebjerg. 36. 277. 413.
Gurre. 594.
Gustav Eriksen Vasa, K. i Sver. 45. 58. 106. 137. 141. 291. 347—8. 354. 370—2. 377—8. 416. 430. 451—4. 535. 538. 543. 554. 614—6. 619. 625 —6. 636. 639. 648. 705. 719. 736.
Gyldenstjerne, Christoffer. 457. 630. — Erik Nielsen. 615. — Gabriel. 230—1. — Jørgen. 555. — Knud Henriksen. 81 —4. 106. 188—90. 227—31. 365. 369. 421—2. 429. 540—1. 630. — Knud Pedersen. 34. 215. 222—3. 226—7. 229—31. 239—41. 250. 412. 489. 568 —9. 630. — Margrete. 479. — Mogens. 100. 202. 209. 211. 229—31. 367. 426. 542. 626 —7. 644. 677. 714. — Otte. 230—1.

Digitized by Google

Gylte, Jørgen. 265—6.
Gysløf i Skaane. 275.
Güstrow. 605.
Gøye, Albert. 255. 293. — Henrik. 57. 292. 352. 537. — Mogens. 66—8. 90. 92—3. 140. 151. 165. 202. 208. 255. 290. 295. 402. 418. 423. 441. 446—54. 488. 541. 554. 630. — Sofie. 92—3. 423.

Hack, Anders. 293. — Niels, d. æ. 275. 609. — Niels, d. y. 619.
Haderslev. 261. 294.
van Hafn Christiern 275.
Hagenskov. 296.
Hakon V, Konge i Norge. 13. — VI, K. i Norge. 13. 508. 520. 593. 595.
Hald Slot. 243. 686. 726.
Halland. 25. 37. 117. 119. 268. 271—2. 276—7. 301 413. 591. 593. 596. 606.
Halle. 582.
Halmstad. 25. 106. 293. 372. 430. 553. 628. 721.
Hamborg. 28. 98. 212. 242. 242. 247. 265. 291. 400. 411. 424. 442. 597—8. 604—5. 621. 698. 701. 707—9. 715. 718.
Hamme i Ditmarsken. 712.
Hammer i Norge. 46. 49. 249.
Hammer, Klavs, Prof. 654—5.
Hammershus. 617.
Hamsfort, Cornelius, d. æ. 666—90. 702. 705. 708—10. 715—7. 722—7. — Cornelius, d. y. 303—4. 665—6. 674. 689—99. — Cornelius. 695. — Dorothea. 689. — Frederik. 689. — Johannes. 667. 676. — Katharina. 695—6. — Magdalena. 684. 687—8. 724. — Margareta. 689.
Han Herred. 285. 599.
Hans, Konge 14—5. 17—30 35. 97. 182. 192. 273—4. 285—7. 309. 316. 318—41. 346. 383—4. 403. 405—12. 498. 514. 519—29. 551. 568. 601—2. 604—11. 704.
Hans, Chr. II's Søn. 288. 343. 366. 552. — Fred. I's Søn. 348. 383. 388. 439—40. 569. 702. 706—7. 709—14. 717—8. — Chr. III's Søn. 296. 379. 556. 569. 640. 682. 700—5. 707. 710. 712. 714—8. — Fred. II's Søn. 658. — Hertug af Cleve. 377. — Markgreve af Brandenborg. 307. 511. 513. 600.
Hansen, Christoffer, se Lindenov. — Peder, Lensmd. paa Agershus. 383. 556. 731. — Povl, Borgm. i Kbh. 568. — Reinhold, Borgm. i Rosk. 728. — Aage, svensk Ridder. 334. 528. 610.
Hansestæder. 303. 594. (Se Vendiske Søstæder).
v. Hanstein, Kort. 733.
Harald Klak. 265. — Blaatand. 582. — Hejn. 12.
Haraldsborg. 103. 369. 427.
Hardenberg, Ejler. 569. 643. 646. 712. — Erik. 694. — Jakob (Joachim). 213. 239—41.
Harderwick. 624.
Harniskvisker, Bernt. 293.
Havnebjerg i Sk. 276.
Hedvig, Fred. II's Datter. 658.
Hegelund, Mads Mortensen. 188.
Heglinge i Skaane. 275.
Heide. 384. 569. 711—2.
Heidersdorf, Reinwald. 189.
Hejnesen, Magnus. 658—9.

Digitized by Google

Hekkebjerg. 209. 211. 239. 275. 433. 609.
Helgesen, Povl. 1—10. 38—9. 67—8. 108—23. 398—9. 413 418—9.
Helgoland. 671.
Helsingborg. 36. 61. 270. 273. 294. 306. 308 334 355. 373. 591. 600—1. 609. 617. 629. 635. 655. 713.
Helsinge i Sjæl. 643.
Helsingør. 33 115. 183. 242. 269. 286—7. 290. 335. 350. 375. 388. 441. 456. 458. 552. 554. 609. 612. 617. 631. 635 638. 643. 655. 707. 713.
Helvig, Dronning. 508. — Af Holsten, g. m. Gr. Diderik af Oldenborg. 14.
Heming, Konge. 263.
Hemingstedt. 384.
Hemmingsen, Niels. 555. 707.
Henrik III, Kejser. 584. — VIII, K. af England. 57. 350. 367. 379. — II, K. af Frankrig. 646. 706. — Hert. af Meklenb. 14. 594. — 590. — Greve af Holsten, Hert. af Slesv. 510 597.
Henriksen, Hans. 385 flg. 432. 436. 441. 461. 475. 477—98. — Jørgen, Succentor i Rosk. 727. — Tage. 275.
Hercules, Skib. 708.
Heribertus, Biskop i Køln. 584.
Herljung, Slag, 313.
Herman af Lybek. 635. — Lange. 630 — Andersen, Dr. 27. 410 —1. — Marsk. 271.
Herredsvad Kloster. 551.
Heslebjerg. 390.
Hesselagergaard. 209. 239.
Hessen. 167. 243. 378—9. 686. 701. 703.
Hestekorn, Othen. 269.
Hildesheim. 583. 706.
Hinsholm. 269.
Hisingen. 270.
Hjelm, Ø. 269.
Hjelmsholt i Sk. 275.
Hjortholm Slot. 94. 206. 336. 372. 423. 629.
Hoffmod, Jørgen, Profos. 42. 414.
Holck, Henrik. 252. 465.
Holgers, Fru Anne (Mejnstrup). 372 553. 628
Holland. 55. 93. 242. 290. 362. 364—5. 378. 383. 421. 423 442. 529. 540. 610. 616. 623. 625 638. 677. 701. 705.
v. Holle, Jørgen. 720—1.
Hollænder, Hans, Succentor i Lund. 653.
Holmstrup. 486.
Holsten. 13—4. 35. 66—7. 69. 83. 88—9. 98—9. 101. 145. 181. 202. 230. 242. 261. 272. 311. 315. 367. 371. 424—6. 430. 438. 440. 442. 509—11. 514—5. 518. 520. 543. 569 591. 593 595 597. 602. 604. 607. 616. 692. 697. 702—3. 710. 719. 735.
Horsens. 268. 681.
Hundslund Kloster. 191.
Huss, Johan. 595.
v. Hussen, Tilemann. 376.
Husum. 313. 671—2. 677. 710. 722—4.
Hvelinge i Skaane. 274.
Hven, Ø. 617.
Hveringe. 239.
Hvid, Christiern. 447. 465. — Laurits. 66. — Niels. 655. — Peder. 66.
Hvide, Skjalm 551.
Hvidøre 292 368. 543.

Digitized by Google

Hvitfeldt, Arild. 138—40. 260—1. 263. 265—6. 272. 278. 299. 302. 363. 573. 692.
Høg, Erik. 236—7. — Jørgen Albretsen. 302. — Niels. 57—8. 354. 416. — Svend. 289.
Højbygaard. 239.
Høorp i Skaane. 276.
Hørby. 397. 487. 741.
Høya, Greve af. 604. — Johan, Greve. 294. 545. 630.
Høyer, Caspar. 304. 671—2. 717—8. — Hans. 629. — Henrik. 597. — Herman (Lange). 671—2. — Herman. 671—2.

Ilsbjerg i Halland. 276.
Ingeborg, Erik Menveds Dron. 270. — Birger Jarls Hustru. 12. — Af Meklenborg, g. m. Greven af Holsten. 14.
Ingolstadt. 378.
Ingrid, D. af Knud d. Hell. 12. — Ulffue, g. m. Magnus Manneskjold. 12. 265.
Innocentius VIII, Pave. 20. 319. 321. 407. 606.
Isabella af Portugal. 356. (Se Elisabeth).
Isarnus, Ærkebisp. 270.
Island. 303. 316. 382. 515. 602.
Italien (Valland). 262. 308—9. 319. 331—2. 350. 358. 360—1. 583. 692.
Ivan II Wasiljewitsch. 714—5.
Iversen (Jarsen), Peder, Kan. i Lund. 116—23. 259. 266—7.
Iversnæs. 228.

Jakob III, Konge af Skotland. 15. 328—9. 403. 525. 603. 605. — VI, K. af Skotl. 506. — Nielsen, Greve af Halland. 268. — Mester, Wundarzt. 683. — Mogens Gøyes Nar. 98.
Jakobsen, Niels, Borgm. i Rosk. 728.
Jarimar, Fyrste. 587.
Jens, Bengtsen, Ærkebisp i Upsala. 15. 312. 404. — Iversen Lange, Bisk. i Aarh. 18. 406. — Kansler hos Bispen i Viborg. 66.
Jensen, Iver, Foged paa Korsør Sl. 303. — Niels t. Brodtskov. 195. 236—8. — Thure, svensk Rigsraad. 288. 349. 615.
Jepsen, Albert (Ravensberg). 619. — Gregers, Hr. 276. — Johan (Ravensberg), Bisk. i Rosk. 25—6. 28—9. 287. 326—7. 336—7. 411. 503. 525. 551. — Køneke, Domprovst i Rosk. 85. 422. — Movrits, Ridder. 97. 424. — Niels, Raadm. i Malmø. 643. 652.
Jers, Katharina. 693. 695.
Jerusalem. 11. 20. 407. 420. 518. 564. 592. 597. 685.
Jespersen, Niels, Bisk. 692.
Joachim, Markgr. af Brandenborg. 22—3. 328. 409. 608.
Johan, Hertug af Finland. 706. — Kurfyrste af Sachsen. 379—80. — Greve af Oldenborg. 703. 707. — Greve af Holsten. 272. 591. — Junker. 49. — Albrecht, Hert. af Meklenborg. 717. — Frederik, Hert. af Sachsen. 433. 701—4.
Johanne, Jakob Samsings. 658.
Johannes, Bisk. af Roffen. 375. — Diasius. 701.
Jonas, Justus, Dr. 433.
Jonsen, Jens, Vikar i Kbh. 670. — Ranild. 270. 498. 587.

Digitized by Google

Jordskjælv. 310—1. 340—1. 377. 497. 552. 564. 611.
Juel, Axel. 625. — Esger. 271—2. 590. — Jens. 481. — Niels. 485.
Juelskov. 239. 389. 483.
Julius II, Pave. 329. 331. 341.
Jutta, D. af Erik Plovpenning. 13.
Jylland (Jyder). 54. 157. 202. 243—4. 268. 272. 350—2. 371. 373. 430. 438. 440. 448. 536. 544. 548. 564. 586. 589—91. 593. 599. 617. 628. 702. 720. 738.
Jønkjøping. 289.
Jørgen (Georg), Hert. af Sachsen. 377.
S. Jørgensbjerg i Han Hrd. 285.
Jørgensen, Peder, Borgm. i Kbh. 673.

Kallundborg. 18. 37. 54. 268. 296. 318. 374. 380. 383. 498. 519. 536. 548. 554. 568. 587. 624. 630. 642. 645. 731.
Kalmar. 17. 331—2. 405. 527.
Kalø. 479. 502. 535.
Karl d. Danske, Gr. af Flandern. 12. — V, Kejser. 30. 57. 96. 98. 110. 290. 325. 330. 341. 343. 348—50. 353. 356. 362. 372. 379—80. 383. 412. 432—3. 529—30. 612. 616. 622—3. 701. 703. — Knudsen, Konge af Sverig. 15—6. 20. 285. 307—13. 320. 404. 513—6. 551. 600—3. — Den Dristige, Hert. af Burgund. 274. — Hert. af Geldern. 340. — Ærkebisp i Lund. 272. 591. — Biskop i Hammer. 46.
Karleby i Skaane. 274.
Karmeliter-Orden. 32. 38—9. 377. 409. 412—3. 419.
Karsborg i Vigen. 81.
Kassløse i Skaane. 275.
Katholm, Rasmus. 556.
Kempe Peder, Borgm. i Kbh. 79.
Kiel. 378. 448. 597. 603. 606. 640. 710.
v. Kiell, Henrich 197.
Kjëldsen, Rasmus, Præst. 635.
Kjerteminde. 704.
Kjøbenhavn. 17. 27. 31. 56. 64. 75—9. 82. 90—3. 103—5. 120. 133—9. 151. 169—70. 172. 177. 201—2. 212. 216. 231. 244—5. 285. 287. 290—2. 294—5. 312. 328. 331. 345. 349. 352. 354. 357. 363—6. 370. 372—9. 405. 415—6. 418. 420—3. 427—9. 431. 435. 448—9. 497. 513. 526. 529—31. 536—7. 540—2. 546—7. 551—5. 564. 568. 574. 593—4. 598. 600. 605. 608. 610—4. 618—22. 625. 627—41. 654—5. 658. 670. 672. 702—3. 705—7. 712—4. 718. — Kapitel. 22. 64—5. 408. 418. — Vor Frue Kirke. 19. 64. 77—9. 205. 306. 313. 318. 334. 341. 357. 363—4. 392. 406. 420—1. 520. 528. 552. 566. 569—70. 601. 611. 646. 654. 656. 670. 673. — S. Peders K. 672—3. — S. Nicolai K. 342. 384. 556. 647. 658. — Helliggejst Kloster og Kirke. 57. 382. 416. 565. 654. — Graabrødre Kl. 343—4. 359. 614. — S. Clare Kl. 286. 330. 349. 359. — S. Jørgen Hosp. 68. 658. — Karmeliterkolleg. 38. 68. 413. — Universitet. 17. 22. 40. 117. 199. 315. 317. 348. 391. 393. 405. 413. 518—9. 547. 555.

Digitized by Google

567. 570. 604—5. 637. 645 —7. 655. 662. 668. 671—3. 677. 707. 715. 722. — Skole. 647. — Slot. 32. 36. 67. 94. 96. 135. 159. 180. 201. 317. 341—2. 423. 498. 519. 566. 613. 677. 704—5. 738.
Kjøge. 103. 292. 369. 427. 627.
Kjøkkenfidt, Kort. 78. 363. 421.
Klagenfurt. 565.
Klarupgaard. 236—7.
Klavsen, Niels, Bisk. i Aarh. 19. 20. 407.
Kletze, Johan. 597.
Klobwech, Johan. 677.
Kløorp i Skaane. 275.
Knardrup Kloster. 562. 590.
Kniphoff, Klavs. 28. 291. 411. 621.
Knud den Store. 11. — Den Hellige. 11—2. 550. 561. 586. — Lavard. 12. — VI. 377. 561. — Eriksen, K. i Sverig. 12.
Knudsen, Erik. 26. 615. — Karl. 26. 41. — Knud (Baad). 49. — Lavrits. 715. — Truels (Thorkel). 588.
Kock, Hans. 28. 411. — Jørgen (Mynter). 28. 72. 100. 367—8. 411. 425—6. 431. 542. 617—8. 624. 640. 660.
Kolding, Koldinghus, S. Jørgensgaard. 296. 379. 383. 389. 434. 477—9. 545. 548. 555. 568. 587. 645. 670. 674. 679—80. 682. 690. 700—3. 708—10. 713—4. 724—5. 733—4.
Kometer. 16. 310—1. 314. 404. 567.
Konghelle. 81.
Korsør (Slot). 303. 603. 704. 718.
Kortsdatter, Citze. 640—1.
Kortsen, Niels, Ærkedegn i Lund. 101.
Krabbe, Erik. 646. — Iver. 298. — Kjeld. 474. — Lucas. 236—7. — Tyge. 60—3. 67. 95. 165. 208. 211. 226—7. 229—31. 291. 334. 355—6. 370. 377. 417—8. 431. 453. 470. 472. 528. 538—9. 543. 552—3. 628.
Krack, Johannes, Bisk. i Rosk. 270.
Krage, Nicolaus, Hofpræst. 674.
Krarup Kirke. 384.
Krogen Slot. 204. 294. 374. 376. 554. 631. 640.
Krogholm i Sk. 209. 211. 229. 381.
Krognos, Pernille. 497.
Kruckov, Johan. 248.
Krummedige, Erik. 202. 209. 226—7. — Henrik. 25. 327. 525. 608. — Sofie Henriksdatter. 251. 254. 256. 455—6. 467—70. 480—2. 736—9.
Krumpen, Otte. 41. 218. 239—40. 350. 531—4. 569. 615. 617. 686. 725—6. — Styge. 141. 190—8. 218. 237—41. 244.
Kruse, Peder. 597.
Kullen. 275.
Kurland. 714. 719.
Kynghorn, Alexander. 109.
Køln. 28—9. 39. 274. 317. 344. 362. 405. 510. 519—20. 584. 604. 614.
Kaas, Niels. 506.

Lagholm. 293. 372. 553.
Landskrone. 61—3. 106. 291. 355—6. 417. 453. 539. 566. 587. 620. — Karmeliter Kl. 32. 38. 413.

Digitized by Google

Lang, Hans, Lektor i Odense. 692. 697. — Peder. 275.
Lange, Niels, Ridder. 646.
Langeland. 269. 386. 704.
Lauenborg 700. 714.
Laurensen (Lavritsen), Albert, Kan. i Rosk. 396. — Hans, Kan. i Rosk. 112-5. 120. — Hans, 566. — Jens, Ærkedegn i Rosk. 112. — Morten. 613. — Oluf (Karsemose), Abbed i Sorø. 494—5. — Peder, Lektor. 38. 70. 72—3. 130. — Peder, Borger i Kbh. 116.
Laxmand, Hans. 600. — Povl. 26—7. 29—30. 286. 328. 410. 498. 551. 608.
Leerbæcks, Citze. 380. 642.
Leipzig. 574. 596. 717.
Leo IX (?), Pave. 273. 278. 584. — X. 33. 341. 349. 412. 616.
Lifland. 647. 714—5. 718.
Lillø. 273 313. 602.
v. Linden, Galle. 431. 636. — Johan. 677.
Lindebjerg i Hall. 36. 277. 413.
Lindenov, Christoffer Hansen. 289 41. — Hans Johansen. 239—41.
Linhas, Grev, Øgenavn for Gr. Christoffer af Oldenborg. 301.
Linkjøping. 45.
Lissabon. 364.
Litle Jon. 264. 271.
Ljung, Anders, Lektor. 39.
Ljunits Hrd. i Sk. 587.
Longobarder. 262.
Loss Lucas. 672.
Lothringen. 628. 639.
Lubtz i Meklenborg. 211.
Lucoppidan, Niels Pedersen. 496. — Peder Jensen. 496.
Ludvig XII, Konge i Frankrig. 331. — Konge i Ungarn. 357. 551.
Lund. 62. 264. 270. 291. 295. 301. 306. 308. 355. 378 405. 408. 413. 417. 512—3. 539. 552. 554. 563. 596. 601. 617. 620. 628. 630. 632. 646. 652. 655 659—60. — Ærkebiskop. 16. 21. 36—8. 42—3. 48. 135. 158. 161—4. 201. 224—7. 260. 267—8. 270—80. 306. 308. 315. 324. 341—5. 349. 513—4. 535. 561. 586—7. 597. 600. 604. 607. 611. 614—7. 619. 636. 641. 697—8. — Domkirke. 528 591. 656. — Kapitel 47. 101. 116—7. 259—60. 266. 344—5. 614. 639. 643. 653. — S. Peders Kl. 275.
Lunden i Ditmarsken. 711.
Lunge, Niels. 211—5. 626. — Ove Vicentsen. 177. 202. 209. 215. — Vincents. 249. 459.
Luther, Morten. 119 flg. 127 flg. 136—7. 243. 288. 343. 378—9. 433. 546. 701.
Lutherdom, Lutheri, Lutheraner. 24. 27. 33. 38—9. 64—80. 83—5. 88. 90—3. 95. 99. 102—3. 116—32. 342. 345. 357. 359. 366. 377. 418—21. 423—4. 540—1. 547. 620—2.
Lybek. 27. 35—6. 58. 93—4. 96—101. 242. 286-7. 291. 329—30. 334. 347. 350. 352. 367. 411. 423—6. 438. 442. 447—8. 459. 512. 515. 525—8. 535. 537—8. 542—4. 551—2. 555. 584. 590. 592. 594—7. 603—5. 609. 611—2. 615—7. 619—20. 623. 626—7. 629. 717—20.
Lybers Høj. 619. 628. 630. 639.

Digitized by Google

Lykke, Anne. 497. — Iver d. æ. 595. — Iver d. y. 472. — Jørgen. 239—41. 646. — Katharine. 471. — Niels. 249. 253. — Peder. 597.
Lyneborg. 145. 334. 510. 527. 648. 715. 717.
Lyngby i Skaane. 655.
Lyngholm. 236—7.
Lyngsgaard i Sk. 239. 263.
Lyskander, Klavs. 573.
Lære Gaarde. 292.
Lødese. 81. 328.
Løven, Skib. 705. 708
Løwen. 349.
Løvenbalk, Marine Lavritsdatter. 389. 477—9
Løvestad i Sk. 505
Laaland. 269. 272. 287. 292. 335—6. 528. 591. 609. 624. 704. 720.

Machabæus, Johannes 546. 556. 567. 645. 671.
Madsen, Anders, Vikar i Rosk. 727. — Mogens, Bisk. i Lund. 573. — Niels, Borgm. i Malmø. 653. — Odstrct. 275.
Magdeborg. 583—4 592. 702—3.
Magnus Manneskjold. 12. 265. — Ladelaas. 12—3. 263. — Smek. 13. 591. 593. — Chr. III's Søn. 295. 377. 567. 569. 638. 647. 701—2. 705. 707. 712—8. — Hert af Lauenborg. 700. — Hert. af Meklenborg. 378. 566. 608. 639—40
Mahumed II af Tyrkiet. 309.
Majland. 36. 349. 361. 371. 628. 639.
Maintz. 265. 582—4.
Malmø. 39. 57—8 61—2. 70—3. 99—100 163—4. 248. 291. 354—5. 367—8. 374. 393. 416—7. 419. 425—6. 431. 448. 456. 538—9. 542. 556. 573—5. 577—80. 589—90. 593. 613. 615. 618—20. 622. 624. 627. 629—32. 636—7. 639—41. 643. 647. 651—62. 705. 736.
Mansfeld, Grevskab. 433.
Mantua, Kardinal af. 273.
Margrete, Dronning. 13—4. 25. 354. 505. 508—9 520. 538. 560. 563—4. 593—6. — Dronning af Sverig. 588 — Dron. af Skotland. 15 311. 403. 514. 601. 603. 605. — Statholderinde i Nederlandene. 621.
Maria, Dron., Regentinde i Nederlandene. 98. 424
Maria, Skib. 335. 528.
Mariager. 329.
Mariager, Anders, Præst. 556.
Mariested (Sæby). 608.
Marstrand. 81. 655.
Marsvin, Ellen. 684.
Martini, Andreas, Hofpræst. 709.
Matthias, Bisk. i Stregnæs. 41. 289. 346. 414. 533. 615.
Matthisdatter, Boel. 392—3.
Maurus, Andreas. 28. 411.
Maximilian, tydsk Kejser. 319. 321. 330—1. 340. 343. — Søn af Chr. II. 343 — 351
Mecheln. 618.
Medicis, Alexander. 622.
Meier, Albert. 304. — Gert. 635. — Marcus. 375. 629—30. 632. 635.
Mejnstrup, Henrik. 603.
Meissen, Markgrevskab. 316. 380. 405. 434. 555. 596 605. 638. 644. 708. 716—8.
Meklenborg. 14. 197 202. 211.

Digitized by Google

250. 294. 332. 372. 378—9. 431. 527. 546. 566. 575. 590. 593—5. 604. 608. 628. 633. 639—40. 644. 652. 672. 706. 715. 717—8.
Melanchton, Filip. 647.
Meldorf. 325. 384. 569. 710.
Michelsen, Hans, Borgm. i Malmø. 574. 624. — Hans, Bisk. i Odense. 695. — Jep. 275. — Mogens. 302. — Oluf, Borger i Rosk. 300—1. 337. 381.
Middelfart. 269. 498. 700. 713.
Mjelby i Hall. 276; i Skaane. 275.
Mogensen, Algud. 596. — Hans, Ærkebisk. i Upsala. 636. — Niels til Damsgaard. 236—7. — Oluf. 636.
Mogenstrup i Sk. 390. 468—9. 481. 484—5. 488.
Morasten ved Upsala. 310.
Moritz, Hert. af Lauenborg. 714. — Hertug af Sachsen. 701—3. 720.
Morsing, Christiern Torkelsen. 113. 392. 647. 671.
Mortensen, Klavs (Tøndebinder). 70. 130. 419. 589. — Oluf, Bisk. i Rosk. 19. 312. 319. 407. 490.
Morus, Thomas. 375.
Mule, Caspar. 700. 703. 708—9. 714—5. — Hans. Bisk. i Oslo. 59. 355. 416. — Hans Jørgensen. 505.
Munk, Ebbe. 606. — Iver. 29. 184—6. 219. 340. 411. — Ludvig. 222. 224. — Mogens. 222—3. — Oluf. 184—5. 218—24. 431.
Munkebo. 678—9.
Mus, Anders, Bisk. i Oslo. 59.
Münster, Stad og Stift. 19. 99. 367. 374. 425.
Møen. 335. 567. 609.

Nakskov. 287. 335. 528. 551. 609.
Narva. 291.
Nassov. 717.
Neapel. 331. 353. 363.
Nederlandene. 528. 575. 618. 621. 667. (Se Holland).
Nevius, Johannes. 716.
Nexelø. 207.
Nicolaus V, Pave. 309.
Niels, Konge. 586.
Nielsen, Bent, Vikar i Rosk. 726—7. — Gregers, Præst. 653. — Jakob, Mester. 655. 660. — Jens, Sakristan i Rosk. 396—7. — Jens, Vikar i Rosk. 727.
Norby, Søren. 28. 35. 60—3. 291. 355—6. 411. 416—7. 538—9. 552. 610. 615. 620. 622—3.
Norge. 25. 46—9. 80—1. 197. 233. 246—9. 251. 267—9. 271. 296. 308. 319. 327—8. 332. 345. 365. 380. 410. 421. 434. 441—2. 446. 453. 460. 464. 508. 512—3. 520. 524—5. 527. 540—1. 553. 568. 587. 592—3. 596. 600. 606. 608. 611. 621. 623—4. 629. 641. 644. 720. 731.
Noseby Len i Sk. 274.
Noviomagus, Paul. 701. 708. 710. 714.
Næstved. 32. 33—9. 113. 129—30. 179. 264. 412.
Ny Indieland, Ny Verden. 323. 333—4. 353.
Nyborg. 106. 219. 267—8. 270.

Digitized by Google

286. 318. 371. 430. 432. 606. 639. 678. 704. 708. 714. 723. 732—3. 735.
Nydale, S. Bents Kloster. 42. 45—6. 290. 348. 414. 534.
Nyenstadt, Hans af. 635.
Nykjøbing paa Falster. 227. 269. 272. 277. 290—1. 333. 352. 527. 562. 591.
Nykjøbing i Jylland. 658.
Nykøping i Sverig. 588.
Næs, Gaard. 236—7.
Nørby i Fyn. 678.

Oddevald (Uddevalla). 81.
Odense. 11. 68. 96. 106. 241—2. 288. 295. 349. 367. 371. 373. 419. 424. 430. 540. 550. 553. 625. 645. 667. 674—7. 682—3. 687—8. 691—6. 700. 703—4. 709. 714. — Biskop. 22. 27. 34—6. 46—7. 49. 81. 105—6. 188—90. 227—31. 355. 365. 369. 409. 412. 421—2. 429. 540. 695. 698. — S. Knuds (Benedicti) Kloster, Kirke. 17. 316. 383. 405. 555. 568. 674—5. 688. 704. 709. — St. Albani K. 586. — Graabrødre Kl. og Kirke. 336. 340. 349. 383. 528—9. 568. 611. 616. 646. 704. 709. — S. Clare Kl. 349. — S. Hans Kl. og Kirke. 27. 410. 555. 709. — Vor Frue Kirke. 704. — Skole. 688. — Gymnasium. 695.
Offesen, Oluf, Kantor i Rosk. Kap. 493.
Offuelack, Eberhard. 629.
Olai, Petrus, se Olufsen.
Oldenborg, Grevskab. 14. 19. 99. 101. 304. 306. 367. 403. 425—7. 430. 512. 517. 600. 602. 604. 625. 703—4. 707. 709—10. 714.
Olderup, Lavrits Jakobsen, Mester. 390—1.
Oluf Hunger. 586. — Den Hellige. 262. 584. — K. i Danmark og Norge. 13. 508—9. 520. 563. 594—5. — Søn af Chr. I. 513. 601. — Bisk. i Rosk. 270.
Olufsen (Olsen) Hans, Vikar i Rosk. 727. — Jakob, Ridder. 271. — Jens. 275. — Lavrits, Kan. i Rosk. 86. 422. — Niels. 274. — Peder, Historieskr. 264—6. 299—300. 502—3. — Søren, Prior Vic. i Rosk. 727.
Onolspach i Franken. 606.
Oranien. 715. 717.
Orderup i Horns Hrd. 657.
Osiander, Andreas. 703.
Oslo. 81. 434. 540. 731—2. — Biskop. 49. 59. 219. 232—3. 249. 416. 434. 731.
Osnabryg. 604.
Otbertus. 583.
Othgar, Biskop. 265.
Ottesen, Christoffer. 296.
Otto, Christoffer II's Søn. 590—1. — Hert. af Brunsvig. 14. — Greve af Oldenborg. 14. — Gr. af Schauenburg. 311. 515.
Ovegaard. 236—7.
Ovesen, Anders. 474.
Oxe, Peder. 657. — Torben, d. æ. 32—4. 49. 342. 412. 530—1. 613. — Torben, d. y. 556.
Oxie Hrd. i Sk. 652.

Padua. 332. 691.
Palladius, Niels. 569. 646. 712. — Peder. 376. 390—4. 434. 546. 569—70. 646. 705.

Digitized by Google

Pallesen, Vessel. 117. 653.
Palsgaard. 293.
v. Papenheim, Borchard. 657.
Paris. 375. 715.
Parsberg, Verner. 646.
Parvus, Peder (Rosæfontanus). 646.
Paslick, Caspar. 714.
Paulus II, Pave. 312. 314. — III. 367. 702.
Payens, Magdalene. 684—5. 687—8. 717.
Peder, Ærkebisp i Lund. 272.
Pedersen, Adser, Kantor i Lunds Kap. 116. 118. — Christiern, Kan. i Lund. 574. 577. 592. 604. 643. — Claus, Præst i Qvidinge. 578. — Geble, Bisk. i Bergen. 256. — Isak, Præst i Malmø. 652. — Jakob, Borgm. i Malmø. 653. — Jakob, Præst i Tumby. 304. — Jens, Bisk. i Rosk. 307. — Johannes. 578. 651. — Jørgen, kgl. Sekr. 464. — Kiørning. 276. — Knud. 470. — Kolle, Præst. 653. — Marcus, Karmeliter. 39. — Morten, Dr. theol. 32. 412.
Pein, Johan, preuss. Adm. 200—3.
Pfaltz. 306.
Philip se Filip.
Pistorius, Johan. 688. 722—5.
Pius II, Pave. 311—2. — III. 329.
Placentia. 586.
Podebusk, Klavs. 100. 368. 426. 503. 542. 627.
Pogwisch, Frants. 293. — Henning. 605. — Wulff. 149.
Polen. 52. 364. 414. 718.
Pommern, 14. 23. 64. 261. 307. 328. 357. 409. 417. 511. 568. 593. 599. 620.
Poppo, Biskop. 582.
Pors, Stig. 263—4. — Søren. 485.
Porsfeld, Otte. 35.
Portugal. 308. 356. 364.
Pottemager, Jakob, i Kbh. 78. 363. 421.
Prag. 358. 595.
Pratensis, Philippus. 489.
Preetz. 710.
Preussen. 67. 200—1. 242. 291. 295. 316. 357. 377. 379. 418. 539. 563. 590. 596. 606. 611. 621. 637.
Prydtz, Melchior. 441.
Puthors, Sørøver. 28. 411.
Pynd, Oluf, Karmeliter. 39.
Pyning, Sørøver. 28. 411.
Pyper, Hans. 437.

Quitzov, Jørgen. 222—8. 230—1. 239—41.

Ragnvaldi, Nicol., Ærkebisk. i Upsala. 18. 406.
Raimund (Perault), pavel. Legat. 329—30. 608—9.
Randers. 285. 342. 444. 474. 498. 542. 702. 709—10. 714.
Rantzov, Godske. 212. — Henrik. 718. — Johan. 106. 201—4. 371. 430. 432. — Melchior. 137. 149. 201. 453. 734—5.
Rapin, Greve af. 595.
Rasmussen, Christen. 559. — Villum, Hører i Ringsted. 550.
Ravensberg, Jep Johansen. 28. (Se Jepsen).
Reff, Hans, Biskop. 209. 232—3. 249. 253. 624. 731.
Refstrup. 230.
Regensborg. 366. 636. 701.
Rensborg. 212. 312. 519. 605.
Reuss, Fæstning. 274. 741.

Digitized by Google

Reval. 587. 706. 714—5. 719.
Rhodus. 283. 287. 317. 353. 551.
Ribbing, Lavrits (Lindorm). 289. — Per. 289.
Ribe. 243. 264. 340. 515. 562. 600. 653. — Biskop. 18. 29. 135. 184—6. 201. 219—24. 340. 406. 411. 582. 597. 636. 693. 698. — Kapitel. 28. 185. 411. 464.
Ridemand, Peder. 196.
Riga. 270. 715.
Rikissa, D. af Vald. d. St. 12.
Ringsted. 13. 265. 295. 372. 550. 553. 562. 602. 628. 713. — Kloster. 252. 304. 504.
Robertsen, Anders. 276.
Robertus, Præst. 583.
Rodebro, Slag. 323. 522.
Rodolphus (Roleff), Bisk. i Skara. 595.
Roed, Tord. 451. 455.
Rom. 17—8. 20. 27. 33. 49. 71. 75. 88. 126. 268. 271. 273—4. 287—8. 309. 315. 320. 329. 342. 344. 358—9. 362—3. 405—7. 420. 517—8. 585—6. 604. 614. 616. 636. 702.
Ronge, Villum, Borg. i Kbh. 78. 363. 421.
Rosenkrands, Erik Nielsen. 22. 408. — Erik Ottesen. 287. 329. 342. — Henrik Nielsen. 439. 497. — Holger (Holgersen). 171—2. 293. — Holger (Ottesen). 569. 681. — Holger (Jørgensen, d. lærde). 694. — Jørgen. 261. 272. — Mette. 657. — Niels Eriksen. 342. — Oluf Nielsen. 165. 209. 222—3. 254—6. 433. 441. 475—7. 735. — Peder. 451—2.
Roskilde. 101—3. 173. 247. 292. 300. 322. 333. 352. 355. 368—9. 380. 388. 395. 426—7. 436. 445—6. 449. 451—2. 455—6. 459. 461—7. 493. 627. 642. 726—8. — Biskop. 19. 24. 26. 28—9. 73—4. 80. 92. 94—6. 104—5. 135. 164—83. 243. 265. 270. 307. 311—2. 319. 326. 336—7. 351. 359. 369. 376. 378. 407. 409. 411. 420—3. 428—9. 490. 498. 582. 622. 636. 640. 698. — Domkirke. 18. 21. 264. 306. 311—2. 317. 319. 326. 343. 359. 387. 393. 395—7. 406. 408. 512. 519. 555. 564. 600. 605. 670. 687. 726—8. — Kapitel. 19. 21. 24. 37. 85—6. 94—6. 101. 108—9. 112—3. 179. 392—7. 407—8. 422—3. 426. 490—5. 497. — S. Dionysii Kirke. 395. 495. — Duebrødre Hosp. 394—5. 490—5. — Skole. 491. — Marked. 294.
Rostok. 197. 270. 334. 379. 527. 566. 574. 590. 595. 598. 610. 620. 672.
Rouen i Normandi. 333.
Rud, Knud. 222—3. 239—41. — Otte. 28. 411. 610.
Ruremunda. 17. 405.
Rusland. 22. 51. 356. 409. 714—6. 719.
Russ, Jacob, Borger i Kbh. 180.
Rutbeck, Sørøver. 28. 401.
Rye Len i Sk. 276.
Rygen (Ryland). 269. 271. 561. 589.
Rygenwalde. 599.
Ryning, Erik. 615. — Johan. 289.
Ræmmerkat, Sørøver. 28. 411.

Digitized by Google

Røling, Herman. 78. 363. 421.
Rønebjerg. 276.
Rønnov, Ejler. 95. 215. — Joachim. 74—5. 79—80. 86. 92. 94—6. 104—5. 140—1. 164—83. 194. 201. 203—4. 218. 241—3 265. 359. 366. 369. 376. 378. 420—3. 428—9. 431. 447—9. 451—4 622. 636. 640.
Raaljung. 350. 617.

Sachsen. 17. 242—3. 274. 316. 377—8 405. 433 519. 569. 583. 605. 629. 684. 701—4. 713. 715—6. 718. 720.
Sadolin, Jørgen Jensen. 66. 691. 709.
Saltø. 256.
Samsing, Jørgen. 434. 438. 474. — Movrits. 59. 66
Samsø. 66 269.
Sandager i Fyn. 222. 230. 239.
Sandby Len i Sk. 275.
Sandholt i Fyn. 239.
Saracener. 320
Schmalkaldiske Forbund. 701.
Schwartzburg, Gynther, Greve af. 720—1.
Schwerin. 197. 639.
Segeberg. 212. 313.
Sforza, Frants. 628.
Sicilien. 343.
Sigbrit. 42. 51. 66. 529—30. 532. 535.
Sigismund, Kejser. 509—10. 596—7.
Silkeborg. 20. 183—4. 243. 407. 709. 738.
Simon, Bartskjær i Kbh. 635. — Kannik i Rosk. 101. 426.
Sinning, Jens Andersen, Professor. 434. 641.
Sitularius se Spandemager.
Sixtus IV, Pave. 17. 39. 314—5. 319. 405. 518.
Sjæland. 101—4. 157. 269. 272. 290. 335. 350—2. 369. 426—8. 448. 528. 543—4. 546. 591. 704—5.
Sjælands Lov. 561—2.
Skabersø i Sk. 275. 618. 652.
Skagen. 587.
Skaldre, Holger. 101.
Skanderborg. 295.
Skanør. 267. 563. 596.
Skara. 41—2. 45. 49 289. 346. 414 533 595 616
Skarolt. 657.
Skave, Herluf. 556. — Niels, Biskop. 24. 319. 326. 409.
Skeninge Kloster. 265.
Skiby Kirke. 5
Skinkel, Lavrits. 472.
Skivehus 222.
Skjalmsen, Asger, Ebbe, Tyge. 551.
Skjelderup, Jens, Biskop. 712.
Skjelskør. 123. 269.
Skjoldenæs. 462
Skodborg, Jørgen. 34—5 158. 276. 344. 413. 614.
Skotland. 15. 29. 311. 326. 328. 332. 375. 403—4 506. 514. 525. 527 601. 603. 605.
Skotte, Peder, Prof. 17. 22. 39—40. 317. 348. 405. 408. 413. 519. 605.
Skovkloster. 256. 389. 435. 468. 470. 473. 476. 481. 739—40.
Skovsbo. 694.
Skovshoved. 368. 627.
Skram, Christen. 293. — Jens, Borger i Næstved. 179. — Lavrits. 477.
Skriver, Anders, K. Hans's Vice-

Digitized by Google

kansler. 21. 321. 408. — Hans (Faaborg). 32—3. 342. 412. 531. 613. — Jørgen. 78. — Oluf. 635. — Oluf Michelsen, Byfoged i Rosk. 300. 493.
Skaane. 16. 37. 60—3. 106. 157. 163. 201—2. 261—2. 272—6. 285. 291. 293. 301. 308. 334. 355—6. 370—2. 404. 417. 430—1. 448. 513—4. 528. 538—9. 543—4. 551. 553. 569. 578—9. 589. 591. 593. 601. 608. 610. 618. 620. 622. 625. 628—9. 632. 643. 653—61. 708. 711.
Slagelse. 167. 603. 713.
Slagheck, Diderik. 36. 41—3. 48. 112. 276. 289—90. 344—5. 347. 349. 414. 532. 534—6. 616—7. — Henrik. 619.
Slect, Tileman, Prof. 17. 317. 405. 519. 605.
Slesvig, Hertugdømme. 89. 145. 230. 242. 311. 320. 442. 508—12. 514. 520. 591. 593. 597—8. 602. 667. 672. 700.
Slesvig, By. 304. 313. 597. 630. 670. — Biskop. 243. 582. 698. 712. — Domkirke. 292. 541. 706. — Kapitel. 273.
Slogerup i Sk. 275.
Small, Clement. 677.
Smed, Peder. 289.
Smith (Weyger), Henrik. 261. 571 flg. 662. — Kasten. 654.
Smaaland i Sv. 639, 720.
Smaalandene (de mindre danske Øer). 157. 334. 591. 612.
Snare, Esbern. 498. 587.
Snestrup i Sk. 275.
Snio, Konge. 261—2.
Sofie, D. af Erik Plovpenning. 13 — Fred I's Dron. 23. 64. 243. 291. 328. 357. 409. 418. 620. 710. — Fred. II's Dron. 652. 658.
Soliman, tyrk. Kejser. 364. 383. 702.
Sorø Kl. 24. 126. 173. 304. 351. 395. 494—5. 504. 551. 561—3. 595. 699. 718.
Spandemager, Hans, Præst. 70. 166. 419.
Spanien. 31. 110. 320. 323. 330—1. 341. 343. 349. 353. 356. 358. 360—1. 383. 412. 529.—7. 344—5. 611. 701—2. 706.
Sparre, Knud. 215. — Aage Jepsen, Ærkebiskop. 86. 158. 276—7. 344—5. 614. 619.
Sperling, Jakob, Præst. 695.
Splenters, Mericke Knudsdatter. 671. 678. 684. 702. 715.
Splid, Jens. 246—7.
Sprogø. 555. 704.
Stavanger. 49. 248. 466.
Steen, Mogens, Karmaliter. 39.
Stege. 335. 528. 567.
Stegeborg i Sver. 522. 588.
Stegelholm i Sver. 271.
Stenestade i Sk. 275.
Stenkelsø i Sjæl. 275.
Stephanius, Steffen Hansen. 397. 399.
Stensgaard. 222.
Stenvigsholm. 247. 249.
Stetin. 651.
Sthen, Hans Christensen. 579. 583. 656. 661.
Stig (Andersen), Marsk. 267. 269. 498.
Stigsen, Anders. 276. — Otte. 60. 63. 417. 538—9.
Stockholm. 21. 24. 26. 41—2. 45. 50. 286. 289. 323—4. 327—8. 345—7. 408. 410. 414.

Digitized by Google

522—5. 533—5. 588—9. 595—6. 601—3. 613. 615—6. 619.
Stormarn. 518. 604.
Stralsund. 271. 334. 526—7. 587. 589. 592. 595. 598. 610. 620.
Strangesen, Ebbe. 26. 286. 328. 410. 608.
Strasborg. 695.
Strengnæs. 41. 45. 49. 289. 346. 414. 533.
Stubbekjøbing. 269.
Sture, Sten d. æ. 15. 17. 20—1. 24. 312—3. 321—4. 326—7. 332. 404—5. 407—8. 410. 516. 521—4 606—7. — Sten Svantesen. 41. 288. 345. 531. 612—5. — Svante Nielsen. 24. 410. 522. — Thomas. 205. 630.
Stygge, Niels, Biskop. 96—7. 424. — Peder. 274.
Svalperup. 590.
Svaneke. 275.
Svanholm. 389—90. 467—8. 471—2. 480—2. 485. 487. 565.
Svaning, Hans. 140. 299.
Swart, Hans. 78. 363. 421. — Oluf. 731.
Svave, Peter. 31—2. 177—9. 741.
Svavsted Slot. 243.
Svenborg. 269. 387. 395. 630.
Svend Tveskjæg. 265. 582. — Estridsen. 11. 586.
Svendsen, Mogens. 555. — Måns. 454. — Peder. 276.
Svendstrup v. Aalb. 292.
Sverig. 12—7. 20—1. 24—7. 36. 40—6. 99. 106. 252. 261—2. 264—5. 271. 286. 288—9. 291. 306—48. 354—5. 367. 377—8. 403—5. 407—8. 410. 413—6. 424—5. 430—1. 442. 451—4. 510—7. 521—9. 531—6. 538. 540. 543. 551—2. 554—5. 562—4. 587—9. 591—2. 595—6. 598. 603. 606—10. 612—6. 619—20. 626. 628—9. 631. 636. 639—40. 648. 659—60. 715—21. 735—6.
Svinard ved Gent. 621.
Syv Sogn. 491.
Sæby i Jyll. 196. 603
Søborg, Slot. 270.
Søholm. 438. 497. 627.
Sølvitsborg. 60. 273. 313. 355. 417. 538. 603.
Søm (Sæm) Gd. i Norge. 731.
Sønderborg. 83. 292. 296. 313. 366. 380. 438. 541. 548. 568. 623. 642. 709.
Sønderjylland se Slesvig.
Sørby i Sk. 276.
Sørensen, Jens. 731—2. — Peder, Dr. 693.
Søstæder se Vendiske Stæder.

Tacke (Dacke), Niels 378. 554. 639.
Tagesen, Christoffer. 275. — Hans, Præst i Gjerlev. 657. — Henrik. 599.
Tartarer. 715.
Tatere. 177.
Tavsen, Hans. 65—6. 75—9. 91—3. 166. 359. 366. 420. 423. 621—2. 625.
Tecklenborg, Otto, Greve af. 294. 545. 630.
Tegenhus, Hilleborg. 482. — Rigborg 389. 482—3.
Tersløsegaard. 302.
Tetenbüll. 677. 725.
Tetzel, Johan. 287—8.
Thenner, Hieronymus. 684—8. 716—7. 724.

Digitized by Google

Thomas af Aquino, Thomister. 40.
Thomesen, Hans. 555. — Jens. 293. — Mogens 49—50.
thor Smede Klavs. 689. — Reinhold. 693.
Thott, Iver Axelsen. 20. 273. 313. 320 407. 516. 521. 602—3. 607. — Tage Ottesen. 646.
Tiberfloden. 362.
Tidweyen i Sver. 345.
Tilebrygge. 384.
Tim, Gaard. 222. 229. 239.
Toftebro (Taasbro) i Sk. 601.
Tolder, Hans (Bartholomæussen). 617.
Torgau. 296. 434. 641. 702. 716—7.
Torringe i Sk. 653.
Tratziger, Adam. 304.
Trave. 544. — Travemynde. 612. 616—7.
Trelleborg. 163. 622.
Treviso. 332.
Trier, Stift. 585.
Trolle, Byrge. 296. 435. 646. — — Erik. 346. — Gustav. 48. 105—6. 291. 294. 346. 354. 369. 373 429. 533—4. 537. 545. 553. 613. 615. 630. — Herluf. 493. 685. 720.
Trondhjem. 308. 319. 455—6. 513. 520 601. 606. — Ærkebiskop. 48—9. 59. 197. 245—9. 441. 450. 453. 459—60. 530. 616. 623—4.
Trugelsen, Mats. 475.
Truidsen, Søren. 618.
Trugot, Ærkebiskop. 267—8.
Tue, Ærkebiskop. 16. 273. 306. 315. 405. 600—1.
Tumby i Angel. 304.
Tunis. 372.
Tursen, Jon, Mester. 343.
Tydskland. 64. 287. 319. 332 335—6. 357—8. 413. 418. 467. 564. 591. 631. 659. 717. 719. (Se de enkelte Stater).
Tygesen, Asmund, Præst. 505.
Tyrkerne. 25 27. 287. 309—10. 314. 317. 340. 352. 357. 359—60. 364. 383. 597. 702.
Tyrsbæk. 209. 215.
Tøger, Skipper i Kbh. 78. 363. 421.
Tøndebinder, Niels, Borgm. i Kbh. 374. — Klavs, se Mortensen.
Tønder (lille), Slot. 268. 605.
Tørning Slot. 459—60.
Taarnborg. 269. 271.

Ugerup i Skaane. 231.
Ugerup (Urup), Axel. 209. 211. 231. — Erik. 249. 276. 731.
Ulf, Jarl. 11.
Ulfeld, Jakob. 501—2. 506. — Knud Ebbesen. 101. — Korfits Knudsen. 101. 685.
Ulfeldsholm. 501. 506.
Ulfstand, Arvid. 205. — Citzille. 251. (276). — Holger. 209. 211. 226—7. 239—40. — Jens Holgersen. 28. 35. 63. 275. 336. 411. 552 610. — Jens Truidsen. 711. — Truid Gregersen. 100. 209. 211. 226—7. 258. 368. 426. 433. 542. 624—5. 627. 630. 635. 734.
Ulrik, Fredrik II's Søn. 658. — Hertug af Meklenborg. 566. 644. 652.
Ulvemose. 292. 627.
Ungarn. 309—10. 349. 357—8. 361—2. 364. 551. 597. 642.
v. Uno, Villum, Apotheker. 670.
Upsala. 15. 18. 41. 48. 105. 291. 310. 345. 399. 404. 406. 429.

Digitized by Google

514. 522. 533. 587. 607. 615. 630. 636.
Urban II, Pave. 586. — V. 594.
Urne, Johan 95. 105. 202. 370. 429. 628 630-1. — Lage. 28 —9. 73—4. 86. 107—8. 291. 337. 340. 359. 411. 419—20. 422. 553 622.
Utenhofen, Johan. 507.
Utrecht. 667.

Vadstena. 289. 525. 564. 598.
Valby Len i Sk. 275.
Valdemar d Store. 12. 377. 561. — Sejer 13. 148. 263 498. 561. 587. — Atterdag. 14. 25. 58. 354. 416. 501—2. 505. 508. 538. 562—3. 591—4. — K. i Sverig. 12—3. 283. 285. — Magnussen, Hertug. 13. 588 —9. — IV, Eriksen, Hertug i Sønderjyll. 268. — V, Eriksen, Hert. i Sønderjyll. 272. 591. — Erik Glippings Søn. 588.
Valden i Hall. 252—3. 389. 456. 458. 472. 480. 482. 484—5. 736.
de Vale, Cornelius. 667.
Valkendorf, Erik, Ærkebiskop. 48 —9. 59. 530. 616.
Valland se Italien.
Vallø. 209. 222. 433. 475—6.
Vandaas. 268.
Varbjerg. 38. 106. 349. 372. 375. 413. 430. 629—30. 632. 635.
Varde. 186.
Vasa se Gustav Eriksen.
Vascularius se Klavs Mortensen.
Vatzen, Hans, Præst. 653.
Webersteen, Stephan. 49.
Vedby. 222. 239.
Vedel, And. Sørensen. 139—42. 198. 259—60. 263. 283. 299. 301—2. 573. 577.
Vegholm. 229 377.
Vejle. 58—60. 267—8. 355. 416. 700. 708.
Weimar. 708.
v. Veltheim, Christoffer. 177.
Vendiske Søstæder. 52. 57. 333 —8. 354. 510—1. 521. 525 —9. 538. 584. 587. 589. 594. 597. 600. 609-12 618—9. 623. 625—7. (Se Hansestæder).
Vendsyssel. 157. 190. 192—7. 241. 244. 292—3. 371. 603.
Venedig 314. 331—3. 350. 360.
Wentz, Jakob. 555.
Verden, Biskop af. 604.
Wernaa (Warne). 435.
Verona. 332.
Verpinge (Varpinge) i Sk. 308. 601.
Vestelesgaard. 236—7.
Vesterby i Fyn. 678.
Vesterlandene se Nederlandene.
Vesterstade i Sk. 275.
Vestersøen. 626.
Vestervig Kl. 59. 355. 416.
Vesteraas. 49. 454.
Westphalen. 72. 99. 532 542. 713.
Weyger, Henrik (se Smith). — Herman. 507. 574. — Peter. 574.
Weze, Johan, Ærkebiskop. 158. 276—7. 345. 617. 641.
Viborg. 16. 20. 54. 75-6. 224. 261. 295. 350. 359. 405. 407. 415. 420. 521. 544. 562. 591. 621. 652. — Biskop. 22. 66. 186—8. 233—7. 376. 409. 636. — Domkirke. 590. — Kapitel. 65—6.
Viborg i Finland. 310. 514.
Wien. 359. 364.
Vigersted. 491.

Digitized by Google

Vilhelm, Hert. af Lyneborg. 648. 715. 717. — Hert. af Nassow-Oranien. 715. 717.
Villands Hrd. i Skaane. 308. 514. 601.
Wilsnak. 600. 603.
Vincentius, Biskop i Skara. 41. 289. 346. 414. 533. 615.
Vingodset i Fyn. 677—8.
Visby paa Gulland 291. 376. 596. 607. 640.
Vitzlav af Rygen. 269.
Vismar. 334. 527. 595. 598. 610. 620.
Wittemborg, Johan. 594.
Vittenberg. 287. 376. 383. 433. 546 574. 637. 647. 672. 688. 723—5.
Wobitzer, Lensmd. paa Gulland. 242.
Wolgast, Bernardinus af. 596.
Vordingborg (Slot). 35. 268. 272. 563. 599.
Vormordsen, Frants. 38. 72—3. 643.
Vram i Skaane 275.
Vulligisus, Bisk. i Maintz. 582—3.
Væ i Skaane. 163.

Zeeland. 537. 618.
v. Zwoll, Vilhelm. 575.

Ø Kloster. 190
Øland. 310. 322. 514. 521. 594.
Øresund. 308. 379. 513 (556). 564. 566. 597—8. 601. 612. 625—7. 630. 637. 651.
Ørknøerne. 603.
Ørnfot, Jakob Ulfsen, Ærkebiskop i Upsala. 522.
Øsel. 439. 719.
Øsløf i Skaane. 276.
Østerrig. 341. 343. 351. 359.
Østrestrand (Østersøen). 333.
Øxnebjerg. 294. 373. 545. 553.

Aabo i Finl. 49. 588. 610.
Aakjær Slot. 441. 443. 739.
Aalborg. 29. 65. 195. 243. 269. 287. 292—3. 339—40. 371. 412. 529. 544. 553. 611. 617. 628.
Aarhus. 39. 54. 350. 415. 479—80. 486—8. 490. 536. 709. 713. — Biskop. 18—9. 183—4. 202. 244. 271. 376. 388 flg. 406—7. 432. 435—66. 473—5. 636. 698. 738. — Domkirke. 432. — Kapitel. 388. 391. 434. 438. 679—81. 685—6. — Sortebrødre Kl. 49.
Aas (Aahus) i Sk. 47. 60. 344. 355. 417. 538—9. 587. 614.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Monumenta historiae danicae.
Widener Library 003393592
3 2044 084 689 637
Digitized by Google